

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

ФАКУЛЬТЕТ АДВОКАТУРИ

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

МАТЕРІАЛИ

**II Міжнародної наукової конференції молодих вчених,
аспірантів та студентів**

2 березня, м. Одеса

**Одеса
Фенікс
2013**

УДК 347.965

ББК 67я43

А 288

Організатори конференції: Національний університет «Одеська юридична академія», Студентське наукове товариство, факультет адвокатури, Студентське наукове товариство факультету адвокатури.

Відповідальний за випуск

Дрьомін Віктор Миколайович – доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Редактори та укладачі:

Остапенко Тимур Олександрович – кандидат юридичних наук, асистент кафедри історії держави та права Національного університету «Одеська юридична академія», заступник декана факультету адвокатури з наукової роботи;

Чекмарьова Лариса Юрійвна – Голова Студентського наукового товариства Національного університету «Одеська юридична академія»;

Бондарь Ольга Іванівна – Голова Студентського наукового товариства факультету адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»;

Батан Юрій Дмитрович – Голова Студентського наукового товариства факультету міжнародно-правових відносин та юридичної журналістики Національного університету «Одеська юридична академія».

А 288 Адвокатура: минуле та сучасність : матер. II Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспір. та студ. (м. Одеса, 2 березня 2013 р.) / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2013. – 592 с.

ISBN 978-966-438-675-0

ББК 67я43

ISBN 978-966-438-675-0 © Національний університет «Одеська юридична академія», 2013

© Оформлення ПП «Фенікс», 2013

© Студентське наукове товариство НУ ОЮА, 2013

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Адвокатура: минуле та сучасність»! Дозвольте привітати вас з початком роботи конференції та побажати успіхів і плідних результатів у ваших наукових дослідженнях!

Сучасний етап розвитку українського суспільства, інституціональні зміни вимагають вдосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура. Докорінно змінилося ставлення до прав і свобод людини і громадянина. Необхідною умовою формування правової держави і громадянського суспільства є вдосконалення судового захисту прав і свобод громадян і організацій. За своєю природою адвокатура є одним з інститутів демократичного суспільства, оскільки виконує найважливішу громадянську функцію – захист прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Необхідність визначення відповідної ролі адвокатури як інституту громадянського суспільства зумовлена її природою та розвитком самої адвокатури в умовах економічних і політичних перетворень, що відбуваються в країні, активізацією політико-правового життя, появою нових аспектів життєдіяльності суспільства. Принципові позиції і оцінки, зроблені в даній сфері наукових досліджень, мають на меті реалізацію конституційної гарантії забезпечення кваліфікованої юридичної допомоги, судового представництва і захисту. Виконання цих функцій вимагає встановлення автономної адвокатури, певного рівня її незалежності від органів державної влади, розвитку корпоративного самоврядування.

З кожним роком відбуваються процеси реформування вітчизняної правової системи, системи законодавства, що викликає та в значній мірі розширює тематику наукових досліджень у юриспруденції. Проте проблематика правової регламентації, організації та функціонування адвокатури ще не знайшла свого повного відображення, що і зумовило доцільність проведення даної наукової конференції. Необхідність глибокого наукового дослідження інституту адвокатури у сучасному суспільстві обумовлена низкою важливих факторів. Серед них можна назвати і підвищену увагу до питань захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, і необхідність активної протидії їхнім порушенням з боку держави, юридичних та фізичних осіб, і проблему адап-

тації основних напрямків адвокатської діяльності в нашій країні відповідним міжнародно-правовим нормам та стандартам. Саме адвокати відіграють головну роль у вирішенні цих проблем, їхня діяльність є фундаментальною і, безумовно, пов'язаною з усіма найголовнішими сферами суспільного життя, які регулюються правовими нормами.

Однією з важливих ділянок науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та молодих вчених є підготовка і проведення наукових та науково-практичних конференцій, які давно стали традиційними для Національного університету «Одеська юридична академія». Позитивне значення таких форм роботи полягає у тому, що вони сприяють підвищенню фахового рівня наукових працівників, дають їм можливість глибше опанувати методи наукових досліджень, отримати цінну інформацію з конкретних питань, налагодити корисні наукові контакти. Конференція з питань розвитку та функціонування адвокатури проводиться в Національному університеті «Одеська юридична академія» вдруге, і вже зараз отримала велику увагу з боку вітчизнаної і зарубіжної громадськості. Цього року вона має міжнародний статус, до участі в ній залучено не лише студентів, але й науковців, аспірантів та молодих вчених, завдяки чому в значній мірі розширюється коло наукових досліджень.

Конференція покликана запропонувати шляхи вдосконалення таких напрямів як загальнотеоретичні та історико-правові питання розвитку інституту адвокатури; конституційні аспекти його формування; кримінально-правові та кримінально-процесуальні проблеми функціонування інституту адвокатури; правові аспекти участі адвоката в цивільному та господарському судочинстві; міжнародно-правові аспекти діяльності адвокатури та проблеми участі адвоката у захисті прав людини; правові та організаційні аспекти здійснення адвокатської діяльності. Велика увага учасників конференції приділяється проблемам становлення та розвитку адвокатури на різних історичних етапах та за різних політичних систем, етичним засадам діяльності адвокатури, проблемам формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, особливостям взаємовідносин адвокатів з клієнтами, питанням юридичної відповідальності адвокатів та ін.

Кожна наукова праця, кожна публікація є важливим внеском в удосконалення правового виховання громадян та розбудови пра-

вової держави. Сподіваюсь, що на час роботи конференції Національний університет «Одеська юридична академія» стане для вас справжньою скарбницею знань!

Бажаю всім учасникам Міжнародної наукової конференції «Адвокатура: минуле та сучасність» творчих успіхів та плідних досягнень у науково-дослідницькій роботі!

З повагою,

Сергій КІВАЛОВ

Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
народний депутат України,
голова Комітету Верховної Ради України з
питань верховенства права та правосуддя,
академік Національної академії правових
наук України, доктор юридичних наук,
професор

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Абрамова О.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ В XVI-XIX СТОЛІТТЯХ

Впродовж XVI-XIX століть адвокатура стає самостійною і виробляє станову організацію, яка існує по сьогоднішній день. Так, у Франції постановою 1667 року остаточно було утворення адвокатури як корпорації. У XVIII столітті для французького кримінального і цивільного процесу характерним було те, що відповідач у цивільній справі міг звернутися за допомогою до адвоката, але обвинувачений цього зробити не міг – він мусив захищати себе сам, власними силами.

Епоха Великої Французької революції вписала сумну сторінку в історію французької адвокатури. Не погоджуючись із підпорядкуванням адвокатури державній владі, адвокати всі як один припинили свою діяльність. А декретом від 2 вересня 1790 року офіційно адвокатуру у Франції було ліквідовано. З цього часу юристи, які брали участь у трибуналах, були простими представниками підсудних. Лише законом від 13 березня 1800 року у Франції відновлено діяльність адвокатури. Відновлення інституту адвокатури зовсім не свідчило про симпатії до неї з боку Наполеона. Навпаки, він в листі до Камбасереса писав про адвокатів: «Я бажаю, щоб можна було відрізати язика адвокатуві, який користувався ним проти уряду». Але як державний діяч, Наполеон розумів неможливість існування правосуддя без інституту адвокатури.

Одним із найважливіших напрямів реформування та вдосконалення інституту адвокатури були вимоги, що висувалися до кандидатів до адвокатури.

Так, у Франції існували певні вимоги для набуття статусу адвоката: наявність громадянства; не бути позбавленим чи обмеже-

ним у політичних і цивільних правах; наявність вищої юридичної освіти; засвідчення моральності поведінки; складання присяги; подання міністра юстиції; номінація державної влади.

В Англії у кінці XIX століття були прийняті такі вимоги : наявність вищої юридичної освіти; проходження у адвоката практики не менше трьох років, а для осіб, що не мали вищої юридичної освіти – п'яти років; сплати грошового внеску у сумі 1500 фунтів стерлінгів.

Слід зазначити, що підготовка кандидатів до адвокатури відбувалася не в університетах, як в інших державах, а в самій адвокатській корпорації. У адвокатській палаті була рада на чолі з її головою. Саме вона організовувала систематичне читання спеціальних дисциплін перед кандидатами до адвокатури. У 1851 році в корпорації було створено п'ять кафедр із вивчення : конституційного права, історії права, права судочинства, майнового права, публічного права. Крім того, палати були незалежними від держави.

Також адвокатура була одним із найрозвинутіших інститутів у Німеччині. Уже в 1848 році було 6000 адвокатів. Адвокатів номінувала верховна влада. Від кандидата до адвокатури вимагалось: наявність вищої юридичної освіти; проходження практики; складання адвокатського іспиту.

За законом 1832 року у Франції встановлено чисельність адвокатів при кожному суді. Таке положення виходило з ініціативи самих адвокатів, які вважали, що надмірне зростання кількості адвокатів веде до збільшення злиденності адвокатури, до деморалізації її членів. Ще одним напрямом у реформуванні адвокатури є оплата роботи адвокатів. Тепер винагорода за захист в суді або надання юридичної поради перестала бути платнею за особисту послугу, перетворившись на почесний дарунок, який не можна було ні обумовлювати, ні вимагати по суду. Починаючи з Філіпа Зухвалого розмір гонорару врегульовувався законодавчими актами. Саме цей король вперше постановив, що розмір гонорару має залежати від виконаної роботи, але в кожному випадку така оплата не може перевищувати 30 ліvrів. Законом з 1602 року адвокатам дозволялося отримувати гонорар до завершення розгляду справи, але вводилося нове правило, згідно з яким адвокати мусили звітувати про всі суми, отримані як гонорар. Але ця постанова не була прийнятою адвокатами, і король видає нову постанову в 1665 році, якою встановив певні такси за виконання адвокатської роботи.

У США і Канаді гонорар обумовлювався договором, на підставі якого адвокат міг вчинити до клієнта позов в суді. Також у Німеччині було прийнято чимало законів щодо вдосконалення та покращення роботи адвокатів. Законом від 1555 року встановлювалася присяга адвокатів, закон з 1654 року в текст присяги вносив вимогу дотримання адвокатом морально-етичних норм, від нього вимагалось добросовісне виконання всіх обов'язків. Істотних змін адвокатура зазнала із прийняттям Баварського кримінального кодексу 1753 року, згідно з яким було запроваджено до законодавства й випадки обов'язкової участі адвоката у складних кримінальних справах, в яких покарання загрожувало смертною карою чи заковуванням у кайдани.

Отже, можна зробити висновок, що адвокатура, проходячи через різноманітні періоди свого розвитку, зокрема у XVI-XIX століттях, набуває повного розквіту в державах Західної Європи, поступово опиняється у сфері заінтересованих осіб і перетворюється у професію.

Анісімова А.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЖІНКИ В БОРОТЬБІ ЗА ПРАВО СТАТИ АДВОКАТАМИ

Юриспруденція нині повертає собі жіночий образ. Що асоціюється з Фемідою – богинею справедливості. Проте так було не завжди. Образ «жінка-юрист» є відносно новим. Пояснюється це домінуванням чоловіків у регламентованим правом суспільних справах. Чоловіки начебто застерегли для себе юридичну професію. Натомість жінкам доводилося, хіба що, тішитися тим, що чоловіки, а не вони, служили Феміді.

Принаймні таким є стереотип. Його нещодавно дещо розвінчав один ісламський вчений, оксфордський дослідник, який, переглянувши джерела ісламської історії, встановив, що, починаючи з більш як 1400 років тому, майже 8 тисяч жінок були релігійними наставниками, зокрема, творили й тлумачили ісламське право.

Історія ж західної цивілізації не є «юридично» оптимістичною для жінок. Їм довелося виборювати власні права, зокрема і – на юридичну професію та кар'єру.

Ще за часів Київської Русі роль захисників у судах виконували рідні та приятелі сторін, «послуги», «видоки».

Професійна адвокатура в Україні сформувалася в період польсько-литовської доби. В судах, зокрема у великокняжих – господарських, а також гродських і земських судах, з'являється новий тип професійного юриста – «прокуратора», або «речника». До адвокатів пред'являлися великі вимоги. Ними могли бути чоловіки без будь-яких відхилень, повнолітні, християни, розумово та фізично дужі, світського стану. В даному визначення говорить про те, що лише чоловіки могли бути адвокатами, тобто в той період існувала гендерна нерівність. Жінки не мали права обіймати професії, які їм до душі, а саме стати адвокатом, так як це і є тема нашої доповіді.

Чоловіки начебто застерегли для себе юридичну професію. Так, у США, наприклад, першу жінку (якщо не брати вихідців з Англії) було допущено до практики права, лише у 1869 р. Нею стала Арабелла Менсфілд зі штату Айова. Роком пізніше Ада Кіплі з Чикаго стала першою жінкою, яка закінчила правничу школу. Цікаво, що того ж 1869 р. Майра Бредвел, мабуть, раніше за Менсфілд, склала кваліфікаційний іспит, але до практики її так не допустили. Ця жінка була засновницею однієї з перших юридичних газет, дружиною юриста, на той час судді, а згодом – спікера легіслатури штату Іллінойс. Вона подала позов до штату й справу (Bradwell v. Illinois) розглядав ВС США. «Верховні судді» своєрідно «оберегли» жінку від кар'єри. Суддя ВС Бредлі, обґрунтовуючи рішення, відзначив: «Цивільне право, як і сама природа, завжди визнавала істотну відмінність між відповідними сферами й долями чоловіка й жінки. Чоловік є, чи повинен бути, захисником і оборонцем жінки. Природна й притаманна жіночій статі сором'язливість та хрупкість очевидно робить її непридатною для багатьох занять у соціальному житті...». Ось таке обґрунтування (нині такого суддю мабуть звільнили б за порушення присяги.) Невдовзі позиція й самого штату, зокрема легіслатури, змінилася. Змінилося й законодавство (До речі, чоловік Бредвел на той час уже став спікером легіслатури.) Відтак пані Бредвел у 1890 р. таки допустили до практики. Їй було 59 й попереду в неї було, лише 4 роки життя.

Нелегким був шлях першої жінки-адвоката в Росії. Уродженка Полтавщини Катерина Флейшиц, закінчивши Соробону й Петербурзький університет, у 1909 р. подала документи в ад-

вокатуру й стала помічником присяжного повіреного. Однак виступати в суді їй не дозволили. Коли вона спробувала це зробити, прокурор запротестував й залишив судові засідання. Суд визнав участь жінки у процесі можливою, однак міністр юстиції Іван Щигловітов, який звернувся з цього приводу із запитом до Сенату, роз'яснив, що «під особами, які закінчили юридичний факультет одного з університетів, і такими, що мають право бути адвокатами, розумілися в російському законі виключно особи чоловічої статі». Тому Катерину Флейшиц виключили з адвокатури. Згодом вона зайнялася науковою роботою й стала першим доктором юридичних наук у Росії.

М. Бек — перша жінка-адвокат США, перша жінка, обрана до Муніципальної ради (Міської ради) Детройта, перша жінка — президент Ради і перша жінка — мер Детройта. М. Бек призначила в Раду опікунів першу жінку — афроамериканку, зробила значний внесок у справу збереження історичних архітектурних пам'яток, турбувалася про поліпшення санітарно-побутових умов проживання в Детройті, розвивала молодіжний спорт, виступала за розширення програм, що попереджають дитячі та юнацькі правопорушення. М. Бек називали «борцем за свободу» за її невтомні зусилля привертати увагу міжнародної спільноти до становища українського та інших народів, які вимушені були жити в умовах тоталітарного комуністичного режиму в СРСР. Детройтська громадськість називала її «Lady of First's» — «Леді з Перших».

В минулому жінки почали свою боротьбу за право займатися адвокатською діяльністю. Але на жаль в сучасному світі не все так просто. Останнім часом Спільку адвокатів України очолюють лише жінки, це є однією з маленьких перемог прекрасної статті, але кожен день жінка адвокат може зустрічатися з проблемами не довіри до неї через гендерні упередження, які існують і досі. Але юрист — це в першу чергу радник. І саме в цій сфері жінки-юристи можуть мати досить успішну кар'єру. Інтуїція, вміння зосередитись на деталях, щоб досконально проаналізувати всю ситуацію, креативність, комунікабельність, чуйність до проблем окремої людини, все це лише допомагає їм ставати професіоналами. Трапляється, що чоловіки-клієнти скептично ставляться до адвокатів-жінок. Але, як кажуть, переконавшись, що вона — професіонал, досить швидко примирюються з тим, що професіонал — ще й жінка.

Також жінки, які захотіли пов'язати своє життя з юридичною кар'єрою мають страх залишитися самотніми. Але я вважаю, що чоловік, насамперед, створює сім'ю не з адвокатом, прокурором чи слідчим, а з коханою жінкою! Все залежить від самої жінки, та від чоловіка, що поряд із нею. Навіть жінка-адвокат, слідчий чи прокурор все ж таки у подружньому житті перш за все повинна залишатись коханою жінкою, дружиною, матір'ю, а її чоловік не повинен забувати про це.

Існують жінки, які говорять про те, що потрібно полегшити доступ до юридичної професії жінкам на законодавчому рівні, але ми прослідкували в даній роботі по прикладу чотирьох великих жінок-адвокатів, що можливо боротися за свою мрію і в часу, коли гендерні упередження існували яскравіше. В першу чергу потрібно змінювати ставлення до жінки-юриста в суспільстві, а лише потім приймати якісь рішення на законодавчому рівні. Незважаючи на той факт, що зараз дуже багато жінок мають дипломи про юридичну освіту, в суспільстві все ж таки переважає думка що успішний юрист – це чоловік. На законодавчому ж рівні, можливо слід закріпити обов'язкове пропорційне представництво жінок в адвокатурі, правоохоронних органах, на державній службі. Наприклад, дуже важливо щоб жінка, яка стала жертвою насилля в сім'ї, мала змогу звернутись саме до жінки-адвоката, яка здатна її зрозуміти, заспокоїти, надавши цінні поради, моральну підтримку та фахову юридичну допомогу.

Афоніна Є. Л.

студентка 1-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРОДЖЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ АДВОКАТСЬКОГО ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

З давнини відомо, що справжнім «адвокатом-воїном» можна назвати лише того, хто досконало володіє такою потужною зброєю, як ораторське мистецтво, і вміло застосовує її в змагальному процесі. Починаючи з Цицерона, Демосфена, значення красномовства, лаконічного мовлення серед адвокатів лише посилювалося, набуло значного розвитку. На сьогодні володіння ораторським мисте-

цтвом є однією з найголовніших якостей адвоката, адже важливо не лише досконало знати закон та розумно використовувати його на свою користь, а й вміти чітко, послідовно доносити власну думку до інших. Якісна, доречна промова, навіть якщо вона складається з одного речення, може повністю змінити хід справи, думку суб'єктів, долю людини.

Мета даної роботи полягає у встановленні історичних фактів, аналізі еволюційного розвитку адвокатського ораторського мистецтва, усвідомленні його необхідності в професійній діяльності адвоката.

Заглибившись в історію, можна зробити висновок, що у всі часи ораторів, які досконало володіли мистецтвом мови, було не так багато, в тому числі адвокатів. Серед держав стародавнього світу особливе значення для історії судового красномовства мають Афіни і Рим. В Афінах судове красномовство досягло високого ступеня розвитку завдяки вільному політичному устрою і існуванню народних судів (геліастів). Спочатку судові оратори (логографи) тільки готували промови, а виголошувати їх повинні були сторони, так як за законами Солона кожен афінянин повинен був сам захищати свою справу. Поступово цей порядок було скасовано, і судові оратори отримали право виступати в суді особисто. Найвідоміші з афінських судових ораторів – Лізій, Ісей, Лікурґ, Гиперид, Есхін. У Римі розквіт судового красномовства збігається з останнім періодом республіки і закінчується разом із нею. Речі Катона, Красса, Гортензія свідчать про досконалість римського красномовства. Судові промови грецьких і римських ораторів мали витончені зовнішні форми, багатий зміст: докази піддаються всебічній оцінці, вживаються всі відомі ораторські засоби, які служать для того, щоб вплинути на суддів. Згодом, в епоху занепаду, судове красномовство в Римі втратило свої переваги. У період імперії в адвокатів не було потреби захоплювати і переконувати: судові засідання перейшли в закриті, недоступні для сторонніх приміщення; народних суддів змінили чиновники. Від адвокатів стали вимагати, головним чином, не ораторського мистецтва, а практичної спритності, зв'язків і багатства. Судове красномовство перейшло в беззмістовне і барвисте фразерство на багато століть в усьому світі.

Середньовіччя з його феодальним режимом, становим ладом і відстороненням народних мас від громадських справ не могли сприяти розвитку судового красномовства. Загалом середньовічні

промови свідчать про невміле наслідування давнім зразкам, про виключну перевагу зовнішньої форми. Франція того часу мала провідне місце в області судового красномовства. Судові промови французьких адвокатів XVII і XVIII століть складалися за правилами класичної риторики, за зразком, головним чином, Цицерона, але в той же час знаходились під впливом суспільних і літературних течій того часу. Зовні вони відрізнялися правильністю побудови, в них часто зустрічалися, без усілякої на то потреби, пишномовні вислови, зврати, запозичені в стародавніх ораторів, латинські цитати. У XVII столітті лише деякі адвокати зуміли уникнути значною мірою вказаних недоліків та зробити зміст промов відповідним обставинам справи, без обтяження мови ерудицією і багатослівністю. Найвизначнішими адвокатами XVII століття вважаються Леметр і Патрі.

Промови адвокатів у XVIII столітті відрізнялися від промов їх попередників більшою свободою від умовних форм, сентиментальними ліричними відступами, меншою кількістю латинських текстів, заміненіх міркуваннями загального філософського характеру. Разом з тим і зміст судових промов став обумовлюватися виключно особливостями справи і її значенням, що забезпечило подальший розвиток судового красномовства.

XIX століття в Росії ознаменувалося великою кількістю адвокатів-ораторів. Промови Ф.Н. Плевако, С.О. Андрієвського, А.І. Урусова, В.Д. Спасовича ввійшли в класику судових промов світового рівня. Їх виступи відрізнялися бездоганною логікою, дотепністю, витримкою, глибиною пізнань. Все це допомагало їм вигравати безнадійні, здавалося б, справи, тому що судова промова – це момент істини, концентрація зусиль захисника чи представника, підсумок наполегливої праці й надій.

У наш час значення якісної судової промови лише посилюється: конкуренція на професійній ниві занадто велика. Щоб бути переможцем у боротьбі за лідерство, сучасному адвокату треба постійно вдосконалюватися, розвивати в собі найголовніші професійні якості, насамперед свої ораторські здібності, від яких залежить увесь результат справи, авторитет адвоката. Сьогодні неможливо виконувати жоден вид юридичної діяльності без знання та розуміння особливостей спілкування та механізмів впливу однієї людини на іншу. Адже юрист протягом одного дня вступає в спілкування з десятками осіб, різними за віком, інтелектом, інтереса-

ми та потребами. Саме ця діяльність потребує використання знань ораторського мистецтва для впливу як на людей, які потрапили у сферу судочинства, на осіб, що безпосередньо здійснюють цей вид діяльності, так і для здійснення більш загальних цілей: утвердження прав і свобод людини і громадянина, які визначають зміст і застосування законів, діяльність органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування. Успішна промова сучасного адвоката неможлива без достатнього знання законів логіки, психології, педагогіки, права, законодавства і аналізу практики відомих адвокатів минулого, які залишили великий спадок порад щодо побудови захисної промови: вони не втратили своєї актуальності на сучасному етапі.

Таким чином, не можна не визнати, що ораторське мистецтво має неабияке значення як знаряддя діяльності для всіх, хто використовує слово під час виконання своїх службових функцій і у спілкуванні. Ораторське мистецтво — це трибуна для юриста, засіб правового впливу — це й частина культури народу. Головне — навчитися переконливості, навчитися робити слабку думку сильною — таке завдання можна виконати за допомогою ораторського мистецтва, звертаючись і до розуму, і до почуття людей. Хто володіє таким мистецтвом, той може переконати будь-кого, а в цьому і полягає мета сучасного адвоката.

Бердникова А. І.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИКА АДВОКАТА ЯК ОСНОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна мораль виконує важливі завдання соціального управління, забезпечуючи реалізацію вимог загально моральних принципів в умовах професійної діяльності, допомагає фахівцю вірно обирати правила поведінки в різних ситуаціях своєї трудової діяльності.

Головною соціальною функцією професійної моралі, у тому числі і юридичної, поряд із сприянням належному виконанню професійних завдань, є виключення чи подолання професійних помилок, інших шкідливих наслідків професійної деформації. Вона

також є важливим інструментом вироблення професійних якостей працівника, його професійного удосконалення.

Важливою проблемою сьогодення є кодифікація моральних цінностей нормативної професійної етики.

Протягом багатьох років питання професійної етики юристів обговорювалися в межах судової етики як один із видів професійної етики.

Наприкінці 80-х – початку 90-х років XX століття термін «судова етика» поступово замінюється більш загальним – «юридична етика», «професійна етика юриста». При цьому доводиться, що професійна етика юристів являє собою, з одного боку, ступінь реалізації можливостей та потенціалу юристів у професійній діяльності, а з іншого – є поєднанням певних морально припустимих стандартів поведінки членів окремої професійної групи юристів.

Юридична етика – це вчення про моральні основи юридичної діяльності, моральні якості представників юридичної професії та моральні відносини, що складаються у процесі її здійснення. Складовою професійної етики юриста є адвокатська етика.

У сучасній юридичній науці панівною є точка зору щодо предмету адвокатської етики як поведінки представника цієї професії, члена відповідної корпорації переважно за обставин, коли він діє саме як професіонал або представляє свою професію чи сприймається оточуючими саме як представник корпорації адвокатів

Під правилами адвокатської етики слід розуміти конкретизуючи гуманне призначення адвокатури як правозахисної інституції правила поведінки адвоката, що закріплені різними соціальними нормами й вироблені самими представниками адвокатської професії, дотримання яких забезпечується внутрішнім переконанням адвокатів, колективною волею органів адвокатського співтовариства, а за необхідністю – заходами державно-правового примушування.

Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України, у розділі II закріплюють такі основні принципи адвокатської етики: незалежність; додержання законності; домінантність інтересів клієнта; неприпустимість представництва клієнтів із суперечливими інтересами; конфіденційність; компетентність та сумлінність; чесність та порядність; повагу до адвокатської професії; культуру поведінки; обмеження рекламування діяльності адвокатів.

Неабияке виховне значення мають етичні норми адвокатської діяльності, не закріплені в офіційних документах, їх добровільне та глибоко свідоме виконання, засноване на загальнолюдських уявленнях про добро та зло, справедливість і гуманізм, обов'язок, совість тощо.

Частина етичних норм, які регламентують адвокатську діяльність, є нормами-принципами, які впливають на зміст регулятивних норм. Більшість норм-принципів, що стосуються адвокатської діяльності, притаманні й іншим юридичним професіям, тобто є загальноююридичними.

З урахуванням того, що Правила адвокатської етики – це звід корпоративних норм, що вміщує обов'язкові для адвокатів та їх об'єднань етичні приписи, однак не є нормативно-правовим актом, виникає необхідність закріплення принципів адвокатської етики в Законі про адвокатуру. У цьому разі норми Правил зможуть розглядатися не лише як моральні, але і як правові основи адвокатської діяльності. Прийняття Правил адвокатської етики слід віднести до компетенції З'їзду адвокатів України.

Правила адвокатської етики не можуть передбачати все різноманіття питань, які виникають у діяльності адвоката, проте вони є тим орієнтиром, який дозволяє йому обрати належну лінію поведінки, а органу, який застосовує дисциплінарну відповідальність, належно оцінити поведінку адвоката в суперечливій ситуації.

Отже, адвокат повинен як у своїй професійній діяльності, так і в приватному житті, забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводити себе гідно, стримано, тактовно, по можливості зберігати самоконтроль і витримку, при здійсненні своєї професійної діяльності мати пристойний зовнішній вигляд.

Боброва В. Б.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ

Наука про адвокатуру вивчає інститут адвокатури не тільки встановленні і динаміці, але і питання про суб'єктів, її здійснюючих, вимоги до них, принципи і умови її ведення.

Історія адвокатури в Німеччині достатньо давня. Початок зародження адвокатури покладено духівництвом. Саме священники для захисту своїх прав в судах наймали освічених людей, які знали звичаї, порядок судового розгляду справ, правові норми. Вже в законодавчих актах 799, 802, 803, 805 років зустрічаються норми щодо адвокатів. В той же час будь-яка особа могла одержати право на заняття адвокатською діяльністю.

Внутрішньої організації адвокатури не було (колегій, союзів і тлі.). У судовій практиці Німеччини з 1495 р. заснований Імператорський суд, орський суд, половина складу якого складалася з «докторів права» (вчепих-правознавців з університетів). З того часу в судову практику активно стали притягуватися вчені права з університетів для консультацій. Тобто фактично університетам було надано право «офіційних консультацій», які були створені при юридичних факультетах за зразком судових колегій і складалися з професорів права даного університету. І при сумніві в правильності своєї позиції суд мав право спрямувати матеріали справи в таку комісію, яка давала свій висновок, що згодом ставав фактично присудженням.

У Німеччині існувала такса юридичних послуг, за порушення якої адвокат позбавлявся права практикувати і сумісно з клієнтом, який переплатив, підлягав штрафу, а іноді – тілесному покаранню.

Канонічне право Франції запозичало цілий ряд норм щодо адвокатуру з римського права. Воно вимагало від адвокатів 3-річного вивчення канонічного і цивільного права, практичної підготовки і щорічного принесення присяги. Закон забороняв адвокатам одержувати гонорар. У 1270 р. з'явилися «Установи Людовика Святого», що поклали перші основи французького судового устрою і судочинства. Згідно декрету короля від 1274 р. адвокати існували при судах. З 1344 р. адвокати ділилися на захисників і радників. Адвокатами не могли бути некаатолики, особи, які були піддані церковному покаранню, ченці. Хоча інші духовні особи могли виступати в суді захисниками в кримінальних справах. Єдине виключення для участі в справі таких осіб було не «пролиття крові».

У 1425 р. король Генріх VI заборонив починати розглядати будь-яку справу без адвоката, з яким навіть голосно розмовляти було заборонено, а при зверненні до суду потрібно постійно було ставати на коліна всім учасникам процесу, окрім адвокатів. При ко-

ролях Карлі VII і Карлі VIII з'являється особлива група захисників «королівських адвокатів», які захищали в суді інтереси корони. Їм було категорично заборонено виступати в справах приватного звинувачення. Адвокати були звільнені від сплати багатьох податків і за наявності 10-річного адвокатського стажу практично кожний безперешкодно, навіть не складаючи іспитів, міг посідати посаду судді. Адвокати входили до складу «парламентського корпусу» і займали в ньому місце, наступне за суддями і прокурорами. Парламент мав право видавати всякого роду розпорядження, що стосуються свого внутрішнього устрою, а, отже, міг регламентувати і діяльність адвокатури. Самі ж адвокати підкорялися тільки розпорядженням парламенту. За рівню освіти з 1344 р. для адвоката потрібно було мати ступінь бакалавра права. З того часу у Франції починає застосовуватися такса, яка встановлювала максимум винагороди. Адвокат міг звернутися з позовом до суду у разі ухилення клієнта від виплати винагороди.

В Англії суди в основному не мали постійного місцезнаходження і тому їх називали мандрівними. При кожному такому суді були прикріплені захисники, які об'єднувалися в співтовариства Inns Court. Король Едвард I адвокатів вперше назвав barrister, вказавши, що зі всіх захисників (а їх було багато різних категорій) тільки барістери можуть захищати сторони перед судом. Підготовка кандидатів в адвокати в Англії відбувалася не в університетах, як в інших країнах, а в самій адвокатській корпорації.

Серед правозахисників розрізняли: 1) тих, які мали право виступати в королівських судах (безпосередньо адвокатів), і 2) тих, які давали консультації з правових питань, але безпосередньо виступати в королівському суді не могли (консультанти).

На вищому рівні в ієрархії знаходилися старші адвокати, які мали право виступати представниками в Суді загальних тяжб. Наступним був баристер молодший адвокат. Потім йде численна група юристів, яка називається атторнеї. Солисаторы (solicitor – з англ вести справу, турбуватися), що з'явилися в цей же час, викопували канцелярську роботу за дорученням землевласників і надавали відповідні послуги атторнеям.

Барістери були не стільки представники однієї із сторін в суді, скільки знавцями права: вони відмовилися від технічних обов'язків, пов'язаних зведенням судового процесу. Атторнеї ж вступали

в прямий контакт з клієнтом, брали участь в підготовці процесу, зборі фактичного матеріалу.

Ми бачимо, що на Європейському континенті адвокати надавали основну увагу встановленню прав і обов'язків суб'єктів (норм матеріального права). А англійські юристи були зосереджені на питаннях процедури (процесуальних вимог): процедура перш за все. Із самого початку загальне право зводилося до певного числа процесуальних форм (видів позову), в рамках яких можна було одержати рішення, але ніколи не можна було точно знати наперед, яким воно буде. Основна проблема полягала в тому, щоб королівський суд прийняв справу до розгляду, а потім довів його до кінця крізь нетрі формалізованої процедури.

І в цей час публічний і загальний процеси почали перетворюватися в таємний і інквізиційний, що обмежувало участь адвокатів в кримінальному процесі. Наприклад, у Франції тільки згідно указу короля Франциска I від 1539 р. участь адвоката в процесі дозволялася тільки за спеціальним дозволом суду.

В добу Середньовіччя спостерігається така негативна тенденція як залежність від церкви. В цілому ж інститут адвокатури функціонував як відносно незалежний.

Бойчук С.С.

*к. филос. наук, доцент кафедри теорії і історії
державства і права Луганського державного
університету внутрішніх справ імені Е.А. Дидоренко*

БЛЕСК И НИЩЕТА «СОСЛОВИЯ АДВОКАТОВ» В РИМСКОЙ ИМПЕРИИ

Среди небольшого разнообразия развлечений, доступных бедноте имперского Рима, особое место занимало посещение судебных заседаний: не столь красочные и великолепные как бои гладиаторов, но более регулярные многочисленные процессы позволяли праздным и скучающим жителям вечного города скоротать свой день. Предлагаемое под сенью Фемиды зрелище при удачном стечении обстоятельств обещало затмить пошловатый фарс традиционной комедии, в которой хитроватый горбун водил за нос лысого обжору с ослиными ушами. Живые страсти, авантюрный

сюжет, плутовские выдумки и виртуозная игра главного актера дали зрителям столь редкие в жизни властителей ойкумены счастливые моменты и тему для разговоров на ближайший вечер. Также немаловажным фактором, обеспечивавшим повышенный интерес к судебному театру по сравнению с традиционным, являлся гарантированный успех любого представления, ведь даже провал речивыступающего сопровождался не насмешливым свистом, а радостными улюлюканьем и беззаботным хохотом.

На первый взгляд, данное сравнение столь неприличной в категориях римского мышления профессии лицедейства с высоким гражданским долгом защитника в суде — неуместно и определяется простым внешним совпадением случайных характеристик, таких как неизменность масок, участвующих в драме, недостойность денежного вознаграждения за труд или использование всевозможных трюков для привлечения внимания и сочувствия аудитории. Однако если отказаться от современных суждений о должном и повнимательнее присмотреться к живой вселенной античных символов, то вопрос оплаты окажется существенным вследствие того, что безвозмездность выступала фундаментом любой публичной деятельности на благо государства. Вместе с тем оговоренная или назначенная сумма необходимо переводила любую деятельность в разряд неблагородных занятий, недопустимых для потомков Ромула (добровольный дар не был столь унижительным, но и он не допускался для защитников с позиций римского аристократического идеала доблести).

Кроме того «зрелищность» правосудия, которая так привлекала жадный до представлений столичный плебс, оказывается следствием не простой тяги к театральным эффектам прилежных выпускников эллинской школы красноречия, а закономерным выражением природы римского суда как диалектического ристалища, где первенство принадлежит ораторским ухищрениям, отодвигающим юридическую казуистику на задний план. Причина представления приоритетов подобным образом заключается в несравнимо большей эффективности правильно развитой способности к декламации перед осведомленностью в области гражданского права. При этом, необходимо помнить, что именно крайнее злоупотребление трагическими приемами в судебном производстве и постоянное обращение к чувствам зрителей, а не к разуму, выде-

ляется современниками в качестве одного из главных отличительных признаков тактики поведения римских ораторов в судебных делах. Против грамотного и умеренного использования, как правило, никто не возражал. Из обычного арсенала наиболее популярных уловок, призванных вызвать сострадание и оправдательный вердикт, упоминают слезы маленьких детей, благородную седину прославленных родителей, рубцы от галльских или германских мечей. На этом фоне стандартных технологий, со временем ставших простым механистическим дополнением слов, выделялись нетривиальные решения гениальных «мастеров», способных отвлечь плачущих малышей бросаемой им под ноги едой или произносить речь под мелодичные напевы флейты и околдовывать всех словно индийский факир.

Приведенными примерами не исчерпывается сходство театра и суда в античном Риме. Однако они позволяют увидеть то особое символическое сродство этих культурных феноменов, укорененное в сущностном подобии самих структур говорения актера и оратора, что возникают в рамках экзистенциальной ситуации соотносительности индивида с миром истинного бытия, и определяемой произносимым словом особой риторической стратегией смыслополагания.

Содержание данной стратегии сводится к совращению речами, манипуляции сознанием и мягкой формой подкупа честных, отказавшихся от вульгарного подношения сестерциями. Создаваемый идол театра позволял ораторам, этим избранникам и любимцам толпы, «не то поэтам, не то драматическими любовниками, не то чарующим баритонам» (оценка С.А. Андреевского защитников, занимавшихся уголовными процессами), с подмостков храма взывая к небесам, вскипая праведным негодованием и посылая проклятья, преобразовывать материю фактов в иллюзию чувств и сопереживания. Обратной стороной этого блеска алхимического превращения слабого в сильное во имя торжества справедливости над мертвой буквой закона выступает нищета адвокатского звания, ведь сопряженные с ней тяготы «едва ли может выдержать человек с развитым чувством собственного достоинства» (историк времен поздней империи Аммиан Марцеллин).

Своеобразным противовесом изяществу многословия судебных ораторов выступала краткость ответов и толкований юри-

сконсультув, предназначенных судьбой быть оракулами города и спасать смертных от несчастий сакральными советами. Противоположность между адвокатами и юристами усиливалась престижной безвозмездностью труда последних, что опиралась на особое знание-благоразумие (*prudentia*), понимаемое в качестве практической добродетели, т.е. такого свойства души, которое не изучается в школьном смысле подобно искусству красноречия. Будучи результатом личностного возрастания в культуре и традиции, это особое понимание права было сродни философской мудрости стоического идеала и поэтому оказалось столь кристальным, парадигмальным и с неотвратимым долженствованием разумным.

В завершении отметим: значение дихотомии юристы-ораторы в истории римского права можно оценивать по-разному и даже пытаться ее не замечать, как это принято в отечественной науке, тем не менее, разделение сфер деятельности между этими «профессиональными» группами позволило сформироваться канону юриспруденции. При этом доблесть разума знатоков права, свободная от театра правосудия и ведомая философией высшего закона, сыграла решающую роль в становлении классической системы юриспруденции в ойкумене порядка и совершенных дорог.

Бокова І.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ РИМСЬКОЇ АДВОКАТУРИ ЗА ЧАСІВ ІМПЕРІЇ

Адвокатура — найдавніша і водночас загальнолюдська інституція. Саме слово «адвокатура» походить від латинського кореня «advocare», «advocatus» («закликати», «запрошений»). На перших стадіях юридичного розвитку суспільства ця загальнолюдська інституція не існувала в тому вигляді, в якому ми її спостерігаємо нині у європейських народів. Найбільш чітко оформленою адвокатура була у Греції та Римі. Саме з римської почався розвиток світової адвокатури, тому ця стаття присвячена цьому етапу розвитку даного інституту, а саме діяльності римської адвокатури за часів імперії.

За часів імперії римська адвокатура, як і судові установи, зазнала певних змін по відношенню до попередніх періодів. Адвокатська професія була помітно обмежена. Так, за кодексами Юстиніана адвокатура вводилася у рамки певної системи, в якій адвокатська професія прирівнювалася до державної служби. Допуск до адвокатури залежав від вищого адміністративно-судового чиновника провінції або міста. У ній не могли брати участь неповнолітні, особи з фізичними вадами (глухі, німі), позбавлені громадянської честі, притягнуті до кримінальної відповідальності, жінки та ін. Кандидат мав закінчити спеціальний (п'ятирічний) курс в одній з юридичних шкіл та скласти іспити. За часів Юстиніана юридичні школи існували тільки у Константинополі, Римі й Бериті. Усі інші були заборонені. Адвокати заносилися до списку за префектурами у порядку їх допуску до професії. Перший у списку звався старшиною. Усі адвокати поділялися на два розряди: штатних та позаштатних. Різниця між ними полягала в тому, що перші, які складали меншість, мали право виступати в усіх судах, а другі, кількісно не обмежені, практикували у нижчих судах. Штатні адвокати призначалися правителем провінції з позаштатних.

Дисциплінарний нагляд за адвокатами здійснював правитель провінції. Серйозними професійними порушеннями вважалися: зрада клієнту, вимагання великих гонорарів, наклепи та ін. За ці та інші порушення професійних обов'язків накладалися дисциплінарні стягнення у вигляді штрафу, заборони займатися адвокатською практикою з виключенням із списку. Перед розглядом кожної судової справи адвокати складали особливу професійну присягу, в якій зобов'язувалися докладати всіх зусиль до захисту законних і справедливих вимог клієнта, відмовлятися від ведення справи у будь-який час, навіть під час її провадження, якщо переконуються у неправоті вимог, незалежно від того, чи буде ця неправота юридичною або моральною. У випадку відмови адвоката від ведення справи позивач не мав права запрошувати іншого, щоб, як наголошувалося в законі, «нехтуючи кращими адвокатами, сторони не стали б обирати нечесних». Якщо позивач мав декілька адвокатів, з яких одні вважали за можливе вести справу, а інші — ні, то перші продовжували захист, але на місце других заборонялося запрошувати нових. На суді адвокат був зобов'язаний утримуватися від образливих висловів, крім того йому заборонялося свідомо зволікати процес. Щодо гонорару, то до розгляду справи адвокат

не мав права наперед обумовлювати винагороду, але після захисту він вже міг ставити таку умову. За наявності домовленості розмір гонорару визначався адвокатом, а у разі відсутності, за його позовом гонорар призначав суд, враховуючи складність справи, талановитість адвоката, традиції адвокатури і ранг судової інстанції, але розмір гонорару не міг перевищувати такси, встановленої законом. Незаможним громадянам гарантувався захист за призначенням. Зайняття адвокатською діяльністю було заборонено лише суддям та намісникам провінцій. Під час імперії адвокати виконували функції республіканських адвокатів, повірених та юрисконсультів.

А. Стоянов писав, що значні зміни, які відбулися в інституті захисту в часи Римської імперії, були зумовлені централізацією державної влади. Скасовувалися демократичні форми здійснення правосуддя, приватне право обвинувачення послаблялося, розширювалися публічні засади судочинства, обмежувалися змагальність і усність процесу. Відсутність публіки під час розгляду кримінальних справ у суді призвела до того, що адвокати здебільшого ставали донощиками. Здійснювати захист стало не престижно, й у судову практику «відкрився приплив гірших людей», які у своїй діяльності керувалися не принципами правосуддя, а лише користю. Водночас із різних причин від здійснення захисту в кримінальному судочинстві ще не можна було відмовитися. Усе це призвело до необхідності вирішення питання про організаційний устрій адвокатури. Державному регулюванню підлягала не лише кримінально-процесуальна діяльність захисників (у цей період захисниками називалися не тільки особи, які реалізовували функцію захисту), а й організаційне підпорядкування з метою впливу на осіб, які надавали правову допомогу сторонам.

Таким чином, хоча зародки інституту адвокатури виникли на найнижчих ступенях юридичного розвитку людського суспільства, наявність у стародавньому світі окремої групи осіб, що сприяла захисту прав та інтересів постраждалого й особи, яка скоїла злочин, є характерною для держав з більш високим рівнем суспільного розвитку, базованих на демократичних засадах (Стародавній Рим). Характерною рисою становлення інституту адвокатури є те, що спочатку надавати правову допомогу мали право не лише юристи, а й будь-хто. Згодом, як ми можемо спостерігати у період імперії, до надання правової допомоги допускалися особи, які відповідали певним вимогам.

Бондарев Р.В.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТ-ІНОЗЕМЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Останнім часом широко обговорювались як юристами, так і політиками, а також ставали предметом розгляду Верховної Ради України правові вимоги до кандидата в адвокати.

Відповідно ст. 2 Закону України «Про адвокатуру», в редакції від 19 грудня 1992 року, адвокатом міг бути громадянин України, який мав вищу юридичну освіту, стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше двох років, склав кваліфікаційні іспити, одержав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняв присягу адвоката України.

Законодавець фактично забороняв іноземцям-адвокатам займатись адвокатською діяльністю в Україні, що неодноразово піддавалось критиці і науковцями, і практикуючими юристами.

Неодноразово такий підхід піддавався критиці шляхом подання звернень до органів державної влади. Зокрема, найбільш яскравим прикладом стало звернення громадянина США О. Л. Глотова до Конституційного Суду України, у якому він просив визнати неконституційними положення Закону України «Про адвокатуру», якими, на його думку, іноземцям заборонено займатись адвокатською діяльністю в Україні. Конституційний Суд України відмовив у відкритті конституційного провадження, вказавши у мотивувальній частині, що іноземці не можуть призначатися на окремі посади або займатися певною трудовою діяльністю, якщо відповідно до законодавства України призначення на ці посади або заняття такою діяльністю пов'язано з належністю до громадянства України.

Подібні думки висловлювали деякі вчені і адвокати, зазначаючи, що, відповідно до статті 26 Конституції України, на іноземців поширюється статус громадянина України, крім випадків, передбачених Конституцією, законами або міжнародними договорами. Конституція не забороняє іноземцям бути адвокатами в Україні. Не можна було вважати винятком із загального правила і норму ст. 2 Закону «Про адвокатуру», адже виключність правового статусу

громадянина України має бути сформульовано за допомогою слова «лише» або прямою заборонаю.

16 листопада 2006 року Верховною Радою України було внесено зміни до Закону України «Про адвокатуру», згідно з якими адвокатом може бути особа (як громадянин України, так й іноземець чи особа без громадянства), яка має вищу юридичну освіту, підтверджену дипломом, стаж роботи у галузі права не менше двох років, володіє державною мовою, склала кваліфікаційні іспити, одержала в Україні відповідне свідоцтво та прийняла присягу адвоката України. Це надало змогу адвокатам-іноземцям практикувати на території України, штовхнуло законодавця на розвиток суб'єктного складу договору правової допомоги в Україні.

5 липня 2012 року було прийнято чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якому враховано рекомендації європейських експертів спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи України» (експертний висновок щодо проекту закону України «Про адвокатуру» від 13 жовтня 2009 р.), Венеціанської комісії та дирекції з питань правосуддя та людської гідності, в якому передбачено, що «адвокат іноземної держави здійснює адвокатську діяльність на території України відповідно до цього Закону, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України». Відмінним є те, що в чинному законі, на відміну від попередніх, порядку діяльності адвоката-іноземця присвячено цілий розділ, їх статус регламентовано більш повно.

Передбачено, що адвокат іноземної держави набуває право займатися адвокатською діяльністю на території України з момент увключення відомостей про нього до Єдиного реєстру адвокатів України. З цією метою адвокат іноземної держави звертається з відповідною заявою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, перед якою повинен довести факт наявності права на зайняття адвокатською діяльністю у відповідній іноземній державі.

Адвокат іноземної держави, відомості про якого включено до Єдиного реєстру адвокатів України, здійснює адвокатську діяльність на території України без обмежень, у тому числі щодо можливих видів адвокатської діяльності. На адвоката іноземної

держави поширюються всі встановлені законом професійні права й обов'язки адвоката, гарантії адвокатської діяльності.

Дещо відмінною є відповідальність адвоката іноземної держави, що в першу чергу пояснюється особливістю його правового статусу. Коло дисциплінарних стягнень дещо звужено: до адвоката іноземної держави, включеного до Єдиного реєстру адвокатів України, можуть бути застосовані дисциплінарні стягнення виключно у вигляді попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Додатковою стадією розгляду дисциплінарної справи стосовно адвоката-іноземця, що є винятком з загального правила, є повідомлення кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури відповідний орган державної влади або орган адвокатського самоврядування іноземної держави, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув право на заняття адвокатською діяльністю у випадку накладення на нього дисциплінарного стягнення.

Чинний закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» найбільш повно відповідає вимогам часу – епосі часу глобалізаційних та інтеграційних процесів, коли рамки правових систем стають менш чіткими і виникає необхідність правової допомоги з боку адвокатів іноземних держав.

Бондарчук Д. С.

студент 1-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Відповідно до Конституції України кожен має право на правову допомогу, адже правова захищеність людини – один з фундаментальних ознак правової держави. У цій сфері особливе місце відводиться адвокатурі. За своєю природою цей інститут є одним з інструментів демократичного європейського суспільства, оскільки виконує дуже важливу суспільну функцію – захист прав і законних інтересів громадян і організацій. Адвокат в даному випадку виступає як захисник прав людини.

Адвокату́ра (від лат. *advocates* — прикликаний) — професіональна спільнота осіб, що отримали статус адвоката і зайнятих адвокатською діяльністю. Адвокатура є важливим правовим інститутом розвинених держав, що стоїть на варті прав і свобод

громадян та їх об'єднань. Це також складна соціальна система, яку складають усі адвокати окремої держави. Устрій адвокатури, її публічно-правовий статус в кожній країні має свої особливості. У деяких країнах діють декілька адвокатських корпорацій. У європейській правовій культурі загальноприйнятим є надання правової допомоги професійним адвокатом.

Адвокатура України – це недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність. З метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування. (згідно зі ст. 2, ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до основного принципу організації адвокатської діяльності- незалежності, адвокатура є незалежною від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності. Адвокати при виконанні своїх професійних обов'язків є незалежним і непідзвітним нікому, окрім особи, в інтересах якої вони діють. В адвокатурі існує власне самоврядування до складу, якого входять усі адвокати, але воно не може втручатися у професійну діяльність адвоката

Адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом. Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати. Існує ряд основних принципів: виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень адвокатського самоврядування, підзвітності, заборону втручання у професійну діяльність.

Завдання адвокатського самоврядування є:

1) забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності; 2) підтримання високого професійного рівня адвокатів;

3) утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; 4) створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; 5) забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; 6) забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України; 7) участь у формуванні Вищої ради юстиції у порядку, визначеному законом.

Існують організаційні форми адвокатського самоврядування:

Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування.

Національна асоціація адвокатів України:

1) представляє адвокатуру України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, делегує представників до органів державної влади; 2) захищає професійні права адвокатів та забезпечує гарантії адвокатської діяльності; 3) забезпечує високий професійний рівень адвокатів України; 4) забезпечує доступ та відкритість інформації стосовно адвокатів України; 5) виконує інші функції відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Національна асоціація адвокатів України є юридичною особою та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, передбачені цим Законом. Національна асоціація адвокатів України утворюється з'їздом адвокатів України та не може бути реорганізована. Ліквідація Національної асоціації адвокатів України може бути здійснена лише на підставі закону. Існують організаційні форми адвокатського самоврядування:

Конференція адвокатів регіону (АРК, областей, міста Києва та Севастополя) – є вищим органом адвокатського самоврядування кожної адміністративно-територіальної одиниці України.

Рада адвокатів регіону – виконує функції самоврядування у регіоні у період між конференціями адвокатів регіону, яким вона підконтрольна та підзвітна.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури – утворюється для визначення рівня фахової підготовки осіб, які виявили намір отримати право на адвокатську діяльність, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Ревізійна комісія адвокатів регіону – утворюється для здійснення для здійснення фінансово-господарського контролю ради регіону та КДКА.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури – є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність КДКА.

Вища ревізійна комісія адвокатури – здійснює фінансово-господарський контроль над іншими організаційними формами адвокатського самоврядування.

Рада адвокатів України – виконує функції адвокатського самоуправління у період між з'їздами адвокатів України.

З'їзд адвокатів України – найвищий орган адвокатського самоврядування.

Отже, адвокатське самоврядування є основним гарантованим Законом право самостійно вирішувати основні організаційні питання адвокатурою. Це є основним критерієм, за допомогою якого реалізується принцип незалежності адвокатської діяльності від органів державної влади та посадових осіб. Із сучасними тенденціями побудови та розвитку в Україні правової держави, адвокатури як інституту, який займається захистом прав та інтересів громадян, тобто основного критерію правової та соціальної держави, необхідні органи самоврядування, які могли б допомогти вільно та незалежно функціонувати.

Бухтіяров В.М.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Питання прав і свобод людини і громадянина нині є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світової співдружності. Саме стан справ у сфері забезпечення

прав і свобод особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави й суспільства в цілому.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

Правова держава для виконання своїх основних функцій – захисту й охорони прав і свобод громадян – повинна бути забезпечена системою процедур, механізмів, інститутів, які гарантують суб'єктивні права на підставі об'єктивної діяльності, що ґрунтується на праві, і які не є незмінними, а знаходяться в динаміці, вдосконалюються, пристосовуються до умов життя суспільства.

Судовий захист не може бути правильно зрозумілим, якщо вважати його вираженням лише положенням – «кожному гарантується судовий захист його прав і свобод». У рамках судового захисту значною мірою реалізується й конституційне право на одержання правової допомоги (ст. 59). У Конституції передбачено і суб'єкт, на якого покладається обов'язок надання правової допомоги, – адвокатура. Історично склалося так, що правосуддя неможливе без інституту адвокатури. У свою чергу, в цивілізованому світі рівень розвитку адвокатури розглядається як індикатор демократії в суспільстві, одна з ознак захищеності прав людини.

Законодавець зобов'язаний забезпечити кожному (громадянину, іноземцю, особі без громадянства, фізичній або юридичній особі) кваліфіковану юридичну допомогу. Пояснюється це насамперед визнанням порівняно простого вихідного положення: реалізація прав та свобод людини і громадянина можлива в повній мірі, якщо вони відстоюються зі знанням справи, кваліфіковано. Таку діяльність може здійснити зовсім не кожний. Для цього потрібно вміння не тільки читати закони та інші нормативні акти, й розуміти і тлумачити їх, володіти навичками по швидкому знаходженню того нормативного акта, який потрібен для вирішення справи, мати досвід ведення справ у судах та інших державних органах, здібність передбачувати можливі юридичні наслідки тих чи інших вчинків або дій. Отже, для забезпечення ефективної, кваліфікованої правової допомоги потрібен фахівець.

Кожен адвокат у своїй діяльності керується етичними засадами. Норми адвокатської етики класифікуються за різними озна-

ками, які здебільшого співпадають із поділом норм у «Правилах адвокатської етики».

Щодо етичних засад взаємовідносин між адвокатом і клієнтом, то до них відноситься довіра, інформування клієнта про спеціалізацію адвоката, обов'язок адвоката зважити свої можливості по виконанню доручення, інформування клієнта щодо правової позиції у справі. Стосовно судочинства, то в цьому випадку, розглядаються питання про угоду адвоката з клієнтом, а також щодо доцільності страхування адвокатської діяльності. При аналізі відносин у системі адвокат – суддя акцентується увага на тому, що в західній правовій доктрині з чисельних функцій адвоката вирізняються функції, які пов'язані з порушенням норм права і які полягають у захисті в судах.

Головний обов'язок адвоката – бути захисником правосуддя, виконуючи при цьому соціальні функції і захищаючи у праві доручені йому інтереси, не відхиляючись від цілей правосуддя, з якими пов'язана адвокатура.

Отже, інститут адвокатури у своїй діяльності повинен бути спрямований на охорону прав та свобод громадян, Конституційних положень щодо цього та міжнародних нормативно-правових актів щодо прав людини (Статути ООН, Європейського суду, тощо.), керуватися принципами гуманізму, професіоналізму, конфіденційності та професійної етики, і ні в якому разі не на задоволення власних економічних, політичних або антисоціальних цілей.

Веприцкая В.Н.

*аспірантка кафедри історії государства и права
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОВЕРЕННЫХ В РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX СТОЛЕТИЯ (на материалах города Одессы)

Актуальность избранной темы заключается в необходимости изучения истории становления и эволюции адвокатуры, необходимости правильного понимания и всесторонней оценки ее роли и истинного предназначения в системе судопроизводства.

Хронологические рамки данного исследования (первая половина XIX столетия, до проведения судебной реформы 1864 года) обусловлены необходимостью проанализировать предреформенное состояние адвокатуры в Российской империи. Данный материал является важной составляющей для понимания целей и задач создания организованной адвокатуры.

Исследуемый вопрос в своих научных трудах затрагивали: Ю.Ф. Любшев «Адвокатура в России», И.В. Гессен «История русской адвокатуры», И.И. Баженова «Адвокатура в дореволюционной России, вторая половина XIX – начало XX столетия», В.В. Цой «Становление и развитие адвокатуры в России в период с 1864 по 1914 год: историко-правовой аспект», А.В. Гаврилова «Формирование и развитие института адвокатуры в Западной Сибири в период разработки и реализации судебной реформы 60-х годов XIX века», И.Н. Чорный «Адвокатура как институт защиты прав и свобод личности (историко-правовое исследование)» и другие. Однако следует отметить, что названные исследования носят преимущественно фрагментарный характер и не дают целостного представления о деятельности поверенных в Российской империи с первой половины XIX века.

В данном исследовании предпринята попытка оценки деятельности поверенных, стряпчих, ходатаев в указанный период в Российской империи в целом, и на конкретных примерах из практики одного из крупных торговых городов империи – Одессы.

Отношение к деятельности поверенных и стряпчих в Российской империи до проведения судебной реформы 1864 года было весьма критичным. Следует заметить, что в первой половине XIX столетия организационное развитие адвокатской деятельности в Российской империи тормозилось нежеланием государства разрешить создание профессиональных адвокатских объединений. Большинство монархов Российской империи были настроены решительно против создания адвокатской корпорации западного образца. Власть с недоверием относилась к адвокатуре, придерживаясь существовавшего предвзятого мнения в обществе о том, что: «адвокаты претендуют не только на командование своими доверителями, но и на политическое влияние».

Вместе с тем, в газете «Одесский вестник» № 49 от 18 июня 1835 года была опубликована статья «Объявление для купечества», в которой излагалось: «От Одесского Коммерческого суда объяв-

ляется, что на основании Высочайше утвержденного в 10-й день марта 1808 года Устава, для сего Суда и дополнительных к оному статей, Коммерческий Суд, желая с одной стороны обеспечить тяжущиеся лица в верном и правильном изложении перед Судом их дела, а с другой стороны избежать встречающихся до ныне по оным запутанностей и неясностей, происходящих от того, что жалобы и оправдания пишутся им такими людьми, которые не знают судебного обряда и канцелярского порядка, в связи с чем, они делают верителям своим вред и напрасные убытки, а вместе с тем причиняют самому Суду затруднение в решении оных, Коммерческий Суд представил Г. Одесскому Градоначальнику список лиц, предлагаемых в Консуленты или Стряпчие. Его Превосходительство утвердил некоторых из тех лиц, известных по честному имени, благоразумно и доброй совести с тем, что всякий, кому случится иметь в сем Суде дело, если сам не может или не желает составлять бумаги и иметь по делу своему хождение, поручил бы оное одному из тех консулентов. Утвержденные же в должности Консулентов лица, выполнившие указанную присягу, следующие: Губернский Секретарь Франц Сорон. Коллежские Регистраторы: Лука Бертини, Матвей Вуретер. Одесские купцы: Эмануил Тассара, Самуэль Ланданский».

В газете «Одесский вестник» в 15 номере от 15 февраля 1860 года была опубликована статья «Несколько слов о частных поверенных», в которой выражалось негативное отношение к работе вышеуказанных лиц. Тут приводится пример деятельности одного конкретного стряпчего, который был выслан из другой губернии за безнравственность и ябеду (автор называет его Александр Фадеевич Деригин). А в Одессе, благодаря бурно развивающейся торговле, быстрому росту населения, а также большому количеству иностранцев, которые вели тут торговую и иную деятельность, он приобретает огромную практику. В нескольких номерах газеты «Одесский вестник» можно было увидеть его объявления следующего содержания: «Великолепный юрист, обладающий умопомрачающими знаниями и владеющий всеми языками, предлагает свои полезные услуги, а бедным – бескорыстное пособие».

Деятельность поверенного Деригина заключалась в следующем: «очистив карманы одного из своих клиентов, он продает его противной стороне; умышленно пропускает подачу апелляционной жалобы, проигрывает дело своего верителя, разоряет его в конец, и

еще ставит в положение ответчика за судебные издержки, убытки. Взамен того получает с противной стороны несколько тысяч».

Из вышесказанного следует, что у многих недобросовестных поверенных, промышлявших в указанный период, часто нравственная сторона расходилась с юридическими знаниями. Нередко в интересах клиентов и в своих собственных они прибегали к неправомерным действиям, уловкам и даже подлогам, что вызывало к званию стряпчего недоверие у населения.

Таким образом, на основании постоянной критики со стороны граждан, в 1861 году Государственный Совет признал необходимость создания организованной адвокатуры, без которой, по его мнению, невозможно будет ввести состязательность в судебных прениях, в гражданском и уголовном судопроизводстве, с целью раскрытия истины и предоставления полной защиты тяжущимся и обвиняемым перед судом.

Гаврилюк І.О.

студентка 1-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОЗНАКА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сильна адвокатура – запорука правової держави. Розбудова правової держави неможлива без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура.

Основним завданням правової держави є необхідність забезпечення прав і свобод кожного. Згідно з Конституцією, Україна – це правова демократична держава (стаття 1 Конституції). Серед безпосередніх ознак правової держави ми не знайдемо адвокатури, але саме даний інститут дозволяє втілювати в життя основні її засади. Звичайно, не всі ознаки правової держави однаковою мірою стосуються адвокатури. Якщо говорити про такі призначення правової держави, як найвищий пріоритет прав і свобод людини, незалежність суду, то їх реалізація без адвокатури практично неможлива. В інших випадках, вона є не такою значною, але варто брати до уваги те, що деякі з призначень потребують специфічних інструментів влади, якими адвокатура не наділена.

Згідно з Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється згідно із принципом верховенства права. До того ж, для адвокатів він набуває особливого значення, оскільки вони мають спрямовуватися на діяльність на захист загально визнаних принципів і норм міжнародного права, основним пріоритетом якого є права і свободи людини і громадянина.

Не менш важливим принципом діяльності адвокатури є її незалежність – як професії в цілому, так і кожного адвоката зокрема, адже це істотна гарантія здійснення захисту прав людини, необхідна для отримання якісної юридичної допомоги. Становлення професійної незалежної адвокатури повинно стати пріоритетом у реформуванні правової системи, оскільки саме це є наступною сходинкою для утвердження України як правової держави для власних громадян та на політичній арені.

Правова держава без висококваліфікованої та незалежної адвокатури – фікція. Крім того, діяльність незалежних судів як механізму, через який кожен суб'єкт реалізує своє право на захист, можлива лише за умови, якщо правосуддя здійснюється при наявності гарантій кожному мативільно обраного захисника. Найбільш професійно підготовленими для виконання такої місії є саме адвокати, як члени вільно обраної та підтримуваної ними адвокатської спільноти.

Адвокатура є юридичним механізмом. Який сприяє демократизації і гуманізації правосуддя, зміцненню законності. Вона є невід'ємним елементом суспільного устрою, хоча і є недержавною інституцією, проте виконує функцію особливої державної ваги, захищаючи права та законні інтереси громадян та юридичних осіб. Завдання адвокатури визначені у ст. 59 Конституції України, згідно з якою вони полягають у тому, що адвокатура діє для забезпечення права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Саме це конституційне положення закладає загальні законодавчі засади діяльності адвокатури, розкриває її роль, завдання, та повноваження. Тим, що стаття присвячена діяльності адвокатури, поміщена у розділ II Конституції «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», підкреслює особливий характер цього правового інституту, діяльність якого спрямована на допомогу державі у виконанні нею функцій, визначених Основним Законом держави. До того ж, мож-

на сміливо заявляти про те, що адвокатура у правовій державі має всі можливості долучатися не тільки до захисту приватних інтересів, а й забезпечувати пріоритетність Конституції в цілому.

Отже, необхідною умовою формування правової держави є вдосконалення захисту прав і свобод громадян і організацій. За своєю природою адвокатура є одним з інститутів демократичного суспільства, оскільки виконує найважливішу громадянську функцію – захист прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб. Адвокатура, як незалежна громадська організація, певною мірою покликана виконувати роль гаранта в дотриманні суб'єктивних прав громадян і організацій. Все це зумовило інтерес до адвокатської діяльності, викликало суспільну потребу в людях цієї професії.

Розглядаючи аналіз основних засад функціонування інституту адвокатури у сучасній Україні, важливо ще раз наголосити на великому значенні інституту адвокатури в процесі формування та функціонування правової держави, оскільки адвокатура є своєрідним «буфером», який врівноважує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави. Правова держава – це той ідеал до якого митак прагнемо. Одне належне функціонування інституту адвокатури навряд чи забезпечить втілення правової держави у життєві реалії, тим не менше, це стане значним кроком вперед до досягнення довгоочікуваної мети.

Гаврилюк М.О.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Історія виникнення і становлення адвокатури пов'язана з відповідними реформами, які спричинили появу адвокатської професії. Впродовж перших п'яти століть у Римі не було потреби у судовому красномовстві, оскільки діяв судовий патронат патриціїв, привілеєм яких було знання законів і процесу, і котрі вели справи своїх клієнтів без будь-якої винагороди. З посиленням Риму, централізацією правосуддя значно збільшувалася кількість гучних судових процесів, де захист, як і обвинувачення, були незалежні, бо кожен мав право виступати як обвинувач у кримінальному суді.

Кримінальний процес здійснювався перед усім народом — на площі, де розглядалися звинувачення у вимаганнях, насильстві, зрадах тощо. Отже, адвокати звертали своє слово до величезної кількості присутніх і мали робити це витончено, орієнтуючись на натовп, створюючи певний настрій, застосовуючи риторичні прийоми впливу на тих, хто прийшов на площу висловити своє ставлення до справи, що розглядалася. Зовнішній стороні промови приділялася величезна увага, кожен жест, гра голосу, наголос, емоційність спрямовувалися на те, щоб сподобатися натовпу, переконати його, викликати підтримку. Більшість адвокатів у Римі займалися виключно веденням судових справ. Адвокатом міг бути кожен, юридичних знань не вимагалось. Таким чином, професія адвоката була широко доступною для усіх, хто мав намір досягти популярності, здобути славу громадського діяча. Як зазначає Є. В. Васьковський: «усі відомі державні діячі, політики, військові Риму свого часу були адвокатами, оскільки це був певний шлях до почесностей, який вони проходили через виголошення судових промов перед народом, у якого й заручалися довірою надалі.» Адвокатський гонорар (гроші, подарунки) був заборонений у Римі (Закон Сінція). Однак нагорода вимірювалася іншим — визнанням, відомістю, громадськими посадами, багато хто з адвокатів досягав високих громадських посад, продовжуючи адвокатську діяльність.

Оснoву адвокатської професії в Римі становило вміння адвокатів складати і проголошувати судові промови, отже, на перший план висувалося мистецтво «судоговоріння», якому постійно навчалися, пристосовуючи мову для кожного конкретного випадку, не покладаючись на імпровізацію. Автентичних текстів судових промов адвокатів Риму майже не збереглося. Однак, імена відомих юристів, адвокатів викарбувані в історії людства. Одним з найвідоміших ораторів, юрисконсультів визнали Катона. Він був першим у Римі, хто приділив увагу красномовству і досяг у цьому вершин, саме він вперше визначив завдання красномовства, заявивши, що оратор повинен прагнути досконалості в мистецтві і мати на меті тільки загальне благо. Катона називали батьком латинського красномовства. Вирізнялися блискучі судові оратори Красс і Антоній, адвокати, для яких не існувало нічого важливішого за їхніх клієнтів. Красс був більш відомий як політичний оратор. Гортензій — один з найвідоміших представників римської адвокатури — здобув загальну повагу і визнання. Не було, мабуть, жодної людини, у кого б цей красень,

талановитий оратор, який вирізнявся гострим розумом і витонченими манерами, не викликав би захоплення. Він першим розпочав застосовувати прийоми побудови промови, методи аналізу доказів, що робило його виступи блискучими, доказовими, особливо впливовими на слухачів. Гортензій був настільки відомим і талановитим оратором, що певний час складав конкуренцію Цицерону.

Особливе місце в історії належить видатному оратору, адвокату, письменнику та державному діячу Марку Тулію Цицерону (106–43 рр. до н. е.). Своїми захисними та обвинувальними промовами, літературними творами він захищав ідеали свободи. Відомі промови проти Катіліни сприяли попередженню підпалу Риму, а судова промова на захист грецького поета Авла Ліцінія Архія зупинила незаконне позбавлення його громадянських прав. Відомими стали його твори — діалоги «Про державу» та незавершений — «Про закони», трактат «Про оратора». Збереглися 58 його промов, в основному судових, 19 трактатів — з риторики та політики, з практичної філософії — «Тускуланські бесіди», «Про обов'язки», більш як 800 листів. За висловом Квінтіліана — відомого оратора Риму, з повною справедливістю сучасники проголосили Цицерона царем адвокатури і ім'я його стало навіки синонімом красномовства. Після Демосфена у Греції та Цицерона у Римі бурхливий розвиток красномовства поступово став сповільнюватися. Однак, в історії адвокатури Риму і Греції залишилися відомі постаті, внесок яких у її розвиток є неоціненним. Пліній молодший, відомий адвокат, який виступав майже у всіх відомих процесах того часу, з особливою посвятою виконував свої фахові обов'язки, демонструючи чесність і безкорисливість. Згодом він розчарувався в адвокатській діяльності і відійшов від практики. Пліній молодший був останнім яскравим представником судового красномовства у Римі. Його листи було видано, зокрема, у книзі «Письма Плиния младшего», що вийшла друком в Москві у 1984 р. З початком падіння судового красномовства співпадає розвиток римського права, що суттєво вплинуло на адвокатську професію, оскільки гостро виникла необхідність відмовитися від красивих, але часто беззмістовних промов і глибоко оволодіти юридичними знаннями.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що промови адвокатів ставали більш виразними, побудованими не на театральності й ораторських прийомах, а на застосуванні права. Адвокатура почала проявлятися більш конкретно.

Гаєвська М.В.

*студентка І-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИКА АДВОКАТА ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Лиризм, даже задатки героизма должны
быть ему не чужды, он должен быть с
нервами, с огнем, да, именно с огнем, в работе,
великодушным, художественным, красноречивым...

Э. Пикар, Об адвокате (Парадокс)

Порядок і стабільність в суспільстві неможливі, принаймні, без двох складових – економічно прийнятного стану громадян, в особливості середнього класу, і поваги до законів.

У неправовому суспільстві навіть з процвітаючою економікою не можна стверджувати про стабільність і порядок тому що жоден індивідум не матиме можливості бути впевненим у завтрашньому дні так як при правовому свавіллі не можна виключати випадки що в будь-який момент особу позбавлять основних прав людини і громадянина кинуть до в'язниці або відберуть майно. В той же час правовий порядок правове суспільство – це не тільки наявність стабільних законів не тільки дотримання їх громадянами і представниками країни на перший погляд але і повага населення до людей основним завданням яких – втілювати Закон в життя справедливо – до суддів прокурорів адвокатів нотаріусів співробітників ОВС митниці податкової інспекції та міліції.

Відомий процесуаліст дореволюційного часу Є.В. Васьковський писав, що адвокат – це уповноважений суспільства, який зобов'язаний пильнувати суспільний інтерес. В сталінські часи цю позицію піддав критиці професор М.М. Полянський, який про сутність роботи адвоката висловився коротко і чітко: «Метою захисту і є захист».

У своїй діяльності адвокат повинен керуватися насамперед інтересами клієнта. Але при цьому він зобов'язаний дотримуватись певної поведінки, основними складовими якої є чесність, компетентність і добросовісність.

Конституція України в статті 59 проголосила щонайважливішу соціальну функцію адвокатури – забезпечення права на захист

від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Роль єдиного незалежного професійного правозахисного інституту, який покликаний захищати права та свободи, представляти законні інтереси особи в державних владних структурах на закріплених Законом України «Про адвокатуру» принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму та конфіденційності, реалізується адвокатурою в складній системі правовідносин.

До адвокатів звертаються за правовою допомогою, за захистом порушених прав, тобто до адвокатів слід пред'являти найвищі вимоги з точки зору дотримання професійної етики та стандартів поведінки. Історично доведено, що адвокатура, яка не визнає етичні принципи, не може розраховувати на довіру суспільства.

Предметом адвокатської етики є визнання корпоративними правилами належної поведінки члена адвокатської асоціації в тих випадках, коли правові норми не встановлюють для нього конкретних правил поведінки.

Аспекти діяльності адвоката визначаються загальноправовими нормами, зокрема процесуальними кодексами, тобто окрім суто етичних правил поведінки, він повинен дотримуватися вимог Закону, що для адвоката являє собою одну із етичних норм існування.

Основні принципи адвокатської етики, що є основою діяльності адвоката:

- незалежність;
- дотримання законності;
- домінантність інтересів клієнтів;
- неприпустимість представництва клієнтів з суперечливими інтересами;
- конфіденційність;
- компетентність та добросовісність;
- чесність і порядність;
- повага до адвокатської професії;
- культура поведінки;
- обмежене рекламування діяльності адвокатів.

Формуючи основні поняття і принципи професійної етики адвокатів, ми не можемо відступити від простого й очевидного правила – адвокат повинен бути максимально корисним для свого клієнта.

Отже, етика адвоката є основною і невід'ємною частиною його діяльності, при відповідності якої повинна виконуватися реальна здійсненність і надійна захищеність прав людини, тобто найвищого критерію гуманістичності, прогресивності, якості та систематизованості роботи, яка спрямована на виконання поставлених клієнтом завдань.

Гварамія Л. Л.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ В 1917-1920 РОКАХ

Зміна політичної влади в Україні призвела до зміни напрямку розвитку адвокатури. Більшовицька теорія порвала з віковою традицією, відповідно до якої на правову систему накладалися етичні обмеження. Право стало розглядатися як продовження політичної влади, а правові інститути ставали інструментами, котрі пролетаріат використовував у своїх цілях.

Постановою «Про введення народного суду» від 4 січня 1918 р. новий уряд знищив усі судові органи попереднього державного ладу та інститути, що знаходилися при них, у тому числі — присяжну і приватну адвокатури.

Як і Декрет «Про суд» № 1, прийнятий РНК СРСР 24 листопада 1917 р., постанова від 4 січня 1918 р. ввела нову форму обвинувачення і захисту як у загальних судах, так і в революційних трибуналах, відповідно до якої «усі громадяни старші 18 років могли бути обвинувачами і захисниками в суді і на попередньому судовому слідстві». Аналогічно вирішувалося і питання про захист в революційних трибуналах за Положенням, затвердженим 23 лютого 1918 р.

Загальна судова система і система революційного трибуналу були утворені Декретом про суд і Тимчасовим положенням про народні суди і революційні трибунали від 14 лютого 1919 р. Найважливішою особливістю організації захисту за зазначеним Положенням було утворення окремих колегій правозаступників і окремих колегій обвинувачів для народних судів і революційних трибуналів. Члени перших обиралися з числа громадян, які відповідали

вимогам, установленим для виборців, відповідними виконкомом Рад, та одержували заробітну плату від держави.

Ідея організації адвокатури на засадах правозаступництва знайшла своє законодавче вирішення у Декреті від 17 лютого 1919 р. і не піддавалася будь-яким змінам аж до 1922 р. З новою силою дискусія про засади побудови адвокатури спалахнула напередодні судової реформи 1922 р. і в перші роки її проведення.

Завершення громадянської війни, перехід до нового, мирного етапу розвитку держави, до нової економічної політики зумовили широку законотворчу діяльність, перебудову судової системи, створення спеціального органу нагляду за законністю — прокуратури, а також утворення на нових засадах радянської адвокатури.

2 жовтня 1922 р. було прийнято Положення про адвокатуру Української РСР, яким замість колегій правозаступників були створені нові адвокатські органи — губернські колегії захисників у кримінальних і цивільних справах. Ці колегії, на відміну від колегій правозаступників, були наділені деякими правами самоврядування. Так, після затвердження першого складу колегії захисників президією губвиконкому вони обирали свої президії, що здійснювали прийом нових членів колегії. На президію покладалося також вирішення інших питань діяльності колегії й юридичної консультації: нагляд і накладення дисциплінарних стягнень; призначення безкоштовного захисту; організація юридичних консультацій тощо.

Однією з особливостей діяльності адвокатури після 1922 р. було те, що надання юридичної допомоги, здійснення захисту в судах мали індивідуальний характер: адвокати приймали громадян, що зверталися до них, удома, у своїх приватних кабінетах. Разом із тим Положення про адвокатуру зобов'язувало їх чергувати в юридичних консультаціях. Таким чином, невідома дореволюційній адвокатурі функція організації юридичної допомоги населенню набула обов'язкового характеру.

Індивідуальна форма діяльності адвокатів відповідала суспільнополітичним умовам того часу, зокрема — новій економічній політиці, з якою пов'язаний новий важливий етап розвитку адвокатури України, обумовлений необхідністю судової реформи 1922 р. Таким чином, перше Положення про адвокатуру Української республіки становило собою важливий законодавчий акт, що заклавав підвалини оформлення адвокатури України.

У розвиток Положення про адвокатуру НКЮ 27 грудня 1922 р. затвердив Положення про консультації для надання юридичної допомоги населенню, що організуються колегією захисників. Кожну консультацію очолював завідувач, що обирався на строк шість місяців загальними зборами членів даної консультації з наступним затвердженням президією колегії захисників. Кошти консультацій складалися із сум, що надходили на їх утримання від президії, а також із доходів самої консультації.

Отже, колегії захисників уже в ті роки мали тверду структуру, чітке підпорядкування юридичних консультацій президії колегії. Узаконювалося втручання президії у професійну діяльність адвокатів шляхом безпосереднього керівництва, постійних перевірок, контролю з боку НКЮ. Це негативно позначалося на самостійності, принциповості адвокатів при виконанні ними професійних повноважень.

16 грудня 1922 р. ВЦВК прийняв Положення про судоустрій Української РСР, де передбачалося, що з метою забезпечення трудящих юридичною допомогою при вирішенні цивільних спорів та здійснення захисту у кримінальних справах при губернських судах (і під їхнім наглядом) діють колегії захисників. Таким чином, натомість губернських рад народних судів нагляд за діяльністю колегій покладался на губернські суди.

При проведенні судової реформи 1922 р., у межах якої відбувалося становлення адвокатури, співіснували дві форми діяльності колегій захисників: приватна практика і робота в юридичних консультаціях. До середини 20х років перша форма переважала. Але в ці роки зріс авторитет колегій, де юридична допомога переважно надавалася безкоштовно.

Гвяздовський О. М.,

*студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 19–21 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Судова реформа 1864 року заклала основи компетентної і самокерованої організації адвокатів. Сформувалася адвокатська професія, відбулося формування процесуального статусу адвоката,

який бере участь в цивільному та кримінальному судочинстві, який відповідав європейським зразкам, становленням професійних моральних вимог. Робота адвоката укладалася у веденні позовів і виступах перед судом і підготовці документів по карних і цивільних справах. З 1890 року стала розвиватися колективна форма роботи у виді юридичних консультацій. Крім випадків ведення справ по призначенню суду, винагорода за які виплачувалося з загального фонду, оплата праці адвоката провадилася за домовленістю з клієнтом. Хоча Міністерство Юстиції й установило розміри оплати послуг, вони були необов'язкові і застосовувалися лише у випадках розбіжностей між адвокатом і клієнтом.

Після подій Жовтневого перевороту влада в Україні певний час залишалась у Центральній Раді, яка частково реформувала судову систему царської Росії. Але щодо організації та діяльності присяжних і приватних повірених не винесено будь яких змін. Коли Україну було проголошено Республікою Рад робітничих, солдатських та селянських депутатів, Народний Секретаріат 4 січня 1918 р. прийняв постанову «Про введення народного суду» якою скасувалися всі судові установи, що діяли доти, а також інститути присяжної та приватної адвокатури. У постанові передбачалося, що всі громадяни, старші за 18 років, можуть бути обвинувачами й захисниками в суді та на попередньому слідстві. Аналогічно вирішувалося питання про захист і в революційних трибуналах. Ліквідація судової системи і інших правоохоронних органів була складовою частиною більшовицької програми повної руйнації залишків структур державного апарату царського режиму, Тимчасового уряду, Центральної Ради, Гетьманату та Директорії. «Ми розчистили цим дорогою для справжнього народного суду» – з торжеством говорив В. І. Ленін. Місце права зайняло «правосвідомість революційного класу», а професійно підготовлені судді були замінені солдатськими і робітничо-селянськими активістами.

Отже, політична влада в країні була захоплена більшовицькою партією і з цього моменту з адвокатурою, як і зі всією державою, почалися експерименти. 14 лютого 1919 р. Рада Народних Комісарів України Декретом про суд вдруге ліквідувала відновлену Центральною Радою присяжну та приватну адвокатуру (після введення в Україну в лютому 1918 р. кайзерівською Німеччиною своїх військ), і затвердила «Тимчасове положення про народні суди і революційні трибунали УСРР, яке передбачало порядок організації

ції захисту в народних судах, і революційних трибуналах. Так, для захисту були створені колегії правозаступників в судах та окремі при революційних трибуналах. Члени перших обирались з числа громадян, що відповідали вимогам, установленим для виборців. У повітах члени колегії обирались відповідними виконкомками, в містах – міськими Радами, при ревтрибуналах – губвиконкомками. Тимчасове положення встановлювало обов'язкову участь захисника в усіх справах, підсудних революційним трибуналам. Але питання про його допуск у стадії попереднього слідства було віднесено на розгляд слідчого. Саме з цього часу починається активне втручання державних органів у діяльність адвокатури, керівництво нею в різних формах цими структурами. Згідно з Тимчасовим положенням до сформування колегій правозаступників функції захисників у революційних трибуналах повинні були виконувати громадяни, призначені Народним комісаром юстиції та юридичними відділами губвиконкомків. У народних судах і радах народних суддів функції захисників і представників сторін у цивільних справах мали виконувати особи, призначені юридичними відділами міських Рад депутатів або повітових виконкомків на пропозицію суду.

Окрім того, згідно з Декретом РНК УСРР від 16 квітня 1919 р. «Про трудову повинність спеціалістів по судовій частині» на вимогу НКЮ, а також осіб і установ, ним уповноважених, як захисники могли бути примусово залучені особи з колишніх судових установ і присяжної адвокатури. Про значне одержавлення адвокатури, обмеження професійної свободи та незалежності адвокатів свідчить той факт, що всі правозаступники перебували на державній службі й одержували заробітну плату. 26 жовтня 1920 р. було прийняте Положення про народний суд УСРР. Ним правозаступники обов'язково залучалися як захисники обвинувачених у кримінальних справах, що розглядалися з участю шести народних засідателів. Крім членів колегії правозаступників захисниками й представниками сторін могли бути близькі родичі, працівники державних установ, члени громадських організацій. Діяльність колегії правозаступників при ревтрибуналах регулювалася «Тимчасовим положенням про революційні трибунали УСРР» від 14 лютого 1919 р. Інування окремих колегій, які обслуговували тільки трибунали, на мою думку, було порушенням права людини на захист, оскільки обмежувало вільний вибір адвоката. У лютому 1919 р. в усіх містах України були створені юридичні консультації. Кіль-

кість їх у кожному місті визначали відповідні відділи місцевих Рад з наступним затвердженням виконкомом. 18 жовтня 1921 р. постановою РНК УРСР «Про встановлення зборів у доход республіки за НКЮ» було запроваджено оплату за юридичну допомогу та участь правозаступника в судовому процесі. Однак і в цьому правовому акті передбачалося положення, що незаможні особи звільнялися від встановленої оплати за надання їм юридичної допомоги на підставі відповідних документів, виданих відділами соціального забезпечення, волосними комітетами, комітетами незаможних селян або профспілковими організаціями.

У 1920 р. в Україні налічувалося понад 160 юридичних консультацій, у яких працювало 365 правозаступників. У 1921 р. кількість правозаступників в Україні вже становила 557 чоловік. Тоді ж було організовано 192 бюро для надання безплатної юридичної допомоги. Слід зазначити, що організовані відповідно до Тимчасового положення про народні суди та революційні трибунали Української республіки колегії правозаступників не зазнали змін аж до 1922 р.

Одним із основних напрямів діяльності правозаступників України в ці роки вважався захист інтересів громадян у судах. Проте в цей період інститут адвокатури був під надмірним державним контролем, що далося взнаки, зокрема, у політичних процесах в Україні, де захист перетворювався на формальну процедуру.

Глухарєва Т. С.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Україна, як досить молодадержава сьогодні тримає курс демократичного розвитку, що супроводжується створенням та функціонуванням відповідних державних органів та організацій, завданням яких є захист прав і свобод людини та громадянина, а також прийняттям відповідних законів та інших нормативно – правових актів в цьому напрямку. Відповідно постає питання застосування на практиці законів та ефективність різноманітних інститутів захисту прав людини і громадянина, що неможливо без звернення

окремих громадян до інституту адвокатури – як спільноти професійних юристів.

Важливе значення має професійний рівень адвоката, до якого звернулася за правовою допомогою особа, яка зазнала порушення своїх прав та свобод. І тому важливо, щоб адвокатура мала галузеві напрями діяльності, а саме: були категорії адвокатів, які спеціалізуються на конституційному праві, кримінальному праві, цивільному праві, трудовому праві, господарському праві тощо. Це розгалуження у спеціалізації дає змогу адвокату більш професійно захистити інтереси клієнта при порушенні його прав та свобод в тій чи іншій сфері.

Складовою частиною судово-правової реформи кінця минулого і початку нинішнього століть є вдосконалення правового та публічного статусу вітчизняної адвокатури. Необхідність зміни законодавства про адвокатуру і направлення цих змін були зумовлені розвитком самої адвокатури в умовах економічних і політичних перетворень в країні, активізацією правового життя, появою нових актуальних потреб в правових послугах.

Інститут адвокатури є особливим інститутом громадянського суспільства в Україні. Про це свідчить імператив професійного захисту прав та законних інтересів осіб у суді, публічно-правовий статус досліджуваного інституту, надання державою права на отримання юридичної допомоги абсолютно всім фізичним і юридичним особам. На сьогоднішній день розвиток цього інституту відбувається в рамках процесу модернізації правової системи – комплексу соціальних, економічних, правових, політичних, культурних та інтелектуальних трансформацій.

Адвокатура у правовій державі має всі можливості долучатися не тільки до захисту приватних інтересів, а й забезпечувати пріоритетність Конституції в цілому, адже захист прав особи прямо пов'язаний із повноваженнями адвокатів щодо забезпечення верховенства Основного Закону. Крім того, головним чином саме через адвокатуру реалізується проголошене у ст. 63 Конституції України право на захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного.

Пріоритетними напрямками вдосконалення адвокатури є організаційна незалежність, професійна компетентність, самоврядність, невід'ємність адвокатури від правосуддя і від ефективного захисту прав і свобод людини.

Одними з найважливіших принципів, що лежать в основі будь-якого громадянського суспільства, незалежно від специфіки тієї чи іншої країни, є: безумовне визнання і захист природних прав людини і громадянина; рівність всіх перед законом і правосуддям; надійна юридична захищеність особи. Адвокатура, відповідно до законодавства України, може безпосередньо впливати на втілення цих принципів. Так, ст. 59 Конституції України закріплює право кожного на безкоштовну правову допомогу; на вільний вибір захисника своїх прав. На конституційному рівні закріплюється положення про те, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

В Україні інститут адвокатури здійснює свою діяльність на основі Закону України «Про адвокатуру», який забезпечує незалежність адвокатури, регламентує надання юридичної допомоги, захист їх прав та інтересів у суді тощо.

Метою існування адвокатури, як інституту професійного захисту та представництва, є надання юридичної допомоги всім, хто в такий потребує. Ні на одну іншу організацію, яка не є державною, сьогодні не покладаються такі важливі державні функції. Запорукою успішної адвокатської діяльності є демократія, законність, дотримання прав людини, повага його індивідуальної свободи, честі та гідності.

Сучасна правова держава повинна забезпечувати незалежність адвокатури і доступність юридичної допомоги; сприяти у здійсненні заходів щодо підвищення кваліфікації адвокатів, вживати заходів до захисту адвокатів від переслідувань, необґрунтованих обмежень їхньої професійної діяльності. Адвокатські об'єднання, спираючись на допомогу і підтримку держави, повинні активно сприяти забезпеченню прав людини, формуванню правової держави.

Таким чином, інститут адвокатури є особливим інститутом громадянського суспільства з чітко визначеними філософсько-правовими характеристиками, який поєднує в собі риси професійної, громадської, корпоративної організації зі специфічними організаційно-правовими засадами функціонування відповідно до параметрів сучасної гуманістичної правозахисної ідеї. Саме тому престиж адвокатури та ефективність її діяльності безпосередньо пов'язані зі статусом людини в громадянському суспільстві та правовій державі, зі ставленням суспільства до фундаментальних принципів демократії й законності.

Гринчак Д.С.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В РОКИ «ПЕРЕБУДОВИ»

В історії розвитку адвокатури України важливе місце займали Конституція СРСР (1979 р.) і Конституція УРСР (1978 р.), а також прийняті на їхній підставі Закон «Про адвокатуру в СРСР» від 30 листопада 1979 р. і Положення про адвокатуру УРСР від 1 жовтня 1980 р.

У 1977 році ВР УРСР була прийнята нова Конституція УРСР, за якою кожна з гілок державної влади мала окремий Розділ в Конституції УРСР, яким закріплювалися їх повноваження. У свою чергу адвокатура свого розділу в Конституції не мала. Але як правозахисний інститут вона входила до Розділу «Правосуддя», де її правовий статус був визначений ст. 159 Конституції УРСР, за якою надання правової допомоги в українській державі покладалося лише на колеги адвокатів. Це зумовило прийняття нового Положення про адвокатуру УРСР, яке проголошувало гарантію здійснення адвокатами професійних прав та розширення прав на самоврядування. Проте здійснення цих прав залишалося під опікою державної виконавчої влади в особі Міністерства юстиції УРСР, а також партійних органів Комуністичної партії УРСР.

У Законі «Про адвокатуру в СРСР» (1979 р.) поняття адвокатури давалося в описовій формі: «Адвокатура сприяє охороні прав і законних інтересів громадян і організацій». У той же час, у ст. 2 цього Закону йшлося про організацію та порядок діяльності, права та обов'язки адвокатів. Стаття 7 Закону закріплювала засади адвокатської таємниці: «Адвокат не має права прийняти доручення про надання юридичної допомоги у випадках, коли він у даній справі надає або раніше надавав юридичну допомогу особам, інтереси яких суперечать інтересам особи, що звернулася з проханням про ведення справи, або брав участь як суддя, прокурор, слідчий, особа, що провадила дізнання, експерт, спеціаліст, перекладач, свідок або понятий, а також коли в розслідуванні або розгляді справи бере участь службова особа, з якою адвокат перебуває у родинних стосунках. Адвокат не має права розголо-

шувати відомості, передані йому довірительом у зв'язку з наданням юридичної допомоги».

Положення про адвокатуру Української СРСР 1980 р. в цілому повторювало Закон «Про адвокатуру в СРСР» (1979 р.).

Аналізуючи Закон «Про адвокатуру в СРСР», слід відзначити, поперше, виняткову увагу законодавця до проблем правової допомоги населенню і, подруге, чітке вирішення питання про соціальний статус радянської адвокатури. Спочатку на конституційному рівні, а потім на рівні спеціального загальносоюзного закону було вирішено питання про завдання колегії адвокатів щодо надання юридичної допомоги громадянам і організаціям.

Подальший розвиток законодавства про адвокатуру України зумовлений затвердженням Положення про адвокатуру УРСР 1980 р., яке надало суттєві повноваження колегіям адвокатів у самоврядуванні, здійсненні керівництва і контролю за професійною діяльністю адвокатів. Разом з тим нове законодавство передбачало й повноваження органів державної влади та управління стосовно загального керівництва колегіями адвокатів. Так, Міністерству юстиції УРСР було надано право зупиняти виконання рішень загальних зборів чи постанов президії колегії адвокатів у випадку невідповідності їх чинному законодавству, встановлювати порядок надання адвокатами юридичної допомоги та оплати праці, здійснювати інші повноваження, пов'язані з загальним керівництвом адвокатурою.

У другій половині 80х років розпочалося оновлення всіх правових підвалин державного та суспільного життя України, формування в республіці правової держави. Виникла необхідність у реформуванні інституту адвокатури в напрямку її незалежності, зростання професіоналізму.

Відповідно до Основ законодавства СРСР і союзних республік про судоустрій від 13 листопада 1989 р. було значно розширено сферу діяльності захисника у кримінальному процесі. Він став допускатися до участі у кримінальній справі з моменту затримання, арешту чи пред'явлення обвинувачення (ст. 14 Основ). З 1991 р. відповідно до Закону України «Про підприємництво» допускається здійснення юридичної практики за ліцензією, що видається Міністерством юстиції України особам, які мають юридичну освіту.

Отже, колегії адвокатів перестали бути єдиною можливою формою об'єднання адвокатів, а юридична консультація — єдиним можливим місцем роботи адвоката.

Закон України «Про адвокатуру», що був прийнятий Верховною Радою України 19 грудня 1992 р., суттєво розширив спектр професійних прав адвокатів, передбачив гарантії адвокатської діяльності, які передусім служать меті надання адвокатуві максимальних можливостей для захисту та представництва прав та законних інтересів громадян України. Він докорінно змінив роль і місце адвокатури в суспільстві, закріпив підвалини діяльності цього найважливішого правозахисного інституту як дійсно незалежного. Закон України «Про адвокатуру» був першим законом про адвокатську професію у пострадянському просторі, який заклав високий демократичний потенціал функціонування адвокатури на користь людині.

Таким чином, я можу зробити висновок, що історія взаємних відносин адвокатури та радянської влади до отримання Україною незалежності свідчить, що намаганням гілок державної влади було зробити його бутафорією захисту, «одержавити» цей правозахисний інститут та зацікавити діяти з пріоритетом державній владі. Однак за радянських часів адвокатура України, завдяки формуванню колегій адвокатів по територіальному принципу на основі адвокатського самоврядування та можливості впливати на підбір з резерву кандидатів на професію адвоката, що у своїй більшості унеможливлювало прийняття до лав адвокатів «випадкових» людей, виборола належне їй місце в правовій системі та суспільстві радянської України та досягла якісного професійного досвіду правозахисної роботи та високого авторитету в суспільстві.

Дзумедзей Е.Я.

*курсантка 1-го курсу факультета підготовки слідователів
Луганського державного університету внутрішніх дел
імени Е.А.Дидоренка*

ПРОТИВОРЕЧИЯ ПРИНЦИПА ДОБРОСОВЕЩНОСТИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА

Одним из ключевых принципов адвокатской деятельности является принцип добросовестности. Поле применения данного понятия является достаточно широким. Но, вне зависимости от области, в которой применяется данное понятие, оно сохраняет за собой важную особенность. Эта особенность заключается в том,

что понятие «добросовестность» относится к оценочным категориям, то есть не предусматривает под собой конкретной нормы и правила поведения. Когда формулировки являются достаточно расплывчатыми и туманными, они, зачастую, определяются научным толкованием.

Целью данной работы является анализ научного толкования «добросовестности» в целом и непосредственно при осуществлении адвокатской деятельности, в результате которого можно вывести наиболее оптимальную формулировку понятия «добросовестности».

Понятие добросовестности, имеющее в качестве своих составляющих две основные категории философии (добро и совесть), неизбежно несет на себе отпечаток их многогранных значений. С этимологической точки зрения «добросовестность» предполагает наличие у субъекта «доброй совести». Ожегов С. И. и Шведова Н. Ю. определяют совесть как «чувство нравственной ответственности за своё поведение перед окружающими людьми, обществом», «способность оценивать свои поступки с точки зрения соответствия их этическому идеалу», при этом это «нравственное знание того, что хорошо и плохо, справедливо и несправедливо». В других словарях русского языка можно найти определение «добросовестный» как «честно, старательно исполняющий свои обязанности, обязательства» либо «правдивый, великодушный, честный». Исходя из данных определений, добросовестный субъект общественных отношений представляет собой честного и способного отвечать по своим обязательствам участника.

Что же касается принципа добросовестности в адвокатской деятельности, то здесь существует множество подходов к его определению. Множество ученых (Алексеев С.С., Бойков А.Д., Ватман Д.П. и др.)сходятся на мысли о том, что принцип добросовестности – это обязанность адвоката оказывать юридическую помощь «на совесть», т.е. используя все законные средства и методы, необходимые и достаточные для скорейшего достижения желаемого результата. Руководствуясь принципом добросовестности, адвокат обязан максимально применить весь свой профессиональный опыт, квалификацию, способности, предусмотреть все возможные варианты развития событий, учесть все обстоятельства с тем, чтобы быть готовым в любой ситуации обеспечить наиболее полную защиту интересов своего доверителя.

Так же существует подход (Кобликов А. С., Сидорова Л.П. и др.), который определяет принцип добросовестности через конкретные действия адвоката, а именно выполнении своих профессиональных обязанностей:

- с наибольшей отдачей собственных сил и способностей;
- пунктуально и тщательно;
- с разумной и оптимальной быстротой;
- без промедления информируя клиента о ходе дела;
- организуя работу своих помощников с наибольшей эффективностью, но при сохранении своей полной личной ответственности за работу в целом.

Анализируя предложенные подходы к определению принципа добросовестности, можно выделить его главные элементы:

- трудолюбие;
- использование законных средств;
- кратчайшие сроки;
- максимальное удовлетворение интересов клиента.

Причем такие элементы как трудолюбие, использование законных средств и кратчайшие сроки являются средством достижения цели, которой является максимальное удовлетворение интересов клиента. Отсюда возникает вопрос, является ли принцип добросовестности при выполнении своих профессиональных обязанностей применимым только по отношению к интересам клиента?

Нередко случаются ситуации, когда интересы клиента противопоставляются интересам общества. Именно тогда и возникает вопрос, в чьих интересах должен действовать адвокат. В нормах «Общего кодекса правил для адвокатов стран европейского сообщества» указывается, что адвокат должен действовать в интересах права в целом, точно так же, как и в интересах тех, чьи права и свободы ему доверено защищать. Кроме того, согласно данным правилам на адвоката возлагается целый комплекс обязательств, как юридического, так и морального характера, зачастую вступающих во взаимное противоречие, а именно обязательства перед клиентом и обществом. Нормативно-правовая база не устанавливает приоритетность интересов клиента и общества. Поэтому принятие решения возлагается на адвоката. Адвокат, может отдавать предпочтение интересам общества, тем самым, реализует принцип добросовестности не по отношению к интересам клиента.

Вищеизложенные факты позволяют прийти к выводу о том, что толкование принципа добросовестности при осуществлении профессиональных обязанностей адвокатом, как обязанность адвоката, используя все свои профессиональные качества и усилия для удовлетворения интересов клиента, не отражает всей сути данного принципа. На наш взгляд, принцип добросовестности – это обязанность адвоката, используя свой опыт, квалификацию, профессиональные навыки, в рамках закона защищать интересы клиента и общества в целом.

Дмитрійчук К.М.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ АДВОКАТА ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

В сучасних правових системах світу можна виділити два основних підходи щодо дозволу адвокатам іноземної держави здійснювати адвокатську діяльність на території іншої держави.

Для першого підходу характерна повна ізоляція правової системи держави від участі адвокатів іноземних країн. Але найбільш розповсюдженим все таки є дозвіл державою доступу іноземних адвокатів до адвокатської практики за певних умов та наявності деяких обмежень в їх діяльності.

Загальним правилом є те, що іноземний адвокат має право займатися адвокатською діяльністю тільки при умові його імплементації, тобто проходження процедури включення в систему органів чи перелік осіб, що здійснюють адвокатську діяльність на території даної держави.

На сьогоднішній день Україна стоїть на шляху інтеграції у Європейську спільноту, що зумовлює імплементацію європейського законодавства в національне, а також більш тісну взаємодію між державами, в даному випадку допуск іноземних адвокатів до адвокатури України. Таким чином одним з інститутів, що потребував першочергового реформування, була адвокатура.

5 липня 2012 року був прийнятий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Цей документ поклав кінець суперечкам

навколо наріжних питань реформування адвокатури, в яких загрузли її прихильники і противники.

Однією з новел нового Закону є врегулювання діяльності іноземних адвокатів на території України. Особливості їх правового статусу закріплені у Розділі VIII ст. 59-61.

Відповідно до ст. 59 адвокат іноземної держави, який має намір здійснювати адвокатську діяльність на території України, звертається до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем свого проживання чи перебування в Україні із заявою про його включення до Єдиного реєстру адвокатів України. До заяви додаються документи, що підтверджують право такого адвоката на заняття адвокатською діяльністю у відповідній іноземній державі. Перелік таких документів затверджується Радою адвокатів України. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури може відмовити у прийнятті до адвокатури Україну у разі:

1) наявності рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про виключення такого адвоката з Єдиного реєстру адвокатів України – протягом двох років з дня прийняття такого рішення;

2) наявності рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про припинення права на заняття адвокатською діяльністю як адвоката України – протягом двох років з дня прийняття такого рішення;

3) неподання документів, передбачених частиною другою цієї статті, або їх невідповідність установленим вимогам.

Іноземець, що має прагнення набути статусу адвоката в Україні і займатись адвокатською діяльністю в розумінні Закону, то він повинен відповідати всім вимогам, які пред'являються до таких осіб Розділом II Закону. В цьому випадку слід взяти до уваги рівень освіти та кваліфікації юристів, які навчались та практикували в інших системах права. Система освіти та система права певної країни завжди більш-менш відрізняється від відповідних систем інших країн. Виходячи з цього доцільно було б передбачити певні процедури визначення цього рівня для юристів інших країн, наприклад, нострифікації документів про освіту та кваліфікацію, складання кваліфікаційного іспиту (в тому числі і щодо володіння державною мовою України), визначити органи, які будуть цим займатись, передбачити відповідну процедуру.

При здійсненні адвокатом іноземної держави адвокатської діяльності на території України на нього поширюються професійні права і обов'язки адвоката, гарантії адвокатської діяльності та організаційні форми адвокатської діяльності, визначені Законом.

Також до адвоката іноземної держави можуть застосовуватися дисциплінарні стягнення, у разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Він несе таку ж відповідальність як і адвокати України, але з урахуванням особливостей його правового положення. Тобто до адвоката іноземної держави можуть застосовуватися дисциплінарні стягнення виключно у вигляді попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Також особливістю відповідальності є те, що про накладення на адвоката іноземної держави дисциплінарного стягнення кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повідомляє відповідний орган державної влади або орган адвокатського самоврядування іноземної держави, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув право на заняття адвокатською діяльністю.

Але досить дивно виглядає положення про застосування дисциплінарних стягнень до іноземного адвоката, який може не мати ніякого відношення до утворення і функціонування органів адвокатського самоврядування в Україні.

Також в Законі фактично йдеться про працевлаштування іноземних громадян на території України. Цей порядок детально врегульований законодавством України. За цим порядком дозвіл на працевлаштування оформляється іноземцю або особі без громадянства, які мають намір займатися в Україні трудовою діяльністю, за умови, якщо в країні (регіоні) відсутні працівники, які спроможні виконувати цей вид роботи, або є достатні обґрунтування доцільності використання праці іноземних фахівців, якщо інше не передбачене міжнародними договорами України. Закон залишив не врегульованими особливості оподаткування діяльності адвокатів іноземної держави, не визначив характер діяльності (разовий, тимчасовий чи постійний), не враховував особливості правового режиму перебування іноземця на території України (таке перебування обмежується певним часом і може бути пов'язано з їх рєстрацією, отриманням відповідних віз) і т.п.

Наприклад в США, іноземний адвокат може займатися адвокатською діяльністю, якщо він досяг віку 26 років; заплатив мито за видачу ліцензії та має намір створити в США свій офіс; не мен-

ше як 5 років працює адвокатом в країна свого громадянства; в одній необхідними моральними якостями і відповідає загальним вимогам адвоката. Як бачимо в Україні, порівняно з США, вимоги менш суворі.

В більшості країн-членів Європейського союзу адвокати іноземних держав допускаються до адвокатської діяльності тільки у випадках, якщо вони мають намір займатися справами, пов'язаними з країною їх громадянства, а також справами міжнародного характеру. Але я вважаю, що таке правове положення іноземних адвокатів не є досить обґрунтованим, адже якщо адвокат і справді добре розуміється на тій чи іншій галузі національного законодавства, але не має права займатися такими справами, то це є певною дискримінацією по відношенню до нього.

Все ж таки не зважаючи на велику кількість проблем, пов'язаних з регламентацією діяльності іноземних адвокатів на території України, варто відмітити, що допуск такого адвоката до адвокатської практики в Україні є одним з важливих напрямків вдосконалення правового регулювання інституту адвокатури.

Донченко-Пышкало М. В.

*курсантка 4-го курсу факультета підготовки слідователів
Луганського державного університету внутрішніх дел
ім. Э.А. Дидоренко*

СОМНИТЕЛЬНОЕ ПОВЕДЕНИЕ АДВОКАТА КАК ФАКТОР, ВЛИЯЮЩИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ОБРАЗА ПРОФЕССИИ

В работе «Об адвокате (Парадокс)» Э. Пикар утверждал: «Адвокатура создана не для наслаждения тех, кто в ней состоит, а для общественного служения, служения трудного, сурового и серьезного». Действительно, слово *advocatus* является производным латинского слова *advocatio* – обращение за помощью. Именно этим и определяется сущность профессии адвоката, главной задачей которого является использование своих знаний и умений во имя защиты тех, кто обратился к нему за помощью. Однако, несмотря на особое социальное значение профессии, уровень доверия к её представителям оставляет желать лучшего. Множество исследований, в частности исследование GfK Custom Research «the GfK

Trust Index», которое проводится ежегодно в 16 странах Европы и США, свидетельствует о том, что средний уровень доверия к адвокатам ежегодно колеблется от 38% до 47% в разных странах. Такие результаты дают основания полагать, что недоверие к адвокатам вызвано не особенностями экономического, правового или культурного развития того или иного государства, а сущностными проблемами адвокатуры, как института, в целом.

Проведённое в 2002 году американскими социологами исследование «Общественное восприятие юристов (Public Perceptions of Lawyers Consumer Research Findings)», а так же работы Д. Гордона «Популярный образ американского адвоката», Ф. Захарии «Образ адвоката», утверждают о том, что современное общество воспринимает адвокатов хитрецами, которые используют знание законов, коллизий и пробелов не столько для защиты граждан, сколько для улучшения своего финансового состояния.

Одной из причин такого представления являются часто завышенные и необоснованные гонорары. Исследователи считают, что в осуществлении своей профессиональной деятельности, адвокаты чаще всего заинтересованы в зарабатывании денег, нежели защите интересов клиента и общества. Основным способом решения данной проблемы может выступать отчетность о проделанной работе. Предполагается, что помимо платы за интеллектуальную работу адвоката, она будет содержать в себе сведения о материальных и технических расходах (телефонных звонках, передвижениях и т.д.), которые могут быть подтверждены чеками.

Кроме того, 73 % респондентов считают адвокатов, в некотором роде, «манипуляторами правдой». Под манипулированием правдой, опрошенные подразумевают, что адвокаты склонны отстаивать позиции невиновности не только жертв необъективного расследования, но и реальных преступников. Это, в конечном итоге, подрывает доверие не только к институту адвокатуры, но и системе правосудия в целом. К тому же, данное мнение в очередной раз подтверждает чрезвычайно распространенный стереотип о том, что адвокаты преимущественно заинтересованы в отработке гонораров, а не защите прав и свобод граждан. Разрешение этой проблемы возможно лишь в случае отказа защищать интересы клиента, в случае противоречия последних законам и интересам общества.

Ещё одной причиной недоверия к адвокатам выступает их связь с правоохранительными органами. Большинство опрошенных респондентов считают, что адвокаты, сотрудники органов внутренних дел и органы прокуратуры, в большей степени являются партнёрами, нежели противостоящими сторонами. Дружеские и приятельские отношения между представителями данных профессий, воспринимаются обществом, как своеобразный заговор. Суть заговора заключается в том, что органы внутренних дел и прокуратуры призваны создавать проблемы с законом для того, чтобы у адвоката появился клиент. Адвокаты же, в свою очередь, по предварительной договорённости с сотрудниками ОВД и прокуратуры, закрывают глаза на ряд процессуальных нарушений. В данной ситуации, разрешение проблемы возможно, лишь при условии, что каждый из представителей своей профессии будет неукоснительно выполнять возложенные на него обязанности, в соответствии с действующим законодательством.

Также, рассматривая вопрос о негативных стереотипах образа адвоката, необходимо упомянуть и о закрытой, корпоративной системе адвокатуры. Проблема заключается в том, что адвокатской деятельности присуща так называемая «династичность», то есть, возможность занятия адвокатской деятельностью зависит не только от соответствия лица, требованиям законодательства, но и наличия родственных связей в этой системе. Именно поэтому, для значительного числа населения, успешность адвоката является скорее показателем его принадлежности к «семейному делу», нежели профессиональных качеств. Разрешение данной проблемы зависит от наличия и создания таких условий, при которых занятие адвокатской деятельностью станет более доступным лицам, не имеющим, так называемых «связей» в данной сфере.

В совокупности, все вышеуказанные факторы, присущие институту адвокатуры не только в Украине, но и в большинстве современных государств, формируют негативный образ адвоката. Это ни в коем случае, не умаляет заслуг добросовестных и порядочных адвокатов. Однако их стараний не будет достаточно для того, чтобы изменить сложившиеся стереотипы, пока будут существовать упомянутые негативные явления. Все вышеназванные негативные факторы, формируют определённую систему требований, которые позволяют прийти к выводу о том, что адвокат – это не просто профессия. Адвокат – это призвание, своим поведением и действиями

не только защищать законные интересы, но и формировать доверие граждан к институту адвокатуры и к праву в целом. Следует понимать, что только 20% населения имеют опыт общения с адвокатами. Всё остальное население оценивает работу правозащитников и формирует их образ исходя из слов тех, кто имел подобный опыт, а так же из сообщений СМИ. Именно поэтому крайне важно понимать, что сомнительное поведение это не личное дело каждого, а публичный факт, определяющий степень доверия к адвокатуře и системе осуществления правосудия в целом.

Драценко А.О.

студент 1-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРОДЖЕННЯ ОСНОВ АДВОКАТУРИ У НАЙДАВНІШІ ЧАСИ ЛЮДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Адвокатура – найдавніша і в той же час загальнолюдська інституція. Про розвиток адвокатури як професії ми дізнаємось з історії стародавніх та нових культурних народів (Африки, Азії, Австралії, Китаю, Японії та ін.) Слушно зазначити, що на перших ступенях юридичного розвитку людського суспільства адвокатура в тому вигляді, у якому вона існує у світі сьогодні, відсутня. Адвокатура не виникла одразу у організованому вигляді, а спочатку існувала, як незначний зародок, який за сприятливих умов сформувався і досяг певного розквіту.

Слід також зауважити, що адвокатура не виникає разом з судом. Лише тільки тоді, коли суспільство починає формуватись в більш складну політичну організацію шляхом об'єднання племен і справляти правосуддя стає не під силу одній особі(вождю), перші зародки адвокатури постають у вигляді помічників вождя. Вони добували для нього відомості, давали поради та виконували його накази. У народів, які досягли цього ступеня розвитку, вже можна знайти перші зародки адвокатури. Це – королівства зусулів, бечуанів.

У зусулів влада належала королю, який правив разом з двома обраними міністрами, а у бечуанів місце міністрів посідала рада старійшин, яку теж складали дві особи. Нижчими органами правління були вожді племен і старійшини сіл.

Зулуське судочинство мало такий вигляд. Особа, яка порушувала позов проти кого-небудь, збирала друзів чи сусідів, які, озброївшись, відправлялися разом з ними до хижі чи поселення відповідача і розташовувались там на якомусь видному місці, щоб спокійно зачекати дію своєї присутності. Незабаром навпроти них збиралися у такому ж німому чеканні дорослі сусіди відповідача або мешканці його поселення. Позивач ретельно викладав свою вимогу, причому його за звичаєм переривали товариші поправками, а супротивники – перехресними питаннями. Наступного дня група відповідача збирала як можна більше мужів і серед них таких, які відомі як майстерні оратори, докази за і проти ретельно досліджувалися. Сторона відповідача починала викладати свою думку; група позивача повинна була знову викласти своє, його намагались спростувати настійним і вправним способом. Якщо один оратор втомлювався, його заміняв інший і знову проходив по вже обробленому полі з новими аргументами. Коли всі докази за і проти були вичерпані обома сторонами, починалося обговорення вигоди чи невигоди досягнутого ними становища. Якщо одна сторона відчувала, що не може втриматися, то вона пропонувала найменшу вірогідну винагороду. Коли згода не досягалася, позивач звертався до ватажка сусіднього округу, в присутності якого ще раз повторювалася вся суперечка. Ватажок повинен був за тиждень винести рішення. Якщо він не міг цього зробити, або ж одна сторона була незадоволена рішенням, то можна було подати апеляцію до головного вождя племені і ради. Перед новим розглядом знову ж відбувалася така є процедура, доки вождь не проголошував рішення, яке можна було оскаржити тільки королю.

З цього опису видно, що судочинство знаходилося у зулусів на низькому щаблі розвитку, але все ж у них, хоч і в найпростішій формі, адвокатура існувала. Адвокатами були сусіди, друзі і земляки (односельчани) позивачів і особливо ті з них, які «відомі як умілі оратори». Звичайно, в них ще було надто мало спільного із правознавцями. Вони не були правознавцями і спеціалістами. Проте в них вже можна було побачити зародок адвокатури, бо вони виконували один з обов'язок, а саме: захищати чужі інтереси на суді.

Судовий захист відомий також жителям Сьєрра-Леоне та Анголи, але в них він, очевидно, з'явився під впливом англійців та португальців, які заволоділи цими територіями.

Викладені факти свідчать, що потреба в адвокатурі відчувалася навіть у первісних народів, які перебували на низькому щаблі юридичного розвитку. Наприклад, в Китаї, як і у кафрів, була родинна адвокатура. Про адвокатуру в Японії не згадується в жодному відомому джерелі. Ті країни і народи, які сповідують магометанство, як Іран, Аравія, Турція, та ін., мали майже однаковий юридичний устрій, оскільки їх законодавство походило з одного джерела – Корану. У Турції, де в 1876 році була введена адвокатура за європейським зразком, здавна існували так звані муфтії – вчені-знавці ісламського права. Їх діяльність була подібна до діяльності юрисконсультів імператорського Риму. Обов'язком їх було давати відповіді на поставлені їм юридичні запитання особами, що сперечалися. Подібні погляди римських юрисконсультів, відповіді муфтіїв мали силу закону, але для цього вони повинні були містити печатку муфтія, його адресу, дослівний арабський текст, що підходив би до даного випадку і вказівку на канонічний твір, на якому ґрунтувалася відповідь. В деяких напівцивілізованих державах, переважно ісламських, правозахист уже досяг значного розвитку і навіть став професійним заняттям спеціального прошарку осіб.

Історія давніх і нових культурних народів свідчить про поступовий розвиток інституту адвокатури. Наприклад, у давній Індії правосуддя проводилося царем як верховним суддею і колегіальними судами. Процес ґрунтувався на принципах усності, гласності, і змагальності як в цивільних, такі в кримінальних справах. Причому обов'язки правозахисту та представництва поєднувалися в одному класі осіб.

Давньому Єгипту теж знайома адвокатура. Так, один з папірусів свідчить про участь адвокатів у цивільному процесі, що відбувався між жрецем і грецьким найманим воїном. Після подання прохання і пояснень ворогуючими сторонами адвокати теж пред'явили по одному писаному мемуару.

У давніх іудеїв право ототожнювалося із релігією. Судді вважалися намісниками Ієгови. Провадження ґрунтувалось на принципах усності, гласності та змагальності і право підсудних старанно охоронялося. За таких обставин поява адвокатури була не тільки можливою, а й неминучою. У найдавніший час захисником міг бути кожний бажаючий.

Зітинюк Н. Ю.
*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ УСРР В ПЕРІОД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

«Адвокатов нужно брать ежовыми
рукавицами, ставить в
осадное положение. Ибо эта
интеллигентская сволочь
часто паскудничает...»

В.І.Ленін

Адвокатура у своєму розвитку пройшла тернистий шлях. Після Жовтневої революції 1917 року в Росії, незважаючи на збереження Центральною Радою України інституту присяжних та приватних повірених, радянською владою згідно з Тимчасовим положенням про народні суди та революційні трибунали 1919 року, адвокатуру в Україні було ліквідовано. На заміну цим органам передбачалося створення колегій правозаступників. Але функції присяжних та приватних повірених – кваліфікованих правозахисників доручалося виконувати будь-якому громадянину у віці старше 18 років. Лише в жовтні 1922 року у зв'язку з запровадженням радянською владою нової економічної політики та з відродженням в Україні певних приватних правовідносин, які об'єктивно вимагали від радянської влади забезпечення певною мірою приватних прав та інтересів суб'єктів цих правовідносин, знов було здійснено відновлення інституту адвокатури.

У 1922 р. відбулася судова реформа, яка стосувалася, зокрема, організаційного оформлення адвокатури. Так, 2 жовтня 1922 року ЦВК України затвердив Положення про адвокатуру УСРР, відповідно до якого були створені губернські колегії захисників у кримінальних і цивільних справах з певними правами на самоврядування. В цей час осіб, які виконували функції захисників, називали оборонцями.

Положення про адвокатуру визначало, хто міг стати членом колегії: це були особи, які мали практичний стаж роботи не менше двох років в органах юстиції або теоретичну і практичну підготов-

ку, ступінь і порядок визнання якої встановлювався інструкцією НКЮ. Містився в ньому і перелік осіб, які не могли бути членами колегії оборонців: це — неповнолітні; особи, які не мають виборчих прав; особи, що перебувають під слідством або судом, звинувачені у злочинах, за скоєння яких встановлено позбавлення волі або інше тяжке покарання; обмежені в правах за судовим вироком; особи, що перебувають під опікою; особи, виключені з колегії оборонців (тільки після трьох років з часу виключення дозволялося клопотати про поновлення членства у колегії). Члени колегії оборонців не мали права працювати в державних установах та підприємствах, за винятком перебування на виборних посадах, науковій та викладацькій роботі.

На членів колегії оборонців покладалися такі обов'язки: участь у кримінальних і цивільних справах за призначенням, а також за погодженням з тими, хто до них звертався; ведення справ за призначенням або за погодженням в адміністративних органах, наділених судовими правами; складання паперів у судових й адміністративних справах, актів і договорів, надання усних і письмових порад; обов'язкова участь у загальних зборах оборонців свого судового округу.

Загальні збори колегії з числа її членів обирали президію на один рік. До повноважень зборів належали питання: скликання загальних зборів колегії, обрання президії й заслуховування її звіту, обговорення загальних питань діяльності колегії; встановлення розміру відрахування у фонд колегії; організація юридичних консультацій.

На ведення справи оборонцю видавалася довіреність, засвідчена в нотаріальному порядку або шляхом усної чи письмової заяви тому судовому органу, який провадить справу. У справах осіб, які мають право оплачувати послуги оборонця за таксою, та у справах безоплатної оборони довіреність у кримінальних і цивільних справах заміняв ордер президії колегії оборонців, на підставі якого оборонець мав всі права, надані обороні за законом.

Положення про консультації для надання юридичної допомоги населенню (27 грудня 1922 р.), які організовували колегії оборонців, встановлювало, що завідуючого обирали строком на шість місяців загальними зборами членів даної консультації з наступним затвердженням президією колегії оборонців. Чергування кожного

захисника певну кількість годин у консультації було обов'язковим. Консультація утримувалася на отримувані нею прибутки та кошти, які виділяла їй президія колегії.

У вересні 1927 р. НКЮ запровадив інститут стажистів (для випускників юридичних факультетів) і практикантів (для осіб, що мали дворічний трудовий стаж), строком до 1 року. Ці особи зараховувалися до складу колегії без іспиту у разі успішного виконання програми, що включала роботу в консультації, підготовку і ведення справ у суді.

У 1927 р. в Українській СРР діяло 717 юридичних консультацій, у яких майже дві третини порад і складених процесуальних документів надавалися безоплатно.

У країні точилися дискусії щодо подальшого становлення адвокатури. Пропонувалося утримання колегій виключно за рахунок держави. Прибічники державної адвокатури обґрунтовували доцільність скасування приватних кабінетів і запровадження державних адвокатських контор на засадах госпрозрахунку та самокупності. Мова йшла і про створення колективних кабінетів захисту, які б витіснили індивідуальну форму адвокатської діяльності. У ті часи існувала й точка зору про надання адвокату статусу державного чиновника.

12 вересня 1928 р. колегія НКЮ республіки прийняла постанову «Про реорганізацію колегій захисників», у якій йшлося про добровільний перехід захисників на колективні форми організації праці і ліквідацію приватних кабінетів.

20 жовтня 1929 р. НКЮ затвердив Положення про колективні форми роботи колегій захисників. Цим документом приватна практика скасовувалася, встановлювався єдиний колектив захисників всіх членів колегії округу.

Ліквідація приватної адвокатської практики, перехід колегій захисників на колективні форми праці та усунення з їхнього складу майже 14 % загальної кількості адвокатів, які не виправдали цього звання, позитивно сприймалися в суспільстві.

У 1929-1931 рр. майже на півтори тисячі скоротилася кількість захисників, що пояснювалося переходом на колективні форми роботи і впорядкуванням складу колегій.

Зозуля К. Т.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ У XVI-XVIII СТОЛІТТЯХ

Історичний шлях виникнення та розвитку української адвокатури сягає глибинних історичних коренів, проте доцільно простежити її становлення з того часу, коли вона була організаційно оформлена й законодавчо закріплена як особливий правовий інститут.

Назва «адвокат» у значенні захисника прав сторони вперше вживається в «Правах, по яким судиться малоросійський народ» — пам'ятці козацького права 1743 р., тобто в період гетьманщини. До того часу перший Литовський статут 1529 р. вживав лишетермін «прокуратор». Щоправда, вживаються слова «адвокат» — «адвокатус», але вони стосуються адміністративних урядовців — (війтів). Щодо терміну «професійна адвокатура», то тут слід зробити наступне пояснення. Справа в тому, що за часів суцільного панування звичаєвого права, коли, як вже зазначалося, праця захисника носила громадський характер, захисником міг бути кожний життєво досвідчений чоловік, обізнаний з правовим звичаєм, який з «товариських спонукань намагався захистити право звичаю для добра ж сторони». Однак в міру того, як право писане — закон витісняє право звичаєве, захисником вже може бути людина, яка добре обізнана з писаним правом — тобто професійний юрист. Отже, звідси можна вважати і час народження професійної адвокатури, хоча момент її організаційного оформлення ще був віддалений у часі.

Таким чином, коли в українських містах було запроваджено магдебурзьке право, в міських судах вперше у XV ст. і з'являється захисник як професійний юрист. Однак в ці часи ще відсутні будь-які норми, які б встановлювали умови, на підставі яких певна особа могла б виступати у суді в ролі захисника.

Уже в XVI ст. в загальнодержавних судах, зокрема у великокняжих — господарських, а також у судах міських і земських, з'являється новий тип захисника, професійного юриста — «прокуратора, або речника». Так, Литовський статут, який діяв на українських землях аж до 1842 р. в усіх своїх трьох редакціях (1529, 1566

й 1588 рр.) встановлює умови, необхідні для виконання обов'язків прокуратора в судах.

Зокрема, встановлювалося, що захисникам могла бути кожна вільна людина за винятком духовних осіб та судового персоналу замкових і земських судів у своїх округах. Тобто остання категорія осіб могла виконувати обов'язки захисника, але в судах інших округів.

Литовський статут передбачає, що прокуратор у суді може виступати як представник сторони, так і її помічник. Прокуратор повинен був подати судді засвідчений письмовий документ на право представляти інтереси сторони. Якщо ж сторона була присутня в суді, то вона лише усно підтверджувала це.

Важливо, що у Литовському Статуті вже передбачений спеціальний урядовий захисник для убогих людей, удів і сиріт, які не могли себе захищати.

Окремі норми Статуту передбачали досить гострі санкції за порушення захисником основ етики. Так, прокуратор, який, виконуючи свої функції, з матеріалів справи довідався про певні факти, корисні для протилежної сторони, й намагався стати її прокуратором, позбавлявся права адвокатської практики. Ще суворіші санкції передбачалися за свідоме вчинення шкоди клієнтові.

Отже, на основі Литовського статуту в Україні вперше зроблена спроба впорядкувати справу судового захисту та чітко виділити адвокатську діяльність як певну професію.

Норми Литовського статуту й магдебурзького права залишалися діючим правом й у період гетьманщини (1648 — кінець XVIII ст.). Однак ні Литовський статут як кодекс фактично шляхетського права, ні чуже магдебурзьке право не могло знайти в тогочасній Україні повного застосування. У першій половині XVIII ст. розпочалася кодифікація українського права, яка закінчилася в 1743 р. В результаті цього був вироблений проект кодексу українського права під назвою: «Права, за якими судиться малоросійський народ». Цей закон досить широко застосовувався на практиці.

Глава VIII згаданої кодифікації присвячує п'ять (7—11) артикулів адвокатури. В цьому кодексі українського права вперше вживається термін «адвокат» або «повірений», а Артикул 7 намагається навіть дати дефініцію адвоката: «Адвокатом, патроном, прокуратором і повіреним називається той, хто в чужій справі, з

дорученнячийогось, замість нього, в суді обстоює, відповідає і розправляється ».

Крім професійних адвокатів до судового захисту в окремих випадках допускали непрофесійних захисників (батьків, опікунів, визначених судом, обраних за бажанням сторін).

До адвокатів пред'являлися великі вимоги. Нехристияни могли захищали тільки своїх одновірців, а духовні — лише духовних. Адвокатською діяльністю не могли займатися судові службовці у своїх округах.

Хоча праця адвоката оплачувалася, передбачалися випадки, коли адвокат повинен був здійснювати захист безплатно. Звільнялися від оплати вдови, сироти, малозабезпечені. Особливо наголошувалося на необхідності сумлінного виконання обов'язків адвоката з цих категорій справ.

Адвокат міг виступати в суді лише пред'явивши «вірче челобитьє», яке він отримував від клієнта.

Якщо адвокат порушував свої обов'язки, які спричинили шкоду підзахисному, то на нього покладався обов'язок відшкодування її в подвійному розмірі. У винятково важливих справах за умисне порушення адвокатом своїх обов'язків передбачалося навіть відрізання язика. За неумисні порушення, тобто недбале виконання адвокатом своїх обов'язків, що завдає клієнтові шкоди, «Права» вимагають відшкодувати її в повному обсязі. Крім того, суд міг покарати цього захисника тюремним ув'язненням строком на чотири тижні.

Що до Адвокатури України періоду гетьманщини, то вона була вже визнаною як окремий стан, хоча і необ'єднана в професійну спілку.

Іванова Д.Р.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИСЯЖНОЇ АДВОКАТУРИ В РОКИ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

Революційні події та повалення самодержавства у лютому 1917 року і створення Тимчасового уряду, не могли не позначитися на піднесенні українського національно-визвольного руху.

4(17) березня 1917 року – представники українських політичних партій та громадських організацій утворили Українську Центральну Раду – представницький орган влади (парламент). За ініціатииви УЦР був створений перший український уряд – Генеральний Секретаріат- 28 червня 1917 року, що складався із 8 секретарств, судовими справами видав Валентин Васильович Садовський.

УЦР реформувала судову систему, проте щодо організації та діяльності присяжної адвокатури (корпорація осіб вільної професії, які здійснювали захист прав та інтересів громадян у суді, без будь-якої підготовки) не було внесено ніяких змін, від правової регламентації інституту адвокатури за «Судовими статутами» від 20 листопада 1864 року.

25 жовтня (7 листопада) 1917 року – в Петрограді стався переворот, Тимчасовий уряд було повалено більшовиками, на чолі із Володимиром Леніним. Вони сформували Раду народних комісарів Росії, що стала новим господарем країни. 26 жовтня (8 листопада) більшовики спробували захопити владу в Києві. В ході боїв між ними та прихильниками Тимчасового уряду, Українська Центральна Рада встановила свій контроль над містом. 7 (20) листопада 1917 року вона з власної ініціатииви прийняла III Універсал, який проголошував заснування Української Народної Республіки як автономії в складі Російської держави: «...Віднині Україна стає Українською Народною Республікою. Не відділяючись від Російської Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб уся Російська Республіка стала Федерацією рівних і вільних народів. До Установчих Зборів України вся власть творити лад на наших землях, давати закони й правити належить нам, Українській Центральній Раді, й нашому правительству – Генеральному Секретаріатові України...».

27 листопада 1917 року – Мала Рада затвердила запропонований Генеральним Секретаріатом Законопроект «Про здійснення судочинства в Україні від імені УНР». А 15 грудня УЦР схвалила законопроект поданий Секретарством судових справ, яким передбачалося створити до скликання Установчих зборів Генеральний Суд. Генеральний Суд складався із трьох департаментів: цивільного, карного та адміністративного і виконували всі функції належні Сенату (органу, якому підпорядковувалися суди за часів імперії). Він складався з 15 суддів – по 5 з кожного департаменту і пови-

нен був виконувати функції вищої судової, наглядової та касаційної інстанції. Замість судових палат, які раніше були апеляційними інстанціями, створювалося 3 апеляційні суди у Києві, Харкові та Одесі. Складався апеляційний суд з голови суду, заступника, 3-5 суддів залежно від кількості та ступеня важкості справи.

Декретом Раднаркому №1 «Про суд» від 24 листопада 1917 року присяжну адвокатуру було скасовано, без будь-якої заміни. Ліквідували також прокуратуру, органи кримінального розслідування та всю судову систему. Здійснювати представництво в суді дозволялося кожному, хто мав громадянські права. Тобто адвокатура ставала зовсім вільною професією, як це було до реформи 1864 р. Такою непідготовленою, непродуманою «реформою» було завдано шкоди адвокатурі, правам людини, яку фактично не захищали професійно.

Коли Україну, було проголошено Республікою рад робітничих і селянських депутатів, аналогічні процеси відбувалися і в Україні. Так, 4 січня 1918 року Народний секретаріат прийняв Постанову «Про введення народного суду», якою було скасовано усі судові установи, інститути присяжної та приватної адвокатури. Згідно з цією Постановою, всі громадяни, старші 18 років могли бути обвинувачами і захисниками в суді і на попередньому слідстві. Аналогічне вирішення щодо захисту в революційних трибуналах згідно з Положенням від 23.02.1918 року.

7 березня 1918 року – Декретом раднаркому №2 було передбачено створення колегії захисників при місцевих радах.

Таким чином, була організована діяльність адвокатури до часів Гетьманату Павла Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 року), який був палким прихильником судової системи Російської імперії, скасувавши усі закони Центральної Ради, в тому числі і судочинства. Я вважаю, що функціонуванням судової системи за часів Української Народної республіки, було розпочато важкий шлях формування судової гілки влади. Саме досвід тих часів, поклав в основу діяльності судів гуманізм, верховенство права, доступ до суду усіх верств населення.

Іванова Л.О.

*студентка 3-го курсу юридичного коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОРЯДКУ НАКЛАДЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ НА АДВОКАТІВ

Україна – молода держава, яка розвивається та намагається відповідати міжнародним стандартам, встановленими розвинутими державами. Одним із кроків до соціальної та правової держави є оновлення законодавства, яке на даний момент відбувається досить активно.

Яскравим прикладом є прийняття нового закону» Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Новелли Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»:

1. Створення системи органів адвокатського самоврядування та Національної асоціації адвокатів України. 2. Створення Єдиного реєстру адвокатів України. 3. Шестимісячне стажування для осіб, які бажають стати адвокатами. 4. Введення відповідальності за відмову у представленні відповіді на адвокатський запит. 5. Визначення порядку накладення дисциплінарних стягнень на адвокатів. 6. Порядок доступу адвокатів-іноземців до адвокатської діяльності в Україні

Новий закон детально регламентує питання дисциплінарної відповідальності адвокатів. Велике значення надано деталізації процедури притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, що є великим плюсом документа; встановлюється перелік проступків, за які адвокат може бути притягнення до відповідальності.

Види дисциплінарних стягнень залишилися незмінними: попередження, призупинення права займатися адвокатською діяльністю (від 1 місяця до 1 року); позбавлення права займатися адвокатською діяльністю.

Деякі експерти вважають, що збереження у якості дисциплінарного стягнення тимчасового позбавлення права займатися адвокатською діяльністю не є обґрунтованим, так як це, по суті, анахронізм. До того ж, у практичній діяльності завжди виникає питання про передачу справ адвоката, наказаного таким чином. Критикують і положення про те, що ініціювати дисциплінарне

провадження відносно адвоката може кожна особа, якій відомо про його неправомірну поведінку – з цього випливає, що кожна особа, якій адвокат чимось не догодив, може звернутися до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, що нівелює принцип незалежності адвокатури.

У попередньому законі, який був прийнятий майже одразу після здобуття Україною незалежності 19.12.1992 року, дисциплінарній відповідальності адвоката присвячена всього одна стаття (ст.16), у новому ж законі « Про адвокатуру і адвокатську діяльність» цій темі присвячений 6-ий розділ (ст.33-42).

Підстави дисциплінарної відповідальності набули певної конкретики, так, наприклад, у минулому законі було вказано, що дисциплінарна відповідальність настає за порушення норм даного закону та інших нормативно-правових актів, що регулюють питання даної галузі, у 34 статті нового закону чітко вказана підстави, такі як несумісність, порушення адвокатської етики, невиконання своїх прав та обов'язків, порушення присяги адвоката, розголошення адвокатської таємниці, невиконання рішень органів адвокатського самоврядування та інші підстави встановлені законом.

Додатки в даному переліку чітко відображають цілі прийняття нового закону: акцентується увага саме на морально-етичних правилах, забезпечуються права громадян, які користуються послугами адвоката, це є необхідною умовою для відповідності українського законодавства міжнародним стандартам.

Щодо видів дисциплінарного стягнення також можна прослідкувати деякі зміни, по-перше, вони пов'язані із нововведенням, про можливість займатися адвокатською діяльністю іноземними особами. Найсуворішим стягненням щодо них є виключення із Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів-громадян України, окрім виключення, відповідно позбавлення права займатися адвокатською діяльністю; як і у минулому законі використовується таке дисциплінарне стягнення як попередження, а також зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю до одного року, але на відміну від старого закону є невелике уточнення – мінімальний проміжок часу, на який може бути зупинене дане право – один місяць.

У пункті 2 статті 35 нового закону також є уточнення з приводу строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, який складає один рік.

Ігнатюк Ю.П.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУДОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ

Історія української адвокатури, зокрема адвокатури за часів Київської Русі, має розглядатися в контексті розвитку світової адвокатури.

Так, в європейських країнах у середні віки (V – XV ст.) принципи організації адвокатури зазнають певних змін, зокрема щодо допуску до адвокатури. У Франції для цього необхідно було мати юридичну освіту, виголосити присягу та бути внесеним до списків адвокатів. Досвід практичної діяльності не був обов'язковим. У середньовічній Німеччині адвокатура була абсолютно вільною професією, будь-яка особа могла отримати право на заняття адвокатською діяльністю на невизначений строк. Класичний порядок допуску до адвокатури сформувався у цей період в Англії. Тут особи, які виявили бажання присвятити себе адвокатській діяльності, мали пройти восьмирічний курс навчання в судовій колегії, і через три роки отримували звання «внутрішніх адвокатів», які не мали права виступати в судах. Ще через п'ять років навчання внутрішні адвокати перетворювалися на «зовнішніх» і отримували право практикувати.

Щодо внутрішньої організації адвокатури у середньовіччі одностайності серед різних країн не було. У Німеччині, наприклад, такої організації фактично не існувало. Адвокати були абсолютно самостійними і незалежними від своїх колег за професією, тобто вони не утворювали особливого стану. У Франції вже спостерігається зародження станової організації. Тут у XIV ст. у складі релігійного «братства св. Миколи» (патрон юристів) утворилася община адвокатів і повірених, на чолі якої стояли депутати, що обиралися її членами. В Англії в XIII ст. виникають перші чотири «судові колегії», в які й сьогодні об'єднуються практикуючі юристи – судді та адвокати.

Гонорарна практика у цей період стає на шлях, накреслений юстиніановим законодавством. Так, у Франції починає застосо-

уватися такса, що встановлювала максимум винагороди, яку міг визначити і отримувати адвокат, обумовлювати її розмір до початку процесу. Коли ж такої умови не було, або якщо клієнт вимагав зменшення гонорару, то його розмір визначався парламентом. Адвокат міг також звернутися з позовом до суду у випадку ухилення клієнта від сплати винагороди. У Німеччині існувала такса юридичних послуг, за порушення якої адвокат позбавлявся права практикувати, і разом з клієнтом, який переплатив, піддавався штрафу, а іноді навіть тілесному покаранню.

Професійна діяльність адвокатів в описувані часи здійснювалася у таких формах: надання юридичних порад, захист у суді, складання судових паперів.

Значних змін зазнала у середні віки діяльність адвокатів у кримінальному процесі. У цей період публічний і загальний процеси почали перетворюватися у таємний та інквізиційний, чим обмежувалася участь адвокатів у кримінальному процесі. Наприклад, у Франції в 1539 р. указом короля Франциска I участь адвоката у процесі дозволялася лише за спеціальним дозволом суду.

Загалом для адвокатури середньовіччя характерними були такі ознаки, як: відсутність чіткої станової організації; відокремлення правозаступництва від судового представництва; відносна свобода професії; тісне спілкування з судом; дисциплінарна залежність від суддів; римська система визначення гонорару.

Становлення адвокатури в Україні пов'язано з часом, коли вона являлась невизначена юридично особливим правовим інститутом при реформі 1864 р. Однак до того часу в країнах, що були на території теперішньої України, використовувався двійник адвокатури - судове представництво. Вчас Київської Русі (IX-XIII ст.) місце захисника у суді виконував родич та добрий знайомий сторони, та інші люди, що при деяких умовах брали на себе зобов'язання допомагати стороні відстояти свої права. В час появи писаного кодифікованого законодавства і панування звичаєвого права з усією перевагою останнього у судах робота захисників мала більше вигляд товариської допомоги, підтримки, а не професійної діяльності.

У Київській Русі інститут захисту прав і свобод людини формувалася в специфічних умовах. Деякі дослідники історії адвокатури вважають, що за часів Київської Русі (IX-XIII ст.) ще не було організаційного оформлення та законодавчого закріплення адво-

катури як правового інституту. Інститут захисту та писемне право розвиваються в Київській Русі в особливих історичних умовах общинного співжиття, тобто захист, обвинувачення, покарання ставали функціями общини. Суд як соціальний інститут з'явився пізніше. За такого підходу судове представництво ще не конститується, оскільки функції представників визначаються звичаєвим правом. Роль захисників, наприклад, виконували рідні та приятелі сторін, «послухи» та «видоки».

Сутяжні справи вирішувалися громадою загалом, тому, власне, всі ставали свідками безпосередньої події (свідки в сучасному значенні слова, очевидці), їх називали «видоками», чи свідками порядного життя обвинуваченого (більше складна категорія) – «послухи» – це особи, які чули про те, що трапилося, від кого-небудь, що мають відомості із других рук. Іноді під послухами розуміли й свідків доброї слави сторін. Вони повинні були показати, що відповідач або позивач – добропорядні люди, що заслуговують на довіру. Водночас, поступово формуються процесуальні вимоги, тобто закладаються основи сучасного права. Наприклад, йдеться про те, хто може бути свідком, про їх обов'язкову кількість. По деяких цивільних і кримінальних справах було потрібно певне число свідків (наприклад, два видоки при образі дією). Інакше кажучи, у використанні показань свідків наявний елемент формалізму. Руська Правда передбачала й такий вид доказів, як свідчення послухів, котрі, на думку більшості дослідників, були свідками доброї слави сторони, яка брала участь в судовому процесі. Так, звинувачуваний у вбивстві міг відвести від себе підозру шляхом виставлення семи послухів. Послухами могли бути тільки вільні люди й лише в окремих випадках – боярські тіуни або закупи. Холопи і закупи та деякі інші категорії членів громад могли бути свідками подій і виступати в суді, однак не мали права виступати свідками порядного життя, тобто не могли бути захисниками.

Процесуальна змагальність мала відкритий характер, тобто таємниці захисту не існувало. Якщо якісь факти приховувалися, то такі дії вважались умисними, а сама таємниця розглядалась як нерозкритість чи неможливість виявити обставини справи, а отже, вона ще не формується як правова необхідність.

Калашник Ю. В.
студент 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Принцип незалежності є основоположним у діяльності адвокатури – за цим принципом виконувати професійні повноваження адвокатів, спрямовані на захист прав і свобод людини, забезпечення конституційного права кожного на правову допомогу. Саме при реалізації завдань адвокатури, котрі полягають у сприянні у захисті своїх прав від порушень, що допускаються, в тому числі й посадовими особами та державою, адвокат має керуватися принципом незалежності. Без цього неможливо здійснювати адвокатську професію, протистояти тим, хто діє поза правовим полем, порушує права і свободи людини і громадянина, чинне законодавство, законні інтереси юридичних осіб тощо.

Захисник у процесі виконання своїх функцій повинен бути незалежним насамперед від органів державної виконавчої (адміністративної) та судової влади, а також від громадських об'єднань (політичних партій, організацій, рухів тощо). Забезпечується цей принцип передусім тим, що адвокатура формується як громадсько-самодіяльна, недержавна інституція, яка становить добровільне самостійне незалежне об'єднання професійних юристів.

Взагалі можна виділити два рівні незалежності: зовнішній – передбачає незалежність адвоката при виконанні доручення по справі від органів влади, місцевого самоврядування, підприємств установ, третіх осіб, посадових органів адвокатського самоврядування; внутрішній – незалежність як особиста якість адвоката.

Правила адвокатської етики, які були затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 11 листопада 2012 р., у ст. 6 встановили критерії даного принципу:

1. Специфіка цілей і завдань адвокатури вимагає як необхідної умови належного здійснення адвокатської діяльності максимальної незалежності адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання правової допомоги, здійсненню захисту або представництва клі-

єнта, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів;

2. З метою дотримання цього принципу в своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному використанні в інтересах клієнтів;

3. Адвокат зобов'язаний не допускати в своїй професійній діяльності компромісів, що впливали б на його незалежність, з метою догодити суду, іншим державним органам, третім особам або клієнту, якщо такі компроміси розходяться з законними інтересами клієнта та перешкоджають належному здійсненню адвокатської діяльності;

4. Адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в будь-яку залежність від інших осіб чи підпорядковувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і цими Правилами, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності;

5. Адвокат не повинен ділити гонорар, отриманий від клієнта, з іншими особами, окрім адвоката, що раніше виконував це доручення, та спадкоємців померлого адвоката, частково виконане доручення якого він прийняв. Адвокат може ділити свій гонорар з іншими особами, якщо це дозволяється актами законодавства, статутними документами або іншими професійними правилами, яким підпорядковується адвокат;

6. Адвокат не повинен при виконанні доручення клієнта керуватися вказівками інших осіб, зокрема тих, які уклали договір про надання правової допомоги іншій особі – клієнту, стосовно змісту, форм, методів, послідовності та часу здійснення його професійних прав і обов'язків, якщо вони суперечать його власній уяві про оптимальний варіант виконання доручення клієнта;

7. Національна асоціація адвокатів України, органи адвокатського самоврядування в межах своєї компетенції мають всіляко сприяти гарантуванню незалежності адвоката.

У Правилах адвокатської етики також вказується на необхідність додержання даного принципу у відносинах з судом, а саме

в ст. 44 вказується, що, дотримуючись принципу законності, адвокат водночас має бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката – не йти на компроміси, які суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу домінантності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом. Адвокат не повинен полишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до його клієнта, його самого або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та/або актами НААУ.

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є певні гарантії дотримання принципу незалежності адвокатській діяльності. Зокрема в ст. 23 сказано, що забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності.

У Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року зазначено, що завдання, що виконуються адвокатом у процесі професійної діяльності, вимагають його абсолютної незалежності і відсутності будь-якого впливу на нього, пов'язаного, в першу чергу, з його особистою заінтересованістю або з тиском зовні. Незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя і неупередженості суддів. Таким чином, адвокату необхідно уникати будь-яких ущемлень власної незалежності і не поступатися принципами обов'язку заради інтересів клієнта, суду або інших осіб. Адвокату належить зберігати незалежність як при розгляді майнових спорів, так і справ, не пов'язаних з матеріальною заінтересованістю. Порада, одержана клієнтом від адвоката, втрачає сенс, якщо останній дав її, керуючись міркуваннями власної вигоди, з будь-яких корисливих інтересів або під впливом тиску зовні.

Треба зазначити, що незалежність адвоката не є абсолютною. По-перше, наявна беззаперечна залежність адвоката від вимог закону. У своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного законодавства України, сприяти

утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, застосовувати всі свої знання і професійну майстерність для належного правового захисту і представляти прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб. Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або Правилам адвокатської етики. У своєму приватному житті адвокат також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень та не сприяти зумисно їх скоєнню іншими особами.

По-друге, адвокат у своїй правовій позиції у кожному конкретному випадку залежить і від клієнта. Стаття 8 Правил визначає домінантність інтересів клієнта як принцип адвокатської етики. У межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваг інтересів клієнтів перед своїми власними інтересами, інтересами колег, партнерів, співробітників, інтересами законних представників клієнтів, або їх опікунів, а також будь-якими іншими міркуваннями.

Камілова М. С.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В СРСР ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНО ВІЙНИ

Велика Вітчизняна війна, яка розпочалася 22 червня 1941 р., зажадала проведення невідкладних змін у діяльності державного апарату та громадських організацій. Відповідно, не обійшли стороною зміни і радянську адвокатуру.

У перший же день війни Президія Верховної Ради СРСР прийняла Указ «Про воєнному стані», згідно якого в місцевостях, переведених на воєнний стан, всі справи прозлочини, що мали на меті порушення державної безпеки та громадського порядку, передавалися на розгляд військових трибуналів. В період війни, радянські адвокати продовжували брати участь в судових процесах. Найбільш сучасний дослідник А.Я. Кодинцев, зазначав, що найбільш складним для адвокатів в цей період-це була участь у роботі військових трибуналів. Згідно із Указом Президії Верховної

Ради СРСР, яким було затверджено положення «Про військові трибунали в місцевостях, оголошених на військовому положенні, і районах воєнних дій». Дане положення, надавало право військовим трибуналам розглядати справу через 24 години після вручення обвинуваченому обвинувального висновку. Вони розглядали справи у складі трьох постійних членів. Стаття 111 діючої на той час Конституції СРСР, містила в собі таке право обвинуваченого як право на захист, тобто право на адвоката. Але в умовах бойових дій, запрошення адвоката було фактично неможливим. Тобто справа могла розглядатися без участі як адвоката, так і прокурора. І як наслідок – неможливо в даних умовах говорити про якісний захист.

Воєнний час зумовило постановку дещо інших завдань перед спеціальними юридичними курсами. Так, якщо раніше їх основна задача зводилася до підвищення кваліфікації, то тепер курси були покликані «... дати можливість знову приходять працівникам отримати підготовку з основних питань радянського законодавства».

З метою підготовки нових кадрів адвокатури за рішенням НКЮ РСФСР на спеціальних шестимісячних курсах було підготовлено 500 чоловік, які повинні були бути направлені стажистами в колегії адвокатів.

У воєнні роки одним з ключових моментів надання юридичної допомоги стало своєчасне юридичних порад, послуг військовослужбовцям, членам їх сімей та інвалідам Вітчизняної війни. Перш за все, був збільшений перелік випадків, коли зазначеним особам юридична допомога надавалася безкоштовно. Так, у листі НКЮ СРСР від 6 березня 1943 р. «Про надання юридичної допомоги військовослужбовцям, членам їх сімей та інвалідам Вітчизняної війни» вказувалося, що військовослужбовці, члени їх сімей та інваліди Вітчизняної війни отримують безкоштовну юридичну допомогу з питань, пов'язаних з пільгами та матеріальним забезпеченням, а також у разі ведення в суді справи приватного обвинувачення, але за умови, якщо вони є потерпілими. Крім того, НКЮ СРСР поклав на президії колегій обов'язок по виділенню для надання юридичної допомоги даній категорії осіб найбільш досвідчених і кваліфікованих адвокатів. Організовувалося широке надання безкоштовної юридичної допомоги в госпіталях, на призовних пунктах при проведенні мобілізаційних заходів. При цьому адвокати поєднували виконання своїх безпосередніх трудових обов'язків з активною пропагандою радянського права, проводячи акції з роз'яснення положень діючого законодавства населенню.

Діяльність адвокатів складалася не тільки зі звичних професійних обов'язків. До них додалася величезна робота по сприянню в розв'язанні житлових та пенсійних питань, користування пільгами і багатьох інших гострих проблем, породжених війною. Адвокати також брали участь у долях сиріт, спільно з громадськістю займалися їх працевлаштуванням, приміщенням у дитбудинку і навчальні заклади. Адвокати не залишилися осторонь і від компаній по збору коштів у фонд оборони країни.

У міру звільнення радянської території від ворога відновлювалася і налагоджувалася робота багатьох державних установ і організацій, в тому числі і юридичних. У зв'язку з цим зростала і необхідність в підвищенні якості юридичної допомоги, наданої адвокатами громадянам, установам, підприємствам і організаціям. Саме на це звертав увагу НКЮ СРСР у своїх наказах, інструкціях, директивних листах, виданих у цей час. Особливо хочеться відзначити наступні нормативні документи НКЮ СРСР: наказ № 21 від 19 березня 1943 р. «Про поліпшення роботи юридичних консультацій колегії, адвокатів», наказ № 48 «Про стан кадрів адвокатури», інструкція № 64 від 26 грудня 1944 р. «Про організації контролю за якістю роботи адвокатів », директивний лист № Д-14 від 21 квітня 1945 р.» Про контроль за якістю роботи адвокатів, що обслуговують установи, підприємства і організації ».

До кінця 1944 р. вся територія Радянського Союзу була звільнена від німецько-фашистських загарбників, і військові дії були перенесені за межі державного кордону СРСР. На звільненій від ворога території відновлювали свою роботу всі партійні і радянські органи, в тому числі і органи адвокатури. У 1944 р. в період з 18 по 21 жовтня в Москві НКЮ СРСР вперше за останні чотири роки скликав нараду начальників відділів адвокатури НКЮ союзних республік і голів президій колегій адвокатів, на якому важливе місце зайняли питання, пов'язані зі зміцненням кадрів адвокатури та організації контролю за якістю роботи адвокатів. У цілому по СРСР на 1 січня 1945 р. налічувалося 8150 адвокатів та стажистів, об'єднаних у 157 колегіях адвокатів.

Таким чином, аналіз джерел дозволяє зробити висновок, що в роки війни адвокати з честю винесли суворі випробування, успішно виконавши покладені на них функції по забезпеченню гарантій законних прав та інтересів громадян, їх захист в рамках кримінальних і цивільних справ.

Купершлак А.М.

*студентка 1-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ВЛИЯНИЕ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ 1864 ГОДА НА РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ

Правление Александра II (1855-1881) стало периодом радикальных преобразований российского общества. Политические изменения этой эпохи существенно повлияли на государственный строй империи, стимулировали экономическое развитие и эволюцию ее социальной структуры.

Одним из главных преобразований стала судебная реформа 1864г., которая ввела основы буржуазного судопроизводства в Российской империи. Здесь был учрежден:

- суд присяжных,
- выборный мировой суд.

Но одним из наиболее впечатляющих итогов судебной реформы 1864 года оказалось создание мощного независимого института адвокатуры.

Вплоть до отмены крепостного права, правительство отрицательно относилось к идее учреждения в Российской империи адвокатуры по западноевропейскому образцу, в задачу которой входило бы осуществление защиты обвиняемого и подсудимого. Весьма характерным для правительственных верхов было высказывание Николая I: «Кто, кто погубил Францию, как не адвокаты? Кто были Мирабо, Марат, Робеспьер?! Нет... Пока я буду царствовать, России не нужны адвокаты, — без них проживем».

Законом от 20 ноября 1864 г. «Учреждение Судебных установлений» в Российской империи был создан институт присяжных поверенных (адвокатура), «без которых решительно невозможно было введение состязания в гражданском и судебных прениях, в уголовном судопроизводстве с целью раскрытия истины и предоставления полной защиты тяжущимся обвиняемым перед судом».

Адвокатура, созданная в ходе этой судебной реформы, стала быстро завоевывать общественный авторитет. Современники поражались обилию талантливых адвокатов, их популярности у народа, росту числа выигранных дел. Институт присяжных поверенных создавался в качестве особой корпорации, состоявшей при

судебных палатах. Но она не входила в состав суда, а пользовалась самоуправлением, хотя и под контролем судебной власти. В законе были определены предъявляемые к присяжным поверенным условия, они фактически совпадали с теми требованиями, которым должен был отвечать судья: иметь высшее юридическое образование и пятилетний стаж работы по юридической специальности. Но наряду с этим были введены и ограничения.

Присяжными поверенными не могли быть:

- лица, не достигшие 25-летнего возраста;
- иностранцы;
- граждане, объявленные несостоятельными должниками (банкротами);
- состоящие на службе от правительства или по выборам, за исключением лиц, занимающих почетные или общественные должности без жалования;
- граждане, подвергшиеся по судебному приговору лишению или ограничению прав состояния, а также священнослужители, лишенные духовного сана по приговору духовного суда;
- состоящие под следствием за преступления или проступки, влекущие за собой лишение или ограничение прав состояния;
- исключенные из службы по суду либо из духовного ведомства за пороки или же из среды обществ и дворянских собраний по приговору тех же сословий, к которым они принадлежат;
- те, коим по суду воспрещено хождение по чужим делам, а также исключенные из числа присяжных поверенных.

Ограничения для вступления в ряды адвокатов имели лица, принадлежавшие к иной вере, нехристиане. Для поступления в адвокатуру они должны были выполнить ряд дополнительных условий, и получить обязательное разрешение Министерства юстиции. По толкованию Сената, не могли быть присяжными поверенными (а равно их помощниками) и лица женского пола.

Адвокатура имела огромное значение как охранник законов и как третья сторона участников процесса. Они были одной из немногих профессиональных групп с четким интересом соблюдения государственности. Кроме того, судебные залы были в Российской империи единственным местом, где постоянно защищалось право свободы слова. Известный адвокат В.Д. Спасович говорил: «Мы, рыцари живого слова и свободней чем сегодняшняя пресса».

Между обвинением и защитой происходили публичные состязания в правильном понимании и применении закона, в остроумии, в блеске фраз и в постижении тончайших зигзагов человеческой души. Прокуратура щеголяла «беспристрастием», а защита брала изворотливостью и патетикой.

Таким образом, судебная реформа создала не только новый суд, но и новую систему правоохранительных органов, это было новое понимание и представление о законности и правосудии. А принципы, заложенные, в основу организации адвокатуры конца XIX в, не потеряли своей актуальности и представляют значительный интерес для современного общества.

Кобахидзе Е. К.

*студент 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА И ПРАВОВОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ, ФОРМИРУЮЩИЕ ЛИЧНОСТЬ АДВОКАТА

Под правовой культурой понимается обусловленное всем социальным, духовным, политическим и экономическим строем качественное состояние правовой жизни общества, выражающееся в достигнутом уровне развития правовой деятельности, юридических актов, правосознания и в целом в уровне правового развития субъекта (человека, различных групп, всего населения), а также степени гарантированности государством и гражданским обществом свобод и прав человека.

Правовая культура общества зависит, прежде всего, от уровня развития правового сознания населения, т. е. от того, насколько глубоко освоены им такие правовые феномены как ценность прав и свобод человека, ценность правовой процедуры при решении споров, поиска компромиссов и т. д, насколько информировано в правовом отношении население, его социальные, возрастные, профессиональные и иные группы, каково эмоциональное отношение населения к закону, суду, различным правоохранительным органам, юридическим средствам и процедурам, какова установка граждан на соблюдение (несоблюдение) правовых предписаний и т. д. Это первый элемент правовой культуры.

Уровень развития правового сознания может быть зафиксирован лишь в реальной правовой деятельности, в правовом поведении, которое имеет и самостоятельные характеристики. Поэтому вторым элементом структуры правовой культуры является уровень развития правовой деятельности. Последняя состоит из теоретической — деятельность ученых-юристов, образовательной — деятельность студентов и слушателей юридических школ, вузов и т. д. и практической — правотворческой и правореализующей, в том числе правоприменительной деятельности. Понятно, что правовая культура общества во многом зависит от уровня развития и качества правотворческой деятельности по созданию законодательной основы жизни общества. Правотворчеством должны заниматься компетентные в юридическом и многих других отношениях лица с соблюдением демократических и собственно юридических процедур и принципов.

Существенно влияет на правовую культуру общества и правоприменение, т.е. властная деятельность государственных органов, осуществляющих индивидуальное регулирование общественных отношений на основе закона с целью его реализации. Качество правоприменительной деятельности зависит от многих факторов как институционального (структура государственного аппарата, порядок взаимоотношений его органов), так и иного характера (профессионализм, культура правоприменителя и др.).

Правовое воспитание — это целенаправленная деятельность по трансляции (передаче) правовой культуры, правового опыта, правовых идеалов и механизмов разрешения конфликтов в обществе от одного поколения к другому. Правовое воспитание имеет целью развитие правового сознания человека и правовой культуры общества в целом.

Правовое воспитание тесно связано с правовым обучением: воспитание не может происходить без обучения, а обучение так или иначе оказывает и воспитательный эффект. Различие здесь можно провести, причем весьма условно, по сфере воздействия: воспитание влияет в основном на эмоционально-волевую, ценностную, мировоззренческую сторону сознания, а обучение — на когнитивно-рациональную, с целью информационно-ознакомительного воздействия на человека. Ценностное, эмоционально-волевое воздействие в свою очередь очень сильно ограничено реальной правовой практикой, поскольку невозможно воспитать у человека

уважение к тем ценностям, которые отсутствуют в общественном сознании и деятельности людей, но провозглашаются на словах, в пустых декларациях и демагогических заявлениях (как политическими лидерами перед населением, так и простыми воспитателями и учителями перед детьми и юношеством).

Ценности и идеалы «вырастают» спонтанно, формируются самой жизнью, всеми окружающими обстоятельствами, и роль субъективного фактора, целенаправленной деятельности здесь хоть и важна, но не является ведущей, а тем более единственно необходимой и достаточной. И на роль воспитателя годится далеко не каждый. В общественном масштабе таким воспитателем может стать какой-либо выдающийся человек (А. Д. Сахаров, А. Ф. Кони), который «раскроет» людям глаза на истинное положение дел в области защиты прав человека, противостоянии государственному произволу.

По этой причине, основной упор в деле повышения правовой культуры общества должен быть сделан на правовое обучение, информирование населения о существующих юридических предписаниях. Очень важно ознакомление населения с образцами и идеалами, правовым опытом и традициями тех стран, где уровень правовой защищенности личности, а, следовательно, и уровень правовой культуры, выше, чем в Украине. Тем более важно обучать этому будущих адвокатов-профессионалов, чтобы основную цель своей деятельности они видели в защите прав и свобод человека от произвола общества и государства, т. е. в защите слабого от сильного, что является одним из центральных постулатов общемировой, общечеловеческой морали, нравственности и культуры в целом.

Козак А.Г.

*студентка 1-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

«ПРАВОВАЯ ЛИЧНОСТЬ» КАК КАТЕГОРИЯ ДЕОНТОЛОГИИ АДВОКАТУРЫ

Концепт правовой личности в европейской правовой культуре появляется в ходе противостояния с феодальным государством. Что же касается Украины, то правовая личность как категория юриспруденции и правовой политики формируется только сейчас

в рамках формирования демократического правового государства и гражданского общества.

Вопрос о правовой личности был поднят еще в конце XIX – начале XX веков, когда ведущие отечественные философы и правоведы соотнесли существование и развитие правового государства с личностью, обладающей определенными свойствами. Такую личность они называли «правовой». К настоящему времени вопрос не потерял своей актуальности, так как не только в Украине, но и в странах, которые давно идут по пути построения правового государства, явно назрел кризис правосознания.

Содержание понятия «правовой личности» было определено Б. А. Кистяковским: правовая личность – это личность, дисциплинированная правом и устойчивым правопорядком, это личность, наделенная всеми правами и свободно ими пользующаяся. Система правового государства предполагает рациональную включенность личности в политическую и социально-правовую деятельность, в борьбу за уважение своих неотчуждаемых прав, понимание своей ответственности за соблюдение законов государством. Из этого следуют следующие свойства правовой личности как субъекта правоотношений в правовом государстве:

- осознанность человеком своих личных, социально-групповых и общенародных интересов;
- осознанность человеком его обязанностей перед другими людьми, социальными группами и обществом;
- активность личности в пользовании своими правами и выполнении своих обязанностей.

Основной характеристикой «правовой личности» как социально-правовой категории является внешнее выражение ее внутреннего мира, то есть поведение личности, а поэтому структуру правовой личности необходимо раскрывать через понятие «правового поведения». Данное понятие отражает оценку поведения личности сквозь призму существующей правовой системы. Таким образом, можно разделить правовое поведение на правомерное и неправомерное.

Несомненно, для правовой личности характерен высокий уровень правовой активности. Так как личность может обладать любым уровнем правовой активности, то существующее в реальности правовое государство должно обладать полным набором личностей – как активных, так и пассивных. Более того, в госу-

дарстве должно быть и достаточное количество неправовых личностей. Просто соотношение всех видов личностей должно быть таким, чтобы обеспечивать работу системы сдержек и противовесов. В противном случае такое государство как система будет неустойчиво и вскоре погибнет.

Правосознание одна из категорий, которая присуща «правовой личности». Оно служит саморегулятором поведения, ориентирует личность в разных правовых ситуациях, позволяет сделать правильный выбор, принять юридически значимое решение.

Правовая культура является фундаментальным понятием в «правовой личности», так как отвечает за качественное состояние личности, включающее знание и понимание индивидом права, уважение к нему, а также его действия в соответствии с ним. Правовоспитание – основа правовой культуры, воздействующее с целью её формирования, выполняющие усвоение правовых знаний, повышение авторитета права в сознании личности и формирование четкой ориентации на правомерное поведение.

Адвокатская деятельность, будучи направленной на предоставление юридических услуг по защите конституционных прав, предоставление услуг в сфере досудебного следствия и судопроизводства, предполагает тесное общение и взаимное доверие адвоката и клиента. В силу этого деонтологическая составляющая деятельности адвоката, так или иначе соотносится с презумпцией о правовой личности своего клиента. Успех в работе адвоката во многом зависит от его умения общаться с людьми, от того, видит ли адвокат в иных участниках юридического процесса самостоятельную правовую личность.

Постепенное продвижение Украины по пути адаптации международных стандартов правосудия неизбежно приведет к повышению правовой активности личности. Не только адвокат, но и его клиент для достижения позитивного для себя результата юридического дела должен обладать развитым правосознанием, готовностью к правомерному поведению, умением защищать свою позицию. Эти качества правовой личности являются одним из важнейших факторов правовой культуры личности.

«Правовая личность» является разновидностью (подвидом) личности. При этом от остальных типов личности правовая личность отличается степенью правомерности и активности ее поведения. Сознательное выполнение правовых предписаний, активная

защита как своих прав, так и прав третьих лиц, активное участие в правотворческой деятельности органов государства, участие в правовоспитательной деятельности и определяют содержание правовой личности.

Козак О.О.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

«Адвокатура — стан такий стародавній, як
магістратура, такий величний, як добродес-
ність, такий необхідний, як справедливість.»

Дагессо

Адвокатура – інститут громадянського суспільства, без якого сьогодні не можливо взагалі уявити існування держави, зокрема правової. Адвокат – це не просто професія, це стиль життя. Адвокатами стають лише найкращі, тому не дарма ще з часів Риму професійні тонкощі адвокатури трималися у таємниці, до якої мали доступ лише найосвіченіші, найвпливовіші громадяни.

Місце адвоката у суспільному житті визначає Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі у 1988 році) «У будь-якому правовому суспільстві адвокату приготована особлива роль. Його обов'язки не обмежуються сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чії права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. В цьому зв'язку на адвоката покладається цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру».

Надаючи допомогу клієнтам при здійсненні правосуддя, адвокати повинні додержуватись прав людини й основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом, діяти вільно і напо-

легливо відповідно до закону й визнаних професійних стандартів та етичних норм.

У своїй діяльності адвокати, мають право на вільне висловлювання, віросповідання, об'єднання у асоціації та організації.

Важливі постанови вміщено у «Основних положеннях» щодо забезпечення доступності юридичної допомоги, яку покликані надавати адвокати. А саме: обов'язок державних органів гарантувати реальний і рівний доступ до адвокатури для усіх осіб, які проживають на її території, й підпорядковані його юрисдикції незалежно від раси, кольору шкіри, етнічного походження, статі, мови, релігії, політичних та інших поглядів, національного або соціального походження, економічного чи іншого статусу зокрема, забезпечити фінансування та інші ресурси для юридичної допомоги незаможним людям.

Особлива увага приділяється проблемам забезпечення адвокатської допомоги у кримінальному провадженні .

У міжнародних документах вказується на важливість високого рівня професійної підготовки правозахисників.

Для забезпечення ефективності реалізації покладених на адвокатів функцій останнім надається можливість формування самоврядних асоціацій для представництва їх інтересів, постійного навчання, перепідготовки й підтримування їх професійного рівня.

Очевидно, «Основні положення» є своєрідним міжнародно-правовим актом світової співдружності. Юридично-обов'язковий характер багатьох його приписів зумовлюється тим, що його прийнято інституцією, яка була утворена і санкціонована Організацією Об'єднаних Націй .

Ось чому наведені принципами слід впроваджувати в усі національні системи адвокатури, якщо прагнути до забезпечення їх відповідності світовим стандартам, світовому рівню організації і діяльності адвокатури щодо захисту основних прав і свобод людини.

Тоді коли наша держава прямує тернистим шляхом побудови громадянського суспільства, важко переоцінити роль і місце в цьому процесі Адвоката. Почесна і нелегка місія служіння професії вимагає від нас високого рівня знань, досвіду та виняткових особистих якостей — честі, гідності, відданості справі і наполегливості.

І попри те, що сьогодні Адвокатам забезпечені не всі належні умови для роботи, переконана, що принциповість, професіоналізм, вірність ідеалам Правди і Справедливості, відповідальність за результати своєї діяльності, за долю кожної людини завжди були і залишаються вічними й незаперечними заповідями. Саме від нас залежать долі багатьох людей, а подекуди й держави.

Корнієнко І. В.

*аспірантка 3-го курсу навчання кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВАСЬКОВСЬКИЙ Є. В. ПРО ОПТИМІЗАЦІЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Науковий та практичний досвід Євгена Володимировича Васьковського є безцінним у сфері адвокатської діяльності та організації адвокатури як інструменту захисту цивільних прав. Саме адвокатська діяльність стала першим професійним заняттям Є. В. Васьковського після закінчення юридичного факультету Новоросійського університету. Займаючись адвокатською практикою в Одесі, Є. В. Васьковський на її основі створив разом із своїм однокурсником А. А. Бугаєвським практичний посібник «Типові цивільні справи». Водночас він досліджував теоретичні проблеми організації та практики адвокатури.

Історико-правові аспекти адвокатури, проблематика її сучасного стану та оцінки перспектив її розвитку знайшли своє відображення у брошурі «Майбутнє нашої адвокатури» та у двотомній монографії «Організація адвокатури».

У своїй роботі «Організація адвокатури» Є. В. Васьковський писав про те, що російський адвокат за родом своїх занять не є правозахисником, а швидше виконує роль представника у справах своїх клієнтів.

Окрім зазначеного, Є. В. Васьковський зауважував, що в інтересах правосуддя надзвичайно важливо, щоб адвокати, виступаючи на суді захисниками сторін, не зловживали своїми знаннями, а прискорювали здійснення правосуддя, були не ворогами, а союзниками суду. Іншими словами, держава повинна забезпечити діяльність адвокатів такими умовами, такою організацією, яка запобіга-

ла б можливості зловживань з їх сторони і в той же час гарантувала б сумлінність і знання.

Є. В. Васьковський розрізняв розуміння адвоката як правозаступника, і як уповноваженого від суспільства. Функції адвоката він розглядав в двох аспектах, а саме як консультування та судовий захист. Консультування розглядалось ним як таке, що не має владних повноважень і не може підлягати кримінальному переслідуванню, за винятком тих порад, що спонукають клієнта до вчинення злочину, чи такої дії, що завдала б клієнту матеріальних збитків.

Як правозаступник адвокат розглядався ученим у якості учасника кримінального процесу, а не приватної особи. У свою чергу, як «уповноважений суспільства» в цивільному процесі, адвокат виступав як приватна особа. Адвокат у цивільному процесі сприймався як приватна особа, тоді як у кримінальному процесі він виконував свій службовий обов'язок. Отже, йшлося про службовий обов'язок адвоката в кримінальному процесі та суспільний (громадський) – у цивільному процесі.

Слід відзначити, що Є. В. Васьковський надав визначення «адвокатури» у вузькому і у широкому розумінні цього слова. У вузькому розумінні цього слова адвокатурою є правозаступництво як протилежність судового представництва. У широкому розумінні слова, під адвокатурою слід розуміти професійну діяльність, що полягає у веденні на суді чужих справ, тобто правозаступництво разом з судовим представництвом.

У другому томі «Організації адвокатури» Є. В. Васьковський досліджував принципи організації адвокатури, юридичну природу адвокатури та задачі організації її діяльності. Вчений намагався визначити перспективи розвитку адвокатури під час захисту приватних прав та інтересів у цивільному судочинстві. Відповідно, автором було розглянуто наступні питання: свобода адвокатської діяльності, внутрішня організація адвокатури, гонорар та інші питання.

Окремим питанням Є. В. Васьковський виносить реформування адвокатури в Російській імперії. Вчений був впевнений в тому, що організація російської адвокатури у XIX столітті потребувала не удосконалення, а проведення корінного реформування. Автор вважав, що фундаментом реформи адвокатської діяльності в Російській імперії можуть стати п'ять принципів, які панують в англо-французькій системі, і які були визнані ним необхідними

елементами правильної організації адвокатури: відносна свобода професії, станове самоуправління, зв'язок з суддівським корпусом, відносна безоплатність та відокремлення правозаступництва від судового представництва. Зроблений ним аналіз реформи російської адвокатури, що мала відбутися в той час на території Російської імперії доводив, що жодний підхід, який пропонує майбутня реформа, не зможе змінити та покращити стан російської адвокатури. Учений мріяв про таку організацію професійної діяльності адвокатів, яка давала б можливість здійснювати їм їх високу місію.

На думку Є. В. Васьковського, в ідеальному випадку адвокатура мала бути організована як громадська служба, за аналогією з державною службою. Адвокат служить суспільству подібно до того, як судді і прокурори – державі, а, отже, поряд з чинами прокуратури та судової магістратури, мав би бути створений персонал громадської адвокатури з тією тільки різницею, що призначення, контроль, утримання, нагорода і підвищення чинів адвокатури залежали б не від держави, а від суспільства. Але суспільство не веде самостійного, незалежного від держави юридичного існування, а тому і не в змозі дати адвокатурі аналогічного устрою. Незалежність від клієнтів та суду й рівноправність з прокуратурою – ось основні риси організації адвокатури у вигляді громадської служби. Засобом досягнення такої досконалої організації Є. В. Васьковський уважав підвищення надання адвокатській професії рангу корпорації. Тільки самоврядування гарантує адвокатурі необхідну їй незалежність від судів і адміністрації в тому сенсі, що єдиним безпосереднім начальством над нею служать її виборні органи, і що дисциплінарним судом є суд товаришів по професії.

Ще одним ключовим моментом організації адвокатури, на думку Є. В. Васьковського, має бути формалізований законодавчими приписами постійний зв'язок адвокатури та суддівського корпусу, в якому за вихідцями з адвокатури слід зарезервувати не менше чверті місць.

Таким чином, у наукових працях видатного вченого-правознавця, практикуючого адвоката Євгена Володимировича Васьковського присутнє історико-правове обґрунтування організації адвокатури як правового інституту та як інструменту захисту цивільних прав. Саме Є. В. Васьковський, в цілому, відобразив цілу епоху, протиставляючи адвокатуру прокуратурі та суду, наголошуючи, при цьому про важливе суспільне значення адвокатури.

Крячко К. А.

*студентка 1-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ИНСТИТУТ СУДЕБНОЙ ЗАЩИТЫ В ДРЕВНИХ ГОРОДАХ-ГОСУДАРСТВАХ СЕВЕРНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ

Составной частью античного мира были греческие города-государства Северного Причерноморья, которые начали создаваться в VII в. до н.э. в Крыму и Северном Причерноморье греками-колонистами и просуществовали около тысячи лет. Они имели непосредственное влияние на скифнословянские племена, которые позже образовали Древнерусское государство. Переселенцы приносили на ново-освоенные земли порядки, существовавшие в их метрополии.

Ведущими отраслями права можно считать гражданское (право собственности, владения), обязательственное, семейно-брачное, уголовное. Источниками права служили правовой обычай, декреты (законы) народного собрания, совета города, распоряжение (псефизмы) коллегии, магистратур. Закон и обычай часто отождествлялись, и лишь в конце V в. до н. н.э. стали отдавать приоритет законам.

Чаще регламентировались право собственности, право владения, обязательственное право, личные отношения между гражданами и отношения в семье. Нормы права защищали государственную и частную собственность на землю, вещи, скот, движимое и недвижимое имущество, лицо, рабов. Тяжелейшими считались преступления против государства: заговор с целью свержения демократического строя или попытка его ликвидации, разглашение государственной тайны, государственная измена; преступления против собственности, посягательство на жизнь, честь и достоинство. Они обычно карались смертью. За другие правонарушения применялись конфискация имущества, казни на теле, штрафы.

Судебные функции в полисах исполняли народные собрания, совет города, магистратуры, коллегии, члены правительства. В судопроизводстве принимали участие судьи, обвиняемые, свидетели, истцы, ответчики. Суды использовались как институт обес-

печения народного контроля, как над должностными лицами, так и над самими законами. Судебный процесс имел состязательный характер: истец и ответчик сами защищались, приводили доказательства, приводили свидетелей. Системы апелляций и кассаций не существовало, вердикт выносился голосованием. Суд ограничивался голосованием, сначала о наличии вины, а потом, если ее доказано, относительно вынесения вердикта после того, как одна из сторон не предложила справедливого, по ее мнению, решения.

Красноречие играло важную роль и в судебной сфере. Так как судьями являлись обыкновенные граждане, мало понимавшие в юриспруденции, то не удивительно, что главное внимание их было обращено на ораторские способности тяжущихся, и что плохо говорить значило практически проиграть дело. Между тем лица, не обладавшие даром слова, должны были лично защищать себя на суде в силу аттического принципа. Прежде чем предстать перед судом они обращались за помощью к специальным сочинителям речей для тяжущихся, после чего заучивали подготовленные речи и произносили их на суде. Вначале такие речи, носившие название логографии, сочинялись для родных и друзей, но затем писание их сделалось занятием особого класса лиц, которые назывались логографами или дикографами.

Если еще принять во внимание простоту и общедоступность законодательства, устность и гласность судопроизводства перед обширной народной аудиторией, то станет вполне понятен тот факт, что все известные нам профессиональные синегоры были ораторами или, другими словами, что только ораторы, привыкшие говорить перед народом в политических делах, исполняли обязанность адвокатов. Юридических познаний от них не требовалось. Для этого существовал особый класс юрисконсультов, законников (прагматиков), которые сопровождали ораторов на суд и сообщали им в случаях надобности нужные юридические сведения. Их профессия не пользовалась почетом. По крайней мере, Цицерон говорит, что это были обыкновенно люди низкого происхождения, привлекаемые к такому занятию ничтожной платой.

Другая, еще более замечательная особенность греческой адвокатуры заключается в том, что тяжущиеся и их защитники не всегда могли говорить на суде, сколько им казалось нужным. Как это ни странно, тем не менее, прения сторон были ограничиваемы

известным периодом времени. И, что всего замечательнее, такое ограничение существовало для наиболее важных дел, между тем как другие, мелкие и незначительные, не подвергались никаким стеснениям. Время определялось водяными часами, носившими название клепсидры. По этой-то причине все дела разделялись на «дела с водою» и «дела без воды». Для разных дел полагалось разное количество воды, смотря по большей или меньшей важности процесса.

Далее необходимо заметить, что греческая адвокатура отличалась крайней неразборчивостью в выражениях, резкостью и даже просто неприличием многих речей ораторов. В пылу ораторского увлечения адвокат не щадил ничего: ни доброго имени своего противника, ни чести его жены и матери, ни скромности слушателей. В гражданских делах адвокаты были еще более или менее сдержаны и умеренны. Но уголовные защиты нередко представляли собой на половину памфлеты. Ораторы не стеснялись в средствах защиты: они умоляли судей о помиловании подсудимого, приводили с собой его детей, родных и друзей, которые своими слезными просьбами должны были смягчить строгость суда, прибегали к разным театральным выходкам.

Левчук С. В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВИ СУДОВОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА СУДОВОГО ЗАХИСТУ В ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ

Період Національно-визвольної війни під приводом Богдана Хмельницького був важливою сторінкою у книзі буття українського народу. Насамперед утворилася держава, яка проіснувала 135 років. Хоч славетні часи завершилися підписанням угоди козацьким посольством з московським урядом, внаслідок чого Козацька держава втратила колишню самостійність, проте Березневі статті дещо пом'якшили становище: у них була занотована теза про цілковиту незалежність Гетьманщини від царського уряду в сфері судочинства, що й надало поштовх для розвитку власної самобутньої й унікальної судової системи, утвореної ще за

часів Богдана Хмельницького,ознаменувало появу нового типу професійного юриста – «прокуратора» або адвоката. Відомий історик судового устрою Гетьманщини Д.Міллер підкреслював: «Судоустрій Гетьманщини виробився самим життям,природними потребами самого народу,без будь-яких штучних,що виходять не з народу,регламентацій». Варто відзначити й розвиток адвокатури у судочинстві даного періоду,оскільки вона була вже визнаною як окремий стан,хоча й не була об'єднана в професійну спілку,захищала інтереси та права людей,складала освічену частину населення.

У Гетьманщині існували дві форми процесу: змагальний і розшуковий (слідчий, інквізиційний). Ширшою стала сфера застосування розшукового процесу. Йому підлягали всі справи з тяжких злочинів. На початку XVIII ст. процес був переважно гласним і відкритим. У ньому могли брати участь сторонні особи,які висловлювали свою думку щодо справи, порушували клопотання. Згодом поширення набувають закриті процеси,особливо кримінальні. Особи,які виступали у судовому процесі з вимогами чи захистом від претензій,називалися процесуальними сторонами. Вони брали участь у розгляді цивільних і кримінальних справ. Сторона,яка висувала вимоги, іменувалася «поводом»,«актором»,«кредитором», «інстигатором»,«укрівдженим, «жалобливою стороною», «чолобитником», «доносителем». Сторона,яка захищалася,називалася «возваною», «зłodійською», «відвітною». З XVIII ст. набули поширення терміни відповідно «позивач» та «відповідач». У зв'язку з цим слід звернути увагу на необхідність дотримання принципу змагальності в судочинстві. Суд не повинен був здійснювати не властиву йому функцію обвинувачення. Недієздатні особи,а також позивач чи інший зацікавлений учасник процесу мали свого представника на суді,який називався «прокуратором», » патроном» . З початку XVIII ст. з'являється його нова назва – «адвокат», «повірений» у значенні захисника прав потерпілої сторони. Він забезпечував представництво громадян у суді та судовий захист учасника процесу. Відповідно до Зводу 1743 року «адвокатом, пленіпотентом , прокуратором, повіреним називається той,хто в гучній справі з доручення когось,замість поручителя на суді обстоює,відповідає і розправляється». До адвокатів пред'являлися високі вимоги. Ними могли бути чоловіки без будь-яких відхилень,повнолітні,

християни, розумово й фізично дужі, світського стану. У даний період адвокати також були носіями українською мови, оскільки судочинство було усним й у судах вживалася здебільшого українська мова, згодом, вже з середини XVIII століття застосовування російської мови на Лівобережній Україні значно посилилось, тому протоколи судових засідань почали складатися на цій мові. Повноваження в суді адвокат підтверджував документом, виданим клієнтом. Праця адвокатів була платною, але були випадки, коли адвокат виконував свої обов'язки безоплатно. Зрозуміло, що не кожен козак міг собі дозволити захист адвоката у суді-у цьому випадку сторона доводила свою невинуватість особисто, приводила свідків до суду. Цікавий факт описує Дмитро Яворницький у своїй три томній праці «Історія запорозьких козаків». Серед козацтва набули поширення явище побратимства, яке мало місце й під час судового процесу-побратим у разі звинувачення козака мав право бути його повноправним захисником й доводити його невинуватість. Особливістю було й те, що за порушення обов'язків до адвоката застосовувалися санкції. За професійними адвокатами закріплюється назва «присяжні повірені», яка була затверджена урядовою реформою 1765 року. Під час проведення судової реформи 1760-1763 року для захисту інтересів козаків і селян при Генеральному військовому суді призначалося чотири адвокати. За ордером Малоросійської колегії від 20 червня 1767 р. адвокатів було введено до складу нижчих судів, а у 1767 році адвокати були введені до складу гродських та земських судів.

Отже, у добу Гетьманщини активно розвивалась адвокатура, яка вже була визнана як окремий стан. Спочатку представника на суді називали «прокуратором», «патроном». Вперше у Зводі 1743 року з'являється його нова назва – «адвокат», «повірений» у значенні захисника прав потерпілої сторони та представника громадян під час судового процесу. Особливістю було й те, що повноваження в суді адвокат підтверджував документом, виданим клієнтом, а його праця булана той час платна, тобто адвокатура вже набуває сучасних рис. Варто зазначити й те, що до захисника пред'являлися високі вимоги й застосовувалися санкції за порушення обов'язків, що свідчить про офіційне підтримання судового захисту, відповідно потребою у високому професіоналізмі адвоката.

Лисенко Є.А.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ПЕРЕДСТАВНИЦТВА І ЗАХИСТУ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Інститут адвокатури в Україні уперше отримав правову регламентацію за «Судовими статутами» затвердженими 20 листопада 1864 р. Проте до того часу в країнах, що були на території теперішньої України, використовувався попередник адвокатури — судове представництво.

У Київській Русі інститут захисту прав і свобод людини формувалася в специфічних умовах. За часів Київської Русі (IX-XIII ст.) ще не було організаційного оформлення та законодавчого закріплення адвокатури як правового інституту.

Інститут захисту розвивалися в Київській Русі в особливих історичних умовах общинного співжиття, тобто захист, обвинувачення, покарання ставали функціями общини. Суд як соціальний інститут з'явився пізніше. За такого підходу судове представництво ще не конституюється, оскільки функції представників визначаються звичаєвим правом.

В час Київської Русі (IX-XIII ст.) місце захисника у суді виконував родич та добрий знайомий сторони, та інші люди, що при деяких умовах брали на зобов'язання допомагати стороні відстояти свої права. В час появи писаного кодифікованого законодавства і панування звичаєвого права з усією перевагою останнього у судах робота захисників мала більше вигляд товариської допомоги, підтримки, а не професійної діяльності.

Процесуальне представництво часів Київської Русі можна зрозуміти, проаналізувавши судовий процес та джерела давньоруського права. Серед таких джерел, безумовно, в першу чергу слід виділити Руську Правду, яка об'єднувала кілька писаних законів, що визначали судові процедури. До неї належали фактично самостійні законодавчі акти Ярославова Правда, Правда синів Ярослава, Руська Правда XII ст.

Система доказів по Руській Правді складалася з показань свідків, речових доказів, присяги. Серед доказів продовжували існувати випробування водою й залізом, а також присяга, що супроводжувалася цілуванням хреста.

Розрізняли дві категорії свідків — види ки й послухи. Перші — свідки в сучасному значенні слова, очевидці події. Послух — більше складна категорія. Це особи, які чули про те, що трапилося, від кого-небудь, що мають відомості із других рук. Іноді під послухами розуміли й свідків доброї слави сторін. Вони повинні були показати, що відповідач або позивач — добропорядні люди, що заслуговують на довіру. По деяких цивільних і кримінальних справах було потрібно певне число свідків (наприклад, два свідки при укладанні договору купівлі-продажу, два видока при образі дією). Інакше кажучи, у використанні показань свідків наявний елемент формалізму.

Свідчення послухів – були свідками доброї слави сторони, яка брала участь в судовому процесі. Так, звинувачуваний у вбивстві міг відвести від себе підозру шляхом виставлення семи послухів. Послухами могли бути тільки вільні люди й лише в окремих випадках — боярські тіуни або закупи.

Сутяжні справи вирішувалися громадою загалом, тому, власне, всі ставали свідками безпосередньої події, чи свідками порядного життя обвинуваченого. Водночас, поступово формуються процесуальні вимоги, тобто закладаються основи сучасного права. Наприклад, йдеться про те, хто може бути свідком, про їх обов'язкову кількість. Холопи і закупи та деякі інші категорії членів громад могли бути свідками подій і виступати в суді, однак не мали права виступати свідками порядного життя, тобто не могли бути захисниками.

Процесуальна змагальність мала відкритий характер, тобто таємниці захисту не існувало. Якщо якісь факти приховувалися, то такі дії вважалися умисними, а сама таємниця розглядалась як нерозкритість чи неможливість виявити обставини справи, а отже, вона ще не формується як правова необхідність.

Отже, можна зробити висновок, що першою історичною формою адвокатури визначено родину, коли функції адвокатів виконували рідні, друзі, сусіди. Наступним кроком її розвитку є формування останньої як професійного інституту. Саме на цьому етапі захист права формується через представництво.

Для доби Київської Русі є характерним судове представництво, що не конститується, оскільки функції представників визначаються звичаєвим правом, тобто ще не було організаційного оформлення та законодавчого закріплення адвокатури як правового інституту.

Люшненко Т.І.
*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із найважливіших конституційних прав людини, яке гарантоване статтею 59 Конституції України є право кожного на правову допомогу. Тому коли ми потрапляємо у складну життєву ситуацію, то виникає необхідність звернутися до спеціаліста, котрий здатен вирішити наші проблеми, тобто до юриста, а саме – до адвоката.

Додержання принципу конфіденційності є необхідною найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких неможливе належне надання правової допомоги. Отже, збереження конфіденційності будь-якої інформації, отриманої адвокатом від клієнта, а також про клієнта або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації та обов'язком щодо клієнта і тих осіб кого ця інформація стосується. Саме для регулювання цього аспекту відносин між адвокатом і його підзахисним існує поняття адвокатської таємниці.

Згідно з Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ст.22) адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Тобто, адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю, предметом якої є факт звернення до адвоката, мотиви, що спонукали до звернення, відмова адвоката від доручення та її мотиви, умови договору про надання юридичної допомоги, документи, які пе-

редані адвокату клієнтом, суть консультацій, порад та роз'яснень, правові документи, що складені адвокатом, відомості, які отримані з матеріалів справи, процесуальні дії адвоката, що спрямовані на реалізацію прав клієнта, відомості про особисте життя клієнта та членів його родини, будь-які інші відомості.

Спираючись на думку Логінової С.М. адвокатську таємницю можна розглядати у двох аспектах, а саме як таємницю клієнта (факт та мотиви звернення, відомості про особисте життя тощо, що не можуть бути розголошені без дозволу клієнта) та таємницю адвоката (умови договору, суть консультацій, порад та роз'яснень, зміст правових документів, що складені адвокатом, відомості з матеріалів справи тощо). Вона вважає, що таємниця клієнта є визначальною, оскільки, в широкому розумінні, і таємниця адвоката є таємницею клієнта.

Крім того адвокатська таємниця є одним з ефективних способів захисту прав підприємців від розголошення важливої для них інформації, коли передбачається передача документів, що містять комерційну інформацію, адвокату для виконання певного доручення. Оскільки надані у зв'язку з цим документи вважаються прийнятими на адвокатське зберігання, щодо них гарантуються положення закону про адвокатську таємницю.

Важливою гарантією збереження адвокатської таємниці є заборона вимагати від адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань відомості, що становлять таку таємницю. За цими питаннями вони не можуть бути допитані як свідки. Документи, пов'язані з виконанням адвокатом обов'язків захисника у кримінальній справі, не підлягають огляду, розголошенню чи вилученню особою, яка провадить дізнання, слідчим, прокурором, суддею і судом без згоди захисника. Дані попереднього слідства, які стали відомі адвокату, можуть бути розголошені тільки з дозволу слідчого або прокурора.

У випадках, коли клієнт не вважає за потрібне приховувати відомості щодо своєї справи, він може написати заяву, згідно до якої інформація або документи втрачають статус адвокатської таємниці. При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збе-

реження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення. Закон також наголошує, що адвокату, його помічнику, посадовим особам адвокатських об'єднань забороняється розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці, а також використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб.

Адвокати, котрі визнані винними у розголошенні даних попереднього слідства, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством. Така ж відповідальність чекає на осіб, винних в доступі сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошенні.

Враховуючи все вище вказане, можна зробити висновок, що адвокатська таємниця – це досить широке поняття, котре відіграє важливе значення в професійних відносинах адвоката з клієнтом. Вона є невід'ємним атрибутом адвокатської діяльності та слугує запорукою збереження конфіденційності інформації у певній справі.

Малій Р. І.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЩО ЗМІНИЛОСЯ?

Реформування інституту адвокатури в Україні, яке відбулось 05.07.2012 р. із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (№ 5076-VI) (далі Закон), була обумовле-

на рядом фактів, серед яких не останню роль відігравали також і відповідні міжнародні зобов'язані, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи. Як зазначалось свого часу у пояснювальній записці до проекту закону, – адвокатура відіграє важливу роль у житті українського суспільства, що, в свою чергу, вимагає від неї високої професійності, незалежності та ефективності щодо здійсненні своїх функцій. Прийняття, у зв'язку із цим, нового Закону про адвокатуру мало б сприяти досягненню відповідних цілей та завдань, які ставляться перед цим інститутом, та які не можна було повною мірою реалізувати у межах існуючого законодавства.

Виходячи із законодавства про адвокатуру та Правил адвокатської етики, адвокатська діяльність може здійснюватися тільки із урахуванням правил адвокатської професії. Ці правила зобов'язують адвоката не ставити комерційні інтереси вище захисту, представництва прав особи, тому що це є завданням адвокатури.

Але на практиці чимало адвокатів реєструються, як підприємці, створюють товариства з обмеженою відповідальністю та приватні підприємства. Таке нехтування нормами профільного закону самими адвокатами пояснюється відсутністю прямих вимог стосовно обов'язкового обрання тієї чи іншої організаційної форми здійснення адвокатської діяльності, хоча аналіз норм свідчить про відсутність у особи, що має свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, можливості реалізовувати професійні права поза встановленими законом організаційними формами.

В умовах нині діючих Податкового кодексу України (далі – ПК України) та Закону, хоча адвокатська діяльність і не є господарською і зокрема підприємницькою у сенсі ст. 3 Господарського кодексу України, проте ніхто не забороняє адвокату зареєструватися підприємцем.

Перелік осіб, котрі можуть самостійно обирати спрощене оподаткування, міститься в пункті 291.3 статті 291 глави 1 розділу XIV ПК України. Зокрема, до них віднесено юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, за умови, якщо вони відповідають встановленим вимогам та реєструється платником єдиного податку у встановленому Кодексом порядку. Оскільки в цій статті ми аналізуємо можливості перебування на спрощеному оподаткуванні індивідуально практикуючих адвокатів, то мова про юридичну особу не ведеться.

Згідно із ч.2 ст.3 Господарського кодексу України господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Виходячи з того, що мета суб'єктів підприємницької діяльності не співпадає з метою адвокатської діяльності, є недоцільним реєстрація адвоката як суб'єкта підприємницької діяльності.

Така дія адвокатів зумовлена тим, що оподаткування доходів адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально провадиться за прогресивною шкалою ставок, а також на адвокатів та осіб, які систематично провадять незалежну професійну діяльність, поширюються умови та порядок декларування одержаних доходів, встановлені для фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності, згідно з якими адвокати зобов'язані щоквартально подавати податковому органу декларації наростаючим підсумком з початку року встроки визначені законом.

Попередній закон передбачав такі засади діяльності адвокатських об'єднань, як добровільність, самоврядування, колегіальність та гласність. Відповідно до нього порядок утворення, діяльності, реорганізації та ліквідації адвокатських об'єднань, структура, штати, функції, порядок витрачання коштів, права та обов'язки керівних органів, порядок їх обрання та інші питання, що належать до їх діяльності, мали регулюватися статутом відповідного об'єднання.

У Законі немає ні засад діяльності адвокатських бюро та об'єднань, ні навіть натяків на вимоги до змісту їх статутів.

Не можу не зауважити, що цей факт яскраво свідчить про справжні інтереси авторів тексту закону, які прагнули не врегулювати адвокатську діяльність, а об'єднати адвокатів у певну структуру з ієрархією і бюрократичним апаратом, що існуватиме за рахунок обов'язкових внесків.

Вважаю, що саме на цих питаннях слід було приділити більше уваги. Вищеназвані проблеми у скорому майбутньому повинні бути реформовані, бо все одно рано чи пізно, ми зіткнемося з ціма проблемами на практиці.

Марцева Т.С.
*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ ТА ПРОБЛЕМА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У будь-якій правовій державі адвокату належить особлива роль. Адвокат має діяти не тільки в інтересах клієнта, а й в інтересах утвердження верховенства права в цілому, утвердження і гарантування прав людини.

Завданням адвокатури є сприяти згідно Конституції та законів України захисту праві свобод та представляти законні інтереси фізичних та юридичних осіб і не має права використовувати свої повноваження на шкоду особі в інтересах якої прийняв доручення.

Адвокатура в Україні діє на загальноприйнятих принципах, деякі з них закріплені у нормативно-правових актах. Згідно зі ст. 8 Конституції України визнається і діє принцип верховенства права. Оскільки закони повинні відповідати Конституції, а її норми є нормами прямої дії, то принципом діяльності адвокатури слід вважати принцип верховенства права.

Для адвокатів принцип верховенства права набуває особливого значення, оскільки вони мають спрямовувати свою діяльність на захист загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, основним пріоритетом якого є права і свободи людини і громадянина. Визнання і дотримання принципу верховенства права є однією з основних і невід'ємних ознак правової держави, у побудові якої бере активну участь адвокатура, керуючись своїм конституційним призначенням.

Наступний принцип є дуже важливим, для ефективної діяльності органів Адвокатури. Принцип незалежності адвокатури – означає самостійність у вирішенні її завдань передбачених законом, не втручання з боку інших органів влади, зокрема і судової та інших суб'єктів. Тому закон забезпечує такі умови виконання професійних прав та обов'язків адвоката, які б гарантували свободу від будь-якого внутрішнього впливу, а також від впливу особистих інтересів. Тому не допускаються компроміси з метою догодити суду, прокурорам, іншим державним органам, третім особам або клієнтам і перешкоджають належному наданню ним правової до-

помоги. Цей принцип забезпечується в першу чергу громадським недержавним характером адвокатури і її самостійністю як добровільного професійного об'єднання.

Адвокат не повинен при виконанні доручення клієнта керуватися вказівками інших осіб стосовно способів, методів, форм, порядку надання ним правової допомоги. Принцип незалежності є основоположним у діяльності адвокатури, оскільки завдяки йому виконуються професійні повноваження адвокатів, спрямовані на захист прав і свобод людини, забезпечення конституційного права кожного на правову допомогу. Саме при реалізації завдань адвокатури, котрі полягають у сприянні людині захистити свої права від порушень, що допускаються, в тому числі й посадовими особами та державою, адвокатура має керуватися принципом незалежності. Без цього неможливо здійснювати професійну адвокатську діяльність, протистояти тим, хто діє поза правовим полем, порушує чинне законодавство, посягає на права і свободи людини і громадянина, на законні інтереси юридичних осіб тощо.

Правила адвокатської етики розглядають як необхідну умову належного здійснення адвокатської діяльності, незалежність адвоката у виконанні своїх професійних прав, обов'язків, передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність, зокрема з боку державних органів, а також впливу своїх особистих інтересів. Правилами встановлюється обов'язок адвоката протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність. Про дотримання принципу незалежності йдеться у багатьох статтях Правил, які регулюють взаємовідносини адвоката з клієнтом, учасниками судового процесу, судом, іншими особами, державними органами.

Принцип конфіденційності. Це найважливіша передумова довірчих відносин адвоката і клієнта а також чи не найважливіша гарантія адвокатської діяльності (тобто адвокатська таємниця). Конфіденційність певної інформації, що охороняється положеннями ст. 4 Закону «Про адвокатуру» може бути скасована тільки особою, заінтересованою у її додержанні, в письмовій формі чи інший зафіксованій формі.

У таємниці адвокат повинен також зберігати зміст консультацій, порад, роз'яснень, та інших відомостей, отриманих ним при здійсненні професійних обов'язків. Розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи і незаконні спроби органів дізнання, досудового

слідства і суду допитати адвоката про обставини, що є адвокатською таємницею. Адвокат зобов'язаний забезпечити такі умови зберігання документів, поданих йому клієнтом, адвокатських дос'є та інших матеріалів, що є в його розпорядженні і містять конфіденційну інформацію, які розумно виключають доступ до них сторонніх осіб.

Адвокату, помічників адвоката, посадовим особам адвокатських об'єднань, забороняється розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці і використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб. Принцип демократизму є притаманним адвокатури за самим її призначенням, змістом діяльності та організаційними формами. Про демократичні принципи організації та діяльності адвокатури свідчать: вільний вибір адвокатської професії і доступність набуття статусу адвоката, добровільний вибір організаційних форм здійснення адвокатської діяльності, зокрема вступу в адвокатське об'єднання і виходу з нього; забезпечення громадських інтересів та соціальних і професійних прав адвокатів; свобода здійснення професії; колегіальність у вирішенні проблем діяльності адвокатури, яка закладається у статuti адвокатських об'єднань і якою керуються кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури та Вища кваліфікаційна комісія адвокатури; самоврядування адвокатських об'єднань; вільне обрання органів, які надають право доступу до адвокатської діяльності і припиняють його, притягають до дисциплінарної відповідальності, здійснюють контроль за якістю виконання професійної діяльності; висування кандидатів на посади голів адвокатських об'єднань, членів кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури і обрання їх на альтернативній основі шляхом таємного голосування при вільному висуненні кандидатів (ст. 11 Положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури), їх змінюваність і підзвітність адвокатам; самоврядування; захист професійних прав адвокатів; дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Принцип гуманізму – характерний для адвокатської діяльності, проявляється перш за все у конституційних завданнях адвокатури щодо забезпечення права на захист від обвинувачення та подання правової допомоги. Існування адвокатури як інституту правової системи, який покликаний професійно захищати права і свободи людини, представляти інтереси громадян у різних організаціях та перед фізичними особами свідчить про особливу гуманну роль цієї інституції. У Правилах адвокатської етики особливо під-

креслюється саме цей аспект адвокатської діяльності, побудований на принципі гуманізму: функціональне навантаження адвокатури, специфіка цього інституту обумовлюють необхідність збалансування служіння адвоката інтересам окремого клієнта із служінням інтересам суспільства в цілому.

Гуманізмом пронизані норми Правил адвокатської етики, зокрема, про домінантність інтересів клієнта, компетентність та добросовісність, чесність і порядність адвоката, подання правової допомоги малозабезпеченим громадянам тощо.

Неможливо стверджувати що всі виключно принципи є недіючими на території України, однак зараз дуже важливою проблемою став високий рівень корупції у всіх закладах, підприємствах, правоохоронних органах та інших органах міської або державної влади.

На сьогодні в нашому суспільстві рівень моральної на правової свідомості дуже низький. Саме із-за цього не виконуються принципи діяльності адвокатури. Оскільки усі ці принципи діють у єдиній системі, то порушуючи один з принципів людина не розуміє, що порушую їх всі, бо вони є взаємопов'язаними.

Проблема не дії даних принципів виходить не з погано влаштованої юридичної бази діяльності адвокатури, а тому що наше суспільство ще не готове ставити інтереси всієї держави вище за свої. Кожен діє лише в рамках, які встановлює власноруч, які до вподоби йому.

Тому, на мій погляд, для доброго функціонування всіх принципів, як і взагалі всієї правової системи потрібно починати з підвищення правосвідомості населення.

Масалітіна Ю.П.

*студентка І-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАРКА ПОРЦІЯ КАТОНА, КВІНТА ГОРТЕНЗІЯ ГОРТАЛА І МАРКА ТУЛІЯ ЦИЦЕРОНА У РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Слово «адвокатура» походить від латинського кореня *advocare, advocatus* («закликати», «запрошений»). У Стародавньому Римі терміном «адвокат» позначалися рідні або друзі позивача,

які супроводжували його до суду, давали поради й як одностудійці виражали підтримку і співчуття. З часом назву «адвокат» було поширено на осіб, які допомагали позивачеві вести процес, збирали документи, підшукували засоби захисту та повідомляли про їхню наявність патронів. Іноді адвокатами звалися навіть свідки. Відповідно до уривку з римського літопису: хто захищає будь-кого у суді, той (якщо він оратор) називається патроном; адвокатом — якщо допомагає юридичними порадами або своєю присутністю виражає дружню підтримку; повіреним — якщо веде справу, та когнітором, якщо бере на себе справу присутнього і захищає немовби свою. Отже, можемо зробити висновок, що адвокатами у повному розумінні цього слова були тільки патрони. Тільки у часи імперії, коли патронат остаточно розпався, термін «адвокат» почав застосовуватися до судових захисників.

Потреба в появі адвокатури як специфічної сфери діяльності була пов'язана з ускладненням суспільних відносин, появою необхідності в особах, які б володіли достатнім рівнем знань з питань застосування правових норм. Пересічні громадяни, які не мали спеціальної підготовки, не могли через брак таких знань самостійно захищати свої інтереси в суді, їм була необхідна допомога людини, добре ознайомленої з нормами матеріального права та формами процесу. Саме ці спеціалісти-правознавці одержали назву адвокатів.

Виникнення і становлення адвокатури в Стародавньому Римі пов'язується з відповідними реформами, які сприяли появі адвокатської професії. Так, спочатку не було потреби у судовому красномовстві і пріоритетним було знання законів і судового процесу. Але згодом кримінальний процес почали проводити на головній площі міста і тому адвокати звертали своє слово до величезної кількості людей, що потребувало розвитку ораторського мистецтва. Через це найважливішими аспектами адвокатської діяльності стало красномовство, відповідний зовнішній вигляд і вміння справляти враження на людей. Юридичні знання відходили на другий план. Для вирішення питань права існували юрисконсульти, а адвокатом міг бути кожен, хто цього бажав. Адвокатський гонорар у Стародавньому Римі заборонявся і найголовнішою винагородою було визнання і високі громадські посади.

Першим відомим адвокатом у Римі визнавали Марка Порція Катона Старшого. На жаль, до нас не дійшли промови Катона, але

існує один крилатий латинський вислів, який завжди буде нагадувати нам про необхідність боротися з ворогом або перешкодою і його авторство належить саме Катону Старшому, який закінчував кожну свою промову ним: «Карфаген має бути зруйнований» (*Ceterum censeo Carthaginem esse delendam*).

Одним з найяскравіших представників римської адвокатури вважається Квінт Гортензій Гортал. Він відрізнявся неповторним стилем поглядів на адвокатуру. Старанно розмірковуючи над деталями кожного свого виступу, він відповідально підходив не лише до промов, але й добирав усі елементи одягу, зачіску і драпування тоги. Особливістю його промов було вишукане вживання метафор та надзвичайна пишність. Гортензій дослівно запам'ятовував промову опонента і цитував її в потрібний момент. Він володів приємним звучним голосом і видатними акторськими здібностями. Гортензій перший розпочав застосовувати пройоми побудови помови, методи аналізу доказів, що робило його виступи блискучими, доказовими і особливо впливовими на слухачів. Його найсильнішим опонентом був Марк Тулій Цицерон.

Царем адвокатури проголосили Марка Тулія Цицерона. Особливістю його промов було те, що він захищав ідеали свободи. Тричі перемігши Гортензія, він став головним оратором Стародавнього Риму. Але суперництво між ними продовжувалося не довго і дуже скоро вони стали союзниками. Спочатку Цицерон наслідував пишну манеру промов Гортензія, але згодом, відвідавши Грецію, змінив свій стиль на більш стриманий. Ще з юних років він приділяв чимало уваги аспектам красномовства і дійшов до висновку, що «Не красномовство впливає з теорії, а теорія з красномовства», через що наполягав на викладанні молодому поколінню лише тих елементів ораторського мистецтва, які він набув з досвідом. Головними вимогами до промов Цицерон виділяв стислість, правдивість і зрозумілість. Крім того промова повинна була демонструвати глибокі пізнання оратора і його широкий світогляд.

Отже, адвокатура Стародавнього Риму мала свої особливості, а давньоримські оратори вражали своєю неповторністю, освіченістю і витонченістю. Основи ораторського мистецтва було сформовано ще до нашої ери на території Римської імперії.

Стародавній Рим відіграв величезне значення в формуванні не лише ораторського мистецтва й адвокатури, а й права в цілому.

Давньоримські вчені подорожували по всьому світу с метою збагачення своїх знань і вдосконалення права і судового процесу.

Видатні промови римських ораторів-адвокатів і сьогодні допомагають майбутнім юристам пізнати глибину і значимість красномовства. Вони навчають різноманітності поглядів на право та юриспруденцію, адже справжній адвокат повинен розглядати різні аспекти справи з усіх точок зору і виявляти глибокі пізнання не лише в юриспруденції, а й в інших науках, що допоможе йому стати гарним спеціалістом у власній сфері.

Матевосян І.А.

*студент І-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Для того, щоб виділити місце адвокатури в побудові правової державитреба уточнити, що собою являє це поняття та які його основні ознаки. Правова держава – це демократична держава, де забезпечується панування права, верховенство закону, рівність усіх перед законом і незалежним судом, де признаються і гарантуються права і свободи людини, і де в основу організації державної влади покладений принцип поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Однією з ознак правової держави є механізм забезпечення прав людини. Серед юридичних засобів захисту прав людини чільне місце належить адвокатурі.

Адвокатура — важливий інструмент дійсної демократії. Адже за своєю природою вона є громадською, самостійного виду організацією професійних юристів, яка виконує важливу суспільну функцію — захист прав і законних інтересів громадян та організацій. Пересвідчитись в цьому можемо звернувшись до деяких основних положень про роль адвокатів, прийнятих Восьмим Конгресом ООН:

- будь-яка людина вправі звернутися за допомогою адвоката за своїм вибором для підтвердження своїх прав і захисту на всіх стадіях кримінальної процедури;

- уряди повинні гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального і рівного доступу до адвокатів усіх

осіб, що проживають на його території і підлеглих його юрисдикції без поділу раси, кольору шкіри, етнічного походження, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного або соціального походження, економічного чи іншого статусу;

- уряди повинні забезпечити необхідне фінансування та інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим неспроможним людям. Професійні асоціації адвокатів мають співробітничати в організації та створенні умов надання такої допомоги;

- є відповідальністю Урядів і професійних асоціацій адвокатів розробити програму, що має на меті інформувати громадськість про її права та обов'язки за законом значення ролі адвокатів у захисті основних свобод.

Головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури — це захист прав людини. Дане положення має бути основоположним у вирішенні проблеми досконалого функціонування цього надзвичайно важливого право забезпечувального інституту.

Важливий зміст покладено щодо забезпечення доступності юридичної допомоги, яку покликані надавати адвокати. А саме: обов'язок державних органів гарантувати реальний і рівний доступ до адвокатури для усіх осіб, які проживають на її території, зокрема, забезпечити фінансування юридичної допомоги незаможним людям. Особлива увага приділяється проблемам забезпечення адвокатської допомоги у кримінальному провадженні. Підкреслюється, що держава зобов'язана гарантувати кожній людині право на адвокатську допомогу у разі її арешту, затримання або обвинувачення у кримінальному злочині, зокрема, забезпечити доступ до адвоката не пізніше 48 годин з моменту арешту або затримання, фінансувати послуги адвоката, якщо людина не має необхідних засобів для її оплати; створити умови для зустрічей адвоката з особою, яка затримана, заарештована або перебуває у тюрмі, без перешкод і цензури.

Адвокатура у системі зв'язків між державою та її громадянами є суб'єктом, який в інтересах суспільства здійснює індивідуалізацію проголошених прав і обов'язків. Через адвокатуру як інститут суспільства правова держава забезпечує своїм громадянам можливість реального відчуття їхніх прав і свобод. Крім того, серед інших у правовій українській державі, громадянам гарантується ще й право на юридичну допомогу, реалізація якого здебільшого і здійснюється адвокатурою. Однак остання виступає в

цій парадигмі не як інструмент держави, а як соціальний інститут, через який держава реалізує це право своїх членів. Правова держава має забезпечити пріоритет прав і свобод людини, незалежність суду як головного механізму гарантій прав і свобод, верховенства Конституції і пріоритет міжнародного права.

Адвокатура у правовій державі має всі можливості долучатися не лише до захисту приватного інтересу, а й забезпечувати пріоритетність Конституції в цілому, адже захист прав особи напряму пов'язаний з повноваженнями адвокатів з забезпечення верховенства Основного Закону. Крім того, головним чином саме через адвокатуру реалізується проголошене у ст. 63 Конституції право на захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного.

Отже, становлення професійної незалежної адвокатури має стати пріоритетом реформування судово-правової системи, оскільки сильна адвокатура є необхідним чинником для утвердження України як правової держави для власних громадян та як цивілізованої країни на міжнародній арені.

Меланчук А.В.

*здобувач кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА У РАЗІ ЇЇ ПОРУШЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ І СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Правову регламентацію інститут адвокатури дістав за Судовими статутами від 20 листопада 1864 року. Важливе значення для виникнення довіри між присяжним повіреним і його довірительом мав обов'язок присяжного повіреного зберігати в таємниці все те, що було йому довірено. Урядження судових установ у ст. 403 закріплювали положення про те, що присяжний повірений не вправі розголошувати таємницю свого довірительа не лише під час розгляду його справи, але й у випадку усунення присяжного повіреного від справи та після закінчення її розгляду. Ще однією гарантією збереження адвокатської таємниці було положення ст. 704 Статуту кримінального судочинства, яка передбачала неможливість допиту присяжного повіреного, який виконував у справі обов'язки захис-

ника. Зі змісту вказаних норм випливає, що присяжний повірений мав зберігати таємницю лише у тому разі, коли він брав участь у розгляді справи. Проте, незважаючи на невдалу редакцію законів, що діяли у дореволюційній Росії, ради присяжних повірених у своїх рішеннях закріплювали обов'язок зберігати таємницю довірителя при наданні будь-якої юридичної допомоги присяжними повіреними.

Так, у 1889 році Московська рада присяжних повірених роз'яснила, що присяжний повірений зобов'язаний зберігати таємницю не лише у разі його участі у розгляді кримінальної справи, але й при наданні ним юридичної допомоги в цивільному процесі. Далі вона ухвалила рішення про те, що таємниця поширюється і на консультативну діяльність присяжного повіреного. Такої ж позиції дотримувались і Санкт-Петербурзька, Харківська, Одеська та інші ради присяжних повірених.

У разі розголошення присяжним повіреним таємниці довірителя чи використання її у своїх інтересах або інтересах третіх осіб рада присяжних повірених притягувала винного до дисциплінарної відповідальності та накладала на нього одне із передбачених Судовими статутами дисциплінарне стягнення.

Дотримання принципу адвокатської таємниці не втратило своєї актуальності й на сьогодні, оскільки є необхідною і найбільш важливою умовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом. У чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі Закон про адвокатуру) про захист адвокатської таємниці говориться у ст. 23, яка закріплює гарантії її захисту. Однією з гарантій правового забезпечення адвокатської таємниці є право захисника на конфіденційне побачення із підозрюваним до його першого допиту, а також те, що документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом (ч. 5, 6 ст. 46 КПК України). Про захист адвокатської таємниці говориться і в ч. 3 ст. 47 КПК України: «Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю». Також ст. 65 КПК України забороняє допитувати як свідків адвокатів про відомості, які становлять адвокатську таємницю. Заборона допиту адвоката як свідка встановлені і

Цивільним процесуальним кодексом (ст. 51), Кодексом адміністративного судочинства (ст. 65). На рівні Правил адвокатської етики, затверджених Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.2012 р., закріплено обов'язковість дотримання принципу конфіденційності, дія якого є необмеженою в часі.

Звичайно, найважливішою гарантією додержання адвокатом таємниць, довірених йому клієнтом, є внутрішнє переконання свято додержуватись цього обов'язку з етичних міркувань, принциповість у відстоюванні цієї позиції від протиправних посягань.

Проте гарантією дотримання адвокатом таємниці у своїй діяльності є її можливість настання дисциплінарної відповідальності в разі її порушення. Відповідно до п.4 ч. 2 ст. 34 Закону про адвокатуру одним із видів дисциплінарного проступку є розголошення, тобто протиправного поширення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення. Згідно з п. 2 ч. 2 ст. 32 Закону про адвокатуру розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб може бути підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

На нашу думку, адвокатська таємниця може бути розкрита, не тягнучи за собою порушення дисциплінарної справи щодо адвоката, у разі, коли предметом адвокатської таємниці виявилась інформація про злочин, що готується (коли розголошення таємниці – єдина можливість запобігти злочинові). Заради забезпечення найважливіших людських цінностей, котрі й складають принцип верховенства права, допускається певний відступ від вікових традицій щодо абсолютності принципу адвокатської таємниці. Тому пропонуємо п.2 ч.2 ст. 32 Закону про адвокатуру доцільно викласти дещо по-іншому, у порівнянні з чинною редакцією, а саме: 2) розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб, окрім відомостей про злочин, що готується, якщо розголошення адвокатської таємниці – єдина можливість запобігти злочинові.

Заслужує на увагу той факт, що до цього виду відповідальності за часів дії Судових статутів не застосовувалась давність, на відміну від сьогоденного регулювання процедури дисциплінарного провадження. Дисциплінарне провадження в наші дні може бути припинено за давністю строку, який відповідно до ч. 2 ст. 35

Закону про адвокатуру становить один рік. У той же час, як свідчать матеріали практики, часто про порушення адвокатами норм професійної етики стає відомо через більш тривалий термін Але, у зв'язку зі впливом строку давності притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, проступок адвоката залишається безкарним. Разом з тим, вважаємо, що, коли мова йде про грубе порушення адвокатом етичних норм, зокрема розголошення адвокатської таємниці, має вирішуватися питання про позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю незалежно від строку давності вчинення дисциплінарного проступку. На користь нашої точки зору говорить і положення ч. 2 ст. 10 Правил адвокатської етики про те, що дія принципу конфіденційності не обмежена в часі.

Водночас, слід наголосити, що порушення адвокатської таємниці, яка сталося неумисно, через недбалість адвоката, зокрема, при збереженні документів або через дії його помічника чи стажиста, за якими не здійснювався належний контроль може бути підставою для пом'якшення відповідальності

Накладення дисциплінарного стягнення за порушення адвокатської таємниці доцільно поєднувати з матеріальною відповідальністю адвоката перед клієнтом за завдану шкоду.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що довіра і складові довіри – чесність, добросовісність і збереження адвокатської таємниці – і в наш час є визначальними у взаємовідносинах адвоката із його довірцем.

Микитин Т. М.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В СИСТЕМІ РИМСЬКОГО ПРАВА

Історичні джерела, які залишились після існування Римської держави – з VI ст. до н.е. по V ст. н.е. – доводять, що і римська державність і право зазнавали безперервних змін. Усі негативні чинники становлення Римської імперії не могли не позначитися на діяльності правових інститутів. Зокрема одним з таких інститутів був інститут адвокатури. Таким чином римська адвокатура заслуговує особливої уваги, так як з неї фактично розпочався розвиток світової адвокатури.

В Римі первісною формою була родинна адвокатура. Наступним перехідним етапом у її розвитку був, так званий, інститут патронату. Відносини між патронами та клієнтами будувалися за аналогією родинних відносин. Клієнт, що обрав собі патрона із кровних римських громадян (патриційів), приписувався до їх роду, до родового культу і отримував право називатися родовим іменем. Ні він, ні патрон не могли позиватися один з одним чи свідчити один проти одного. Зв'язок з патроном вважався постійним і навіть спадковим, тожякщо клієнт вмирав бездітним, його майно переходило до патрона. У свою чергу патрон мав всіляко допомагати клієнту та захищати його інтереси перед судом.

Поки переважав інститут патронату, потреба в юридичному захисті повністю задовольнялася адвокатурою родичів і патронів. Але вже при перших царях внаслідок нових соціальних і політичних умов патронат став розхитуватися і розпадатися. Від нього відпав приватноправовий елемент захисту, наданого патриціям особам, що зверталися до нього по допомогу. Це були особи, які раніше звалися клієнтами, а їх покровителі – патронами. Проте під старими назвами приховувалося нове явище, так як патрон звільнявся від усіх обов'язків щодо клієнта, за винятком обов'язку захищати його в суді. Клієнт лише мав віддячити послугою чи подарунком за протегування у процесі. Відносини між ними втратили постійний, довічний і спадковий характер. Вони виникали лише під час процесу і припинялися разом з ним.

Отже, першими юристами у Римі були патрони. У їх особі поєднувалися дві професії: юрисконсульт і адвокат. Вони не тільки захищали своїх клієнтів у суді, а й роз'яснювали їм закони, давали юридичні поради, керували ними під час складання угоди. Коли ж патронат розпався і вивчення права стало доступним для усіх бажаючих, розвиток юридичної професії пішов двома абсолютно різними шляхами. Одні юристи, неволодіючи красномовством, зайнялися виключно юридичним консультуванням. Інші, навпаки, надавали перевагу адвокатурі, причому іноді поєднували з нею і консультативні функції. Перші називалися юрисконсультами або правознавцями. Їх діяльність полягала у дачі юридичних порад (*respondere*), складанні у процесі участі з додержанням необхідних формальностей угод (*cavere*) і в підтримці в суді адвокатів, які не були добре обізнані з правом (*agere*). Проте не тільки позивачі радилися з ними, нерідко судді зверталися до них, щоб при винесен-

ні рішення посперитися на авторитет вченого юриста. Юрисконсульт був, звичайно, патрицієм. Ця обставина разом з безоплатністю їх діяльності і користю професії надавала їй носіям особливої поваги. На відміну від юрисконсультів адвокати займалися захистом безпосередньо в суді. Вони, як і раніше, називалися патронами (*patroni causarum*) до скасування республіканських форм правління. Термін же «адвокат» (*advocatus*) відносився спочатку до іншого розряду осіб і тільки під час імперії він ототожнився з терміном «патрон». Як і в Греції, адвокатура була тісно пов'язана з ораторським мистецтвом. Патрони не стільки піклувалися про набуття юридичних знань і навичок, скільки про оволодіння прийомами красномовства, через що багато з них були абсолютними неуками в юриспруденції, через що вимушені були по юридичні знання звертатися до юрисконсультів та законників (прагматиків).

Адвокатура за часів республіки була вільною професією, проте законодавча регламентація майже її не торкнулася. Хоча правила прийому до адвокатури були визначені, однак здавна існував звичай, за яким молоді люди, що вступали до адвокатури, приходили на форум у супроводі важливої особи, наприклад колишнього консула, яка протегувала їм. Умови для занять адвокатською діяльністю, як-то: освітній ценз, фахова підготовка, моральні якості, тощо не були визначені. Молоді люди, що вирішили присвятити себе цій діяльності, слухали курс риторики у викладачів-ораторів, спостерігали, як даються консультації відомими правознавцями, відвідували засідання судів. Окремо слід зупинитися на гонорарній практиці римських адвокатів, законодавче регламентованій законом Цінція 204 р. до н.е. Цей закон забороняв адвокату брати або обумовлювати гонорар до початку розгляду справи, дозволивши отримувати його лише по її закінченню у вигляді подарунку. Однак, не матеріальний розрахунок привертав до цієї професії увагу патрициїв (вони й так були заможними людьми), а те престижне поле, на якому вони могли виділитися і виявити свій талант. Адвокатура була для них шляхом до найвищих і найчесніших посад у державі. І дійсно, факти свідчать, що найбільш видатні політичні діячі республіки були адвокатами. Це і цензор Катон, і знаменитий переможець Карфагена Сципіон Африканський, Марк Антоній, Гай, Гракх, Красс, Юлій Цезар, Помпей, Ціцерон. Майже всі перші імператори перед тим, як стати ними, виступали в судах: Август, Тіверій, Калігула, та інші.

За часів імперії римська адвокатура, як і судові установи, зазнала певних змін. Перш за все, це позначилося на значному обмеженні адвокатської професії як вільної. Так, за кодексами Юстиніана адвокатура вводилася у рамки певної системи, у якій адвокатська професія прирівнювалася до державної служби. Допуск до адвокатури залежав від вищого адміністративно-судового чиновника провінції або міста. У ній не могли брати участь неповнолітні, особи з фізичними вадами (глухі, німі), позбавлені громадянської честі, притягнуті до кримінальної відповідальності, жінки та інші. Кандидат мав закінчити спеціальний п'ятирічний курс в одній з юридичних шкіл та скласти іспити. Усі адвокати поділялися на два розряди: штатних (*statuli*) та позаштатних (*supernumerarii*). Різниця між ними полягала в тому, що перші, які складали меншість, мали право виступати в усіх судах, а другі, кількісно не обмежені, практикували у нижчих судах. Штатні адвокати призначалися правителем провінції з числа позаштатних. У цей період адвокати сформувались як стан у колегії. У більшості випадків перші промови адвокатів виголошувались у віці від 19 до 20 років. Дисциплінарний нагляд за адвокатами здійснював правитель провінції. Серйозними професійними порушеннями вважались : зрада клієнту, вимагання великих гонорарів, наклепи та ін. За ці та інші порушення професійних обов'язків накладалися дисциплінарні стягнення у вигляді штрафу, заборони займатися адвокатською практикою з виключенням із списку. Для адвокатів була встановлена особлива професійна присяга, яку вони виголошували не при вступі до стану, а на початку розгляду кожної судової справи. Зайняття адвокатською діяльністю було заборонено лише суддям та намісникам провінцій. Підсумовуючи, слід зазначити, що організація римської адвокатури позначена двома крайнощами: необмеженою свободою та безмежною регламентацією. Так, у республіканський період вона була абсолютно вільною професією. Кожна особа, яка відчувала бажання і покладалася на свої сили, могла надавати громадянам юридичну допомогу.

Як бачимо, адвокатура республіканського періоду надала історії ряд видатних судових ораторів, оточених ореолом пошани і слави. У часи ж імперії організація адвокатури ґрунтувалася на діаметрально протилежних принципах. Свобода професії була обмежена, а її представники перетворилися з судових ораторів на посадових осіб. Обидві форми організації римської адвокатури як

республіканського, так і періоду імперії у більшій або меншій мірі, відповідно до умов часу і місця, вплинули на устрій адвокатури в державах Західної Європи.

Милятинська Д.Б.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА НАПРЯМКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УНР ЗА ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ

Конституція СРСР 1936 р. встановила «право трудящих на об'єднання в громадські організації». У відповідності з ним і відбувалося об'єднання адвокатів в колегії.

Формально самоврядні колегії захисників з часу їх утворення були під наглядом обласних судів. А з початку 30-х рр. перейшли під контроль Наркомюста.

Соціальні зміни, що відбулися в роки Радянської влади, подальші політичні події вимагали та організованого зміни адвокатури.

Так, 16 серпня 1939 постановою РНК СРСР було затверджено нове «Положення про адвокатуру СРСР», передбачив створення юридичних консультацій. Воно дозволяло практично всі питання організації та діяльності адвокатури на тому етапі. Цим Положенням встановлювалося, що колегії адвокатів утворювалися в краях, областях, автономних республіках, не мають обласного поділу.

Загальне державне керівництво адвокатурою покладалося на НКЮ СРСР, союзних і автономних республік, визначалися конкретні завдання з надання юридичної допомоги населенню, установам, організаціям і підприємствам:

- а) дача юридичних консультацій (рад, довідок, роз'яснень і т.п.);
- б) складання заяв, скарг та інших документів на прохання громадян, установ, організацій і підприємств;
- в) участь адвокатів у судових процесах в якості захисників обвинувачених, представників відповідачів, позивачів та інших зацікавлених осіб.

Положенням був закріплений новий принцип, відповідно до якого в адвокатуру могли вступати лише особи, які мають юридичну освіту або не менше 3-х річний стаж роботи в якості судді, прокурора, слідчого і юрисконсульта. Ст.14 Положення закріплювала найважливіший демократичний принцип: «всі питання, пов'язані з організацією і діяльністю колегії адвокатів, вирішуються загальним збором членів колегії адвокатів та президією колегії адвокатів». «Положенням» було встановлено, що колегії адвокатів користуються правами юридичної особи.

Загальне збори колегії адвокатів повинно було скликатися не рідше двох разів на рік. Президія колегії адвокатів і ревізійна комісія обиралися таємним голосуванням строком на два роки. Президія колегії здійснював керівництво всієї практичної діяльністю колегії, обирав зі свого складу голови, його заступника і секретаря президії.

У районних центрах і містах області, краю, республіки створювалися юридичні консультації. Керівниками їх були завідувачі, призначувані президією колегії. Завідувачі юридичними консультаціями, в яких працювало не менше 15 адвокатів, звільнялися від ведення судових справ. Їх праця оплачувалася президією колегії адвокатів.

В юрконсультація, де працювало менше 15 адвокатів, завідувачі не звільнялися від ведення справ, але за роботу в якості завідувача вони отримували додаткове винагороду в розмірі, що встановлюється президією колегії.

Оплата юридичної допомоги, наданої адвокатами, проводилася на підставі інструкції, видаваної Наркомюстом СРСР.

За несумлінне виконання адвокатами своїх обов'язків, порушення такси оплати та інші проступки президія колегії міг накладати на них одне з наступних стягнень:

- 1) зауваження,
- 2) догану,
- 3) строгий догана,
- 4) відсторонення від роботи адвоката на строк до шести місяців,
- 5) виключення зі складу колегії адвокатів.

На підставі вивчення «Положення про адвокатуру СРСР» 1939 р. та інших матеріалів, можна зробити висновок, що осно-

вним завданням адвоката була не допомога конкретній людині, а надання сприяння соціалістичному правосуддю.

«Положення про адвокатуру СРСР» 1939 р. також передбачало організацію обласних, крайових і республіканських колегій адвокатів.

Згодом виникла необхідність організації в містах Москві та Ленінграді міських колегій адвокатів, хоча це і не було передбачено «Положенням».

Подальше законодавство про адвокатуру союзних республік (в тому числі «Положення про адвокатуру РРФСР» 1962 р) не тільки зберегло, але й значно розвинуло територіальний принцип організації адвокатури. Подальший розвиток цього принципу знайшло своє вираження в нових формах організації адвокатських об'єднань. Незважаючи на те, що колегії захисників формально були самоврядними і незалежними, практичними вони повністю знаходились під впливом державних і партійних органів, які постійно втручалися в їх діяльність. У сталінський час, при пануванні таємного, закритого і письмового процесу адвокатуру доводилося працювати дуже важко. Кримінальний процес був перетворений в обов'язок відповідних органів будь-яким шляхом викрити злочинця і жорстоко покарати. Після війни багато адвокатів повернулися в свої колегії і продовжували в них свою роботу. У період мирного організацій. адвокатури.

Мишеглина В.Н.

студентка 3-го курсу юридического коледжа

Национального университета «Одесская юридическая академия»

РАЗВИТИЕ СИМВОЛОВ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В настоящей статье представляется важным обозначить некоторые теоретические основания изучения проблемы символизма в адвокатской деятельности, а именно его становление и развитие. Поскольку на изучение правового символизма современной юридической литературе уже обращалось внимание, но применительно к раннему государству этот вопрос еще не стал предметом углубленного научного анализа отечественных историков права.

В современной юридической литературе по теории права под правовым сиволизмом понимается совокупность всех условных образов (замещающих знаков) используемых для выражения юридического содержания и понятные людям. То есть правовой символизм является некой чертой права, а правовые символы являются отображением этой черты интерпретации государственной, правотворческой и правоохранительной деятельности. Следовательно, в адвокатской деятельности также присутствует символизм, основными символами которого являются чувственные образы или их ассоциации, связанные с интуицией или их воображением (предметы, находящиеся в зале судебного заседания – государственный флаг и государственный герб, судейская мантия, адвокатское удостоверение, личная подпись гражданина на официальном документе и др.). Ярким примером символов в адвокатской деятельности, по моему мнению, является Конституция Украины. На сегодняшний момент довольно часто встречаются символы незнаковой природы. Они обозначают абстрактное понятие через конкретный объект, свойство которого настолько хорошо известно, что ассоциация с ним дает возможность точно представить и символизировать им абстрактное понятие, сделать его предельно наглядным. Так, например, понятие несокрушимости, незыблемости, твердости легко вообразить, если употребить метафору «несокрушим, тверд как скала». В этом случае, скала будет выступать символом несокрушимости.

Таким образом, объект с ярким свойством тоже может выступать в качестве символа. Поэтому конституция – закон, обладающий таким очевидным свойством, как «высшая юридическая сила», безусловно, является символическим объектом, присутствие которого где бы то ни было, может служить знаком правового порядка, а главное является основным средством для обеспечения деятельности адвоката как субъекта предоставления правовой помощи.

Права человека и гражданина также можно считать одним из основных правовых символов адвокатской деятельности. Поскольку, права человека – это универсальная ценность, позволяющая «измерять» все важнейшие явления и события, происходящие в обществе и в мире. И основной задачей адвокатуры Украины, согласно Конституции и Закону «Об адвокатуре и адвокатской деятельности», является содействие в защите прав, свобод и законных

интересов граждан, а также их коллективных формирований. Адвокат своей деятельностью содействует устранению нарушений законов, занимая позицию защиты прав и законных интересов граждан и организаций, и тем самым выполняет профессиональную обязанность и нравственный долг перед обществом.

Таким образом, все вышеуказанные символы адвокатской деятельности и являются так сказать символами настоящего, поскольку являясь совокупностью однородных символов, адвокатура выступает языком особого рода.

Важно учитывать такой вопрос, как становление и развитие сиволизма в адвокатской деятельности. Следует отметить, что правовые сиволы раннего Средневековья возникали не на основе рационально-логических связей того типа, которые создают наше мышление, а чаще апеллировали к иррациональным пластам архаического сознания. По мнению исследователей, оно существенно отличается от современного особым способом организации действительности, но для его носителей сохраняет свою внутреннюю логику.

Поведение личности, равно как и социальной группы, в раннее средневековье мотивировалось не самими нормами права, а теми конкретными мерами информационно-психологического воздействия, которые в них содержатся. В практически бесписьменном обществе, каким оставались европейские государства даже и в период записи варварских правд, соблюдение правовых норм могло быть гарантировано только в том случае, если их закрепление выливалось в символические процедуры, публичные действия, производившие глубокое впечатление на всех участников судебного процесса, и откладывалось в памяти. Ритуал выполнял здесь ту функцию, которую в более цивилизованном обществе выполнял писанный закон и развитая судебно-административная система.

В качестве признаков правового ритуала следует указать следующие черты: символичность, преемственность, многократная повторяемость, относительная устойчивость, публичность, эмоциональная выразительность, что и обеспечивало эффективность действия ритуала как регулятора правовых отношений в раннем государстве.

Правовой ритуал тесно переплетался с нормой, выступал в роли своеобразного способа организации ее исполнения, сочетал в себе и элементы информации о самой норме, и элементы при-

менения данной нормы. Таким образом, нерасчлененность нормы и процесса является отличительной чертой раннесредневекового права, что хорошо прослеживается, например, в процедуре «аффатомии» Салической правды, или обряда отказа от родства посредством разбрасывания ветвей «мерюю в локоть» и т.п.

Помимо специфических правовых функций — регулятивной и охранительной — правовой символизм выполнял важные общесоциальные функции в раннесредневековом государстве. К ним следует отнести информационно-коммуникативную, интегративную и легитимационную.

Таким образом, изучив проблему становления и развития символизма в адвокатской деятельности прослеживается четкая грань между символизмом прошлого и настоящего. Эта грань заключается в следующем: в ранних государствах основными символами были правовой ритуал и обряды (вербальные, невербальные, ритуально-процессуальные и предметно-объектные символы). На сегодняшний день основными символами в адвокатской деятельности являются государственные символы, письменные и предметные.

Мишеглина К.Н.,

студентка 3-го курса юридического колледжа

Национального университета «Одесская юридическая академия»

РОЛЬ НЕПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ

Актуальность данной темы состоит в том, что при исследовании демократического, правового, социального государства, реформирования правовой системы, укрепления законности и правопорядка особое значение в Украине приобретает, наряду с другими вопросами, исследование правового сознания юристов. Это обуславливается той ролью, которую они играют в обеспечении эффективного функционирования механизма правового регулирования на всех его стадиях.

От уровня деятельности юристов в значительной мере зависит не только эффективное функционирование механизма правового регулирования, но и отношение рядовых граждан к праву и правовым институтам. Другими словами, авторитет права и госу-

дарства, уровень правового сознания, правовой культуры населения во многом определяются профессионализмом юридических кадров. Однако именно качество подготовки юристов является наиболее острой проблемой современного юридического образования.

Это свидетельствует о необходимости усиления внимания к главной форме подготовки юридических кадров – юридическому образованию как со стороны государства, так и со стороны самой юридической общественности.

В основе юридического образования должна лежать модель юриста, ориентированная на потребности общественного развития. Основные направления подготовки юридических кадров определяются, главным образом, специализированной структурой профессионально-юридической группы. В то время как содержание этой подготовки ориентировано на структуру профессионального правового сознания.

Формирование высокого уровня правосознания должно стать центральной идеей всего юридического образования, поскольку от качественного решения данной задачи напрямую зависит профессиональный уровень выпускника: его компетентность, практическая готовность к будущей профессии, устойчивость к профессиональной деформации и многое другое. Юрист, обладая развитым правовым сознанием, способен стать активным носителем правовой культуры, идей демократии и справедливости и, следовательно, успешно участвовать в решении проблем укрепления законности, повышения правовой культуры и правосознания населения. Это тем более важно, поскольку в последнее время происходит девальвация профессии юриста. Наметившаяся тенденция обусловлена ростом числа выпускников юридических вузов и факультетов, которые по качеству подготовки не отвечают запросам современного общества. Говоря об основных проблемах, необходимо выделить тот факт, как умение юристов применять теоретические знания на практике. Современные учёные проводили статистику, которая показала, что юрист зная теорию, мало понимает в практике. На сегодняшний день объединение, юристом, практики и теории становится для него основной проблемой в практическом начинании. Изучая конклюдивный диссонанс данной темы, необходимо отметить тот факт, что наше государство требует не просто юристас высшим юридическим образованием, а знающего, обладающего такими признаками как:

1. Наличие правовых знаний, юридической информации. Информированность была и остается одним из основополагающих каналов формирования юридически зрелой личности (интеллектуальный срез);

2. Превращение накопленной информации и правовых знаний в правовые убеждения, привычки, правомерное поведение (эмоционально-психологический срез);

3. Готовность действовать, руководствуясь правовыми знаниями и убеждениями, т.е. поступать правомерно: использовать свои права, исполнять обязанности, соблюдать запреты, а также уметь отстаивать свои права в случае их нарушения (поведенческий срез).

Таким образом, следует учитывать множество факторов объективного порядка, не связанных непосредственно с правом и юридическим образованием. В этой связи огромное значение имеет мотив выбора профессии, система ценностей, условия жизни, темперамент и т.д.

Мієнко Д.Р.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ

Мабуть, кожен з нас вивчаючи право, не раз міркував, а навіть що суспільство, створило таку складну і масивну структуру? Що є метою права? Ні звичайно ми знаємо, що право ставить перед собою ціль досягти повного порядку у суспільстві, але якщо поглянути глибше в сутність самого права, то ми побачимо такі дві філософські категорії, як «справедливість» та «істина». Адже право за допомогою суміжних наук намагається досягти чогось ідеального – «істини», засобом досягнення якої є боротьба –» справедливість».

В процесі правового регулювання ми можемо чітко визначити ці дві категорії на прикладі судового процесу. Під час судового засідання ми можемо спостерігати три суб'єкти кожен з яких виконує покладені на нього правові обов'язки. Суддя під час судового

процесу виступає мірилом «істини» – своєрідними вагами котрі балансують і намагаються знайти певний «еталон маси». Категорія справедливості виражена двома іншими суб'єктами, а якщо точніше то їх боротьбою. Адже справедливість як і істина досягається лише під час суперечки. Але мірило справедливості у кожної людини своє особисте таким чином деякі аспекти треба розглядати з контрадикторних точок зору. Однією стороною справедливості виступає прокурор, який представляє державу або громадянина (в цивільному судочинстві) вважає за необхідність встановлення справедливості шляхом покарання злочинця, але адвокат виступає з абсолютно протилежною точкою зору і намагається доказати невинуватість свого підзахисного. Таким чином коли ці дві паралельні лінії в чомусь перетинаються саме в цій точці і є «справедливість».

Справедливість з точки зору філософії є відносним суб'єктивістським поняттям межі якого дуже важко окреслити. Справедливість в різні часи мала різні форми (Б. Паскаль: Поняття справедливості так само схильне до моди, як жіночі прикраси.) наприклад в Стародавньому Вавилоні діяв принцип «таліону» (*Oculum pro oculo, dentem pro dente*) з фізіологічної і матеріальної точки зору він може розглядатися як «справедливий», але через те що принцип «таліону» не мав чіткого визначення і меж іноді був соціально шкідливим, саме тому його не можна вважати «справедливим», а скоріш аморальним та асоціальним. З державними структурами звичайно все зрозуміло, адже єдина їхня мета це абсолютний порядок, який є недосяжною метою для сучасного суспільства.

Мені хотілося б ширше розглянути сторону захисту (адвоката) як з точки зору історії права так і взаємодії його з іншими правоохоронними органами. З давніх-давен існує професія адвоката, хоча у в різні часи мала різні назви та засоби «боротьби». Я хочу розглянути адвокатуру Середньовічної Європи, а точніше те чим вона відзначалася і чого правниками в цій сфері було досягнуто. Конкретно я буду розглядати розвиток інституту адвокатури на основі трьох європейських країн – Німеччини, Франції та Англії. В період середньовіччя (V—XV століття) було внесено досить багато змін в інститут адвокатури. Зокрема було змінено принципи стосовно допуску до адвокатури.

У Франції для цього необхідно було мати диплом ліценціата прав (юридичну освіту), який не повинен був підкріплюватись

практичним досвідом. Також для внесення до списків адвокатів адвокат був повинен проголосити присягу привселюдно. А в середньовічній Німеччині адвокатура являла собою абсолютно вільну професію. Будь-хто мав змогу отримати право на адвокатську діяльність на невизначений строк.

Найбільш зразковою моделлю допуску людини до адвокатської діяльності відзначилася середньовічна Англія, та ця модель передбачала досить довгий термін навчання. В Англії особа, що виявила бажання присвятити себе адвокатській діяльності, мала пройти восьмирічний курс навчання в судовій колегії, і через три роки отримувала звання «внутрішніх адвокатів» (inner barristers), які не мали права виступати в судах. Ще через п'ять років навчання внутрішні адвокати перетворювалися на «зовнішніх» (outer, utter barristers) і отримували право практикувати. Це стосовно зовнішніх факторів які були однією зі складових інституту адвокатури. Іншою стороною медалі була внутрішня організація адвокатури.

Наприклад в середньовічній Німеччині не було чіткої ні зовнішньої, ні внутрішньої організації системи адвокатури і адвокати були звичайними людьми які ні яким чином не залежали від своїх колег. Не виділялися адвокати в Німеччині і за соціальним положенням і не утворювали окремого особливого стану в середньовічному німецькому суспільстві. А от в часи Середньовіччя в Франції спостерігалася зовсім інша картина стосовно внутрішньої організації адвокатури. У Франції спостерігається виокремлення адвокатського стану серед іншої маси населення зокрема проявом цього було утворення у XIV ст. в складі релігійного «братства св. Миколи» (патрон юристів) общини адвокатів і повірених, на чолі якої стояли депутати, що обиралися її членами. Вони розпоряджались майном общини, були її представниками у зносинах з урядовими установами та захищали права й привілеї своїх членів. В середньовічній Англії адвокати майже остаточно виокремились як окремий суспільний стан і відбувалося це навіть на державному рівні. В Англії в XIII ст. виникають перші чотири «судові колегії», в які й сьогодні об'єднуються у єдиній корпорації практикуючі юристи — судді та адвокати.

Отже Таким чином в Англії спостерігаємо прототип Колегії адвокатів яка ще остаточно не виокремилась з правоохоронної системи і була її невід'ємною частиною, адже в часи Середньовіччя правоохоронна система ще була не остаточно сформована. Загалом

юридична практика середньовіччя ставала в » колію» накреслену Юстиніаном ще за часів Римської імперії. Все більше адвокати та правники середньовіччя звертаються до праць стародавніх юристів, адже їхні праці на багато років вперед випередили розвиток різних соціальних і правових інститутів, навіть в наш час світова правова система стоїть на «римській правовій платформі». Також в середньовічних документах було відображено питання гонорару, яке звичайно ж було одним із найважливіших для адвокатів. Так, у Франції починає застосовуватися такса, яка встановлювала максимум винагороди, яку міг визначити і отримувати адвокат, обумовлювати її розмір до початку процесу. Коли ж такої умови не було, або якщо клієнт вимагав зменшення гонорару, то його розмір визначався парламентом. Адвокат міг також звернутись з позовом до суду у випадку ухилення клієнта від сплати винагороди. У більш пізній період коли в Німеччині інститут адвокатури майже сформувався була введена такса юридичних послуг, за порушення якої адвокат позбавлявся права практикувати, і разом з клієнтом, який переплатив, піддавався штрафу, а іноді навіть тілесному покаранню. Професійна діяльність адвокатів, в описувані часи, здійснювалася у таких формах: надання юридичних порад, захист у суді, складання судових паперів. Кожна форма носила досить примітивний характер, але на цій основі побудовані права та обов'язків всіх сучасних адвокатів. Повноваження адвоката в період Середньовіччя були досить широкими в усіх категоріях справ, окрім кримінальних. Значних змін зазнала у середні віки діяльність адвокатів в кримінальному процесі. У цей період публічний і загальний процеси почали перетворюватися у таємний та інквізиційний, чим обмежувалася участь адвокатів у кримінальному процесі.

Наприклад, у Франції в 1539 р. указом короля Франциска I участь адвоката у процесі дозволялася лише за спеціальним дозволом суду. Загалом для адвокатури середньовіччя характерним було» відсутність чіткої станової організації; відокремлення правозаступництва від судового представництва; відносна свобода професії; тісне спілкування з судом; дисциплінарна залежність від суддів; римська система визначення гонорару. Але це не від'ємні ланки на шляху історичного розвитку інституту адвокатури. І все що сформувалося в період середньовіччя досить сильно відобразилося на подальшому розвитку як інституту адвокатури так і права взагалі.

В часи Середньовіччя були закладені основи які вже лише через пів століття удосконалилися і те, що в середньовічній Європі носило незакінчений або декларативний характер, було довершено і працювало вже в XVIII—XIX століттях. Одним з показників було те, що адвокати в усіх розглянутих мною країнах (Німеччина, Франція, Англія) виділилися як окремий суспільний стан остаточно. В Англії організація судових колегій набрала більш стрункого вигляду. У Німеччині за статутом 1876 р. адвокати об'єднувалися у адвокатську камеру (або адвокатську колегію) на чолі з виборною радою. Німецька модель була чимось схожа на Англійську та мала деякі ментальні відмінності. Середньовічна адвокатура дала поштовх всьому праву, який не згасає і до сьогодні, і я сподіваюся, що буде момент коли право і інститут адвокатури разом з ним буде досконалим і кожна норма буде діяти лише за своїм прямим призначенням.

Москаленко О. І.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ, ЯКА РЕГЛАМЕНТУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ

Дослідники історії адвокатури зазначають, що як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після проведення на початку 60-х років XIX ст. судової реформи.

З судовою реформою 1864 р. пов'язана реформа професійної адвокатури в Російській імперії, зокрема в Україні. Судова реформа проголосила принципи незалежності суддів, гласності, усності та змагальності судового процесу, ліквідувала становий суд. За судовою реформою були введені суд присяжних, адвокатура, мирові суди. Отримавши законодавче закріплення в судових статутах, адвокатура стала новою юридичною установою. У дореформені часи впродовж декількох століть роль адвокатів виконували приватні особи – повірені або ходатаї у справах. Їх функції не були законодавчо регламентовані, жодні вимоги до них (наприклад, наявність спеціальної освіти) не ставилися. Як правило, їх обов'язки обмежувалися складанням документів й представленням їх до різноманітних інстанцій.

Вперше про судове представництво згадується у законодавчих актах XV ст. – у Псковській та Новгородській судових грамотах. Судове представництво існувало у двох формах: природній і найманій. Саме з найманих представників поступово створювався інститут професійних повірених. Згідно зі ст. 36 Судібника 1497 р. у випадку, якщо позивач чи відповідач самі не з'являлися до суду, то вони мали право прислати замість себе повірених. Судібник 1550 р. не тільки закріплював право сторін мати повірених, а й встановлював певні правила для проведення розгляду справи.

Судова реформа 1864 р. заклала основи компетентної й самоврядної організації адвокатів. Таким чином сформувалась адвокатська професія. Адвокати поділялися на дві групи: присяжні повірені, які давали професійну присягу адвокатів, об'єднувалися в корпорації, і приватні повірені, які займались адвокатською практикою індивідуально. 6 червня 1874 р. було видано закон, який запровадив поряд з присяжною адвокатурою інститут приватних повірених. Відмінність присяжних повірених від приватних полягала також у тому, що присяжні повірені зберігали право представляти інтереси у всіх судах Російської імперії, а приватні могли виступати тільки в судах, які видали їм такий дозвіл.

Період з листопада 1917 р. по травень 1922 р. умовно можна назвати перехідним періодом для адвокатури. Інструкція про революційні трибунали від 19 грудня 1917 р. є першим офіційним актом нової влади, який містив спробу створення нової – радянської адвокатури. 11 травня 1920 р. Радою народних комісарів видається Постанова «Про реєстрацію осіб з вищою юридичною освітою», відповідно до якої у триденний строк після опублікування цієї Постанови вказані особи зобов'язані зареєструватися у підвідділах обліку й розподілу робочої сили за місцем проживання.

У червні 1920 р. на третьому Всеросійському з'їзді працівників юстиції приймається рішення про внесення змін до Положення «Про народний суд РРФСР» від 30 листопада 1918 р. 25 травня 1922 р. приймається Положення «Про адвокатуру», в якому лише в загальних рисах йшлося про створення колегії захисників. Народний комісаріат юстиції 5 липня 1922 р. приймає Положення «Про колегії захисників», згідно з яким ці колегії створювались у кожній губернії при губернських судах, а нагляд за їх діяльністю покладав-

ся на суд, виконком і прокуратуру. В Радянській Україні з 2 жовтня 1922 р. діяло Положення про адвокатуру, затверджене постановою ВУЦВК. У ньому йшлося про колегії захисників, однак визначення адвокатури не давалося; поняття «адвокатура» та «колегія захисників» не розмежовувалися, поняття «адвокатська таємниця» також не визначалося. У той же час, поняття «захисник» трактувалося ширше, ніж поняття «захисник-адвокат», оскільки до захисту допускалися близькі родичі, представники підприємств, державних установ тощо.

У 50-х роках XX ст. стала змінюватися позиція законодавця щодо законів, які регламентували права адвокатів. У період з 1960 р. по 1962 р. союзні республіки, у тому числі Україна, прийняли нові Положення про адвокатуру, які все ж таки не дозволяли займатися приватною адвокатською практикою. У 1962 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР було затверджено Положення про адвокатуру в УРСР.

Конституція СРСР, яка була прийнята у 1977 р., включала статтю, в якій йшлося про адвокатуру, а 30 листопада 1979 р. було прийнято Закон СРСР «Про адвокатуру». Згідно зі ст. 159 Конституції України, прийнятої на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 р., для надання юридичної допомоги громадянам і організаціям діють колегії адвокатів.

У Законі «Про адвокатуру в СРСР» (1979 р.) поняття адвокатури давалося в описовій формі: «Адвокатура сприяє охороні прав і законних інтересів громадян і організацій». У той же час, у ст. 2 цього Закону йшлося про організацію та порядок діяльності, права та обов'язки адвокатів. Стаття 7 Закону закріплювала засади адвокатської таємниці. Положення про адвокатуру Української РСР 1980 р. в цілому повторювало Закон «Про адвокатуру в СРСР» (1979 р.).

20 вересня 1990 р. в м. Києві у Будинку вчителя відбувся установчий 3-й з'їзд Спілки адвокатів України. З'їзд прийняв рішення про створення САУ і затвердив її Статут. Спілка має відділення в усіх областях України, АРК, містах Києві та Севастополі.

Ольшанська О.В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Поняття «менталітет», «ментальність» досить широко використовується в усіх сферах суспільного життя. За допомогою категорії «менталітет» зазвичай характеризують певні особливості культури, підкреслюють етнічну і соціальну зумовленість образу мислення, стереотипів поведінки, виокремлюють ті явища суспільного життя, які часто складно пояснити раціонально.

Терміни «менталітет», «ментальність» походять від латинського слова *mens*, що в перекладі означає розум, мислення, образ думок, душевний склад. Прикметник *mentalis* народився у XIV ст. у мові середньовічної схоластики.

Під ментальністю, як правило, розуміють особливості психічного складу й світогляду людей, що входять до тієї або іншої етнічної цілісності. Вона з'являється у вигляді ієрархії ідей, переконань, уявлень про світ, оцінок, смаків, культурних канонів, способів вираження думки. Менталітет формується у ході тривалого історичного розвитку і відбиває специфічні особливості певного типу культури. Він є досить консервативним і стійким. Менталітет особи формується з дитинства, а ментальні установки зазвичай здаються людині чимось само собою зрозумілим, і вона просто виходить із них у своєму мисленні й поведінці, не усвідомлюючи, чому вона мислить і діє так, а не інакше.

Теорія правового менталітету нині тільки починає формуватися. До цього поняття часто звертаються при вивченні правової культури, правосвідомості, правового мислення, правових традицій. Визначення поняття «правовий менталітет» можна знайти у працях П. Музиченка, О.Овчинникова, Р. Байніязова, Ю. Оборотова. Так, О. Овчинников трактує правовий менталітет як історично сформовану матрицю типізацій юридично значущої поведінки і правових оцінок, що визначають правове мислення. Ю. Оборотов визначає правовий менталітет як глибинний рівень правосвідомості народу і окремої особистості, що включає свідоме та неусвідомлене сприйняття права.

Згідно з комплексним підходом А. Ю. Мордовцева і Ю. О. Горьковенка під правовим менталітетом слід розуміти «систему «наскрізних» архетипів і уявлень, знань, навичок і установок, які в різних соціумах, етнокультурних спільнотах, типах цивілізацій і соціальних групах мають власний зміст, по-різному поєднуються, але завжди лежать в основі сприйняття суб'єктом (суспільством або соціальною групою) національної правової системи, політичних інститутів, суті і значення власних інтересів, прав і свобод, і тому визначають поведінку (реакцію) індивіда, соціальних і професійних груп, державних органів і посадовців».

Зазначають такі прояви правового менталітету, що визначають зміст і характер будь-якої політико-правової системи: правові символи, правові установки і цінності, правові традиції й ритуали. Оскільки ментальні характеристики можуть застосовуватися не лише до етносів, а й до певних соціальних спільнот чи груп, до числа яких входить адвокатура, то вищезгадані прояви притаманні і для неї.

Основні сутнісні аспекти, що визначають людське буття, його смислову складову, становлять ті чи інші цінності або систему цінностей. Отже, якщо цінності — невід'ємний елемент будь-якої діяльності, то це стосується, безумовно, й адвокатської діяльності.

Однією з цінностей адвокатури є її захисна функція. Конституція України в статті 59 проголосила щонайважливішу соціальну функцію адвокатури — забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Саме адвокати є елітою юридичного загалу, вони покликані захищати тих, хто потрапив у біду, надавати допомогу у складних життєвих ситуаціях, а також здійснювати захист незалежно від будь-яких сумнівів.

Особливе місце в структурі цінностей посідають корпоративні цінності, які пов'язані з усвідомленням себе як елітарної групи, що виконує специфічні функції, має стійкі традиції і моральні канони. Відповідно до закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, який складають всі адвокати України. Кожен адвокат є носієм корпоративних цінностей. Будь-яке правопорушення або навіть некоректна поведінка з боку адвоката руйнує загальноновиз-

нані уявлення про моральне обличчя усієї адвокатури, негативно позначається на її авторитеті.

Важливу роль відіграють цінності професійного характеру, які пов'язані з прагненням професійного зростання. Зокрема, одним з обов'язків адвоката є підвищення свого професійного рівня, а підтримання цього рівня є одним з завдань, які покладаються на органи адвокатського самоврядування.

Визначним сутнісним аспектом адвокатської діяльності є високі етичні стандарти поведінки. Дотримання адвокатами особливих деонтологічних вимог і правил розглядається світовою адвокатською спільнотою як необхідна передумова повноцінного функціонування адвокатури, виконання нею її важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві. Дотримання «Правил адвокатської етики» є одним з основних професійних обов'язків адвоката. Правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх багатоманітних та іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності.

У зв'язку з багатовіковою історією адвокатської професії, власне адвокатська діяльність пронизана безліччю традицій, до яких відносять: високий рівень правової культури адвоката, його численні моральні якості, високі етичні стандарти поведінки, особливий характер стосунків адвоката з клієнтом, складення присяги, гонорарну практику. З давніх часів саме традиції виконували регулятивну функцію. Більшість з них згодом знайшли своє закріплення в різних нормативно-правових актах. В Україні яскравим прикладом такого акту стали «Правила адвокатської етики».

Отже, правовий менталітет адвокатури України лежить в основі її правової культури, правосвідомості, поведінки, діяльності, спілкування. Він проявляється у стереотипах мислення й поведінки, у правових традиціях, ритуалах і звичаях.

У сучасних політичних та економічних умовах саме правовий менталітет адвокатів, сформований впродовж тривалого періоду часу, може сприяти збереженню їх професійної спільності, забезпечити життєдіяльність та подальший розвиток інституту адвокатури в Україні.

Познахівська Л. Р.
*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська Юридична академія»*

ЮВЕНАЛЬНА АДВОКАТУРА: ЗАГАЛЬНОТЕОРИТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасне становище неповнолітніх в Україні викликає цілком обґрунтоване занепокоєння, адже порушення прав саме даної категорії населення постало надзвичайно гостро в останні роки та вимагає принципово нових підходів до захисту їх прав у суді. У нашій державі ж до сьогодні не створено належних підвалин ювенальної юстиції, зокрема, спеціалізованої ювенальної адвокатури, яка б дозволила залучити до вирішення окремих категорій справ найбільш висококваліфікованих фахівців, що призвело б до підвищення якості правосуддя у справах з участю неповнолітніх, але невеликі кроки на шляху становлення даного інституту уже зроблені.

Аналізуючи чинне українське законодавство можна з впевненістю констатувати, що в нашій державі сьогодні існують певні проблеми, що стосуються організації захисту в кримінальному судочинстві, особливо у відношенні малолітніх. Дані проблеми потребують законодавчого вирішення із врахуванням досвіду зарубіжних країн, таких як США, Німеччина, Франція, Польща.

У США на початковому етапі впровадження ювенальної юстиції при бажанні неповнолітнього участь адвоката у справі не виключалася, але і не забезпечувалася з боку держави. Вважалося, що участь адвоката передбачає наявність конфлікту між інтересами неповнолітнього та держави і не сприяє неформальності процесу. Але згодом стало очевидним, що відсутність адвокатів породжувало небезпеку порушення прав неповнолітніх, загрожувало неповнотою розслідування, прогалинами в доказовій базі. Вже у 1966 році по справі Кент проти США Верховний Суд США вперше в історії країни визнав право неповнолітнього на певні процесуальні гарантії в дитячому суді «на належну правову процедуру і справедливе поводження» та право адвоката неповнолітнього ознайомитись з матеріалами справи. На сьогодні шоста поправка до Конституції США гарантує кожному право на захисника. Також передбачені моделі забезпечення захисту неможливим обвинуваче-

ним: призначення приватних адвокатів, контрактна система і програми державних захисників.

Відповідно до законодавства Німеччини та Польщі участь адвоката у справах неповнолітніх не є обов'язковою. Вважається, що він здійснює негативний вплив на хід виховного процесу і на авторитет судді в очах неповнолітнього. Згідно з діючим законодавством основним завданням адвоката є не досягнення виправдовувального вироку чи більш легкої міри покарання, а сприяння виховному характеру ювенального судочинства та вибору міри покарання.

В Україні участь захисника при провадженні досудового слідства і в розгляді кримінальної справи в суді про злочини неповнолітніх є обов'язковою. Неповнолітній згідно зі статтею 46 КПК України може відмовитися від конкретного захисника, але не від здійснення його захисту. У цьому випадку захисника замінюють на іншого. Однак на практиці нерідко зазначені вимоги закону з різних причин не виконуються. Надзвичайно спірним являється положення сформульоване у ст. 47 КПК України про те, що «особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суд можуть призначити захисника у встановленому законом порядку через адвокатське об'єднання», не узгоджується із Законом від 19 грудня 1992 р. «Про адвокатуру». Ні в зазначеному Кодексі, ні в Законі не виписано порядку призначення захисника. Усі процесуальні дії проводяться в присутності захисника, а якщо неповнолітній не досяг шістнадцяти років або його визнано розумово відсталим, то на розсуд слідчого чи прокурора, або коли є клопотання захисника – також у присутності педагога або лікаря. Проте органи досудового слідства нерідко порушують і ці вимоги закону. Судовий розгляд у справах про злочини неповнолітніх проходить за дещо спрощеним порядком. Зокрема, не проводиться судове слідство та судові дебати. Натомість заслуховується пояснення неповнолітнього, його захисника.

На сьогодні досить поширеною серед науковців є думка, що ювенальна адвокатура пов'язана зі злочинністю неповнолітніх та спрямована на захист неповнолітніх осіб саме в кримінальних справах. Але Концепція «Створення та розвиток ювенальної юстиції в Україні» передбачає, що ювенальний суд розглядає також і цивільні справи, де стороною є дитина. Згідно з діючим законодавством участь малолітніх осіб як суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин не допускається, їх права захищаються в суді ви-

ключно законними представниками. Дані заходипокликані убезпечити малолітню дитину від негативного впливу на її свідомість судових процесів. Адвокат при цьому відіграє провідну роль, адже саме через нього неповнолітня особа може висловлювати свою думку, отримувати допомогу у висловленні такої думки та інформацію про судовий розгляд.

Для того, щоб глибше зрозуміти роль адвоката у захисті неповнолітньої особи та розвитку інституту ювенальної адвокатури в Україні розглянемо досвід наших сусідів, зокрема Росії, Польщі, а також Німеччини, де уже досягнуто значних успіхів у сфері захисту прав, свобод та інтересів неповнолітніх. Цивільно-процесуальний кодекс РФ закріплює право дитини самостійно звернутися в суд для захисту своїх прав з досягненням чотирнадцяти років. Але це право не може бути реалізовано до прийняття відповідного федерального закону, який передбачає механізм звернення дитини в суд. Таким чином на даний момент реальних передумов для здійснення права не існує, адже діюче цивільно-процесуальне законодавство не визначає положення неповнолітнього учасника цивільного процесу, який старається захистити свої права, наприклад, від батьків. Тож виникає необхідність прийняття відповідного федерального закону про порядок звернення неповнолітньої особи в суд та надання йому права звернутися за безоплатною юридичною допомогою. Згідно з Законом «Про адвокатську діяльність та адвокатуру в Російській Федерації» юридична допомога надається безплатно лише неповнолітнім, які знаходяться в установах профілактики безпритульництва та правопорушень неповнолітніх, що залишає поза увагою захист сотень інших дітей. У Польщі та Німеччині інститут ювенальної адвокатури є більш розвиненим, але законодавець обмежує число справ в яких участь захисника є обов'язковою.

Ювенальна адвокатура здійснює також захист неповнолітніх осіб у адміністративному провадженні. КпАП на відміну від кримінально-процесуальному закону не містить постанов щодо закритого порядку розгляду справ неповнолітніх та обов'язкової участі захисника. Якщо останнє є зрозумілим, оскільки більшість справ про адміністративні правопорушення неповнолітніх є порівняно нескладною, хоча іноді і вимагає втручання кваліфікованого фахівця у галузі права, то гласність судового процесу створює можливість для стигматизації неповнолітнього, що суперечить визнаним стандартам ювенальної юстиції. В адміністративному

провадженні держава не забезпечує право на безоплатного адвоката, то ж тут усі фінансові витрати полягають на батьків неповнолітнього.

Отже, якщо оцінювати систему захисту неповнолітніх у кримінальному судочинстві США, Франції, Польщі, Німеччини, слід відзначити, що незважаючи на відсутність інституту обов'язкової участі захисника у справах неповнолітніх, система захисту незможних дітей стоїть на високому місці: здійснюється фінансування різноманітних програм захисту неповнолітніх. У цих програмах адвокати здатні не тільки ефективно представляти молодих клієнтів в суді, але в багатьох винятках чинити довготривалий вплив на їхнє життя. Таким чином судові системи даних країн пропонують багато оригінальних вирішень проблем, які виникають при захисті неповнолітніх. Окремі з них можуть бути запозичені і нашою правовою системою. Найбільшої уваги та наслідування заслуговує ставлення держави до проблем захисту неможних обвинувачених. І якщо на даний момент подібні положення в Україні започаткувати складно в силу соціальних, політичних, економічних труднощів, то в майбутньому, віриться, держава буде спроможна приділяти більшу увагу та необхідні ресурси цим проблемам, спираючись на досвід зарубіжних країн.

Попова Я.В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ АДВОКАТА

У сучасному суспільстві в процесі динамічних політичних і економічних перетворень, існує небезпека масових психологічних криз нестійкості групової та індивідуальної правової свідомості. Під деформацією професійної правосвідомості адвокатів слід розуміти зміну характеристик особи адвоката, його професійних можливостей в асоціальну сторону, зумовлену як процесом формування особи, так й особливостями змісту, організації та умов його професійної діяльності. Актуальність дослідження деформації професійної правосвідомості як системно складного соціально-правового явища, що здійснює негативний вплив на особу та на

ефективність юридичної діяльності, зумовлена низкою причини: 1) кризові соціально-економічні, політичні, правові перетворення. 2) соціально-економічна нестабільність, ускладнена різкою криміналізацією основних сфер суспільного життя.

У зв'язку з тим, що професійна правосвідомість адвокатів в загальній формі може бути представлена у вигляді системи взаємопов'язаних елементів: правових знань, ідей, поглядів, уявлень, установок, що реалізується у русі професійної діяльності, то деформація професійної правосвідомості юристів розглядається як відхилення всіх або декількох компонентів структури від певної норми, соціального орієнтиру, що визначає механізм утворення даного соціального феномена. Деформація професійної правосвідомості юристів в теперішній час виявляється в різних формах.

У науковій літературі розрізняють такі різновиди деформації правосвідомості:

- правовий інфантилізм (несформованість правових знань, оцінок, почуттів);

- правовий ідеалізм (переоцінка реальних можливостей права);

- правовий ригоризм (висування до права завищених, необґрунтованих претензій);

- правова демагогія (маніпуляція ідеєю права або правовими ідеями з метою досягнення власних корисливих інтересів);

- правовий нігілізм (загальне негативне, зневажливе ставлення до права, закону, правопорядку, юридичне неучтво);

- переродження правосвідомості (готовність до свідомого вчинення людиною навмисних, переважно тяжких злочинів, мотивами яких стають жорстокість, корисливість та ін.)

У статті 2 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» говориться, що адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. З вище наведеного визначення випливає, що адвокати відіграють велику роль у забезпеченні законності, справедливості у суспільних відносинах і встановлення об'єктивної істинності. Адвокати, які не так давно були студентами лав вишів повинні багато працювати, для того, щоб отримати практичні знання і авторитет у професійному колі.

Це, безперечно, сприяє вироблення у них таких вольових якостей, як мужність, наполегливість, коректність, чіткість, акуратність, уважність, але цей «нормативний мундир», приростаючи до душі людини, з часом може породити звичку діяти за шаблоном, кліше, стереотипно. Звичайно, таку поведінку завжди можна «виправдати», посилаючись на важкий графік роботи, напруженість судових процесів. Однак у результаті маємо страждання людей. Байдужість, халатність адвоката до власної справи, обертається недовірою до адвокатури в цілому з боку суспільства.

Здійснення своїх обов'язків адвокатом вимагають наявності і використання такої риси особистості, як рішучість. Але коли самоконтроль і самокритика не мають належного рівня розвитку і впливу, рішучість з риси позитивної і бажаної перетворюється в небажані: надмірну віру в себе (переоцінка значимості свого досвіду, знань), впевненість у безпомилковості своїх оцінок і рішень. Психологи називають таку деформацію «ефектом досвідченого водія».

У адвокатів, у зв'язку з виконанням ними професійних обов'язків, можна спостерігати протилежну обвинувальному ухилу, але теж небажану якість, – виправдальний ухил. Якщо до того ж впливовими є корисні інтереси, захист особи, котру звинувачують у скоєнні злочину, перетворюється у виправдання злочину.

Удільності адвоката особливу роль відіграє фактор часу. Якщо додамо перевантаження в роботі, невміння планувати і організовувати свій робочий час, стають зрозумілими причини квапливості, безладності, недисциплінованості, зволікань у професійній діяльності. Можливий дефіцит часу і перевантаження в роботі можуть зумовити професійну деформацію, так званий правовий нігілізм. Адвокат починає сприймати певні норми простою формальністю і їх не дотримується їх.

Небезпечною професійною деформацією є кар'єризм. Опікуючись своєю кар'єрою, правник може перетворювати рядову карну справу у так званому резонансну, щоб привернути увагу до своєї особи. Відома й інша практика, коли справді резонансні справи «згортаються», їх небезпека для суспільства применшується у угоду комусь. Кар'єризм у адвокатів виявляє себе тим, що захисник не обстоює послідовно, невідступно законні права клієнта, а займається переважно саморекламою, працює «на публіку», на потенційних майбутніх клієнтів.

Таким чином, проблема зловживання правом – це один із найцікавіших юридичних феноменів, адже суб'єкт таких відносин,

спираючись на правові норми, діє саме всупереч призначенню права і завдає шкоди суспільним відносинам. Зловживання правом суттєво відрізняється від правопорушення. Суб'єкт права може дотримуватись букви закону, але порушувати його дух.

Для того, щоб зловживання правом стало явищем юридично значимим, воно повинно бути заборонено правовими нормами. Ця проблема не може бути вирішена лише в теоретичних дискусіях. Подолати зловживання правом, як і усунути причини деформації правосвідомості, можна лише шляхом вирішення проблем, пов'язаних з виходом суспільства з глибокої кризи: юридичних, політичних, економічних, ідеологічних, етичних та ін. Суспільство мусить усвідомити і реально оцінити загрозу, що створює зловживання правом. Неабияка роль у прискоренні цього процесу відводиться юридичній науці, яка має знайти шляхи розв'язання взаємопов'язаних завдань розвитку свободи людини і зміцнення законності у державі.

Прокоф'єва О.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНІ РЕГУЛЯТОРИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокат у своїй діяльності, перш за все, повинен керуватися законом, але він не може ухилятися від соціальних регуляторів. Соціальне регулювання — це система засобів, спрямованих на впорядкування поведінки людей, їхніх соціальних спільностей з метою узгодження і стабілізації суспільних відносин.

За законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат повинен скласти присягу, в якій йдеться про принципи верховенства права та про правила адвокатської етики. Також у своїй діяльності він керується різними нормами: корпоративними та моральними.

Корпоративні норми — це правила поведінки, що створюються в організованих співтовариствах, поширюються на його членів і спрямовані на забезпечення організації та функціонування цього товариства. Слід враховувати, що корпоративні норми регулюють виключно внутрішні відносини у співтоваристві; вони можуть міс-

титися в актах, що видаються спільно з державними органами. При цьому набувають значення нормативного правового акта.

Адвокат, у ході справи, керується також і моральними нормами, адже застосовуючи норми права, він проникає в етичну оцінку життєвих відносин (зокрема у сімейних, багатьох цивільних і кримінальних справах). Адже мораль і право – головні регулятори поведінки людей. Сила законів збільшується, якщо вони спираються не тільки на владу, але й на суспільну мораль. Норми моралі, як правило, не мають письмової форми і виступають у формі суспільної думки, у вигляді понять, ідей, принципів тощо.

Моральні засади адвокатської діяльності були закладені ще в дореволюційних адвокатурах. На той час особливо детально правила цієї діяльності були напрацьовані у французькій та англійській адвокатурах.

У жовтні 1999 р. Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України були схвалені Правила адвокатської етики. Правила, як те зазначено в преамбулі, були вироблені з метою уніфікованого закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Терміни «мораль» і «етика» багатьма вживаються як синоніми, найчастіше доводиться чути щодо однієї й тієї ж дії: «Вона аморальна» чи «вона неетична». У науковому ж розумінні терміни «мораль» і «етика» не рівнозначні.

Мораль-система правил, нормативних регуляторів поведінки суб'єктів у суспільних стосунках. Етика — наука про мораль, вчення про норми моралі, сформовані у суспільстві.

Адвокатська етика – система науковообґрунтованих поглядів в моральних аспектах адвокатської діяльності. Принципи адвокатської етики не розраховані на регулювання конкретної історичної ситуації, яка може виникнути у роботі адвоката. Вони є головними орієнтирами, відповідно до яких адвокат повинен виробляти правила поведінки у своїй професійній діяльності.

Чесність, як основа адвокатської етики, є початком професійної діяльності адвоката при побудові взаємовідносин адвоката із колегами, державними і недержавними органами, довірцями, засобами масової інформації.

Принцип розумності, відповідно до якого адвокатом здійснюється захист і представництво, у найбільш загальному вигляді

можна сформулювати як вимогу визначення чіткої домірності засобів і методів надання юридичної допомоги, кваліфікації і досвіду адвоката і суті справи, з якою до адвоката звертаються. Вже при вирішенні питань, прийнятті доручень адвокат зобов'язаний чітко визначитися, чи достатній рівень його освіченості, кваліфікації, професійного досвіду для якісного і повного захисту національних інтересів довірителя. У разі, коли з будь-яких причин захищати довірителя з повною віддачею адвокат не зможе, він повинен порекомендувати звернутися до спеціаліста в іншій сфері.

Сумлінність як основа адвокатської етики означає, що він повинен надавати юридичну допомогу «на совість», тобто використовуючи всі законні кошти й методи, необхідні і достатні для якнайшвидшого досягнення бажаного результату. Керуючись принципом сумлінності, адвокат зобов'язаний максимально примінити весь свій професійний досвід, кваліфікацію, здібності, передбачити всіх можливі варіанти розвитку подій, врахувати всі обставини про те, щоб виробити готовність у будь-якій ситуації забезпечити найповніший захист інтересів свого клієнта.

Одним з перших дослідників моральних аспектів адвокатської діяльності був М.П Кан, який вказував на такі основоположні ознаки адвокатської етики, як: 1) сукупність правил поведінки адвоката не взагалі, а у зв'язку із здійсненням ним своїх професійних обов'язків; 2) сукупність норм поведінки, що впливають із загальних положень моралі; 3) правила, що регулюють такі сторони діяльності адвокатів, які нерозривно пов'язані з честю і гідністю кожного з них окремо і адвокатури в цілому. На думку З.З. Зінапуліна, адвокатська етика – наука, покликана вивчати ті моральні критерії, якими повинен керуватися адвокат у своїй службовій діяльності та повсякденному житті, сприяти виробленню правил належної поведінки в тій чи іншій процесуально-правовій ситуації, що викликає необхідність участі адвоката у вирішенні.

Адвокат зобов'язаний виконувати свій обов'язок гідно, чесно, незалежно, на повному професійному рівні і з необхідною ретельністю, а також зобов'язаний зберігати професійну таємницю. Моральність, компетенція і незалежність – ось суть професії адвоката. Досягнення цих високих, але життєво необхідних вимог до особистості адвоката має бути серцевиною діяльності кожної спільноти адвокатів.

Самусь О.В.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У нашій державі активно проходять процеси демократизації політичної та економічної систем, проголошення створення основ правової держави викликає необхідність докорінної реорганізації форм і методів діяльності всіх правових інститутів і добровільних об'єднань, пов'язаних із захистом прав і законних інтересів громадян. Найважливіше місце в цьому процесі займає вдосконалення української адвокатури – інституту, найтіснішим чином пов'язаний з відправленням правосуддя. Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що сучасний етап розвитку українського суспільства, інституціональні зміни вимагають вдосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура. Необхідність визначення принципів організації та діяльності адвокатури, як інституту громадянського суспільства також зумовлено її природою та розвитком самої адвокатури в умовах економічних і політичних перетворень, що відбуваються в країні, активізацією політико-правового життя, появою нових аспектів життєдіяльності суспільства.

Метою даної роботи є дослідження правових засад організації та діяльності адвокатури, їх взаємозв'язок, характеристика кожного з принципів. У юридичній літературі з адвокатури розглядаються різні системи принципів, проте ми розглянемо ті принципи, які безпосередньо закріплені в чинному законодавстві. Частина перша статті 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» проголошує, що адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалеж-

ності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Розглянемо зміст кожного з принципів більш детально.

Принцип верховенства права. Згідно зі статтею 8 Конституції України в нашій країні визнається і діє принцип верховенства права. Цим Основний Закон створив належні умови ефективного захисту прав і свобод людини, затвердив, що національне законодавство не повинно суперечити природним правам людини, зокрема на життя, свободу, безпеку, власність, рівність тощо. Верховенство права в діяльності адвокатів означає, що останні мають надавати допомогу своїм клієнтам законним способом, домагатися додержання саме тих прав людини та основних свобод, які визнані національним і міжнародним правом, діяти вільно і наполегливо відповідно до закону. У своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, вживати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту і представництва прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Принцип законності. Законність – основа нормальної життєдіяльності цивілізованого суспільства, рівності громадян перед законом. Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, чи іншим чином умисно сприяти їх скоєнню клієнтом чи іншими особами. Адвокат не має права у своїй професійній діяльності вдаватися до засобів і методів, які суперечать чинному законодавству, Правилам адвокатської етики. Очевидно, що адвокат, захищаючи права та законні інтереси громадян, виконуючи важливу соціальну функцію і допомагаючи державі у зміцненні законності, сам повинен дотримуватися вимог закону.

Незалежність адвокатів у процесі виконання ними своїх функцій. Вільне суспільство і вільні люди не можуть існувати без компетентних і незалежних юристів. Захисник у процесі виконання своїх функцій повинен бути незалежним насамперед від органів державної виконавчої (адміністративної) та судової влади, а також від громадських об'єднань (політичних партій, організацій, рухів тощо). Юридична практика повинна давати адвокату досить коштів для існування. Адвокат повинен мати можливість здійснювати свої професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання

турботи і недоречного втручання, а також імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи та зроблені у письмовій або усній формі у процесі сумлінного виконання свого обов'язку і здійснення професійних обов'язків у суді, трибуналі або іншому юридичному чи адміністративному органі Забезпечується принцип незалежності передусім тим, що адвокатура формується як громадсько-самодіяльна, недержавна інституція, яка становить добровільне самостійне незалежне об'єднання професійних юристів.

Конфіденційності. 1 жовтня 1999 р. Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України схвалено Правила адвокатської етики (протокол від 1-2 жовтня 1999 р. № 6/VI), які в статті 9 розкривають зміст принципу конфіденційності. Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, отриманої адвокатом від клієнта, а також про клієнта (зокрема щодо його особи) або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується. Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі.

Уникнення конфлікту інтересів. В Правилах адвокатської етики зазначено, що адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат (адвокатське об'єднання) зв'язаний угодою про надання правової допомоги, або якщо є розумні підстави вважати, що передбачуваний розвиток інтересів нового і попереднього клієнта призведе до виникнення суперечності інтересів. Адвокат не може прийняти доручення, знаючи, що його виконання може суперечити його власним інтересам, інтересам його родичів чи адвокатського об'єднання, членом котрого він є, або суперечитиме його професійним та іншим обов'язкам, партійним чи релігійним переконанням. Обмеження, передбачені вище, можуть бути скасовані в конкретному випадку за письмовою згодою обох (всіх тих) клієнтів, інтереси яких є (або можуть стати) суперечливими.

Підбиваючи загальний підсумок, відзначимо, що адвокатура є тим правовим інститутом, який покликаний на професійній основі

забезпечувати захист прав свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, за допомогою дотримання та виконання правових принципів працівниками адвокатури. Проводячи аналіз та дослідження принципів організації та діяльності адвокатури, до законодавства міжнародних країн, можна відзначити, що українське законодавство відповідає нормам міжнародного права, і в якійсь частині, навіть збігається з нормами міжнародного законодавства. Діяльність української адвокатури з перших кроків її становлення була підпорядкована гуманістичному завданню – надання правової допомоги населенню, забезпечення захисту обвинуваченого та представництво інтересів інших учасників процесу.

Седлецький В.І.

*студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУДОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Вперше вживалися терміни «адвокат», «повірений» у кодексі «Права покоторым судится малорусский народ», де в главі VIII присвячується 5 артиклів(7-11). В сьомому артикулі давалося визначення поняття «адвокат»: «адвокатом, повірений, патроном, прокуратором й повіреним називається той, хто в чужій справі, за дорученням певної особи замість неї, в суді відстоює її інтереси».

До адвокатів пред'являлися великі вимоги. Ними могли бути чоловіки без будь-яких відхилень, повнолітні, християни, розумово й фізично дужі, світського стану. Нехристиянські могли захищати тільки своїх одновірців, а духовні – лише духовних, церкви, монастирі. Адвокатською діяльністю не могли займатися судові службовці в судах.

Введення адвокатури в Україні не дало бажаного результату, оскільки адвокати не користувались повагою у населення. Про це прекрасно свідчить друковані періодичні видання того часу: «трудно встрелить сословие более не симпатичное в западной России, чем адвокат» – писалося в «Киевляночці». А неможливість реформування інституту судових представників в першій пол. XIX століття пояснювалось також політичними мотивами. Адвокат, який

покликаний захищати передусім законні інтереси громадян та людині заважає державі чинити беззаконня. Чим менше дотримання в державі законності – тим більше утисків від влади зазнає інститут адвокатури. Виконуючи свій професійний обов’язок захищаючи закон та протестуючи проти його порушення, адвокат виступає проти свавілля уряду, влади, оскільки саме вона насаджує це свавілля. В таких умовах діяльності інституту адвокатури буде мати антиурядовий характер.

Після програшу у Кримській війні у Російській імперії розпочинається новий період структурних соціально-політичних та економічних реформ. Владі та суспільству стає зрозуміло в необхідності створення судової реформи (створення сучасної європейської системи судочинства та перегляду провладного ставлення та формування позитивної думки до функцій інституту адвокатури).

Судова реформа 1864 р. заклала основи компетентної й самоврядної організації адвокатів. Таким чином сформувалась адвокатська професія.

Адвокати поділялися на дві групи: присяжні повірені, які давали професійну присягу адвокатів, об’єднувалися в корпорації, і приватні повірені, які займались адвокатською практикою індивідуально.

Присяжні повірені відігравали серед адвокатів провідну роль. Ними були представники найбільш освіченої частини суспільства. Професійні об’єднання присяжних повірених організовувалися за територіальною ознакою.

Присяжні повірені об’єднувалися в окрему корпорацію – стан присяжних повірених. Для таких корпорацій було характерним внутрішнє самоуправління у вигляді виборних органів – рад присяжних повірених. До завдань адвокатури крім захисту в кримінальних справах входило представництво сторін у цивільному процесі й надання юридичної допомоги населенню, включаючи безкоштовні консультації для бідних верств населення.

Присяжними повіреними могли бути особи, які досягли 25-річного віку, пройшли університетський курс юридичних наук і мали п’ять років судової практики як чиновника судового відомства або помічника присяжного повіреного. У деяких радах присяжних повірених для кандидатів влаштовувались іспити з метою перевірки їх практичної підготовленості.

Існував також інститут помічників присяжних повірених. До них належали особи, які отримали юридичну освіту, але ніде не служили.

Як органи самоуправління корпорації присяжних повірених діяли Ради присяжних повірених. Ці органи самоуправління склалися з голів, помічників голів і членів Ради. Усі ці посади були виборними.

Рада здійснювала свою діяльність за різноманітними напрямками. Вона приймала й звільняла присяжних повірених, накладала дисциплінарні стягнення, розподіляла серед присяжних справи, в яких допомога надавалася безкоштовно, врегульовувала спори, що виникали між присяжними, тощо. Діяльність Ради контролювала-ся судовою палатою.

6 червня 1874 р. було видано закон, який запровадив порядок з присяжною адвокатурою інститут приватних повірених. Підставою затвердження на посаді приватного повіреного і отримання права на участь у розгляді цивільних справ було отримання особливого свідоцтва, яке видавалося тими судами, в окрузі яких приватний повірений здійснював клопотання за справами.

Відмінність присяжних повірених від приватних полягала також у тому, що присяжні повірені зберігали право представляти інтереси у всіх судах Російської імперії, а приватні могли виступати тільки в судах, які видали їм такий дозвіл.

Приватні повірені не могли створювати корпорації, вони не мали самоуправління, і — що найважливіше — могли бути усунені від представництва навіть без розгляду даного питання у судовому порядку за розпорядженням міністра юстиції. У цьому відношенні присяжні повірені були поставлені в умови непорівняно більш сприятливі, ніж приватні повірені.

Законодавство, яке регулювало діяльність приватних повірених, зберігало їх дореформений статус. Всі питання, які стосувалися діяльності приватних адвокатів, включаючи членство й дисциплінарні питання, вирішувалися передусім судами.

У такому вигляді інститут присяжної і приватної адвокатури проіснував до листопада 1917 р.

Сердюк И. В.

*студент 4-го курса юридического факультета
Бердянского университета менеджмента и бизнеса*

РОЛЬ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ГОСУДАРСТВА

Социально-правовые изменения, происходящие в нашей стране, создают предпосылки формирования качественно нового общества. Украина вступает на путь формирования демократического, правового государства и становления гражданского общества. Успехи в этом зависят не только от развития экономики, совершенствования законодательства и модернизации правовых отношений, но и от готовности государства упорядочить их, обеспечить каждой личности ее конституционные гарантии и необходимую защиту, особое место среди которых занимает гарантия на получение квалифицированной юридической помощи.

В проводимых судебно-правовых реформах весьма важное место занимает защита прав и свобод человека и гражданина не только со стороны государства, но и со стороны гражданского общества. В этой связи особую значимость приобретает конституционное право на квалифицированную юридическую помощь, так как ни одно из закрепленных в Конституции Украины прав не может эффективно реализовываться без права на ее получение.

Одним из важнейших институтов гражданского общества, официально закрепленных в действующем законодательстве, есть институт адвокатуры, отличительной особенностью функционирования которого являются его профессиональные основы. Процессы изменения института адвокатуры, в связи с принятием нового уголовно-процессуального кодекса Украины нуждаются в осознании, оценке и стимулировании. Значит, они должны быть осмыслены с точки зрения их целей и средств достижения.

Переход к демократической форме государственности, как момент доминирования конституционных прав личности и верховенства права, самым тесным образом связан с процессом профессиональной ориентации адвокатуры. В связи с этим определение роли адвокатуры в реализации конституционного права на квали-

фицированную юридическую помощь, ее профессиональных возможностей представляется в условиях современного общественного развития Украины чрезвычайно актуальным и значимым направлением развития юридической науки и практики. Процесс становления адвокатуры требует глубокого изучения и освоения.

Повышение роли института адвокатуры – тенденция, не ограниченная рамками нашего государства. Значимость роли адвокатов определяется сегодня процессами глобализации и интеграции, происходящими в мировой правовой сфере, стремлению многих государств обеспечить верховенство права и прав человека, придать законодательную «оболочку» способам и механизмам их защиты. Изучение адвокатуры должно сформулировать те основные принципы, которые являются ценностными ориентирами в решении проблем защиты прав и свобод человека в современном мире. Такие принципы формировались исторически, обогащались, совершенствовались – сегодня они являются неотъемлемой частью человеческой культуры.

Учитывая значимость конституционных прав и свобод человека и гражданина в обеспечении нормальной жизнедеятельности украинского общества, следует обратить особенное внимание на роль адвокатуры в обеспечении их защиты, оценить ее вклад в формирование правового государства и гражданского общества в Украине, показать особенности и действительные возможности украинской адвокатуры в реальной практической сфере деятельности. Институт адвокатуры в современном мире является своего рода фундаментом гражданского общества. Без освоения знаний об адвокатуре невозможно оценить всю систему сложных политических, социально-психологических, социальных, экономических, международных отношений. Понимание значимости защиты прав и свобод человека, овладение культурой прав человека дает ориентир личности, государству в оценке существующих политических режимов, правовой и нравственной культуры украинской государственности, правосознания народа.

Становление и развитие прав человека позволяет раскрыть возможности зарождения и развития института адвокатуры, тип цивилизации, ее этап, поскольку условия взаимоотношения человека и государства в сфере защиты его (человека) прав и свобод – есть важнейший признак, характеризующий природу той или иной цивилизации, а государство, как демократическое — правовое

или недемократическое — неправоное. Правое, подлинно демократическое государство, основанное на функционировании институтов гражданского общества, всегда признает приоритет прав человека, ограничивая этими правами свои властные функции, и в этой связи подлинная природа государства раскрывается через права человека, условия функционирования и законодательной защищенности институтов их защиты, место и роль индивида в обществе, его взаимоотношения с государством.

Сибирцев Г. И.

*аспирант второго года обучения юридического факультета
Воронежского государственного университета*

ПРОЛЕГОМЕНЫ К ТЕОРИИ ЗАЩИТЫ

Защита представляет собой широкий и многогранный термин, объединяющий в себе различные явления окружающего мира. Защитная функция свойственна подавляющему большинству объектов реальности (все живые организмы обладают механизмами защиты, общество, государство и всеотдельно взятые их элементы также имеют в своем распоряжении инструменты защиты). Все объекты живой природы и результаты их деятельности могут быть рассмотрены как проявления свойственной всем им защитной функции.

В соответствии с объектами и инструментами защиты, мы можем выделить несколько уровней защиты: биологический, психологический, социальный. При этом все уровни защиты, тесно взаимосвязаны и образуют систему, функционирующую на основании определенных законов.

Степень совершенства инструментов защиты определяет и направление развития системы (применительно к биологическим организмам: ароморфоз, идиоадаптация, общая дегенерация). Наличие необходимости совершенствования механизмов защиты может вести к прогрессу, повышать общий уровень развития системы (ароморфоз), в свою очередь наличие совершенной системы защиты может привести к ее упрощению. Так как без необходимости совершенствования защиты теряется мотивация для нахождения более приспособляемых форм существования.

Это утверждение совершенно верно и для социального уровня защиты. Совершенная система защиты (к примеру, адвокат способен убедить суд следственные органы в невиновности своего подзащитного, даже если именно он совершил преступление) в социуме негативно сказывается на системе общественных связей, с одной стороны разрушая их (в данном примере, не действуют нормы морали и этики), а с другой стороны упрощая их (состязательность уголовного процесса нивелируется).

Из вышесказанного вытекает и такая характеристика защиты как ее алеаторность. Защита может оказаться неэффективной, что приведет к различного рода негативным последствиям для защищаемой системы, в свою очередь алеаторность защиты вытекает из независимости и самостоятельности двух субъектов защитных действий.

В психологии выделяются сознательный и бессознательный типы защиты. Также выделяют активный тип защитных механизмов психики, защиту через рационализацию, защиту через капитуляцию и сверх защиту, они в свою очередь включают такие механизмы защиты как сублимация, вытеснение, интроекция, проекция, идентификация, конфлюэнция, дефлексия, персонализация, регрессия и т.д. Именно на уровне психологической защиты особенно объемно представлены различные девиантные формы (механизмы, инструменты) защиты. Следует сказать, что данному вопросу в психологии также уделялось большое внимание, и многие психические явления рассматривались именно с точки зрения защитных механизмов. К примеру, свойственный всем истерическим личностям механизм защиты – репрессия, может привести к различного рода неврозам. Таким образом, под девиантными формами (механизмами, инструментами) защиты следует понимать такие формы защиты которые хотя и нейтрализуют объект посягающий на целостность и неприкосновенность защищаемой системы, сами наносят этой системе вред. При этом девиантная защита может с высокой степенью эффективности противостоять агрессивным объектам, иначе система отказывается ее использовать, рассматривая ее в качестве малоэффективной. Вред, который наносится самой защитой, вероятнее всего совершенно не идентифицируется системой, таким образом, она воспринимает лишь внешние свойства используемой защиты, игнорируя внутренний негативный аспект. При этом девиантные формы защиты

широко представлені на всіх рівнях захисти, в тому числі і на соціальному. Применибельно к адвокатської діяльності – це може бути охарактеризовано як незаконна (а також будь-яка інша недопустима діяльність адвоката) діяльність адвоката. Професійна деформація, некоректність, корумповані зв'язки з представниками органів правосуддя і попереднього розслідування- все це спосіб допомогти в розв'язанні конкретної задачі, але, неминуче, віддаляє від суспільства, як самого адвоката, так і адвокатуру в цілому.

На основі сказаного вище також можна вивести наступні властивості характерні для захисної діяльності на будь-якому рівні захисти, в тому числі і для правових форм захисти :

1. Незалежність – ключова властивість будь-якої захисти. Виступає визначальним по відношенню до всіх інших властивостям;

2. Конфліктність – захист виникає виключно в випадку зіткнення протилежних інтересів двох незалежних одна від одної сторін;

3. Алеаторність (ризиковість)-так як захист виникає в умовах конфлікту інтересів, успішність захисної діяльності залежить від багатьох факторів. Підразумеється, що захист може не досягти поставленої мети. Абсолютної захисти не існує, однак використання даного терміна цілком виправдане як теоретична абстракція;

4. Симетричність. Захист повинен зрівнювати обвинувачення. Применибельно к кримінальному процесу даний принцип визначається як принцип еквилибріума.

Сидор Д.О.

*студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

З середини XIV ст. Галичина знаходилася під владою Польщі, а з 1772 року – під пануванням Австро-Угорщини. Буковину окупувала Австрія. Ці обставини спровокували специфічні умови розвитку інституту адвокатури на цій території. Ще з пра-

давніх часів правосуддя на території Польщі й України здійснював князь, з усіма атрибутами монархічної влади. У ті часи було завведено, що сторона, яка брала участь у процесі, не знаючи правових звичаїв, юридичних норм, могла взяти собі за представника родича, знайомого чи будь-яку людину на допомогу. Цих осіб називали речниками. Важливим є той факт, що коли йшлося про вдов, сиріт, неповнолітніх осіб, такого речника їм призначав правитель. У XIII ст. в Польщі з'являється такий вид представників, який мав назву «прокуратор». Прокуратор мав право представляти особу не лише в суді, але й в органах місцевого самоврядування. Його повноваження оформлялися письмовим дорученням сторони, засвідчувалися печаткою довірителя із обсягом повноважень. Уперше Вислівський статут 1347 року закріпив норму: захист є природним правом людини і кожному хто притягався до кримінальної відповідальності, дозволяється мати захисника. Майже одночасно з появою терміна прокуратор, з'являються назви прокурор та адвокат.

Інститут адвокатури набув свого подальшого розвитку у збірнику законів Польщі 1511 року, де проголошено захисника самостійною фігурою у процесі. В наступних нормативних актах інститут адвокатури зазнав змін: в нормативно-правових актах 1538 року існувала заборона здійснювати захист особам духовного сану. У 1543 році було офіційно впроваджено платність правових послуг.

Польське законодавство тогочасного періоду вимагало від адвокатів складання присяги, в якій вони клялися, що дотримуватимуться законів, не будуть зловживати своїми правами. За дисциплінарний проступок адвокату заборонялося займатися адвокатською діяльністю протягом певного часу.

У 1578 році в Польщі було створено Коронний трибунал, що призвело до проведення судової реформи. Адвокати починають відігравати в судовій системі помітну роль як знавці законів, які мали значний вплив на суддів, а особливо у складних ситуаціях. Дуже часто послугами адвокатів як правових радників користувалися депутати. Третій Литовський статут 1588 року закріпив право обвинуваченого мати в процесі свого захисника і обов'язок суду забезпечити підсудному адвоката, коли той був не в змозі його найняти з причини бідності. Тепер польська судова система складалася з помічників – адвокатів і прокурорів.

Помічник адвоката проходив стажування чотири роки, якщо він мав наміри займатися юридичною практикою. Якщо він не мав таких намірів, його навчання могло обмежитися трьома роками.

1778 року було розроблено «Зібрання судових прав», фактично це був закон про адвокатуру. Він встановлював норму, відповідно до якої адвокатом могла бути будь-яка особа, яка:

- досконало знала польську та латинську мови;
- засвоїла добрі звичаї;
- досконало знала право: кримінальне, цивільне, римське;
- знала історію.

Помітного розвитку інститут адвокатури в Галичині й Буковині набув після приєднання цих земель до Австро-Угорщини. Архівні джерела XVI ст. подають декілька прізвищ адвокатів-українців, які працювали в Галичині Олександр Ігнатович, Станіслав Гурський та Жигман.

Відомими західноукраїнськими адвокатами, що почали працювати на початку XIX століття, були Вислобуцький, Яворський, Яків Березницький, Василь Гусевич, Іван Товарницький та інші.

Для законодавства Австрії було характерним пред'явлення до адвокатури підвищених вимог, починаючи зі встановлення диференційованих та високих цензів щодо надання правової допомоги. 1 травня 1781 року в Австрійській імперії було прийнято закон про судоустрій, який передбачав для особи, котра мала намір стати адвокатом, наступні вимоги: наявність вищої юридичної освіти, ступінь доктора права, проходження практики в адвоката без зазначення строку та складання непростих екзаменів. Особа не здавши за два рази адвокатський екзамен, до третьої спроби не допускалася. Окрім цього, кандидат до адвокатури повинен був мати незаплямовану репутацію.

Цісарським указом від 1802 року для кандидатів у адвокати введено нову вимогу: після проходження стажування адвоката кандидат мав отримати від цісаря дозвіл на складання адвокатського іспиту. У 1826 році указом цісаря введено правило: адвокат допускався до виконання своїх обов'язків лише після прийняття відповідного рішення міністром юстиції.

Рух за надання адвокатурі Австрії автономії завершився прийняттям у липні 1868 року положення про адвокатуру яке закріпило самоврядування й автономію адвокатури, скасувало повно-

важення міністра юстиції приймати щодо кожного юриста рішення про допуск до виконання ним своїх функцій.

З прийняттям Тимчасового положення про адвокатуру від 16 серпня 1849 року було створено Львівську палату адвокатів. Адвокатські палати виникають також у Перемишлі, Золочеві, Тернополі, Самборі і Станіславові.

1 квітня 1872 року був прийнятий адвокатський дисциплінарний статут. Цей документ встановлював перелік адміністративних покарань до адвокатів: догана, штраф до 300 крон, а згодом до 600 крон, тимчасове усунення з посади строком на один рік і позбавлення права займатися адвокатською практикою.

Період кінця XIX ст. і до початку Першої світової війни вважається золотим періодом розвитку української адвокатури під владою Австро-Угорщини. Галицькі адвокати виконували не лише професійні функції, але й ставали політичними борцями за національні, політичні права українського народу.

Прогресивна діяльність адвокатів Костя Левицького, Євгена Олесницького, Кирила Трильовського, та інших не залишалася поза увагою офіційної влади.

Для значної частини українських адвокатів було характерне віддане служіння власному народові шляхом безвідмовного виконання свого професійного обов'язку. Для більшості з них не гонопар, а веління серця, національна ідея були визначальними у роботі.

Соколов Д. С.

*студент 2-го курс соціально-правового факультету
Національного університету » Одеська юридична академія»*

ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ У XX СТОЛІТТІ

Адвокатура у своєму розвитку пройшла тернистий шлях. Після Жовтневої революції 1917 року в Росії незважаючи на збереження Центральною Радою України інституту присяжних та приватних повірених радянською владою згідно з Тимчасовим положення про народні суди та революційні трибунали 1919 року адвокатуру в Україні було ліквідовано. На заміну цим органам передбачалося створення колегій правозаступників. Але функції присяжних

та приватних повірених — кваліфікованих правозахисників до-ручалоя виконувати будь-якому громадянину у віці старше 18 років. Лише в жовтні 1922 року у зв'язку з запровадженням радянською владою нової економічної політики та з відродженням в Україні певних приватних правовідносин які об'єктивно вимагали від радянської влади забезпечення певною мірою приватних прав та інтересів суб'єктів цих правовідносин знову було здійснено відновлення інституту адвокатури. Так 2 жовтня 1922 року ЦВК України затвердив Положення про адвокатуру УРСР відповідно до якого були створені губернські колегії захисників у кримінальних і цивільних справах з певними правами на самоврядування. В цей час осіб які виконували функції захисників називали оборонцями. Ними могли бути особи не менш як з 2-річним стажем роботи в органах радянської юстиції. Проте вже до 1930 року з боку державної влади було значно посилено керівництво цим правозахисним інститутом. Був примусово здійснений перехід лише до колективної організації їх праці в юридичних консультаціях і ліквідована робота приватних кабінетів. Такий порядок практично не був змінений і з прийняттям 16 серпня 1939 року РНК СРСР «Положення про адвокатуру» за яким функції колегій «захисників» перейшли до утворених колегій адвокатів які здійснювали правозахисну діяльність під пильним оком державної влади в особі народного комісаріату юстиції. З цього часу саме Наркомат юстиції здійснював загальне керівництво роботою колегій адвокатів відповідав за організацією їх діяльності при введеному винятковому порядку судочинства. У справах про терористичні акти за Постановою ЦВК СРСР від 01.12.1934 р. усувалася участь адвоката у суді та вводилась особлива нарада яка «вирішувала долю» обвинувачених без участі адвоката. В цей час суди обґрунтовували вирoki лише на зізнавальних показаннях підсудних отриманих від них під страхеними тортурами. Тому роль адвоката в кримінальному процесі за викладених обставин була такою від якої практично ніколи нічого не залежало. За тих часів адвокати-захисники інколи ставали в політичних судових процесах обвинувачами. Як наслідок цей період увійшов в історію нашої держави як період політичних репресій відносно великої кількості невинуватих у скоєні інкримінованих ним злочинів людей та масового порушення основних прав та свобод громадян України.

Лише з прийняттям в грудні 1958 року законодавства про судоустрій, основ кримінального та цивільного законодавства СРСР і союзних республік, в 1960 році – ККУ та КПК, а в 1963 році – ЦКУ та ЦПК було досягнуто істотних змін у правовому регулюванні інституту адвокатури в Україні.

У 1977 році ВР УРСР була прийнята нова Конституція УРСР, за якою кожна з гілок державної влади мала окремий Розділ в Конституції УРСР, яким закріплялися їх повноваження. У свою чергу адвокатура свого розділу в Конституції не мала. Але як правозахисний інститут вона входила до Розділу «Правосуддя», де її правовий статус був визначений ст. 159 Конституції УРСР, за якою надання правової допомоги в українській державі покладалося лише на колегії адвокатів. Це зумовило прийняття нового Положення про адвокатуру УРСР, яке проголошувало гарантію здійснення адвокатами професійних прав та розширення прав на самоврядування. Проте здійснення цих прав залишалося під опікою державної виконавчої влади в особі Міністерства юстиції УРСР, а також партійних органів Комуністичної партії УРСР.

За існуючою в той час ідеологією закони та інші нормативні документи, що приймалися законодавчою, виконавчою та судовою гілками державної влади продовжували надавати пріоритет інтересам держави над інтересами особи. Тому об'єктивно діяльність адвокатури в Україні щодо захисту приватних інтересів громадян та юридичних осіб в цей період все-таки залишалася обмеженою.

Таким чином, можемо зробити висновок, що історія взаємних відносин адвокатури та радянської влади до отримання Україною незалежності свідчить, що намаганням гілок державної влади було «одержавити» цей правозахисний інститут та зацікавити діяти з пріоритетом державній владі. Однак за радянських часів адвокатура України, завдяки формуванню колегій адвокатів по територіальному принципу на основі адвокатського самоврядування та можливості впливати на підбір з резерву кандидатів на професію адвоката, що у своїй більшості унеможливлювало прийняття до лав адвокатів «випадкових» людей, виборолла належне їй місце в правовій системі та суспільстві радянської України та досягла якісного професійного досвіду правозахисної роботи та високого авторитету в суспільстві.

Солодка А. Ю.

*студентка 3-го курсу юридичного коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗНАЧЕННЯ АДВОКАТУРИ В СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНИ ЯК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАВА

За Законом адвокатури Україна є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним сприяти захисту прав, свободта представляти законні інтереси громадян України, іноземців, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм різноманітну юридичну допомогу. Таке визначення поняття адвокатури як правового інституту є значним кроком у напрямі визнання адвокатури як громадської організації, адже до цього часу в законодавстві не робилося акцентування на цю важливу ознаку юридичної природи адвокатури. За своєю природою вона є вільною професією, а звідси й маєгромадський характер.

Але яке ж значення адвокатури у становленні сучасної України як правової держави?

Адвокатура в Україні розвивалася поступово. Якщо ми розглянемо історичний шлях виникнення та розвитку адвокатури, то ми побачимо, що із самого початку в Україні існувало судове представництво.

Професійна ж адвокатура в Україні сформувалася в період польсько-литовської доби (14-16ст.).

До середини 70-х років адвокатура України пройшла великий шлях свого реформування та пошуків найефективніших форм і методів подання юридичної допомоги громадянам і організаціям.

Першим кроком в розвитку справжньої демократичної адвокатури в Україні стало прийняття 19 грудня 1992 року ВРУ Закону «Про адвокатуру».

Але зараз адвокатура також пережила своє реформування і 5 липня 2012 року було прийнять новий закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Стосовно цього закону висловив свою думку один з відомішихадвокатів України Євген Солодко наодному із українськихз'їзді адвокатів. Солодко відкрив слухачам своє бачення удосконалення адвокатури за допомогою цього закону. Він підкреслив, що при-

йняття нового закону значно розширило повноваження адвокатів і гарантії діяльності адвокатів, з'явилося більше самоврядування. І це значний плюс для сьогоденної адвокатури. Нарешті адвокатура набула характерних їй рис – стала професійною, громадською, самостійною організацією, яка захищає права і законні інтереси громадян і організацій. Адвокатура України повинна здійснювати свою діяльність на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності.

Адвокатура відіграє важливу роль у житті держави і суспільства. Суспільство розвивається разом з державою, тому рано чи пізно все потребує реформування, що зараз і відбулося в Україні. Реформування адвокатури – це лише один з аспектів судово-правової реформи в Україні. Функціонування судової системи без наявності сильної адвокатури нині не уявляється реальним.

Адже, якщо ми поглянемо на практику, то всім стає зрозуміло, що аксіома – сильна адвокатура є вагомим інструментом суспільства в правоохоронній сфері, регуляторна роль якого в формуванні громадської стабільності у державі не заперечна. Реальна можливість громадянина звернутися до професійного адвоката і отримати компетентне та вичерпне роз'яснення закону, а при необхідності надійну допомогу у відновленні порушених будь-ким, у тому числі і державою, прав – є універсальним, випробуваним століттями, стабілізуючим інструментом, без якого існування сучасного суспільства та сучасної України неможливо.

Адвокатура – це неодмінний складовий елемент механізму забезпечення прав людини. Якщо розглядати адвокатуру в аспекті персоналізації сучасного права, то стає зрозумілим, що серед юридичних засобів захисту прав людини чільне місце належить саме їй.

Забезпеченню належного рівня захисту покликані сприяти приписи «Основних положень», які стосуються загальних обов'язків адвокатів. У них, зокрема, зазначено, що обов'язками адвокатів є: консультування клієнта про його права і обов'язки, надання допомоги клієнту законним способом і здійснення певних дій для захисту його інтересів, надання клієнту допомоги в судах, трибуналах, адміністративних органах.

Важливі приписи вміщено в «Основних положеннях» щодо забезпечення доступності юридичної допомоги, яку повинні надавати адвокати, а саме: обов'язок державних органів гарантувати реальний і рівний доступ до адвокатури для всіх осіб, які прожива-

ють на її території, зокрема забезпечити фінансування юридичної допомоги незаможним людям.

Якщо згадати новий закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», то ми можемо побачити, що там велика увага приділяється незалежності адвокатури. Це дає нам змогу, проаналізувавши даний матеріал, зробити висновок, що саме від адвокатів на сьогоднішній день залежить персоналізація сучасного права адвокатури. Стосовно цього Євген Солодко сказав: «Якщо зробити екскурс в історію, то стає ясно, що колись адвокатура вже була самоврядною. Якщо не помиляюся, з 1922 року вона була єдиною такого роду організацією на території колишнього СРСР. І якщо прибрати ідеологічну складову, адвокатура була самодостатня і жила за законами касты, в яку допускалися обрані. І ті, хто туди потрапляв, дорожили приналежністю до цієї правової еліти. Замовлення були гарантовані, і адвокати в принципі непогано заробляли. Я вважаю, що в адвокатуру повинна повернутися колишня кастовість.

Можна дискутувати про те, добре чи погано те, що запропоновано в законі. Час покаже. Але, на мій погляд, в органи адвокатського самоврядування в першу чергу повинні входити люди, яких поважають в адвокатському співтоваристві, причому їх слід обирати не за якимось адміністративним принципом. Керувати своїми колегами повинні метри адвокатури. Але метри, яким нададуть таку високу довіру, в свою чергу повинні хотіти займатися організацією діяльності адвокатської спільноти. При цьому їх завдання – допомогти повернути адвокатуру минулий престиж, ту саму кастовість.» Стосовно мене, то я повністю погоджуюсь з даними висловом.

Сьогодні приймається ціла низка законів, документів, які стосуються ролі адвокатури, не тільки у нас, а й в Європі. Відповідно до цих документів національне законодавство забезпечує належні умови для здійснення адвокатами своїх професійних обов'язків.

Як уже говорилося не один раз, головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури – це захист прав людини. Така теза має бути основоположною у вирішенні проблеми досконалого функціонування цього надзвичайно важливого право забезпечувального інституту.

Реальна здійсненність і надійна захищеність прав людини – найвищий критерій гуманістичності, прогресивності, «якісності» адвокатури.

Проаналізувавши все вище сказане, ми можемо зробити висновок, що сьогодні персоналізація сучасного права адвокатури повністю залежить від самих адвокатів. Тому саме від їх моральних якостей, етики залежить якою буде наша адвокатура сучасності і майбутнього.

Стамбурская Т.Ю.

*студентка 1-го курса факультета международно-правовых
отношений и юридической журналистики*

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В ДРЕВНИХ ГОСУДАРСТВАХ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Адвокатская тайна неразрывно связана с возникновением представительства и правозаступничества как особого вида профессиональной деятельности, поэтому проанализировать, как зарождался и развивался этот институт, можно только одновременно с исследованием вопросов возникновения и развития представительства и правозаступничества и их преобразования в организованный институт адвокатуры, зачатки которых можно увидеть уже в древних государствах.

Предлагаемое исследование приобретает особую актуальность сегодня, ведь украинское независимое государство вступило на путь политических и экономических преобразований. Украина одной из первых приняла закон «Об адвокатуре». И это оправданно. Как отмечает древнегреческий мыслитель, оратор Дагесео: » Адвокатура – состояние такое древнее, как магистратура, такое величественное, как добропорядочность и столь необходимое, как справедливость».

Некоторые исследователи приписывали адвокатской профессии божественное происхождение. «Адвокатская профессия», говорит один французский автор Фио-де-ля-Марш: «восходит до Божественного Слова». История не сохранила для нас сведения о возникновении адвокатской профессии в таких странах, как Китай, Япония, то есть в странах Востока и Азии институт адвокатуры не

имеет такой богатой истории и не является развитым в такой степени, как в странах Западной Европы и США.

Кочевые народы (киммерийцы, скифы, сарматы, гунны, аланы, готы, роксоланы, древние тюрки и т.д.) ни правосудия, ни института представителей не знали.

Страны, население которых исповедовали ислам, обладали почти одинаковым юридическим строем, вследствие того, что их законодательство проистекает из одного и того же источника, из Корана, но об адвокатуре практически нет каких – либо сведений.

У древних иудеев право отождествлялось с религией. Судьи считались наместниками Иеговы. Самого представительства, как правового института, не существовало. В то время действовали только морально – этические нормы.

Первые адвокаты называли себя логографами [Тай Ю.В.]. Первые логографы появились в середине 6 в. до Р. Х. Родиной логографов была Иония — место расцвета ранней поэзии и науки.

В те давние времена в судебной сфере красноречие играло важную роль. Такова была первичная форма адвокатуры в Греции.

Исследовав историю государств Древнего Востока, древних еврейских, европейских государств, Древнюю Грецию можно увидеть зачатки становления судебной защиты, но никаких правил ее ведения ни в писаных законах, ни в установленных обычаях еще не было.

Профессиональное правозаступничество и представительство возникают только в Древнем Риме. Именно здесь зарождается институт адвокатуры, появляется регламентация адвокатской профессии, первоначально закреплённая обычаями, а затем и нормами писаного права, что связано с рядом условий, отсутствовавших в иных государствах.

Так, в древнейшую эпоху начиная с царского периода (VIII – VI вв. до н.э.) в Риме юристами» были жрецы (понтифы), составлявшие особую касту, представители которой толковали закон, причем не посвящали массы в свои юридические тайны», доказательством чего может служить тот факт, что до 334 г. доР.Х. , т.е. до середины республиканского периода, в тайне от народа хранилось содержание XII таблиц.

В таких условиях требование личной защиты собственных интересов было практически неосуществимым, и граждане Рима

при разрешении судебных споров стали прибегать к помощи поверенных, которые должны были обладать не только ораторскими способностями, но и серьезным знанием законов.

Вместе с тем передача представителю права выступить вместо себя в суде, безусловно, требовала и передачи ему определенной информации, незнание которой не позволило бы представителю выполнить возложенные на него обязанности.

Эти факты доказывают то, что в Римской империи придавалось особое значение доверию как основе взаимоотношений доверителя и его защитника, что вместе с преобразованием правозаступничества и представительства из родственного в профессиональное и явилось причиной возникновения адвокатской тайны.

Впоследствии патронат распался, а благодаря особенностям римского судоустройства и судопроизводства, которые требовали «активной деятельности адвокатов на всех этапах процесса», начинается процесс законодательного регулирования адвокатской деятельности.

Таким образом, можно сделать вывод, что в Законах XII таблиц впервые нашла законодательное закрепление основная обязанность адвоката – не причинять вред своему доверителю.

И именно с этим обстоятельством, а также с особым значением доверия, как основы для оказания правовой помощи «сообразно с воззрениями доброго мужа » и связано появление правового регулирования института профессиональной адвокатской тайны, т.е. обязанности хранить в тайне полученные сведения , не в силу особых родственных или дружеских отношений с доверителем, а в силу принадлежности к определенной профессии.

Закрепленная обычаям, адвокатская тайна легла в основу взаимоотношений между доверителем и адвокатом, стала неотъемлемым составляющим элементом профессионального представительства и правозаступничества.

Зародившись в Древнем Риме, институт адвокатской тайны в дальнейшем стал необходимым условием адвокатской профессии и в других государствах, так как римское право, имевшее сначала значение городского, установленного только для граждан Рима, получило потом характер всемирного.

Стасина У. З.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРИЗМ ЯК ПРИНЦИП І МЕТОД В ДОСЛІДЖЕННІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Сучасна демократична правова держава передбачає формування розвинутого громадянського суспільства, визначальним критерієм розвинутості якого є наявність механізму захисту прав і свобод громадян, що прямо пов'язано з функціонуванням інституту адвокатури як безпосереднього учасника даного процесу. Історизм як елемент пізнавальної активності в загальній методології пізнання виступає в двох іпостасях: як принцип пізнання і як метод пізнання. Розвиваючи цю думку, А. В. Сурілов зазначав, що «якщо принцип в механізмі пізнання – це установка, вибір позиції, її усвідомлення, то метод – це активна дія, це реалізація принципу. Принцип нерідко виступає і як мотив активних дій». Відокремлення принципу і методу історизму вчений проводив таким чином: «Застосування історизму починається з принципу історизму і переходить в метод історизму. Облік минулого, конкретних обставин, в яких здійснюється те, що нас цікавить, – це методологічний принцип. Активні дії, цілеспрямовані на виявлення минулого, конкретних обставин, в яких це минуле формувалось, – ці дії є методом історизму».

Принцип історизму вимагає розгляду всіх історичних фактів, явищ і подій у відповідності з конкретно-історичними обставинами, в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості. Будь-яке історичне явище треба вивчати в розвитку: як воно виникло, які етапи в своєму розвитку пройшло, чим в кінцевому рахунку стало. Не можна розглядати подію чи особу водночас чи абстрактно, поза часовими вимірами. Принцип історизму не обмежується констатацією минулого, він передбачає цілісний синтез минулого, сьогодення і майбутнього як атрибутів людського буття в їх динаміці.

Адвокатура – це унікальне юридичне явище, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є при цьому державним органом. Адвокатура зберігає незалежність від держави, при цьому, виконуючи публічно-правову функцію,

сприяє реалізації приватних інтересів, захищаючи права і свободи індивідумів.

Діяльність з надання юридичної допомоги існувала у всі часи, при всіх формах суспільно-державного устрою. У будь-якому суспільстві існувала і існує необхідність створення умов для такої допомоги та виділення для цієї мети особливого стану людей, що володіють юридичними знаннями, для надання допомоги правового характеру фізичним та юридичним особам. Вітчизняна практика формування інституту адвокатури теж пройшла певні історичні етапи становлення та набуття ним відповідних організаційно-правових форм.

В Україні адвокатура була визнана окремою системою, не об'єднаною у професійний союз, задовго до реформи 1864 р. Саме з першим Литовським Статутом 1529 р. пов'язана поява в судах професійного юриста, який вже тоді мав відповідати визначеним вимогам (наприклад, він не міг бути іноземцем). Докладніше питання судового захисту розглянуті в третій редакції Литовського Статуту, який установив відповідальність за шкоду, заподіяну клієнту діями адвоката, передбачив спеціального урядового захисника для убогих людей, вдів і сиріт. Отже, на підставі Литовських Статутів в Україні вперше зроблена спроба упорядкувати справу судового захисту і виділити адвокатську діяльність як певну професію.

Як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні (а точніше – у Росії, частиною якої тоді була Україна) була визнана на початку 60х років XIX ст., після проведення судової реформи, в результаті якої поряд з проголошенням таких демократичних принципів як гласність процесу, загальний і рівний для всіх суд, було закріплено й право обвинуваченого на захист. Правову регламентацію інститут адвокатури одержав за Судовими статутами, затвердженими 20 листопада 1864 р.

В цілому, практика функціонування інституту адвокатури, починаючи з 1917 р. до початку 90-х років XX ст., дослідниками оцінюється негативно, оскільки в цей період відбулося послаблення його ролі і значення в суспільному житті, пов'язане з недооцінкою основ правозахисної діяльності, а також невизнанням його самостійного організаційно-правового статусу. Впродовж багатьох десятиліть відбувається постійне втручання в адвокатську діяль-

ність зі сторони урядовців і партійних функціонерів, формувалося зневажливе ставлення до адвокатури зі сторони державних органів влади і населення, що призвело до зниження її професійної ваги. Тому Україна, як незалежна і правова держава, ставши на шлях самостійного розвитку однією з перших прийняла у 1992р. Закон «Про адвокатуру», який дозволив суттєво реформувати інститут адвокатури, підвищивши його роль та місце у механізмі захисту прав людини.

Основні параметри, атрибути, функціональна спрямованість інституту адвокатури в Україні пов'язані, в першу чергу, з наданням юридичної допомоги громадянам та організаціям із захисту їхніх інтересів у суді. Адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності.

Історизм як метод пізнання найбільш ефективний у ситуаціях здійснення адвокатом правозахисної діяльності, зокрема, в обґрунтуванні юридично значущих мотивів у діях клієнтів, а також при їх юридичній кваліфікації. В даному випадку основними методами пізнавальної активності адвоката виступає також формально-логічний, порівняльно-правовий та деякі інші. Однак переконливість аналізу стане більш ґрунтовою, якщо він буде підкріплюватися історичними реаліями, тобто включати в себе елементи історизму.

Таким чином, співвідношення минулого і сьогодення дає можливість визначитися в причинно-наслідкових закономірностях, тенденціях і перспективах розвитку об'єкта нашого дослідження – інституту адвокатури. Це зводиться до наукового моделювання реальних якісно-кількісних станів досліджуваного об'єкта на майбутнє, виявленню позитивних або негативних тенденцій в його розвитку, аналізу ситуацій, що породжують їх появу і, в кінцевому результаті, розуміння того, що слід змінити на сучасному етапі розвитку адвокатури для запобігання проблемних ситуацій в майбутньому. У цьому неоціненну роль відіграє історизм як принцип і метод в пізнавальній діяльності.

Стебляк Р. І.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА СТВОРЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Перетворення на правову державу неможливе без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого інституту, яким є адвокатура.

Адвокатура — важливий інструмент дійсної демократії. Адже за своєю природою вона є громадською, самостійного виду організацією професійних юристів, яка виконує важливу суспільну функцію — захист прав і законних інтересів громадян та організацій.

Громадський характер адвокатури проявляється у тому, що, надаючи будь-яку юридичну допомогу, адвокат відстоює справедливість, порушене право, а це є невід'ємним елементом, першоосновою суспільного устрою.

Діяльність адвокатури несе в собі й державний характер, адже вона як елемент політичної системи виконує функцію особливої державної ваги — захищає права і законні інтереси громадян.

Отже, адвокатура — це громадська організація професійних юристів, яка виконує важливу суспільну функцію — захист прав і законних інтересів громадян та організацій.

Адвокатура в демократичному суспільстві є важливим правозахисним інститутом, від стану якого великою мірою залежать рівень захищеності прав людини. Вагомість завдань і функцій, покладених на адвокатуру, вимагає, щоб вона була міцною, незалежною, високопрофесійною.

Вперше на світовому рівні фундаментальні засади правового захисту людини, її прав і основних свобод було викладено в одному із складових елементів Міжнародної хартії прав людини — Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, прийнятому Організацією Об'єднаних Націй 19 грудня 1966 р.

Відображенням широкого міжнародного визнання ролі сучасної адвокатури стало, зокрема, те, що основні засади, які стосуються її соціального призначення, організації і діяльності, вперше дістали нормативне визначення і закріплення на світовому рівні.

Йдеться про Основні положення про роль адвокатів, прийняті Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам, що відбувся у серпні 1990 р. в Нью-Йорку.

Основні положення про роль адвокатів є своєрідним міжнародно-правовим актом співтовариства, в якому містяться світові стандарти утворення й функціонування адвокатури. Його нормативну основу складають такі акти ООН, як Статут ООН, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Звід принципів захисту всіх осіб, які затримані або перебувають в умовах тюремного ув'язнення, Декларація про основні принципи юстиції для жертв злочину і перевищення влади.

Основні положення цих документів повинні знайти своє відображення і у вітчизняних законодавчих та інших нормативних актах, зокрема Кодексі адвокатської етики.

Конституція України 1996 р. надала новий поштовх демократичному розвитку адвокатури, прискоренню процесу її перебудови. Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму, конфіденційності. Ці принципи постають з міжнародно-правових актів.

Принцип законності адвокатської діяльності визначається тим, що допомогу своїм клієнтам адвокати повинні надавати лише законними способами, домагатися додержання тих прав, свобод і інтересів людини, які визначені чинним законодавством України та міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною.

Незалежність адвокатів при виконанні своїх функцій полягає перш за все у незалежності адвокатури від органів виконавчої та судової влади, а також об'єднань громадян (політичних партій, рухів та інших громадських організацій).

Цей принцип забезпечується передусім громадським (недержавним) характером формування адвокатури як добровільного

самостійного незалежного об'єднання професійних юристів. Він полягає в тому, що юридична допомога щодо захисту прав і законних інтересів особи здійснюється представниками незалежної юридичної професії.

З метою додержання принципу незалежності в своїй діяльності адвокати повинні мати можливість виконувати свої обов'язки без будь-якого втручання, зокрема з боку державних органів, а також без тиску власних інтересів. Адвокат не може працювати в суді, прокуратурі, державному нотаріаті, органах внутрішніх справ, національній безпеки, державному управлінні.

Принцип демократизму в діяльності адвокатури передбачає її створення на підставі демократичних засад, вільного бажання особи, яка підтвердила свої професійні знання шляхом складання кваліфікаційного іспиту та відповідає іншим вимогам, закріпленим у номрах дьноячолго законодавства.

Відповідно до принципу гуманізму адвокат не має права відмовитися від прийнятого на себе захисту підозрюваного, обвинуваченого, підсудного.

Вищезгадані принципи є безперечно важливими для інститут адвокатури.

На сьогоднішній день в Україні є чинним закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5.07.2012. Отже Україна робить стрімкі кроки до підвищення якості функціонування інституту адвокатури. Також слід наголосити, що прийняття даного закону свідчить про постійний розвиток нашого законодавств, зокрема в галузі інституту адвокатури.

Вдосконалення адвокатського самоврядування та визначення адвокатури, як професійного об'єднання «Національної Асоціації адвокатів України» виводять її на новий рівень. Такі дії пов'язані із перетворенням адвокатури в незалежний від держави інститут, для реального здійснення своїх функцій.

Важливість існування незалежної адвокатури є невід'ємним елементом перетворення України на правову державу. Адже, лише при незалежному інституті адвокатури можуть справді реалізуватися права та свободи особи та громадянина.

Отже, на шляху розвитку України як правової держави, потрібно акцентувати увагу на зміцненні інституту адвокатури, як ключового елементу в захисті прав і свобод людини і громадянина.

Стрельбицька Н.В.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ НА ЗЕМЛЯХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ТА ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ У ХVІІІ – ХІХ СТ.

Адвокатура в Україні пройшла тернистий шлях. Історично так склалося, що Україна потрапляла під гніт різних держав, була поділена на частини, а тому подальший розвиток адвокатури здійснювався за різним законодавством. Відомо, що землі Східної Галичини та Північної Буковини із сер. ХІV ст. перебували під пануванням Польщі, а з 1772 р. – Австро-Угорщини; Буковину окупувала Австрія. Ця обставина зумовила і специфічні умови розвитку інституту адвокатури на цих землях.

У 1778 р. було розроблено, хоча і не було прийнято ”Зібрання судових прав”, яке часто називали Кодексом Заморського. Стаття 13, що складалась з 27 параграфів, фактично була законом про адвокатуру. Він встановлював норму, згідно з якою адвокатом могла бути особа, яка досконало знала польську і латинську мови, засвоїла добрі звичаї, мала знання права: публічного і цивільного, природного і римського, знала історію.

Після отримання юридичної освіти кандидат адвокатури проходив стажування в суді протягом трьох років, виконуючи канцелярську роботу. Лише після цього він міг проходити стажування у патрона. Завершивши проходження практики у патрона кандидат допускався до так званої патронізації при судах. Це означало, що він мусив скласти адвокатський іспит, скласти присягу, після чого ставав патроном.

Як відомо в 1772 р. відбувся І поділ Польщі. Розвиток адвокатури в різних провінціях відбувався під впливом законодавства держав-окупантів. Приміром для князівства Варшавського 22 липня 1807 р. було прийнято конституційний закон, який на багато років визначав порядок діяльності адвокатури. Палестра поділялась на патронів, адвокатів та меценатів. Патронів визначав міністр справедливості на подання Трибуналу І інстанції, адвокатів – за поданням апеляційних судів, меценатів – за поданням міністра

справедливості королем. Отже найбільш кваліфіковані і знатні захисники називались меценатами.

Помітного розвитку інститут адвокатури в Галичині і Буковині набув після приєднання цих земель до Австро-Угорщини. Одним із перших, як професійного українського адвоката того часу називають Андрія Ангелловича 1766 р.н. Станом на 1849 р. в Галичині та Буковині вже налічувалось 81 адвокат, а в 1876 р. – 229 адвокатів.

У період весни народів та українського національного відродження різко збільшується кількість українських адвокатів, які все частіше і частіше бали лідерами політичних партій, очолювали боротьбу українського народу за свої права.

Уже за законом від 1 травня 1781 р. від особи, яка мала намір стати адвокатом вимагалось: наявність вищої юридичної освіти, ступінь доктора права, проходження практики у адвоката без зазначення строку і складання іспитів. Крім того, кандидат мусив мати незаплямовану репутацію: відсутність будь-яких боргів, добру поведінку в приватному житті тощо.

За Тимчасовим Положенням про адвокатуру від 16 серпня 1849 р. передбачалось: утворення адвокатських палат, як органів самоврядування адвокатів; порядок розгляду справ про дисциплінарні проступки адвокатів; порядок відсторонення адвоката від виконання ним його функцій. Тимчасове Положення і надалі підтверджувало вимоги до кандидатів до адвокатури.

Положення 1868 р. про адвокатуру вперше закріпило самоврядування і автономію адвокатури, скасувало повноваження міністра юстиції приймати щодо кожного адвоката рішення про допуск до виконання ним своїх функцій.

Положення дещо змінило вимоги, що висувалися до осіб, які бажали бути адвокатами. Зокрема: встановлювалось, що кандидат мав пройти уже 7 р. юридичну підготовку, складання іспиту і наявність ступеня доктора не були обов'язковими, їх можна було замінити 5 р. перебування на посаді радника суду.

Органами адвокатського самоврядування були адвокатські ради. На загальних зборах адвокатів, що проводилися в приміщенні Львівської ратуші обиралися посадові особи до ради.

1 квітня 1872 р. в Австрії було прийнято адвокатський дисциплінарний статут. Він передбачав створення при кожній адвокатській палаті дисциплінарної ради, яка обиралася всіма адво-

катами палати строком на 3р. Дисциплінарні провадження проти адвоката рада розпочинала попереднім слідством: допитувала обвинуваченого, інших причетних осіб, робила зводили віч-на-віч тощо. Дисциплінарний статут встановлював вичерпний перелік покарань, що застосовувались до адвокатів: догана, штраф, тимчасове усунення з посади на строк до 1 р., виключення зі списку адвокатів. Виключений зі списку адвокатів був вправі через 3 р. клопотати про поновлення його у списку.

Кінець XIX і час до початку I Світової Війни вважається золотим періодом у розвитку української адвокатури під владою Австро-Угорщини. Українські адвокати виконували не лише суто професійні обов'язки, вони часто ставали політичними борцями за національні і політичні права українського народу.

Прогресивна політична діяльність адвокатури не залишалась поза увагою офіційної влади. Подекуди вона намагалась спровокувати і сфальсифікувати проти таких адвокатів обвинувачення.

Для значної частини тогочасних адвокатів характерним було жертвове служіння народу шляхом безвідмовного виконання професійного обов'язку адвоката. Не гонорар, а веління серця і національна ідея були визначальними в роботі адвокатів.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити такий висновок: у досліджуваній нами період українська адвокатура не змогла набути своїх особливостей та специфічних рис. Адже, як відомо, Україна у ці роки не мала своєї державності. Тому й інституції держави, до яких в повною мірою належить й адвокатура, не могли належним чином розвиватися.

Ткаченко О.І.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРІВНЯЛЬНО-КРИТИЧНА ОЦІНКА ЗМІН В СИСТЕМІ НОРМАТИВНИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Необхідність реформування інституту адвокатури в Україні, яке відбулось 05.07.2012 р. із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», була обумовлена рядом

фактів, серед яких не останню роль відігравали також і відповідні міжнародні зобов'язання, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи. Як зазначалось у пояснювальній записці до проекту закону, – адвокатура відіграє важливу роль у житті українського суспільства, що, в свою чергу, вимагає від неї високої професійності, незалежності та ефективності щодо здійсненні своїх функцій. Прийняття, у зв'язку із цим, нового Закону про адвокатуру мало б сприяти досягненню відповідних цілей та завдань, які ставляться перед цим інститутом, та які не можна було повною мірою реалізувати у межах існуючого законодавства, адже, як стверджується, переважна більшість його положень не відповідає сучасному стану суспільних відносин і викликам, що постали перед українською адвокатурою.

Попередній Закон «Про адвокатуру», визначав види адвокатської діяльності, до яких, зокрема, відносились посвідчення копій документів у справах, які ведуться адвокатом, та вказував також, що, окрім прямо визначених законом видів адвокатської діяльності, адвокат може здійснювати й інші види юридичної допомоги, передбачених законодавством (стаття 5). Таким чином, адвокатом могли здійснюватись тільки ті види діяльності, що були прямо дозволені законодавством.

У свою чергу, новий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме стаття 19, встановлює, що перелік видів адвокатської діяльності є, фактично, невичерпним, оскільки зазначено, що адвокат має право займатись також іншими видами адвокатської діяльності, не забороненої законом. Очевидно, що дана законодавча зміна обсягів адвокатської діяльності носить позитивний характер, з огляду на те, що сфери, у яких сьогодні виникають потреби в отримання кваліфікованої правової допомоги, постійно збільшуються.

Основними відмінностями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (05.07.2012 р.) від Закону України «Про адвокатуру»(19.12.1992 р.)є:

- 1) створення та функціонування Єдиного реєстру адвокатів України, який буде вестись Радою адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули право на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами

організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України;

2) положення щодо створення Національної асоціації адвокатів України, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування;

3) розширення існуючих видів адвокатської діяльності та гарантій адвокатської діяльності, визначений зміст адвокатської таємниці і ефективний правовий механізм її захисту

4) врегулювання питань відносно напряму адвокатом адвокатського запиту: визначений круг питань і адресатів, до яких може складатися і прямувати адвокатський запит.

Щодо самих же професійних прав адвокатів, то жодних істотних, потрібних та очікуваних змін новий Закон про адвокатуру не забезпечив.

Новим законом обсяг професійних прав адвокатів кількісно збільшено, проте, здебільшого, не шляхом якісних змін, а шляхом, фактично, штучного виокремлення певних прав із переліку тих, що гарантувались і раніше.

Насамкінець, необхідно зауважити, що про певний популістський характер проведених на сьогоднішній день реформ адвокатури, можна зробити також висновок і з того, яким чином в ці реформ було включено питання мови, на якій правова допомога має надаватися. Так, 03.07.2012 р., тобто приблизно за місяць до прийняття нового Закону про адвокатуру, у чинний на той час закон було внесено доповнення, а саме статтю 6а, якою було встановлено, що мова юридичної допомоги визначається статтею 17 Закону України «Про засади державної мовної політики», якою, в свою чергу, закріплено, що адвокати надають юридичну допомогу фізичним і юридичним особам державною мовою або іншою мовою, прийнятною для замовника, тобто мова юридичної допомоги визначається виключно замовником. При цьому, очевидно, що перелік таких «бажаних мов» може бути значно більшим, навіть за офіційної визнаних у статті 7 цього ж закону 18 регіональних мов або мов меншин України. З огляду на те, що серед видів адвокатської діяльності, окрім надання правової інформації, консультацій та роз'яснень з правових питань, відноситься також і складання різного роду документів правового характеру, – можливість реаль-

ного виконання зазначеного вище положення про надання адвокату правової допомоги клієнту на визначений ним мові є, майже, нездійсненим. У той же час, за невиконання своїх обов'язків, передбачених законодавством, тобто у разі незабезпечення або обмеження права клієнта на отримання правової допомоги прийнятною для нього мовою, адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

Те, що обов'язок надання замовнику правової допомоги прийнятною для нього мовою покладається виключно на адвокатів, і жодним чином не стосується інших осіб, які надають професійні послуги у сфері права, не перебуваючи при цьому у статусі адвоката, – розглядається ще і як аргумент на користь того, що за сьогоdnішніх умов законодавчого регулювання адвокатської діяльності набуття статусу адвоката є, скоріше, обтяжливим фактором, ніж професійною необхідністю.

Отже, проаналізувавши вище викладене, можна зазначити, що ухвалення Закону стало важливим кроком на дорозі побудови ефективних механізмів забезпечення захисту прав, свобод і інтересів людини і громадянина.

Ткачук Д. Э.

*студентка 2-го курсу факультета адвокатури
Національного університету «Одесская юридическая академия»*

РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В ДОРЕВОЛЮЦИОННЫЙ ПЕРИОД

Появление профессиональной адвокатуры в Украине связано с судебной реформой 1864 г., которая провозгласила принципы независимости судей, гласности, устности и состязательности судебного процесса, ликвидировала сословный суд. Были введены суд присяжных, адвокатура, мировые суды. Получив законодательное закрепление в судебных уставах, она стала новым юридическим учреждением.

В дореформенное время на протяжении нескольких веков роль адвокатов выполняли частные лица — стряпчие или ходатаи по делам. Их функции не были законодательно регламентированы, каких-либо требований к ним (в виде наличия специального об-

разования и иных) не предъявлялось. Как правило, их обязанности ограничивались составлением некоторых документов (бумаг), их подачей и т. д. И даже создание в 1832 г. института присяжных стряпчих в силу сословного характера их деятельности не могло гарантировать новым социальным слоям защиту их интересов в суде и других учреждениях.

По судебным уставам 1864 г. адвокаты разделялись на две категории — присяжных поверенных и частных поверенных. Присяжные поверенные объединялись в особую корпорацию — сословие присяжных поверенных. Для таких корпораций было характерно внутреннее самоуправление в виде выборных органов (советов присяжных поверенных) и надзор за их деятельностью со стороны судебных органов. В задачи адвокатуры помимо защиты по уголовным делам входило представительство сторон в гражданском процессе и оказание юридической помощи населению, включая бесплатные консультации для бедных.

Присяжными поверенными могли быть лица, достигшие 25-летнего возраста, имеющие высшее юридическое образование и пять лет судебной практики в качестве чиновника судебного ведомства или помощника присяжного поверенного. В некоторых советах присяжных поверенных для кандидатов устраивались экзамены с целью проверки их практической подготовленности.

Определенное распространение в это время получил институт помощников присяжных поверенных. К ним относились лица, получившие юридическое образование, но нигде не служившие.

В качестве органов самоуправления корпорации присяжных поверенных действовали (но далеко не во всех губерниях) советы присяжных поверенных. Они состояли из председателей, товарищей председателя и членов совета, чьи должности были выборными. Выборы в совет проводились отдельно на каждую должность простым большинством голосов. Совет переизбирался ежегодно на общем собрании присяжных поверенных после отчета предыдущего состава.

Совет осуществлял свою деятельность по различным направлениям. Он принимал и увольнял присяжных поверенных, осуществлял дисциплинарную практику, распределял «бесплатные» дела среди присяжных поверенных, урегулировал различные споры между ними и т. д. Свои решения он принимал большинством голосов. Деятельность совета контролировалась судебной палатой.

6 июня 1874 г. был издан закон, учредивший наряду с присяжной адвокатурой институт частных поверенных. Основанием утверждения в должности частного поверенного и получения права на участие в производстве гражданских дел у мировых судей и в общих судебных установлениях было получение особого свидетельства, выдававшегося теми судами, в округе которых частный поверенный осуществлял ходатайство по делам.

В подобном виде институт присяжной и частной адвокатуры просуществовал до ноября 1917 г.

Тутейко А.В.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Формування правової держави і громадянського суспільства в Україні неможливо без створення гарантій захисту прав та законних інтересів людини та громадянина, без забезпечення умов для ефективного функціонування такого специфічного демократичного інституту, як адвокатура.

Організація та принципи діяльності адвокатури визначаються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Цей закон відводить адвокатурі чільне місце, маючи на меті відновити престиж цієї професії, її історичні традиції, піднести роль у суспільстві, як одного з гаранту забезпечення конституційних прав і свобод громадян. Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

На сучасному етапі на адвокатуру покладається чимало завдань. Я хотів би розглянути її взаємодію з органами державної влади і її роль у формуванні правової держави, тобто як одного з найважливіших загальнолюдських політико-юридичних ідеалів. Напевно чи не найважливіша роль адвоката відводиться саме у кримінальному судочинстві. Адже ще на етапі зародження адвокатського ремесла його основним завданням було захист підсудного під час судового засідання.

Одне з основних завдань адвокатури на сучасному етапі розбудови правової держави в Україні є захист прав, сво-

бод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого. Таким чином адвокатура взаємодіє з органами досудового розслідування, якими відповідно до чинного кримінально-процесуального законодавства виступають: органи внутрішніх справ, органи безпеки, орган, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань.

Захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого, до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, проведення процесуальної дії відкладається або для її проведення залучається захисник.

Адвокат як юрист повинен мати ґрунтовні знання з багатьох галузей права не лише тільки тих які йому безпосередньо потрібні для виконання його професійних обов'язків. Оскільки наступні види адвокатської діяльності пов'язані з ерудицією адвоката:

1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

2) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні;

3) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань;

4) складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру.

Якість надання подібної допомоги потребує глибоких юридичних знань. Будь-хто може звернутися до адвоката для отримання правової допомоги і консультацій. Адвокат при здійсненні цих видів адвокатської діяльності взаємодіє з багатьма органами державної влади. Наприклад відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу України для одержання правової допомоги за письмовою заявою засуджених, їхніх близьких родичів, громадських організацій засудженим надається побачення з адвокатом або іншим фахів-

цем у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Наступний вид адвокатської діяльності сприяє захисту прав, свобод і законних інтересів. Адвокат здійснює представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами. Наприклад участь адвоката в цивільному процесі полягає у здійсненні ним представництва і захисту суб'єктивних майнових й особистих немайнових прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб (громадян і юридичних осіб) та у сприянні суду у всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванні всіх обставин справи, прав і обов'язків сторін.

Відповідно до статті 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Питання захисту прав і свобод людини і громадянина на сьогодні є важливою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Поступове утвердження на міжнародному рівні ідеї про людину як вищу соціальну цінність, процес розвитку міжнародних стандартів з прав людини, підвищення ролі та значущості міжнародних механізмів у їх забезпеченні дозволяють зробити висновок про формування у сучасний період ще одного виду прав людини — права на міжнародний захист. Останній вид адвокатської діяльності є представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах. Як свідчить судова статистика громадяни які звертаються до Європейського суду з прав людини здебільшого використовують послуги спеціаліста-адвоката, який допомагає скласти позовну заяву і представляє інтереси свого клієнта в Страсбурзі.

Самостійність адвокатури, незалежність її від державних органів є одним з основних моментів організації цього правового інституту. Адвокатура — важливий інструмент дійсної демократії. Вона а в демократичному суспільстві є важливим правозахисним інститутом, від стану якого великою мірою залежать рівень захищеності прав людини.

Усеїнова Г. С.

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри
правосуддя юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ В УСРР В АСПЕКТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕГІЙ ЗАХИСНИКІВ

У зв'язку із нещодавніми змінами у законодавстві України щодо діяльності адвокатури, а також надання громадянам безоплатної юридичної допомоги та створення системи юридичних консультацій, значної актуальності набувають дослідження вітчизняного історичного досвіду в цій галузі. В цьому контексті особливо показовим є період діяльності адвокатури України в період нової економічної політики.

Одним з аспектів судової реформи 1922 р., якому приділялася особлива увага, було забезпечення сільського населення достатньою юридичною допомогою. Ці завдання були викладені на найвищому державному рівні НКЮ УСРР. Але фактичне виконання доручалося місцевим колегіям захисників. І вони досягли у цьому успіхів. Колегії захисників провадили дійсно велику кількість безоплатних консультацій на рік. В межах однієї губернії їх кількість могла дорівнювати більш ніж 3000. Громадська робота здійснювалася шляхом організації виїзних консультацій та лекцій на теми про радянський суд, його структуру, основи Кримінального Кодексу. Адвокати відвідували села з метою пояснення населенню юридичних питань. Кількість таких виїздів для однієї колегії захисників доходила до 9 на місяць. Були організовані юридичні консультації для населення. Їх відвідуваність зростала й доходила до 70 осіб за день. Показовим є те, що захисники в УСРР, за їх власним твердженням, не робили різниці між платним та безоплатними захистами.

Однак, незважаючи на таку плідну роботу, округи потребували захисників. У багатьох районах їх взагалі не було. А це в свою чергу сприяло розповсюдженню підпільної адвокатури, яка «процвітала та пустила глибоке коріння». Умови праці на селі не були привабливими для більшості адвокатів, до того ж на селі доводилося конкурувати із підпільною адвокатурою, яка діяла у віддалених селах. Величезні відстані між населеними пунктами так само мали

свій вплив на діяльність радянської адвокатури. Захист виїжджав на обов'язкові судові засідання, де б вони не проходили – за 27, 49 і 100 км.

Не було захисників і у тих районах, що були на далекій відстані від залізничної дороги. Окрім цього, через відсутність у місцевості адвокатів населення не звикло до юридичної допомоги. Важливою у цьому контексті була оцінка губернської прокуратури необхідності захисту громадян на селі. У доповіді її представника на нараді колегії захисників зазначалося, що у більшості районів захист відсутній, а в деяких – до одного адвоката зверталися обидві сторони у справі. Отже, становище із наявністю у сільській місцевості УСРР адвокатів було дійсно таким, що потребувало заходів його вирішення.

Відповідно до протоколу наради членів Харківської колегії захисників на 1925 р. членів колегії захисників із 202, в центрі було 110, 92 в округах. Із часом питання кількості юридичних консультацій на селі вирішувалося. За свідченнями Харківської колегії захисників, якщо на 1927 р. мережа юридичних консультацій становила 26 на селі, то вже на 1928 р. на селі було 30 консультацій, організовано три консультації нацменшин і особлива консультація для надання висококваліфікованої юридичної допомоги. Так впроваджувалася кампанія, властива для судоустрою зазначеного періоду щодо забезпечення прав нацменшин на суд та захист рідною мовою, наближення суду до населення тощо. Колегії захисників приймали у цьому найактивнішу участь. Відповідно до плану роботи Харківської окружної колегії захисників із 1928 по 1929 рр. слідувало: 1) у галузі надання юридичної допомоги населенню, в першу чергу трудящим міста і села: а) організація консультацій у районах міста, відділених від центру, б) організація центральної газетної консультації для надання письмових юридичних порад, в) організація виїзних сесій консультації безпосередньо на підприємства та до селищ, г) організація консультаційних кабінетів у найбільших селах, особливо у місцях розташування промислових підприємств тощо. Іншими словами, на 1929 р. пріоритетні напрямки роботи адвокатури УСРР поряд із вже набутими досягненнями включали до себе і роботу із населенням, здешевлення послуг і підвищення їх якості. Проте ще з часів проведення судової реформи 1922 р. збереглася тенденція проведення агітаційної роботи по заздалегідь затвердженому плану. Однак це було обумов-

лене загальним напрямком розвитку радянських держав. Показово, що і на 1928-1929 рр. характерне місце серед діяльності колегій захисників займала робота із сільським населенням. Однією із провідних її засад було надання безоплатної юридичної допомоги, що складало значну частину діяльності колегій захисників. Показовою в цьому контексті є такса юридичної консультації від 1928 р. Згідно із нею право на безоплатну консультацію мали: червоноармійці, їх родичі, селяни-бідняки (із посвідкою від комітету незаможних селян), а також інші незабезпечені верстви населення селянського та робітничого походження.

Таким чином, короткий аналіз діяльності юридичних консультацій для населення УСРР, як складових діяльності колегій захисників демонструє, як позитивні, так і негативні аспекти. Визокремлення цього історико-правового досвіду може стати у нагоді при реалізації сучасного Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Фурман Ю. С.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ТА ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ДОВІРА» У ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ

В основі формування громадянського суспільства лежить процес синтезу колективної солідарності й індивідуалізму, в якому особливе значення як на міжособистісних рівнях, так і на рівнях відносин з суспільними інституціями належить соціальній довірі.

Довіра — соціологічна, психологічна та юридична категорія для позначення відкритих, позитивних взаємовідносин між людьми (сторонами довіри), що відображають впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони, з котрою довіряючий знаходиться в тих чи інших відносинах, що базується на його досвіді. Довіра не має потреби у включенні якоїсь дії. Вона є всього лише передбачення покладання на якусь дію, яке базується на тому, що знає одна сторона про іншу. Наприклад, тому, що подія відбувається десь далеко і не може бути підтвердженою, або подія відбудеться тільки в майбутньому. З цієї точки зору довіра має певні межі, що базують-

ся на знанні про іншу сторону, якій довіряють. Довіра — це твердження про те, що поки що невідоме, але має якусь вірогідність статися. Повну довіру часто ототожнюють з вірою, бо механізм такої довіри вже не базується на раціональних засадах тобто на досвіді й на передбаченні, та на попередньому знанні однієї сторони другою і включає ірраціональні мотиви взаємовідносин.

В соціальних науках категорія довіри сьогодні є предметом активних досліджень. В соціології (та психології) рівні довіри, до яких одна сторона може довіряти іншій, вимірюються у вірі в чесності, доброчинності та компетенції іншої сторони. Базуючись на останніх наукових дослідженнях, недовіра може бути прощена значно легше, коли вона інтерпретується як недостатня компетентність, ніж недостатня доброзичливість, чи чесність.

З цих перспектив, довіра представляє собою ментальний стан, котрий не може бути виміряний безпосередньо. Впевненість в результатах процесу довіри може бути виміряна через поведінку, або навпаки, кожен може робити самооцінки довіри (з усіма обмовками, що супроводжують даний суб'єктивний метод). Довіра може розглядатися як моральний вибір, або нарешті як евристичний крок, що дозволяє людині діяти в умовах надзвичайно складної ситуації (з явно недостатньою інформацією про ситуацію), коли все одно приходится приймати раціональне рішення.

Семантика категорії «довіра» тлумачиться, як те, що було до «віри». Тобто із семантичної точки зору, категорія «довіра» є значно старшою від категорії «віра», яка є відносно молода. Проте з лінгвістичної точки зору, слово «довіра», як похідне від простого «віра», є значно молодшим від «віри». Це протиріччя і складає суть «семантично- лінгвістичного парадоксу», розв'язок якого можна шукати у наступному напрямі. На ранніх етапах розвитку суспільства існувала семантична пракатегорія, котра можливо мала назву «віра» і вона в собі містила (не розрізняла) обидві сучасні категорії, котрі мають назву «довіра» та «віра». Проте з ускладненням суспільства та суспільних відносин ця пракатегорія уже не могла підтримувати суспільний лад, і вона природним чином розділилася на дві незалежні категорії — нової — «віри», котра зберегла стару назву пракатегорії (вона на тому етапі здалася важливішою для виживання суспільства), та старої «довіра», котра отримала нову назву, як похідну від назви пракатегорії «віра» (а не від назви нової категорії «віра»).

Аналіз законодавства та юридичної літератури засвідчує, що поняття довіри на сьогодні ще не знайшло належного наукового осмислення, хоча дійсність, у тому числі правова, указує на те, що довіра є одним із визначальних структурантів будь-яких суспільних відносин. Найбільш релевантною довіра є у трудових відносинах. Логічно, що трудові відносини як різновид суспільних значною мірою також ґрунтуються на довірі між сторонами трудового договору. Особлива ж роль довірі, на що вказує чинне трудове законодавство, належить у випадках укладення й існування трудового договору між роботодавцем і працівниками, які обслуговують грошові, товарні та культурні цінності.

У випадку укладення трудового договору з працівником, трудову функцію якого становитиме безпосереднє обслуговування особливих об'єктів, роботодавець фактично бере на себе ризик – на початковому етапі довіритися певній особі як добросовісному й відповідальному працівникові. Утім, чинник довіри певним чином характеризує й іншу сторону трудових відносин – працівників, що визначає необхідність окреслення більш узагальненого поняття довіри в трудовому праві. Можна запропонувати таке визначення:

- довіра – це динамічна характеристика взаємин суб'єктів права, яка ґрунтується на впевненості в добросовісному виконанні ними своїх обов'язків, визначаючи вірогідність настання певних правових наслідків.

Також така категорія, як довіра є визначною у спілкуванні між адвокатом і його клієнтами. Адже, часто, коли клієнт не довіряє своєму адвокату, він під впливом порад різних некомпетентних людей (родичів, знайомих, інколи юристів не знайомих зі всіма нюансами справи) робить необдумані, часто невиправні помилки. Тим самим люди самі того не розуміючи заважають адвокатам, ще більше заплутують справу і ставлять під сумнів дії професійного адвоката, що абсолютно не допустимо. Адже довіру народжує відповідальність! Якщо клієнт дійсно покладається на допомогу адвоката, довіряючи йому, а також уважно ставиться до всіх отриманих порад і рекомендацій, то дані взаємовідносини між юридичним працівником і довірительом можуть бути досить продуктивні і перспективні. У зв'язку з тим, що обізнаність більшості людей в юридичних питаннях знаходиться на надзвичайно низькому рівні, послуги адвоката стають необхідні.

Узагальнюючи зазначене, необхідно зробити висновок, що спілкування людей має насамперед ґрунтуватися на довірі. Довіра – чи не основний чинник, від якого залежить успіх взаємовідносин між людьми. Довіра є обов'язковим компонентом будь-яких відносин людей, що спілкуються між собою і мають тимчасові чи постійні цілі.

Цейтліна А. О.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕОРІЙ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ

В сучасній юриспруденції поняття «суб'єктивне право» вживається для позначення міри дозволеної поведінки суб'єкта, яка визначена об'єктивним правом. А захист порушеного суб'єктивного права – одна з найважливіших категорій теорії права. Суть правового захисту в правовій літературі трактується неоднозначно і з огляду на те, що існує велика кількість і різноманітність як загальних, так і галузевих теорій захисту суб'єктивних прав, слід розмежувати їх. Розробкою загальних теорій захисту суб'єктивних прав займалися такі видатні представники правознавства як Г.М. Стоянов, В. І. Тертишніков, М. С. Малейн, С. С. Алексеев, З.В.Ромовська.

Найбільшою мірою, захист суб'єктивних прав можна спостерігати у галузі трудового і цивільного права. Насамперед слід звернутися до поняття права на захист із погляду теорії цивільного права. В.П. Грибанов у своїй роботі, присвяченій проблемі здійснення і захисту цивільних прав, відзначав, що «проблема захисту цивільних прав звичайно розглядається у зв'язку з розглядом питання про зміст суб'єктивного права...». С.М. Братусь при розгляді питання про захист цивільних прав вказує на таке: «Забезпеченість суб'єктивного права можливістю державного примусу – це його невід'ємна якість і така можливість існує не паралельно з іншими, закріпленими в суб'єктивному праві можливостями, а властива їм самим, тому що без цього вони не були б юридичними можливостями...». Сформулює й інше міркування, яке визначає право на захист як окреме суб'єктивне право. Дане припущення було висловлене П. Ф. Єлисейкіним, Е. А. Крашенніковим, З. В.

Ромовською, А. П. Сергєєвим. Зокрема, А. П. Сергєєв обґрунтовує це в такий спосіб: «Дане право як реальна правова можливість з'являється у власника регулятивного цивільного права лише в момент порушення чи оспорювання останнього і реалізується в рамках виникаючих при цьому охоронних цивільних правовідносин...»

У трудовому праві під захистом прав та законних інтересів працівників розуміють сукупність матеріально-правових заходів, організаційних і процесуальних способів припинення і попередження порушень трудового законодавства, відновлення порушених трудових прав громадян і відшкодування понесеної внаслідок цього шкоди. Саме в цій галузі панує ряд значних теорій:

І.В. Лагутіна розглядає поняття захисту трудових прав у широкому і вузькому значеннях:

- у вузькому значенні це забезпечення додержання трудових прав, попередження і профілактика їх порушень;
- у широкому значенні – це реалізація захисної функції трудового права, яка, в свою чергу відображає захисну функцію держави;

З.М. Ромовська притримується позиції, що необхідною передумовою правового захисту є наявність в особи права на захист. М.Г. Александров вважав, що суб'єктивне право на захист складається з трьох елементів: можливість поведінки самого власника права; можливість вимагати певної поведінки від окремих осіб і можливість застосовувати примусову силу держави у випадку невиконання вимог зобов'язаними особами. Але В.П. Грибанов не погоджується з позицією М.Г. Александрова, бо вважав, що право на захист не зводиться лише до можливості звернення за захистом до державних органів, а і включає в себе можливість особи використовувати всі дозволені законом засоби впливу на порушника, захищати належне їй право своїми діями.

Значний вклад в дослідження захисту юридичних суб'єктивних прав внесли такі російські і радянські вчені – юристи як П.В. Анісімов, С.С. Алексєєв, В.К. Бабаєв, А.В. Власова, В.П. Грибанов, С.Ф. Кечек'ян, М.Н. Козюк, Н.И. Матузов, Б.Л. Назаров, Ф.М. Рудинський, В.П. Сальніков, В.А. Тархов, Р.О. Халфіна і ін.

Таким чином можна зробити висновок, що не дивлячись на велику кількість робіт багато питань теорії захисту суб'єктивних прав громадян залишаються мало досліджуваними.

В сучасному світі кожен захищає себе всіма можливими способами. Але якщо потребується професійний і законний захист, то без допомоги адвоката не обійтись. Професія адвоката відома ще з давніх -давен і саме з того часу одним із головних обов'язків адвоката був і залишається захист суб'єктивних прав фізичних і юридичних осіб. В цьому випадку захисник – фігура ніби героїчна, борець за справедливість, захисник «принижених і ображених», але з іншого боку він виступає на захист і тих людей, хто порушив закон і в цьому випадку бореться з життєвими протиріччями. Адвокат втілює в своїй діяльності кожен з теорій захисту суб'єктивних прав, всі їхні аспекти, сторони. І знаючи про кожен з теорій, їх позитивні і негативні сторони захисник таким чином краще зможе відстоювати інтереси клієнтів і надавати більш кваліфіковану допомогу. Тому саме дослідження і детальна розробка теорій захисту прав людини і громадянина в юриспруденції дасть можливість суб'єктам права відчувати себе більш захищеними від посягань на їх права і інтереси. Узагальнюючи вище сказане можна зробити висновок що, чим інтенсивніше буде розвиватися інститут адвокатури, тим якісніше будуть захищені права і інтереси окремих суб'єктів.

Ченкова К.П.

*асистент кафедри історії держави і права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВА ОХОРОНА ДИТИНСТВА У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО (ШЛЮБНО-СІМЕЙНОГО) ЗАКОНОДАВСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ КІН. ХVІІІ СТ. – 1917 Р.

Наприкінці ХVІІІ ст. царським урядом було проведено ряд реформ, які призвели до ліквідації автономного ладу України-Гетьманщини та поширення юрисдикції законодавства Російської імперії на українські землі, що входили до її складу. У відносинах, що відбувалися за участю (безпосередньою або через представника) дітей, відчутно посилювався принцип *parens patria*, тобто прямої державної опіки над дитиною.

За Миколи І законом від 23 липня 1829р. №3027, було суворо заборонено узаконення позашлюбних дітей, ніби з метою припинення подружніх зрад та підвищення моральності суспільства.

Досить сумнівним видається досягнення заявленої мети, та регрес очевидний: було значно звужено коло дітей, що становили об'єкт правової охорони, де ж моральність? К.Д. Кавелін справедливо зазначав: «Щодо незаконнонароджених дітей..., нема законодавства, більш суворого та нещадного за російське».

Правові норми щодо охорони дитинства у сфері цивільного (шлюбно-сімейного) законодавства містилися у Зводі законів Російської імперії в 1 кн. Т. X (Закони цивільні). Ст.ст. 172, 173, 175 ЗЗЦ встановлювали обов'язки батьків щодо дітей: надавати дітям прожиток, одяг, та виховання добре і чесне, за своїм станом; моральне виховання має «сприяти видам уряду»; піклуватися про віддачу дітей на службу а у промисел, а дочок – заміж. Недопускалося перевищення батьківської влади, що деколи знаходило вираз у примушуванні дитини до укладання шлюбу або вступу до монастиря.

У Полтавській та Чернігівській губерніях продовжували діяти постанови українського права, які були на рівних включені до ЗЗЦ. Зокрема, відмовитися від батьківських обов'язків можна було тільки на підставах чітко вказаних у ст. 167: посягання («підняття руки») на батьків; свідчення проти батьків у кримінальних справах «по злобі, а не через державну користь»; відмова взяти батьків на поруки у кримінальній справі; коли дочка веде розбещене життя; посягання на батьківське майно; відмова старим батькам в утриманні; відмова батькам, що потрапили у скрутні обставини, у допомозі, якщо при цьому дитина користується батьківським майном.

ЗЗЦ досить повно регулював опікунські відносини. Розрізнялася опіка за законом та заповітом. Після Установи про губернії (1775), якою почалося перетворення опікунства на станову справу (окремо існували дворянська, міщанська та селянська опіка), продовженням принципу становості у встановленні опіки стали: 1) передача опікунських справ купців комерційним судам (Одеса, Феодосія, Рені), хоча в ході кодифікації 30-х рр. XIX ст. ці справи таки були у них вилучені; 2) передача опіки над дітьми козаків Чорноморського козацького війська – суду цього війська, а в 1842 р. – експедиції Військового правління; 3) доручення опіки над дітьми Таврійського мусульманського духовенства – муфтію (1833); 4) створення окремих правил про опіку над дітьми татарських поселен Таврійської губернії (1837); 5) збереження в губерніях Чернігівській та Полтавській особливих норм про опіку, які походили від Статутів ВКЛРЖ. Після батьків до опіки залучалися у порядку черговості: рідні брати; дядьки та родичі по батьку; родичі по мате-

рі; заміжні родички по чоловічій лінії; заміжні родички по жіночій лінії (разом з чоловіками) (ст. 232).

Особливістю опікунського права у цих українських губерніях був і підвищений статус матері. Розлучення дітей з матір'ю не допускалося, а опікуни мали доставляти їй потрібні для виховання дітей доходи з підопічного майна (ст. 264).

Відповідно до «Положення про виправні притулки» 1866 р. був передбачений патронат над неповнолітніми, що звільнилися з місць позбавлення волі, почали створюватися перші притулки та виправні заклади для неповнолітніх жебраків та правопорушників. Один із перших таких закладів було створено у Києві.

Законом від 12 березня 1891 р. було, нарешті, дозволено легалізацію незаконнонароджених дітей шляхом подальшого шлюбу батьків. Закон цей вносив лише часткові виправлення в існуюче зло: по-перше, він стосується лише християнського населення, по-друге, — допускає усиновлення шляхом подальшого шлюбу батьків, якщо в момент зачаття незаконнонародженого жоден з них не був у шлюбному зв'язку. Законом від 3 червня 1902 р. були визнані законними діти, народжені у недійсному шлюбі і дозволене їх усиновлення. Обов'язки з утримання та виховання позашлюбної дитини залишалися на матері, але відсутність у неї коштів ставала підставою для залучення батька до виконання певних обов'язків.

На поч. XX ст. безпритульність та бездоглядність, які традиційно нівелювалися силами селянської громади та церковних парафій, переростали в загальносуспільну проблему, яку спочатку намагалися вирішити суто громадськими засобами, наприклад, за рахунок благодійності. Так, Київське товариство сприяння вихованню і захисту дітей (виникло у 1902 р.) відкрило безкоштовний народний дитячий садок з притулком для сиріт і напівсиріт із бідних верств. До 1917 р. в українських землях існувало близько 100 притулків для дітей старшого віку, та вони створювалися як благодійні установи соціальної опіки дітей бідноти, що забезпечували їх тільки матеріально і не мали виховної та освітньої функцій.

Законодавчо проблеми дітей вулиці були майже не врегульовані аж до 1909 р., коли був ухвалений Закон «Про виховно-виправні установи для неповнолітніх». Вони могли засновуватися державними органами, земствами та міськими думами, церквою, приватними особами. Безпритульні діти, діти-жебраки та бродяги у віці від 10 до 17 р. підлягали поміщенню до таких установ до виправлення або досягнення 18 р.

Чепель О. І.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА АДВОКАТА ЯК ОСНОВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокат – професія, що жадає від свого власника безумовного знання закону, значного досвіду, технічної оснащеності, мобільності, артистизму, красномовства, комунікабельності та інших професійних та особистих якостей.

Демократизація сучасного українського суспільства і гуманізація освіти висувають підвищені вимоги до правосвідомості майбутніх юристів. Від рівня правосвідомості залежить їх соціально-правова, цивільна активність, готовність брати участь у зміцненні законності та правопорядку. Адвокат повинен розуміти свої дійсні інтереси, знати права і вміти захищати їх законними засобами, виконувати обов'язки, поважати права та інтереси інших.

Професійна правосвідомість адвокатів є основним інструментом їх діяльності, має свої особливі умови, середовище, засоби та методи існування.

Правосвідомість та відповідна ієрархія правових цінностей не лише формуються завдяки правовому досвіду особистості, але й пов'язані з вибірковістю інформації про навколишнє середовище конкретної людини, яка обумовлена індивідуальним набором основних тенденцій. Серед елементів індивідуальної правосвідомості особливе значення мають правові знання, ставлення до права та правові установки. Саме ці елементи визначають єдність правосвідомості, її цілісність і специфіку. У правосвідомості одного і того ж індивіда присутні елементи, характеристики, властивості різних напрямків: правова ідеологія, правова психологія, буденна та наукова, конституційна й екологічна правосвідомість тощо. Елементи і види правосвідомості знаходяться в тісному взаємозв'язку, утворюють цілісну єдність, вони не можуть існувати також без елементів морального, політичного та інших різновидів свідомості.

Розвиток правосвідомості студентів юристів – це сукупність заходів в освітньому процесі, що забезпечують досягнення майбутніми фахівцями необхідного рівня правосвідомості.

Основними критеріями визначення сформованості рівнів правової свідомості юристів є: правова інформованість, ставлення до права, правові установки.

Найбільш узагальненим критерієм є правова поведінка. Неможливо визначити загальний абстрактний критерій правосвідомості, вимоги до рівня сформованості правосвідомості необхідно враховувати з віком особистості, її соціальним становищем, сферою діяльності.

Розвиток правосвідомості майбутніх юристів здійснюється одночасно з розвитком їх особистості: розширення знань та пізнавальних процесів, рівня культури, світогляду тощо. Правова культура особистості визначає здатність свідомо контролювати свою поведінку, розумно ставитись до власних потреб і бажань, не бути механічним виконавцем зовнішніх вимог.

Необхідною умовою формування правосвідомості майбутніх юристів є виховання належної професійної моралі, системи моральних та морально-правових норм, які регулюють дії професійна мораль допомагає юристові зробити правильний вибір привиконанні службових обов'язків, найбільш повно реалізувати прийняте оптимальне рішення в кожному випадку практичної діяльності. і поведінку юриста у професійній діяльності.

Одним із шляхів формування правосвідомості у майбутніх фахівців є постійний аналіз практики у вирішенні правових ситуацій. Тобто майбутній фахівець повинен постійно сповідатися перед самим собою про причини прийнятих неправильних рішень, що впливає як на загальну, так і на деонтологічну правосвідомість. Соціальне призначення правосвідомості полягає у підвищенні інформаційної культури майбутнього фахівця юриста.

Чорна Я.А.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЕТИМОЛОГІЇ ТЕРМІНУ «АДВОКАТ»

Професія адвокат має досить давню історію. Досліджуючи філософію адвокатської професії та її походження, ніяк не обійтись без екскурсу в аннали давньогрецького судового процесу. Саме

на прикладі Греції добре простежуються шляхи та логіка виникнення і певні стадії професії, якій судилося згодом перетворитися у нинішню адвокатуру.

Історія адвокатури бере свій початок з часів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. За часів Платона професія адвокат вже існувала. Адвокатами були видатні діячі Демосфен, Юлій Цезар, Цицерон та багато інших історичних особистостей.

Термін «адвокат» походить від латинського слова «advocate» – «закликати на допомогу». З часом, визначення суті терміну «адвокат» поповнюється і трактується не всіма однаково. Спочатку у стародавньому Римі терміном «адвокат» позначалися рідні або друзі позивача, які супроводжували його до суду, давали поради і як однодумці виражали підтримку і співчуття.

Згодом назву «адвокат» було поширено на осіб, які допомагали позивачеві вести процес, збирали документи, підшукували засоби захисту та повідомляли про їхню наявність патронові.

Іноді адвокатами звалися навіть свідки. Римський літопис з цього приводу дає роз'яснення: хто захищає будь-кого у суді, той (якщо він оратор) називається патроном; адвокатом — якщо допомагає юридичними порадами або своєю присутністю виражає дружню підтримку; повіреним — якщо веде справу, та когнітором, якщо бере на себе справу присутнього і захищає немовби свою. Отже, лише патрони були адвокатами у повному розумінні цього слова.

Філософію адвокатської діяльності Давнього Риму можна було б висловити в короткій формулі відомого римського ритора і літератора М.Ф.Квінтіліана (35-100 р. н.е.), який вважав, що «кримінальний захисник – це ... муж добрий, досвідчений у слові», що відображала відношення римлян до адвоката, як захисника у кримінальній справі, тобто, до професії, що набула суспільного і юридичного визнання на території Риму, а потім і Європи.

Тільки у часи імперії, коли патронат остаточно розпався, термін «адвокат» почав застосовуватися до судових захисників.

Потреба в появі адвоката була пов'язана з ускладненням суспільних відносин, появою необхідності в особах, які б володіли достатнім рівнем знань з питань застосування правових норм. Пересічні громадяни, які не мали спеціальної підготовки, не могли через брак таких знань самостійно захищати свої інтереси в суді, їм була необхідна допомога людини, добре ознайомленої з норма-

ми матеріального права та формами процесу. Саме ці спеціалісти-правознавці одержали назву адвокатів.

Від виступу адвоката залежало занадто багато, інакше, чим можна пояснити вимогу смертної кари за безчесність виступу.

Рим створив усі передумови для виникнення і розвитку професії під назвою адвокат. Але за тих часів не відбулося об'єднання людей цієї професії у спільноту за професійною ознакою. Тому кожен працював самостійно.

В Україні формування професійної адвокатури відбулося у польсько-литовську добу (X I V–XVI ст.). У Першому Литовському Статуті (1529 р.) вживається термін «прокуратор» або «речник» щодо професійних юристів, які здійснювали повноваження представника сторони або її помічника. У ті часи вживається і слово «адвокат» («адвокатус»), але виключно до адміністративних урядовців. У значенні захисника прав сторони термін «адвокат» вперше використовується в «Правах, по которым судится малороссийский народ» (1743 р.), що фактично застосовувався на практиці, хоча й не був прийнятий царським урядом.²¹ пункт глави VIII цього документа присвячено адвокатури: вперше вжито термін «адвокат» або «повірений», яким називають того, хто в чужій справі за дорученням чийось («верчое челобитие»), замість нього в суді «обстоют, ответствует и расправляется»; головним обов'язком адвокатів вважалися допомога ближнім і служіння справедливості, а тому заборонялося приймати справу, яка суперечила праву та справедливості і якої «без повреждения совести производить невозможно», наголошувалося на обов'язку адвоката сумлінно діяти у справах вдів, сиріт, незаможних. У «Правах» було також вперше передбачено обов'язок реєстрації адвокатів у судах, де вони виявляють бажання працювати; запроваджено присягу відповідного змісту, яку адвокат зобов'язаний був приносити. Особливі вимоги пред'являлися до тих, хто міг стати адвокатом — це чоловіки, повнолітні, християни, розумово й фізично здорові, без будь-яких відхилень, світського стану. Встановлювалися обмеження: нехристияни могли захищати тільки своїх одновірців, особи духовного сану вправі були захищати лише духовенство, церкви, монастирі. Діяльність адвоката оплачувалася, однак деякі справи він зобов'язаний був вести безплатно (справи вдів, сиріт, малозабезпечених). У разі завдання шкоди підзахисному умисним порушенням своїх обов'язків, адвокат відшкодовував її у подвійному розмірі та позбавлявся права

займатися адвокатською практикою, його могли заарештувати або піддати тілесним покаранням, навіть відрізати язика. Шкоду від ненавмисних порушень своїх обов'язків адвокат мав відшкодувати в повному обсязі, причому суд міг застосувати до нього тюремне ув'язненням строком на чотири тижні.

Отже, аналізуючи період від Стародавнього Риму та Греції і по Малоросію, можна сказати, що термін адвокат застосовувався у різних значеннях та з плином часу удосконалювався у своєму значенні.

На сьогоднішній день термін адвокат визначений у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ст.1 у такому значенні: адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом.

Шевченко К. О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В УРСР В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ

Розглядаючи адвокатуру в післявоєнний період, слід мати на увазі, що її організацію та діяльність можна умовно поділити на два етапи: до прийняття Конституції УРСР 1978 року та після її прийняття і до середини 80-х років.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни діяльність адвокатури не зазнала великих змін. Основними віхами розвитку адвокатури цього періоду були: кодифікація законодавства, що почалася на початку 50-х років, прийняття нового Положення про порядок оплати праці адвокатів 1955 року (яке діяло до квітня 1956 року), прийняття Типових правил внутрішнього трудового розпорядку для адвокатів. Великий вплив на регулювання діяльності адвокатури мали прийняті в грудні 1958 року Основи законодавства про судоустрій Союзу РСР, союзних і автономних республік і Закон «Про судоустрій Української РСР». Норми цих документів знайшли своє відображення в Положенні про адвокатуру 1962 року.

В 1945-1960роки. Роль адвокатури не тільки не підвищувалася, але і продовжувала зберігати підлегле положення в радянській

правовій системі. Крім того, адвокати страждали від скорочення сфери їхньої діяльності, тому що дозвіл споровши по цивільних економічних справах було перенесено із судів, як це було при НЕПі, у державні органи. Лише не багато адвокатів допускалися до політичних справ. Президія Колегії Адвокатів у ході консультації з КДБ відбирав тих адвокатів, хто міг мати спеціальне свідчення – «допуски». Незважаючи на понижене положення адвокатури, у цілому члени колегії по – колишньому зберігали вірність своєї професії. Навіть при відсутності єдиної загальнодержавної асоціації адвокатури багато в чому зберегла свою корпоративну цілісність, мала обмежену автономію особливо в питаннях дисципліни і платежів. Як і царські присяжні повірники, радянські адвокати навіть при Сталіну були зацікавлені в глибоких, красномовних виступах на суді. Але тут варто бачити розходження в підході, як про це говорив один адвокат наприкінці п'ятидесятих років. Адвокати при цараті в тактичних цілях використовували сентиментальність, а радянський час – тільки факти, а не буржуазні дикції. Проте, відомо, що в цей час адвокати вивчили мови західних адвокатів на суді і найбільш помітні виступи адвокатів при цараті. Адвокати стали одержувати більш-менш системне утворення до кінця сталінського періоду. У цей час були створені юридичні інститути. Однак адвокати продовжували одержувати утворення окремо від інших працівників юстиції. Післявоєнний період, не дивлячись на спробу влади дати юристам утворення більш високого класу, більшість студентів вибирали заочні вузи (особливо посадові особи юстиції). ДО 1950 р., однак, всі адвокати повинні були, як мінімум, закінчити курс, еквівалентний ступені бакалавра права, далі вони поєднувалися з іншими майбутніми юристами в школах права. Таким чином, адвокатура не була самою бажаною юридичною професією на початку п'ятидесятих років, тому що розглядалася багатьма як зв'язана з фінансовим ризиком. Отже, виходило, що ті студенти, що усе-таки вступали в адвокати, були дійсно зацікавлені в юридичній практиці адвоката. Н.С. Хрущов, що прийшов на зміну Сталіну, прагнув підсилити роль права і професійних юристів у будівництві соціалізму. Участь у розгляді цивільних справ з питань права власності було широко поширене серед адвокатів, так само як по фінансових розкраданнях, житловим питанням, сімейному праву, інтелектуальній

власності і праву спадкування. У 50-і роки значення ролі адвокатів у кримінальному і цивільному судочинстві вже не піддавалося ніякому сумніву. Їх «терпіли» навіть у касаційному суді, хоча більшість випадків клопотання адвокатів і їхніх касаційних скарг на цьому рівні не задовольнялися судом. Типове пояснення ролі адвоката захисту на суді був наступним: «Захисник, як прокурор, роз'ясняє в ході судового розгляду суспільно-політичне значення справи, піддає аналізу й оцінці поліковані докази в суді, дає юридичну оцінку установленим фактам, характеризує особистість обвинувачуваного і висловлює своє розуміння міри чи злочину призиває до виправдання обвинувачуваного. Те ж саме й у цивільній справі». Радянський адвокат захисту не був законним представником обвинувачуваного по суті як незалежну сторону, що визначає лінію свого поведіння. ДО 50-х років багато адвокатів були членами КПРС. В особистому плані членство в партії забезпечувало кар'єру в адвокатурі, але часто не адекватно виражало дійсні ідеологічні переваги. На початку 60-х років загальносоюзне Положення про адвокатуру СРСР 1939 року було замінено республіканськими законами. Адвокатам усе-таки вдавалося зберегти визначену відомчу автономію. Вони не стали додатком бюрократичної ієрархії радянської держави, роблячи по можливості засиллю партії в корпорації, вони залишилися, принаймні, формально, самокерованою корпорацією. Однак сучасна корпорація адвокатів продовжує функціонувати на основах, закладених у перші десятиліття радянської влади. Обмеження організаційної незалежності корпорацій і право адвоката представляти інтереси свого клієнта в системі безроздільно пануючої державної влади залишилися недоторканими. Надавалося більше прав захисту, захиснику дозволялося представляти неповнолітніх, інвалідів, людей, що не говорили мовою, що використовувався в суді, з початку попереднього розслідування, У 1961 р. Верховна Рада видала указ про особливості судочинства, по якому вводився, зокрема, відкритий процес при повному складі суду, захисту давався достатній час для підготовки до процесу.

В 1962 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР затверджено Положення про адвокатуру в УРСР. Відповідно до його ст. 1 адвокатура республіки ототожнювалась з колегією адвокатів - формою професійного об'єднання, а визначення поняття «адвокатура» не дається. Колегія адвокатів ототожнюється з добровільним

об'єднанням осіб, які займаються адвокатською діяльністю. В Положенні йдеться про зміст адвокатської таємниці (ст. 31 (б), ст. 32): «Адвокат не має права прийняти доручення на ведення справи... коли він у даній справі раніше надавав юридичну допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з клопотанням про ведення справи, та адвокат не повинен розголошувати відомості, які йому стали відомі від довірителя в зв'язку з наданням юридичної допомоги у даній справі», «адвокат не може бути допитаний як свідок про обставини справи, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків захисника в даній справі».

Щеглов В.Е.

*студент 1-го курсу факультета адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНИЗАЦИЯ РИМСКОЙ АДВОКАТУРЫ В РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ПЕРИОД

В период Римской республики, адвокатура была в полном смысле слова свободной профессией. Только практика адвокатуры и обычай выработали некоторые правила, касающиеся различных сторон профессиональной адвокатской деятельности. Порядок приема в адвокатуру не был определен, но, по свидетельству Плиния младшего, с давних пор существовал обычай, по которому молодые люди, вступающие в адвокатуру, являлись в первый раз в форум в сопровождении и как бы под покровительством какого либо важного лица, например бывшего консула. Точно так же из некоторых данных видно, что еще во времена республики выработались на практике отрицательные условия для занятия адвокатурой, т. е. такие условия, которые препятствовали занятию адвокатской деятельностью определенному кругу лиц.

Эти условия, принятые впоследствии в свод законов Юстиниана, были установлены преторским эдиктом. Говоря о праве ходатайствовать (*de postulando*), претор различает три категории лиц. К первой он относит тех, которые не могли вести ни чужих, ни своих дел, а должны были брать себе адвоката. Таковыми являлись, во первых несовершеннолетние, т. е. не достигшие 17 лет и во вторых глухие, в виду того, что они не в состоянии были слышать распоряжений суда. Если они не имели адвоката, то претор сам на-

значал им его. Вторая категория состояла из лиц, которые могли вести только свои дела: слепые на оба глаза, в виду того, что они не могли видеть знаков преторской власти, а также женщины, на том основании, что «они не должны в противность приличной их полу скромности вмешиваться в чужие дела и браться за мужские занятия».

Наконец, третья категория лиц объединяла меж собой тех, которые могли выступать адвокатами не за всех тяжущихся, а только за некоторых, как – то: за своих родителей, детей, патронов, супругов, вольноотпущенных, родственников, свойственников и тех, над которыми они состояли опекунами или попечителями.

Положительные условия для занятия адвокатурой, как – то образовательный ценз, практическая подготовка, нравственные качества и т. п., вовсе не были определены. Зато одна сторона адвокатской деятельности и, притом, одна из самых существенных и важных, подверглась законодательной регламентации, а именно гонорар. В 204 г. до Р.Х. был издан закон Цинция. От него дошло до нас только заглавие: «Закон о дарах и приношениях».

В нем содержалось постановление относительно адвокатов, которое, по свидетельству Тацита, имело следующий вид: «*ne quis ob causam orandam pecuniam donumve accipiat*», т. е. чтобы никто не брал денег или подарков за предстоящее к защите дело». Большинство писателей полагает, что этими словами было, безусловно, запрещено адвокатам брать какое бы то ни было вознаграждение.

Можно сослаться также на позднейшее подтверждение Цинциева закона, о котором говорит Плиний младший. В одном из своих писем он упоминает, что по поводу процесса адвоката Номината, трибун Нигрон сказал речь, в которой, жалуясь на продажность и вероломство адвокатов и вспоминая строгие законы старого времени на этот счет, выразил желание, чтобы император обратил внимание на развращенность адвокатуры. Голос трибуна был услышан, и через несколько дней император предписал сенату принять нужные меры.

Результатом этого было сенатское постановление, в котором, предписывалось всем, имеющим дела, приносить присягу в том, что они за ведение дела «никому ничего не дали, не обещали, не гарантировали». «В таких выражениях», говорит Плиний, «запрещалось продавать и покупать судебную защиту. Но по окончании дела позволялось давать деньги в размере не свыше десяти тысяч сес-

терциев». Судя по этому отрывку, с большой вероятностью можно заключить, что сенат просто возобновил закон Цинция, прибавив к нему таксу. Все приведенные факты вполне согласны с мнением о том, что закон Цинция, запрещая адвокатам брать и выговаривать себе гонорар до начала процесса, позволял получать его по окончании в виде подарка.

Помимо того, сам факт абсолютного запрещения гонорара, если бы он и существовал, представлялся бы решительно нецелесообразным. Кто, кроме стремящихся к известности патрициев (вспомним великого Цезаря, в молодые его годы), стал бы тогда заниматься адвокатурой? Интересен и закономерен вопрос о том, почему адвокаты были лишены возможности пожинать какие-либо материальные плоды от своих трудов в то время, как все другие свободные профессии оплачивались щедро? Адвокатура, в сущности, никогда не была безвозмездной в Риме. Во времена патроната клиенты оплачивали патронам за судебную защиту — различными услугами. Позже адвокаты стали получать после процессов подарки, которые хотя и не могли быть требуемы по суду, но в силу установившегося обычая подносились аккуратно, ибо вопросы чести для древних римлян существовали не формально. Тем не менее, желая обеспечить себе гонорар, адвокаты начали требовать подарков до разбирательства дела. Против этого — то и был направлен Цинциев закон.

Помимо отрицательных условий для допуска к адвокатуре и вопроса о гонораре, законодательство республиканского периода коснулось еще одной стороны адвокатской деятельности: продолжительности судебных прений. Вначале она зависела от усмотрения суда. Но в самом конце республики Помпей, по словам Тацита, «наложил узду на красноречие». Время измерялось подобно тому, как и в Греции, водяными часами, называвшимися также клепсидрой. Впрочем, ограничение прений определенным временем существовало недолго.

С падением республики закон Помпея был отменен, и определение продолжительности речи снова предоставлено суду.

Но, несмотря на все это, республиканский период все — таки должен быть признан лучшим временем римской адвокатуры. Поэтому что он создал целый ряд первоклассных ораторов: Цицерона, Марка Антония, Помпея и др.

Юростова М.А.

*студентка 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ИЗМЕНЕНИЯ В ПРАВОВОМ СТАТУСЕ СОВЕТСКОЙ АДВОКАТУРЫ ПОСЛЕ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ 1922 ГОДА

Одной из основных частей судебной реформы 1922 г. являлось восстановление такого правового института, как адвокатура, которая была распущена в первые же дни после Октябрьской революции. После того, как советская власть уничтожила институт частных поверенных и присяжных поверенных, она сразу же начала издавать декреты о суде, в которых обеспечивались права и интересы обвиняемого и потерпевшего в судебном процессе. Кроме того, о регулировании систематизации актов о суде и самих судебных актов можно вести речь лишь с 26 мая 1922 г. – даты принятия третьей сессией Всероссийского Исполнительного комитета IX созыва постановления «Положение об адвокатуре». По этому закону в губерниях создавались коллегии защитников, состав которых утверждался губисполкомом по представлению отдела юстиции; не разрешалось совмещение должности члена коллегии с занятием иной должности в государственном учреждении или предприятии (кроме выборных и профессорско-преподавательских должностей в учебных заведениях); коллегия управлялась президиумом, избираемым общим собранием её членов, который ведал приемом и отчислением адвокатов, наложением дисциплинарных взысканий, решением финансовых и административных вопросов. Деятельность коллегий защитников должна была обеспечивать организацию всесторонней юридической помощи населению путем дачи советов и консультаций, ведением дел в судах и иных организациях, широкую пропаганду советского права.

Гарантией выполнения задач, поставленных перед советской адвокатурой того времени, могло служить лишь «партийное руководство коллегиями защитников». Для этого требовалось, чтобы наиболее подготовленные члены РКП (б) активно участвовали в работе коллегий, направляя их, и на деле отстаивая политическую линию партии. Партийные организации в то время взяли под свое руководство деятельность коллегий, послав туда для работы

коммунистов. В коллегиях стали создаваться большевистские фракции. Они постепенно взяли под контроль всю деятельность адвокатуры. Это было требование времени.

ЦК РКП (б), издав 2 ноября 1922 г. циркуляр «О вступлении коммунистов в коллегии защитников», указал, что коммунисты в коллегиях должны образовывать фракции, подотчетные губернским комитетам партии. Коммунистам в коллегиях запрещалось принимать дела по защите «буржуазных элементов» в их спорах против рабочих, государственных предприятий и учреждений. Нельзя было также защищать в судах «явных контрреволюционеров, расхитителей имущества и взяточников». Адвокаты-коммунисты также обязаны были расширять бесплатную юридическую помощь населению, в первую очередь – рабочим и крестьянам. Активное участие коммунистов в работе коллегий адвокатов позволило в короткие сроки покончить с традициями старой адвокатуры, т.е. практически уничтожить подпольную адвокатуру.

«Положение о судоустройстве РСФСР», принятое IV сессией ВЦИК IX созыва 11 ноября 1922 г., также подчеркивало, что коллегии защитников действуют именно в целях обеспечения трудящихся юридической помощью. Этим же Положением устанавливалось, что коллегии защитников состоят при губернских судах и действуют под их наблюдением. Таким образом, в соответствии со ст. 8 Положения о судоустройстве РСФСР в задачи адвокатуры входило оказание юридической помощи гражданам и защита их интересов в суде.

Положение об адвокатуре предусматривало право членов коллегии вести практику индивидуально, однако обязывало их дежурить в юридических консультациях. Введение такой организационной формы деятельности коллегии, как юридические консультации, являлось шагом вперед в организации юридической помощи населению. Неизвестная дореволюционной адвокатуре функция оказания юридической помощи населению, предусмотренная ст.46 Положения об адвокатуре, получила, таким образом, характер публичной обязанности советской адвокатуры. Выполнение ее уже на первых порах деятельности адвокатуры после принятия Положения составило значительную часть работы коллегии. С этого времени начался рост численности коллегий адвокатов, создания сети юридических консультаций. Частнопрактикующие адвокаты были объявлены вне закона. Труд защитников оплачивался по со-

глашению с обращающимся за помощью, однако, если это был рабочий и служащий, плата взималась по таксе, утвержденной Народным комиссариатом юстиции. Помощь лицам, признанным судом неимущими, оказывалась бесплатно. Несколько позже было введено положение, которое устанавливало за один и тот же вид юридического обслуживания три различные суммы гонорара в зависимости от социального положения обратившегося: рабочие и служащие; лица свободных профессий, кустари и члены артели; нетрудовые элементы.

1922 г. явился важнейшим этапом в эволюции института защиты и судебного представительства в истории правосудия, значительным шагом вперед в деле наиболее полного обеспечения права на защиту и первым этапом существования советской адвокатуры. Адвокатура оформляется организационно, начинает создаваться корпорация советских защитников, становится неотъемлемым звеном правосудия на все дальнейшие годы, осознается как важнейший элемент гарантированной защиты и доступности правового обслуживания и организаций.

Ющак А. Ю.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ЗА ПЕРШИМ ЗАГАЛЬНОСОЮЗНИМ ПОЛОЖЕННЯМ ПРО АДВОКАТУРУ

Розбудова правової держави неможлива без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура.

Адвокатом міг бути той, хто вміє відстоювати свою точку зору і безстрашно виступати в боротьбі за те, у що він вірить, виходячи не з інтересів клієнта, а з інтересів соціалістичного будівництва, з інтересів держави.

У зв'язку з проголошенням у Конституції СРСР і Законі про судоустрій права на захист РНК СРСР 16 серпня 1938 року затвердила Положення про адвокатуру СРСР, відповідно до якого в УРСР

були створені обласні колегії адвокатів. Вони діяли як громадські організації і мали бюджетну самостійність.

Перш за все слід звернути увагу на те, що у Положенні слово «захисник» замінюється на «адвокат». Загальне керівництво, організацію колегією адвокатів України та їх нагляд здійснювався НКЮ СРСР через НКЮ УРСР, республіканським Наркоматом юстиції та регіональним управлінням Наркомюсту. Положенням регламентувалось те, що колегії адвокатів надавали юридичну допомогу у вигляді роз'яснень, порад, довідок тощо; складали заяви, скарги та інші документи; брали участь у судових процесах як захисники обвинувачених та як представники інтересів відповідачів, інших зацікавлених осіб. Колегії адвокатів наділялись правами юридичних осіб. Тільки особи, що стали членами колегій адвокатів, могли займатися адвокатською діяльністю. Проте в окремих випадках та в порядку, визначеному інструкцією НКЮ СРСР, з дозволу народного комісара юстиції республіки до занять адвокатською діяльністю допускались особи, що не були членами колегій адвокатів. Така практика мала місце у віддалених місцевостях, де юридичні консультації не організовувалися з причин їх нерентабельності. У зв'язку з цим за рекомендаціями місцевих керівних організації дозволялося займатись адвокатською діяльністю вчителям, лікарям та іншим представникам інтелігенції. Цим положенням було визначено завдання адвокатури, структура, керівництво її діяльністю, порядок прийому та виключення з колегії адвокатів, а також регламентував дисциплінарну відповідальність, а саме встановлювався перелік дисциплінарних стягнень (зауваження, догана, сувора догана, відсторонення адвоката від роботи на строк до шести місяців, виключення із складу колегії адвокатів). Накладення дисциплінарного стягнення можна було оскаржити народному комісару юстиції республіки.

Необхідно зазначити, що підвищувалися вимоги до осіб, які вступали до адвокатури. Так, у ст. 6 Положення вказувалося, що членами колегії адвокатів можуть бути особи, які мають вищу юридичну освіту або закінчили юридичні школи – за наявності стажу практичної роботи в судових, прокурорських та інших органах юстиції не менше одного року; які не мають юридичної освіти, але пропрацювали не менше ніж три роки суддями, прокурорами, слідчими або юрисконсультами. Особи, що закінчили юридичні школи, але не мали стажу практичної роботи в судових, прокурор-

ських та інших органах юстиції, могли бути прийняті в колегію адвокатів стажистами. Прийом у члени колегії здійснювався президією колегії адвокатів. Щодо виключення з колегії адвокатів, то Положення встановлювало такі підстави: вчинення злочину; вчинку, що ганьбить звання адвоката та порушення правил внутрішнього трудового розпорядку колегії адвокатів.

Положення «Проадвокатуру» 1939 року забороняло суміщати роботу в держустановах на повну ставку з роботою в адвокатурі, що вимусило останніх вибирати між працею в держсекторі і працею в адвокатурі. Усі питання, пов'язані з діяльністю адвокатів, стали вирішуватися загальними зборами членів колегії адвокатів та її президією. Ці органи обиралися таємним голосуванням.

Згідно з Положенням у всіх областях України утворювалися колегії адвокатів, що були добровільними об'єднаннями осіб, котрі займалися адвокатською діяльністю. Всі питання, пов'язані з організацією та діяльністю колегії адвокатів, вирішувалися загальними зборами та президією колегії. На загальні збори покладалися, зокрема, вибори президії та ревізійної комісії колегії адвокатів таємним голосуванням терміном на два роки; заслуховування звітів про діяльність президії і ревізійної комісії; затвердження штатів та кошторису колегії, правил внутрішнього розпорядку. Ревізійна комісія колегії адвокатів проводила систематичні ревізії фінансово-господарської діяльності президії колегії та юридичних консультацій.

Положенням були скасовані колективи захисників, які діяли у межах колегій, та визначено, що вся практична діяльність здійснюється через юридичні консультації. Юридичною консультацією керував завідуючий, що призначався президією колегії адвокатів, і відповідав за всю роботу консультації. Він розподіляв справи між адвокатами, визначав розмір оплати за юридичну допомогу згідно з такою та здійснював контроль за якістю роботи адвокатів.

Аналізуючи Закон «Про адвокатуру в СРСР», слід відзначити, по-перше, виняткову увагу законодавця до проблем правової допомоги населенню і, подруге, чітке вирішення питання про соціальний статус радянської адвокатури. Прийняте загальносоюзне Положення про адвокатуру певним чином підвело підсумок роботи по створенню адвокатури. Цілі і завдання адвокатури, принципи її формування і діяльності значною мірою зумовлювалися тими процесами, що відбувалися у суспільстві та пристосовувалися до пануючої тоталітарної системи.

Яворська І.В.

*студентка 2-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Національного університету «Одеської юридичної академії»*

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 Р.

Шлях становлення адвокатури був складним, починалися різні пошуки кращих форм і способів організації адвокатури. При самодержавстві розвиток адвокатської діяльності гальмувався небажанням держави дозволити створення професійних адвокатських об'єднань. Усі царі, від Петра I до Миколи I, були набудовані рішуче проти створення в Росії адвокатської корпорації західного зразка. Адвокатською практикою займалися в основному державні службовці невисокого рангу у свій вільний чи час знаходячись у відставці. Однак цей унікальний, специфічний і цікавий досвід діяльності українських адвокатів на всіх етапах українського державотворення ще не достатньо вивчений, проаналізований та синтезований. Тому це унікальне надбання діяльності українських правників минулих поколінь потребує комплексного дослідження, систематизації і популяризації серед сучасників, особливо серед активної молоді.

Адвокатура України за Судовою реформою 1864р. досліджувалася такими вченими як Антонович В., Ганкевич Л., Падох Я., Святоцький О.Д., Медведчук В.В., Чубатий М. та ін.

Як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після проведення на початку 60-х рр. XIX ст. судової реформи, в якій було закріплене право обвинуваченого на захист. Адвокати іменувались повіреними і поділялися на дві категорії – присяжних і приватних.

Присяжними повіреними могли бути особи, що мали вищу юридичну освіту й практичний стаж відповідної судової роботи, а також як помічники присяжного повіреного – не менше п'яти років.

Присяжні повірені організовували свою діяльність на засадах самоврядування шляхом обрання при окрузі судової палату рад присяжних повірених, які обирали голову ради та його заступника (товариша). В Україні до Жовтневої революції існували тільки три округи судових палат – Харківський, Київський та Одеський, де й діяли ради присяжних повірених.

На раду присяжних повірених покладалося: розгляд заяв про вступ або вибуття з числа присяжних повірених; нагляд за дотриманням ними законів, установлених правил; призначення повірених для надання безкоштовної юридичної допомоги; накладення дисциплінарних стягнень.

Матеріальні кошти ради становили: вступний внесок при прийомі до адвокатури, а також обов'язковий щорічний внесок, який сплачували присяжні повірені, їхні помічники та приватні повірені. Розмір цих внесків встановлювався радою й коливався від 10 до 30 крб. Для контролю за фінансовою діяльністю рад наприкінці XIX – поч. XX ст. був утворений інститут нинішньої ревізійної комісії. Зарахованому до числа присяжних повірених рада видавала відповідне свідоцтво й після приведення даної особи до присяги її заносили до списків, які щороку публікувалися в офіційній пресі для загального відома. Присяжні повірені могли брати на себе представництво в цивільних і захист у кримінальних справах, що розглядалися в окрузі, до якого були приписані. За поданням судових палат і рад присяжних повірених міністром юстиції на кожні три роки встановлювалася такса, яка після її затвердження у законодавчому порядку також публікувалася. Слід зауважити, що передбачався й певний порядок надання безкоштовної юридичної допомоги.

Присяжні повірені не мали права захищати в суді інтереси, своїх рідних, їм також заборонялося розголошувати таємниці свого довірителя як під час ведення справи, так і після її закінчення. За умисне порушення цієї гарантії присяжний повірений міг бути притягнутий до кримінальної відповідальності. Тоді ж вводився й інститут, так званих, приватних повірених, якими могли бути громадяни, що досягли 18 років, за винятком жінок, які не мали права представляти на суді чужі інтереси. Приватні повірені не мали своєї корпоративної організації. Для отримання свого звання їм необхідно було скласти екзамен в окружному суді або судовій палаті, які й видавали свідоцтво встановленого зразка на право ведення судових справ. Прізвища осіб, котрі отримали такс свідоцтво, публікувалися в «Губернських відомостях». На відміну від присяжних повірених приватні могли виступати лише в тих судах, до яких вони були приписані і які, відповідно, здійснювали нагляд за їхньою діяльністю. В окрузі Харківської судової палати у 1886 р. налічувалося 168 присяжних повірених і 53 помічники, в Одеській – відпо-

відно 125 і 63, Київській – 120 і 54. У 1913 р. в Харківській – 339 і 461 їхніх помічників, в Одеській – 441 і 467, Київській – 492 й 417. Щодо приватних повірених, то на цей рік в окрузі Харківської судової палати їх було всього 5,8% до загальної кількості присяжних повірених, Одеської – 7,1% і Київської – 10,7%. Кількість населення, що обслуговувалася адвокатами судових округів України, була різною. У 1897 р. один адвокат обслуговував 55,3 тис. населення Харківського округу, 23,7 тис. – Одеського й 32,3 тис. Київського, а в 1910 р. відповідно 26,9 тис, 17,4 тис, 16,1 тис. Українська адвокатура того часу відрізнялася демократичними принципами організації. До неї вступило багато прогресивних, учених, громадських діячів (М.Жученко, О.Гольденвейзер, О. Александров та ін.)

Це, звичайно, непокоїло царський уряд. І тому вже у 1874 р. з'явилося розпорядження про тимчасове припинення організації рад присяжних повірених з передачею їх функцій окружним судам.

У наш час захиснику як ніколи потрібно мати силу, волю, мудрість, мужність та знання, щоб розумно відповідати добром на добро й справедливістю на зло. Час визначає необхідність постановки судочинства в першу чергу на захист прав і свобод людини, честі, гідності і репутації. добропорядних громадян. Без цього неможливо закласти духовну, моральну основу нашого майбутнього. Справжня велич держави полягає в добробуті й безпеці її громадян.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Батан Ю. Д.

*студент 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
та юридичної журналістики Національного університету
«Одеська юридична академія»*

НОВІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ ЗА ЗАКОНОМ «ПРО ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ»

Відповідно до статті 36 Конституції України, громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. На момент ухвалення Основного Закону єдиним спеціальним законом, що регулював право на свободу об'єднання, був Закон України «Про об'єднання громадян», ухвалений 1992 року. Цей закон поділяв усі об'єднання громадян на політичні партії та громадські організації. На той час вже існував Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991), згодом було ухвалено ще кілька законів: «Про благодійництво та благодійні організації» (1997, нині чинний Закон України 2012 року «Про благодійну діяльність та благодійні організації»), «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998), «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (1999), «Про політичні партії в Україні» (2001), що детальніше регулювали відповідні види об'єднань громадян, і таким чином значна частина Закону «Про об'єднання громадян» стала не зовсім актуальною.

22 березня 2012 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про громадські об'єднання», який було введено в дію 1 січня 2013 року одночасно зі втратою чинності Закону України «Про об'єднання громадян».

Однією із основних відмінностей нового Закону є нормативне (раніше при ухваленні вищезгаданих конкретніших Законів не

скасовувалися норми Закону «Про об'єднання громадян», у зв'язку з чим існували колізії) зазначення, що норми нового Закону не стосуються політичних партій, релігійних організацій, саморегулювальних організацій тощо.

Закон України «Про об'єднання громадян» визначає об'єднання громадян як «добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів». Однією з основних новел є надання можливості виступати засновниками громадських об'єднань юридичним особам приватного права — так зване вторинне право на свободу об'єднання (через створення інших юридичних осіб та колективне членство). Це відповідає європейським тенденціям і є кроком до гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Таким чином, «юридичні особи приватного права» — не тільки інші громадські об'єднання, але й господарські товариства, кооперативи тощо, — можуть брати участь в об'єднаннях громадян.

Відповідно до нового Закону, громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація — це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, а громадська спілка — це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

Щодо інших змін, то відповідно до ч. 3 статті 7 нового Закону засновниками громадського об'єднання можуть бути 2 особи, коли раніше була вимога про те, що мінімальна кількість засновників громадської організації — 3 особи.

На відміну від статті 13 Закону «Про об'єднання громадян» 1992 року, стаття 11 новоухваленого Закону розширює перелік відомостей, які повинні бути включені до статуту.

Стаття 16 Закону «Про об'єднання громадян» 1992 року встановлювала як підставу для відмови у реєстрації об'єднанню громадян, суперечність назви чи статутного або інших документів вимогам законодавства України. Натомість, у ч. 10 ст. 12 Закону нормотворцем встановлено чіткий та вичерпний перелік підстав для відмови у реєстрації громадського об'єднання.

Відзначено науковцями як позитивне положення ст. 21 Закону («Права громадських об'єднань»), яким передбачено право громадських об'єднань звертатися до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами, що відповідає ст. 40 Конституції України.

Новим Законом передбачено й деякі інші нововведення: знижено вік для засновників молодіжної громадської організації – з 15 років (Закон 1992 року) до 14 років; за громадськими об'єднаннями зі статусом юридичної особи закріплено право на здійснення підприємницької діяльності; детальніше врегульовано порядок утворення громадської організації, встановлено вимоги до протоколу установчих зборів; детальніше врегульовано процедуру реєстрації громадських організацій та відмови у такій, зокрема встановлено на нормативному рівні строк розгляду документів для реєстрації (7 днів).

Щодо неоднозначних вимог нового Закону, то, по-перше, відповідно до ч. 3. ст. 2 Закону «особливості регулювання суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення окремих видів громадських об'єднань можуть визначатися іншими законами». За такого формулювання не зрозуміло, чи поширюватиметься новоприйнятий закон на ці організації, чи їх діяльність буде регулюватися лише діючими спеціальними законами. По-друге, у Законі відсутня норма про класифікацію статусу громадського об'єднання: всеукраїнський, місцевий та міжнародний. Закон визначає можливість існування громадських об'єднань з «дитячим», «молодіжним» і «всеукраїнським» статусом, але значення всеукраїнського статусу суттєво відрізняється від попереднього. Підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання і відмова від такого статусу відтепер є добровільними. Діяльність громадського об'єднання в будь-якому випадку може поширюватися на всю територію України. Новий закон усуває обов'язковий поділ об'єднань громадян за територіальним статусом усередині країни, який характерний тільки для країн пострадянського простору. Європейські закони (наприклад, Чехії, Естонії) виділяють тільки міжнародні об'єднання. Територіальний статус і поширення діяльності інших організацій всередині країни не визначаються і не обмежуються.

Підсумовуючи, можна говорити про вдосконалення нормативно-правового регулювання створення та діяльності громадських організацій в Україні у зв'язку з ухваленням нового Закону України «Про громадські об'єднання», що є позитивним кроком на шляху до розвитку громадянського суспільства в нашій державі.

Васильєв В.В.

*студент 2-го курсу відділення загальної юридичної підготовки
Академії адвокатури України*

ДЕЯКІ КРОКИ ДО ЗМІЦНЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Конституція України проголошує, що наша держава є соціальною, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Саме тому, інститут адвокатури в Україні з перших днів проголошення незалежності відіграє важливу роль у забезпеченні і ефективній реалізації захисту прав людини.

Прийняття Закону України «Про адвокатуру» у 1992 році стало важливим кроком на шляху розбудови правової держави. На той час, закон був досить прогресивним, він закріпив засади незалежності адвокатури та її основоположні принципи функціонування. Але час не стоїть на місці, все змінюється, а тому старий закон вже не відповідав повною мірою потребам суспільства і, в перспективі, міг призвести до певних негативних наслідків. Разом з цим, подальше існування інституту адвокатури в Україні було неможливе без створення єдиної професійної організації, в рамках якої забезпечувалось неухильне дотримання адвокатами корпоративних правил та високих стандартів адвокатської діяльності.

Слід сказати, що необхідність змін визріла не лише під тиском зовнішньополітичних обставин, а й в середині українського суспільства та адвокатської спільноти. Метою створення нового закону став процес докорінного реформування засад діяльності адвокатури, зростання фахового правозахисного потенціалу тощо. Важливо, що новий закон, серед інших, визначив критерії та види надання кваліфікованої безоплатної правової допомоги для соціально-вразливих верств населення.

Прийнятий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» врахував сучасні європейські та світові стандарти щодо організації і діяльності адвокатури, висновки та пропозиції експертів, провідних вітчизняних науковців та практиків.

Таким чином, виходячи з наведеного, слід констатувати, що проведені реформи стали важливим кроком на шляху утвердження принципу верховенства права та надання кожній особі кваліфікованої правової допомоги. В подальшому, це сприятиме перетворенню адвокатури на ще більш ефективний інститут захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина, та міцним фундаментом в інтеграційних намірах України до світового співтовариства.

Джумаєва К.Б.

*студентка 5-го курсу юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна*

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розбудова правової держави неможлива без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура. Адвокатура — важливий інструмент дійсної демократії. Адже за своєю природою вона є громадською, самостійного виду організацією професійних юристів, яка виконує важливу суспільну функцію — захист прав і законних інтересів громадян та організацій.

На сьогоднішній день розвиток цього інституту в Україні відбувається в рамках процесу модернізації правової системи — комплексу соціальних, економічних, правових, політичних, культурних та інтелектуальних трансформацій. Для інституту адвокатури України цей процес є дуже складним і суперечливим, оскільки в державі ще не сформувалися надійні механізми практичної реалізації громадянських прав і свобод.

Вивчаючи становище вітчизняної адвокатури на сучасному етапі, необхідно зазначити, що судовою реформою, здійсненою у 2012 році, практично її не зачепила. Прийнятий закон «Про адвокату-

ру та адвокатську діяльність» передбачає створення Національної асоціації адвокатів України з обов'язковим членством в ній всіх адвокатів. Однак подібний законодавчий підхід не враховує приписи статті 36 Конституції України про те, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій та положення статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо права на свободу об'єднання з іншими особами, а відтак є неприйнятним. Об'єднання адвокатів може бути створене лише на добровільній основі, а право на адвокатську діяльність повинні мати також і адвокати, які не є членами адвокатського об'єднання. Все вищевикладене підводить до висновку, що вдосконалення законодавства про адвокатуру є одним із наріжних каменів правової реформи в сенсі захисту прав людини.

Тому проблеми розвитку адвокатури на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства є актуальними.

З огляду на специфіку адвокатської діяльності та її еволюцію, інститут адвокатури України посідає помітне місце у громадянському суспільстві.

Існування громадянського суспільства нерозривно пов'язане з правовою державою. У правовій державі, перш за все, повинні бути чітко визначені права і свободи громадян, закріплені ці визначення у дусі визнаних прав світової спільноти, надати цим правам і свободам форму конкретних правових зобов'язань. Адвокатура в цій системі зв'язків є об'єктом, який сам підпадає під таке нормування, і одночасно – суб'єктом, що здійснює на користь суспільства індивідуалізацію проголошених прав і обов'язків. Через адвокатуру як інститут громадянського суспільства правова держава забезпечує своїм громадянам можливість реально відчувати їх права і свободи. Адвокат захищає права приватної особи в ім'я суспільного блага. Отже, адвокатура – це своєрідний буфер, що збалансовує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави.

Однак адвокатура України є не лише інститутом громадянського суспільства, а й корпорацією, головним обов'язком якої є забезпечення захисту інтересів усіх суб'єктів громадянського суспільства. Про це свідчить наявність потреби громадянського суспільства в цьому інституті, яке потребує надання професійної правової допомоги фахового юриста, оскільки більшість членів

суспільства позбавлена можливості захищати свої інтереси в конфліктах з державою та іншими особами.

Правова природа будь-якої адвокатури взагалі відображається в її офіційному статусі: це незалежна, недержавна, некомерційна, добровільна організація кваліфікованих юристів, створена для надання юридичної допомоги всім, хто її потребує.

Розвиток адвокатури залежить від рівня правової культури населення, з одного боку, політичної волі держави та можливого нормативно-правового закріплення — з іншого.

Метою Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є реформування адвокатури відповідно до загальноновизнаних міжнародних демократичних стандартів для забезпечення надання адвокатами високоякісної професійної правової допомоги. Комісія з реформування прокуратури і адвокатури не припинила свою роботу і опрацьовує наразі пропозиції щодо комплексного реформування системи органів прокуратури відповідно до загальноновизнаних міжнародних демократичних стандартів. Не слід забувати також, що проблеми законодавчого врегулювання діяльності адвокатури мають вирішуватися із урахуванням думок та пропозицій самих адвокатів шляхом залучення їх до участі в розробці законів, що регулюють питання адвокатури в Україні.

Для вдосконалення інституту адвокатури України як інституту громадянського суспільства в умовах побудови правової держави необхідно:

- сформувати у громадян правильне уявлення про роль адвокатури в громадянському суспільстві та й в цілому у державі;
- зміцнити довіру громадян та всього суспільства до діяльності адвокатури;
- домагатися повної незалежності адвокатури;
- поліпшити якість надання кваліфікованої юридичної допомоги;
- забезпечити доступність юридичної допомоги;
- гарантувати безперешкодне виконання адвокатами своїх обов'язків.

Підводячи підсумок, зазначимо, що головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури — це захист прав людини. Це положення має бути основоположним у вирішенні проблеми досконалого функціонування цього надзвичайно важливого правовозабезпечувального інституту.

Заяц В.І.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ
ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ» НА ТЛІ
ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ»
19 ГРУДНЯ 1992 РОКУ**

Прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 5 липня 2012 року було обумовлено рядом фактів серед яких не останню роль відігравали також і відповідні міжнародні зобов'язані, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи.

Новий закон має сприяти досягненню відповідних цілей та завдань, які ставляться перед цим інститутом, та які не можна було повною мірою реалізувати у межах старого законодавства, адже переважна більшість його положень не відповідала сучасному стану суспільних відносин і викликам, що поставали перед українською адвокатурою.

Попередній Закон «Про адвокатуру» визначав види адвокатської діяльності до яких, зокрема, відносились посвідчення копій документів у справах, які ведуться адвокатом, та вказував також, що окрім прямо визначених законом видів адвокатської діяльності, адвокат може здійснювати й інші види юридичної допомоги, передбачених законодавством. Таким чином, адвокатом могли здійснюватись тільки ті види діяльності, що були прямо дозволені законодавством.

У свою чергу новий закон, а саме стаття 19, встановлює, що перелік видів адвокатської діяльності є фактично невичерпним, оскільки зазначено, що адвокат має право займатись також іншими видами адвокатської діяльності, не забороненої законом. Очевидно, що дана законодавча зміна обсягів адвокатської діяльності носить позитивний характер з огляду на те, що сфери, у яких сьогодні виникають потреби в отримання кваліфікованої правової допомоги постійно збільшуються.

Щодо самих же професійних прав адвокатів, то жодних істотних, потрібних та очікуваних змін новий закон не забезпечив.

Так, у відповідності до положень старого закону, професійні права адвокатів, фактично, складали дев'ять груп, а саме: представництво і захист інтересів клієнта; збирання відомостей про факти, які можуть бути використані як докази, зокрема, шляхом надіслання відповідних запитів; ознайомлення з відповідними документами і матеріалами, за винятком тих, які містять охоронювану законом таємницю; отримання висновків з питань, що потребують спеціальних знань; опитування громадян; застосування науково-технічних засобів відповідно до чинного законодавства; доповідь клопотань та скарг; присутність при розгляді своїх клопотань і скарг; виконання інших дій, передбачених законодавством.

Новим законом обсяг професійних прав адвокатів кількісно збільшено. Так, у відповідності до статті 20 закону, закріплено, що адвокат має право: звертатись з адвокатськими запитами; представляти та захищати права, свободи та інтереси клієнта; ознайомлюватись з документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; складати заяви, скарги, клопотання та інші правові документи, а також подавати їх; доповідати клопотання та скарги; бути присутнім при розгляді своїх клопотань і скарг; збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватись з ними; опитувати осіб за їх згодою; застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом; посвідчувати копії документів, у справах, які веде; одержувати письмові висновки з питань, що потребують спеціальних знань; користуватись іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами.

На відміну від старого законодавчого регулювання, новий закон надає адвокату право не тільки збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, тобто збирати інформацію, але дозволяє також, у встановленому законом порядку, запитувати, отримувати і вилучати речі, документи та їх копії, тобто збирати певні матеріальні об'єкти, що можуть бути використані як докази. Беззаперечно, що дана законодавча новела носить важливий прак-

тичний характер та є правильною. У той же час, спостерігається певна непослідовність законодавця, який, надавши адвокату право збирати з метою використання у якості доказів певні предмети та речі, тобто матеріальні об'єкти, включили в поняття адвокатської таємниці, яка підлягає охороні відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру», тільки інформацію, зокрема, у формі документів та інші відомості, і нічого не зазначив про відповідні предмети та речі. Очевидно також, що вказівка на те, що запитування, отримування і вилучення речей та документів може здійснюватись виключно в установленому законом порядку, тобто бланкетний характер норми, навряд чи буде сприяти уніфікованому та однозначному її розумінню та застосуванню всіма суб'єктами, інтереси яких можуть зачіпатись.

На жаль, не знайшла свого законодавчого закріплення й ціла низка інших професійних прав адвокатів, необхідних для незалежної та ефективної діяльності, зокрема: збирати, зберігати та надавати докази; безперешкодно ознайомлюватись з необхідними для надання правової допомоги документами і матеріалами, включаючи матеріали судових справ, у яких адвокат надає правову допомогу або інші юридичні послуги, в судах, органах державної влади, органах місцевого самоврядування, юридичних осіб; ознайомлюватись з судовою практикою, зокрема, рішеннями, вироками, ухвалами та постановами, які набрали законної сили, та практикою органів, що вирішують спори у позасудовому порядку; мати конфіденційні побачення з клієнтом, в тому числі при його затриманні, перебуванні під вартою та в установах виконання покарань, – без зволікання, обмеження їх кількості та тривалості.

Доцільно також було б встановити, що професійні права адвоката, визначені законом, не є вичерпними, та що адвокат має право виконувати дії, що не суперечать чинному законодавству.

Новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» – це звісно крок вперед, оскільки окремі норми у порівнянні з попереднім законом значно розширені та конкретизовані, також в ньому містяться принципові новели, але поряд з цим, в законі залишається ще багато аспектів, які потребують удосконалення.

Коваль Д.І.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОСВІТУ

Утвердження і забезпечення права людини на освіту в будь-якій країні є одним з найважливіших обов'язків держави. Право кожного на освіту проголошено в Загальній декларації прав людини (ст. 26), а в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (ст. 13). В Протоколі до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р., а також ст. 53 Конституції України передбачає право на освіту, держава повинна забезпечити доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах. Сьогодні цілком очевидно, що неосвічена людина не зможе забезпечити собі належних умов життя і реалізуватись як особистість, а також усвідомити і захистити свої права. У національній юридичній науці проблема забезпечення конституційного права кожного на освіту в системі основних прав та свобод громадянина повною мірою не розроблена і потребує всебічного наукового дослідження.

Згідно ч.2 ст.59 Конституції України для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Відповідно до профільного закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012р. адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

Протягом багатьох років дослідження способів та прийомів захисту тих чи інших прав людини вчені правознавці так і не прийшли до спільної думки, щодо змісту даного поняття. Малько А. вважає, щоправові способи – це всі ті юридичні інструменти, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення поставлених цілей, а Гетьманцев М. розуміє під поняттям способи захисту – передбачені законодавством засо-

би, за допомогою яких можуть досягатися припинення, попередження, усунення порушень права, його відновлення та (або) компенсація втрат, спричинених порушенням права. Виходячи із вище наведених понять можна виокремити наступні ознаки способів захисту права на освіту:

- а) встановлюються законом або договором;
- б) мають примусовий характер;
- в) застосовуються компетентними органами або самою особою;
- г) забезпечують попередження, припинення порушення права на освіту, його відновлення, а також відшкодування особі заподіяної шкоди.

В юриспруденції виділяють наступні способи захисту особистих немайнових прав: а) превентивно-припиняючі; б) відновлювальні; в) компенсаційні.

Превентивно-припиняючі способи захисту спрямовані на попередження та припинення порушення права на освіту, вони забезпечують безперешкодну його реалізацію. Одним із них є визнання права. Цей спосіб застосовується, коли суб'єктивне право на освіту не визнається, оспорується іншою особою. У випадку захисту права на освіту, до такого способу можна віднести визнання права навчатися у вищому навчальному закладі, здобувати безоплатну освіту, певний напрям або спеціальність, обирати викладача, навчальні дисципліни (за умовами Болонської системи) тощо. Наступними способами, які належать до превентивно-припиняючих є припинення дії, яка порушує право на освіту, зміна та припинення правовідносин. Також до даної класифікаційної групи належить визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Цей спосіб має ряд особливостей: а) чітко визначені заподіювачі шкоди – відповідні державні органи, органи місцевого самоврядування, їхні посадові і службові особи;

б) підставою його застосування є прийняття незаконних рішень, вчинення активних дій і бездіяльність означених суб'єктів, що призвело до порушення суб'єктивного права на освіту; в) застосування цього способу здійснюється в межах адміністративного процесу. Таким чином, можна оскаржити незаконні правозастосовні та нормативно-правові акти, прийняті як індивідуально, так і

колективно. Наприклад, накази директора, ректора, розпорядження декана, рішення Вченої ради вищого навчального закладу тощо, якщо вони незаконні та порушують суб'єктивне право на освіту.

Друга група представлена відновлювальними способами захисту права на освіту. Основним з них є відновлення становища, яке існувало до порушення суб'єктивного права на освіту. Завдяки цьому способу особа, яка навчається, може бути повернена у попередній стан та уникнути негативних наслідків порушення права на освіту.

Компенсаційні способи захисту забезпечують додаткову компенсацію збитків, які пов'язані з порушенням права на освіту. Вони застосовуються у випадках, коли поновлення права на освіту є неможливим у повному обсязі, а також, коли одночасно з порушення цього права особі була завдана інша шкода, яка пов'язана з цим порушенням. До цієї групи відносять відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Таким чином, основні напрями удосконалення конституційно-правового забезпечення права на освіту визначаються загальними тенденціями розвитку українського суспільства. Проте основною проблемою залишається нормативне закріплення способів і засобів захисту цього права, і нашим завданням як майбутніх юристів є її розв'язання, оскільки, хто як не ми знаємо на скільки в наш час важлива освіта. Д. Дідро сказав: Знання того, якими речі повинні бути, характеризує людину розумну; знання того, які речі насправді, характеризує людину досвідчену; знання ж того, як їх змінити на краще, характеризує людину геніальну.

Конєва Л. Д.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МОЖЛИВІСТЬ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО КОНСТИТУЦІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Конституційно-правова відповідальність — це особливий вид юридичної відповідальності, зміст і особливості якої зумовлені першочерговою роллю конституційного права в системі національного права України.

Конституційно-правова відповідальність є передбачений нормами конституційного права специфічний обов'язок суб'єктів конституційного права зазнати несприятливих наслідків особистого, майнового чи громадського характеру за скоєне правопорушення, який виступає як засіб забезпечення норм конституційного права, часто має чітко виражений політичний характер, реалізує інтереси особливого кола суб'єктів через спеціальний механізм реалізації, містить цілу низку юридичних санкцій.

Конституційній відповідальності властива якість, яка надає їй специфічних рис. Такою якістю є політичний характер конституційної відповідальності, і це цілком закономірно, оскільки конституційні відносини пов'язані з такими соціальними явищами, як влада, держава, політика, суспільство. дуже виразно це спостерігається на рівні конституційного регулювання.

До суб'єктів конституційної відповідальності належать органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи. Суб'єктами такого виду юридичної відповідальності в Україні є: Президент України; Верховна Рада України; народні депутати України; Кабінет Міністрів України; Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри та міністри України; Верховна Рада Автономної Республіки Крим; депутати Верховної ради Автономної Республіки Крим; Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим; сільські, селищні, міські, районні у містах, районні та обласні ради; депутати відповідних рад; сільські, селищні та міські голови; голови районних та обласних рад; голови місцевих державних адміністрацій.

За Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ч.1 ст.7) діяльність адвоката несумісна з роботою на посадах:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань;

г) судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, Голова, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);

д) особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, податкової міліції;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, митної служби, державної податкової служби;

є) члени Центральної виборчої комісії;

ж) посадові та службові особи інших органів державної влади.

Отже, зазвичай прийнято вважати, адвокат не є суб'єктом конституційної відповідальності. Проте, адвокат так само є суб'єктом конституційно-правової відповідальності в разі невиконання або неналежного виконання конституційного обов'язку по наданню особі кваліфікованої юридичної допомоги.

Сама категорія «конституційно-правової відповідальності» сьогодні міцно вплетена в конституційно-правову матерію, однак є порівняно мало досліджень присвячених фізичним особам, що володіють особливим конституційно-правовим статусом, де адвоката не відносять до суб'єктів конституційно-правової відповідальності.

Такий стан речей відповідає чинному законодавству і адвокат є суб'єктом конституційно-правової відповідальності, і відноситься до фізичних осіб, що володіють особливим конституційно-правовим статусом, на що вказують наступні обставини:

(ч 2 ст. 59 Конституції України) Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Для того щоб виконувати конституційний обов'язок надання кваліфікованої юридичної допомоги адвокат повинен вступати у відповідні конституційно-правові відносини відповідно бути суб'єктом цих відносин, причому, суб'єктом, що володіє особливим конституційно-правовим статусом.

Особливий конституційно-правовий статус адвоката обумовлений тим, що: існує певна, з підвищеними вимогами процедура набуття статусу адвоката (відповідно до ЗУ«Про адвокатуру та адвокатську діяльність»); адвокат несе спеціальну конституційний обов'язок перед державою надавати кваліфіковану юридичну допомогу кожному бажаному.

З того, що адвокат є суб'єктом конституційно-правових відносин, випливає, що за невиконання або неналежне виконання свого конституційного обов'язку надання довірительну кваліфікованої юридичної допомоги він повинен нести конституційно-правову відповідальність, тобто зазнати певні несприятливі наслідки за скоєне правопорушення.

Кравченко Д. А.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ СНД ТА УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку суспільства проблема прав людини набула глобального значення. В Україні право на захист є конституційним принципом. Саме тому адвокатура виконує важливу суспільну функцію, що полягає в захисті прав, свобод та законних інтересів громадян.

Стаття 59 Конституції України зазначає, що кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та

надання правової допомоги при вирішенні справ у судах тайніших-державних органах в Україні діє адвокатура.

Механізми реалізації цього конституційного положення встановлюються у Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 5 липня 2012р., а також Законом України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011р.

Засади, функціонування та управління системами безоплатної правової допомоги у різних країнах (у тому числі країнах СНД) дещо відрізняються. Обсяг того, що саме може передбачати безоплатна правова допомога, також різниться від країни до країни.

Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН із попередження злочинів у 1990 р., закріплюють обов'язок уряду забезпечити необхідне фінансування й інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим незаможним людям.

Слід зазначити, що запропонована українська модель безкоштовної правової допомоги відрізняється від описаних, оскільки є своєрідним ноу-хау, викликаним не в останню чергу жорсткою економією Держбюджету.

У більшості країн СНД право людини на отримання правової допомоги закріплено в Конституції, а його зміст і порядок реалізації визначено у відповідних законах. Водночас законодавство кожної країни має й певні особливості стосовно умов і порядку надання безоплатної правової допомоги. Остання є однією з гарантій держави щодо реалізації та захисту прав і законних інтересів громадян і полягає в наданні правової допомоги визначеним у законодавстві категоріям населення в порядку і на підставах, передбачених законом, за рахунок бюджетних коштів. Спосіб організації надання безоплатної правової допомоги за рахунок держбюджету визначається місцевими умовами, серед яких – правові традиції, культура та доступний бюджет.

Досліджуючи відповідне законодавство, можна виокремити дві групи країн залежно від того, чи передбачені в їхніх конституціях право особи на безоплатну правову допомогу або участь держави в наданні безкоштовно такої допомоги.

До групи країн, Основний Закон яких передбачає право особи на правову допомогу безоплатно або коштом держави, належать Республіка Азербайджан, Республіка Казахстан, Російська Федерація, Республіка Вірменія, Республіка Білорусь, а також Україна.

Положення конституцій формуються в різний спосіб. У статті 61 Конституції Азербайджану записано: кожен має право на отримання кваліфікованої правової допомоги. У передбачених законом випадках правова допомога надається безоплатно, за рахунок держави. Стаття 20 Конституції Вірменії зазначає: кожен має право на отримання юридичної допомоги. У передбачених законом випадках правова допомога надається за рахунок державних коштів. Дещо по-іншому викладено положення про правову допомогу у статті 48 Конституції Російської Федерації: кожному гарантується право на отримання кваліфікованої правової допомоги. У випадках, передбачених законом, правова допомога надається безкоштовно. Також розгорнуто сформульовано питання про правову допомогу в статті 62 Конституції Республіки Білорусь: кожен має право на правову допомогу для здійснення та захисту прав і свобод, в тому числі й право користуватись у будь-який момент допомогою адвокатів та інших своїх представників. У випадках, передбачених законом, правова допомога надається за рахунок державних коштів. Протидія наданню правової допомоги в Республіці Білорусь забороняється. Стаття 59 Конституції України формулює це питання так само широко, як і Конституції Росії та Білорусії.

Дослідження цих формулювань свідчить про певні відмінності. В одних випадках конституції передбачають, що кожен має «право на правову допомогу» або ж має «право на кваліфіковану правову допомогу», а в інших – передбачено «право на отримання правової допомоги», «право на отримання юридичної допомоги» або «право на отримання кваліфікованої правової допомоги». В усіх згаданих конституціях встановлено, що законом мають бути передбачені випадки, коли правова допомога надається «безоплатно», «безкоштовно», «за рахунок держави», «за рахунок державних коштів».

Законодавства країн СНД щодо безоплатної правової допомоги можна поділити на дві групи, залежно від того, чи створено в них систему безоплатної правової допомоги, чи прийнято відповідні закони. У деяких країнах створено окремий орган, що здійснює управління наданням безоплатної правової допомоги. У Молдові – Національна рада з гарантованої державою юридичної допомоги, у Грузії – Служба юридичної допомоги, в Україні – Центр надання безоплатної вторинної правової допомоги. Законодавство цих країн визначає, що фінансування безоплатної правової допомоги

здійснюється з Державного Бюджету, проте крім коштів державного бюджету з цією метою можуть використовуватися дозволені законодавством інші кошти. Наприклад, у статті 25 Закону Грузії «Про юридичну допомогу» визначено, що джерелом фінансування служби юридичної допомоги є цільові кошти, виділені з Державного бюджету, пожертвування і гранти, дозволені законодавством Грузії. Крім того, в окремих країнах (наприклад, у Казахстані та Білорусії) законодавство зобов'язує адвокатів надавати безоплатну правову допомогу за рахунок коштів Колегії адвокатів. У кожній країні наявність в осіб права на безоплатну правову допомогу зумовлена майновим критерієм (брак коштів, мінімальний рівень доходу) та інтересами правосуддя (складність справи з матеріального та процесуального погляду та важливість для заявника). Вірменія єдина серед країн СНД прирівняла оплату роботи адвоката до оплати роботи прокурора.

У країнах СНД триває становлення державної правової політики у сфері правової допомоги, яка спрямована на вдосконалення цього інституту. На мою думку, аналіз згаданих законів і досвід країн, де вже діє ефективна система правової допомоги, є важливим і досить корисним як і для України, так і для інших держав.

Лысак Е. А.

*студентка 2-го курса социально-правового факультета
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

РЕФОРМИРОВАНИЕ АДВОКАТУРЫ В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Реформирование адвокатуры в Украине стало ярким примером многолетнего энергичного топтания на месте. Разговоры о необходимости реформирования ведутся уже более десяти лет. Однако, 5 июля 2012 года Верховная Рада Украины приняла Закон «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» и долгожданная реформа вступила в свою активную стадию.

Целью принятия данного Закона является юридическое закрепление адвокатуры в соответствии с общепризнанными международными демократическими стандартами для обеспечения предоставления адвокатами высококачественной профессиональной юридической помощи.

Среди основных положений Закона можно выделить:

- создание системы органов адвокатского самоуправления, определение их полномочий;
- создание Национальной ассоциации адвокатов Украины; – создание Единого реестра адвокатов Украины;
- определение порядка допуска адвокатов иностранных государств к осуществлению адвокатской деятельности на территории Украины;
- введение ответственности за непредставление ответа на адвокатский запрос, а также за предоставление недостоверной или неполной информации;
- определение порядка наложения дисциплинарных взысканий на адвокатов.

Проанализировав закон, можно сделать вывод, что некоторые нормы нарушают права адвокатов, а также противоречат нормам Конституции Украины и другим законодательным актам.

Так, данный Закон не решил проблему фактического принуждения к вступлению в адвокатские объединения, которое обусловлено обязательностью членства в них адвокатов. По нашему мнению, объединение адвокатов может быть создано только на добровольной основе, а право на адвокатскую деятельность должны иметь также и адвокаты, не являющиеся членами адвокатского объединения. Закон при этом может предусмотреть соответствующие стимулы для того, чтобы адвокаты вступали в это объединение, но не средства принуждения их к такому вступлению.

Законом неоправданно предусмотрена дисциплинарная ответственность адвокатов за нарушение правил адвокатской этики. В свою очередь, религиозные, моральные, этические, политические и пр. нормы являются другими видами социальных норм, чем правовые нормы, поэтому их нарушение не может быть основанием для привлечения к юридической ответственности. Разумнее было бы вместо этических правил разработать правила ведения адвокатской деятельности.

Законом недостаточно определена процедура налогообложения адвокатов. Так, в ст. 13 Закона сказано, что адвокат, осуществляющий деятельность индивидуально, относится к samozанятым лицам. Адвокатские бюро и объединения, соответственно, определяются как юридические лица без упоминания об их прибыльности или неприбыльности. С учетом указанных норм Закона адвокаты

не могут платить налоги по упрощенной системе налогообложения. Таким образом, предприниматель, оказывающий юридические услуги, находится в более выгодном положении, нежели адвокат, на которого как на самозанятое лицо ложится значительно больший налоговый груз. Данная ситуация затрагивает и интересы потребителей юридических услуг. Ведь адвокат, заплатив налог в размере половины своего дохода, естественно отразит эти расходы на стоимости предоставленных услуг.

Закон предусматривает обязательную стажировку на протяжении 6 месяцев у действующего адвоката со стажем работы не менее 5 лет. Причем Закон предусматривает ограничение в части количества стажеров, определяя наличие одновременно не более 3-х стажеров. Проблемным в данном случае является вопрос, не достигнет ли очередь из желающих получить адвокатское свидетельство гигантских размеров, ведь адвокатов с соответствующим стажем, которые захотят взять над стажерами «шефство», окажется не так много?

Также хотелось бы отметить, что нормами данного Закона максимально обеспечивается равенство прав адвоката в уголовном, административном, гражданском и хозяйственном процессах. Более того, впервые устанавливается ответственность за непредоставление или неполное предоставление ответа на адвокатский запрос.

Большим достижением стало повышение уровня гарантий адвокатов. Ведь с учетом европейских стандартов Закон предусматривает особый порядок производства обыска или осмотра жилища, иного владения адвоката.

Данным Законом, наконец реализовано конституционное право на получение широким кругом людей бесплатной правовой помощи и предложен новый механизм ее предоставления исключительно адвокатами.

Таким образом, можно сделать вывод, что Закон Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» очень неоднозначен. В нем есть положительные моменты: значительно конкретизированы профессиональные права и гарантии профессиональной деятельности адвоката, в сравнении с предыдущим Законом Украины «Об адвокатуре», адвокатский запрос становится действенным инструментом в работе адвоката. Новый закон дает определение ордера адвоката, конкретизирует требования к договору о предоставле-

нии правовой помощи, описаны процедуры привлечения адвоката к дисциплинарной ответственности. Из минусов можно отметить большое количество недосказанностей в Законе, например, относительно процедуры регистрации адвокатами адвокатских бюро в качестве самостоятельных юридических лиц, их налогообложения. Сложности в получении статуса адвоката и вопросы, связанные с размером налогообложения адвокатской деятельности, могут значительно повысить цены на адвокатские услуги, что сделает их недоступными для обычных граждан, учитывая при этом, что согласно новому Уголовно-процессуальному кодексу в уголовных делах защитником может быть только адвокат, а близкие родственники такого права лишаются. Однако, несмотря на все минусы Закон Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» можно считать большим скачком вперед в реформировании адвокатуры Украины.

Малькут О. М.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Держава, яка керується законами, є вищою
за державу, яка керується людьми

Арістотель

Одним із найважливіших компонентів правової держави в Україні безсумнівно являється такий особливий демократичний інститут, що має назву адвокатура.

У законодавстві України правові засади організації та діяльності адвокатури визначені Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами України. У статті 7 Правил адвокатської етики сказано, що у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства України, а також сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, використовувати усі свої знання та професій-

ну майстерність для належного захисту і представництва прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Адвокат не може давати клієнту поради свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином зумисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами. У своєму приватному житті адвокат також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень і не сприяти навмисного їх вчиненню іншими особами.

В Україні принцип верховенства права закріплений у ч. 1 ст. 8 Конституції.

Оскільки закони повинні відповідати Конституції, а її норми є нормами прямої дії, то принципом діяльності адвокатури слід вважати принцип верховенства права. Для адвокатів принцип верховенства права набуває особливого значення, оскільки вони мають спрямовувати свою діяльність на захист загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, основним пріоритетом якого є права і свободи людини і громадянина.

Конституційний Суд України з приводу принципу верховенства права зазначає наступне: «Верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Принцип верховенства права безсумніву означає, що в правовій державі має панувати закон, а не інтереси осіб, у руках яких у певний момент перебуває влада; функції держави полягають у регулюванні відносин між усіма суб'єктами права на основі закону. Неухильне дотримання принципів верховенства права та верховенства закону покликане забезпечити права і свободи людини у всіх сферах життя, а з боку підлеглих — повага до законів та органів влади.

При такому розумінні сила держави, на якій вона заснована, законна лише в тому випадку, якщо вона застосовується в суворій відповідності з правом, якщо вона повністю служить йому. При цьому закон, зобов'язуючи окремого громадянина до дотримання загальноприйнятих правил поведінки, одночасно чітко окреслює межі прерогатив держави до індивідуальної свободи.

Отже, принцип верховенства закону вимагає, щоб діяльність усіх органів державної влади, у тому числі й такого специфічно-

го інституту як адвокатура, здійснювалася на правовій основі та відповідала умовам легітимності.

Легітимність – це морально-психологічне сприйняття влади громадянами, визнання її права здійснювати управління соціальними процесами, згода, готовність їй підпорядковуватися. У вузькому сенсі легітимною визнається законна влада, утворена у відповідності із процедурою, передбаченою законами.

Законотворчий процес і практика правозастосування показують, що реалізація принципу верховенства права сьогодні стикається з низкою проблем. Поширеним явищем є нерозуміння самого принципу верховенства права, його ототожнення з радянським принципом верховенства позитивного закону. Часто застосовуються закони, які ніяк не вписуються в концепцію природного права, відірвані від природних прав і свобод людини, порушують їх. Як і в радянські часи, громадяни часто не можуть реалізувати свої права через відсутність позитивного закріплення відповідних прав у законах і підзаконних актах або ж через відсутність механізмів реалізації тих прав, які задекларовані в законах.

Останнім часом значно розрослися спалахиобвинувачень, щодо недотримання в Україні принципу верховенства права. Відповідно до результатів оприлюднених у Вашингтоні за 2012 рік Україна посіла 87-ме місце у Індексі верховенства права з 97 країн світу.

«У нас не дотримуються верховенства права і постійно порушують його принципи, хоч дотримання принципів верховенства права проголошені Конституцією», – наголосив Євген Захаров, співголова Харківської правозахисної групи. Своє невдоволення щодо стану реалізації принципу верховенства права як у діяльності інституту адвокатури, так і збоку громадян висунув народний депутат України Сергій Головатий. Згідно із його словами, в Україні взагалі сьогодні не існує верховенства права. Для того, щоб говорити про верховенства права, треба знати — що це таке. Українських суддів, прокурорів, адвокатів, студентів з права не вчать, в чому полягає сутність такої європейської цінності, як верховенство права.

Безсумнівно такий стан речей у нашій державі говорить про безлад і хаос насамперед у стержні, у правовій свідомості як адвокатів, так і усіх нас.

Визнання і дотримання принципу верховенства права є однією з основних і невід'ємних ознак правової держави, у побудові якої активну участь бере адвокатура, керуючись своїм конституційним призначенням. Конституція України містить також низку інших юридичних інститутів і механізмів, які за належної реалізації здатні забезпечити втілення в життя принципу верховенства права. Серед них особливо необхідно відзначити:

положення ч. 2 ст. 19 Конституції, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі та у спосіб, що передбачений Конституцією та законами України. Це положення фактично відтворює одну з основних вимог принципу верховенства права до визначення меж повноважень державних органів, органів місцевого самоврядування та посадових осіб — «недозволене заборонено»;

Отже, для того, щоб наша держава процвітала неабиякі зусилля має докласти інститут адвокатури, який має не тільки дотримуватися, а й реалізовувати у життя один із найголовніших принципів існування держави, як правової – верховенства права.

Маслей А. М.

*студентка 2-го курсу соціально – правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На даний момент тривають гострі дискусії щодо місця, ролі і розвитку адвокатури як інституту громадянського суспільства. Це пояснюється тим, що сьогодні Україна живе в складний час, який характеризується значними перетвореннями в суспільно-політичному і економічному житті. Корінним чином змінилося відношення до прав і свобод людини і громадянина. У сучасних умовах розвитку суспільства проблема прав людини набула глобального значення. Дотримання прав і свобод людини стало символом справедливості у внутрішніх і зовнішніх справах виключної більшості держав, а також необхідною умовою формування правової держави і громадянського суспільства. Важлива роль в реалізації цього положення належить українській адвокатурі.

Сучасна українська адвокатура – це відносно організоване співтовариство українських адвокатів, призначене юридично захищати права і свободи членів українського громадянського суспільства, всіх його суб'єктів, надавати правову допомогу у всіх видах життєдіяльності українського суспільства. Призначення адвокатури – правоохоронна діяльність, захист прав і законних інтересів громадян і організацій. Е. В. Васьковський відзначає, адвокатура, як і інші соціальні інститути, не виникає відразу в організованому вигляді, а з'являється у вигляді незначного зародка, який може при сприятливих обставинах сформуватися і досягти певного розквіту. Інститут адвокатури в світі відомий ще з давніх часів, а в Україні як самостійний правовий інститут адвокатура була введена після проведення судової реформи в 60-х рр. XIX ст. Факт такого тривалого існування інституту адвокатури свідчить про його необхідність для нормального життя цивільного суспільства.

Сьогодні Україна створила незалежну в конституційному сенсі державу, в якій в рамках його геополітичного простору формується громадянське суспільство. Громадянське суспільство – це один з феноменів сучасної держави; сукупність соціальних спільнот, що об'єднані спільними інтересами та реалізується поза сферою діяльності держави і дозволяє контролювати дії державного механізму. Існування громадянського суспільства нерозривно пов'язане з правовою державою. Правова держава, перш за все, повинна чітко визначити права і свободи своїх співгромадян, закріпити це визначення у дусі визнаних прав світової спільноти, надати цим правам і свободам форму конкретних правових зобов'язань. Саме тому інститут адвокатури України посідає помітне місце у громадянському суспільстві. Адже його основні функції – зокрема забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах – спрямовані на охорону і захист законних прав та інтересів громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, а також захист самого громадянського суспільства та інтересів його інститутів. Інститут адвокатури посідає важливе місце в громадянському суспільстві, тому держава зацікавлена в тому, щоб адвокатура розвивалась високопрофесійно і повинна здійснювати певні заходи, які б сприяли розвитку адвокатури, а саме забезпечувати незалежність адвокатури і доступність юридичної допомоги; сприяти здійсненню заходів щодо підвищення кваліфікації

адвокатів, приймати заходи щодо захисту адвокатів від переслідувань, необґрунтованих обмежень їх професійної діяльності тощо. Отже, необхідність підтримки і сприяння розвитку адвокатської діяльності і адвокатури в Україні, забезпечення права громадян на кваліфікаційну юридичну допомогу, зміцнення і розширення професійного співтовариства адвокатів в сучасній Україні є одними з головних завдань української держави.

Для вдосконалення інституту адвокатури України як інституту громадянського суспільства в умовах побудови правової держави необхідно:

- сформувати у громадян правильне уявлення про роль адвокатури в громадянському суспільстві та й в цілому у державі;
- зміцнити довіру громадян та всього суспільства до діяльності адвокатури;
- домагатися повної незалежності адвокатури;
- поліпшити якість надання кваліфікованої юридичної допомоги;
- забезпечити доступність юридичної допомоги;
- гарантувати безперешкодне виконання адвокатами своїх обов'язків.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що адвокатура України є публічно-правовим інститутом громадянського суспільства, який покликаний захищати та представляти інтереси не тільки окремих осіб, а й всього суспільства в цілому. Тобто цей інститут існує та розвивається для захисту індивідуальних і суспільних благ.

Негода Є.М.

викладач кафедри «Правознавство»

Макіївського економіко-гуманітарного інституту

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

У цивілізованих демократичних державах невід'ємним фактором правової системи й основним недержавним інститутом захисту особистості, її прав і свобод є адвокатура. Українська адвокатура вже багато років знаходиться в стані невирішеності, як на законодавчому, так і на виконавчому рівні, проблем, пов'язаних з

адвокатською діяльністю, що негативно впливає на виконання адвокатурою її конституційних завдань. Нарешті 5 липня 2012 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI.

При підготовці Закону були враховані сучасні європейські стандарти організації й діяльності адвокатури, висновки й пропозиції експертів Ради Європи, Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), пропозиції провідних вітчизняних учених, Міністерства юстиції України, суддів, адвокатів.

Одним з міжнародних зобов'язань, Україні необхідно було створити професійну асоціацію адвокатів, що відображене безпосередньо в пункті 11 Висновку № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо вступу України в Раду Європи від 26 вересня 1995 року. На виконання цього зобов'язання Законом й передбачене створення Національної асоціації адвокатів України, що покликана «об'єднати всіх адвокатів України в єдину організацію». За станом на початок 2012 року, за даними Реєстру, адвокатів України – близько 32 тисяч чоловік.

Втім, на думку багатьох експертів, це положення закону викликає сумніви. Обов'язкове членство всіх адвокатів у Національній асоціації адвокатів України, на погляд не тільки експертів але й багатьох адвокатів, суперечить приписанням статті 36 Конституції України про те, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян або обмежений у правах у тому числі й приналежності або неприналежності до політичних партій або громадських організацій. Але в цій статті мова йде про членство в політичних партіях і громадських організаціях громадян. Адвокатська ж асоціація є професійною корпорацією з делегованими державою публічними функціями, діяльність якої не підпадає під дію згаданої статті.

Підтвердженням цьому є багато рішень Європейського суду по правах людини, який неодноразово визнавав, що деякі асоціації у зв'язку з їхньою публічною природою (наприклад, об'єднання адвокатів, нотаріусів) не включаються у визначення «асоціації» в частині I статті 11 Європейської конвенції по правах людини, зміст якої аналогічний змісту статті 36 нашої Конституції. Європейський суд визначав такі організації як утворення публічного права, призначені для регулювання певної професії, тому як такі вони

не відносяться до сфери дії статті 11 Конвенції, що забороняє обов'язкове членство.

Показово також, що ще в 1998 році Конституційний суд Російської Федерації також ухвалив, що обов'язкове членство в нотаріальній палаті не суперечить статтям 19 і 30 Конституції РФ, що забороняє обов'язкове членство в громадських організаціях. Мотивом рішення послужило посилення на виконання нотаріальними палатами важливих публічних функцій. Пізніше, розглядаючи скаргу російських позивачів по згаданій справі, Європейський суд по правах людини підтвердив правильність рішення Конституційного Суду РФ.

Уперше в Законі чітко визначені організаційні форми адвокатського самоврядування: його вищий орган – з'їзд адвокатів України, і Рада адвокатів України, що діє в перервах між з'їздами; на обласному рівні – конференції адвокатів регіону й ради адвокатів регіону, що діють між конференціями. Рішення цих органів обов'язкові для виконання всіма адвокатами України або регіону відповідно. Крім того, передбачене існування Вищих кваліфікаційно-дисциплінарної й ревізійної комісій адвокатури, а також відповідних комісій у регіонах. Компетенція й процедурні питання діяльності перерахованих органів докладно визначені. Таким чином, усередині інституту адвокатури буде створена єдина, законодавчо регламентована система органів самоврядування.

Крім іншого, Закон підсилює законодавче забезпечення адвокатської діяльності (р. III). Насамперед, мова йде про гарантії цієї діяльності, які набагато більше деталізовані, чим раніше. Але варто сказати й про законодавчо закріплені обов'язки:

- указати в рішенні суду про проведення обшуку або огляду житла або іншого володіння адвоката перелік речей, документів, які планується знайти або вилучити. До того ж, при проведенні цих дій повинен бути присутнім представник ради адвокатів регіону;

- надавати відповіді на адвокатські запити. Крім того, встановлена відповідальність за ненадання такої відповіді, за неповне або несвоєчасне його надання (відповідні зміни внесені в ст. 212-3 КоАП).

Закон докладно регламентує питання дисциплінарної відповідальності адвокатів (р. VI). Велика увага приділена деталізації процедури залучення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, що є безсумнівним плюсом документа; встановлюється перелік дисциплінарних провин, за які адвокат може бути притягнутий

до відповідальності (порушення вимог про несумісність адвокатської діяльності; порушення присяги; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці; невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків і ін.). Види дисциплінарних стягнень, загалом, залишилися колишніми.: попердження, призупинення та позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Деякі експерти критикують положення про те, що ініціювати дисциплінарне провадження щодо адвоката може будь-яка особа, якій відомо про його неправомірне поведіння (ст. 36) – виходить, що будь-яка особа, якій адвокат чимось неугодний, може звернутися із заявою у відповідну кваліфікаційно-дисциплінарну комісію, що нівелює принцип незалежності адвокатури. Очевидно, доцільніше було б установити вичерпний перелік осіб, що мають право на такі заяви (наприклад, клієнт, керівництво органів адвокатського самоврядування, суд і т.д.).

Новий Закон у цілому одержав позитивну оцінку експертів, які, однак, відзначають, що ряд проблемних питань у ньому так і не вирішені. Проте, він істотно деталізує й удосконалює законодавчу базу в області регулювання адвокатської діяльності.

Неділько Т.Г.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ З ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯМИ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Закон України «Про об'єднання громадян», який втратив чинність 01.01.2013 р., поділяв об'єднання громадян на політичні партії і громадські організації. А новий Закон України «Про громадські об'єднання» передбачає поділ громадських об'єднань на громадські організації і громадські спілки.

Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

Адвокатура України є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу.

Адвокати та адвокатські об'єднання можуть створювати регіональні, загальнодержавні та міжнародні спілки та асоціації. Громадяни мають право брати участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів.

Професійна спілка (профспілка) - добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання).

Сфера впливу нового Закону України «Про громадські об'єднання» не поширюється на саморегулювні організації, організації, які здійснюють професійне самоврядування. Ст. 4 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» встановлено, що Закон України «Про об'єднання громадян» застосовується до профспілок, якщо інше не передбачено цим Законом.

Спілки та асоціації адвокатів представляють інтереси адвокатів у державних органах і об'єднаннях громадян, захищають соціальні та професійні права адвокатів, здійснюють методичну і видавничу роботу, сприяють підвищенню професійного рівня адвокатів, можуть створювати спеціальні фонди і діють відповідно до своїх статутів.

Отже, спілки та асоціації адвокатів згідно діючого законодавства можна віднести до профспілок, а не громадських організацій, адже вони відносяться до саморегулюючих організацій, які здійснюють професійне самоврядування.

Стаття 36 Конституції України за кожним громадянином України закріплює право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політична партія - це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, які беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно Конституцією та законами України.

Протягом всього історичного розвитку інституту адвокатури, адвокатизували активну громадську позицію. Це проявлялося у тому, що адвокати часто брали активну участь у створенні українських політичних партій, громадських та економічних установ.

Політики все частіше звертаються за допомогою до професійних адвокатів, чією спеціалізацією є виборче право, але потрібно розуміти, що політична адвокатура – це не політика, а чиста юриспруденція. До компетенції політичної адвокатури відносять:

- Юридичний супровід діяльності політиків, політичної сили, державних чиновників, посадових осіб, державних відомств у публічному просторі; судовий захист зазначених вище категорій осіб;
- Попередня юридична консультація з питань виборчих проєктів;
- Підготовка типових проєктів документів щодо оскарження дій/бездіяльності суб'єктів виборчого процесу (скарги, позовні заяви тощо), а також типових документів для фіксації порушень;
- Юридичний супровід реєстрації кандидата (політичної сили) та інших суб'єктів виборчого процесу, а також всіх видів оскарження (судове, позасудове) в рамках виборчого процесу, агітаційної програми (узгодження всіх рекламних макетів, текстів агітаційних матеріалів, інтерв'ю кандидата, представників політичної сили, їх довірених осіб тощо);
- Офіційне представництво кандидата (політичної сили) у Центральній виборчій комісії;
- Юридичний супровід (при необхідності у всіх регіонах України) і контроль всіх учасників виборчого процесу, які мають відношення до штабу кандидата або політичної сили, в день голосування;

- Правовий захист результатів кандидата або політичної сили в судах та виборчих комісіях всіх рівнів та правовий супровід під час визначення результатів виборів (робота в судах і комісіях) тощо.

Отже, адвокатура має дуже тісний взаємозв'язок з політичними партіями та громадськими організаціями, але все одно залишається незалежним самоврядним інститутом.

Пиріг А. М.

*студентка 2-го курсу Івано-Франківського факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА ВІЛЬНОГО ВИБОРУ ЗАХИСНИКА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Адвокатура в Україні як основний правозахисний інститут займає важливе місце у правозахисній системі. Як інституту, який забезпечує право на захист від обвинувачення і надання правової допомоги, адвокатурі України відведено місце у розділі 2 Конституції України про «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». У ст. 59 Конституції України прописані основні функції адвокатури щодо забезпечення правового захисту та надання правової допомоги для вирішення справ у судах та інших державних органах.

Рішення КСУ від 16 листопада 2000 р. за конституційним зверненням Геннадія Солдатова про тлумачення положень ст. 59 Конституції України, ст. 44 Кримінально-процесуального кодексу України, ст. 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) викликало як думки «за», так і «проти». КСУ визнав неконституційним положення ч. 1 ст. 44 КПК України, «за яким обмежувалося право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права». Цим він дав можливість вільного вибору захисниками інших юристів, які мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Так, прибічники Рішення Конституційного Суду України про вільний вибір захисника звертають увагу на наступні факти: 1) виходячи з проголошених Конституцією України прав людини та громадянина, особа (у тому числі особа, яка притягується до кримінальної відповідальності) має право самостійно вирішити

питання про те, хто буде захищати її інтереси в суді чи іншій інстанції – адвокат або інший спеціаліст у галузі права; 2) прибічники даного рішення позиціонують кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, не як бар'єр, що визначає рівень знань адвокатів, а як майновий бар'єр, у якому знання не мають першочергового значення; 3) перевага також вбачається в тому що участь інших захисників надасть можливість змінити становище адвокатури, як єдиного інституту надання правової допомоги в цілому. Спілка адвокатів України прийняла рішення Конституційного Суду України негативно, наголошуючи у поданій нею заяві, що дане рішення взагалі поставило під загрозу подальше існування та функціонування адвокатури в Україні. В зазначеному листі Спілка адвокатів України просить Голову Верховного Суду України звернути увагу суддів на неприпустимість допуску «фахівців у галузі права» як захисників до прийняття Верховною Радою України спеціального закону.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні зазначив, що «Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950р. у п.3 ст. 6 передбачає право кожного обвинуваченого захищати себе особисто або використовувати правову допомогу захисника, вибраного ним на власний розсуд». Дане Рішення містить посилання на міжнародні документи, в тому числі на «Основні положення про роль юристів», за якими Конституційний Суд робить висновок про те, що захисниками у кримінальних справах можуть бути не лише адвокати, а й інші «фахівці у галузі права». Таким чином, наведені міжнародно-правові акти передбачають право кожного захищати себе особисто або через вільновибраного ним на власний розсуд захисника зпоміж юристів.

В Європі ж прийнято такий документ, як Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи від 2 березня 1978 р. № (78)8 «Про юридичну допомогу і консультації», в якому зазначено: «Юридична допомога завжди має здійснюватися особою, яка має право практикувати як адвокат відповідно до юридичних норм даної держави як у випадках, коли система юридичної допомоги передбачає участь захисника, так і у випадках, коли: 1) сторони повинні бути представлені такою особою в судовому органі даної держави згідно із законом цієї держави; 2) орган, правомочний розглядати прохання про надання юридичної допомоги, констатує, що послуги адвоката необхідні у зв'язку з конкретними обставинами справи».

Проте, якщо надати право на здійснення захисту зазначеним фахівцям в Україні також не виконуватиметься п. 20 «Основних положень про роль адвокатів» про цивільно-правовий та кримінальний імунітет, в Україні він передбачений для адвокатів згідно зі ст. 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.12 р. та він не поширюється на решту осіб, які можуть здійснювати захист відповідно до рішення КСУ.

Експерти ЄС, які проводили експертизу даного рішення зробили висновок, що воно суперечить усім міжнародним нормам, що зумовлено неправильністю інтерпретування КСУ міжнародних документів. Висунутим вимогам відповідає лише адвокатура. Проте, існує головний аргумент – положення ст. 59 Конституції України «Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» і воно досі не спростоване. Суддя Конституційного Суду України В.Д. Вознюк у листі до Спілки адвокатів України від 25 вересня 2001 р. № 301-16/813 зазначив, що КСУ не мав на меті допустити до здійснення такого захисту будь-якого юриста, а навпаки, вказав, що це повинна бути особа, яка є фахівцем у галузі права і яка за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Закріпивши в Конституції України право кожного на одержання правової допомоги і вільний вибір захисника, держава певним чином гарантує при цьому належну кваліфікацію юристів, які можуть надавати правову допомогу. Засвідчення Верховною Радою України, як єдиного законодавчого органу, такої кваліфікованості юристів – не адвокатів, які бажають брати участь у кримінальному судочинстві як захисники визначає необхідність встановлювати, яким саме законом їм надається таке право. Так, з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України від 20.11.2012 р. у ст. 45 захисником визначається лише адвокат, а не будь-який інший фахівець в галузі права.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що чинне законодавство України щодо участі захисників у кримінальному провадженні є таким, що допускає неоднозначне тлумачення, не відповідає основним стандартам, визнаним у світі обов'язковими. Як висновок можна сказати, що адвокатура є ефективною правоохоронною інституцією лише у разі, якщо її діяльність підпорядкована певним принципам, виробленим світовою спільнотою і закріпленим у міжнародно-правових актах і актах національного законодавства.

Плетнёва М.В.

*студентка 1-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

РОЛЬ АДВОКАТА В РЕШЕНИИ КОНСТИТУЦИОННОГО КОНФЛИКТА

Сигналом проявления ослабления государственности и разногласий в социальном и политическом строе страны является конституционный кризис. Этот кризис не возникает неожиданно или случайно, ему предшествуют конституционные конфликты, причины которых весьма разнообразны. Это могут быть и конфликты, порожденные внутренними противоречиями самой конституции, ее несовершенством, неточностью формулировок и т.п. В таких случаях совершенствованию конституции служит толкование ее статей Конституционным Судом, или внесения в нее поправок парламентом. Вторая группа конституционных конфликтов – это конфликты органов государственной власти конституции; попытки обойти конституционные нормы, вследствие политического расчета или через правовую неграмотность. Именно когда возникает конфликт устаревшей конституции с новой социально-экономической и политической реальностью, конфликт может перерасти в конституционный кризис. Примером может служить развитие конституционного кризиса в начале 90-х годов в Югославии (требования Словении и Хорватии по преобразованию страны в федерацию). Советский Союз, а затем Россия в 90-х годах пережили несколько конституционных кризисов. Конституционным кризисом можно считать Беловежское соглашение в декабре 1991 года, которая привела к распаду СССР.

Но следует заметить, что конфликтные отношения являются основой общественных процессов и играют важную социальную роль – конфликтный процесс представляет собой временную тенденцию к нарушению взаимоотношений между сторонами, но конфликтные отношения не разрушают систему, а скорее, способствуют изменениям социальных норм и ориентаций правовых способов разрешения конфликтов, особенностью которых является официально формализована участие «третьей стороны». Такими «официальными медиаторами», могут выступать:

1) межгосударственные организации (например, ООН, ОБСЕ и др.);

2) отдельные государства; государственные правовые институты (правительство, президент, Конституционный суд, хозяйственные суды, Верховный суд и суды низших инстанций, прокуратура и т.д.)

3) правительственные или временные парламентские комиссии, создаваемые для решения конфликтных проблем;

4) руководители (администрация) учреждений, предприятий, фирм и т.д.,

5) общественные организации (например, комиссии по решению Вязание трудовых споров и конфликтов, профсоюзы и др..)

6) профессиональные медиаторы-конфликтологи, официальный статус которых закреплён в действующем законодательстве страны.

Примером неофициального медиатора является адвокат. В соответствии с Законом Украины об «Адвокатуре и адвокатской деятельности» в ст.5 закреплены виды адвокатской деятельности, а именно то, что адвокаты проводят консультации и разъяснения по юридическим вопросам, устные и письменные справки относительно законодательства ;представляют интересы физических и юридических лиц в судах при осуществлении гражданского, хозяйственного, административного и конституционного судопроизводства, а также в других государственных органах, перед физическими и юридическими лицами; оказывают юридическую помощь предприятиям, учреждениям, организациям; осуществляют правовое обеспечение предпринимательской и внешнеэкономической деятельности граждан и юридических лиц, выполняющих свои обязанности в соответствии с уголовно- процессуальным законодательством в процессе досудебного расследования.

В процессе медиаторинга адвокат представляет интерес одной из сторон и проводит переговоры с оппонентом. В конституционном судопроизводстве главную роль выполняет Конституционный Суд Украины. Именно он непосредственно контролирует соблюдение Конституции другими органами государственной власти, и таким образом, выполняет функции баланса ветвей власти в механизме «удержаний и противовесов», что является неотъемлемым принципом правового государства. Именно в процессе медиации некоторые конституционные конфликты могут решаться не дохо-

дя до судового процесу, що значительно уменьшит нагрудку на суди. Но проект Закона про медиацию был снят с рассмотрения, поэтому на данный момент адвокатура Украины так и осталась негосударственным самоуправляющимся институтом, который обеспечивает осуществление защиты, представительства и предоставления других видов правовой помощи на профессиональной основе, и главной правовой основой которого является Конституция Украины и Закон Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности».

Попова О. А.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ГРОМАДЯНИНА

Права та свободи людини і громадянина — це правові можливості, які необхідні для існування та розвитку особи, які визнаються невід’ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів.

Захист прав людини є сферою, де перетинаються інтереси людини та суспільства, закладаються фундаментальні засади демократії. Однією з ознак правової держави є можливість членів суспільства забезпечувати свої потреби без загрози їх порушення.

У науці конституційного права під забезпеченням прав і свобод людини розуміють діяльність зі створення сприятливих умов їх реалізації, охорони та захисту. Можна стверджувати, що поняття «захист прав» входить разом з поняттями «забезпечення прав» і «реалізація прав» до структурного понятійного ряду «здійснення права». Отже, захист прав людини — це елемент здійснення її прав, зміст якого складає діяльність держави, громадських об’єднань і самої особи щодо створення юридичних умов, що сприяють недопущенню зупинки процесу реалізації прав, а у випадку такої, його відновлення.

Для реалізації конституційних прав, свобод і обов’язків громадян має діяти принцип їх найвищої юридичної сили. Це означає

виконання обов'язків усіма суб'єктами права у сфері правотворчості та правореалізації.

Права і свободи людини й громадянина захищаються судом.

Конституційні права, свободи й обов'язки людини і громадянина мають певні юридичні особливості:

- виникають не на основі загальних правовідносин, а безпосередньо з правовідносин, передбачених Конституцією;
- виражають насамперед і безпосередньо відносини громадянина й держави;
- не припиняються й не виникають раз у раз, а діють постійно;
- їх зміст і обсяг для всіх громадян однакові;
- їх реальність забезпечується не так індивідуальними зусиллями окремого громадянина, як державним і суспільним ладом.

Закріплені в Конституції України права, свободи й обов'язки людини та громадянина, їх широта, реальність, гарантованість відтворюють не тільки фактичний і юридичний статус особи в суспільстві, а й суть демократії, що існує у країні, соціальні можливості, закладені безпосередньо в суспільному ладі.

Розбудова правової держави є неможливою без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, як адвокатура. Від розвитку останньої великою мірою залежить рівень захищеності людини. Пріоритетність завдань і функцій, покладених на адвокатуру, вимагає, щоб вона була міцною незалежною, високопрофесійною. Держава зобов'язана створити відповідні умови для її функціонування і забезпечення громадян висококваліфікованою правовою допомогою, у тому числі безкоштовною у встановлених законом випадках.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

Роль адвоката у процесі реалізації та захисту конституційних прав і свобод, безперечно, є якщо не головною, то однією з найголовніших.

Забезпечення прав і свобод людини надається їм в політичному, економічному, соціальному, культурному та суспільному жит-

ті і вимагає, щоб усі люди мали можливість ефективного користування юридичною допомогою, що здійснюється незалежними юристами-професіоналами.

Важливу роль в цьому відіграють професійні асоціації адвокатів, що підтримують професійні стандарти та етичні норми, захищають своїх членів від переслідувань та необґрунтованих обмежень і посягань, забезпечують юридичну допомогу для усіх, хто має в ній потребу, та об'єднуються з урядом та іншими інститутами для досягнення цілей правосуддя й суспільного інтересу.

Сьогодні будь-яка людина має право звернутися за допомогою до адвоката для захисту своїх прав на усіх стадіях кримінальної, адміністративної та цивільно-правової процедури. Уряди повинні гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального і рівного доступу до адвокатів усіх осіб, що проживають на його території й підпорядковані його юрисдикції незалежно від раси, кольору шкіри, етнічного положення, статі, мови, релігії, політичних та інших поглядів, національного або соціального походження, економічного чи іншого статусу. Також уряди мають забезпечити необхідне фінансування та інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим незаможним людям. Професійними асоціаціями адвокатів повинна бути розроблена програма, метою якої є інформування членів суспільства про їх права і обов'язки, про роль адвоката у захисті основних свобод.

При наданні допомоги клієнтам під час здійснення правосуддя, адвокати зобов'язані дотримуватися прав і свобод людини, визнаних національним і міжнародним правом, діяти вільно і наполегливо відповідно до закону й визнаних професійних стандартів та етичних норм.

Таким чином, адвокат відіграє особливу роль у будь-якому правовому суспільстві. Його обов'язки не обмежуються сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чії права і свободи йому довірено захищати. Так, адвокат повинен не лише від імені клієнта виступати в суді, а й надавати юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій.

Отже, адвокатура України є важливим інструментом правової держави і головним чинником реального здійснення і надійного захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Сагайдак І.І.

*студентка 1-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ

Адвокатура – інститут громадянського суспільства, без якого сьогодні неможливо взагалі уявити існування держави, зокрема правової. Саме це визначає інститут адвокатури як важливу складову правової системи щодо захисту та охорони прав і свобод людини та громадянина. Вона являється недержавним інститутом, але здійснює свої повноваження на основі загально визначених норм, що захищають права, свободи та інтереси як фізичних так і юридичних осіб. Через неї як інститут суспільства правова держава забезпечує своїм громадянам можливість реального відчуття їхніх прав і свобод.

Свідченням того, що адвокатури належить чільне місце серед юридичних засобів захисту прав людини є те, що на VIII Конгресі ООН було прийнято спеціальний документ: «Основні положення про роль адвокатів», який став найважливішим міжнародно-правовим актом регулювання адвокатської діяльності. Більшість міжнародних актів, що стосуються прав людини визнають та охороняють право на отримання фахової юридичної допомоги.

Закріплення цих прав в основному законі нашої держави відповідає головним міжнародно-правовим документам, а саме: Міжнародному пакту про громадянські і політичні права 1966 року (ст. 9), Європейській конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року (ст. 5). Така узгодженість Конституції України з міжнародно-правовими нормами свідчить про розбудову в нашій країні правової держави та громадянського суспільства. Ст. 59 Конституції України забезпечує кожному право на юридичну допомогу, а у ст. 29 ідеться про те, що кожному заарештованому чи затриманому з часу його затримання повинна бути надана можливість захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника. Уряд країни повинен гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для дійсного й однакового до-

ступу до адвокатів усім особам, які мешкають на території України. Адвокатура у правовій державі повинна мати всі можливості долучатися не лише до захисту приватного інтересу, а й забезпечувати пріоритетність Конституції в цілому, адже захист прав особи на пряму пов'язаний з повноваженнями адвокатів щодо забезпечення верховенства основного закону.

Адвокатська діяльність – є незалежною професійною діяльністю адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Адвокати повинні діяти в інтересах тих осіб, чиї права і свободи їм довірені, діяти вільно і наполегливо відповідно до закону й визнаних професійних стандартів та етичних норм. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності. Статтею 45 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено створення Національної асоціації адвокатів України, яка покликана об'єднати всіх адвокатів в єдину організацію, що слугуватиме гарантією незалежної діяльності адвокатури. Згідно з законом, правовою основою діяльності адвокатури є Конституція України. Відповідно до ст. 36 основного закону України, ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Тому в даному випадку спостерігається правова колізія між нормами Закону та Конституцією, а також невідповідність міжнародно-правовим актам, а саме Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 20 Загальної декларації прав людини, в якій вказано, що ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації. Членство в Національній асоціації адвокатів України не надає адвокату нічого, проте покладає обов'язки щодо сплати членських внесків, ігнорування яких призведе до відповідальності, визначеної не законом, а з'їздом адвокатів України, що знову суперечить Конституції, а саме ст. 92 (виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них).

Сьогодні маємо незалежну в конституційному розумінні Українську державу, у якій в рамках її геопростору формується громадянське суспільство. Щодо суспільства, то воно має потре-

бу у сильній і незалежній адвокатурі як усоціальному інституті, а також у кваліфікованому і мудрому адвокаті. Соціум та адвокатура є взаємопотрібними один одному. Тому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» (2011р.) передбачено формування та функціонування системи безоплатної правової допомоги, як основи захисту прав і свобод людини та громадянина. Дана система складається з двох взаємопов'язаних компонентів, а саме системи безоплатної первинної та безоплатної вторинної правової допомоги. Перша передбачає надання правової інформації, консультацій і роз'яснень правових питань, складання документів правового характеру (крім документів процесуального характеру). Безоплатна вторинна правова допомога передбачає створення рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя, а саме: у забезпеченні захисту особи від обвинувачення, здійснення представництва інтересів особи в суді, державних органах, органах місцевого самоврядування та складання документів процесуального характеру.

Адвокатура поза сумнівом не може претендувати на абсолютну свободу, вона має враховувати рівень «росту» суспільства, у якому існує. Але і вона повинна формувати у людей потребу в універсальній адвокатурі, яка б не озиралася, виступаючи у суді, не боялася, заступаючись на слідстві і не жебракувала, вступаючи у справу за призначенням. Таким чином, на сучасному етапі розвитку адвокатури ми спостерігаємо проблеми, які виникають у сутичках з суспільством та державою. З однієї сторони – це некваліфіковані кадри, які проявляють бажання займатися адвокатською діяльністю, з іншої – держава, яка, посиляючись на європейські стандарти, намагається примусово наблизити адвокатуру до тих світових стереотипів, що склалися в передових країнах, цим самим публічна влада нашої країни порушує конституційні права людини і самих адвокатів, примушуючи останніх в обов'язковому порядку приймати участь в адвокатських об'єднаннях. Позадуне одне століття теорії та практики формування юридичного захисту людини. Сучасна держава у своїй еволюції досягла чимало, проте так і не враховує побажання самих юристів, які намагаються створити такий правовий інститут до якого без жодного сумніву могла би звернутися незахищена людина.

Салихов Д.Р.
*студент 4-го курса юридического факультета
Московского государственного университета
имени М.В. Ломоносова*

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО НА КВАЛИФИЦИРОВАННУЮ ЮРИДИЧЕСКУЮ ПОМОЩЬ: СУБЪЕКТЫ И СОДЕРЖАНИЕ

Целью настоящей работы является рассмотрение теоретических вопросов, связанных с субъектами и содержанием права на квалифицированную юридическую помощь, а также рассмотрение данных вопросов в свете деятельности адвоката.

Статья 48 Конституции Российской Федерации каждому гарантирует право на получение квалифицированной юридической помощи. В соответствии с п.1 ст. 1 Закона «Об адвокатской деятельности и адвокатуре» адвокаты оказывают квалифицированную юридическую помощь на профессиональной основе.

Прежде всего, нам необходимо решить вопрос о круге лиц, которые пользуются данным правом. Конституция наиболее широко формулирует перечень таких лиц, используя традиционную для конституционного права конструкцию «каждый».

Вышеупомнутый закон формулирует цель адвокатской деятельности, заключающуюся в защите прав, свобод и интересов физических и юридических лиц, а также обеспечении их доступа к правосудию. Таким образом, никак не ограничивается круг лиц, которые имеют данное право.

Однако данное конституционное положение находит неоднозначное понимание в процессуальном законодательстве. И перед нами встаёт вопрос об объёме этого права в зависимости от статуса его субъекта.

И если вопрос с гражданским процессом в целом понятен и не нуждается в конкретном рассмотрении, то вопрос с уголовным процессом стоит очень остро как в науке, так и на практике.

Так, например, ряд авторов фактически сводят это право к праву подозреваемого и обвиняемого на защиту от обвинения. Другая позиция, в целом совпадающая с предыдущей, связывает данное право лишь с правом на участие защитника в уголовном судопроизводстве.

При этом принципиальным становится вопрос о соотношении права на получение квалифицированной юридической помощи и право на защиту от обвинения в уголовном судопроизводстве.

Ряд авторов полагают, что понятие защиты близко соотносится с правом на получение квалифицированной юридической помощи. При этом, однако, ни в литературе, ни в практике не раскрывается содержание деятельности по оказанию квалифицированной юридической помощи в ходе уголовного судопроизводства.

На наш взгляд, содержание деятельности защитника в рамках уголовного судопроизводства двуедино: с одной стороны, он предоставляет защиту от обвинения (реализация права обвиняемого на защиту), с другой – квалифицированную юридическую помощь. При этом следует понимать, что, как правило, сложно разделить одно от другого. Фактически юридическая помощь оказывается в процессе защиты и является как бы вспомогательной по отношению к защите.

При этом если мы рассматриваем деятельность адвоката других участников уголовного судопроизводства, то именно деятельность, направленная на оказание квалифицированной юридической помощи, становится, наоборот, основной.

Само же содержание деятельности по оказанию квалифицированной юридической помощи получило большую разработку в науке гражданского процесса. Так, например, Решетникова О.М., рассматривая вопрос об обеспечении реализации гарантированного Конституцией права на квалифицированную юридическую помощь в гражданском процессе, дает определение квалифицированной юридической помощи как деятельности профессионального юриста по содействию гражданам и их объединениям в использовании закона, осуществляемой на основании договора поручения.

Таким образом, цель такой деятельности – достижение благоприятного результата посредством профессиональной деятельности субъекта по использованию юридических средств для решения того или иного правового вопроса.

В заключение отметим, что важнейшей гарантией реализации права на квалифицированную юридическую помощь является существование института независимой адвокатуры и каждодневная деятельность адвокатов по оказанию этой помощи.

Сосницька Н.В.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку суспільства необхідні корінні зміни, які вдосконалюватимуть функціонування та організацію діяльності такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура. Сьогодні докорінно змінилося ставлення до прав і свобод людини та громадянина, у зв'язку з цим виникає необхідність реформування адвокатури відповідно до цих прав і свобод. Україна уже на шляху таких змін. Порівняно нещодавно був прийнятий новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Який порівняно із попереднім Законом від 19 грудня 1992 року регулює питання адвокатської діяльності повніше, ширше і глибше. У цьому Законі вдалося у значній мірі усунути ті прогалини, які мали місце у регулюванні адвокатської діяльності.

Стаття 59 діючої Конституції України встановлює, що: «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура».

Згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року: «Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом».

У той же час існує певна невизначеність щодо статусу адвокатури, що тягне за собою негативні наслідки як для самих адвокатів, так і для населення, якому надається правова допомога. Йдеться про віднесення адвокатських об'єднань до підприємницьких організацій.

Ще з радянських часів триває дискусія щодо визначення статусу адвокатури. Дехто з вчених вважає, що адвокатура, з огляду на публічність діяльності та наявність елементів державного керівництва останньою, стоїть ближче до державних інституцій. Така точка зору таїть в собі певну небезпеку і торує шлях до повного одержавлення адвокатури, що повернуло б нас до Німеччини часів Фрідріха Великого чи провальних спроб радянських «реформістів», що робились на початку тридцятих років.

З іншого боку, наявність таких визначень як самостійність, повне самоврядування на засадах демократії, економічна незалежність від держави не зараховують адвокатуру автоматично і до суто громадських об'єднань в контексті законодавчого визначення останніх. І, взагалі, ставлення до адвокатури як до громадського об'єднання, а не як до спілки професіоналів юристів суперечить вимогам міжнародних угод, ратифікованих Україною. Саме державний характер діяльності адвокатури, спрямованої на захист громадян певної держави, відрізняє адвокатуру від громадських об'єднань безпосередньо за своєю суттю.

В Конституції України правовий статус адвокатури не визначено, але з зазначених у ній функцій адвокатури можливо зробити висновок, що вона є одним з інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення котрих функціонування цієї системи неможливе.

Водночас, заключну фразу ст. 59 Конституції України слід розглядати як конституційну настанову про обмеження кола осіб, що можуть бути допущені до «...забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги в судах та інших державних органах». Виходячи з цього, маємо всі підстави вважати адвокатуру організацією, на яку покладено виконання особливої конституційної функції. При цьому адвокатура не належить до жодної з гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції, і певною мірою має відігравати роль «дружнього посередника» між державою та/або іншими суб'єктами права в громадянському суспільстві.

Щодо принципів діяльності, то згідно з новим законом адвокатська діяльність здійснюється уже не на принципі верховенства закону, а на принципі верховенства права. Гуманізм і демократизм уже не вважаються принципами здійснення адвокатської діяльності, натомість новим принципом здійснення адвокатської діяльності став принцип уникнення конфлікту інтересів. Незмінними залишаються принцип незалежності та конфіденційності.

Принцип верховенства права, в контексті діяльності адвокатури, знаходить своє вираження в тому, що до виконання будь-якого доручення клієнта, від юридичної консультації до провадження справи у найвищій владній інстанції, адвокат керується конституційним принципом рівності усіх перед законом і обов'язковості закону для всіх, незалежно від посади.

Законність адвокатської діяльності визначається тим, що допомогу своєму клієнту адвокат повинен надавати винятково законними способами, додержуватися дотримання тих прав і свобод людини, що проголошені у Конституції України, визначені чинним законодавством і міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною.

Незалежність адвокатів при виконанні своїх функцій полягає насамперед в незалежності адвокатури від органів виконавчої і судової влади, а також об'єднань громадян (політичних партій, рухів та інших громадських організацій).

Принцип конфіденційності, стосовно адвокатури, поміж іншим, набрав в Україні вимоги Закону. Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю. Предметом адвокатської таємниці є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків.

Принцип уникнення конфлікту інтересів означає позбавитися суперечностей між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Стратейчук О.В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ НОВЕЛИ У РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СТАТУСУ АДВОКАТІВ

5 липня 2012 року було прийнято Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі Закон), що вирішило проблему необхідності реформування інституту адвокатури в Україні, зумовлену рядом факторів, в тому числі й міжнародними

зобов'язаннями, що були взяті Україною, зокрема, перед Радою Європи. Безумовно, про всі плюси та мінуси, прийнятого нормативно-правового акта можна буде з впевненістю говорити лише в процесі його безпосередньої реалізації, при цьому мова йде про досить тривалий період. Але деякі неоднозначні моменти можна прослідкувати вже сьогодні.

Перш за все, одним із таких неоднозначних моментів є питання про вступ до Національної асоціації адвокатів України. Згідно п.6 ст. 45 Закону з моменту державної реєстрації Національної асоціації адвокатів України її членами стають всі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, а інші особи стають її членами з моменту складення присяги адвоката України. Саме це положення про обов'язкове членство суперечить положенням Конституції України зокрема приписам ч.4 ст. 36 Конституції України. Відповідно до зазначеної статті ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян. Крім того, згідно з ч. 2 ст. 20 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., ніхто не може бути примушений вступати в будь-яку асоціацію.

Наступним невизначеним моментом в даному нормативно-правовому акті є положення про законодавче регулювання реалізації права застосовувати науково-технічні засоби. Хоча таке право і набуло певної конкретизації, а саме, зазначено, що воно реалізується шляхом копіювання матеріалів справи, а також фіксування процесуальних дій та ходу судового слідства, проте, так само як і раніше, встановлюється, що реалізація цього права здійснюється виключно у порядку, передбаченому законом. Таким чином, слід визнати, що дане право, будучи визначеним у цьому законі, носить декларативний характер, а дійсних, незалежних та безумовних способів реалізації такого права цей Закон не гарантує. У той же час, саме гарантована можливість реалізовувати право на застосування науково-технічних засобів незалежно від волі інших суб'єктів, тобто виключно за умови наявності такої професійної потреби у самого адвоката, – була і залишається актуальною проблемою, вирішити яку мала б відповідна законодавча зміна, якої, нажаль, так і не сталося.

Також одним із суперечливих положень є те, що новий Закон надає адвокату право не тільки збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, тобто збирати інформацію, але дозволяє також, у встановленому законом порядку, запитувати,

отримувати і вилучати речі, документи та їх копії, тобто збирати певні матеріальні об'єкти, що можуть бути використані як докази. Беззаперечно, що дана законодавча новела носить важливий практичний характер та є правильною. У той же час спостерігається певна непослідовність законодавця, який, надавши адвокату право збирати з метою використання у якості доказів певні предмети та речі (тобто матеріальні об'єкти), включив в поняття адвокатської таємниці, яка підлягає охороні відповідно до статті 22 Закону, тільки інформацію (зокрема, у формі документів) та інші відомості, і нічого не зазначив про відповідні предмети та речі. Очевидно також, що вказівка на те, що запитування, отримування і вилучення речей та документів може здійснюватись виключно в установленому законом порядку, тобто бланкетний характер норми, навряд чи буде сприяти однозначному її розумінню та застосуванню всіма суб'єктами, інтереси яких можуть зачіпатись.

Має місце таке положення, яке, безперечно, може викликати неабиякі проблеми у виконанні адвокатом своїх обов'язків, а саме це питання про мову, на якій має надаватися правова допомога. Мова юридичної допомоги визначається статтею 17 Закону України «Про засади державної мовної політики», якою, в свою чергу, закріплено, що адвокати надають юридичну допомогу фізичним і юридичним особам державною мовою або іншою мовою, прийнятною для замовника. Слід наголосити, що з наведеного положення закону вбачається, що вирішальним при визначенні мови, якою має надаватися юридична допомога, є саме прийнятність такої мови для замовника, тобто мова юридичної допомоги визначається виключно замовником. При цьому, очевидно, що перелік таких «бажаних мов» може бути значно більшим, навіть за офіційної визначення у статті 7 цього ж закону 18 регіональних мов або мов меншин України. З огляду на те, що серед видів адвокатської діяльності, окрім надання правової інформації, консультацій та роз'яснень з правових питань, відноситься також і складання різного роду документів правового характеру, – можливість реального виконання зазначеного вище положення про надання адвокатом правової допомоги клієнту на визначеній ним мові є, майже, нездійсненним. У той же час, за невиконання своїх обов'язків, передбачених законодавством, тобто у разі незабезпечення або обмеження права клієнта на отримання правової допомоги прийнятною для нього мовою, адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

Отже можна зробити висновки, що поряд з позитивними нововведеннями, які містить Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. він не позбавлений і певних недоліків, які можуть спричинити суттєві проблеми в процесі здійснення адвокатами своїх обов'язків. Тому на сьогоднішній день актуальним залишається питання про подальше реформування адвокатури, зокрема законодавцям слід активізуватися у напрямку удосконалення нормативної бази діяльності адвокатури та усунення прогалин.

Шідловська І.С.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРЕДСТАВНИЦТВО АДВОКАТУРИ У ВИЩІЙ РАДІ ЮСТИЦІЇ

28 червня 1996 року була прийнята Конституція України, в якій в статті 131 проголошено про те, що в Україні діє новий конституційний орган – Вища рада юстиції і визначено її повноваження, склад та порядок утворення.

Враховуючи специфічні повноваження та завдання Вищої ради юстиції, її склад формується таким чином, щоб представники жодної з частин державної влади не мали вирішального голосу під час прийняття рішення щодо кандидата на посаду судді чи притягнення судді до відповідальності

Для того, щоб наблизити спосіб формування Вищої ради юстиції до європейських стандартів, необхідно у чинному законодавстві, насамперед в Основному Законі України, визначити відповідні обмеження та застереження для суб'єктів формування цього органу. Висування кандидатів і призначення членів Вищої ради юстиції з'їздом адвокатів України здійснюється у такому ж порядку, як і з'їздом суддів України. Делегати на з'їзд адвокатів України обираються на республіканській (Автономної Республіки Крим), обласних, міських (міст Києва і Севастополя) конференціях адвокатів. Участь у цих конференціях можуть брати не більше п'яти делегатів від кожного району або міста обласного підпорядкування, які обираються районними або міськими (міст обласного підпорядкування) конференціями адвокатів.

Дії суб'єкта формування складу Вищої ради юстиції по встановленню факту порушення присяги членом Ради мають бути аналогічними дисциплінарному провадженню, оскільки їх результатом може бути притягнення члена Ради до відповідальності у вигляді припинення його повноважень. Враховуючи цю прогалину в Законі, Вища рада юстиції у своєму Регламенті, який поряд з Конституцією України і Законом визначає організацію і порядок діяльності Ради, передбачила, що наявність підстав для припинення повноважень члена Ради у зв'язку з порушенням присяги чи скоєнням аморального вчинку встановлює на своєму засіданні Вища рада юстиції, про що приймає відповідне рішення. Рішення про наявність таких підстав упродовж триденного терміну з дня його прийняття направляється суб'єкту формування складу Ради і є підставою для розгляду останнім питання про припинення повноважень члена Ради. Проте, як свідчить практика, суб'єкти формування складу Ради реалізують право на звільнення призначених ними членів Ради за порушення присяги на власний розсуд без проведення будь-якої перевірки, в результаті чого час від часу створюються умови для блокування роботи конституційного органу, відповідального за формування висококваліфікованого суддівського корпусу держави, та дискредитуються окремі його члени.

Конституційний Суд України встановив, «...що рішення про припинення повноважень члена Вищої ради юстиції у разі порушення ним присяги або скоєння аморального вчинку приймається органом, що його призначив, і надання цьому органу Вищою радою юстиції оцінки таких фактів та рішення про наявність підстав припинення повноважень Законом не визначено. Разом з тим Конституційний Суд України зазначає, що при порушенні присяги членом Вищої ради юстиції, який призначений відповідним органом, Вища рада юстиції може надати цьому органу оцінку такого факту». Застосування суб'єктами формування складу Вищої ради юстиції своїх права щодо припинення повноважень призначених ними членів Вищої ради юстиції у зв'язку з порушенням присяги вимагає чіткого врегулювання, оскільки відсутність у чинному законодавстві норм про ініціатора розгляду цього питання, суб'єкта встановлення факту порушення присяги членом Ради, порядок встановлення такого факту дозволяють суб'єктам формування складу Ради діяти на власний розсуд не завжди добросовісно. У зв'язку з цим можна говорити про тиск на членів конституційного органу.

Суспільство не може таку надзвичайно важливу і відповідальну місію, як формування суддівського корпусу, довірити якійсь одній структурі чи корпорації або гілці влади і для забезпечення балансу, зваженості інтересів у такому органі вимагає включення у нього як суддів, так і вчених, прокурорів, адвокатів. Адвокатів України представляють у Вищій раді юстиції три члени, яких на альтернативній основі призначає з'їзд адвокатів України. В Законі визначено лише найзагальніші вимоги щодо призначення членів Вищої ради юстиції від адвокатів. Це дає широкі можливості для різного тлумачення як правомірності скликання з'їздів адвокатів для призначення членів Вищої ради юстиції, так і легітимності таких призначень. У цьому аспекті цікавою є нормативна (конституційна) визначеність питань формування Вищих рад юстицій (магістратур) у інших країнах, зокрема з позиції представництва у цих органах, присутності у них саме представників адвокатської професії. Як показує такий аналіз, в деяких країнах членство адвокатів у таких структурах є обов'язковим, в інших – альтернативним. Але більшість з конституцій світу, визначаючи склад і призначення таких органів, передбачають входження у них представників від національних адвокатур.

Так як адвокатура в Україні – це недержавний, самоврядний інститут, який є незалежним від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, то цілком обґрунтованою виглядає вимога щодо представництва у ВРЮ від адвокатури осіб, які мають безпосереднє відношення до адвокатської діяльності. Окрім усунення порушення самостійності та самоврядності адвокатури – це також стане одним із кроків на шляху до попередження та уникнення конфлікту інтересів, що є характерним наслідком подібних явищ.

Українська Конституція, передбачивши у складі Вищої ради юстиції трьох адвокатів забезпечує у такий спосіб додатковий важіль професійного контролю за формуванням суддівського корпусу і дотриманням суддями присяги.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Андрєєв М.Ю.

*студент 3-го курсу Навчально-наукового інституту
фінансово-економічної безпеки і права
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Аналіз чинного законодавства України та сучасної наукової думки, стосовно забезпечення рівності сторін обвинувачення та захисту під час кримінального провадження, а саме робіт провідних вчених: О. Баганця, В. Бесчастного, О. Ковалькової, Л. Лобойко, П. Макушева, О. Муравіна, В.Тертишника та інших, обумовлює актуальність дослідження деяких аспектів колізійного змісту окремих норм національного законодавства щодо правового статусу адвокатури як самостійного правозахисного інституту держави.

Першим аспектом, на наш погляд, виступає дослідження правового статусу адвоката як законного представника підозрюваної та обвинуваченої особи, закріпленого у ст.ст. 44-54 нового КПК України, а також взаємовідносин адвокатів з посадовими особами, що безпосередньо приймають участь у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, а саме: слідчими органами (ст. 216 КПК), слідчими судьями, прокурорами.

Слід зазначити, що розширення конституційного права особи та громадянина на отримання правової допомоги, закріпленого у ст. 59 Конституції України, за рахунок введення додаткового правового статусу іноземної особи, згідно ст.ст. 59-60 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також обумовлених у Главі 2 КПК України засад кримінального провадження(ст. 7), фактично не

змінити пріоритетності статусу правоохоронних структур, які виступають у кримінальному судочинстві стороною обвинувачення.

Принцип рівності сторін обвинувачення та захисту у свободі надання в суді доказів, зазначений у ст. 22 КПК України, на практиці, має значні обмеження відносно адвокатів.

Згідно ст. 246 КПК України слідчі, прокурори, слідчі судді наділені повноваженнями винесення рішення про проведення негласних слідчих(розшукових) дій, тоді як стороні захисту відводиться функція лише ініціювання клопотань на проведення таких заходів, поряд з заборобою, згідно ст. 54 КПК України, робити копії з протоколів даних процесуальних дій.

При цьому, згідно ст. 253 КПК України, слідчі органи і прокурор зобов'язані лише повідомляти адвокатів про факти тимчасових можливих обмежень конституційних прав громадян.

Отримана самостійно адвокатом інформація на користь свого клієнта під час досудового слідства не завжди може розглядатись як докази в суді, поряд з тим, що процесуальні дії слідчого, закріплені у протокольній формі, завжди є доказовими фактами.

Другим аспектом, що підлягає висвітленню є етичні засади спілкування адвоката з органами досудового розслідування.

Ст. 222 КПК України закріплює положення про кримінальне переслідування за факти розголошення адвокатом матеріалів досудового розслідування. На підставі чого, адвокат може надавати певну інформацію (наприклад, своєму клієнту, ЗМІ, представникам інших громадських організацій, громадянам) тільки з дозволу слідчого.

Третім аспектом слід визначити, що хоча під час судового розслідування як сторона обвинувачення, так і сторона захисту використовують всі форми доведення вини або невинності особи, на підставі ст. 84 КПК України, на практиці клопотання заявлені адвокатами (наприклад, про допит особи у якості свідка, доведення фактів, що вказують на пом'якшуючі обставини стосовно їх клієнтів тощо), можуть бути відхилені суддями, що також, на наш погляд, обмежують певним чином права сторони захисту.

На підставі вище зазначеного, ми дійшли висновку, що:

1. Принцип рівності сторін обвинувачення і захисту у кримінальному провадженні ще досі носить декларативний характер;
2. Введений новим кримінально-процесуальним законом інститут слідчого судді ще не набув властивостей неупередженості

при вирішенні процесуальних моментів, відносно осіб, які підозрюються у скоєнні кримінальних правопорушень, оскільки на практиці надаються пріоритети стороні обвинувачення, а не стороні захисту;

3. Слід погодитись з думкою автора Л. В. Головки, який наголошує на доцільності додержання принципу рівності сторін за моделлю французького процесуального законодавства, яке реально урівнює права сторін обвинувачення та захисту у кримінальному провадженні, за рахунок подальшого удосконалення та розробки нових методів правового захисту у доведенні презумпції невинуватості особи під час кримінального провадження.

Близнюк І. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СПРИЯННЯ АДВОКАТА В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ОСОБИ, ЯКУ ВЗЯТО ПІД ВАРТУ

Коли особа опиняється під вартою, вона фактично стає ізолюваною не тільки від суспільства, а й від можливості реалізувати певні конституційні права. Саме у таких складних життєвих умовах набуває особливої ваги потреба своєчасного отримання медичної допомоги.

У зв'язку із цим професійні навички та обізнаність адвоката щодоправ осіб, взятих під варту, є необхідними передумовами, що можуть посприяти у реалізації згаданих прав. Допомагаючи в реалізації права на медичну допомогу, адвокату слід посилатися на низку міжнародних і національних норм, які закріплюють це право. Європейська соціальна Хартія (ст. 13), Конституції України (ст. 49), Цивільний кодекс України (ст. 284), Основи законодавства про охорону здоров'я, Закон України «Про попереднє ув'язнення» гарантують право на медичну допомогу.

В ч. 1 ст. 176 і ст. 183 КПК України тримання під вартою розглядається, як винятковий вид запобіжних заходів, а ст. 48 КПК передбачає, що слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі або особі, яка тримається під вартою захисника або можливість його запросити. Захисник користується

процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює (ч. 4 ст. 46 КПК). Він зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені КПК та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого.

Відповідно до ст. 19 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат має право подавати скарги, заяви, клопотання чи інші процесуальні документи до органів державної влади, місцевого самоврядування, суду щодо реалізації права особи на медичну допомогу.

Ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає цілий спектр засобів реалізації права на медичну допомогу клієнта, який тримається під вартою, а саме: звертатися з запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ; представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб; ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку; доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг; збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань;

Додатковою правовою гарантією доступу до медичної допомоги особам, взятим під варту, стало прийняття спільного Наказу Міністерства юстиції України та Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту» від 10 травня 2012 р. Після прибуття до в'язниці кожна позбавлена волі особа повинна бути негайно

оглянута медичним працівником установи. Під час перебування в ув'язненні позбавлені волі особи повинні мати можливість доступу до лікаря в будь-який час, незалежно від режиму їхнього утримання.

Адвокат у сфері реалізації права на доступ до медичної допомоги особам, яких взято під варту, здійснює такі дії:

по-перше, при зустрічі або при іншій нагоді з'ясувати, чи потребує медичної допомоги особа, взята під варту, чи хворіє вона на хронічні захворювання, чи потребує постійного медичного догляду або медикаментозного лікування;

по-друге, встановити, чи проводиться первинний медичний огляд особи реально або формально, чи не були порушені права під час такого огляду щодо конфіденційності та доступу до інформації про стан здоров'я й лікування особи;

по-третє, отримати від особи інформацію про її звернення за медичною допомогою до персоналу, медичної частини установи та наслідки такого звернення. У разі ненадання допомоги, надання допомоги не у повному обсязі необхідно скласти особисте клопотання на ім'я начальника установи, де утримується особа, про негайне проведення медичного огляду, діагностики, надання медичної допомоги тощо;

по-четверте, у випадку відмови надавати медичну допомогу, якщо вона не може бути надана в умовах тримання під вартою, необхідно підготувати та подати клопотання про зміну запобіжного заходу. До клопотання важливо додати документи, що підтверджують ускладнення надання медичної допомоги в умовах тримання під вартою. У разі відмови в заміні запобіжного заходу, скласти разом із особою, яка утримується під вартою, скаргу про порушення права на медичну допомогу та надіслати її Уповноваженому з прав людини при Верховній Раді України, а також повідомити про відповідне порушення наглядаючому прокурору;

по-п'яте, за відсутності позитивного результату вирішення цього питання на національному рівні скласти та подати скаргу до Європейського Суду з прав людини із посиланням на порушення ст. 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Заборона катування).

Враховуючи наведене, можна дійти висновку, що допомога адвоката особі, яку взято під варту, в реалізації права на медичну допомогу повинна полягати в такому: слід правильно оцінити

ситуацію щодо доступу до медичної допомоги; встановити та, за можливості, зафіксувати порушене право, зібрати докази, які свідчать про порушення; роз'яснити особі, якими правами вона може скористатися, реалізуючи право на медичну допомогу; а у випадку виявлення ускладнень у наданні медичної допомоги – докласти максимум зусиль для відновлення порушеного права та отримання належної компенсації.

Бондарь О.І.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИПАДКИ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ УЧАСТІ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Конституція гарантує кожному право на правову допомогу (ст.59). Основу цього права у кримінальному процесі складає право на захист, яке реалізується через право кожної особи мати на свій вибір захисника своїх прав і законних інтересів у випадках, передбачених законом.

Згідно зі статтею 45 Кримінального процесуального кодексу (далі КПК) захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі.

Таким чином, за новим КПК значно зросла роль адвоката, оскільки тепер він є єдиним захисником у кримінальному процесі. Раніше захисниками могли виступати також близькі родичі, опікуни та піклувальники, фахівці в галузі права, що мають згідно із законом право на надання правової допомоги особисто або за дорученням юридичної особи. Таке нововведення має кілька позитивних моментів. По-перше, обмеження участі у кримінальному процесі в якості захисників близьких родичів, опікунів та піклувальників виключає збуджений емоційний стан захисника, а це в свою чергу сприяє більш ефективному захисту. По-друге, адвокати, на відміну від близьких родичів, опікунів та піклувальників, мають відповідну підготовку, навички та знання як матеріальних норм,

так і процесу, що значно підвищує ефективність захисту, сприяє нормальному протіканню процесу, прискорює розгляд справи.

Крім того, частина 2 статті 45 КПК закріпила, що захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів країни містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Прийняття нових Кримінального процесуального кодексу та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стало переломним моментом для сучасної адвокатури. Оскільки зміни привели до значного розширення прав адвоката та збільшення його ролі в кримінальному провадженні.

З метою реалізації таких засад, як забезпечення права на захист та доступу до правосуддя, законодавець встановив випадки, коли участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні.

Так, згідно з ч.1 ст. 52 КПК України підставою обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні встановлює тяжкість злочину. З моменту набуття особою статусу підозрюваного у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів участь захисника є обов'язковою. Захисник запрошується підозрюваним, а у випадку відмови – слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в порядку, передбаченому статтею 49 КПК.

Частина друга цієї статті встановлює інші випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні, які пов'язані з особливостями правового статусу підозрюваного, обвинуваченого.

Передбачається, що обов'язковою є участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років чи стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру. Залучення захисника відбувається з моменту встановлення к роз'яснив пленум ВСУ в постанові №5 від 16 квітня 2004 року «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх», вік неповнолітнього підсудного встановлюється за документами. В яких вказана дата його народження, - за паспортом чи свідоцтвом про народження. У разі їх відсутності відповідні дані можна отримати із книги реєстрації актів громадянського стану. Довідок органів внутрішніх справ за місцем реєстрації громадян, журналів обліку но-

вонароджених. За відсутності даних документів і неможливості їх одержання вік неповнолітнього встановлюється судово-медичною експертизою.

Відповідно до п.3 ч.2 ст. 52 КПК у випадках, коли підозрюваний, обвинувачений не може сам реалізувати своє право на захист через фізичні або психічні вади, з моменту встановлення цих вад, обов'язково залучається захисник для допомоги такій особі повною мірою реалізувати надані їй права.

До таких осіб належать не лише німі, глухі, сліпі, це можуть бути також особи з іншими психічними (при цьому особа визнана осудною) чи фізичними вадами.

Володіння мовою, якою провадиться кримінальне провадження, є оціночним поняттям. Тому це питання повинно вирішуватися слідчим, прокурором, слідчим суддею чи суддею у кожному конкретному випадку. За загальним правилом особа вважається такою, що не володіє мовою, якою здійснюється провадження, якщо вона не може добре розуміти цю мову та вільно розмовляти нею.

Також обов'язковим є залучення захисника у кримінальне провадження щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності.

При здійсненні реабілітації щодо померлої особи участь захисника відповідно також є обов'язковою.

Реабілітація – процес відновлення прав і свобод особи, що знала кримінального переслідування, але визнаної у встановленому законом порядку, невинною у вчиненні злочину.

Право на реабілітацію мають обвинувачений, щодо якого винесено виправдувальний вирок або щодо якого припинено кримінальне провадження з реабілітуючи підстав, підозрюваний, у відношенні якого кримінальне провадження закрито з реабілітуючи підстав, засуджений, у випадках повного або часткового скасування обвинувального вироку суду, що набрав законної сили і закриття кримінального провадження, особа, до якої були застосовані примусові заходи медичного характеру, у разі скасування необґрунтованої ухвали суду про застосування таких заходів.

Підставою для кримінального провадження щодо реабілітації померлої особи є подання до суду близькими родичами, в інтер-

есах реабілітації померлої особи , належним чином завірених документів, які підтверджують факт смерті особи. Щодо якої подано заяву із метою реабілітації, та документ, що підтверджує ступінь поринних зв'язків заявника із померлою особою.

Підозрюваному. Обвинуваченому має бути обов'язково роз'яснено, з якого саме моменту він набуває право мати захисника відповідно до підстав, перерахованих у статті 52 КПК. Якщо такі особи не запрошують захисника самостійно, то такі дії зобов'язаний вчинити слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд в порядку, передбаченому статтею 49 КПК України.

Здійснення захисту за призначенням у випадках, передбачених чинним кримінальним процесуальним законодавством, відповідно до статті 50 Правил адвокатської етики. Є важливим професійним обов'язком адвоката, тому необґрунтована відмова від прийняття на себе захисту за цих умов є неприпустимою.

Вара А.М.

студентка 5-го курсу

*факультету правознавства та міжнародних відносин
Українського державного університету фінансів
та міжнародної торгівлі*

РОЛЬ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У кримінальному процесі адвокат відіграє одну із ключових ролей, адже саме на нього покладено обов'язок захисту підозрюваного, обвинуваченого. Рівенькваліфікації та дії адвоката мають важливе значення для результату розгляду справи та прийняття об'єктивного рішення.

Згідно чинного законодавства, повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Проте, як зазначається ч.2 ст. 45 КПК України, адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю не може бути захисником.Адже із змісту цієї

норми впливає, що, кожного разу вступаючи як захисник в кримінальне провадження, адвокат зобов'язаний надавати слідчому витяг з Єдиного реєстру адвокатів України, що є незручним з огляду на втрату часу. Не варто забувати і про те, що сьогодні досить часто ми можемо спостерігати допущення помилок у записах при веденні реєстрів, невчасне внесення відповідних даних. Невипадково деякі юристи вважають, що такою нормою адвокати фактично позбавляються права на здійснення своєї професійної діяльності.

У КПК України відсутня окрема стаття, яка б визначала права захисника. Натомість зазначається, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим. На думку Д. Кухнюка це має плачевні наслідки: відврати адвокатом процесуальної самостійності і до випадків, коли адвоката порівнюватимуть із підзахисним.

Адвокат має широке коло прав при збиранні доказової інформації, важливим є те, що ч. 7 ст. 47 КПК України зобов'язує органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх службові особи виконувати законні вимоги захисника.

У відповідності до ч. 5 ст. 45 КПК України, захисник має право брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних дій, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого. Ця норма надала захиснику значно більше повноважень порівняно із КПК України 1960 р., згідно з яким захисник мав право лише бути присутнім при проведенні таких дій.

Адвокат має право ініціювання процесуальних дій, однак щоб ним скористатися, адвокат подає відповідне клопотання слідчому чи прокурору. Зважаючи на те, що захисник перебуває з цією особою «по різні сторони» у кримінальному процесі, то така залежність від прийняття рішення досить недоречною.

До першого допиту підозрюваного захисник має право мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Деякі фахівці у галузі права вважають, що дана норма при певних обставинах може бути використана правоохоронними органами на свою користь, оскільки помітка «без дозволу» відноситься лише до першого побачення. Що ж до наступних, то такого положення КПК України не регламентує.

У кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів, а також у випадках, передбачених КПК України участь захисника є обов'язковою. Проте ч. 4 ст. 47 КПК України передбачені обставини, за яких захисникає право відмовитись від виконання своїх обов'язків.

Захисник має право подати скаргу на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора, що, безумовно, сприятиме добросовісному виконанню правоохоронними органами своїх обов'язків.

Відомості отримані адвокатом під час виконання ним професійних обов'язків становлять адвокатську таємницю та не можуть бути розголошені. Крім того, документи, пов'язані з виконанням адвокатом доручення, не підлягають оглядові, розголошенню чи вилученню без його згоди. Тобто, діяльність адвоката забезпечується чинним законодавством України.

Таким чином, адвокат хоча і має певний правовий інструментарій для здійснення захисту прав та свобод людини, відстоювання необхідної правової позиції, однак на сьогодні існують чисельні прогалини та дискусійні норми щодо регламентації його діяльності в кримінальному судочинстві.

Ватаманюк Н. Я.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП СПАВЕДЛИВОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ЙОГО ДОТРИМАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Принцип справедливості властивий усій системі права, проте саме для галузі кримінального права та кримінального правосуддя він набуває особливого значення. Дослідження принципу справедливості у кримінальному судочинстві дозволить оцінити сучасний зміст правовідносин, виявити найбільш суттєві закономірності, а також спрогнозувати подальший розвиток зазначеного принципу.

Розвиток та реалізація принципів як основоположних, керівних засад кримінального права тісно пов'язані з формуванням правової держави, де верховенству закону надається провідне місце

і де основою життя суспільства стають загальноновизнані людські цінності. Вони неодноразово ставали темою обговорення багатьох конференцій, круглих столів, а також дискусії з цього питання часто знаходять своє відображення на публікаціях юридичних видань. Однак проблема практичного втілення цих принципів, особливо з погляду моральності і справедливості, досі залишається невичерпною, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Враховуючи надзвичайну важливість такого принципу кримінального права, як справедливість, слід зауважити, що його вивчення і розробка в юридичній науці є недостатніми. Основні погляди на дану проблематику можна звести до наступних положень:

1. Справедливість – це принцип кримінального права;
2. Справедливість – це принцип кримінальної відповідальності;
3. Справедливість – це принцип призначення покарань.

Проте ми не можемо розглядати справедливість лише як принцип відповідальності або тим більше призначення покарання, так як будь – яка норма кримінального законодавства має бути справедливою. Тобто ці положення дещо звужують розуміння цього принципу.

Значно ширше розуміння справедливості знаходить своє відображення у праці «Принципы советского уголовного права» вчених Келіної С.Г. та Кудрявцева В.М., які виділяють трирівні прояву принципу справедливості у кримінальному праві. Перший стосується справедливості призначення покарання, другий передбачає для законодавця вимогу визначити справедливу санкцію за злочинне діяння і третій торкається формування кола злочинних діянь. Проте, безперечно, найголовнішу роль у кримінальному у праві даний принцип відіграє при притягненні особи, винної у скоєнні злочину до кримінальної відповідальності і призначення їй покарання з урахуванням тяжкості скоєного, особистості винного та всіх інших індивідуальних особливостей даного конкретного випадку. Не випадково у ст. 65 КК України підкреслено, що особі, яка вчинила злочин має бути призначене покарання у відповідності з чинним КК, з урахуванням ступеню тяжкості злочину, пом'якшуючих та обтяжуючих обставин, а головне достатнє для її виправлення та запобігання новим злочинам.

Як видається, додержання принципу справедливості складається і проявляється у трьох складових. По-перше, це засудження

особи, яка вчинила злочин, її осуд. По-друге, це призначення такій особі покарання, яке буде відповідати тяжкості вчиненого злочину, особі винного та обставинам, що пом'якшують та обтяжують покарання. По-третє, це максимальне відновлення порушених прав потерпілої особи. Тільки за умови виконання цих трьох складових можливе дотримання справедливості.

Важливим засобом забезпечення справедливості виступає незалежний, самоврядний інститут адвокатури. Так, саме адвокати відіграють важливу роль у встановленні істини, що обумовлено безпосередньо їх функціями та принципами виконання покладених на них завдань.

Обґрунтованість і справедливість відповідальності передбачає об'єктивне дослідження обставин справи, збирання та всебічну оцінку доказів, доведення наявності факту правопорушення до ступеня вини конкретної особи, визначення можливості застосування санкції, встановлення певної міри впливу відповідно до санкції норми та з врахуванням конкретних обставин справи і особистості правопорушника. На жаль, ні для кого не таємниця, що дотримання всіх цих вимог при розгляді кримінальної справи насправді забезпечується далеко не завжди. Саме адвокати найчастіше виявлять різні помилки та відхилення від норм законодавства, а тому є однією з гарантій справедливості. Реалізація завдань, покладених на адвоката, потребує пошуку необхідних доказів, з'ясування певних обставин справи, що можуть представити обвинуваченого з позитивного боку. Без допомоги професійного адвоката людина не зможе показати свою невинуватість чи меншу вину, забезпечити справедливість і рівність перед законом і судом; нормальний хід процесу опиняється під загрозою.

Перш за все, послуги адвоката необхідні підозрюваному, обвинуваченому, підсудному і засудженому, проте не варто зменшувати користь професійного представника в суді і для інших осіб, які беруть участь у справі: потерпілого, свідка, цивільного позивача у кримінальній справі. Ці особи теж мають знати свої права і потребують в забезпеченні захисту їх законних інтересів.

Отже, створення відповідних умов, серед яких вагоме місце займає діяльність адвокатури, для реалізації принцип у справедливості буде сприяти подальшому вдосконаленню кримінального законодавства і підвищенню ефективності його дії.

Власюк В.В.
адвокат

РОЛЬ АДВОКАТА В УКЛАДЕННІ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ

Однією із новел Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК України) став інститут угод в кримінальному провадженні. Актуальність їх підтверджується фактом листа ВССУ від 15 листопада минулого року.

Важливо відмітити, що угода про примирення можлива виключно для кримінальних проступків чи злочинів тяжкості не вище середньої, або злочинів, провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення. Нескладно бачити стадійність процедури укладення угоди: ініціювання укладення угоди, перемовини між сторонами, складання тексту і підписання сторонами, перевірка і затвердження/відхилення угоди судом. Алгоритм дій, права і можливості сторін угоди та суду врегульовані детально, що повинно зменшити простір для позаправових дій.

Безспірно, що на кожній із умовних стадій укладення угоди, адвокат (представник) має права і обов'язки, а також можливості, й саме від реалізації останніх залежить вигідність угоди для сторони.

Укладення угоди ініціюється передбаченими у ст. 469 КПК України особами: підозрюваним (обвинуваченим) або потерпілим. У згаданому листі ВССУ уточнюється мінімальний вік потерпілого у 16 років, інакше угоду повинен укладати законний представник. Однак, власне ідея угоди може виходити від будь-кого – і насамперед від адвоката. Саме він повинен, оцінивши ситуацію, зокрема підозру (обвинувачення), наявні докази по справі та подальші перспективи, можливість «прийняти» відшкодування шкоди, запропонувати клієнтові опцію укладення угоди про примирення. Тому послідовно було б передбачити в розглядуваному положенні також і право адвоката (представника) ініціювати укладення угоди. Слід додати, що, згідно ч. 7 ст. 469 КПК України, слідчий і прокурор зобов'язаний проінформувати підозрюваного та потерпілого про можливість досягнення домовленості, що правда не зовсім зрозуміло, у який момент кримінального провадження. Можливість ініціювати укладення угоди протягом тривалого періоду кримінального

провадження, а саме в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку, видається позитивною, хоч і не безспірною. Вважаю, що стороні захисту за звичайних обставин вигідніше домовлятися якнайраніше, з метою уникнути частини слідчих дій і направлення обвинувального акту («звичайного») до суду хоча б з огляду на статистику обвинувальних вироків.

Висловивши ініціативу укласти угоду, сторони розпочинають перемовини. У домовленостях про укладення угоди про примирення, як передбачено ч. 1 ст. 469 КПК України, можуть (власне навіть повинні) брати участь адвокат чи (і) представник потерпілого чи (і) підозрюваного (обвинуваченого), а також інші особи – наприклад, професійні медіатори. Фактично, у кожній стороні переговорів є власна мета, яку необхідно досягти, і власний «товар», який можна віддати. Не можна не відзначити, що подібні домовленості й раніше зустрічались, але тепер процедура легітимізована.

Неоднозначним видається підхід законодавця до врегулювання перемовин із «множинністю» сторін, викладене у ч. 8 ст. 469 КПК України. Зокрема, необхідність досягнення домовленості обов'язково із усіма потерпілими від одного кримінального правопорушення створює простір для спекуляцій. Мета обмеження не зовсім зрозуміла, в той же час можливість домовитись із частиною «складу» потерпілих могла б поліпшити становище підозрюваного (обвинуваченого), в тому числі стати передумовою зміни кримінального-правової кваліфікації у зв'язку зі зменшенням розміру заподіяної шкоди, наприклад.

Важливим видається передбачене ч. 6 ст. 469 КПК України положення-гарантія, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості. Однак, стверджувати про відсутність будь-яких наслідків «невдалих» перемовин також було б помилково. Так, в результаті перемовин сторони можуть краще зрозуміти позицію опонента, пересвідчитись у наявності чи відсутності, а також якості, доказів, можливо навіть, окремі твердження у процесі перемовин можуть бути використані пізніше як докази (адже прямої заборони на це немає) і в усякому разі з метою справляння впливу на, скажімо, суддю. Тому, можливо, слід було б

заборонити будь-яке формальне використання чи цитування тверджень з незавершеної процедури укладення угоди про примирення/визнання винуватості.

Після досягнення принципів домовленостей, складається текст угоди, який безумовно повинен містити передбачені в ст. 471 КПК України відомості. Завданням адвоката є уважне і вигідне для клієнта викладення положень угоди, надто в частині плану дій підозрюваного (обвинуваченого) із відшкодування шкоди потерпілому. В цій частині, як видається, угода про примирення буде дуже подібною до мирової угоди, характерної для цивільного судочинства – адже сутність правочинів тотожна. Цікавим виглядає аспект угоди щодо узгодженого покарання – адже участь прокурора і слідчого в домовленостях забороняється ч. 1 ст. 469 КПК України, а питання є суто кримінально-правовим. Вочевидь, правильне виписування цього положення покладається на адвокатів, а орієнтири можна побачити у згаданому листі ВССУ. Відсутність в домовленості представника правоохоронних органів може викликати труднощі також і у викладенні істотних для кримінального провадження обставин. Складена угода скріплюється підписами сторін, при цьому власне поняття сторін угоди відсутнє, однак мова йде, вважаю, про потерпілого (потерпілих) і підозрюваного (обвинуваченого), в той же час не зрозуміло, чи може підписувати угоду представник (адвокат) від імені довірителя (клієнта). На мою думку, беручи до уваги правовий характер угоди та світовий досвід укладення угод в кримінальному провадженні, слід було б однозначно передбачити право представника (адвоката) підписувати угоду про примирення від імені клієнта.

Угода про примирення, вважаю, може стати одним із серйозних інструментів гуманізації й оптимізації кримінального процесу. Укладення угоди про примирення може бути потужним інструментом для покращення становища клієнта адвоката. Є сподівання, такі угоди набудуть поширення, а разом з тим сформується і нова послуга на ринку адвокатської діяльності – професійний супровід перемовин на предмет укладення угоди про примирення. Такі угоди додадуть приватності до відносин між учасниками кримінального провадження, а адвокати стануть сполучниками приватно-правових інтересів осіб із публічно-правовими інтересами правосуддя.

Власюк М. М.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАХИСНА ФУНКЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Згідно ст. 2 КПК України завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Функція захисту – одна з основних кримінально-процесуальних функцій. Вона є обов'язковим елементом розв'язання правових спорів у суді, слугує противагою функції обвинувачення. Без цієї функції не може повноцінно діяти система правосуддя.

Згідно ст. 45 КПК України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі.

Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені цим Кодексом та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого. Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю (ст. 47 КПК України).

Підозрюваний, обвинувачений має право відмовитися від захисника або замінити його. Відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості для конфіденційного спілкування. Така відмова або заміна фіксується у протоколі процесуальної дії. Відмова від захисника не приймається у випадку, якщо його участь є обов'язковою. У такому випадку, якщо підозрюваний, обвинувачений відмовляється від захисника і не залучає іншого захисника, захисник повинен бути залучений у порядку, передбаченому статтею 49 цього Кодексу, для здійснення захисту за призначенням (ст. 54 КПК України).

Функція захисту в кримінальному процесі появляється задовго до пред'явлення обвинувачення. Вона, як правило, появляється в момент порушення кримінальної справи. Згідно з чинним законодавством функція захисту на всіх стадіях кримінального процесу вирізняється повною самостійністю. Її поява, розвиток, розширення і звуження її сфер дії не можна розглядати тільки в зв'язку з пред'явленням обвинувачення, його припиненням, винесенням виправдувального вироку і закриттям справи. Завдання захисту полягає в тому, щоб захищати права кожного учасника, порушені в той чи інший момент судочинства. Функція захисту являє собою процесуальну діяльність, направлену на з'ясування обставин, які виправдовують обвинуваченого, виключають або пом'якшують його відповідальність, а також на охорону його особистих і майнових прав. Захист – це усвідомлена, цілеспрямована діяльність як самого обвинуваченого (підозрюваного), так і захисника, цивільного відповідача і його представника. Саме вони являються суб'єктами функції захисту, їх цілеспрямованість отримує вираження у вигляді процесуального інтересу.

Головне завдання захисту — повне або часткове спростування висновків, які містяться в обвинуваченні. Захист прагне перш за все показати необґрунтованість обвинувачення. Поряд із спростуванням фактів в завдання захисту входить оспорування законності обвинувачення, її юридичної аргументації. Таке оспорування стосується аргументації обвинувачення, пов'язаної як з юридичною оцінкою конкретних фактів, які відповідають елементам складу злочину, так і з встановленням кримінальної відповідальності обвинуваченого. Крім цього, захист прагне спростувати юридичну аргументацію санкції, яка може бути застосована до обвинуваче-

ного, а якщо повне спростування неможливе – старається добитися більш благоприємної для обвинуваченого інтерпретації

Розглядаючи дане питання, можна зробити такий висновок, що функція захисту є однією з основних кримінально-процесуальних функцій. Вона виступає важливою складовою процесуальної форми, обов'язковим елементом розв'язання правових спорів у кримінальному суді, слугує противагою функції обвинувачення.

Функція захисту має, по-перше, соціальне значення, оскільки є формою забезпечення прав і свобод особи у кримінальному судочинстві, що характеризує рівень правової держави, демократії і культури суспільства; по-друге, значення для особи, оскільки право на захист у кримінальному судочинстві є одним з найважливіших інститутів, гарантом прав особи; по-третє, значення для правосуддя, оскільки завданням кримінального судочинства є швидке й повне розкриття злочинів, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону для того, щоб кожний, хто скоїв злочин, був справедливо покараний і жоден невинуватий не був притягнений до кримінальної відповідальності і засуджений, що неможливо без існування функції захисту, яка необхідна для створення противаги обвинуваченню; по-четверте – значення для права взагалі, оскільки право є системою загальнообов'язкових норм, які охороняються державою. Виступаючи як необхідний засіб державного управління, форма реалізації державної політики, право є важливим показником становища особи в суспільстві та державі, засобом охорони її інтересів. Реалізація функції захисту в кримінальному процесі – один із показників забезпечення прав і свобод особи, що є невід'ємним елементом правової держави.

Врублевська В.С.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ПРЕДСТАВНИЦТВА АДВОКАТОМ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНІЙ СПРАВІ

Адвокат як представник у кримінальній справі відіграє досить важливу роль, адже за його допомогою потерпілий може захистити свої права та відстояти свою позицію у справі. Саме адвокат може

найкращим чином надати юридичну допомогу потерпілому і сприяти здійсненню правосуддя у кримінальній справі. Однак адвокати надто рідко представляють законні інтереси потерпілих. Це пояснюється, з одного боку тим, що потерпілі елементарно не обізнані зі своїм правом запросити адвоката як представника своїх прав та інтересів, а з іншого – тим, що, на жаль, далеко не всі потерпілі в змозі оплатити його участь у справі. У зв'язку з цим актуальною є проблема обов'язкової участі адвоката як представника потерпілого при розгляді кримінальної справи в суді.

Відсутність законодавчої регламентації обов'язкової участі адвоката-представника потерпілого у кримінальному судочинстві ставить у нерівноправне положення учасників процесу. На стороні обвинуваченого у випадках, передбачених ст. 52 КПК, обов'язково виступає кваліфікований юрист – адвокат, а на стороні потерпілого подібна правова допомога відсутня. Тому цілком слушно можна ставити питання про те, що обов'язкова участь адвоката – представника у справі повинна була б бути врегульована у кримінально – процесуальному законі. У юридичній літературі вже зверталася увага на цю проблему. Так, деякі вчені, такі, наприклад, як А.В.Кожевников, О. П. Герасимчук вважають, що обов'язкову участь адвоката-представника потерпілого слід визнати необхідною у випадках:

- коли потерпілий є неповнолітнім та не має законних представників;
- коли в якості потерпілих опиняються особи, які страждають психічними або фізичними вадами, що ускладнює здійснення покладених на них процесуальних функцій;
- коли потерпілий не володіє мовою, якою ведеться судочинство.

Деякі вчені звертають увагу на нагальну потребу визнати в КПК обов'язковою участь адвоката-представника потерпілого у судовому розгляді кримінальної справи судом першої інстанції та перегляді судових рішень в апеляційному чи касаційному порядку в разі відмови прокурора від підтримання обвинувачення, а також – зміни ним обвинувачення в суді. Слід зазначити, що майже всі науковці, які розглядають проблему, що постала перед судочинством із введенням інституту відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення, акцентують увагу на необхідності

обов'язкового забезпечення потерпілого адвокатом, якщо потерпілий наполягає на продовженні розгляду справи і бажає підтримувати обвинувачення. В існуючій судовій практиці, в разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в судовому засіданні або потерпілий залишається без будь-якої юридичної допомоги, або він повинен за власний кошт запрошувати адвоката, який буде його представником. Тобто потерпілий залишається один на один із захисником обвинуваченого і стає постраждалим не тільки від злочину, але й від законодавства, яке не забезпечує йому права мати адвоката-представника.

Однією з основних проблем адвоката-представника виступає те, що він позбавлений права ознайомлюватися з усіма матеріалами справи до закінчення досудового розслідування. Тому до фактичного закінчення досудового розслідування він якісно та повно не може брати участі у кримінальному процесі, оскільки не має можливості вивчити матеріали справи стосовно спричиненої потерпілому матеріальної шкоди: йдеться, зокрема, про матеріали судово-медичної експертизи, історію хвороби і таке ін. або моральної шкоди: показання свідків, висновки експертиз та інші матеріали справи.

Не маючи можливості своєчасного отримання даних зі справи інколи створюється ситуація, яка призводить до того, що потерпілий та його адвокат не має реальної можливості для ініціювання застосування заходів забезпечення безпеки стосовно потерпілого. Але, на жаль, КПК не приділив цьому питанню достатньої уваги, і в ст. 290 чітко вказано, що потерпілий та його представник мають право ознайомитися з матеріалами справи лише після закінчення досудового розслідування.

Отже, розглянувши дану тему, потрібно сказати, що існує безліч проблем стосовно участі потерпілого та його представника у кримінальному процесі, які потребують негайного вирішення. Потрібно уточнити умови, за яких участь представника потерпілого є обов'язковою, розширити права представника як у досудовому розслідуванні, так і у судовому провадженні. Основним засобом подолання перешкод щодо участі потерпілого у судовому розгляді є розширення представницьких засад у кримінальному процесі.

В'юник М.С.
*аспірантка кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ПОВНОВАЖЕННЯ ЗАХИСНИКА ПРИ ВИКОНАННІ ВИРОКУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Повна й ефективна реалізація прав учасників кримінального судочинства неможлива без забезпечення їх належного правового захисту. Концепція реформування кримінальної юстиції України, затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 року №311/2008, одним з напрямів такого реформування проголосила посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством. У сучасних умовах проблематика захищеності особи набуває особливого значення у зв'язку з прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України, який, на думку його розробників, дозволить адвокату стати повноправною фігурою кримінального провадження.

Розробці проблем захисту й забезпечення прав особи значної уваги приділяли В.Д. Адаменко, О.В. Беседін, А.М. Бірюкова, Т.В. Варфоломеева, Ю.М. Грошевий, Т.М. Добровольська, Т.В. Корчева, М.С. Строгович, Ю.В. Хоматов, М.Є. Шумило та інші вчені. Не зважаючи на значну кількість наукових праць, проблеми захисту прав і свобод особи в більшості випадків розглядалися стосовно досудового розслідування, судового розгляду, провадження в суді апеляційної та касаційної інстанцій. Проте деякі етапи кримінально-процесуальної діяльності залишилися без належної уваги. В першу чергу це стосується виконання вироку, яка в цьому контексті розглядалася лише фрагментарно.

Реалізація захисної діяльності при виконанні вироку здійснюється в різних формах, сутність яких виявляється у повноваженнях адвоката. Чинний КПК України не містить належного правового регулювання таких повноважень не лише при виконанні вироку, а й в інших стадіях кримінального провадження. Так, частина 4 ст. 46 КПК закріплює, що «захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім

процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику». Регулювання повноважень захисника у такий спосіб є недопустимим для кримінального процесу з таких міркувань. По-перше, у зазначеній нормі мова йде про захисника підозрюваного чи обвинуваченого; про засудженого, який так само має право користуватися послугами адвоката, навіть не згадується. По-друге, захисник є самостійним учасником кримінального провадження, і регулювати його права шляхом відсилання до статті закону, де закріплені права іншого повноправного учасника, є неправильним. Цілком обґрунтованим в такій ситуації вважаємо підхід О.В. Гладишевої, яка зазначає, що об'єктивні відмінності у змісті та обсязі законних інтересів дозволяють вести мову про необхідність виділення індивідуального процесуального статусу кожного учасника кримінального провадження та напрацюванні індивідуальних засобів забезпечення їх прав та свобод. На її думку, процесуальний статус учасника кримінального судочинства повинен формуватися шляхом: надання необхідних і достатніх для захисту законних інтересів прав; наділення інших суб'єктів кореспондуючими правами обов'язками; встановлення відповідальності за невиконання обов'язків.

Відповідні норми, що регулюють статус адвоката у кримінальному провадженні, в тому числі й у провадженні з виконання вироку, «розкидані» не лише по КПК України, а й містяться, наприклад, у статтях 20 і 21 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Тож, проаналізувавши положення ч. 4 ст. 46, ст. 42, ст.ст. 318-380, ст. 539 КПК, а також враховуючи вимоги Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», до повноважень адвоката можна віднести:

- право надавати безоплатну правову допомогу;
- право мати побачення з засудженим без обмеження їх кількості та тривалості;
- брати участь у проведенні процесуальних дій за участю засудженого;
- застосовувати технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь;
- заявляти відводи;
- збирати і подавати суду докази, що підтверджують наявність обставин, які мають значення для правильного вирішення питань, що виникли у процесі виконання вироку та брати участь у дослідженні таких доказів;

- вимагати виклику і допиту осіб, показання яких можуть мати істотне значення для правильного вирішення судом питань, пов'язаних з виконанням вироку, ставити їм запитання;
- одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення;
- ініціювати кримінально-процесуальну діяльність шляхом звернення до суду з клопотанням про вирішення питань, пов'язаних з виконанням вироку;
- оскаржувати в апеляційному порядку ухвалу, постановлену за наслідками розгляду.

Крім того, адвокат зобов'язаний: використовувати засоби захисту, передбачені чинним законодавством України; перебувати для участі у проведенні процесуальних дій за участю засудженого; не розголошувати без згоди засудженого відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні; брати участь у судовому засіданні з розгляду клопотання про вирішення питань, пов'язаних з виконанням вироку.

Як бачимо, процесуальний статус адвоката при виконанні вироку регулюється національним законодавством поверхнево і неповно. Це створює значні перешкоди у користуванні засудженими гарантованим Конституцією України та КПК України правом на захистта здійсненні ефективного захисту засуджених осіб адвокатом. Тому законодавцю слід доповнити КПК України нормою і визначити права і обов'язки адвокатів при виконанні вироку відповідно до вимог Конституції України, чинного законодавства, а також європейських та міжнародних стандартів захисту прав особи у кримінальному судочинстві.

Гордієнко Х.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАХИСНИКА В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ ЗГІДНО З НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ

13 квітня 2012 року Верховна Рада України прийняла проєкт нового Кримінального - процесуального кодексу. 19 листопада цей акт набуває сили. Він містить ряд нових новел, спрямованих

на забезпечення здійснення швидкого і справедливого судочинства, підвищення ефективності кримінального провадження, дотримання прав і свобод учасників кримінального процесу. Новий Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012р. закріплює змагальну модель кримінального судочинства.

Чимало нарікань, аж до звинувачень у розбіжності з Конституцією України, викликала норма, яка дозволяє лише професійним адвокатам виступати захисниками у кримінальних справах.

За ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України захисником підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, а також особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, може бути тільки професійний адвокат, внесений до Єдиного реєстру адвокатів і адвокатських об'єднань. Тож родичі, юристи, фахівці в галузі права та інші особи, які не мають адвокатського свідоцтва, відтепер втратили право виступати захисниками в суді (дозволено продовжити роботу лише тим захисникам, які на момент набрання чинності новим кримінальним новим кримінальним процесуальним кодексом України вже брали участь у процесах)

Зрозуміло, чому це положення нового кодексу викликало хвилю незадоволення серед спеціалістів у галузі права. Експерти стверджують, що норма ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України суттєво обмежує конституційне право підозрюваних (обвинувачених) на вибір захисника. Ще у 2000 році Конституційний суд України визнав, що захисниками у кримінальній справі можуть виступати не тільки адвокати, але й інші фахівці у галузі права.

Проте я вважаю, що фаховий адвокат як професійний захисник має значні переваги над іншими особами.

Разом з обмеженням кола осіб, які можуть виступати у кримінальних справах, новий кримінальний процесуальний кодекс України розширив права захисту. Згідно з новими нормами адвокат обвинуваченого має право :

- Надавати суду докази, залучати свідків;
- Самостійно залучати експертів для проведення експертизи;
- Отримувати з дозволу суду доступ до документів і вилучати їх.

Власне, цими правами адвокати користувались і до прийняття нового кримінального процесуального кодексу України, проте зі

значними обмеженнями. Зокрема, проводити слідчі дії і замовляти експертизи адвокат міг тільки з дозволу судді, а знайомитися з матеріалами справи – лише по закінченні слідства.

Отже, адвокат з процесуальної точки зору наближається до прокурора.

Зіменко Х. А.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У нашій країні взятий курс на гуманізацію кримінального законодавства. А тому серед багатьох теоретичних і практичних завдань, які потребують розв'язання, своєю актуальністю і новизною виділяється розробка правових і організаційних засад умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Як показує статистика, саме норми цього інституту – найбільш часто застосовувані. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання є достроковим звільненням засудженого від подальшого відбування призначеного йому покарання за умови, що він своєю сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення.

Незважаючи на широке поширення розглянутого інституту кримінального права на практиці, виникає питання про якість його застосування. Вивчення статистичних даних показує, що зберігається тенденція зростання рівня рецидиву серед осіб, звільнених умовно-достроково. Даний показник свідчить про те, що розглянутий вид звільнення не справляє належного впливу на засуджених, які відбувають покарання. У першу чергу це пов'язано з недосконалістю законодавчої норми, яка регламентує умовно-дострокове звільнення. У судовій практиці продовжують зберігатися розбіжності, пов'язані з розумінням того, які фактори і як впливають на прийняття рішення про умовно-дострокове звільнення. Ця обставина не просто призводить до помилок суду при реалізації згаданої норми, але негативно позначається на дотриманні принципів законності, справедливості, гуманізму, негативно відбивається на долі засуджених, а також перешкоджає процесу їх ресоціалізації.

Також самі засуджені повинні мати більш чітке уявлення про ті вимоги, які пред'являються до них законом для їх умовно-дострокового звільнення. Це відіграє важливу роль при забезпеченні стимулюючого впливу на осіб, що прагнуть до правослукхняної поведінки. Крім того, неефективність умовно-дострокового звільнення обумовлена відсутністю належного контролю з боку державного органу за поведінкою осіб, до яких застосовано згаданий інститут кримінального права, що також несприятливо впливає на безпеку суспільства в цілому.

Питанню застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання присвячена стаття 81 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання являє собою звільнення засудженого від подальшого відбування покарання за таких умов: 1) особа відбуває основне покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі; 2) засуджений своєю сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення; 3) він фактично відбув встановлену ч. 3 ст. 81 КК України частину призначеного судом покарання.

За основу визначення мінімально необхідної частини строку, після відбуття якої можливе застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, покладено тяжкість вчиненого злочину, форму вини, рецидив злочинів, вид покарання, яке відбуває засуджений, а також той факт, що особа раніше звільнялася умовно-достроково від відбування покарання. Особа може бути умовно-достроково звільнена і від відбування додаткового покарання – повністю або частково.

Диференціація частини покарання, яку необхідно відбутися засудженому перед умовно-достроковим звільненням, заснована на категорії злочину. Я вважаю, даний підхід є формальним і вимагає подальшої розробки з метою індивідуалізації відповідальності кожного засудженого.

Також, як видається, потрібно збільшити цю частину покарання щодо кожної із категорії злочинів, тому що, як уже зазначалося раніше, зберігається тенденція зростання рівня рецидиву серед осіб, звільнених умовно-достроково. Тобто особа не усвідомила свого злочину, не визнала своєї вини, і умовно-дострокове звільнення не справило на неї належного впливу. Я вважаю, що

особа, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання повинна бути позбавлена цього права, адже це свідчить, що вона не розкаялась і не виправилась.

Дослідження і чітке з'ясування норм, що регламентують умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, важливе для адвоката у його професійній діяльності. Ст. 539 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 закріплює положення, відповідно до якого питання, які виникають під час та після виконання вироку вирішуються судом за клопотанням (поданням) захисника засудженого. Також таке право має прокурор, сам засуджений, законний представник, орган або установа виконання покарань, а також інші особи, установи або органи у випадках, встановлених законом. Серед таких питань є і умовно-дострокове звільнення.

Взагалі, знання положень Кримінального кодексу України має ґрунтовне значення для адвоката, адже без цих знань він взагалі не зможе і не має право брати участь у кримінальному провадженні і здійснювати захист обвинуваченого. Без з'ясування підстав для застосування умовно-дострокового звільнення адвокат не зможе належним чином реалізувати свої функції та покладені на нього професійні завдання, а тому належним чином захистити свого клієнта.

Отже, з одного боку, проблеми правової регламентації інституту умовно-дострокового звільнення та проблеми надання допомоги засудженим після їх дострокового звільнення залишаються і досі не вирішеними. З іншого, адвокат у своїй діяльності повинен чітко встановити засади і підстави застосування того чи іншого інституту кримінального права з метою належного виконання своїх обов'язків та завдань.

Іванків Л. Я.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОСЯГАННЯ НА ЖИТТЯ ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Визнання й дотримання прав і свобод людини, їх належне забезпечення та надійний захист є виявом правової держави. Особливе місце у механізмі держави посідає інститут захисників, який

спрямований на захист прав і свобод громадян, а також допомагає здійсненню правосуддя та додержанню законів.

Захисник і представник особи, реалізуючи покладені на них завдання з надання правової допомоги, виконують одну з функцій держави – захист законних прав і свобод своїх громадян. Значимість законної діяльності захисників чи представників особи з надання правової допомоги зумовлює те, що вони стають жертвами погроз або насильства, посягання на життя. Проблема забезпечення ефективної охорони життя та здоров'я захисника чи представника особи від злочинних посягань являється актуальною і на сьогодні.

У зв'язку з цим справедливо, що в розділі XVIII «Злочини проти правосуддя» Особливої частини Кримінального кодексу України законодавець передбачив відповідальність за погрозу або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398) та за посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400).

Потерпілими від злочинів можуть бути захисник, представник особи або ж їх близькі родичі. Посягання на життя вказаних осіб в основному проявляються у діянні, направленому на вчинення перешкод до здійснення правозахисної діяльності, порушення основних гарантій їх діяльності, ушкодження здоров'я (як у вигляді нанесення тілесних ушкоджень, так і вигляді умисного вбивства чи погрози щодо цього).

Серед основних проблем, що виникають у кримінальному провадженні – є встановлення істинного умислу злочинця, оскільки слід довести, що злочинець посягав саме на життя адвоката як правозахисника, тобто встановлення особи потерпілого, а точніше його статусу. Це питання є важливим, так як саме від цього буде залежати подальша кваліфікація злочину чи за ст. 115 ККУ чи ст. 400 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Серед причин такої поведінки злочинця називають прагнення помсти за професійну діяльність, невдоволення законними діями захисника, намагання їх припинити або навіть запобігти. Суспільна небезпечність даного злочину проявляються у тому, що життя особи, а у даному випадку саме зі статусом правозахисника, злочинець посягає на встановлений законом порядок загалом, чим порушує основу правозахисної діяльності і правосуддя зокрема.

Убивство або замах на вбивство захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю пов'язану із наданням правової допомоги, кваліфікується тільки за ст. 400 КК України. Разом із тим, коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ст. 115 КК України дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами частини 2 цієї статті. Основним проблематичним моментом, що виникає, як показує практика, є правильна кваліфікація і вибір необхідної статті. Вбивство особи, навіть якщо вона займалася правовою допомогою не завжди пов'язане із її безпосередньою діяльністю. Слід довести, що у злочинця був мотив помсти за діяльність цієї особи або бажання припинити певні дії захисника чи представника також і якщо вчинено вбивство або вчинено замах на вбивство близьких родичів особи.

За даними Державної судової адміністрації України, у 2005–2012 рр. в Україні 14 осіб притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ч. ч. 1 і 2 ст. 398 КК України, та 1 особа – за ст. 400 КК України. Жертвами цих злочинів стали 9 захисників та 6 представників особи. Однак ці дані не є цілком повним відображенням реальної ситуації зі злочинними посяганнями на життя та здоров'я захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Охорона – це основна гарантія, декларована в нормах конституції та деяких інших законодавчих актів у діяльності правозахисників. Однак не завжди те, що записане, виконується належним чином. На мою думку, державний захист адвокатів та членів їх сімей на практиці є недосконалим. Для зменшення кількості посягань на вищезазначених осіб слід підвищити рівень захищеності з боку держави. Незважаючи на те, що передбачається особливий державний захист адвокатів та їх сімей, вплив з боку винних осіб не припиняється (це і матеріальні заохочення, підкуп, шантажі, вимагання, погрози). Вирішенням цієї проблеми, я вважаю, є: зобов'язання органів внутрішніх справ вживати необхідних засобів реагування для забезпечення безпеки у разі виникнення посягань, можливість особи, яка надає правову допомогу звернутися до державних органів з відповідною заявою – а останні відповідно реагували на подібні звернення; забезпечення адвоката та членів його сім'ї засобами захисту, які їм мають надаватися органами внутрішніх справ.

Самостійна кримінально-правова охорона життя та здоров'я захисника чи представника особи, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, без сумніву, стримуватиме від посягань на життя цих осіб, їх близьких родичів. Така охорона формують почуття впевненості при виконанні такої діяльності, підвищуватиме усвідомлення значимості їх функцій для суспільства.

Отже, ці питання були і залишаються актуальними в науці кримінального права і потребують більш детального правового регулювання, оскільки завжди існує загроза життю та здоров'ю захисника чи представника особи в процесі їх діяльності.

Кайданович Т.М.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА АДВОКАТА НА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ З КЛІЄНТОМ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Прийняття нового закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 (далі – Закон) та нового КПК України від 03.04.2012 значним чином вплинули на зміну правового статусу адвоката-захисника, коло повноважень адвоката і гарантій його діяльності розширено та доповнено.

Наприклад, новий Закон нормативно закріпив право не лише на запитування і отримання документів від установ, організацій і громадян (за їх згодою), а й на вилучення речей, які можуть бути використані в подальшому як докази (п. 7.ст. 20 Закону), а реалізація права на адвокатський запит відтепер забезпечена застосуванням до осіб, що зобов'язані надати таку інформацію у встановлений термін, відповідних санкцій (ст.24 Закону). В свою чергу новий КПК відтепер зобов'язує осіб, що ведуть досудове розслідування, завчасно повідомляти захисника про проведення слідчих дій, а підзахисний може заперечувати проти проведення слідчої дії без участі захисника (п.2.ст.46 КПК України) тд.

Розширено і коло гарантій здійснення адвокатської діяльності, наприклад, орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону; не можуть

бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності його висловлювання у справі, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, заяви у засобах масової інформації, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката; забороняється ото-тоження адвоката з клієнтом та ін..

Зміст правового статусу адвоката в кримінальному процесі складають професійні та процесуальні права. Професійні права, які являються фундаментом здійснення адвокатської діяльності, закріплює ст. 20 Закону, тоді як процесуальні права відображають специфіку кримінального провадження і розширюють коло невід'ємних професійних прав адвоката в даній сфері. Так п.4.ст.46 КПК України вказує, що захисник користується процесуальними правами свого підзахисного, крім тих прав, реалізація яких здійснюється ним безпосередньо. Таким чином крім своїх прав як адвоката, останній набуває додатково права свого підзахисного.

Однією з гарантій здійснення адвокатської діяльності є заборона втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом (п.9 ч.1 ст.23 Закону). З однієї сторони це є професійним правом захисника на невтручання в його професійну діяльність, з іншої сторони – це обов'язок адвоката зберігати адвокатську таємницю (ст. 22 Закону), що містить конфіденційну інформацію, яка стала відома адвокату у зв'язку з виконанням його професійних обов'язків. Зміст ч.3 ст. 47 КПК України фактично дублює положення про те, що захисник без згоди підзахисного не має права розголошувати відомості, які становлять адвокатську чи іншу охоронювану законом таємницю. Аналіз вищезазначених положень дозволяє зробити висновок, що саме умисне розголошення конфіденційних відомостей тягне за собою юридичну відповідальність адвоката. А якщо порушення конфіденційності відбувається не з його вини?

Сьогодні ми хотіли б звернути вашу увагу на проблему спілкування захисника з підзахисним. Ч.5 ст. 46 КПК України встановлює, що адвокат має право до першого допиту підозрюваного мати з ним побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. І тут цікаве уточнення : «такі зустрічі можуть проводитися під візуальним контролем уповноваженої службової особи, але в умовах, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування». Дане положення прямо порушує таку гарантію адвокат-

ської діяльності як невтручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом, тому потребує нагального вирішення.

Почнімо з того, що уточнимо, що являє собою саме спілкування. Спілкування – це процес обміну інформацією за допомогою вербальних і невербальних засобів. Чинний КПК захищає приватне спілкування лише в частині використання співрозмовниками вербальних засобів спілкування, тобто словесних, мовленнєвих, звукових. Психологи встановили, що словами ми передаємо лише 7 відсотків інформації, тоном, інтонацією голосу — 38, а мімікою, позами, жестами — 55. Фактично більше половини (55 %) переданої конфіденційної інформації залишається поза захистом закону, що може призвести до зловживань зацікавленими службовими особами.

Під візуальний контроль потрапляють міміка, пантоміма, виражальні рухи тіла, а якщо підозрюваний має слухову фізичну ваду, то абсолютно усе спілкування стає доступним уповноваженим службовим особам, які можуть самостійно володіти навиками і розумінням сурдоперекладу чи скористатися допомогою сторонньої особи, що їх має. Крім того, слідчі, як правило, є спеціалістами, які володіють різноманітними тактичними і методичними прийомами та знанням юридичної психології.

Не варто забувати і про психологічний стан підозрюваного. Тоді як людина, яка опинилася під підозрою, окрім природнього напруження і страху, порушення її звичайного життєвого укладу, переживає ще й страх перед органами, що ведуть розслідування, що їм стануть відомі ті відомості, які особа бажає не розголошувати. Навіть, якщо це може дуже допомогти адвокату в здійсненні його діяльності. Тим самим знижується ефективність захисту через неповноту даних і підбивається довіра до захисника.

Вирішення проблеми можливе кількома шляхами:

1. ввести заборону на візуальне спостереження побачення адвоката з клієнтом, не забуваючи і про звукоізоляцію;
2. розташувати у спеціально обладнаному приміщенні камери відео-спостереження під таким кутом, що виключить можливість бачити обличчя осіб, що розмовляють;
3. обладнати приміщення затемненим склом з тієї сторони кімнати, до якої підозрюваний буде повернутий спиною під час спілкування з захисником.

Але найбільш доцільним і для сторони захисту і для держави (що стосується коштів на спеціальне переобладнання і обладнання приміщень) буде внести зміни до ч.5 ст. 46КПК України і заборонити візуальне спостереження побачень захисника з підозрюваним.

Каніщева В. Ю.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Кримінальна відповідальність є одним з найбільш дискусійних інститутів кримінального права. Разом з тим, у наш час дослідження проблематики визначення підстав і поняття кримінальної відповідальності не втратили своєї актуальності.

В науці кримінального права немає однозначності в розумінні кримінальної відповідальності: одні автори ототожнюють її з кримінальним покаранням; другі – характеризують кримінальну відповідальність як певного роду обов’язок; треті – розглядають її як конкретні кримінально-правові відносини; четверті – розуміють кримінальну відповідальність як засудження винного, виражене в обвинувальному вироку суду, пов’язане з призначенням покарання або без нього тощо. Кримінальна відповідальність стала предметом дослідження таких вчених, як Л.В. Багрій-Шахматов, Я.М. Брайнін, Р.В. Вереша, В.І. Курляндський, Н.С. Лейкіна, А.В. Наумов, О.М. Омельчук, В.С. та інші.

Визначення підстав відповідальності у кримінальному праві – це ключове питання, від вирішення якого в кінцевому рахунку залежить дотримання законності та прав людини в державі і залишається джерелом дискусій у юридичній науці. Зокрема, проблема підстави кримінальної відповідальності є однією з найважливіших у кримінальному праві, адже від її вирішення залежить доля людини: чи підлягатиме вона найсуворішим обмеженням своїх прав, позбавленням певних благ у зв’язку з вчиненням нею діянням, чи до цієї особи такий захід не буде застосований зовсім.

Щодо теорії кримінального права, то тут проблема підстав кримінальної відповідальності розглядається зазвичай в двох аспектах: у філософському і юридичному. Перший пов'язаний з відповіддю на питання, «коли?» і «чому?» особа здатна відповідати за скоєний нею злочин в кримінальному порядку. В юридичному – це визначення тієї поведінки, яка тягне за собою цю відповідальність. На мою думку це розмежування має велике значення як і в теорії, так і подальшому застосуванні на практиці, зокрема кваліфікації злочину, адже тут потрібно враховувати всі фактори, на основі яких вирішується доля людини.

У науці виділяють правову і фактичну підстави кримінальної відповідальності. Правовою підставою кримінальної відповідальності КК України визначає наявність у вчиненому особою суспільно небезпечному діянні складу злочину, передбаченого ККУ України (ст. 2 КК). Це означає, що до кримінальної відповідальності може бути притягнута лише та особа, яка є суб'єктом злочину і є винуватою у вчиненні забороненого КК діяння проти охоронюваних законом про кримінальну відповідальність об'єктів.

Фактична підстава кримінальної відповідальності – це вчинення особою діяння, передбаченого в КК України, яке містить склад злочину. Наприклад, особа вчинила крадіжку. Саме факт вчинення особою крадіжки і буде підставою негативної кримінальної відповідальності. Зокрема у КК України передбачені інші види фактичних підстав кримінальної відповідальності: вбивство, грабіж, розбій, шахрайство та інші.

Якщо порівнювати кримінальне законодавство України та Білорусії, то стосовно КК останньої підставами кримінальної відповідальності є чітко визначені законодавством діяння у вигляді: закінченого злочину, приготування до вчинення злочину, замаху на вчинення злочину, співучасті у вчиненні злочину. Таким чином, КК Білорусії вирішив проблему підстав кримінальної відповідальності за незакінчений злочин та за злочини, вчинені у співучасті. У КК України також доцільно було б закріпити подібне положення з метою повного визначення підстав кримінальної відповідальності, адже, дійсно, всі статті Особливої частини КК «прописані», з одного боку, під виконавця, а з іншого – під закінчений злочин. А тому виникає проблема визначення підстав кримінальної відповідаль-

ності, наприклад, за готування до злочину. Закріплення подібного положення вирішило б цю проблему.

За Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012р. адвокатура України є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземців, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм різноманітну юридичну допомогу.

Взагалі захист потрібен для того, щоб не допустити слідчих і судових помилок особливого роду: притягнення до кримінальної відповідальності, засудження невинного або засудження винного згідно із законом, що передбачає відповідальність за більш тяжкий злочин, ніж насправді ним вчинений або призначення занадто суворого покарання, а також в інших випадках. Тому саме адвокату потрібно максимально об'єктивно оцінювати всі обставини справи для ефективного захисту прав та свобод людини та громадянина.

Адвокатура є важливим інструментом дійсної демократії. Саме тому вивчення інституту адвокатури, з'ясування його особливостей та завдань, глибинний аналіз діяльності має актуальне значення для подальшого розвитку цього інституту, а тим самим і для подальшого розвитку нашої країни, для перетворення України в справжню європейську демократичну державу.

У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Кримінальна відповідальність – це реакція держави на вчинений особою злочин. Така реакція знаходить своє вираження у певному акті органу держави – обвинувальному вирoku суду. Підставою кримінальної відповідальності може бути лише вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України. Максимально точне з'ясування підстави кримінальної відповідальності має дуже велике значення для адвоката, зокрема, для правильного вирішення конфлікту та обґрунтування справедливості притягнення до кримінальної відповідальності за наявності передбаченої законом підстави.

Я вважаю, що для того, щоб правильно визначити ту чи іншу підставу кримінальної відповідальності, необхідно об'єктивно розглядати ситуацію, в якій опинилася особа, і розуміти важливість її значення, адже саме від цього залежить її майбутня доля.

Костина Т. В.

*студентка 3-го курса Института прокуратуры и следствия
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ОЦЕНОЧНЫЕ ПОНЯТИЯ В УГОЛОВНО-ПРАВОВЫХ НОРМАХ

Уголовный кодекс Украины содержит в своих статьях достаточное количество оценочных понятий, определение содержания которых несет в себе значительный риск судебной ошибки. В большинстве случаев оценочные термины в кодексе не разъясняются и не интерпретируются. Законодатель предоставляет право на это самим субъектам, применяющим такие нормы, к числу которых относится и защитник. Недостаточная определенность оценочных терминов, неконкретизированность их содержания и, как правило, отсутствие в законе указаний на то, как их следует понимать, вынуждают правоприменителя разъяснять содержание таких предписаний по собственному усмотрению, вкладывать в него определенный смысл, соответствующий личным представлениям. Значение оценочных терминов не может быть однозначно определено всеми участниками уголовного процесса, применяющими закон, в силу различных причин таких, как: недостаточная правовая подготовка, отсутствие должных профессиональных навыков, а порой и личная заинтересованность в исходе дела. Поэтому обеспечить единообразное применение таких предписаний весьма затруднительно.

Данная проблематика содержится в работах В. В. Питецкого, Т. В. Кашаниной, В. А. Тулякова, О. С. Шумиловой, С. С. Безрукова, Д. Н. Левиной, А. И. Рарога, Д. А. Балабановой, Е. В. Черепановой.

В теории права, к сожалению, не существует единого мнения о природе и содержании указанных понятий. Одни ученые предлагают под оценочными категориями понимать «относительно-определенные понятия, содержание которых выявляется только с учетом конкретных ситуаций, обстоятельств рассматриваемого случая». Другие считают, что в содержание оценочных понятий входят не только субъективные, устанавливаемые в каждой конкретной ситуации признаки, но и объективные признаки, не зависящие от конкретной ситуации. На мой взгляд при применении норм с оценочными понятиями рациональнее использовать второй

подход, так как, в содержании конкретного оценочного понятия, наряду с переменными признаками, характерными для каждого конкретного случая, входят и постоянные признаки, совокупность которых позволяет говорить о наличии того или иного оценочного понятия. Таким образом, под оценочным следует понимать понятие, заключающее в себе как относительно постоянные, так и переменные признаки, в котором содержание последних прямо не закреплено в законе и их уяснение и конкретизация происходят в процессе правоприменительной деятельности.

По мнению Кашаниной Т. В. уяснение оценочных понятий осуществляется посредством их интерпретации, имеющей следующую структуру: субъект, предмет, основание и стандарт. К субъектам, разъясняющим оценочные понятия, относятся: 1) законодатель, формулирующий нормы права и вкладывающий в них определенный смысл; 2) правоприменитель, оценивающий конкретные факты правовой действительности; 3) лица, которым адресованы нормы права. Если рассматривать субъекта на примере защитника, то в процессе своей деятельности, оценив правовую действительность, он приходит к выводу о включении или не включении того или иного признака в составляющую конкретного оценочного понятия. При этом лица, разъясняющие оценочные понятия, должны сознавать, что от того, насколько полными и всесторонними будут эти разъяснения, зависит эффективность действия конкретной нормы уголовного законодательства.

Основополагающим принципом при толковании оценочных понятий, является принцип законности, заключающийся в том, что совершенное общественно опасное деяние должно получить уголовно-правовую оценку, выражающуюся в точной квалификации преступления и назначении справедливого наказания за него. Точное толкование оценочных понятий способствует правильной квалификации преступления в соответствии с общественной опасностью содеянного, что способствует назначению справедливого наказания.

При проведении анкетирования среди практических работников и ученых было выяснено, что наиболее затруднительными для понимания являются определения: существенный вред (ст. ст. 231, 232, 244, 246, 249, 359, 364, 382, 410), малозначительность (ст. 11), аморальность (ст. 66), тяжелые последствия (ст. ст. 67, 133, 138-140, 145-147, 149, 151-158, 166, 168, 169, 247, 259, 303, 323, 328-

330, 364-367, 371, 375, 380, 402-404, 406, 418-426), вред здоровью (ст. ст. 137, 150, 181, 270-275, 283, 326, 327, 381), жестокость (ст. ст. 67, 115, 120, 299, 431, 434).

В ст. 166 УК (злостное невыполнение обязанностей по уходу за ребенком или личностью, над которой установлены опека или попечительство), где используется такое оценочное понятие как тяжелые последствия, можно проследить, что в уголовных делах №1-215/11 и № 2022/1556/2012 содержания этого понятия достаточно разнятся. В первом случае тяжелые последствия характеризуются отставанием в психическом развитии, в интеллектуальной, эмоционально волевой сферах и нарушением процесса формирования личности 8-классника (на формирование которого обязаны были повлиять и учителя школы). Во втором случае такими последствиями являются заболевание рахитом и инфицирование поражения кожи малолетнего ребенка. На мой взгляд, данные характеристики нельзя сбить под одно и то же понятие. К тому же как в первом, так и во втором случае родителям было назначено наказание в виде 2х лет лишения свободы. и в силу ст.75 УК они были освобождены от отбывания назначенного наказания с испытанием в 1 год.

На самом же деле, применение оценочных понятий при квалификации преступления несет в себе более глобальную проблему, где, исходя из характеристик и субъективного понимания того или иного оценочного понятия, практически невозможно установить был ли в действиях обвиняемого умысел или нет. При наличии оценочных признаков состава преступления (ярким примером является хулиганство) возможна ситуация, когда понимание лица совершившего деяние и суда в интерпретации оценочного признака будут различны – суд будет считать, что такое поведение грубо нарушает общественный порядок, а подсудимый будет убежден, что общественный порядок нарушен не грубо. В такой ситуации говорить об умысле на совершение преступления говорить нельзя, так как лицо не относится к своему поведению как к общественно опасному. Но несмотря на это исходя из иного толкования оценочного признака судом такое лицо будет привлечено к уголовной ответственности, что является случаем объективного вменения основанного на несовершенстве законодательства при использовании оценочных признаков.

Разумеется, полностью исключить оценочные понятия из Уголовного кодекса невозможно, однако их можно значительно сократить, а также определить их содержание в самом законе либо на законодательном уровне закрепить примерные перечни существенных признаков, образующих содержание того или иного оценочного понятия в целях единообразного применения уголовно-правовых норм. Для этого необходимо провести предварительную классификацию оценочных понятий по группам, взяв за основу специфику содержания оценочного понятия, после чего уточнить эти понятия внутри каждой отдельной группы, где разъяснения надо формулировать как можно конкретнее. Например, при определении значительного ущерба следует указать не только на его минимум, но и рассмотреть соотношение утраченного имущества и дохода потерпевшего за определенный период.

Кулинская Н. А.

*студентка 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АДВОКАТА–ЗАЩИТНИКА ПО СБОРУ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В УГОЛОВНОМ ДЕЛЕ

Доказывание в уголовном процессе имеет огромное значение, которое обуславливается спецификой познавательной деятельности, которая неразрывно связана с чёткой процедурой уголовно – процессуального доказывания, сроками и другими особенностями установления обстоятельств уголовного дела. К числу субъектов права уголовно – процессуального доказывания и в то же время субъектов обязанностей справедливо относят и адвоката.

Защитник, который является стороной в уголовном процессе, осуществляет функцию защиты и пользуется теми же правами на участие в доказывании, что и другие участники судебного рассмотрения. Защитник использует все предоставленные ему права для выяснения обстоятельств, которые оправдывают его подзащитного или свидетельствуют о совершении ним менее тяжёлого преступления.

Процессуальная роль защитника в сборе доказательств состоит в совокупности действий, которые он может осуществить

на данном этапе процесса доказывания соответственно уголовно – процессуальному закону для достижения целей данного этапа.

Сторона защиты, потерпевший осуществляют собирание доказательств путем истребования и получения от органов государственной власти, органов местного самоуправления, предприятий, учреждений, организаций, служебных и физических лиц вещей, копий документов, сведений, заключений экспертов, заключений ревизий, актов проверок; инициирования проведения следственных (розыскных) действий и иных процессуальных действий, а также путём совершения иных действий, способных обеспечить представление суду относимых и допустимых доказательств (ч. 3 ст. 93 УПК).

Одним из способов получения объектов доказывания является опрос граждан. Согласно п. 7 ч.1 ст. 20 Закона «Об адвокатуре адвокатской деятельности» адвокат имеет право опрашивать граждан по их согласию. В юридической литературе существует ряд мыслей по поводу необходимости наделения защитника правом опрашивать граждан. Так, одни учёные считают, что защитнику необходимо предоставлять это право, а другие – что не надо предоставлять право опрашивать граждан, так как у адвоката – защитника нет властных полномочий, и он не может обязать лицо дать объяснения.

Однако адвокат – защитник должен точно, а не приблизительно не должен знать, что именно может сообщить лицо, о допросе которого он заявляет ходатайство, так как у защитника определенная установка не навредить своему подзащитному.

Процедура дачи объяснений должна быть менее жестокой в сравнении с процедурой допроса, так как при этом защитник получает предварительную информацию. Объяснения сами по себе не должны определяться доказательствами. Для трансформации их в доказательства необходимо придерживаться определенной процедуры, которая гарантировала бы их достоверность.

В случае расхождения между данными защитнику объяснениями показаниями в суде защитник должен иметь возможность ссылаться на первые объяснения и выяснять причины расхождения. При этом приоритет может быть отдан первичным объяснениям.

После того как необходимые для защиты данные получены, они должны быть зафиксированы. Все способы фиксации могут

применяться только при условии, что опрашиваемое лицо не возражает против этого. Ведомости, сообщенные лицом, необходимо фиксировать на специальном бланке объяснения, в котором указывается дата, место получения объяснения, данные адвоката – защитника и лица, которое дает объяснения.

После окончания опроса объяснение должно предъявляться лицу для прочтения или прочитываться ему адвокатом – защитником. Опрошенное лицо должно иметь право требовать дополнения объяснения и внесения к нему поправок. Каждая страница объяснения подписывается лицом, которое дало его, а последняя страница, кроме того, адвокатом – защитником, который получил объяснение. В объяснении должна быть отметка о том, что запись сделана правильно.

Следующим способом получения объектов доказывания адвокатом – защитником является собирание доказательств путем истребования и получения от органов государственной власти, органов местного самоуправления, предприятий, учреждений, организаций, служебных и физических лиц вещей, копий документов.

Предмет, полученный защитником, должен быть процессуально легализован как вещественное доказательство, проверен, оценен и присоединен к делу следователем, прокурором или судом.

Согласно п. 1 ч.1 ст. 20 Закона «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» адвокат имеет право обращаться с адвокатскими запросами, в том числе насчёт получения копий документов, к органам государственной власти, органам местного самоуправления, их должностных и служебных лиц, предприятий, учреждений, организаций, общественных объединений, а также к физическим лицам (по согласию таких физических лиц).

К адвокатускому запросу прилагаются заверенные адвокатом копии свидетельства о праве на занятие адвокатской деятельностью, ордера или поручения органа (учреждения), уполномоченного законом на предоставление бесплатной правовой помощи. Требовать от адвоката представления вместе с адвокатским запросом других документов запрещается.

Таким образом, в доказывании важная роль принадлежит защитнику. В связи с принятием нового уголовно – процессуального закона сторона защиты и сторона обвинения имеют равные возможности отстоять свою позицию. Каждая из сторон вправе собирать доказательства.

Леочко Т. В.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ НЕПОВНОЛІТНІХ АДВОКАТОМ

Кримінальна відповідальність неповнолітніх є однією із найбільш дискусійних питань сучасної правової науки. Підвищена актуальність цієї проблеми нерозривно пов'язана із віковими, соціальними, психологічними та іншими специфічними ознаками, які характеризуючи особу неповнолітнього, вимагають від кримінально-правової політики особливого підходу. Цей підхід повинен будуватися на позиції, при якій застосування певних санкцій за протиправну поведінку неповнолітнього повинне дати ефективний відновлювальний результат та повернути цю особу на правильний соціально корисний шлях.

Одним із основних заходів міжінституціональної кримінальної юстиції щодо неповнолітніх є забезпечення під час здійснення дізнання, досудового слідства та правосуддя щодо неповнолітніх, які вчинили правопорушення, додержання їх прав з урахуванням вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших особливостей їхнього розвитку. Досягнення цього результату є неможливим без забезпечення неповнолітньому належного захисту в кримінальному процесі, рівень якого безпосередньо залежить від представника. Незважаючи на визнання кримінально-процесуальним законом інституту законного представництва, найбільш ефективним способом захистити та забезпечити неповнолітньому дотримання всіх його прав і свобод є саме участь адвоката у справах про злочини неповнолітніх.

Відповідно до ст. 45 КПК України, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Монополія адвокатури на представництво в кримінальному процесі несе в собі гарантію правильного, послідовного, ефективного та результативного захисту неповнолітнього в кри-

мінальному процесі, адже на сьогоднішній день тільки адвокат, із притаманним йому як процесуальній фігурі правовим імунітетом може забезпечити позитивний результат у справі.

Розглядаючи дану тему потрібно визначити основні поняття, а саме : малолітня особа- дитина до досягнення нею чотирнадцяти років;анеповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Існує окрема глава 38 Кримінально – процесуального кодексу яка визначає особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх.Вказуючи те,щопорядок кримінального провадження щодо неповнолітніх визначається загальними правилами захисту адвокатом з урахуванням особливостей, передбачених щодо осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку.

Участь захисника у кримінальному провадженні є обов'язковою:щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою.

Розвинутимінститутом, щодо відповідальності неповнолітніх є застосування примусових заходів виховного характеру,яке здійснюється внаслідок вчинення особою, яка після досягнення одинадцятирічного віку до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх,також під час досудового розслідування проводяться необхідні процесуальні дії для з'ясування обставин вчинення суспільно небезпечного діяння та особи неповнолітнього.

При захисті неповнолітнього адвокатом повинен укладатися договір,його може укласти сама винна особа, а також інші особи, які діють в її інтересах, за її клопотанням або за її наступною згодою.Це питання є досить проблематичних адже неповнолітні

не мають цивільної дієздатності і неможуть укласти даних договорів, скоріш за все договір укладають інші особи які діють в її інтересах, так це реалізується безпосередньо батьками, опікунами, піклувальниками та іншими особами.

Важливою гарантією захисту є здійснення допиту неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого у присутності захисника. При цьому, судам слід ретельно перевіряти, чи було роз'яснено підозрюваному, обвинуваченому право на побачення із захисником до першого допиту і чи не були вони позбавлені цього. У разі, коли зазначені вимоги закону були порушені і неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого було допитано без участі захисника, то відповідно до п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 липня 1995 р. N 10 «Про застосування законодавства, яке забезпечує підозрюваному, обвинуваченому, підсудному право на захист» на ці показання не можна посилались у вирок як на підтвердження винності підсудного у вчиненні злочину.

У світлі останніх законодавчих перетворень, а саме з прийняттям нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не викладає сумнівів щодо діяльності адвоката при захисті неповнолітніх, оскільки він володіє спеціальними правами, обов'язками, формами та гарантіями здійснення своєї діяльності.

На даний момент, в Україні йде мова про доцільність введення спеціальної ювенальної юстиції, яка передбачає створення окремих судів з розгляду справ щодо неповнолітніх. При введенні в дію даних судів, роль адвоката набере помітних відтінків та необмінно призведе до покращення адвокатом захисту у сфері особливостей вікового розвитку.

Логвінова.В.О

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТОМ- ЗАХИСНИКОМ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Спеціальна психологічна підготовка адвокатів повинна передбачати формування вмінь професійної комунікації. Формування професійної майстерності адвоката відбувається під впливом бага-

тьох чинників (соціально-економічних, соціально-психологічних, організаційних та ін.), серед яких провідне місце посідають професійне навчання та психологічна підготовка. Результатом психологічної підготовки є психологічна підготовленість, яка складається з:

1) загальної психологічної культури (знання психологічних законів і закономірностей, що можуть бути використані адвокатом; розвиток професійно-психологічної орієнтованості особистості);

2) спеціальної психологічної підготовленості (комунікативна майстерність, уміння і навички пошуку і цільового використання психологічної інформації).

Психологічна підготовленість дозволяє адвокату нейтралізувати негативний вплив на особистість психологічних особливостей діяльності:

1) правової регламентації (нормативності) професійної поведінки;

2) владного характеру повноважень суддей та прокурору;

3) високого рівня персональної відповідальності.

До них слід додати публічний характер діяльності, тобто необхідність виконання професійних функцій у присутності значної кількості сторонніх, але не нейтрально налаштованих осіб – звинувачуваного та його представників (у тому числі адвоката-захисника, родичів), свідків, громадськості, преси тощо. Кожна з сторін має свої інтереси, причому вони досить часто протилежно спрямовані. Адвокат постійно, навіть поза судовим засіданням, знаходиться у фокусі їх уваги.

Розуміння цієї обставини при недостатній психологічній культурі призводить до виникнення стану психологічної напруженості, отже – збільшує ймовірність помилок чи психологічних недоречностей. Особливо це стосується ситуацій, коли в залі судового засідання відбувається запис (відео- чи аудіо-) перебігу судового процесу для подальшого використання з поки-що невідомою для адвоката метою.

Формування загальної психологічної культури полягає, передусім, у набутті систематизованих знань щодо особливостей особистості та професійного спілкування. Основним засобом і умовою діяльності адвоката є професійне спілкування, тобто встановлення і підтримання цілеспрямованого контакту з особами – носіями важливої інформації, а також переконливе викладення матеріалу при судовому розгляді справи. Професійна майстерність

проявляється саме у тих випадках, коли необхідно вплинути на внутрішнє переконання, здійснити психологічний вплив на учасників кримінального процесу і одержати необхідний результат.

Професійне спілкування організується у відповідності із законами спілкування у цілому, але має значну специфіку, зумовлену змістом завдань, які вирішуються. Виходячи з того, що можна виділити такі етапи спілкування як:

- 1) формування першого враження та уточнення актуального емоційного стану;

- 2) усунення або послаблення психологічних бар'єрів і встановлення психологічного контакту;

- 3) досягнення мети;

- 4) оцінка результатів

Для формування психологічної культури саме велике значення мають перші два етапи спілкування, оскільки вони мають вирішальне значення для подальших відносин у процесі розгляду кримінальної справи. Слід зазначити, що професійне спілкування може бути ефективним лише за умови попереднього вивчення партнера, яке доцільно проводити цілеспрямовано, упорядковано, за певною схемою.

Власне спілкування починається із зовнішнього сприймання один одного і формування першого враження. Цей процес зовні виглядає стихійним, але він має свої закономірності і може бути достатньою мірою упорядкований і прогнозований. Сприймання зовнішності є початковим моментом оцінки та розуміння особливостей людини – властивостей її особистості, станів, намірів, змісту внутрішнього світу.

Воно включає інтерпретацію трьох груп ознак людини (зовнішній вигляд зріст, статура, стать, вік; -невербальні (функціональні) ознаки – мова, голос, міміка, жести, хода, поза; соціальне оформлення зовнішності – одяг, зачіска, прикраси.) Адвокату важливо відпрацювати такий стиль мовного спілкування і поведінки, при якому він буде сприйматись як добра, розумна, готова допомогти людина.

Найбільш розповсюдженими «бар'єрами» спілкування є:

- мотиваційний – небажання чи незацікавленість у спілкуванні внаслідок упередженості, страху осуду чи помсти з боку певних осіб (родичів, співучасників злочину тощо), небажання розголошу події чи інтимних сторін життя;

- інтелектуальний – помилкове сприймання особливостей особистості партнера по спілкуванню (темпераменту, характеру, освіченості та ін.) та різна «мова спілкування», розбіжності в розумінні одних і тих самих обставин через різний рівень освіченості, обізнаності в питанні;

- емоційний – негативне ставлення до конкретного працівника, недовіра, агресивність;

- вольовий – небажання чи неможливість подолання своїх поведінських установок і стереотипів.

Майчук М. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСКАРЖЕННЯ ЗАХИСНИКОМ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА

На сьогоднішній день інститут адвокатури прогресивно розвивається не тільки в Україні, але й у багатьох інших державах. Адже адвокат – це людина, яка може знайти 13 лазівок в десяти заповідях. Тобто, це особа, яка повинна правильно трактувати закон і діяти не тільки в інтересах клієнта, а й в інтересах становлення верховенства права в цілому, утвердження і гарантування прав громадянина.

Значну роль захисник відіграє, оскаржуючи рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування є одним із елементів великого і складного кримінального процесуального інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних органів та службових осіб, що здійснюють кримінальне провадження, основаного на конституційно гарантованому праві «кожного» захищати свої права і свободи в суді (ст. 55 Конституції України). Цей інститут охоплює приписи процесуальних норм щодо предмета, суб'єктів оскарження, порядку подачі, розгляду скарги та його результатів. Системно вони сконцентровані у § 1 глави 26 КПК, що має назву «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування».

Для захисника оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора під час досудового розслідування є одним із законних засобів захисту підозрюваного, який він зобов'язаний використовувати з метою забезпечення дотримання прав, свобод та законних інтересів підзахисного та з'ясування обставин, які спростовують підозру, пом'якшують чи виключають його кримінальну відповідальність (ч. 1 ст. 47 КПК). Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора, якими допущені порушення гарантованих законом суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів підозрюваного або які розцінюються захисником як незаконні і необґрунтовані, є саме обов'язком захисника, а не його правом, яким він може розпоряджатися на свій розсуд. Адже, з одного боку, – це категоричний припис процесуального закону, а з іншого – засіб захисту, що покладається на адвоката як на самостійного учасника кримінального провадження, носія конституційної (ч. 2 ст. 59 Конституції України) публічно-правової функції захисту, метою якої є і забезпечення дотримання прав, свобод та законних інтересів підзахисного безпосередньо (ч. 1 ст. 47 КПК), і виявлення порушень процесуального закону органом досудового розслідування та прокурором задля справедливого правосуддя. Предметом оскарження захисника (як і інших суб'єктів оскарження) на досудовому розслідуванні закон називає рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора (ч. 1 ст. 303 КПК).

До відання захисника з-поміж предметів оскарження, передбачених ч. 1 ст. 303 КПК, які підлягають розгляду слідчим суддею на стадії досудового розслідування, належить вісім:

Перший – бездіяльність слідчого, прокурора у , яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, суб'єктами оскарження якої згідно з теперішнім змістом закону можуть бути лише особи, які подали заяву чи повідомили про кримінальне правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК). Цей предмет оскарження в принципі охоплює необмежене коло випадків, а саме: усі без винятку випадки, коли процесуальний закон прямо зобов'язує слідчого, прокурора здійснити певну процесуальну дію чи прийняти процесуальне рішення, або здійснення процесуальної дії чи прийняття процесуального рішення вимагає конкретна процесуальна

ситуація, що склалася у кримінальному провадженні, а слідчий, прокурор такої дії не виконує чи такого рішення не приймає.

Другий – рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування (п. 2 ч. 1 ст. 303 КПК). Він охоплює не лише рішення з усіх передбачених в законі підстав зупинення досудового розслідування, а й порядок його зупинення, коли з позицій захисту сам порядок зупинення шкодить або може зашкодити правам, свободам та законним інтересам підозрюваного у майбутньому.

Третій – рішення слідчого про закриття кримінального провадження – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником;

Четвертий – рішення прокурора про закриття кримінального провадження (п. 4 ч. 1 ст. 303 КПК). З-поміж рішень прокурора про закриття кримінального провадження щодо підозрюваного з підстав, передбачених ч. 1 ст. 284 КПК, з огляду на виконувану захисником функцію, предметом оскарження можуть бути лише ті, які прямо чи опосередковано можуть негативно вплинути на права та законні інтереси власне підозрюваного.

П'ятий – рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим – особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою;

Шостий – рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора при застосуванні заходів безпеки (п. 6 ч. 1 ст. 303 КПК). В цьому випадку необхідно керуватися положеннями Закону України від 23 грудня 1993 р. (в редакції від 13 травня 2012 р.) «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», у яких визначені особи, зокрема підозрюваний, захисник, члени їхніх сімей і близькі родичі, що мають право на забезпечення безпеки в кримінальному провадженні, їхні права та обов'язки, органи, а в їх числі слідчі і прокурори, які забезпечують безпеку, заходи забезпечення безпеки, підстави, умови та порядок їх застосування. Бездіяльність слідчого або прокурора в ході досудового розслідування у формі невиконання дій із забезпечення безпеки підозрюваного, захисника, а також членів їх сімей і близьких родичів, за наявності для цього підстав, вчинення ними дій чи прийняття рішень із забезпечення безпеки, які не відповідають вимогам вказаного закону, і є підставами для їх оскарження слідчому судді.

Сьомий – можна сміливо припустити – буде найпоширенішим: рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій та неглас-

них слідчих (розшукових) дій (п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК). Ініціювання захисником шляхом подання слідчому, прокурору клопотань про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з метою збирання доказів захисту можливе і необхідне як з причини відсутності у нього достатніх власних процесуальних засобів для їх збирання, так і з тактичних міркувань.

Восьмий – рішення слідчого, прокурора про зміну порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 КПК (п. 8 ч. 1 ст. 303 КПК). Якщо під час досудового провадження будуть встановлені підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, то згідно з положеннями ч. 2 ст. 503 КПК слідчий, прокурор виносить постанову про зміну порядку досудового розслідування і продовжує його згідно з правилами, передбаченими цією главою КПК. Таким чином, припис процесуального закону в цьому плані категоричний.

Отже, з вище написаного можна зробити висновок, що адвокати можуть відстоювати інтереси громадян не лише в організаціях, але й навіть перед прокурором та правоохоронними органами. Такі дії сприяють підвищенню якості роботи слідчого і досудового розслідування і усуненню допущених слідчим та прокурором помилок.

Мініх Є.Є.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТА

Будучи захисником, послом доброї волі, виконувачем завдань держави, – адвокат є публічною особою, особою, котра потребує захисту. Не можна забувати про цей аспект адвокатської діяльності, і саме цього питанню хотілось би присвятити цю статтю. Основним, головним питанням, котре в свою чергу є доволі таки актуальним в наш час, і основною темою цієї роботи є вирішення проблеми стосовно кримінально – правового захисту адвоката. Чому саме цій темі хотілось би приділити свою увагу. Як вже було зазначено мною вище, адвокат є особою доволі таки публічною – виступи в залах судового засідання, проведення розслідування, все

це неможливо сховати від «людського ока». Виходячи з нинішньої ситуації, котра склалась в розвитку українського правосуддя, адвокат потребує особливо захисту.

Дійсно, на законодавчому рівні, державою забезпечений захист від посягань як на життя так і на його діяльність (Конституція України, ЗУ «Про Адвокатуру і Адвокатську діяльність», ККУ, та ін.). Безпосередньо, такі положення закріплені і в Конституції України, котрі дають адвокату як людині і громадянину України право на життя і на його захист. Так, в КК України присвячені діяльності захисника (адвоката) статті розділу «Злочинів проти правосуддя», зокрема:

- Стаття 397. Втручання в діяльність захисника чи представника особи.
- Стаття 398. Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи;
- Стаття 399. Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи;
- Стаття 400. Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Згідно із положенням статті 397 ККУ, захисником є особа, котра у встановленому законом порядку отримала свідоцтво на заняття адвокатською діяльністю, тобто адвокат, а також інша особа в галузі права, що має за законом право на наданням такої допомоги. Тут, хотілось би більше приділити уваги саме діяльності, котра навіть із прийняттям нового ЗУ «Про Адвокатуру і Адвокатську діяльність» не залишається без уваги співробітників органів влади. Згідно із ЗУ від 05.07.2012, адвокатською діяльністю є – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Під здійснення цієї самої діяльності, адвокат отримує, аналізує і зберігає певний об'єм інформації, котра в свою чергу становить предмет адвокатської таємниці. Така діяльність має бути дійсно незалежною не лише на папері, але і в житті. Забороняється прослуховування розмов адвоката з клієнтом, втручання в приватні розмови адвоката із клієнтом. Порушення цих заборон, в свою чергу, кличе за собою правові наслідки для осіб, котрі їх вчинили, тобто відповідні санкції. Але чи тільки такий спосіб впливу за адвоката можливий? Дана стаття вказує на те, що, зокрема, можуть

бути суб'єктами і службові особи, котрі користуючись своїм положенням впливають на нормальну діяльність адвоката, і цим самим впливають на правову позицію як адвоката, так і клієнта.

Хотілось би також звернути увагу на випадок, котрий стався на теренах України за роки її незалежності. В умовах тотальної корумпованості чиновників не лише звичайній людині важко відстоювати свої права, а й адвокату інколи досить важко працювати у правовому полі України. Адвокат Ю., захищаючи інтереси громадянки Н., яку звинувачували у вчиненні тяжкого злочину, в одному із судів Київської області зіштовхнувся із упередженим ставленням судді до підсудної. Суддя виходив за рамки своїх повноважень, тиснув на підсудну, поведився по-хамському та здійснював інші неприпустимі дії. Заявлений адвокатом відвід судді він відхилив і продовжував вести процес, порушуючи закон. У цій ситуації годі було і думати про можливість винесення об'єктивного судового вироку. Про такі обставини адвокат повідомивколег із Київського юридичного товариства, після чого було прийнято рішення звернутись до народних депутатів України та Міністерства юстиції і поставитипитання про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Лише після депутатського звернення народного депутата України до кваліфікаційної дисциплінарної комісії суддів суддю, який порушував закон, було усунуто від розгляду справи і далі цю справу почав розглядати інший суддявідповідно до чинного законодавства України. Виникає питання: а хіба така поведінка зі сторони судді не впливає на нормальну діяльність адвоката? Хіба можливо в подібних умовах реалізувати дійсно в повному обсязі свої права? Відповіді на ці питання, нажаль, дати не можливо.

Роблячи висновки, хотілось би зазначити, що ситуація, котра складається в Україні є недопустимою, як для демократичної і правової держави. Свавілья зі сторони правоохоронних органів, суддей, прокурорів і інших посадових осіб під час здійснення адвокатом його обов'язків не може залишатися без уваги. Необхідно створити дійсно дієвий механізм реалізації приписів ККУ, створити потужну систему захисту прав адвоката як захисника, так і людини. Необхідним також є більш детальна регламентації відповідальності за порушення даних приписів, можливо навіть більш суворі санкції, але нажаль, в наш час, залишається лише фікція, фікція кримінально- правового захисту як адвоката, так і адвокатури в цілому.

Міцура Д. В.

*студент 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ

Відповідальність адвоката за своєю правовою природою є одним із центральних інститутів адвокатури та являє собою юридичну гарантію виконання адвокатами своїх професійних обов'язків перед клієнтом, додержання Конституції та законодавства України, міжнародних актів про права та свободи людини, присяги та правил адвокатської етики.

Як відомо, одним із різновидів юридичної відповідальності адвоката є кримінальна відповідальність. Однак сучасна юридична наука не має єдиної точки зору відносно її сутності, особливостей та порядку застосування. Крім того, уКК України відсутні окремі норми про відповідальність за вчинені адвокатами злочини, на що обов'язково слід звернути увагу в світлі прийняття нового Закону-України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року.

Загалом про кримінальну відповідальність адвоката можна вести мову у двох випадках:

1) коли адвокат вчиняє злочин, що не пов'язаний із його професійною діяльністю. У такому разі він притягується до кримінальної відповідальності на загальних підставах.

2) коли адвокат вчиняє злочин, пов'язаний із його професійною діяльністю. Наприклад, ст. ст. 189 190, ч. 2 ст. 191, 192, 328 369, 376, 387 КК України.

Саме другий випадок заслуговує на особливу увагу, оскільки на практиці дуже часто мають місце ситуації, коли адвокат несумлінно виконує свої професійні обов'язки, або зловживає чи перевищує надані йому права, порушуючи при цьому норми кримінального законодавства.

Так, у жовтні 2012 року Прокуратурою Рівненської області за матеріалами СБУ стосовно адвоката із смт Володимирець було порушено кримінальну справу за ознаками злочинів, передбачених ч. 2 ст. 376-1 КК України (втручання в роботу автоматизованої системи документообігу), ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК України (замах на за-

володіння шляхом обману чи зловживання довірою грошовими коштами), ч. 4 ст.27, ч. 2 ст.15, ч. 4 ст.369 КК України(підбурювання до замаху на давання хабара). Встановлено, що адвокат, розробивши злочинну схему, через посередника намагався одержати від свого клієнта кошти у сумі 5800 грн. для вирішення із суддею питання у справі про вчинення адміністративного правопорушення. На даний час справа перебуває для вирішення по суті у суді.

Як видається, на доцільність введення до КК України спеціальної норми стосовно кримінально-правової відповідальності адвокатавказує ряд факторів, які характеризують правовий статус адвоката та сутність вчиненого ним злочину.

По-перше, пред'явлення спеціальних вимог до осіб, котрі мають право займатися адвокатською діяльністю (ч.1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). По-друге, особливі гарантії адвокатської діяльності, передбачені ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (зокрема, повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене виключно Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором АРК, області, міста Києва та міста Севастополя). По-третє, існування так званої адвокатської таємниці (ст. 22 Закону). По-четверте, зв'язок вчиненого адвокатом злочину з його професійною діяльністю.

Слід зазначити, що на науковому рівні вже неодноразово піднімалося питання про необхідність існування спеціальної норми (норм) про кримінальну відповідальність адвоката, зокрема ця проблематика є актуальною для держав колишнього СНД.

Крім того, на сьогоднішній день є й держави, в яких така практика вже давно існує на законодавчому рівні. Наприклад, у Франції, Німеччині. Трапляються навіть досить незвичні для вітчизняного законодавства склади злочинів. Наприклад, у США судовим прецедентомпередбачена кримінальна відповідальність адвоката за сприяння розвитку тероризму.

Таким чином, хотілося б зробити загальний висновок про те, що Україні було б корисно врахувати досвід зарубіжних країн та відокремити відповідальність адвоката в окрему статтю (статті), де адвокат буде спеціальним суб'єктом злочину. Доцільно було б включити цю статтю (статті) до розділу XVIIIОсобливої частини КК України«Злочини проти правосуддя».

Пишна Я.В.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ: РЕАЛЬНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ

«У будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль; його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій». Право особи на захист у кримінальних справах є одним із прав людини, яким приділяється особлива увага та забезпечується ефективна охорона з боку відповідних міжнародних інституцій. На сьогодні в Україні це право реалізується далеко не в повній мірі, зокрема, через неефективне законодавство і відповідну правозастосовчу практику. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 4 листопада 1950 року містить норму, що гарантує обвинуваченому у вчиненні злочину (кримінального правопорушення) право захищати себе особисто чи використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд.

17 грудня 1979 року у Нью-Йорку, США, на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку. Одним з ключових моментів, за який поставили свої підписи держави- учасниці, було твердження, що «для захисту всіх осіб, затриманих чи тих, що знаходяться в умовах тюремного режиму, кожній затриманій особі має бути надане право на допомогу, консультацію з адвокатом і можливість спілкуватися з ним»

Право на захист постійно знаходиться у полі зору міжнародних правозахисних інституцій, зокрема, європейських, що підтверджується численними зверненнями громадян різних країн до Європейського суду із зазначеним порушенням їхніх прав.

Згідно зі ст. 9 Конституції України, Конвенція про захист прав людини та основних свобод є частиною національного законодавства України, отже, її норми мають застосовуватись як норми

прямої дії, а в разі колізії з нормами національного права застосовуватимуться норми Конвенції. Тому важливим завданням для українських органів правосуддя та органів забезпечення правопорядку є дотримання міжнародних стандартів у механізмі забезпечення прав (свобод, інтересів) людини, зокрема, права особи на захист у кримінальних справах (права мати захисника у кримінальному процесі).

Найчастіше зловживання та порушення права особи на захисника з боку правоохоронних органів відбувається через прогалини в національному законодавстві. Серйозними факторами, що негативно впливають на дотримання міжнародних стандартів права особи на захист у кримінальному процесі, є як правовий нігілізм суспільства в цілому, так і органів державної влади зокрема; недовіра населення до правоохоронних органів; низька оплата праці захисників, що призначаються державою. На сьогоднішній день в Україні функціонує державна система надання безоплатної правової допомоги малозабезпеченим та іншим особам, які її потребують, не є ефективною, і сам стан надання такої допомоги є незадовільним, зокрема, він не відповідає визначеним Конвенцією вимогам. Таким чином, сукупність усіх несприятливих факторів максималізувала нехтування дотриманням стандартів права на захист.

Спробою вирішити вищезазначені проблеми на загальнодержавному рівні можна вважати ухвалення 2 червня 2011 року Законом України «Про безоплатну правову допомогу», запровадження якого вимагає здійснення комплексу заходів зі створення системи, що сприятиме реалізації права на захист та буде реалізувати державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги. Досвід створення елементів, а також вироблення, розвитку та поширення стандартів функціонування такої системи — на прикладі, зокрема, пілотних Офісів громадського захисту під координуванням Української фундації правової допомоги, які вже мають досвід діяльності в реаліях сучасної України — є платформою, яка слугуватиме базисом для реалізації зазначеної реформи.

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» є кроком до покращення національної системи безоплатної правової допомоги (БПД). Попри певні недоліки, на які звернули увагу експерти Ради Європи, зазначений акт є серйозною основою для розвитку.

Найперше та найважливіше досягнення вищевказаного закону — це розширення категорій осіб, які мають право на безоплатну

правову допомогу. Відтепер таким правом зможуть скористатись усі затримані у кримінальному чи адміністративному порядку, а також особи, щодо яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Законом України «Про безоплатну правову допомогу» припинено функціонування інституту примусового залучення адвокатів до представництва з боку держави. Згідно із закріпленим принципом добровільності, адвокати самі обиратимуть, підписувати їм угоду з державою про співробітництво у сфері БПД, чи ні. В свою чергу, держава мусить методом впровадження достойної заробітної плати стимулювати адвокатів співпрацювати з нею. Окрім цього, варто відзначити створення системи управління наданням безоплатної правової допомоги, що досі не існувала, та закріплення обов'язку забезпечення якості правової допомоги.

Серед «підводних каменів», що можуть ускладнити реалізацію Закону України «Про безоплатну правову допомогу», експерти визначають недостатнє фінансування з боку держави, загрозу зникнення принципу незалежності адвокатури через систему контролю якості з боку органів державної влади, законодавчо закріплену можливість міліції не інформувати центри, що надають БПД, про затримання особи, якщо ця особа захищає себе особисто.

Найоптимальнішим вирішенням проблематичних аспектів закону є внесення до нього певних змін з урахуванням зауважень міжнародних інституцій, проте відповідно до особливостей національної системи права.

Запровадження інституту безоплатної правової допомоги у відповідності до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини є важливим інструментом покращення доступу до правосуддя.

Підлісна І. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІСЦЕ ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Потерпілий та злочин – співвідносні поняття у кримінальному праві. Якщо немає злочину, то немає і потерпілого у кримінально-правовому розумінні.

Злочин та потерпілий взаємопов'язані поняття з різних боків. Так, говорити про потерпілого при заподіянні смерті неосудним або у результаті акту необхідної оборони чи у ситуації суб'єктивного випадку (казусу) – можна лише умовно. Так само, іноді діяння може бути визнано злочинним лише у випадку, якщо встановлені передбачені законом ознаки, які характеризують потерпілого. Наприклад, примушування до вступу у статевий зв'язок (ст. 154 КК України) буде злочинним, якщо потерпіла чи потерпілий знаходились від суб'єкта у матеріальній або службовій залежності. Тут наявність злочину залежить від наявності потерпілого, який володіє особистими властивостями, що лише підтверджує співвідносний характер цих двох понять.

Отже, потерпілий від злочину – це соціальний суб'єкт (фізична чи юридична особа, держава, інше соціальнеутворення або ж суспільство в цілому), блага, праву чи інтересу якого, що знаходиться під охороною кримінального закону, злочином заподіюється шкода або створюється загроза такої.

Потерпілий є обов'язковою ознакою складу значної частини злочинів. В межах загального вчення про склад злочину потерпілий є факультативною ознакою складу злочину. Він може виступати як конститутивною ознакою, так і ознакою складу злочину, що обтяжує відповідальність.

Структура особи потерпілого включає три основних компоненти:

1) соціально-демографічні якості (стать, вік, освіта, сімейний стан, тощо);

2) соціальні ролі особи, включаючи сукупність видів її діяльності в системі суспільних відносин як громадянина чи члена трудового колективу, сім'янина;

3) морально-психологічна характеристика, що відображає ставлення особи до соціальних цінностей і соціальних функцій, які вона виконує. У своїй сукупності потерпілий від злочину та його поведінка мають важливе кримінально-правове значення, оскільки враховуються при кваліфікації злочинів і призначенні покарання.

Потерпілий характеризує об'єкт злочину (основний чи додатковий). В структурі об'єкта злочину потерпілий є одним з учасників охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, на які вчинюється посягання.

Обставини, пов'язані з потерпілим, – це ситуаційні фактори на боці потерпілого, при яких вчинюється суспільно небезпечне діяння танастають суспільно небезпечні наслідки. Залежно від об'єктивного прояву, обставини, пов'язані з потерпілим, поділяються на: поведінку потерпілого та стан потерпілого. Залежно від того, з якою об'єктивною ознакою злочину вони взаємодіють, виділяються: обставини, що взаємодіють із суспільно небезпечним діянням, та обставини, що сприяють розвитку причинного зв'язку, обумовлюючи настання суспільно небезпечних наслідків. Проблему обставин, які пов'язані з потерпілим та впливають на розвиток причинного зв'язку, слід вирішувати, засновуючись на положеннях теорії еквівалентності умов.

Потерпілий та обставини, пов'язані з ним, виступаючи ознакою складу злочину, інкримінуються лише у тому випадку, коли до них було певне психічне ставлення з боку суб'єкта злочину. Таке ставлення охоплюється інтелектуальним елементом вини й може мати вигляд: усвідомлення зазначених ознак; усвідомлення можливості їх наявності; неусвідомлення, при тому, однак, що винний повинен був і міг їх усвідомлювати.

Усіх потерпілих від злочинів можна класифікувати на декілька груп: 1) за об'єктом злочинного посягання (потерпілий від вбивства; потерпілий від зґвалтування; потерпілий від крадіжки тощо); 2) за типом поведінки потерпілого від злочину (потерпілий з правомірною поведінкою; потерпілий з неправомірною поведінкою; потерпілий з нейтральною поведінкою); 3) за формою вини злочинного посягання (потерпілий від навмисного злочину; потерпілий від необережного злочину) тощо. Існують й інші класифікації потерпілих, наприклад, залежно від їх статі, віку, специфіки виконуваної діяльності, соціального статусу, рівня освіти тощо.

Отже, визначивши місце потерпілого в кримінальному праві, можна дійти до висновку, що кримінально-правова охорона потерпілого від злочину здійснюється сьогодні в Україні на низькому рівні. Це підтверджується статистичними даними, які свідчать про збільшення в Україні з кожним роком кількості осіб, постраждалих від злочинів, та розмірів спричиненої матеріальної та моральної шкоди, а також про мільйони потерпілих від злочинів, яким з різних причин шкода, спричинена злочином не може бути відшкодована.

Водночас на сьогоднішній день відзначається очевидна недосконалість правового статусу потерпілого, зокрема, значно вужчий порівняно з обвинуваченим обсяг його прав, особливо стосовно відшкодування завданої шкоди, що призводить до недостатньої гарантованості реалізації його прав.

Почапська Н. В.

*студентка 3-го курсу економіко-правового факультету
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*

ПОРЯДОК ДОПУСКУ ЗАХИСНИКА ДО УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Однією з найважливіших засад кримінального провадження є забезпечення права на захист, що здійснюється захисником. Відповідно до частини 1 статті 45 КПК України від 13. 04. 2012 р. захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). При цьому захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України. Даний реєстр запрацював з 16.01.2013 на сайті Національної асоціації адвокатів України.

Статтею 50 КПК України визначено документи, якими підтверджуються повноваження захисника: 1) свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю; 2) ордер (письмовий документ, що посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Реквізити, які повинен містити ордер, його форма, а також серії, які присвоюються ордерам, відповідно до області, якій видаються примірники, містяться у Положенні про ордер адвоката та порядку ведення реєстру ордерів, затвердженому рішенням Ради адвокатів України № 36 від 17 грудня 2012 року; 3) договір із захисником (домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро,

адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Координаційним центром з надання правової допомоги розроблені форми доручень.

Відповідно до ст. 48 КПК захисник може у будь-який момент бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка тримається під вартою, допомогу у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити захисника, а також надати можливість використати засоби зв'язку для запрошення захисника. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника. Залучення захисника слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту здійснюється за призначенням коли: 1) участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; 2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; 3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його.

Обов'язкова участь захисника за новим КПК передбачена щодо особливо тяжких злочинів – у цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного. Також обов'язкова участь захисника передбачається у кримінальних провадженнях:

1) щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, – з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

2) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, – з моменту встановлен-

ня факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою;

3) щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права, – з моменту встановлення цих вад;

4) щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження, – з моменту встановлення цього факту;

5) щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування, – з моменту встановлення факту наявності в особи психічного захворювання або інших відомостей, які викликають сумнів щодо її осудності;

6) щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію померлої особи.

Слід відмітити, що захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

Новелою КПК 2012р. є те, що слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд можуть залучати захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому статтею 49 КПК, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив бажання, але ще не встиг залучити захисника або прибуття обраного захисника неможливе. Під час проведення окремої процесуальної дії захисник має ті ж самі права й обов'язки, що й захисник, який здійснює захист протягом кримінального провадження. Захисник як до процесуальної дії, так і після неї має право зустрічатися з підозрюваним, обвинуваченим для підготовки до проведення процесуальної дії або обговорення її результатів. При цьому, здійснення захисту під час проведення окремої процесуальної дії не покладає на захисника обов'язку надалі здійснювати захист у всьому кримінальному провадженні або на окремій його стадії. На нашу думку, цим положенням вводиться неясність, адже не вказано чи для кожної процесуальної дії буде залучатись новий захисник, чи один і той самий, якщо ж новий, то це буде обтяжливим для самого підзахисного: з одного боку, це не сприятиме нормальній реалізації його конституційного права на захист, а з іншого буде вигідним органам досудового розслідування.

Почтовик Ю. Ю.

*студент 4-го курсу Кримського юридичного інституту
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ПЕРЕХРЕСНИЙ ДОПИТ ЯК ЕЛЕМЕНТ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Метою даної роботи є визначення правової характеристики інституту перехресного допиту та його значення як елемента права на справедливий судовий розгляд. Виходячи з основоположного принципу кримінального судочинства – презумпції невинуватості, тягар доведення вини підсудного лежить на стороні обвинувачення, яка, згідно із ч. 2 ст. 17 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (далі – КПК) повинна довести вину підсудного поза розумних сумнівів, тобто (запозичуючи положення англосаксонського доказового права) у відсутності хоча б одного розумного сумніву щодо вини підсудного. Разом з тим, із наближенням сторони обвинувачення до стандарту доведеності вини «поза розумних сумнівів» тягар доведення практично лягає на бік сторони захисту, ключовою особою якої є адвокат, та полягає в прагненні спростувати пред'явлене обвинувачення або зменшити ступінь суспільної небезпеки злочину і пом'якшити кримінальне покарання. Із цієї причини принципово важливим, у першу чергу для адвоката як опонента сторони обвинувачення, що наділена більш широкими можливостями, не дивлячись на формальну процесуальну рівність сторін, стає наявність у кримінальному процесуальному законодавстві інституту перехресного допиту – механізму, що дозволяє дискредитувати свідка і достовірність його показань – один з критеріїв оцінки доказів судом.

Національне законодавство не містить легальної дефініції перехресного допиту. Не вироблений єдиний підхід до визначення такого допиту й у вітчизняній науковій літературі. Зважаючи на це ми будемо виходити з наступного, найбільш загального визначення, яке надалі буде уточнюватися: перехресний допит – це допит свідка однієї сторони, що проводиться іншою стороною. У такому значенні право на перехресний допит як елемент справедливого

судового розгляду передбачається п. 3 (с) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.: кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення. Так, у рішенні по справі «Bannikova v Russia» Європейський Суд з прав людини називає допит свідка обвинувачення підсудним та його захисниками «перехресним допитом». У рішенні по справі «Andandonskiy v Russia» Суд зазначає, що в рамках змагальної процедури обвинуваченому повинна бути надана можливість допитати свідка, який дає показання проти нього.

Гарантії справедливого судового розгляду знайшли певне відображення і в національному законодавстві (наприклад, ст. 129 Конституції України передбачає змагальність судового процесу тощо). Однак, до недавнього часу кримінальне процесуальне законодавство України не містило інституту перехресного допиту, хоч захисник або підсудний і мали можливість допитати свідка, викликаного за клопотанням прокурора. Із набранням чинності КПК від 13.04.2012 р. в національному законодавстві з'являються наступні правила допиту. Відповідно до ч. 6. ст. 352 КПК свідка обвинувачення першим допитує прокурор, а свідка захисту – захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений (прямий допит). Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї (наприклад, «Ви не бачили обличчя грабіжника, чи не так?»). Після прямого допиту протилежній стороні кримінального провадження надається можливість перехресного допиту свідка, відповідно до ч. 7 ст. 352 КПК, під час якого вже дозволяється задавати навідні запитання.

Таким чином, відмінною рисою перехресного допиту є навідні запитання, що виступають ефективним способом перевірки показань свідків. Перехресний допит у такому вигляді характерний для країн англосаксонського права, де він розглядається як визначальний для змагальної системи правосуддя (наприклад, право обвинуваченого на перехресний допит гарантується Шостою поправкою до Конституції США). Тут свідок є процесуальною формою отримання доказів, та кожен учасник процесу, включаю-

чи підсудного, який дає показання, виступає в якості свідка (так, англійський закон «Про кримінальні докази», виданий у 1898 р., визначає підсудного як свідка, який може бути підданий перехресному допиту супротивної сторони, приймає присягу і притягується до відповідальності за дачу неправдивих свідчень хоча б він був виправданий за основним звинуваченням). Навідні запитання під час перехресного допиту в цих країнах не тільки дозволяються, тактика ведення справи в суді на думку багатьох адвокатів вимагає, щоб всі питання були навідними. Повертаючись до національного законодавства, ми хотіли б підкреслити, що воно також наполягає на винятковій важливості перехресного допиту (наприклад, КПК визнає порушення права на перехресний допит суттєвим порушенням прав і основних свобод людини). Разом з тим, КПК прямо передбачає проведення перехресного допиту свідка і потерпілого ігноруючи при цьому експерта, спеціаліста, інших учасників судового розгляду.

У рішенні по справі «Balsyte-Lideikiene v Lithuania» Європейський Суд з прав людини дійшов висновку, що ненадання заявнику можливості допитати експертів, думки яких містили деякі розбіжності, з метою перевірки їхньої надійності або висловлення хоч якихось сумнівів у їхніх висновках є порушенням права на справедливий судовий розгляд кримінальної справи. Відсутність законодавчо закріпленої можливості провести перехресний допит, під час якого дозволені навідні запитання, інших, ніж потерпілий і свідок, суб'єктів, позбавляє, перш за все, захист ефективного способу перевірки свідчень та права на справедливий судовий розгляд відповідно. Також неприйнятним, на нашу думку, є положення ч. 1 ст. 225 КПК, що дозволяє в деяких випадках стороні обвинувачення під час досудового розслідування допитати свідка в суді за правилами судового розгляду у відсутності сторони захисту, що повністю позбавляє потенційного обвинуваченого можливості перевірки й дискредитації показань свідка перед судом та права на справедливий судовий розгляд відповідно. Це, зокрема, відзначає Європейський Суд з прав людини в рішенні по справі «Ludi v Switzerland». Відповідно до матеріалів справи заявник стверджував, що його засудження ґрунтувалося передусім на доповідях таємного агента, у допиті якого як свідка та проведенні очної ставки заявнику було відмовлено на всіх етапах кримінального провадження, у чому Суд вбачає порушення ст. 6 Конвенції.

Рибалка О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
спеціально-правових дисциплін Черкаського факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ДОКАЗІВ, ЩО ЗБИРАЮТЬСЯ ЗАХИСНИКОМ В НОВОМУ КПК

Адвокат – це важливий учасник судочинства, на якого законом покладаються функції не тільки з надання юридичної допомоги, а й захисту прав та інтересів осіб, яких захищають. Це означає, що для виконання свого призначення в кримінальному судочинстві захиснику мають надаватися необхідні повноваження. Участь захисника в кримінально-процесуальній діяльності без його участі в процесі доказування стає безпредметною.

Даній проблематиці присвячено праці В.Д. Адаменка, Алейнікова Г.І., О.Д. Бойкова, Т.В. Варфоломєєвої, В.В. Введенської, Ю.М. Грошевого, Н.А. Дрьоміної, П.С. Елькінд, С.П. Єфімічева, Г.К. Кожевникова, Л.Д. Кокорева, Корчевої Т.В., Т.В. Омельченка, І.Л. Петрухіна, А.Л. Рівліна, В.М. Савицького, О.Д. Савич, Ю.І. Стецовського, В.Т. Трофіменка, Ю.В. Хомотова.

Адвокат – це важливий учасник судочинства, на якого законом покладаються функції не тільки з надання юридичної допомоги, а й захисту прав та інтересів осіб.

Використання захисником деяких процесуальних прав вимагає спеціального дозволу суб'єктів, що ведуть процес.

У зв'язку з цим ученими справедливо зазначається, що існуючий порядок збирання доказів не забезпечує рівність прав сторін (Омельяненко Г. Питання захисту конституційних прав людини в кримінальному судочинстві України / Г. Омельяненко // Право України. – 1997. – № 3. – С. 15–17.), що органи кримінальної юрисдикції мають монополію на здійснення дій, спрямованих на одержання доказів (Алейніков Г. І. Процесуальне оформлення дії адвоката-захисника щодо збирання та представлення доказів у ході досудового слідства / Г.І. Алейніков // Вісник. – Запоріжжя, 2003. – № 2 (23). – С.31–41.)

Частина 3 ст. 93 КПК України вказує, що сторона захисту, потерпілий здійснює збирання доказів шляхом витребування та

отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

Ініціювання стороною захисту, потерпілим проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому статтею 220 цього Кодексу.

Таким чином, як би новим КПК не декларувались засади змагальності, і те, що сторони обвинувачення і захисту є рівними в своїх процесуальних правах, остання все рівно в процесі доказування змушена постійно в прямій чи опосередкованій формі звертатись до сторони обвинувачення.

Відповідно до ч. 1 ст. 94 КПК лише слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Як правильно зазначає Т.В. Корчева, захиснику не належить обов'язок усебічного дослідження обставин справи, він досліджує лише ті обставини, які є сприятливими для його підзахисного (Корчева Т. В. Проблеми діяльності захисника в досудовому провадженні та в суді першої інстанції : [монографія] / Т. В. Корчева. – Х. : Вид. ФОП Вапнярчук Н. М., 2007. – 200 с.)

Що стосується слідчого то він збирає докази в більш широкому значенні. Відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК України кримінальному провадженні підлягають доказуванню: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір

процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. Згідно до ч. 1 ст. 92 КПК України обов'язок доказування обставин, передбачених статтею 91 КПК, за винятком випадків, передбачених частиною другою цієї статті, покладається на слідчого, прокурора та, в установлених цим Кодексом випадках, – на потерпілого.

По-перше, збирання захисником відомостей у кримінальній справі повинно мати дві основні частини: виявлення і фіксацію.

Так, відповідно до статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено перелік способів збирання захисником предметів, документів і відомостей у кримінальній справі. Згідно пунктів 1, 3, 7, 10 адвокат має право звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань.

На нашу думку, наведений перелік необхідно уточнити і доповнити. У КПК України належить закріпити вичерпний перелік способів збирання захисником відомостей у кримінальних справах, оскільки захисник може здійснювати тільки ті дії, які передбачені КПК України. Ні в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ані в новому КПК України належним чином так і не вирішено питання щодо процесуального оформлення та закріплення доказів, що збираються захисником.

Семенова А. П.
*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія».*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВТРУЧАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Ефективне функціонування адвокатури як недержавного інституту не можливе без чітко встановленої системи гарантій її діяльності. В Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих XII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у квітні 2010 р., зазначено, що адвокат повинен мати кримінальний і цивільний імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи, а уряди мають забезпечити їм можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи і недоречного втручання.

Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992р.у статті 10 передбачав такі гарантії діяльності адвокатури як заборона втручання в адвокатську діяльність, вимагання від адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань відомостей, що становлять адвокатську таємницю; заборона втручання у приватне спілкування адвокатів з клієнтом; гарантування рівності прав з іншими учасниками процесу.

Нині діючий Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 5 липня 2012р. у статті 23 розширив цей перелік такими гарантіями як заборона проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; заборона залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці; забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом тощо.

Гарантією діяльності адвоката також слід вважати передбачену статтями 397 – 400 Кримінального кодексу України відповідальність за будь-який незаконний вплив у діяльність захисника чи

представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Так, стаття 397 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за втручання у діяльність адвоката. Під втручанням слід розуміти створення перепон для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги шляхом застосування психічного чи фізичного насильства, підкупу, безпідставної відмови у наданні таким особам необхідних для виконання ними своїх повноважень документів чи іншої інформації, неправомірне позбавлення зазначених осіб права захищати особу чи представляти її інтереси в суді або у будь-який інший спосіб. Кваліфікуючою ознакою цього злочину є вчинення його службовою особою з використанням свого службового становища.

У диспозиція статті 398 Кримінального кодексу України говориться про погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо захисника чи представника особи, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Заподіяння захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, легких, середньої тяжкості, а також тяжких тілесних ушкоджень охоплюється відповідно частинами 2 і 3 статті 398 Кримінального кодексу України. Варто зазначити, що погроза має бути конкретною і реальною. Реальність погрози визначається достатністю підстав побоюватися її виконання, які у кожному випадку є різними. При визначенні реальності погрози значення має з'ясування форми, характеру, місця, часу, обстановки її висловлення.

Відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна, що належить захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги передбачена статтею 399 Кримінального кодексу України. Кваліфікуючими ознаками даної статті є ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загально небезпечним способом, або якщо вони заподіяли шкоду в особливо великих розмірах, а також якщо ці дії спричинили загибель людей, завдали їм тяжких тілесних ушкоджень чи призвели до настання інших тяжких наслідків.

Стаття 400 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за посягання на життя захисника чи представника, або їх близьких родичів у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги. Варто зазначити, що під посяганням слід розуміти вбивство або замах на вбивство адвоката, або його близьких родичів.

Таким чином можна зробити загальний висновок про те, що кримінальна відповідальність за незаконне втручання в діяльність адвоката є необхідним засобом охорони професійних прав адвокатів від зазначених вище злочинів та дозволяє їм здійснювати незалежний і неупереджений захист потерпілих, підозрюваних, обвинувачуваних, а також представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у суді.

Сендецька Р.М.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначення злочинності та караності діяння залежить від кримінально-правової політики у державі. Кримінально-правова політика – це самостійний напрям внутрішньої правової політики держави, відповідно до якого на підставі загальної теорії протидії злочинності розробляються стратегія і тактика, формулюються основні завдання, принципи, напрями і цілі кримінально-правового впливу на злочинність, засоби його досягнення. Перед кримінально-правовою політикою держави стоять завдання чіткого визначення доцільності підстав та меж кримінальної відповідальності особи, системи та порядку призначення покарання, оскільки від цього залежить визначення основних параметрів правової політики у сфері протидії злочинності в цілому.

Останнім часом в Україні помітною тенденцією кримінально-правової політики є гуманізація кримінальної відповідальності в цілому. Кримінально-правова політика держави поширюється не тільки на кримінальне право, а й кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче законодавство, закони про прокуратуру,

адвокатуру, оперативно-розшукову діяльність, міліцію, судоустрій тощо. В Україні всі ці нормативні акти приводяться у відповідність з новими реаліями життя. І направленість змін в основному одна – гуманізація..

Отже, в кримінальному праві гуманізація передбачає пом'якшення покарань за вчинення певних злочинів або заміна покарань на такі, що не пов'язані з позбавленням волі. Для глибинного розуміння процесу гуманізації в кримінально-правовій політиці нашої держави необхідно дослідити значення слова «гуманізм». Більшість науковців підтримують таке визначення, що гуманізмом є визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток. У вітчизняній літературі дію принципу гуманізму, як правило, спрямовують на винну особу. Гуманізм – поняття всеохоплююче. Він, з одного боку, спрямований на потерпілого та суспільство, з іншого – на винного. Однак у більшості випадків вчені, сформулювавши принцип гуманізму, традиційно пов'язують його саме із забезпеченням інтересів винного.

Гуманізація в своєму понятті включає два елементи: гуманність та справедливість. Гуманність виражається в визнанні цінності людини, зокрема в забороні застосовувати такі покарання які принижують честь та гідність людини, а справедливість, в свою чергу, означає що кримінальне покарання або інший захід кримінально-правового впливу, застосовувані до злочинця, повинні відповідати ступеню суспільної небезпеки злочину, а також особі злочинця. Головною вимогою гуманізації є забезпечення кримінальним законодавством прав, свобод та законних інтересів людини. Кримінальна юстиція повинна мати за мету охорону суспільства від особи, яка вчинила злочин, й одночасне позитивне включення її в систему суспільних відносин.

Визначаючи поняття гуманізму у кримінальному праві, слід обов'язково вказати на те, що обраний захід кримінально-правового впливу повинен бути справедливим. Інакше без досягнення справедливості не можна досягти ні гуманізму, ні попередження вчинення злочинів, оскільки тоді йтиметься вже не про гуманізм, а про відсутність карального значення покарання.

Кримінальний кодекс України, прийнятий в 2001 р. в обстановці, яка характеризувалася швидкими темпами зростання злочинності, виявився внутрішньо суперечливим нормативно-правовим актом. З одного боку, в ньому знайшли відображення деякі гума-

ністичні цінності, які за початковим задумом законодавця повинні були визначати його зміст. Із іншої – зростаюча злочинність стимулювала зростання каральної складової Кодексу. Згодом КК України доповнювався декілька десятків разів. В основному це були зміни, спрямовані на введення нових складів злочинів та посилення відповідальності за існуючі. Виняток становлять зміни, внесені у КК України 15 квітня 2008 р. Законом «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» та Законом від 15 листопада 2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності».

Основними завданням Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» від 15 квітня 2008 року є більш ефективна реалізація державної кримінальної та кримінально-правової політики, забезпечення приведення стану кримінального судочинства та застосування кримінальних санкцій у відповідність до міжнародних стандартів.

Закон передбачає застосування зворотної дії кримінального закону в часі, не тільки якщо ним скасовується або пом'якшується кримінальна відповідальність, але і в тому разі, якщо він будь-яким чином поліпшує становище особи. Пропонується запровадити чіткий принцип призначення покарання, згідно якого більш суворий вид покарання, з числа передбачених за вчинений злочин, призначається лише у випадку, якщо менш суворий вид покарання не буде достатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів

Закон від 15 листопада 2011 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» вносить, можна сказати, революційні зміни в законодавство, що регулює відповідальність за господарські злочини.

Проте це все напрацювання законодавчої гілки влади в сфері кримінально-правової політики щодо гуманізації кримінальної відповідальності. Але ще в цю сферу великий внесок робить такий недержавний самоврядний інститут як адвокатура. Діяльність цього інституту на гуманізацію кримінальної відповідальності здійснюється шляхом дотримання принципу гуманізму. Так як прин-

цип гуманізму пов'язують в основному із забезпеченням інтересів винного, тому зусилля адвоката спрямовані на мінімізацію покарання свого підзахисного. Одне з найважливіших завдань адвоката добитися пом'якшення покарання. Тому, думаю, варто вважати діяльність адвокатури ще одним напрямком, спрямованим на гуманізацію кримінальної відповідальності, але в масштабі захисту івідстоювання прав та законних інтересів окремо особи.

В нинішній час у світі і в Україні кримінально-правова жорстокість не є обгрунтованою, у зв'язку з цим відбувається гуманізація кримінально-правової сфери діяльності держави. Гуманізація кримінальної відповідальності здійснюється на двох рівнях: державному і індивідуальному. На державному – шляхом прийняття нормативно-правових документів, а на індивідуальному – зокрема через діяльність недержавного інституту адвокатури. Принцип гуманізму в кримінально-правовій сфері означає, що держава має обирати такий напрям у застосуванні примусових заходів, позбавлень та обмежень, який відповідає інтересам і суспільства в цілому, і окремої особи.

Славінська І. О.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Прийняття нового закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є логічним та правильним кроком у контексті реформування кримінальної юстиції. За задумом розробників реформи, саме в цьому законі планувалося більш детально врегулювати питання діяльності адвоката, зокрема у кримінальному процесі. Обговорення як проекту, так і вже прийнятого 5 липня 2012 року парламентом закону в цілому відбувалося досить жваво, оскільки саме цей документ суттєво вплине і на адвокатську діяльність, і, зокрема, на можливості захисту в кримінальному процесі.

Безумовно, зміст нового закону набагато прогресивніший та досконаліший, ніж попереднього. Він містить низку досить позитивних новел, які при належній реалізації суттєво покращать ситуацію щодо діяльності адвокатури. Ми не будемо аналізувати весь

закон, оскільки в ньому передбачено дуже багато нововведень. Зупинимося тільки на тих, що стосуються діяльності адвоката як сторони захисту в кримінальному процесі.

Як відомо, 19 листопада 2012 року набирає чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс, який визначає концептуально іншу роль та місце адвоката в кримінальному процесі. Практики вже неодноразово вказували на те, що в прийнятому КПК, на жаль, недостатньо врегульовані питання реалізації адвокатом своїх нових функцій. Йдеться про те, що новий КПК запроваджує принцип змагальності сторін, який закладає абсолютно нові засади діяльності сторони обвинувачення та захисту. Відповідно до КПК принцип змагальності полягає в самостійному обстоюванні сторонами їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим актом КПК. При цьому сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК.

Що стосується права на збирання стороною захисту документів та інших доказів, то в КПК відсутній будь-який механізм його реалізації. Це стосується як права на збір доказів самим підозрюваним чи обвинуваченим, так і його адвокатом.

Це питання врегульоване в новому законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Він передбачає, що адвокат має право збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, знайомитися з ними та опитувати осіб за їхнього згодою.

Найбільш дієвим засобом такого збирання та отримання доказів є адвокатський запит. У законі наводиться визначення поняття «адвокатський запит» та закріплюється обов'язок органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань давати адвокату відповідь на його запит протягом 5 робочих днів. Встановлення такого стислого строку для відповіді на запит є важливою гарантією, яка уможливить швидке збирання відомостей про факти, які можуть бути використані як докази, та, як наслідок, — ефективніший захист особи. Встановлення такого строку, враховуючи часову обмеженість кримінального процесу, зможе реально забезпечити його дієвість, оскільки при більш тривалих строках відповіді втрачатимуть свою актуальність.

У цьому сенсі важко погодитися із запропонованою нормою, що якщо адвокатський запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує її пошуку з-поміж значної кількості даних, строк розгляду може бути суттєво подовжено. На жаль, в органах державної влади склалася така практика, що будь-які відповіді на запити надаються в останні дні максимально можливого строку. Тож при такому оціночному формулюванні на практиці слід очікувати, що відповіді на запити будуть у більшій своїй частині надаватися доволі довго. Якщо врахувати ще час на поштове доставлення, то в середньому термін відповіді, швидше за все, становитиме близько місяця. Водночас, якщо згадати, що, за загальним правилом, строк досудового розслідування проступків також становить 1 місяць та 2 місяці — для розслідування злочинів, то зрозуміло, що при таких тривалих термінах очікування відповідей на запити адвокат не матиме можливості вчасно надати потрібну інформацію для захисту свого клієнта.

Строк надання відповіді на адвокатський запит є дуже важливим, можна навіть сказати визначальним для ефективності самого захисту. Тому актуальним є питання посилення відповідальності за порушення цих термінів. Крім того, практика застосування закону напевне засвідчить необхідність закріплення в КПК можливості продовження процесуальних строків досудового провадження за клопотанням сторони захисту в разі відсутності відповідей на запит або порушення строків їх надання.

Окремо слід звернути увагу на те, що в статті про адвокатський запит міститься згадка про «інформацію з обмеженим доступом» і у зв'язку з цим установлені обмеження в її отриманні. Безумовно, це створюватиме додаткові проблеми для адвоката.

Згідно із законом «Про доступ до публічної інформації» інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову. Так, згідно із ст.7 цього закону конфіденційною є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Таємною є інформація, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству й державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю.

Щодо службової, то це та інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень. Також службовою вважається інформація, зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

Оскільки законодавство включає до інформації з обмеженим доступом доволі широкий перелік видів інформації, адвокати дуже часто можуть відмовляти в наданні певних відомостей. Це, у свою чергу, створюватиме перешкоди в отриманні доказів, необхідних для захисту клієнта. Також невиправданим є однаковий підхід стосовно відмови в наданні інформації з обмеженим доступом як для адвокатів, для яких вона може слугувати доказом і відігравати ключову роль для забезпечення захисту клієнта, так і для пересічного громадянина, для якого такі відомості потрібні геть в інших цілях. Оскільки захист та обвинувачення апріорі мають нерівні можливості, то будь-які додаткові обмеження стосовно адвоката поглиблюють такий розрив у правах.

Як бачимо, зміст прийнятого закону є набагато прогресивнішим та досконалішим, ніж чинне законодавство. Сподіватимемося, що позитивною буде й практика застосування цього закону як з точки зору посилення ролі захисту в кримінальному процесі, так і вдосконалення інституту адвокатури в цілому.

Тарнавська О. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ ЗАХИСНИКА ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПРИЗНАЧЕННЯМ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ

Злочинність неповнолітніх постійно привертає до себе особливу увагу вчених та практиків. В останні роки на Україні значно поширилася злочинність серед неповнолітніх. Це пояснюється не-

достатньою увагою зі сторони суспільства, держави, а також незадовільним матеріальним забезпеченням. При цьому характерною особливістю злочинності неповнолітніх є тенденція до її зростання при скороченні рівня народжуваності, а також її омолодження. Зазначену проблему слід вирішувати як на загально соціальному рівні, так і шляхом вдосконалення законодавства, що регулює кримінальну відповідальність неповнолітніх.

Кримінальну відповідальність несуть особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років, але за деякі злочини кримінальна відповідальність може настати з 14 років. Особи, що вчинили злочини у віці від 14 до 16 років підлягають кримінальній відповідальності лише за злочини, вказані в ч. 2 ст. 22: за умисне вбивство, умисне тяжке тілесне ушкодження, диверсію, бандитизм, терористичний акт, хуліганство та інші.

Кримінальне покарання неповнолітніх має декілька особливостей, які виявляються не тільки в обмеженні застосування до неповнолітніх визначених його різновидів, не тільки у формах його проявлення і у строках відбування, але й у обсязі покарання.

Згідно з ст. 98 КК України до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань:

1. Штраф.

Штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний доход, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. Розмір штрафу встановлюється судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану неповнолітнього в межах від п'ятисот встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Громадські роботи

Громадські роботи можуть бути призначені неповнолітньому у віці від 16 до 18 років на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і полягають у виконанні неповнолітнім робіт у вільний від навчання чи основної роботи час. Тривалість виконання даного виду покарання не може перевищувати двох годин на день.

3. Виправні роботи

Виправні роботи можуть бути призначені неповнолітньому в віці від 16 до 18 років за місцем роботи на строк від двох місяців до одного року. Із заробітку неповнолітнього, засудженого до ви-

правних робіт, здійснюється відрахування в доход держави в розмірі, встановленому судом, в межах від п'яти до десяти відсотків.

4. Арешт

Арешт полягає у триманні неповнолітнього, який на момент постановлення вироку досяг шістнадцяти років, в умовах, ізоляції в спеціально пристосованих установах на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб.

5. Позбавлення волі на певний строк

Покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, не може бути призначене на строк більше десяти років, в за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини – не більше п'ятнадцяти років. Неповнолітні, засуджені до покарання у виді позбавлення волі, відбувають його у спеціальних виховних установах. Позбавлення волі не може бути призначено неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.

При призначенні покарання неповнолітньому суд, крім загальних засад призначення покарання, обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання, враховує умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвідку та інші особливості особи неповнолітнього.

До неповнолітніх можуть бути застосовані додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Але слід зауважити, що ці покарання можуть бути застосовані до неповнолітніх з певними обмеженнями, а деякі з них зовсім не застосовуються. Так не можуть приговорити до довічного ув'язнення особу, якій на момент скоєння злочину не виповнилося 18 років.

Одиничні випадки застосування до неповнолітніх таких видів покарань, як конфіскація майна (ст. 59 КК України); позбавлення права займати визначені посади або займатися визначеною діяльністю (ст. 55 КК України) досить обмежено застосовуються до неповнолітніх такі покарання як позбавлення волі (ст. 63 КК України). Обмежене застосування штрафу або конфіскація майна пов'язано з тим, що ці покарання застосовуються до осіб, які мають у приватній власності майно, неповнолітні ж не завжди, в силу вікових особливостей, мають у приватній власності якесь майно. Виправні роботи без позбавлення волі (ст. 57 КК України) не при-

значаються особам до 15 років та обмежено призначається особам яким не виповнилось 16 років.

Досить рідко до неповнолітніх злочинців застосовується таке покарання як направлення в дисциплінарний батальйон (ст. 62 КК України), тому що це покарання використовується у випадках, якщо суб'єктом злочину є військовослужбовці, тобто особи, яким виповнилось 18 років і які проходять строкову військову службу або військову службу за контрактом. Але законодавцем визначені випадки, коли військову службу можуть нести особи, які не досягли 18-ти річного віку, це особи, які мають загальну середню освіту і навчаються у військових учбових закладах.

Слід зазначити, що згідно з чинним законодавством (п.3 ч.1 ст. 66 КК) вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність.

За постановою пленуму Верховного суду від 16.04.2004 року «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» при провадженні у таких справах судам потрібно керуватись загальними положеннями Кримінально-процесуального і Кримінального кодексів України, так і спеціальними нормами, які визначають попередній і судовий розгляд цих справ та особливості кримінальної відповідальності і призначення покарання неповнолітніх (розділ XV Загальної частини КК).

При розслідуванні і розгляді справ про злочини неповнолітніх останнім має бути реально забезпечено їхнє право на захист, оскільки істотне порушення такого права тягне скасування вироку. Зокрема, слід пам'ятати, що участь захисника в кримінальних справах щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину у віці до 18 років, є обов'язковою, незалежно від того, чи досягли вони повноліття на час провадження у справі. Це положення поширюється й на випадки, коли особа обвинувачується у злочинах, одні з яких вчинені нею до, а інші – після досягнення 18 років. Існують конкретні механізми, за допомогою яких у кожній справі неповнолітнім забезпечується обов'язковий захист: 1) обов'язковий вступ захисника у справу з моменту, передбаченого у статті 52 КПК України; 2) неможливість відмови неповнолітнього від допомоги захисника; 3) обмеження випадків відмови захисника від прийнятого на себе захисту; 4) обов'язкова участь захисника в певних процесуальних

діях; 5) безумовність скасування вироку суду при недотриманні правила про обов'язковість участі захисника у справах неповнолітніх.

Отже, як ми бачимо, роль адвоката при здійсненні правосуддя щодо неповнолітніх є дуже великою. Я вважаю, що обов'язкова участь захисника у справах неповнолітніх є головним елементом реалізації режиму посиленої охорони прав та законних інтересів при забезпеченні дитині, щодо якої здійснюється провадження в справі, права на захист.

Тетерятник Б. С.

*студент 4-го курсу господарсько-правового факультету
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Участь у кримінальному провадженні такої процесуальної фігури як адвокат зумовлює існування в його межах низки особливостей. Досить часто такі особливості не мають виключно процесуально-правову природу. Більшість з них виникають внаслідок взаємодії норм матеріального і процесуального права, а деякі навіть є результатом впливу на процесуальні правовідносини норм моралі, етики тощо. Саме однією з таких особливостей є існування в межах кримінального провадження інституту адвокатської таємниці. Дослідженню цього питання вже присвячено велику кількість наукових праць, однак у науковому співтоваристві і сьогодні продовжується дискусія з приводу окремих аспектів функціонування цього інституту. У нашій роботі ми хотіли б зупинитися на розгляді деяких з них і запропонувати власний варіант можливого їх врегулювання.

Насамперед варто звернутися до нормативного визначення адвокатської таємниці. Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у

трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. Як видно зі змісту даного визначення, особами, які тим чи іншим чином мають відношення до адвокатської таємниці, є не тільки професійний адвокат, але й інші особи, що виконують в межах адвокатської діяльності функції допоміжного характеру. В той же час ч. 3 ст. 47 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) збереження адвокатської таємниці ставить в обов'язок лише адвокату, а так само п. 2 ч. 2 ст. 65 КПК України забороняє допитувати як свідка з приводу відомостей, які становлять адвокатську таємницю, лише адвоката. Тим самим, на нашу думку, суттєво порушується право особи на захист, оскільки клієнт повинен бути абсолютно впевненим у тому, що довірені адвокату таємниці та інші повідомлені відомості не будуть розголошені і використані йому на шкоду як самим адвокатом, так і іншими особами, яким ці відомості стануть відомими у зв'язку із зверненням до адвоката.

Окрему увагу варто звернути на визначення моменту виникнення адвокатської таємниці. На сьогодні законодавець пов'язує його з моментом одержання адвокатом будь-якої інформації від клієнта. Однак такий підхід залишає поза увагою факти звернення особи до адвоката, відмови від надання адвокатських послуг та її мотивів, питання адвокатського гонорару тощо. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне визнати моментом виникнення адвокатської таємниці момент звернення клієнта до адвоката. Логічно пов'язаним з розглянутим питанням та таким, що також потребує вирішення, є питання визначення моменту припинення обов'язку адвоката зберігати адвокатську таємницю. Жодних часових меж з цього приводу законодавець не встановлює, а пояснюється це, на нашу думку, тим, що необхідність збереження зазначеної таємниці жодним чином не залежить від рішення, яке буде прийнято у справі, від припинення дії договору про надання адвокатських послуг або ж інших обставин. Виходячи з принципів взаємодії адвоката та його клієнта, цей момент може бути визначеним лише в одному випадку – у разі якщо клієнт надасть адвокату дозвіл на розголо-

шення таких відомостей. Відповідно до положень ч. 3 ст. 65 КПК України такий дозвіл має бути наданий у письмовій формі за підписом цієї особи. Однак в цьому випадку говорити про обов'язок адвоката розголосити цю інформацію в межах кримінального провадження, навіть якщо про це його просить клієнт, не можна, оскільки адвокатська таємниця, як слушно зазначає В. В. Король, – це не таємниця клієнта, передана адвокату «на зберігання до вимоги», і не таємниця лише одного адвоката, на яку поширюється його, а не клієнта «право власності»; це – їх спільна таємниця, правовий режим розголошення якої залежить від взаємної згоди клієнта і адвоката. А тому, керуючись вимогами професійної етики, кримінального процесуального закону та спираючись на свій професійний імунітет, адвокат має право відмовитися вчинити дії, що можуть призвести до розголошення адвокатської таємниці. Зокрема, адвокат може відмовитися розкрити адвокатську таємницю у випадках, якщо добровільність звільнення його клієнтом від обов'язку її збереження викликатиме в нього сумнів або ж якщо тим самим він може погіршити його становище.

Також варто приділити увагу такому практичному моменту, як-то розголошення адвокатом всупереч волі клієнта професійної таємниці, у якій містяться відомості, що мають доказове значення у справі, насамперед, викривають підозрюваного, обвинуваченого. Не дивлячись на те, що законодавець прямо не закріплює вирішення цього питання, враховуючи загальні положення визнання доказів недопустимими та виходячи із змісту такої засади (принципу) кримінального провадження як забезпечення права на захист у широкому її розумінні, можна дійти висновку, що такі докази повинні бути визнані судом недопустимими, а адвокат підлягає відповідальності. Відповідальність адвоката може носити дисциплінарний та матеріально-правовий (кримінально-правовий) аспект. На нашу думку, варто також передбачити певні процесуальні наслідки, пов'язані з його подальшою участю: наприклад, встановити вимогу обов'язкової заміни адвоката, навіть у тих випадках, коли підозрюваний, обвинувачений не вимагають цього.

Завершуючи розгляд даного питання в межах теперішнього дослідження, хотіли б наголосити на необхідності поширення розглянутого правового режиму не тільки на особу-професійного адвоката, але й на інших зазначених на початку суб'єктів, які мають доступ до адвокатської таємниці.

Тимчишин О. С.
студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО АДВОКАТА ПО ЗБИРАННЮ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті 59 Конституції України зазначено, що «кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура».

Відповідно до ст. 7 нового КПК зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального судочинства, до яких відноситься змагальність сторін та свобода в поданні ними до суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

У ст. 22 нового КПК задекларовано, що сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів.

Так ст. 93 КПК зазначено, що «сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів».

Ініціювання стороною захисту, потерпілим проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, встановленому цим Кодексом». Проаналізувавши ст. 93 Кодексу, можна побачити, що саме сторона обвинувачення збирає докази та працює з ними, а захист може тільки вимагати у обвинувачення збирання доказів, допити свідків слідчими, проведення експертиз тощо. А вже задовольняти ці вимоги чи ні вирішує та ж таки сторона обвинувачення та суд.

Захисник має право отримати на свій запит лише копії документів, що автоматично виключає задекларовану в тому ж таки КПК можливість отримання ним висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок, оскільки об'єктами дослідження тих же експертиз, ревізій та і більшості перевірок можуть бути лише оригінальні речі та документи.

На сьогоднішній день більшість юристів дотримуються думки, що старий КПК (ч.2 ст. 48), надає захиснику більше прав і можливостей, ніж новий, а саме: подавати докази, заявляти клопотання, збирати відомості про факти, що можуть використовуватися як докази в справі, у тому числі запитувати і одержувати навіть документи чи їх копії на підприємствах, в установах, організаціях, об'єднаннях громадян.

Хоча, так само як і новий КПК, старий кодекс не передбачає механізму реалізації таких прав.

Запропонована сама процедура отримання кожного з виду доказів також містить положення, які виключають можливість їх отримання стороною захисту. Так, відповідно до ст. 84 нового Кодексу, процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів. Детальніше про кожне джерело:

1) свідчення. Захисник позбавлений будь-якої можливості у отриманні на стадії досудового розслідування та наданні слідчому чи прокурору, а на стадії судового розслідування – суду такого виду доказу. Цей висновок підтверджується вимогами ч. 8 ст. 95 нового КПК, відповідно до якої, сторони кримінального провадження мають право отримувати від можливих свідків, за їх згодою, лише пояснення, які не є джерелом доказів;

2) речові докази та документи. Відповідно до вимог ст. 159 нового КПК тимчасовий доступ до речей і документів які є доказами по справі захист може отримати тільки на підставі ухвали суду. Таким чином захисник у кримінальному провадженні позбавлений права в умовах змагальності сторін самостійно отримати такий вид доказу;

3) висновки експертів. Відповідно до ч. 2 ст. 101 нового Кодексу кожна сторона кримінального провадження має право надати суду висновок експерта. Однак таке право захисника надати суду висновок експерта з іншої сторони суттєво обмежене можливістю

самостійно отримати ним самі речі документи (а не копії) та речові докази які є предметом експертного дослідження.

Отже, у підсумку маємо, що захисник для одержання доказів у кримінальному провадженні реально має право лише на звернення до сторони обвинувачення із клопотанням про проведення слідчих та інших процесуальних дій.

Право адвоката по збиранню доказів у кримінальному процесі є досить обмеженим, тому він не може зрівнятися у можливостях із правоохоронними органами та спеціальними службами, які залучаються до розслідування кримінальних справ. Внаслідок цього досягнення реальної змагальності в суді стає утрудненим. Змінити таке становище можна лише шляхом надання стороні захисту більш широких можливостей по збиранню доказів на стадії попереднього розслідування і забезпечення законом гарантій їх реалізації.

Хорькова Д.О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Розглядаючи тему інституту примирення у кримінальному праві, слід звернутися до статті 46 Кримінального кодексу України (далі – КК України), яка регламентує звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. При цьому зазначається, що застосування примирення можливе лише щодо особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

У зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 (далі – КПК України) актуальність звернення до тематики відновлення прав потерпілої особи через примирення зросла. Зокрема, необхідність осмислення цього інституту та сфери його практичної реалізації зумовлюється такими важливими аспектами:

1. Покарання не може бути визнано ні головним, ні єдином можливим засобом впливу на злочинця. Сучасною тенденцією роз-

витку кримінального права, як в Україні, так і в багатьох країнах світу, є зміна поглядів на сутність та призначення кримінального права і закону. Вони полягають у звуженні публічної та розширенні приватно – правової складової у кримінально-правовому регулюванні.

2. Переваги застосування зазначеного інституту полягають у наступному: контроль над процедурою примирення сторонами; оптимізація судового процесу шляхом часткового звільнення суддів від розгляду справ про злочини невеликої тяжкості; уникнення подальшої криміналізації осіб, що вчинили злочин; гуманізація, демократизація правової системи; конфіденційність.

Варто зауважити, що обумовлений наголос на практичній актуальності теми не вичерпує загальну її актуальність. Правовий статус потерпілого став предметом досліджень таких науковців: О.П. Кучинської, М.В. Сенаторова, В.Т. Маляренка, Г. Зера, О.І. Санталова, Т.І. Присяжнюк, В.О. Тулякова та ін. Окремі питання примирення сторін у кримінальному праві та процесі розглядали Х.Д. Алікперов, Л.В. Головка, О.В. Перепада, В.В. Землянська та ін.

У радянський період і протягом першого десятиліття незалежності України примирення з потерпілим, як підстава закриття кримінальної справи передбачалося тільки Кримінально-процесуальним кодексом України стосовно справ приватного обвинувачення. Ситуація змінилася в 2001 р. з прийняттям нового ККУ, який встановив матеріально-правову підставу звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням.

Примирення – це досягнутий мир між особою, що вчинила злочин, та потерпілим, тобто акт відновленого безконфліктного стану між цими особами. Добровільність досягнення примирення є необхідною ознакою і полягає у принципово усвідомленій здатності особи, яка вчинила злочин, та потерпілого самостійно приймати рішення та чинити дії для відновлення порушеного права.

Функціональна направленість інституту примирення дозволяє говорити про повне і часткове поновлення за його допомогою становища потерпілого, що існувало до вчинення суспільно небезпечного діяння. Повне має місце у випадках звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 46 ККУ, оскільки задовольняються інтереси потерпілого, особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, та держави, а часткове – при реалізації кри-

мінальної відповідальності, адже у первинне положення повертається лише одна сторона конфлікту – потерпілий. Особа, яка вчинила злочин, зазнає у цьому випадку певних змін свого статусу: стосовно неї виноситься обвинувальний вирок суду, признається покарання, але відбувається повне чи часткове звільнення від його відбування.

Супротивники ідеї звільнення від кримінальної відповідальності вважають її такою, що не відповідає принципу невідворотності покарання за вчинений злочин. Хоча у випадку примирення і відповідно звільнення від відповідальності не можна говорити про безкарність, оскільки покарання і відшкодування шкоди не є тотожними поняттями. Так, юристи Ольга Штогрин, Юрій Петренко наголошують на тому, що останнє є добровільно вчинюваною дією і не забезпечується заходами державного примусу, хоча примирення задовольняє каральну вимогу принципу необхідної відповідальності за вчинене протиправне діяння.

Неузгодженість між існуванням факту примирення в українському кримінальному законі та відсутністю процесуальних можливостей для застосування програм відновного правосуддя заважає безпосередньому впровадженню примирення в життя.

Знання про можливість застосування процедури примирення між потерпілою особою та винним відіграють важливу роль для адвоката. Оскільки, аналізуючи цілу низку статей КПК України, можна дійти висновку, що потерпілий у справах, де розглядається застосування процедури примирення, може мати свого представника, яким може виступати і адвокат. В даному випадку виникає питання: чи може представник примиритися від імені потерпілого з обвинуваченим (підсудним). Відповідь на це запитання дає сама ст. 46 КК України, з якої можна дійти до висновку, що сам адвокат не може примиритися з обвинуваченим (підсудним), оскільки однією з умов закриття кримінальної справи є примирення обвинуваченого (підсудного) з потерпілим особисто. Право потерпілого мати представника є лише гарантією на отримання ним кваліфікованої юридичної допомоги для захисту своїх порушених прав та інтересів. Тут також слід наголосити і на тому, що в новому КПК існує ряд статей, присвячених провадженню у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності. Вони містяться у параграфі другого глави 24 КПК України і чітко регулюють дану процедуру.

Говорячи про інститут примирення у кримінальному праві, можна зробити наступні висновки:

1) Інститут примирення винного з потерпілим головним чином виявляється у звільненні від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України). Примирення винного з потерпілим є загальною обов'язковою та безумовною підставою звільнення від кримінальної відповідальності, яка застосовується у разі позитивної посткримінальної поведінки особи, винної у вчиненні злочину.

2) Звільнення від кримінальної відповідальності за своєю природою та значенням у правовому регулюванні не належить до форм реалізації кримінальної відповідальності і є відмовою держави в особі відповідного органу (суду) від застосування до винного заходів кримінально – правового характеру, що призначають виключно за обвинувальним вироком суду.

Останнім часом йде мова про розширення редакції статті 46 ККУ у переліку злочинів, за яких можливе застосування процедури примирення. Пропонується також застосовувати дану процедуру до осіб, якіз необережності вчинили тяжкий злочин проти членів сім'ї та близьких родичів. Такі особи можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності, якщо вони примирилися з потерпілим, за умови, що протягом року з дня досягнення угоди про примирення вони виправдають довіру потерпілого.

Інститут примирення є новелою кримінального права, однак його розвиток і функціонування мають велике значення для реалізації самої кримінальної політики нашої держави. Зокрема, примирення з потерпілим означає: відновлення порушених прав і свобод потерпілої особи; відшкодування матеріальних та моральних збитків, що були спричинені внаслідок незаконних дій винного. Важливим також є те, що примирення сприяє підвищенню ступеня реалізації таких принципів кримінального права як: принцип справедливості; невідворотності кримінальної відповідальності; економії кримінальної репресії; доцільності та індивідуалізації відповідальності.

Чепеленко М.Ю.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДМОВИ ЗАХИСНИКА ВІД ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Конституційні принципи забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на захист та презумпції невинуватості є важливою гарантією об'єктивного розслідування і судового розгляду кримінального провадження та запобігання притягненню до кримінальної відповідальності невинних осіб.

Задля забезпечення належного здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого, дотримання принципів змагальності сторін, забезпечення права на захист та доведеності вини, Кримінальним процесуальним кодексом України захисник (відповідно до ст. 45 КПК України це адвокат) наділений широкими правами, зокрема, правом відмовитися після залучення від виконання своїх обов'язків.

Професійні та моральні вимоги до виконання обов'язку не допускають можливості захисника відмовитися після його залучення до участі в кримінальному провадженні від виконання своїх обов'язків, проте, законодавець передбачив ряд підстав можливості таких дій захисника.

Спеціальний нормативно-правовий акт, що регулює правове положення адвоката – Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року у п. 4 ч. 2 ст. 21 забороняє адвокату відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом.

Ст. 28 цього ж закону забороняє адвокату укладати договір про надання правової допомоги, зокрема, якщо:

- результат, досягнення якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких він наполягає, є протиправними, суперечать моральним засадам суспільства, присязі адвоката України, правилам адвокатської етики;
- виконання договору про надання правової допомоги може призвести до розголошення адвокатської таємниці;
- виконання договору може призвести до конфлікту інтересів;

- адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги.

Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року статтею 48 передбачав, що після допуску до участі в справі захисник – адвокат вправі відмовитися від виконання своїх обов’язків лише у випадках: 1) коли є обставини, які згідно зі статтею 61 КПК (1960 р.) виключають його участь у справі; 2) коли він своєю відмовою мотивує недостатніми знаннями чи некомпетентністю.

Діючий же Кримінальний процесуальний кодекс України у статті 47 значно розширив право захисника після його залучення на відмову від виконання своїх обов’язків:

1) якщо є обставини, які згідно з цим Кодексом виключають його участь у кримінальному провадженні;

2) незгоди з підозрюваним, обвинуваченим щодо вибраного ним способу захисту, за винятком випадків обов’язкової участі захисника (незгода ж захисника з підозрюваним, обвинуваченим щодо способів захисту є різновидом колізії, конфліктом, який може унеможлилювати вирішення завдань захисту);

3) умисного невиконання підозрюваним, обвинуваченим умов укладеного з захисником договору, яке проявляється, зокрема, у систематичному недодержанні законних порад захисника, порушенні вимог цього Кодексу тощо (така поведінка підзахисного перешкоджає належному виконанню доручення та досягненню цілей і завдань захисту, а тому є законною підставою для відмови захисника від виконання своїх обов’язків);

4) якщо він свою відмову мотивує відсутністю належної кваліфікації для надання правової допомоги у конкретному провадженні, що є особливо складним.

Таким чином, стає очевидним, що законодавець даною нормою права не лише забезпечує дотримання основних принципів кримінального провадження, а й захищає права захисника, що, зокрема, виходить з п. 3 ч. 4 ст. 47 КПК (2012 р.).

Корпоративна етика адвоката, закріплена у Правилах адвокатської етики від 01 жовтня 1999 року, у статті 41 надає право адвокату на дострокове одностороннє розірвання адвокатом угоди про надання правової допомоги, зокрема, якщо:

- клієнт грубо порушує обов’язки, взяті ним на себе згідно з угодою про надання правової допомоги;

- належне виконання доручення стає неможливим через дії клієнта, що вчиняються ним всупереч порадам адвоката;
- клієнт не погоджується погашати фактичні видатки, якщо вони є необхідними для подальшого виконання доручення.

Проте, у всіх випадках розірвання угоди за ініціативою адвоката він зобов'язаний попередити про це клієнта, пояснити йому причини розірвання угоди, пересвідчитись, що вони об'єктивно або суб'єктивно, виходячи з позиції, зайнятої клієнтом, не можуть бути усунені, і вжити розумно необхідних заходів для захисту законних інтересів клієнта.

Звертаючи увагу на зарубіжний досвід, наприклад, досвід Російської Федерації, варто зазначити, що п. 6 ч. 4 ст. 6 Федерального закону «Про адвокатську діяльність та адвокатуру в Російській Федерації» від 31 травня 2002 року взагалі забороняє адвокатам відмовлятися від взятого на себе захисту, що й додатково знаходить закріплення в ч. 7 ст. 49 Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації від 22 листопада 2001 року – адвокат не вправі відмовитися від прийнятого на себе захисту підозрюваного, обвинуваченого.

Таким чином, досліджуючи питання відмови захисника від виконання своїх обов'язків можна зробити висновок, що українське законодавство забезпечуючи дотримання основоположних принципів кримінального провадження – об'єктивності, забезпечення доведеності вини, права на захист – паралельно захищає й інтереси захисника, що є позитивним і беззаперечним прикладом вдосконалення законодавства України в порівнянні з Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року та законодавством Російської Федерації.

Шкарнега О.С.

*студентка 5-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА НОВИМ КПК

Одним із найважливіших завдань в сучасній демократичній державі є надійна охорона прав та свобод людини. Конституція, яка була прийнята у 1996 році, проголосила Україну суверенною,

незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою і визнала людину найвищою соціальною цінністю. Забезпечення цього права здебільшого покладено на адвокатуру. Політичні та соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні, зумовили реформи кримінально-процесуального законодавства, застосування визнаних у світі міжнародно-правових норм у галузі захисту прав і свобод людини. Значним здобутком на шляху реформування кримінально-процесуального права, як однієї з основних галузей правової системи, стало прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України у 2012 році.

Так згідно з пунктом 19 ст. 3 нового КПК України передбачено, що захисник є стороною кримінального провадження з боку захисту. Він уповноважений у передбаченому законом порядку здійснювати захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ч. 1 ст. 45 КПК України). На відміну від КПК України 1960 р., яким передбачалося, що в якості захисника допускаються інші особи, за новим КПК встановлено, що захисником може бути лише адвокат. Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю (ч. 2 ст. 45 КПК). Однак п. 1 прикінцевих положень нового КПК передбачено, що ця норма вводиться в дію через рік після створення Єдиного реєстру адвокатів України.

Слід наголосити на тому, що новому КПК, де ще непослідовними виглядають повноваження сторони захисту у збиранні доказів. Так, сторона захисту збирає докази шляхом ініціювання слідчих (розшукових) дій, тобто мусить звертатися до слідчого або прокурора з клопотанням про проведення тієї або іншої дії, що фактично консервує нинішній стан речей, обмежуючи можливості захисника зі збирання доказів. У даному разі можливості сторони обвинувачення і захисту важко назвати пропорційними, адже сторона обвинувачення може проводити слідчі (розшукові) гласні і негласні дії самостійно, а сторона захисту може лише ініціювати проведення таких заходів, які, знову ж таки, можуть проводитися

лише стороною обвинувачення. А те, що у захисту є можливість витребувати й отримати від органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речі, документи, відомості, висновки експертів, висновки ревізій та акти перевірок, – не може компенсувати можливості проведення слідчих (розшукових) дій. Ініціювання стороною захисту, потерпілим проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому ст. 220 КПК. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді (ст. 93 КПК).

Що стосується права на збирання стороною захисту документів та інших доказів, то в КПК відсутній будь-який механізм його реалізації. Це стосується як права на збір доказів самим підозрюваним чи обвинуваченим, так і його адвокатом. Важливим кроком в напрямі удосконалення діяльності адвоката – захисника в процесі доказування у кримінальному провадженні є норми Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які істотно розширили його права у збиранні відомостей про факти, що можуть бути використані як докази, застосуванні технічних засобів, фіксуванні процесуальних дій, в яких він бере участь, а також ходу судового засідання в порядку, передбаченому законом, тощо (п. 7, 8. ст. 20). У нормах даного закону передбачається, що адвокат має право збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати й вилучати речі, документи, їх копії, знайомитися з ними та опитувати осіб за їхнього згодою. Найбільш дієвим засобом такого збирання та отримання доказів є адвокатський запит. У законі наводиться визначення поняття «адвокатський запит» та закріплюється обов'язок органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань давати адвокату відповідь на його запит протягом 5 робочих днів.

Таким чином, підсумовуючи розгляд питання щодо адвокатського розслідування за діючим КПК, слід зазначити, що істотних змін у цьому контексті так і не відбулось. Виходячи зі змісту Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та КПК

України 2012 року, адвокат залишається все ж таки обмеженим у можливостях збирання доказів у порівнянні зі слідчим, або прокурором. Повноваження сторін обвинувачення і захисту важко назвати пропорційними, адже сторона обвинувачення може проводити слідчі (розшукові) гласні і негласні дії самостійно, а сторона захисту – лише ініціювати проведення таких заходів, які, знову ж таки, можуть проводитися лише стороною обвинувачення. Таким чином, можливість захисника реалізувати свої функції захисту через формування власної доказової бази, як вбачається, так і не знайшла свого повного відображення у реформуванні чинного законодавства.

Ярема О.О.

*студент 2-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«НОВІ» ПРАВА ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

20 листопада 2012 р. набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК). Очевидно, що поява цього закону є важливим кроком до належного правового забезпечення механізму притягнення винуватих до кримінальної відповідальності.

1. Прогресивними новелами цього документу, що стосуються процесуальної діяльності захисника, порівняно з положеннями «старого» кримінально-процесуального законодавства, можна назвати такі положення.

Відтепер захист здійснюють лише професійні захисники (ч. 1 ст. 45 КПК), а не будь-який фахівець у галузі права як це було у «старому» законодавстві. До першого допиту підозрюваного захисник має право на конфіденційне побачення з підозрюваним без дозволу слідчого, прокурору, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості (ч. 5 ст. 46 КПК). Замість декларативного у «старому» кодексі права на присутність під час допиту підзахисного, «новий» КПК закріплює право захисника брати участь у проведенні допиту (ч. 5 ст. 46 КПК). Захисник також може вимагати перевірки обґрунтованості затримання підзахисного (п. 6 ч. 3 ст. 42 КПК).

2. Певні прогресивні новели КПК стосуються збирання і подання захисником доказів у справі. Захиснику закон надає право збирати і подавати слідчому прокурору, слідчому судді докази (п. 8 ч. 3 ст. 42 КПК). Згідно з ч. 3 ст. 93 КПК таке право захисник може реалізувати шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок.

Видається, що у реалізації цього права на практиці можуть виникнути певні складнощі. По-перше, у законі не закріплено обов'язку фізичних та юридичних осіб надавати захиснику певних речей та оригіналів документів, що можуть бути використані як доказ у справі. Реалізувати це право захисник може лише шляхом звернення до слідчого судді з відповідним клопотанням, що певною мірою порушує принцип змагальності сторін процесу. По-друге, у сторони захисту можуть виникнути складнощі при реалізації права на звернення до експерта для проведення експертизи. Законодавець, на жаль, не передбачив обов'язку сторони обвинувачення направити експерту оригінали матеріалів (документів, речей), що можуть бути використані як об'єкти дослідження і перебувають в матеріалах кримінального провадження. По-третє, закріплено у законі право захисника відбирати пояснення у свідків, невелиюється положенням ч. 8 ст. 95 КПК, яка закріплює, що такі пояснення не є джерелом доказів.

3. Закон закріплює право захисника ініціювати проведення слідчих дій шляхом подання відповідних клопотань (ч. 3 ст. 93 КПК). При цьому як позитивне положення закону слід визнати право захисника оскаржити слідчому судді постанову слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 4 ст. 93 КПК). У контексті аналізованого як позитивну рису законодавства, що стосується доказування, слід назвати положення, яким закріплено право захисту подати суду клопотання про визнання доказів сторони обвинувачення недопустимими, а також право на наведення заперечень проти визнання доказів недопустимими (ч. 3 ст. 89 КПК).

Не менш важливим процесуальними правами захисника є: можливість використання технічних засобів при проведенні про-

цесуальних дій, в яких він бере участь (п. 11 ч. 3 ст. 42 КПК); право ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 221 КПК, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі статтею 290 КПК (п. 14 ч. 3 ст. 42 КПК); право одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення (п. 15 ч. 3 ст. 42 КПК); вимагати під час судового слідства виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення (п. 1 ч. 4 ст. 42 КПК).

4. Водночас разом із зазначеними прогресивними новелами нового кримінально-процесуального законодавства варто звернути увагу і на положення, які не лише ускладнюватимуть, а можуть створювати певні проблеми у реалізації процесуальних повноважень стороною захисту.

Насамперед варто звернути увагу на те, що у новому кримінальному процесуальному кодексі України відсутня окрема норма, що закріплює права захисника. Відповідно до ч. 4 ст. 46 КПК захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підзахисними. Видається, що таке формулювання закону може використовуватися стороною обвинувачення на шкоду сторони захисту з метою безпідставного звуження прав захисника, зокрема, у разі реалізації ним так званого «активного захисту».

Окремі процесуальні права захисник може реалізувати на підставі Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Таким правом є, зокрема, право на звернення до органів державної влади з адвокатським запитом (п. 1 ч. 1 ст. 20, 24 цього Закону). Однак це право не закріплено у кримінальному процесуальному кодексі України.

Згідно п. 16 ч. 3 ст. 42 КПК захисник має право оскаржити рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування передбачений главою 26 КПК. При цьому ст. 303 КПК передбачає виключний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, що можуть бути оскаржені слідчому судді.

Беручи до уваги той факт, що скарги ні інші рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування не можуть бути

оскаржені під час досудового розслідування не слідчому судді, ані прокурору (ст. 36 КПК не передбачає таких повноважень прокурора) реалізація процесуальних прав захисником може залишитися в певних ситуаціях лише декларативним положенням.

Як відомо, права мають бути забезпечені належним механізмом їх захисту, чого наразі не спостерігається у законодавстві. Видається, що закон мав би передбачати можливість оскарження захисником будь-яких рішень, дій та бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА В ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Дереворіз О.Б.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні у всіх цивілізованих, правових, демократичних країнах право на захист є одним з основних прав людини і громадянина. Згідно ст. 59 Конституції України для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Головним арбітром, який покликаний вершити правосуддя відповідно до букви закону є суд, який діє винятково на засадах законності, рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, гласності, змагальності сторін, додержання презумпції невинуватості в умовах незалежності і недоторканості суддів. Проте безпосередня участь адвокатури у судових засіданнях дозволяє всебічно представити і захистити права та законні інтереси сторін.

Згідно п.1 ч.1 ст.1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012р. адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом, тоді, як адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту і здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. У господарському процесі відповідно до ст.1 даного Закону адвокат може здійснювати лише представництво та надавати інші види правової допомоги, під якими розуміється: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав,

свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Ст. 28 Господарського процесуального кодексу відносить адвоката до числа представників, відповідно до ч.1 ст.6 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Згідно ч. 6 ст.28 ГПК повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, дорученням органу(установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором. До ордеру обов'язково додається витяг з договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін договору, а ст. 26 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», до цього переліку відносить ще й довіреність.

Сьогодні до основних елементів лавової позиції у справі належить: законність вимог клієнта, наявність юридичних фактів, що обґрунтовують ці вимоги та можливість підтвердження їх допустимими доказами, а також юридичну перспективу справи.

Одним із найбільш дискусійних питань, щодо діяльності адвокатури в господарському судочинстві є можливість участі декількох адвокатів на боці однієї сторони. О.Гетманцев, посилаючись на те, що чинне законодавство не містить обмежень щодо числа представників, які можуть захищати в суді інтереси однієї сторони, проте їх позиція має бути взаємоузгодженою, і виникнення правових колізій між їх правовою позицією під час розгляду справи в суді недопустимо.

Участь адвоката в господарському процесі може обмежуватися в силу прямої вказівки закону, зокрема ст. 28 і 29 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».містить перелік підстав перелік підстав для відмови в укладенні, розірвання і припинення договору про надання правової допомоги.

Крім того одним із найпоширеніших питань, що виникають у клієнта при зверненні до адвоката є можливість оплати його послуг іншою стороною. Так як сторони спору несуть судові витрати на його ведення, які доволі часто є значними, тому є справедливим

право сторони, яка виграла спір, на відшкодування судових витрат зі сторони, яка програла. Значну частину судових витрат становлять саме оплата послуг адвоката, тому сторони спору намагаються, якщо не мінімізувати такі витрати, то стягнути їх у майбутньому з іншої сторони у випадку виграшу спору. Ч. 5 ст. 49 ГПК України передбачає, що суми, які підлягають сплаті за послуги адвоката, покладаються: при задоволенні позову – на відповідача, при відмові в позові – на позивача, при частковому задоволенні позову – на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог. Отже, чинне законодавство чітко передбачає можливість відшкодування витрат адвоката в господарському процесі шляхом покладення їх на сторону, яка програла спір.

Ч. 3 ст. 48 ГПК України передбачає, що витрати, які підлягають сплаті за послуги адвоката, визначаються у порядку, встановленому ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ч. 3 ст. 30 зазначає, що гонорар є основною формою винагороди адвоката і при встановленні його розміру враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Однак законодавство м передбачена можливість і надання адвокатом безоплатної правової допомоги у господарському процесі. ЗУ «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011р. ст. 14-16 закріплює перелік суб'єктів, які мають право на одержання і які зобов'язані надавати безоплатну вторинну правову допомогу.

Адвокатура – це важливий правовий інститут будь якої держави, який стоїть на захисті прав громадян і віддзеркалює стан і рівень демократії в країні. Від того, наскільки вона міцна, організована, законодавчо захищена, у значній мірі залежить впевненість кожного громадянина у своєму добробуті, успішності підприємництва.

Думанський В. І.

*студент 1-го курсу факультету цивільної
та господарської юстиції Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕДІАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В сучасній юридичній практиці ми все частіше зустрічаємо застосування альтернативних способів врегулювання спорів.

Одним із таких способів є медіація. За сучасним історичними мірками медіація є досить молодим явищем у юридичній практиці. Сучасна медіація пов'язана з рухом, що виник у США у 1970-х роках, в Австрії та Великобританії у 1980-х, а в 1990-х набув поширення вже в більшості систем цивільного права країн Європи. Як і для будь-якого нового поняття одразу виникає потреба дати йому визначення. На сьогоднішній день юристи дають таку дефініцію медіації. Медіація – це метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту. В свою чергу медіатор – нейтральна по відношенню до сторін конфлікту третя сторона (спеціально підготовлений посередник), яка сприяє досягненню сторонами взаємоприйнятної згоди розв'язати цей спір, зосереджуючись при цьому на інтересах сторін, а не на правових позиціях або договірних правах. Отже визначивши два основні поняття доповіді ми може продовжити розкривати тему.

Якщо порівнювати інститут медіації в ЄС та Україні, то для Євросоюзу він став звичним та доцільним способом урегулювання трудових, сімейних, цивільних, господарських спорів. На сьогодні, наприклад, до фінансових судів Німеччини доходить лише 5% конфліктних ситуацій, а у Франції – 2%. Однак діаметрально протилежну ситуацію ми можемо прослідкувати в Україні та нашого східного сусіда Росії. Так, наприклад, у Росії – приблизно 3% арбітражних спорів закінчуються мировою угодою і близько 6% інших спорів з цивільно-правових відносин. Некраща ситуація і в Україні. Чи може ми спираючись на ці данні констатувати факт, що в Україні інститут медіації є слабо розвиненим та малоефективним? Так, ми можемо. І причини цього полягають ось в чому. По-перше, в Україні недостатня кількість кваліфікованих медіаторів. За опитуванням яке провів журнал «Юрист & Закон» у 2011 році, лише 10% активно використовують медіацію у своїй юридичній практиці. По-друге, по при те, що наше процесуальне законодавство передбачає застосування інституту примирення, в Україні відсутній закон який міг би чітко визначити прав та обов'язки сторін в процесі врегулювання спору шляхом медіації, що призводить до хибного уявлення про медіацію, як про спосіб маніпуляції з метою досягнення однією із сторін корисного для неї результату. По-третє, значною проблемою виступає і те, що саме українське суспільство

мало обізнане про існування такого методу альтернативного врегулювання спорів, як медіація. Дослідження питань розв'язання господарських спорів в Україні, яке 2006 року проводила IFC. Було констатовано, що про медіацію мало хто чув. Після пояснення сутності медіації, респонденти повідомили, що, якби була така можливість, вони із задоволенням спробували б її застосувати для вирішення спорів («так» медіації відповіли 61% з загальної кількості опитаних підприємств; найбільшу зацікавленість виявили малі підприємства (83%) і великі (59%). Все це в сукупності створює достатньо перепон для впровадження інституту медіації в Україні та ефективного його застосування.

Однак, реалії юридичної практики України формують постулат про те, що урегулювання конфлікту на досудовій стадії є найбільш прийнятним для сторін. Медіація в Україну зайшла, і це – факт. Тепер їй треба дати можливість проявитися. 2012 рік дав нам надію на покращення ситуації у сфері медіації: законопроект «Про медіацію» від 19.04.2012 р. може забезпечити правове поле для її застосування та підвищити ефективність. Також позитивною стороною у сучасних тенденціях розвитку інституту медіації можна виділити появу в Україні центрів підготовки професійних медіаторів, серед яких можна виділити Український центр медіації при Школі Бізнесу Києво-Могилянської академії. Тому все це в сукупності дає нам надії сподіватися, що в майбутньому медіація стане реальним способом урегулювання більшості конфліктів і як наслідок підвищить економічну привабливість України так, як забезпечить сприятливе юридичне поле для врегулювання господарських спорів.

Єндовіцька М.О.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ОПЛАТИ АДВОКАТСЬКИХ ПОСЛУГ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

На сьогодні діяльність адвоката регулюється, перш за все, Законом України «Про адвокатуру». Однак незважаючи на наявність окремого нормативно-правового акту, присвяченого діяльності

адвокатів, питання оплати послуг адвоката досить часто стає приводом для дискусій. На перший погляд, питання, пов'язане з оплатою послуг адвоката, нескладне, оскільки до відносин між адвокатом і клієнтом застосовні норми Цивільного кодексу України, зокрема ті, які стосуються договору про надання послуг (Глава 63). Однак коли в судовому процесі постає питання про відшкодування коштів на оплату послуг адвоката, то стає очевидним, що адвокатські послуги є особливим видом правовідносин, свободу яких законодавець намагається певним чином обмежити.

Питання оплати послуг адвоката у цивільних справах врегульовано постановою КМУ від 27 квітня 2006 р. № 590 «Про граничні розміри компенсації витрат, пов'язаних із розглядом цивільних і адміністративних справ, і порядок їх компенсації за рахунок держави». Тут не слід забувати і про ст. 84 Цивільного процесуального кодексу України, і про Правила адвокатської етики, які є пріоритетними для представників адвокатської професії. Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 77 ЦПК до витрат, пов'язаних з розглядом судової справи, належать і витрати на правову допомогу. А відповідно до ч. 1 ст. 84 ЦПК витрати, пов'язані з оплатою правової допомоги адвоката або іншого фахівця в галузі права, несуть сторони, крім випадків надання безоплатної правової допомоги. Граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом (ч.2 ст. 84 ЦПК). Оскільки спеціального закону щодо цього питання ще не прийнято, остільки слід керуватись положеннями Постанови № 590. Відповідно до неї компенсація витрат, пов'язаних із правовою допомогою стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, у цивільних справах не повинна перевищувати суму, яка обчислюється, виходячи з того, що зазначеній особі виплачується 40% розміру мінімальної заробітної плати за годину її роботи, якщо компенсація сплачується іншою особою; і не повинна перевищувати суму, яка обчислюється, виходячи з того, що особі, яка надає правову допомогу, виплачується 5% розміру мінімальної заробітної плати за повний робочий день, якщо компенсація відповідно до закону сплачується за рахунок держави. Почасова ставка, визначена у постанові КМУ № 590 по справам у порядку ЦПК, є недоліком, який обмежує можливість стягнення судових витрат за іншими договорами, в яких не прописана почасова ставка, а здійснення процесуальних дій за поча-

совою ставкою дає можливість спекулювати на часі для здійснення процесуальних дій.

Іншим проблемним питанням є підтвердження факту оплати послуг адвоката, фактичного виконання робіт і кількості витрачених адвокатом на надання правової допомоги годин. Стосовно документа, який підтверджує оплату послуг адвоката, то Президія ВГСУ дала роз'яснення господарським судам України «Про внесення змін і доповнень і про визнання таким, що втратили чинність, деяких роз'яснень президії Вищого арбітражного суду України» від 31 травня 2002 р. № 04-5/609, зазначивши, що «відшкодування цих витрат здійснюється господарським судом шляхом зазначення про це у рішенні, ухвалі, постанові за наявності документального підтвердження витрат, як-от: угоди про надання послуг по веденню справи в суді та/або належно оформленої довіреності, виданої стороною представників її інтересів у суді, і платіжного доручення або іншого документа, який підтверджує сплату відповідних послуг».

Подібна ситуація має місце й у судах загальної юрисдикції, де суди відмовляють у стягненні з опонента витрат на правову допомогу адвоката, «зважаючи на те, що договір про надання правової допомоги та розрахунок вартості адвокатських послуг з надання правової допомоги... в розумінні ст.ст. 57-60 ЦПК – не є належним та допустимим доказом, та які до речі не є платіжним документом (квитанцією, чеком) та підтверджують дійсну оплату позивачкою вартості юридичних послуг зі сплатою відповідних податків до Державного бюджету України».

Однак висновок Президії ВГСУ та практика судів загальної юрисдикції стосовно того, що адвокат має надати платіжне доручення, яке підтверджує оплату послуг клієнтом, суперечить нормам закону про свободу договору й порядок розрахунків за договором. Адже чинним законодавством не встановлено обов'язкову передплату за договором про надання правової допомоги адвокатом, тому оплата може відбуватися після надання послуг через кілька днів, можлива й відстрочка платежу чи його розстрочка. У такому випадку надати в судові засідання докази оплати послуг неможливо.

Більш вдалим, на наш погляд, є наступний висновок ВГСУ: суд має право обмежувати розмір відшкодування судових витрат і, відповідно, оплати адвокатських послуг, з урахуванням обставин

конкретної справи з огляду на розумну необхідність. Як бачимо, відшкодування витрат на послуги адвоката є питанням, яке потребує детальнішого законодавчого врегулювання. Більш доцільним вважається замість прийняття нового спеціального закону внесення відповідних положень до Закону України «Про адвокатуру».

Каменєва Ю. О.

*студенка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МЕДІАЦІЯ ЯК ВИД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема медіація, як вид адвокатської діяльності для досудового врегулювання спорів та участі в цьому процесі адвоката є надзвичайно актуальною у сучасній Україні, так як через високу завантаженість судів та низьку ефективність їхньої роботи все більшої популярності набувають позасудові методи врегулювання конфліктів у різноманітних сферах відносин.

Слово «медіація» походить від латинського «mediation» та означає «посередництво». Цей спосіб вирішення спорів не названий в цивільному та господарському законодавстві у числі способів розв'язання конфліктів, але все більше зацікавлює вчених та адвокатів.

Сутність медіацій, або посередництва зводиться до процесу переговорів між сторонами спору за участю медіатора, який допомагає вирішити їм конфліктну ситуацію.

Як свідчить досвід зарубіжних держав з розвинутою економікою, в більшості випадків суб'єкти підприємницької діяльності намагаються вирішувати спірні питання не в державних судах, а в третейських або за допомогою медіаторів.

Термін «альтернативне вирішення спорів» (alternative dispute resolution) виник у 60-ті роки XX століття у США.

Одним із перших міжнародно-правових документів, у якому міститься положення про зміст врегулювання спорів через досягнення компромісу за допомогою третейських спорів є Вашингтонська конвенція 1965 року. Зазначена конвенція передбачає дві процедури у яких приймає участь третя сторона. Перша-це «conciliation», сутність якої полягає в тому, що особливим чином формується комісія примирення, яка визначає предмет спору між

сторонами та прагне досягнути угоди між ними на взаємовигідних умовах. Другою процедурою Вашингтонської конвенції є посередництво (медіація).

Комісія ООН по правам міжнародної торгівлі прийняла спеціальні закони спрямовані на розвиток медіації. Європейська директива щодо медіації від ЄС заохочує використання медіацій у якості регулятора спорів з цивільних і господарських справ в інтересах більшого доступу до правосуддя.

Сутність медіації полягає в тому, що сторони самостійно визначають посередника, який організовуючи переговори між сторонами активно приймає участь у них, допомагає їм досягнути взаємовигідного рішення з метою вирішення спору.

Медіація відрізняється від інших способів, у тому числі від третейських судів (арбітражу) тим, що посередник не визнає хто із сторін конфлікту прав, а хто ні, не виносить для сторін обов'язкового рішення та не примушує їх до досягнення угоди.

Таким чином медіація має наступні ознаки:

1. автономія волі сторін у виборі посередника, в обговоренні доказів один до одного, у відпрацюванні взаємовигідного рішення;
2. медіатором може бути тільки нейтральна особа, яка не є учасником спору;
3. медіатор створює заспокійливі та конструктивні обставини на перемовинах, спрямовує та пом'якшує дискусію. Ця ознака є однією з найважливіших оскільки відображає сутність посередництва і ту роль медіатора у перемовинах за його участю;
4. посередництво передбачає пошук взаємовигідного рішення, тому не тільки медіатор, але й сторони спору мають пропонувати свій вихід із конфліктної ситуації;
5. процедура медіації може бути припинена, сторони завжди можуть відмовитися від посередництва і звернутися у державний або третейський суд.

Названі ознаки лише у загальному вигляді дають уявлення про сутність медіації.

Посередництво передбачає вирішення таких завдань:

1. бажання по можливості нейтралізувати негативні сторони конфлікту;
2. намір обговорити складну ситуацію, що склалася між сторонами спору та її усунути;

3. бажання розробити план майбутніх дій, можливі варіанти виходу із складного становища;

4. підготовка учасників спору до того, щоб вони у повній мірі усвідомили наслідки власних дій;

5. створення моделі посередництва для вирішення конфліктних ситуацій у майбутньому.

Не ідеалізуючи медіацію до її переваг можна віднести наступне: оперативність у вирішенні спорів; мобільність; спрощена процедура розгляду спору; конфіденційність діяльності медіатора; економія грошових витрат; можливість відмовитись від медіації та звернутися в суд; психологічний комфорт учасників спору; збереження майбутніх партнерських відносин, тощо.

Наявність альтернативних способів вирішення правових, економічних спорів розширює та доповнює механізм правового захисту порушених прав.

Можна погодитися з твердженням, що й до альтернативного розгляду спорів необхідно відноситися як до системи яка існує паралельно з офіційним правосуддям.

Мета медіатора – привести сторони до угоди. Він не приймає за своїх клієнтів рішень, а допомагає їм прийти до них, а хто, як не адвокат справився з цим як найкраще. Адвокатура — це правова інституція, яка виконує важливу суспільну функцію, що полягає в захисті прав, свобод та законних інтересів громадян, як на судовому, так і на досудовому врегулюванні спорів.

Левченко К.О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В ДОСУДОВОМУ ТА В СУДОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ

У господарському кодексі України визначено право звернення до господарського суду для захисту своїх інтересів.

При розгляді господарського позову господарським судом дуже важливою є участь адвоката. Адвокати по господарських справах (спорах) детально аналізують ситуацію, складають господарський позов та представляють інтереси в господарському суді.

Реалізація господарсько-правових відносин є однією з найскладніших проблем у сфері господарської діяльності. Адже в бізнесі між підприємствами, установами, організаціями й громадянами (суб'єктами підприємницької діяльності) виникають і припиняються різні господарські відносини, які не обходяться без конфліктів і протиріч. Українське законодавство передбачає, принаймні, два способи вирішення спорів, які виникають у процесі господарської діяльності – досудовий (претензійний) і судовий порядок.

Реалізація господарсько-правової відповідальності в господарських відносинах – це нині чи найскладніша проблема в теорії і практиці господарювання.

У процесі господарювання між підприємствами, організаціями – юридичними особами (у тому числі іноземними), громадянами, які в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, складаються і припиняються різноманітні господарські відносини. В ринкових умовах вони не можуть відбуватися безконфліктно, без суперечностей між інтересами окремих суб'єктів господарської діяльності. Тому для врегулювання окремих категорій суперечностей (господарських спорів) між учасниками господарських правовідносин законодавством передбачено спеціальний механізм їх досудового врегулювання, регламентований ст. 222 ГК України і розділом II ГПК України.

Загальним правилом досудового врегулювання спорів є те, що учасники господарських відносин, які порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензій чи звернення до суду. Тобто сторонам надано право самостійно, без втручання судових чи інших органів врегулювати конфліктну (спірну) ситуацію, яка виникла у зв'язку з укладенням, здійсненням, зміною чи припиненням господарських правовідносин.

Стаття 28 Господарського процесуального кодексу України відносить представників сторін та третіх осіб до учасників судового процесу. На жаль, чинний ГПК України не приділяє окремої уваги адвокату як процесуальному представнику, що надає правову допомогу в господарському судовому процесі. Так ч. 6 ст. 49 ГПК України згадує про адвоката лише в контексті можливості стягнення витрат за послуги адвоката стороні, на користь якої ухвалено

рішення. Але в той же час закон не дає відповіді на питання, на підставі якої норми адвокат бере участь в господарському процесі, в якій процесуальній якості та якими володіє правами.

У зв'язку з цим на практиці виникає ціла низка проблем, пов'язаних з участю адвоката в господарському процесі, які, на жаль, не отримали необхідного теоретичного та практичного вирішення, що зумовлює потребу їх детального дослідження та внесення відповідних змін до чинного законодавства.

Досудове врегулювання спору є надзвичайно важливим етапом у випадку, якщо дії недобросовісного партнера призведуть до вирішення спору в суді. Дотримання порядку досудового врегулювання спору засвідчить обґрунтованість та законність позиції, дотримання усіх вимог закону, чому сприяє допомога кваліфікованого адвоката.

ГПК не розкриває поняття досудового врегулювання господарських спорів і не наводить вичерпний перелік засобів такого врегулювання. Однак зміст розділу II ГПК вказує на те, що законодавець під основними його елементами розуміє пред'явлення претензії та відповідь на неї.

В послуги адвоката досудового врегулювання спору входить:

- ведення переговорів з контрагентом;
- правовий аналіз усіх обставин виникнення спору;
- ведення ділового конфліктного листування;
- підготовка претензії або складання відповіді на претензію.
- проведення переговорів для врегулювання спірної ситуації.

В досудовому врегулюванні спору важливе значення має організація ефективної претензійної роботи.

Окремим аспектом взаємодії адвоката із юридичною особою є представлення інтересів підприємства чи організації в судових органах. Юридична особа може виступити стороною в судовому процесі як в судах загальної юрисдикції, так і в господарських судах. При цьому юридична особа може виступати позивачем по справі, відповідачем чи третьою особою. Особливості участі адвоката в цивільному процесі розглянуті в окремому розділі, тож доцільним буде звернути увагу на порядок представництва інтересів юридичної особи адвокатом у господарському судочинстві.

Господарсько-процесуальний кодекс України зазначає, що справи юридичних осіб в господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та

установчими документами, через свого представника. Представниками юридичних осіб можуть бути особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації. Довіреність видається за підписом керівника або іншою уповноваженою особою та посвідчується печаткою підприємства, організації. Громадяни можуть вести свої справи в господарському суді особисто або через представників, повноваження яких підтверджуються нотаріально посвідченою довіреністю(ст. 28).

Представник юридичної особи користується правами сторони, що визначені ст.22 ГПК України. Сторони мають право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії, брати участь у дослідженні доказів, заявляти клопотання, давати усні та письмові пояснення господарському суду, наводити свої доводи, міркування з усіх питань, що виникають у ході судового процесу.

Матвійчук В.В.

*студент 1-го курсу факультету цивільної
та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ

Медіація (англ. Mediation – посередництво) — вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту. Таким посередником може бути адвокат, котрий вправі виконувати функції медіатора як на професійній, так і на непрофесійній основі (якщо тільки він одночасно не є адвокатом однієї із сторін). Така діяльність адвоката щодо виконання функцій медіатора не порушує положень Закону Про адвокатської діяльності та адвокатуру та Кодексу професійної етики адвоката.

Основні переваги при використанні адвоката – медіатора

Виконання ролі медіатора адвокатом, в порівнянні з іншими особами, дає явні переваги у врегулюванні правових спорів, а саме:

- За наявності взаємної згоди сторін спору, адвокат може надати кваліфіковану юридичну допомогу в підготовці дійсної і такої, що може бути виконана медіативна угода з метою забезпечення її змісту відповідного законодавства, і при необхідності затвердження її судом в якості мирової угоди;

- Адвокат може забезпечити найбільш повне використання наданих законодавством можливостей при узгодженні сторонами умов медіативної угоди, а також розширити правові ресурси усіх боків;

- Як спеціальний суб'єкт – адвокат, відповідно до Закону Про адвокатську діяльність, наділений спеціальними повноваженнями по напряму адвокатських запитів в органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та інші організації, що у разі наявності такої потреби і згоди сторін може надати позитивний ефект в отриманні відсутньої інформації;

- При здійсненні адвокатом медіативної діяльності, на нього також поширюються встановлені Кодексом професійної етики принципи і норми професійної поведінки адвоката;

- Встановлений Законом про адвокатську діяльність режим адвокатської таємниці, як не можна краще відповідає базовому принципу медіації – конфіденційність. Адвокатська таємниця поширюється не тільки на сам факт звернення до адвоката-медіатора, але також і на будь-які відомості, отримані в ході медіації, або пов'язані з її організацією і проведенням;

- Встановлені Законом про адвокатську діяльність гарантії професійної незалежності адвоката дозволяють адвокату-медіатору найбільш ефективно забезпечувати дотримання режиму конфіденційності медіації.

Основні принципи медіації

- Незалежність медіатора. Кожній зі сторін надається право самостійно обрати медіатора з реєстру незалежних медіаторів УЦМ.

- Правомочність сторін. Медіація може бути перервана або припинена у будь-який час за ініціативи будь-кого з учасників медіації

- Гнучкість процедури. Через те, що сторони спору мають погодитися з усіма домовленостями, досягнутими в результаті медіації, вони зберігають контроль за процесом. Рішення приймається сторонами добровільно, без тиску з боку медіатора.

Не зважаючи на переваги, які несе медіація, існують і певні прогалини.

1. Чимало науковців непопулярність застосування медіації вбачають перш за все у відсутності достатнього нормативного матеріалу та неврегульованості самої її процедури.

2. В Україні об'єктивно бракує професійних медіаторів, які б могли надавати послуги клієнту на якісному рівні.

3. Медіації не вистачає піару.

4. Ще однією перешкодою для медіації є консервативність.

5. Однією із найгостріших проблем є реалізація таких принципів медіації як добровільність та ініціативність.

6. Медіація у кримінальних справах — це ще один правовий інститут, який намагаються запровадити у вітчизняне законодавство. Цей процес супроводжується численними дискусіям. Так, його противники вбачають у ньому завуальовану форму інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим, передбаченого ст. 46 Кримінального кодексу України, і стверджують, що з урахуванням реалій сьогодення він лише закріпить можливість більш забезпеченим верствам населення відкупитися від потерпілого та уникнути кримінальної відповідальності. Прихильники ж наполягають на принциповій змістовній різниці між примиренням і медіацією та закликають до його негайної імплементації.

Процедура медіації

Чи є сенс застосовувати медіацію, коли вже розпочато судову процедуру?

Безперечно, так. Результат розгляду справи у суді зазвичай важко передбачити, а сама процедура судового розгляду залишається поза контролем сторін. Відомо, що забезпечити виконання навіть сприятливого для сторони рішення може бути проблематично. Саме безпосередня участь сторін у виробленні взаємоприйнятного рішення підвищує гарантії того, що домовленість буде дотримана і виконана у майбутньому. Статистика підтверджує, що угоди, досягнуті в результаті медіації, виконуються набагато сумлінніше, ніж судові рішення. До того ж, якщо сторона не задоволена результатами медіації, ніщо не перешкоджає їй звернутися до суду або повернутися до судового розгляду.

Яка юридична вага угод, досягнутих у результаті медіації?

Загалом угода, укладена в результаті медіації, може мати силу цивільно-правового договору за умови її відповідного посвідчення. У разі потреби, з угодою, укладеною після завершення медіації, сторони можуть:

- звернутися до нотаріуса для нотаріального посвідчення досягнутих домовленостей;
- звернутися до суду для укладення мирової угоди;
- укласти договір, підписаний уповноваженими особами сторін і посвідчений ними у належному порядку.

Пронь Х. П.

*студентка 2-го курсу Івано-Франківського факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Відповідно до ч. 2 ст. 59 Конституції України, адвокатура діє в Україні для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Згідно з ч.1 ст. 59 у випадках, передбачених законодавством, юридична допомога громадянам надається безплатно. Організація і порядок діяльності адвокатури визначаються законодавством України.

В Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» зазначено, що адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

Адвокатурі належить провідне місце серед юридичних засобів захисту прав людини. Більше того, головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури – це захист прав людини. Дане положення має бути основоположним у вирішенні проблеми досконалого функціонування цього надзвичайно важливого правозабезпечувального інституту. Реальна здійсненість і надійна захищеність прав людини – найвищий критерій гуманізму, прогресивності, «якісності» адвокатури.

У цивільному судочинстві, як свідчить судова практика, від загального числа справ, у яких беруть участь представники сторін, більшість їх розглядається за участю адвокатів. Його участь в суді надає змогу особі, права та законні інтереси якої порушено, отримати кваліфіковану юридичну допомогу та повною мірою захистити свої права та законні інтереси. Правосуддя у цивільних справах певною мірою відбиває професіоналізм юридичної практики в цілому та ступінь захищеності суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів громадян. Так, згідно із ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Механізм правового регулювання правосуддя з цивільних справ не тільки визначає порядок реалізації конституційного права громадян на судовий захист відповідно до норм внутрішнього національного законодавства, але і є передумовою використання міжнародних судових інститутів захисту прав людини. Це особливо важливо у зв'язку із вступом України до Ради Європи та ратифікацією Європейської конвенції прав людини.

Представництво адвокатом у цивільній справі – договірні правовідносини, за якими адвокат в силу його юридичної (правової) компетентності бере на себе обов'язки щодо здійснення процесуальної діяльності, спрямованої на захист порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод та законних інтересів особи в суді.

Участь адвоката в цивільному процесі полягає у здійсненні ним представництва і захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод та законних інтересів інших осіб (фізичних і юридичних осіб) та у сприянні суду у всебічному, повному і об'єктивному з'ясуванні всіх обставин справи. У процесуальному представництві адвоката поєднуються два види правовідносин — між адвокатом і особою, інтереси якої він представляє, між адвокатом і судом у цивільному процесі. Правовідносини між адвокатом і довірительом (стороною, третьою особою та іншими) мають матеріально-правовий і процесуально-правовий характер. Матеріально-правовий характер ґрунтується на договорі доручення (чи про надання правових послуг). Процесуально-правові зв'язки виникають з приводу оформлення і визначення обсягу по-

вноважень представника в цивільному процесі й регулюються ст. 44 ЦПК України.

Питанню представництва та участі в суді такого специфічного представника, яким є адвокат, чинний Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) не приділяє уваги. Так, ст. 18 ГПК України не називає учасниками господарського процесу представників сторін, третіх осіб; не передбачає можливості участі в господарському процесі одночасно сторін, третіх осіб та їх представників, не називає адвоката можливим представником сторін, третіх осіб в господарському процесі. ГПК України взагалі не знає і не називає такого специфічного інституту представництва, як адвокатура і адвокат. Згідно зі ст. 28 ГПК України, що визначає поняття представництва, адвокат входить до переліку інших осіб, які можуть виступати представниками за довіреністю.

Повноваження будь-якої особи, в тому числі і адвоката, що виступає представником сторони або третьої особи, а фактично такої, що її заміняє, підтверджуються не ордером, а довіреністю (ст. 28 ГПК України). Нотаріус в довіреності від імені фізичної особи вказує, що один громадянин доручає іншому вести його справу в суді. У цьому документі знову немає місця адвокату. Ордера, як документа, що підтверджує повноваження адвоката, ГПК України не знає. На цій позиції стоїть навіть Вища кваліфікаційна комісія адвокатури. Таким чином, у господарському процесі адвоката немає, а є представник, яким може бути будь-яка особа, навіть не наділена спеціальними знаннями в галузі права.

Одним з найвдаліших є формулювання ст. 19 Проекту Кодексу Господарського судочинства від 2008 року, що був відхилений у 2012 році, за яким «особи, які беруть участь у справі, мають право користуватися правовою допомогою, яка надається в установленому законом порядку». Таке положення не слід трактувати обмежено, тобто воно не спрямовує осіб, які беруть участь у справі, реалізувати своє право на отримання правової допомоги лише за участю адвоката. На це звертає увагу і Конституційний Суд України у своєму Рішенні у справі про право на правової допомоги №23-рп/2009 року, де йдеться про «можливість отримання такої допомоги від іншої особи, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень». Вказане розширює можливості застосування законодавства про адвокатуру у повному обсязі у господарському процесі України.

Синкевич Р.І.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СПОСОБИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА ЯК ПРЕДСТАВНИКА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Однією із правових засад існування інституту представництва в цивільному процесі, є положення ст.ст. 38 та 40 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України), згідно з якими, представником у суді може бути адвокат. Набуття адвокатом правосуб'єктності процесуального представника і здійснення його процесуальних функцій можливе за наявності відповідних повноважень, підтверджених визначеними цивільно-процесуальним законом та належно оформленими документами. Більше того, на сьогоднішній день у світлі суттєвих законодавчих перетворень це питання набуває якісно нового змісту, що зумовлено перш за все прогресивними змінами в механізмі правового регулювання інституту адвокатури. Мається на увазі, що поряд із вимогами ЦПК України щодо посвідчення адвокатами своїх повноважень, на них також поширюється дія спеціального внутрішнього законодавства, що визначає їхній правовий статус.

Про відсутність уніфікованого підходу при вирішенні питання про допуск адвоката як представника свідчать непоодинокі випадки із судової практики.

В якості відправної точки для дослідження оберемо ст. 42 ЦПК України, яка закріплюючи серед переліку документів, що посвідчують повноваження представників довіреність фізичної та юридичної особи, у ч. 4 додає, що «повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватись ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором. До ордера обов'язково додається витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін договору».

Використання довіреності фізичної особи є класичним та універсальним способом підтвердження своїх повноважень, який досить часто користується популярністю і серед адвокатів, адже за їхніми словами з нотаріально оформленою довіреністю «ніколи

ніяких питань не виникало, а 180-250 грн це вже й не така велика сума», тим більше, що ч. 2 ст. 44 ЦПК України гарантує особі, яку представляє представник право обмежити останнього в його повноваженнях. Такий підхід оправдовує себе також і в тих випадках, коли довіритель є постійний клієнт, і довіреність на три роки з можливістю представляти інтереси в різних судах — не так вже й погано.

Незважаючи на це, сьогодення вимагає від адвокатів діяти в дещо іншому правовому полі, яке, до речі, для них і створювалось. В цьому аспекті мова йде про договір про надання правової допомоги, як інструмент, що покликаний опосередкувати матеріально-правові відносини між адвокатом та його клієнтом є.

Із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», роль та значення такого договору суттєво збільшилась. Згідно п. 4 ч. 1 даного закону, договір про надання правової допомоги — домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Укладення такого договору між адвокатом та клієнтом дає можливість сторонам досягти згоди з усіх суперечливих моментів, які можуть виникнути в процесі його виконання, передбачити ті ж самі повноваження адвоката як представника або обмеження його прав щодо вчинення окремих процесуальних дій, а також у випадку неправомірних дій збоку однієї із сторін забезпечити себе можливістю судового захисту шляхом примусового виконання зобов'язань за правочином. Розділ III Правил адвокатської етики, затверджених Установчим З'їздом адвокатів України від 17.11.2012, під назвою «Відносини адвоката з клієнтом», детально прописує необхідність дотримання всіх принципів адвокатської етики при укладенні договору про надання правової допомоги, а також врегульовує й інші спірні моменти, що під гарантією того, що зміст договору не може суперечити цим правилам згідно ч. 5 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є ще однією перевагою. Особливої уваги заслуговує також питання з'ясування цивільно-правової природи даного договору.

Таким чином договір про надання правової допомоги укладений між адвокатом та клієнтом є досить уніфікованим, гнучким

та універсальним документом, який здатний відобразити в собі всі тонкощі правовідносин між сторонами та стати надійним правовим фундаментом для досягнення спільної мети. Водночас серед практикуючих адвокатів поширеною є думка про необхідність при посвідченні своїх повноважень в суді обов'язково до договору додавати ордер адвоката. Хоча якщо бути більш правильним, то згідно ч. 4 ст. 42 ЦПК України, не до договору, а «до ордера обов'язково додається витяг із договору».

На даний момент більш доцільно говорити про те, що ці два документи, є правомочними належним чином підтвердити повноваження адвоката у цивільному процесі тільки за умови їхнього спільного пред'явлення (тобто представити суду потрібно як і ордер так і договір, або витяг із нього). Цю позицію відстояла і Вища кваліфікаційна комісія адвокатури України, у своєму роз'ясненні від 05.09.2008 р. «Про порядок використання ордеру адвоката». Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в ч. 2 ст. 26, ордер визначено як «письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката». Цим самим вирішена проблема, яка довгий час визнавала можливість видання ордеру тільки адвокатським бюро чи об'єднанням.

Рада адвокатів України 17 грудня 2012 р. затвердила «Положення про ордер адвоката та порядок ведення реєстру ордерів», додатком №1 до якого є «Типова форма ордера». Відтак ордер, який згідно з його типовою формою видається на підставі договору про надання правової допомоги чи доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги є невід'ємним документом, що посвідчує повноваження адвоката у цивільному процесі при дотриманні вимог ст. 42 ЦПК України.

Не виникає жодних суперечок щодо ще одного документа, який порівняно нещодавно доповнив перелік ст. 42 ЦПК України та посвідчує повноваження адвоката, який є суб'єктом з надання безоплатної вторинної правової допомоги — доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги (згідно з п. 8 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011, таким органом є центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги).

Підсумком всім наведеним позиціям з досліджуваного питання може послужити зміст ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якій законодавець здійснивши уніфікацію галузевих правових норм, закріплює чіткий і вичерпний перелік документів, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Даний перелік повністю відповідає ст. 42 ЦПК України, яка вносить певні корективи в процесуальне значення цих документів, але в той же момент містить кілька недоліків. Ці недоліки стосуються можливості неоднозначно тлумачити зміст ч. 4 цієї статті, адже з однієї сторони використання в ній словесного формулювання «можуть також посвідчуватись» та сполучника «або» свідчить про рівнозначність цих документів, а з іншої, практика їхнього застосування та тлумачення змісту цієї норми «вцілому» надають цим документам дещо іншого значення, неврахування якого може призвести до різного роду проблем пов'язаних із представництвом адвокатами інтересів клієнта в цивільному процесі.

Отже, на сьогоднішній день всі законодавчі перетворення та реформи пов'язані перш за все з інститутом адвокатури в Україні, призвели до появи принципово нового підходу до способів набуття адвокатом правосуб'єктності процесуального представника в цивільному процесі. Очевидним є той факт, що всі ці спроби спрямовані на посилення статусу адвоката як процесуальної фігури, що наділений поряд з іншими юристами-неадвокатами спеціальним правовим імунітетом.

Стоянова Ю.А.

*студентка 2-го курсу факультета адвокатури
Національного університету «Одесская юридическая академия»*

АДВОКАТ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Выигрыш судебного дела во многом зависит от опыта и навыков адвоката. В данной статье раскрываются процессуальное положение адвоката в гражданском процессе, его основные права и обязанности с точки зрения теории и практики. Кроме того, особое внимание уделено правилам поведения адвоката при ведении гражданского дела. В гражданском процессе большинство дел

рассматриваются при участии адвоката. Его участие в деле представляет возможность лицу, права и интересы которого нарушены, получить квалифицированную юридическую помощь и в полной мере защитить свои права и интересы.

Принимая во внимание общественную значимость и сложность профессиональных обязанностей адвоката, от него требуется высокий уровень профессиональной подготовки, фундаментальное знание действующего законодательства, практики его применения, овладение тактикой, методами и приемами адвокатской деятельности, ораторское искусство.

Адвокат обязан предоставлять правовую помощь клиентам компетентно и добросовестно, что предусматривает знание соответствующих норм права, наличие необходимого опыта их применения, тщательную подготовку к надлежащему выполнению поручения клиента. Определить предмет доказывания и доказательства для их подтверждения.

Любое лицо, полагающее, что его права были нарушены в той или иной мере, имеет право обратиться в суд. Существует определенный, установленный законом порядок обращения граждан в суд. Разъяснить данные положения, а также определить правомерность обращения в суд может адвокат гражданские дела ведущий постоянно. Переоценить значение юридической консультации невозможно, так как гражданин, выступающий в роли истца, может заблуждаться, относительно определенных обстоятельств дела.

Еще одно немаловажное обстоятельство, при котором может понадобиться помощь адвоката – это определение подсудности дела. Невзирая на то, что правила определения подсудности, определены Гражданским процессуальным кодексом, многие их нюансы достаточно трудно понять «непосвященному» человеку.

Суд, на котором рассматриваются гражданские дела, возлагает как на истца, так и на ответчика обязательства по доказыванию обстоятельств рассматриваемого дела, на которые они могут ссылаться. В связи с этим, гражданский адвокат принимает непосредственное участие в доказывании определенных фактов, дает оценку материалам, представленным в суде, оказывает помощь в их получении. Тем самым, подтверждая обоснованность иска по делу. Стоит заметить, что закон в этом смысле наделяет адвоката большими правами, нежели простого гражданина. Он имеет возможность запрашивать необходимые характеристики, справки

и иные документы из различных организаций; опрашивать лиц, владеющих информацией по данному гражданскому делу; представлять предметы и документы в качестве вещественных доказательств в суде; привлекать для разъяснения возникших вопросов специалистов. Для четкой обоснованности своей позиции, истцу просто необходима качественная доказательная база для предъявления в суде.

Адвокат по гражданским делам может помочь лицу, права которого были нарушены, составить юридически-грамотное исковое заявление. Оно предполагает четкое изложение обстоятельств, при которых права истца нарушили, описание доказательств, а также определение правовой квалификации правоотношений, изъясление просьбы к суду.

После принятия иска судом, роль адвоката возрастает в разы. Он совершает разнообразные процессуальные действия, которые направлены на разрешение дела в пользу истца. Это могут быть действия по вызову свидетелей в суд, ходатайства о приобщении документов и предметов к материалам дела.

Если решение суда принято не в пользу истца или же частично не удовлетворяет его требования, гражданский адвокат может помочь опротестовать решение суда. Это понятие называется – кассационная жалоба, которая может быть подана и на решение суда в целом, и на его часть до момента вступления этого решения в законную силу.

Таким образом, участие в гражданском процессе адвоката значительно повышает шансы истца на достижение положительного результата.

Якимів М. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АДВОКАТА ПРИ ВЕДЕННІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Законність і обґрунтованість судового рішення, швидкість розгляду цивільної справи значною мірою залежать від повноти її підготовки до судового розгляду. Тут закладається основа

успішного вирішення судом спору про право чи іншої правової вимоги. В постанові Пленуму Верховного Суду України від 5 березня 1977 р. № 1 із змінами на 25 травня 1998 р. «Про підготовку цивільних справ до судового розгляду» підкреслено, що підготовка справ до судового розгляду – важлива самостійна стадія цивільного процесу, метою якої є забезпечення правильного і своєчасного вирішення цивільних справ. Підготовка кожної цивільної справи до розгляду в судовому засіданні, незалежно від її складності, є обов’язковою і повинна бути проведена в строки, передбачені ст. 146 ЦПК. Підготовка справи до судового розгляду є обов’язковою і при новому розгляді справи після скасування раніше постановленого рішення.

До подачі позову адвокат виконує значну і складну допроцесуальну роботу по вивченню матеріалів справи і написанню заяви.

Вивчення матеріалів справи дає можливість адвокату: визначитися у правовій природі позову, його елементах і наявності необхідних підстав для реалізації права на пред’явлення позову, намітити склад сторін та інших осіб, які візьмуть участь в справі, та інших учасників процесу; визначити предмет доказування і докази для їх підтвердження, зібрати їх і подати судові з позовною заявою.

Позовна заява складається адвокатом у письмовій формі за визначенням ст. 137 ЦПК змістом. Суддя, до якого надійшла заява з додатками, вирішує питання про її прийняття. Відмова у прийнятті оформляється мотивованою ухвалою, яка може бути оскаржена адвокатом (ст. 136 ЦПК) за наявності у нього відповідного повноваження. З прийняттям позовної заяви виникають цивільні процесуальні правовідносини, у яких бере участь адвокат, котрий набуває прав і обов’язків процесуального представника.

При оформлених повноваженнях на ведення справи в суді адвокат відповідача може використати загальні процесуальні засоби захисту, передбачені статтями 99, 103 та іншими статтями ЦПК, а також спеціальні процесуальні засоби – заперечення проти позову і зустрічний позов. Заперечення проти позову подаються у письмовій формі за ініціативою відповідача і на вимогу судді (п. 2 ст. 143 ЦПК). Право на пред’явлення зустрічного позову може бути реалізоване адвокатом не пізніше як за три дні до судового засідання.

В стадії підготовки справи до судового розгляду процесуальні представники сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, ма-

ють право заявляти суду клопотання про призначення експертизи, проведення огляду на місці, об'єднання і роз'єднання позовів та вирішення інших питань для забезпечення своєчасного і правильного вирішення справи.

Розгляд та вирішення цивільної справи є основною, центральною стадією цивільного процесу. На цій стадії розвитку цивільно-процесуальної діяльності суд виконує завдання цивільного судочинства, що були поставлені перед ним і полягають в охороні прав і законних інтересів фізичних, юридичних осіб, держави шляхом всебічного розгляду та вирішення цивільних справ у повній відповідності з чинним законодавством (ст. 2 ЦПК).

Згідно із ст. 159 ЦПК розгляд цивільної справи відбувається у судовому засіданні з обов'язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Судове засідання проводиться в приміщенні суду, а з найбільш актуальних справ і справ, що мають широкий громадський інтерес, – безпосередньо на підприємствах, будовах, в установах, КСП та агрофірмах.

Основним в поясненні є обов'язок сторін та їх процесуальних представників, пов'язаний з доказуванням підставності позову і заперечень на нього (ст. 30 ЦПК). Активна участь сторін в доказовій діяльності регламентується процесуальними правами: при дачі свідком показань першими ставити йому запитання (якщо він викликаний за їх ініціативою), вимагати повторного його допиту, призначення очної ставки (ст. 182 ЦПК); бути ознайомленими судом з письмовими доказами, що є у справі, або протоколом їх огляду і дати на них пояснення (ст. 186 ЦПК); бути ознайомленими з речовими доказами із приверненням в разі потреби уваги суду до обставин, пов'язаних з їх оглядом, із занесенням до протоколу судового засідання; бути ознайомленими з протоколом доручень (ст. 33 ЦПК) і дати свої пояснення по ньому (ст. 188 ЦПК); брати участь в огляді на місці речових і письмових доказів і подавати свої зауваження на його протокол (ст. 189 ЦПК); бути ознайомленими з висновками органу державного управління, з думкою громадської організації чи трудового колективу і ставити запитання їх представникам з метою тлумачення і доповнення висновку, а також з'ясування думки громадськості (статті 191, 192 ЦПК) тощо.

У даній стадії адвокат ставить перед собою задачу переконати суддів у своїй правоті за допомогою наявних доказів і інших доводів. Здійснюючи доказування в ході розгляду справи, адвокат

повинний ставити своєю задачею сприяння судові в досягненні істини в справі. Така допомога – не право, а обов’язок адвоката.

Тому адвокат повинний постійно направляти дії свого довірителя шляхом рад, консультацій, допомагати у зборі доказів, давати їм попередню оцінку.

Важливою частиною процесуально-правового положення представника є повноваження, які забезпечують його діяльність, спрямовану на виправлення допущених у протоколі судового засідання і в рішенні суду неточностей або неповноти (статті 198, 213-215 ЦПК).

Нарешті, адвокати мають право одержати від суду роз’яснення щодо змісту винесеного рішення та про строки і порядок його оскарження (ст. 212 ЦПК), а при неучасті в судовому засіданні одержати його копію (ст. 216 ЦПК).

Беручи участь у пошуку істини, адвокат не вправі забувати, що головною його задачею залишається надання правової допомоги своєму клієнту, і він не може діяти на шкоду йому. Разом з тим ця однобічність не повинна заважати об’єктивності.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ ТА ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ АДВОКАТА В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Андрусишин І. Д.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДВОКАТОМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Сучасне життя диктує такі умови, за яких потреба у правових послугах виникає мало не щодня. Однак, далеко не кожний пересічний громадянин може дозволити собі скористатися послугами професійного юриста.

Ст. 59 Конституції гарантує право на правову допомогу кожному громадянину України. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

15 серпня 2012 року набрав чинності новий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Крім важливих питань професійного самоврядування, Закон регулює і певні особливості надання адвокатами безплатної вторинної правової допомоги, проте, аналізуючи цей закон і Закон «Про безплатну правову допомогу» знаходимо багато розбіжностей між ними, які потребують пояснень. І для того, щоб забезпечити належний рівень надання безплатної правової допомоги, участь у ній адвоката, і тим самим домогтися забезпечення одного з головних прав людини – права на безплатну правову допомогу, варто звернути на ці розбіжності значно більшу увагу.

У пункті 2 статті 2 Закону «Про безплатну правову допомогу» вказано, що надання правової допомоги на благодійних засадах регулюється статутами юридичних осіб та законодавством про благодійну діяльність. Втім, чинний Закон «Про благодійництво та

благодійні організації» правову допомогу взагалі не згадує. Тому актуальним стає питання, чи зможуть адвокати, адвокатські бюро чи адвокатські об'єднання надавати безоплатну вторинну правову допомогу за власною ініціативою, без посередництва центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги?

Відповідь на це питання може істотно відрізнитися залежно від тлумачення окремих норм Закону. Зокрема, згідно з пунктом 1 статті 25 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» порядок та умови залучення адвокатів до надання безоплатної правової допомоги встановлюються виключно законом. З одного боку, це начебто гарантує права адвокатів як суб'єктів професійної діяльності. З іншого, стає незрозумілим, чи зможе адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання на законних підставах встановлювати порядок та умови надання безоплатної вторинної правової допомоги у своїх статутах, як передбачено Законом «Про безоплатну правову допомогу». Адже про відповідні права адвокатських бюро та адвокатських об'єднань у статтях 15 та 16 Закону не йдеться, і вузьке тлумачення цієї норми обмежить їх право на надання безоплатної правової допомоги. Указане припущення підтверджується тим, що підпункт 4 пункту 1 статті 26 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» процесуально регулює надання безоплатної допомоги лише дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ще одну проблему становить те, що зміни до процесуальних кодексів передбачають надання безоплатної правової допомоги лише за дорученням органу (установи), уповноваженої на надання такої допомоги.

По суті, лише представником у справах про адміністративні правопорушення можуть бути – крім адвокатів – також інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги. Але якщо йдеться про Закон «Про безоплатну правову допомогу», то він таке право надає знову-таки виключно адвокатам, включеним у спеціальний Реєстр Міністерства юстиції.

Так само відсутність закону про статус юридичних клінік ставить під сумнів їх можливість надавати вторинну правову допомогу інакше, ніж через посередництво викладачів-адвокатів.

Надзвичайно важливими для належного надання правової допомоги виглядають підпункти 6 та 7 пункту 1 статті 28 Закону «Про

адвокатуру та адвокатську діяльність», котрі визначають підстави для відмови адвоката в наданні правової допомоги. По-перше, відмова є законною, якщо надання правової допомоги суперечитиме інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання, учасником яких є адвокат. По-друге, якщо адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору правової допомоги. Таким чином, адвокат, включений у Реєстр Міністерства юстиції та зобов'язаний надавати допомогу, скажімо, малозабезпеченій особі, і водночас надає правову допомогу іншій стороні справи, наражається на дуже серйозний конфлікт інтересів та проблеми у застосуванні статті 24 Закону «Про безоплатну правову допомогу» щодо відмови у наданні правової допомоги. Адже професійні обов'язки адвоката забороняють відмовляти у наданні правової допомоги крім випадків, установлених законом. І коли закон мовчить, хіба що акти органів адвокатського самоврядування зможуть врегулювати такі ситуації, коли адвокат, наприклад, за контрактом з центром із надання безоплатної вторинної правової допомоги представляє в суді одну сторону, а адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання, учасником якого він є, представляє іншу сторону.

Питання виникають також і щодо оцінки якості надання безоплатної правової допомоги, яка проводиться виключно за зверненнями органів місцевого самоврядування або органів, уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги. Рада адвокатів регіону має створювати спеціальні комісії з оцінки якості, повноти і своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги, проте чинне законодавство виключає відповідні звернення клієнтів, незадоволених якістю правової допомоги.

Подібна норма – визнається обмеженням прав людини і піддаватиме сумніву належне застосування принципів незалежності та уникнення конфлікту інтересів.

Для виправлення ситуації, що склалася, потрібно створити ефективний механізм реалізації гарантованого Конституцією України права на безоплатну правову допомогу, чим забезпечити активну і безперешкодну участь адвоката в забезпеченні цього права.

Андрєєв І.П.

*студент 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
та юридичної журналістики*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ІНОЗЕМЦЯМИ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

16 липня 1990 року Декларація про державний суверенітет України проголосила Україну незалежною державою. Конституція України підтвердила це проголошення. З огляду на це побудова громадянського суспільства та правової держави стала в Україні першочерговим завданням.

Забезпечення здійснення та захисту прав громадян є одним з принципів правової держави. Для його реалізації необхідна система ефективних юридичних засобів. Адвокатура – найважливіший з них.

Закон України «Про адвокатуру» було ухвалено Верховною Радою України 19 грудня 1992 року, тобто ще до проголошення Конституції. Уже тоді він закріпив головні принципи діяльності адвокатури. Цим законом також визначалися організаційні форми діяльності адвокатури. У статті другій Закону України «Про адвокатуру» 1992 року йшлося, цитую : «Адвокатом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше двох років, склав кваліфікаційний іспит, одержав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняв Присягу адвоката України.». Саме ця стаття виключала можливість займатися адвокатською діяльністю, особам які не мали громадянства України.

Довгі роки адвокатської практики, міжнародної співпраці та бажання відповідати світовим стандартам роботи адвокатури привели до змін, які були внесені 16 листопада 2006 року. Редакція частини першої статті другої Закону України «Про адвокатуру» була змінена наступним чином: «Адвокатом може бути особа, яка має вищу юридичну освіту, підтверджену дипломом України або відповідно до міжнародних договорів України дипломом іншої країни, стаж роботи у галузі права не менше двох років, володіє державною мовою, склала кваліфікаційний іспит, одержала в Україні

свідомство про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняла Присягу адвоката України.»

Питання стосовно громадянства України до внесення зазначених змін вирішувалося однозначно: згідно з чинним тоді законодавством, ніхто інший, крім громадянина України, не міг займатися адвокатською діяльністю. Тепер вимога щодо громадянства України вилучена із Закону, отже, адвокатом може стати громадянин будь-якої країни, але за наявності всіх вимог, зазначених у новій редакції статті другої Закону України «Про адвокатуру». Однією з умов набуття статусу адвоката є вища юридична освіта у особи, яка має намір стати адвокатом. Іноземні громадяни або громадяни України, котрі закінчили зарубіжні навчальні заклади, підтверджують наявність вищої освіти дипломом іншої країни відповідно до міжнародних договорів України. Власник іноземного диплома про вищу освіту повинен пройти в Україні через нострифікацію. Нострифікацію здійснює Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Встановленню міжнародної взаємодії у сфері освіти забезпечили ратифікації багатьох конвенцій серед яких: «Європейська конвенція про еквівалентність дипломів, які надають допуск до університетів» 1953 рік, та Протокол до неї 1964 року. «Європейська конвенція про еквівалентність періодів навчання в університетах» 1956 рік. «Європейська конвенція про академічне визначення університетських кваліфікацій» 1959 рік. «Міжнародна конвенція про визнання дипломів і звань з вищої освіти в арабських і середземноморських європейських державах» 1976 рік. «Конвенція про визначення курсів навчання, дипломів і звань з вищої освіти в державах європейського регіону» 1979 рік. «Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» підписана у Лісабоні 11 березня 1997 року. «Європейська конвенція про загальну еквівалентність періодів навчання в університетах» 1990 рік.

Неможливо було не звернути увагу на зміни до Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Одним із важливих питань, вирішених Законом, є питання про допуск іноземних адвокатів до адвокатської практики в Україні. Адвокат іноземної держави, який має намір займатися адвокатською діяльністю на території України, повинен звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури по місцю проживання або місцю перебування в Україні із заявою про включення у Єдиний реєстр адвокатів України. До заяви додаються документи, підтверджуючі право адвоката займатися адвокатською діяль-

ністю у відповідній іноземній державі. Перелік таких документів затверджується Радою адвокатів України. Кваліфікаційна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури розглядає заяву та подані адвокатом документи протягом десяти днів з дня їх надходження та при відсутності підстав для відмови приймає рішення про включення такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України, про що протягом трьох днів письмово повідомляє адвоката іноземної держави і відповідна рада адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону забезпечує внесення відомостей про такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України. При здійсненні адвокатом іноземної держави адвокатської діяльності на території України на нього поширюються професійні права і обов'язки адвоката, гарантії адвокатської діяльності та організаційні форми адвокатської діяльності, визначені Законом. Іноземний адвокат також може притягнутий до дисциплінарної відповідальності. В якості стягнення до нього можуть бути застосовані такі заходи як попередження та виключення з Єдиного державного реєстру адвокатів України.

Перед вітчизняними адвокатами та юристами постає проблема відповідності високому рівню знань іноземних правників. Високий рівень конкуренції та не високий рівень освіти, за європейськими стандартами, змушує бажаючих стати, високоякісними, адвокатами їхати закордон для здобуття освіти у європейських вищих навчальних закладах. Стан речей призводить до активної роботи, у сфері освіти та науки, над наданням вітчизняній освіті сучасних рис та міжнародних стандартів.

Бондаренко Г. О.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність теми зумовлена модифікацією суспільних відносин згідно з реаліями сучасного життя, впровадженням нових соціально-політичних ідей та стрімким реформуванням економіки, що знаходять своє відображення шляхом внесення чисельної кількості змін до законодавства, внаслідок чого відбувається динамічний розвиток правових норм.

Дослідженням цього питання займалися різні вчені та юристи, серед яких можна виділити В. В. Афанасьєва та А. Д. Бойкова, які розглядали соціальні аспекти ролі адвоката через концепцію адвокатської етики.

Слід зазначити, що в сучасних умовах рівень правосвідомості пересічного громадянина знижується, як і його можливість самостійно зорієнтуватися у чинному законодавстві. У правовому відношенні зростає роль адвокатури, як недержавного інституту, що надає юридичну допомогу на професійній основі.

На відміну від суто правового підходу, суспільна думка щодо ролі та ефективності адвокатської діяльності є неоднозначною.

Впровадження у життя демократичних засад спричиняє впевненість кожного громадянина в тому, що його конституційні права будуть захищені державою у разі необхідності. Проте деформована правосвідомість, що останнім часом нерідко постає у формі правового дилетантизму, спричиняє помилкові уявлення щодо організаційних основ судового представництва та захисту, покладаючи на адвокатів або надто широке коло повноважень, або навпаки знецінюючи їх роль. Виходячи з цього, у суспільстві виникає упереджене ставлення до інституту адвокатури.

В основу адвокатської діяльності покладено принцип *pro bono publico* (від лат. – заради суспільного блага), який також закріплений у ст. 59 Конституції України, якій зазначається, що кожен має право на правову допомогу, яка у передбачених законом випадках надається безоплатно. Цей принцип, заснований на демократичній ідеї рівності всіх людей перед законом, передбачає всебічний захист прав та свобод кожного громадянина.

Внаслідок підвищення рівня довіри населення до органів державної влади спостерігається покращення правосвідомості суспільства та активізація взаємодії людей з правовою сферою.

Окрім цього, актуальною проблемою сьогодення залишається питання відсутності довіри між обвинуваченими та адвокатами. Яскравим прикладом є реалізація принципу безоплатного захисту: чи захищатиме обвинуваченого захисник, який не отримує за свою працю гонорару, і назначається слідчим?

Відсутність довіри між адвокатом та клієнтом анулює можливі переваги професіоналізму фахівця. Перспективна та продуктивна взаємодія між захисником та його клієнтом може відбуватися лише за умови повної довіри.

Згідно з правилами адвокатської етики, затвердженими Вищою Кваліфікаційною Комісією Адвокатури, інформація, отримана адвокатом від клієнта, є конфіденційною та такою, розголошення якої заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні способи органів дізнання, попереднього слідства і суду допитати адвоката. На жаль, у сучасному суспільстві й досі виникають протиріччя щодо реалізації на практиці принципів, проголошених у законодавстві.

Соціальними причинами невідповідності законів та сучасних реалій життя є ряд особливостей національного характеру та високий рівень упередженості щодо влади. Правосвідомість українського народу досі має багато характеристик радянського світогляду. Лише звільнившись від хибних переконань, якими керується значна демографічна група українців, ми зможемо перейти на більш високий рівень розвитку правової системи та зменшимо невідповідність права та дійсності.

Сучасна українська адвокатура керується європейськими стандартами. Метою динаміки розвитку є підвищення соціального статусу адвоката у суспільстві, роз'яснення важливості його ролі та зміцнення положення у соціумі.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. закріплює місце адвокатури у суспільному житті. Ці зміни сприяють вдосконаленню правової держави та змінюють соціально-психологічні аспекти ролі адвокатури, спричиняючи суттєві зміни у свідомості населення та ставленні суспільства до реалізації адвокатами своїх повноважень.

Адвокат зумів затвердити свій соціальний статус як захисник прав та свобод людини. Його діяльність довела свою суспільну необхідність завдяки переконанню громадян щодо пріоритетності їх інтересів для адвоката та впевненості в отриманні його допомоги під час вирішення певного соціального конфлікту.

Браташевська Я.Ю.

юрисконсульт Донецького державного університету управління

ПОЗИТИВНІ МОМЕНТИ УЧАСТІ АДВОКАТА ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Проблема захисту прав і свобод людини є однією знайголовніших. Для забезпечення правового захисту прав людини існує інститут адвокатури. Правовий захист може бути наданий як шляхом

усної консультації, так і оформлення належним чином документів, а також представлення інтересів у суді.

Представник інтересів особи – адвокат – є спеціальним самостійним суб'єктом цивільного, господарського, кримінального і адміністративного процесу, що здійснює в будь-якому суді тільки одну функцію – сприяння захисту законних прав і свобод особи, що представляється ним, з обмеженими правами і обов'язками і представництво його інтересів шляхом надання юридичної допомоги. Адвокат захищає закон від свавілля, а тому діяльність адвоката відповідає як інтересам окремого громадянина чи установи, так і загальним інтересам держави та суспільства.

В даний час стало дуже актуально отримувати юридичні консультації та запрошувати адвоката для ведення справи у суді. У судочинстві від загального числа справ, у яких беруть участь представники сторін, більшість розглядається за участю адвокатів, що дає змогу особі, права та законні інтереси якої порушено, отримати кваліфіковану юридичну допомогу та повною мірою захистити свої права та законні інтереси.

Участь адвоката у судовому процесі безспірно має позитивні моменти:

1. суд не має права пропонувати адвокату обирати ту або іншу лінію поведінки, здійснювати конкретні дії на захист інтересів свого довірителя, впливати на правову позицію адвоката по справі, наділяє адвоката особливими функціями реалізації права на захист і правову допомогу в судовому процесі;

2. рішення суду залежить від вивчення матеріалів справи, а також значна увага приділяється лінії правового захисту адвоката, тобто демонстрації доказів, промові адвоката;

3. адвокат – кваліфікована особа, яка має досвід правового захисту особи у суді, знає як поводитись у суді, може правильно вибрати лінію захисту, тим самим у повній мірі захистити порушене право особи.

Участь адвоката у судовому процесі може впливати на рішення суду. Адвокатський захист передбачає обрання особливої лінії поведінки. Адвокат може використовувати «слабкі місця» протилежної по справі сторони, тобто той, яка порушує права його довірителя. Наприклад: 1. Судова справа за позовом громадянина про стягнення нестачі м'яса на складі магазину. До справи був залучений адвокат. В результаті бесіди адвоката з довірителем, консультації у спеціа-

ліста, вивчення спеціальної літератури адвокат зробив висновок, що нестача м'яса могла утвориться від наднормативної ваги при його заморожуванні. Адвокат звернувся до спеціалісту одного із холодокомбінатів з проханням дати консультацію по можливій втраті ваги при відповідних умовах. У відповідь були вказані відомості про втрату ваги при заморожуванні отримані при спеціальному експерименту. Вони суттєво перевищували діючі нормативи. Рішення суду було відмовити у позові.

2. У суді при розгляді цивільної справи виникла необхідність у допиті неповнолітнього свідка. Адвокат, враховуючи всі обставини справи, проявивши розумну гнучкість, висловив міркування про виклик до суду не будь-якого педагога, а того, хто безпосередньо займається його вихованням в школі і знає його здатність психологічного мислення. Завдяки адвокату був отриманий бажаний результат.

3. За позовом про повернення боргу відповідач заявив, що повернув борг у листопаді 2012р. Допитаний по його проханню свідок підтвердив факт позики у нього грошей у листопаді 2012р. для погашення боргу. Долучений до справи позивачем лист з листопадним поштовим штемпелем на конверті, зміст якого свідчило про визнання боргу відповідачем. Оспорюючи відповідач заявив, що лист їм був написаний до листопада 2012р., тобто до початку боргу, але вкладений до конверту листа, надісланого їм у листопаді 2012р. Адвокат аналізує докази, звернув увагу суду, що в досліджуваному листі відповідач не тільки визнав борг, але й описав обставини (приїзд у відпустку із армії племінника), яке мале місто у листопаді 2012р. У зв'язку з чим листа не можливо було написати раніше листопада 2012р., що з великою впевненістю довело не дійсність пояснень відповідача про погашення ним боргу в листопаді 2012р. Таким чином, адвокат зміг захистити права особи.

У судовій практиці зустрічаються справи, у яких без допомоги адвоката постраждала б не винна особа. Наприклад, у Господарському Суду м. Донецька розглядалась справа за позовом підприємства до фізичної особи підприємця, до справи не було залучено адвоката. Суть справи: фізична особа підприємець, орендував чотири приміщення у підприємства згідно договору оренди, а також відшкодовував витрати на обслуговування приміщення. Через деякий час йому стали нараховувати витрати на обслуговування приміщення у два рази більше. Він з цим бувне згоден, а

тому продовжував платити як вважав сам. Коли поступали гроші на рахунок підприємства, бухгалтер підприємства зараховував їх у однакових частинах за оренду приміщень, а також за обслуговування приміщення, навіть за ту частину, з якою він не згоден, тим самим утворював борг. На вимогу особи, перерахувати витрати їй було відмовлено. Суддя виніс рішення задовольнити позов. Особа не згодна була з рішенням та подала скаргу до Апеляційного господарського суду м. Донецька. Для захисту своїх прав залучила адвоката. Адвокат вивчив матеріали справи. Під час слухання справи демонстрував матеріали справи та давав обґрунтований їм аналіз. Своїми доводами він переконав суд перелічити грошову оплату, яку перераховувала особа підприємству та її борг, нараховану пеню. Він довів, що суд помилився при рахуванні. Так, у суді адвокат зміг довести, що фізична особа не має боргу перед підприємством. Своїм рішенням суд відмінив рішення господарського суду. Таким чином, адвокат зміг захистити права особи.

Можна зробити висновок, що роль адвоката дуже важлива при захисті прав людини. В більшості випадках завдяки адвокату встановлюється справедливість, тим самим захищається «чесне ім'я» людини.

Вітюк І.В.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національний університет «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Сучасний стан правового статусу людини в Україні у різних сферах соціального життя свідчить про недосконалість та розбалансованість механізму забезпечення прав і свобод людини. Проголошення особистих прав і свобод людини та громадянина є важливою, але не єдиною ознакою правопорядку у суспільстві. Необхідно крім всього створити відповідні умови для реалізації прав і свобод, що повинні забезпечуватися надійною системою їхніх гарантій.

Для надання можливості користуватися всіма правами та свободами людини і громадянина держава повинна забезпечити реалізацію конституційних прав і свобод, створити відповідний механізм їх гарантування. Основним елементом цієї системи є

гарантії, які являють собою цілу низку конкретних засобів, завдяки яким стає реальним ефективне здійснення громадянами своїх прав і свобод, їх охорона та захист від правопорушення. Головне їх призначення полягає в забезпеченні всіх і кожного рівними правовими можливостями для набуття, реалізації, охорони та захисту суб'єктивних прав і свобод.

Роль і значення гарантій прав і свобод особи визначається тим, що вони є важливими чинниками в економічній, політико-правовій, культурній та інших сферах життя суспільства, які створюють умови для реальної можливості здійснення прав і свобод особи.

Отже, підставою для обрання теми, що стосується прав і свобод людини та громадянина, є те, що вони, хоча і закріплені Конституцією України, належним чином не реалізуються, а у багатьох випадках порушуються. Внаслідок цього ми маємо високий рівень злочинності та корупції й низький рівень законності і правопорядку в державі.

Серед юридичних засобів захисту прав людини чільне місце належить адвокатурі. Свідченням цього є те, що на 8-му Конгресі ООН було прийнято спеціальний документ: «Основні положення про роль адвокатів».

Забезпеченню належного рівня захисту покликані сприяти приписи «Основних положень», які стосуються загальних обов'язків адвокатів. В них, зокрема, зазначено, що обов'язками адвокатів є: консультування клієнта про його права і обов'язки; надання допомоги клієнту законним способом і здійснення певних дій для захисту його інтересів; надання клієнту допомоги в судах, трибуналах, адміністративних органах.

Важливі постанови вміщено у «Основних положеннях» щодо забезпечення доступності юридичної допомоги, яку покликані надавати адвокати. А саме: обов'язок державних органів гарантувати реальний і рівний доступ до адвокатури для усіх осіб, які проживають на її території, зокрема, забезпечити фінансування юридичної допомоги незаможним людям. Особлива увага приділяється проблемам забезпечення адвокатської допомоги у кримінальному провадженні. Підкреслюється, що держава зобов'язана гарантувати кожній людині право на адвокатську допомогу у разі її арешту, затримання або обвинувачення у кримінальному злочині, зокрема,

забезпечити доступ до адвоката не пізніше 48 годин з моменту арешту або затримання, фінансувати послуги адвоката, якщо людина не має необхідних засобів для її оплати; створити умови для зустрічей адвоката з особою, яка затримана, заарештована або перебуває у тюрмі, без перешкод і цензури.

Головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури — це захист прав людини. Дане положення має бути основоположним у вирішенні проблеми досконалого функціонування цього надзвичайно важливого правозабезпечувального інституту.

Фактична реалізація та надійна захищеність прав людини — найвищий критерій гуманності, прогресивності, «якісності» адвокатури (а, отже, як і соціальної ефективності інших юридичних інститутів, що входять до складу певної національної системи державної правоохоронної діяльності та державного правового захисту). Будь-які системи організації та діяльності адвокатури, що існують нині у різних країнах, будь-які пропозиції щодо їх поліпшення, удосконалення мають оцінюватись саме під кутом зору їх здатності забезпечити права людини.

Питання захисту прав і свобод людини і громадянина на сьогодні є важливою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. Поступове утвердження на міжнародному рівні ідеї про людину як вищої соціальної цінності, процес розвитку міжнародних стандартів з прав людини, підвищення ролі та значущості міжнародних механізмів у їх забезпеченні дозволяють зробити висновок про формування у сучасний період ще одного виду прав людини — права на міжнародний захист.

Міжнародні документи про адвокатську діяльність передбачають, що уряди країн повинні гарантувати ефективну процедуру і працюючий механізм для реального й однакового доступу до адвокатів усім особам, які мешкають на їхніх територіях. Серйозні вимоги на рівні світових стандартів висувають до осіб, котрих допускають до надання правової допомоги.

З вище зазначеного випливає, що головне призначення адвокатури — захист прав людини, надійність та фактична реалізація цього захисту, який є найвищим критерієм ефективності, прогресивності, визначає «якість» адвокатури, яка безумовно виступає одним з основних засобів захисту прав людини.

Воробйова А. О.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАДАННЯ БЕЗКОШТОВНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства і держави в цілому, коли Україна взяла курс назабезпечення ефективної охорони прав громадян та інтересів держави, неможливо обійти стороною питання надання безкоштовної правової допомоги. Наразі це питання є досить гострим, адже неналежне виконання адвокатом такої допомоги спричинює не тільки падіння авторитету адвокатської діяльності, та адвокатської професії зокрема, а й недовіру, і як наслідок, небажання населення звертатися за такою допомогою. Цим і відзначається актуальність даної теми.

Нормативно-правова база цього питання закріплена в українському законодавстві у статтях 59, 63, п.3 ст. 129 Конституції України, Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні (схваленої Указом Президента України від 9 червня 2006 року N 509/2006), і в міжнародних нормативах, зокрема, ст. 6 Європейської конвенції про права людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (від 16 грудня 1966 р., який був ратифікований Указом Президії ВРУ української РСР 19 жовтня 1973 р.), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (від 4 листопада 1950 р., яка була ратифікована ВРУ 17 липня 1997 р.).

Але, навіть зважаючи на нормативну базу, значну кількість проєктів, стан безкоштовної правової допомоги в Україні є незадовільним. Це визначається у наступних чинниках:

1. Рівень якості безкоштовних правових послуг

В Україні цей рівень є досить низьким, оскільки відсутня система безоплатної правової допомоги, її законодавче врегулювання. Шляхи вирішення цієї проблеми:

- прийняття закону «про безоплатну правову допомогу» із визначенням осіб, що мають надавати таку допомогу та відповідальність за неякісну, некваліфіковану правову допомогу;
- закріплення обов'язку держави оплачувати працю адвокатів, що працюють за призначенням.

1. Доступ до безкоштовної правової допомоги

Відповідно до Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні вказано, що законодавство України надає право на безоплатну правову допомогу багатьом категоріям осіб, зокрема право на безоплатну вторинну правову допомогу обов'язково повинно забезпечуватися: 1) особам, яких затримано або яких тримають під вартою чи позбавленим волі внаслідок притягнення до юридичної відповідальності або на інших підставах, передбачених законом; 2) особам, обвинуваченим у вчиненні злочину, якщо законом передбачена обов'язкова участь захисника, в тому числі в разі недостатності коштів для належної оплати захисника, та якщо особа не здатна самотійно в повному обсязі реалізувати своє право на захист (неповнолітні та особи, які опинилися у складних життєвих обставинах: інваліди, обмежено дієздатні особи тощо); 3) особам, яким чинними законами України гарантовано право на безоплатну правову допомогу в цивільних та адміністративних справах, а також у справах про адміністративні правопорушення.

2. Участь незалежних адвокатів в наданні безоплатної правової допомоги

Одним із складників розбудови хорошої системи безоплатної правової допомоги є активна діяльність саме адвокатів. За статтею 59 Конституції України, саме адвокатура є правозахисним інститутом, що діє для надання правової допомоги в судах та інших державних органах. Процесуальні кодекси також закріплюють цю функцію за адвокатурою (наприклад, стаття 16 КАСУ), але поряд з тим вказують на фахівців у галузі права, які мають право на надання правової допомоги, згідно з Рішенням Конституційного суду України від 16 листопада 2000 року. Згідно з кримінально-процесуальним законодавством захисник призначається, коли відповідно до вимог ч. 1 та 2 ст. 45 КПК України участь його є обов'язковою, але підозрюваний, обвинувачений, підсудний не бажає або не може запросити захисника і коли він бажає його запросити, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може цього зробити. Особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суд, можуть призначити захисника через адвокатське об'єднання, причому вимога цих осіб про призначення захисника є обов'язковою для керівника адвокатського об'єднання (ст. 47).

Оплата праці захисника у разі його участі у справі за призначенням провадиться за рахунок держави в порядку і розмірах,

встановлених Кабінетом Міністрів України. Здійснення захисту за призначенням не потребує укладення угоди. Але у разі, коли такий намір виникне у особи, яка уповноважена її укласти, не допускається на будь-якій стадії подання правової допомоги, що передбачає внесення гонорару. Необґрунтована відмова або ухилення адвоката від подання правової допомоги безоплатно у випадках, прямо передбачених законом, є неприпустимою. Адвокату забороняється у випадках, коли особа має право на безоплатну правову допомогу, добиватися винагороди за надану правову допомогу.

У 1997 році Міністерством юстиції України було підготовлено проект Закону України «Про безоплатне надання правової допомоги». Проте даний проект не розглядався в парламенті і був знятий з порядку денного.

9 листопада 2004 року народними депутатами М.Д. Катеринчуком, С.В. Соболевим та В.М. Стретовичем було зареєстровано новий проект Закону України «Про правову допомогу». Цей проект було розроблено експертами Центру політико-правових реформ та уперше представлено у виданні Центру «Правова допомога: зарубіжний досвід та пропозиції для України». Але представлені у ньому критерії визначення кола осіб, що мають право на гарантовану правову допомогу не відповідає реаліям сьогодення. З 2010 року в Україні існує Всеукраїнський день безкоштовної правової допомоги. Мета такого заходу — не тільки дійсно допомогти тим, хто потребує допомогу адвокатів, але не має достатніх коштів на її оплату, але й звернути увагу суспільства і держави на законодавчу неврегульованість питання надання безкоштовної правової допомоги в Україні.

Гаврилюк Х. С.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АДВОКАТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Європейський Суд з прав людини – це міжнародний судовий орган, який знаходиться в місті Страсбург (Франція). Кількість суддів, з яких він складається, відповідає кількості держав-членів Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини

і основоположних свобод (далі – Конвенція). На даний час таких держав є сорок сім. Україна входить в число таких держав.

Конвенція є міжнародно-правовим договором, згідно з яким значна частина європейських держав взяла на себе зобов'язання дотримуватись основних прав людини. Після її ратифікації у 1997р. Україною, усі фізичні та юридичні особи отримали право на індивідуальне звернення в Європейський Суд з прав людини зі скаргами на неправомірні дії державних органів, які порушують гарантовані Конвенцією права і основоположні свободи.

Задля кращого розуміння даної теми варто дати визначення самому поняттю правового становища адвоката. Це система взаємопов'язаних прав і свобод та обов'язків, які нормативно закріплені і визначають правове положення адвоката в суспільстві.

Правове становище адвоката в Європейському суді з прав людини визначається згідно з Регламентом Європейського Суду з прав людини та прецедентною практикою Європейського Суду з прав людини.

Відповідно до Регламенту Європейського суду з прав людини від 1 вересня 2012 року адвокат (advocate) у вказаному суді може брати участь і як представник інтересів держави-відповідача (правило 35) і як представник інтересів заявника (правило 36).

В Європейському суді адвокат має ті ж повноваження, що й заявник. У цілому зміст прав і обов'язків адвоката в Суді є схожим із правами й обов'язками представника за українським процесуальним законодавством. Разом з тим у Європейському суді права адвоката відносно збору й подання доказів трохи ширші, ніж у українському праві. Зокрема, адвокат вправі представляти Європейському суду як докази письмові показання свідків, яких він опитав самостійно, навіть якщо цих свідків не опитували національні слідчі, судові або інші органи. Крім того, адвокат може представляти в Суд докази, які не представлялися в національні суди та не оцінювалися ними (див., наприклад, справу «Тімішев проти Російської Федерації» 13 грудня 2005р.).

Із приводу обов'язків адвоката слід особливо зазначити обов'язок відповідати на листи Європейського Суду у встановлений строк, оскільки непередставлення відомостей або документів, запитаних Секретаріатом Суду, може привести до того, що індивідуальне звернення взагалі не буде розглянута. На адвоката покладається також обов'язок письмово сповіщати про будь-які зміни своєї адреси під час розгляду в справі (п. 6 правила 47 Регламенту

Суду), оскільки Секретаріатом Суду йому направляється вся кореспонденція.

Адвокат повинен проявляти повагу до Європейського суду, його суддів та співробітників Секретаріату, а також до влади держави-відповідача. У випадку вживання адвокатом образливих, загрозливих і провокаційних висловлень стосовно перерахованих суб'єктів Європейський суд може відсторонити адвоката від участі в справі або визнати скаргу неприйнятною для розгляду по суті через зловживання правом за змістом пункту 3 правила 35 Конвенції.

Важливо, що на будь-якій стадії провадження Європейський суд вправі відсторонити адвоката від участі в справі та наказати заявникові знайти собі іншого представника. Відповідно до підпункту «b» п. 4 правила 36 Регламенту підставою для подібного рішення Суду можуть стати обставини справи або дії адвоката. Зокрема, у силу правила 44 «d» Регламенту Суду адвокат може бути відсторонений від участі в розгляді через використання ним образливих, безпідставних і несумлінних доводів.

Процесуальні основи діяльності адвоката в Європейському суді з прав людини визначаються Конвенцією «Про захист прав людини та основних свобод» й Регламентом Європейського Суду, які не містять спеціальних вимог до складання доручення й не зобов'язують засвідчувати її в нотаріуса або інших осіб, а також проставляти на ній апостиль. Вимоги національного законодавства не поширюються на оформлення доручення в Європейський суд, тому йому досить представити доручення в простій письмовій формі, складену на бланку, розміщеному на офіційному сайті Суду. Причому цей бланк повинен бути підписаний не тільки заявником, але й адвокатом, оскільки Європейський суд вважає, що підписання адвокатом доручення підтверджує прийняття їм на себе повноважень.

Основна вимога, запропонована Європейським Судом до доручення, полягає в тому, що вона повинна бути дійсно видана. Суд виходить із презумпції дійсності представленого йому доручення.

Відносно вимог, що відносяться до особи адвоката, то Європейський суд пропонує заявникові вказати адвоката, що буде представляти його інтереси при подальшому розгляді. Відповідно до пункту 5 правила 36 Регламенту Суду до адвоката пред'являється вимога, що він повинен «достатньо добре» володіти англійською або французькою мовою. І хоча Європейський Суд може дозволити адвокату на його прохання користуватися при складанні змагальних документів офіційною мовою держави-відповідача, проте за

загальним правилом адвокат повинен як мінімум пасивно володіти однією з офіційних мов Суду.

Отже, можна сказати, що все більшого поширення набуває практика звернення людей до Європейського суду з прав людини за захистом їх прав та основоположних свобод. На фоні цього особливої уваги вимагає дослідження питання використання допомоги професійних адвокатів, їх місця в процесі розгляду справ в даній судовій установі.

Голдырева К. В.

студентка 1-го курсу факультета адвокатуры

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И ОСОБЕННОСТИ ИХ ЗАЩИТЫ В СОЦИУМЕ

С давних времен и до сегодняшнего дня поднимается вопрос о месте человека (его ценностей, прав и свобод) в обществе и государстве.

В современных условиях, в рамках глобализационных процессов, затронувших практически все сферы жизни общества и государств, стремящихся к гармонизации экономической, правовой, социальной и культурной политики, повышается необходимость в исследовании прав человека и их защиты.

Изучением прав, которыми обладает человек занимались философы и юристы среди которых можно отметить: Аристотеля, Платона, Дж. Локка, Б. Спинозу, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтескье, Т. Джефферсона, И. Канта и других.

Исходя из вышесказанного, целью данной работы является изучение феномена прав человека и особенностей их защиты в современном социуме. Поскольку в современном обществе права человека — институт не только юридический, но и социальный, который выступает показателем зрелости и цивилизованности того или иного общества.

Прежде чем рассмотреть указанную проблему следует дать определение понятия «права человека», под которым понимают равные возможности людей удовлетворять свои основные потребности. (Энциклопедический словарь. 2009)

Основным документом, в котором закреплены права человека, является Всеобщая декларация прав человека, которая была принята Генеральной Ассамблеей ООН 10 декабря 1948 года, ст.3 которой гласит: «Каждый человек имеет право на жизнь, на свободу и на личную неприкосновенность».

Среди международных организаций, обеспечивающих защиту прав человека можно отметить ООН, Европейский Союз, Совет Европы, Европейский Суд по правам человека, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе, Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ) и т.д.

Одну из ведущих ролей играет ООН, которой были приняты международные договора и конвенции в области прав человека, юридически обязывающие страны гарантировать своим гражданам социальные, экономические и политические права.

Среди нормативных актов особое место отводится Международному пакту о гражданских и политических правах и Международному пакту об экономических, социальных и культурных правах.

Ведущая роль по защите прав человека отводится институту омбудсмана. Такую дефиницию институту омбудсмана дает международная ассоциация юристов: «это служба, предусмотренная конституцией или актом законодательной власти и возглавляемая независимым публичным должностным лицом высокого ранга, которое ответственно перед законодательной властью, получает жалобы от пострадавших лиц на государственные органы, служащих, нанимателей или действует по своему усмотрению, и уполномочено проводить расследование, рекомендовать корректирующие действия и представлять доклады».

В Украине уделяется большое внимание защите прав человека. Среди нормативных документов можно отметить Конституцию Украины, в ст.2 которой говорится: «Права и свободы человека и их гарантии определяют содержание и направленность деятельности государства. Государство отвечает перед человеком за свою деятельность. Утверждение и обеспечение прав и свобод человека является главной обязанностью государства». Это говорит о том, что Украина является правовым государством, в первую очередь заботящемся о своих гражданах, обеспечивая защиту их прав и свобод.

Каждый в Украине имеет право обратиться за защитой своих прав к Уполномоченному Верховной Рады Украины по правам человека, но основным органом защиты прав и свобод человека и гражданина является суд. В Конституции Украины (ч. 4 статьи

55) говорится: «Каждый имеет право после использования всех национальных средств правовой защиты обращаться за защитой своих прав и свобод в соответствующие международные судебные учреждения или в соответствующие международные организации, членом или участником которых является Украина».

Кроме того, в Украине также функционирует институт омбудсмена – Уполномоченный Верховной Рады Украины по правам человека, который осуществляет парламентский контроль за соблюдением конституционных прав и свобод человека и гражданина.

Особую роль в реализации защиты прав человека играет институт адвокатуры.

Согласно ст.2 Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» адвокатура Украины – негосударственный самоуправляемый институт, который обеспечивает осуществление защиты, представительства и предоставления других видов правовой помощи на профессиональной основе, а также самостоятельно решает вопросы организации и деятельности адвокатуры в порядке, установленном настоящим Законом.

Задача адвоката – защищать граждан от возможного неправильного толкования закона, нарушения его, а также соблюдать нравственные основы профессиональной адвокатской деятельности и являться независимым.

Таким образом, на сегодняшний день в каждом демократическом государстве обеспечивается защищенность существования человека и гражданина. Защита их прав и свобод осуществляется органами государственной власти, негосударственным институтом адвокатуры, а также многочисленными международными организациями

Гук І.-М. М.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

УЧАСТЬ АДВОКАТА У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТИЙ МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ

У сучасних умовах розвитку адвокатури якісно новим чином вирішуються актуальні проблеми захисту прав людини адвокатом, оскільки права людини в Україні частіше за все за-

лишаються вітриною української держави, за якою приховано не зовсім привабливий зал, де працюють правозахисники. Двадцятирічне «топання на місці» завершилося конкретним кроком: прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Це пояснює підвищення інтересу до поставленої проблеми фахівців різних областей, хоча досі проблема забезпечення прав людини і, зокрема їх захисту при участі адвоката є відкритою для досліджень.

Згідно із статтею 21 Конституції України права і свободи людини є непорушні та невідчужувані. Одним із таких прав є право кожного на правову допомогу, що передбачається ст. 59 Конституції України, де адвокатура, як самоврядний інститут покликана сприяти захисту прав і свобод людини та надавати правову допомогу у судах та інших державних органах. Але так як Закон України «Про адвокатуру» 1992 року був застарілим і не міг задовольнити усіх потреб суспільства законодавці розробили і ухвалили у 2012 році Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» з метою перетворення адвокатури на ефективний інститут захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина. Новий закон із слів законодавців мав слугувати панацеєю від тих проблем, які поставали у практиці адвокатів впродовж 1992-2012 року. Та невже насправді все було так погано? Чи правильний шлях обрали законодавці для вирішення проблеми захисту прав людини адвокатом? Ці, а також інші питання спробуємо розглянути у даній статті.

15 серпня 2012 набув чинності новий закон, але проблеми у захисті прав людини залишилися старі. Причиною такого становища насамперед є те, що попри зміни закону ніяких змін не зазначено у Конституції, адже реформування адвокатури потрібно проводити комплексно, тобто разом із змінами до законів відповідні зміни потрібно вносити до іншого законодавства. Як би не формулювали правовий статус адвокатури у законі, такий складний інститут, як адвокатура не вкладається в межі конституційного поля України. Тому для того щоб в подальшому покращити стан захисту прав людини адвокатом і правовий статус адвоката потрібно перш за все внести зміни до Конституції, адже як казав М. Ганді «якщо ти хочеш змін в майбутньому, стань цією зміною в сьогоденні». Не менш важливим фактом є те, що новий закон значно обмежує не тільки форми здійснення адвокатської діяльності, а й права адвока-

тів. На даному етапі діє Національна асоціація адвокатів України, яка об'єднує всіх адвокатів України.

Таким чином, членство у Національній асоціації адвокатів України для адвокатів України є обов'язковим, проте стаття 36 Конституції України передбачає: «ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи не належність до політичних партій або громадських організацій». Отже, порушуються конституційні права людини. Якщо незахищений адвокат, то що буде з тими, кого він захищає?

Для того, щоб з'ясувати яку роль відіграє адвокатська діяльність у захисті прав людини і чи здійснює адвокат захист потрібно дати визначення таких понять як «захист» і «забезпечення прав людини». Згідно з ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «захист – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого...» Що ж стосується поняття «забезпечення прав людини», то найбільш поширеним є визначення, де забезпеченням є система ефективних юридичних засобів реалізації, охорони і захисту прав людини.

В Україні реальна картина не завжди має такий привабливий вигляд як планувалося, тому реальну роль адвоката у захисті прав людини можна прослідкувати за допомогою його участі у цивільному, господарському і кримінальному судочинстві. Беручи участь у кримінальному процесі, адвокат може сприяти слідчим органам і судові у встановленні лише тих обставин, що виправдовують підзахисного, пом'якшують або виключають його кримінальну відповідальність, і в цих межах він сприяє виконанню завдань кримінального судочинства, а здійснюваний ним кримінальний захист є, за висловом А.Ф.Коні, «суспільним служінням». Отже, адвокат справді забезпечує таке право людини як право захисту у кримінальному судочинстві. Залишилось з'ясувати як здійснює захист адвокат у цивільному та господарському процесі. Законодавством України передбачається судове представництво адвокатом інтересів особи в цивільному та господарському процесі. Тобто у цивільному і господарському процесі захист прав людини адвокатом виражений не так яскраво як у кримінальному процесі, але все ж таки адвокат і тут забезпечує реалізацію прав і обов'язків клієнта.

В Україні приймаються нові закони, але їх реалізація у житті часто обмежує права людини. Тому для того щоб покращити стан захисту прав людини адвокатом, потрібно не порушувати його невід'ємні права. Відповідно, якщо сам адвокат буде незалежним, його права і свободи не будуть порушуватися, то він буде прагнути максимально захистити права інших людей.

Таким чином ми розглянули участь адвоката у захисті прав людини, враховуючи новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Конституцію України, а також механізм їх реалізації. Тому, опираючись на історичне минуле варто зауважити, що права, як би широко вони не були декларовані, не становлять реальної цінності без гарантії їхньої реалізації. І саме адвокатура як недержавний інститут має на меті забезпечити реалізацію прав і свобод людини, їх захист, тобто є гарантом забезпечення прав людини. Тому, підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок, що захист прав людини адвокатом – реальність, адже адвокат справді забезпечує захист і представляє інтереси клієнта у суді, а також дає консультації щодо реалізації невідчужуваних прав, і все це – з метою забезпечення прав, свобод та інтересів людини.

Дереворіз О.Б.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА ФРАНЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Французька адвокатура уособлює собою зразок інституційної завершеності. Причому це стосується і оптимального організаційного устрою, і регламентації діяльності, і правил професії. Але сюди слід віднести і дар адвокатського співтовариства Франції створювати та зберігати традиції свого цеху, і уміння оберігати високий соціальний статус професії, і здатність висувати із своїх лав не лише легендарних представників професії, але й історичних персонажів, овіяних світовою славою. Арістотель писав, що соромно не вміти захищати себе рукою, але йще більш соромно не вміти захищати себе словом. Виникає враження, що саме цим принципом керуються адвокати Франції протягом всього свого існування.

Сучасна французька адвокатура є яскравим прикладом злагодженої системи, що увібрала в себе лише найкращі традиції минулих віків. Від самого початку до наших днів цей інститут вирізняється високим рівнем самоорганізації, чіткою регламентацією їхньої професійної діяльності та професійною етикою.

На сучасному етапі адвокатура Франції зазнає реформування. 1 січня 1992 р набрали чинності поправки до Основного закону про статус адвокатів від 31 грудня 1990 р., мета яких реформувати деякі судові та інші юридичні професії. Головна особливість реформи – створити нову професію, члени якої носитимуть звання адвоката.

На законодавчому рівні закріплено основні вимоги до кандидата на посаду адвоката: обов'язкова наявність французького громадянства або громадянства держави-члена ЄС, або держави-сторони договору про європейський економічний простір, або громадянства держави чи територіальної одиниці, які хоч і не є членом ЄС чи стороною договору про європейський економічний простір, але які надали французам право здійснювати професійну діяльність на своїй території на таких самих умовах, на яких її громадяни можуть здійснювати професійну діяльність на території Франції з урахуванням рішень Ради ЄС, або ж мати статус біженця чи апатрида, що знаходяться під захистом Бюро Франції із захисту біженців та апатридів, наявність диплома магістра права 1 ступеня чи еквівалентний йому диплом, наявність Сертифіката про присвоєння статусу адвоката. Для отримання Сертифіката особа, яка бажає здійснювати адвокатську діяльність, повинна скласти іспити на присвоєння такого статусу. Для цього обов'язково потрібно пройти курс спеціального навчання у регіональному центрі професійного навчання або у школі професійної освіти колегії адвокатів. Увесь курс навчання складається з трьох етапів, кожен із яких триває 6 місяців. У процесі першого періоду вивчаються загальні питання діяльності адвокатів, а саме: статус, професійна етика, практичні аспекти адвокатської діяльності. Другий період присвячений індивідуальній програмі навчання у CRFPA (Місцевому центрі професійного навчання адвокатів) або в EFB (Професійній школі навчання колегії адвокатів), і виступає в якості професійного проекту, що дозволяє кандидату визначитися з конкретною сферою діяльності. Суть третього етапу складає стажування в адвоката. Після завершення навчання кандидат складає іспит, який

складається з письмової та усної частин. Особа вважається такою, що успішно склала іспит, якщо у кінцевому результаті набрала 130 і більше балів. Після отримання Сертифіката про присвоєння статусу адвоката особа складає присягу перед апеляційним судом. Після цього молодий адвокат проходить ще дворічне стажування зі спеціальності і одержує посвідчення. Лише після цього його ім'я вноситься до списків ордену як повноправного члена.

Особа, що претендує на звання адвоката, не може бути засуджена за діяння, несумісні з гідністю і порядністю. Також вона не може мати серйозні дисциплінарні або адміністративні проступки. Це пов'язано з тим, що адвокати Франції від початку своєї появи вирізнялась високим рівнем професійної етики. Вони споконвіку дотримуються традицій своєї спільноти. Гідністю приватної особи є особисте надбання; гідністю адвоката є надбання усього стану (цеху) адвокатів. Крім того кандидат на посаду адвоката не може займатися й діяльністю, що є несумісною з професією адвоката (наприклад, бути підприємцем).

Статистичні дані свідчать, що станом на 1 січня 2012 р. на території Франції було зареєстровано 53744 адвоката, що на 41% більше ніж десять років тому. У цій державі кількість адвокатів відповідно до кількості населення становить співвідношення 1 адвокат на 1200 чол., у той час як у Швейцарії цей показник становить 1 адвокат на 930 чол., у Німеччині – на 530 чол., в Італії – на 280 чол., в Україні – на 150 чол.

Окрім того передбачається обов'язкове страхування професійної цивільно-правової відповідальності адвоката. Мінімальний розмір страхової суми складає 2 мільйони франків на рік на одного адвоката. Сам договір страхування укладається зі страховою організацією індивідуально адвокатом або групою адвокатів. У Франції існує ще один вид обов'язкового страхування адвокатів, який призначений для відшкодування грошових сум та цінних паперів, одержаних адвокатом для виконання професійної діяльності. Договір страхування адвокатів у цьому випадку укладається колегією, членами якої вони є. В цілому, страхова виплата постраждалому здійснюється тільки за рішенням суду.

Окрім того, Франція стала колыскою, ще багатьох новел у сфері адвокатської діяльності, що зумовили не тільки зростання ефективності діяльності адвокатури, а й збільшили чисельність представників даної професії та підвищили їх життєвий рівень.

Таким чином, увесь шлях, пройдений французькою адвокатурою, забезпечив своїй спільноті високий рівень незалежності, повагу та довге існування. Сучасна адвокатура зазнає «нове переродження» зі збереженням усіх найкращих традицій, ефективність яких підтвердилась часом. Розвиток адвокатури Франції може послугувати розвитку української адвокатури, посприяти її самоорганізації, яка, можливо, через багато років послужить зразком комусь інше.

Іванцова А.В.

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ АДВОКАТІВ

Проблема правового, зокрема міжнародно-правового захисту прав адвокатів набула особливої актуальності для України. З моменту вступу до Ради Європи у 1996 р., підписання, а потім ратифікування Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у 1997 р., Україна обрала курс на максимальне наближення свого законодавства до міжнародних стандартів європейських держав.

До цього доклали чимало зусиль всесвітньо відомі наші співвітчизники-юристи – В. Корецький (академік Академії наук УРСР, засновник Інституту держави і права Академії наук УРСР і впродовж багатьох років його директор, основоположник української школи міжнародного права, член Міжнародного суду ООН, представник СРСР у Комісії ООН з прав людини в 1947-1949 рр.) і П. Недбайло (професор, завідувач кафедри теорії держави і права Київського університету ім. Т.Г. Шевченка, який у 1958-1968 рр. був постійним представником УРСР в Комісії ООН з прав людини і якому в 1968 р. було присуджено премію ООН за видатний особистий внесок у справу захисту прав і свобод людини).

Після ратифікації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і ряда доповнюючих Протоколів до неї, українські громадяни та юридичні особи отримали право на звернення до Європейського суду з прав людини з позовом на неправомірні дії державних органів України, які порушують їх права. Рішення

Європейського суду з прав людини слугують взірцевими стандартами для судових та правоохоронних органів, адвокатів та правозахисників.

Конвенція не містить окремої норми про права адвокатів; гарантовані нею права і свободи мають загальнолюдський характер. Однак прецедентна практика Європейського суду з прав людини в тлумаченні нею застосування окремих норм Конвенції (статті 6, 8, 10, 11) та передбачених ними прав, забезпечує режим посиленого захисту тих прав адвокатів, які в національному українському законодавстві умовно іменуються професійними правами адвоката й гарантіями адвокатської діяльності. Так Європейський суд з прав людини створений для забезпечення забор'язань держав-членів, прийнятих у відповідності з Конвенцією.

Гарантії професійної діяльності адвокатів містяться також і в інших міжнародно-правових актах, наприклад, у статтях 16, 17, 18 «Основних принципів ООН щодо ролі юристів», прийнятих на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинам у 1990 році де закріплено:

Уряди мають забезпечити адвокатам:

- а) можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, переслідування та неналежного втручання;
- б) можливість вільно пересуватись і спілкуватись зі своїм клієнтом у своїй країні та за кордоном;
- в) виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм (ст. 16).

Там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені владою (ст. 17).

Адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їх справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків (ст. 18).

Іншим джерелом міжнародного права, застосованим доправ адвокатів, є Декларація ООН «Про право і обов'язок окремих осіб, груп та органів суспільства підтримувати і захищати загальновизнані права людини і основні свободи». Ця Декларація закріплює широкий спектр гарантій здійснення правозахисної діяльності та вказує, що кожному захиснику прав людини, у зв'язку з його відповідною діяльністю, також має бути гарантоване право на повний

захист як в теорії (на законодавчому рівні), так і на практиці проти будь-якого насильства чи переслідування. В цьому акті окреслено і конкретні обов'язки держав щодо гарантій прав захисників і наголошено, що держави поряд із негативними обов'язками (невтручання, не переслідування тощо) несуть і позитивний обов'язок – проводити розслідування у випадках можливих порушень прав, гарантованих Декларацією.

Таким чином, підводячи підсумок, ми можемо зазначити, що вичерпавши всі можливі національні засоби правового захисту, кожен (в тому числі і адвокат) має право звернутися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ч. 4 ст. 55 Конституції України).

Клименко А. С.

*студент 3-го курсу юридического коледжа
Національного університета «Одеськая юридическая академия»*

ПОРЯДОК ДОПУСКА АДВОКАТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ К АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

О необходимости реформирования системы украинской адвокатуры говорили давно, но только в 2012 году, парламент принял Закон «Об адвокатуре и адвокатской деятельности». В Законе сохранились позитивные наработки предыдущих проектов, а так же – отражены демократические европейские стандарты, касающиеся организации деятельности адвокатуры.

Согласно положениям статьи 2 предыдущего Закона адвокатом может быть лицо, которое в Украине получило свидетельство о праве на занятие адвокатской деятельностью. В Ст.6 нового Закона, определяющего понятие адвоката, это положение уже отсутствует. С другой стороны, и в старом законе еще в 2006 году были изъяты ссылки на обязательное гражданство Украины у адвокатов.

Теперь статьи 59-61 нового Закона более четко регулируют условия деятельности и статус иностранных адвокатов.

Адвокаты-иностранцы, изъявившие желание заниматься адвокатской деятельностью на территории нашего государства в первую очередь должны обратиться в квалификационную дисциплинарную комиссию адвокатуры, по месту жительства или

пребывания в Украине с заявлением о включении их в Единый реестр адвокатов Украины. Помимо этого, необходимо предоставить определенный ряд документов, подтверждающих право данного адвоката на занятие адвокатской деятельностью, в соответствующем иностранном государстве. Перечень таких документов утверждается Советом адвокатов Украины. Рассмотрением заявлений и проверкой предоставленных документов, занимается квалификационная палата квалификационно-дисциплинарной комиссии адвокатуры. Решение по данному вопросу выносится ею в течении 10 дней. И, в случае принятия комиссией положительного решения, в течении 3 дней адвокат и соответствующий региональный совет адвокатов получает письменное подтверждение, на основании которого такого адвоката вносят в Единый реестр адвокатов Украины.

Парламент, нормативно закрепил основания для отказа иностранцу во внесении его в Единый реестр адвокатов Украины. Были определены следующие основания:

1. Отказ от подачи документов или их несоответствие установленным требованиям и стандартам.
2. Наличие решения соответствующей квалификационно-дисциплинарной комиссии адвокатуры про исключение данного адвоката из Единого реестра адвокатов Украины – на протяжении двух лет, со времени принятия такого решения.
3. Наличие решения соответствующей квалификационно-дисциплинарной комиссии адвокатуры, о прекращении права лица на занятие адвокатской деятельностью, как адвоката Украины, на протяжении 2 лет со дня принятия такового решения.

Не надлежащее исполнение адвокатом иностранного государства своих непосредственных обязанностей и нарушения законодательства Украины, влекут за собой такие последствия, как :наложение предупреждения об исключении из Единого государственного реестра и исключение из Единого государственного реестра адвокатов Украины. В последствии об этом уведомляют орган адвокатского самоуправления иностранного государства, в котором данное лицо получило статус адвоката – что автоматически означает невозможность заниматься адвокатской деятельностью на территории нашей страны. Возможно и привлечение адвоката к юридической ответственности : ведь, согласно действующему законодательству – юридическая ответственность применяется ко

всем адвокатам Украины, в том числе и к адвокатам – иностранцам, работающим на ее территории.

Характерно, что Закон ограничивает право иностранных адвокатов на участие, в частности, по уголовным делам. Если же обратиться к Ст. 45 нового Уголовно-процессуального кодекса Украины, то для адвокатов-защитников установлено единственное ограничение: защитником не может быть адвокат, сведения о котором не внесены в Единый реестр адвокатов Украины или относительно которого в Едином реестре адвокатов Украины содержатся сведения о приостановлении или прекращении права на занятие адвокатской деятельностью. Как уже отмечалось выше, иностранные адвокаты имеют право работать в Украине именно после включения в Единый реестр.

Рациональность и целесообразность введения данного правового института по сей день является крайне неоднозначной и дискуссионной. Считается, что рынок адвокатов – переполнен и без наличие иностранцев, и что это может повлечь к крайне негативным последствиям, а именно: обильному росту безработицы среди украинских юристов. Законодатель же противопоставляет данной позиции мнение, что такая новация послужит еще одним шагом к евроинтеграции нашего государства, повысит конкуренцию и тем самым – выведет Украину на качественно-новый уровень оказания правовой помощи гражданам, отвечающей всем международно-правовым стандартам.

Лехняк І.Г.

*студентка 2-го курсу соціально – правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ В АДВОКАТУРІ

Головна соціальна місія, фундаментальне призначення адвокатури -- це захист прав людини. Саме ця істина проходить крізь усі міжнародно-правові документи, що визначають найзагальніші принципи – «світові стандарти» формування і функціонування адвокатури й легалізації діяльності адвокатів.

Місце адвоката у суспільному житті визначає Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства

(прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі у 1988 році) «У будь-якому правовому суспільстві адвокату приготована особлива роль. Його обов'язки не обмежуються сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. В цьому зв'язку на адвоката покладається цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які часто вступають у взаємну суперечність і умовно підрозділяються на такі категорії» .

Свідченням того, що адвокатури належить чільне місце серед юридичних засобів захисту прав людини є те, що на 8-му Конгресі ООН було прийнято спеціальний документ: «Основні положення про роль адвокатів», який став найважливішим міжнародно-правовим актом регулювання адвокатської діяльності .

Забезпеченню належного рівня захисту покликані сприяти приписи «Основних положень», які стосуються загальних обов'язків адвокатів. В них, зокрема, зазначено, що обов'язками адвокатів є:

- консультування клієнта про його права і обов'язки, роз'яснення принципів роботи правової системи;
- надання допомоги клієнту законним способом і здійснення певних дій для захисту його інтересів;
- надання клієнту допомоги в судах, трибуналах, адміністративних органах .

Надаючи допомогу клієнтам при здійсненні правосуддя, адвокати повинні дотримуватись прав людини й основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом, діяти вільно і наполегливо відповідно до закону й визнаних професійних стандартів та етичних норм.

У своїй діяльності адвокати, мають право на вільне висловлювання, віросповідання, об'єднання у асоціації та організації.

Важливі постанови вміщено у «Основних положеннях» щодо забезпечення доступності юридичної допомоги, яку покликані надавати адвокати. А саме: обов'язок державних органів гарантувати реальний і рівний доступ до адвокатури для усіх осіб, які проживають на її території, й підпорядковані його юрисдикції незалежно від раси, кольору шкіри, етнічного походження, статі, мови, релігії,

політичних та інших поглядів, національного або соціального походження, економічного чи іншого статусу зокрема, забезпечити фінансування та інші ресурси для юридичної допомоги незаможним людям.

Особлива увага приділяється проблемам забезпечення адвокатської допомоги у кримінальному провадженні.

У міжнародних документах вказується на важливість високого рівня професійної підготовки правозахисників.

Для забезпечення ефективності реалізації покладених на адвокатів функцій останнім надається можливість формування самоврядних асоціацій для представництва їх інтересів, постійного навчання, перепідготовки й підтримування їх професійного рівня.

Очевидно, «Основні положення» є своєрідним міжнародно-правовим актом світової співдружності. Юридично-обов'язковий характер багатьох його приписів зумовлюється тим, що його прийнято інституцією, яка була утворена і санкціонована Організацією Об'єднаних Націй.

Ось чому наведені принципами слід впроваджувати в усі національні системи адвокатури, якщо прагнути до забезпечення їх відповідності світовим стандартам, світовому рівню організації і діяльності адвокатури щодо захисту основних прав і свобод людини.

Малярова Е.А.

*студентка 5-го курсу Інститута підготовки кадрів
для органів прокуратури Національного університета
«Юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого»*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В РАМКАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Независимо от особенностей той либо иной правовой системы подходы к сущности, а также предназначению института адвокатуры, являются в большей степени тождественными. Не вызывает сомнений тот факт, что эвристическая деятельность защитника направлена в первую очередь на обеспечение правовой поддержки, а также защиту интересов своего клиента в любой ситуации, в связи с чем, значимость процессуальной фигуры адвоката, сложно переоценить. Все это обуславливает необходимость детальной за-

конодательной регламентации правового статуса адвоката для обеспечения максимальной эффективности функционирования данного института.

В рамках Европейского Союза правовое регулирование деятельности адвокатов осуществляется преимущественно национальным законодательством государств-членов. Наряду с этим, нормативно-правовые акты Союза также не оставляют без внимания данный вопрос, в большинстве своем затрагивая аспекты деятельности адвоката за пределами государства в котором получен соответствующий правовой статус, а также регламентируя те функции защитника, которые тем либо иным образом касаются, а также способствуют реализации Союзом своего политического курса.

В частности, к таким нормативно-правовым актам относятся Общий кодекс правил для адвокатов Европейского сообщества от 28 октября 1988 года, Директива Совета Европейского Союза 77/249/ЕЕС от 22 марта 1977 года, Директива Совета Европейского Союза 89/48/ЕЕС от 21 декабря 1988 года, Директива Европейского Парламента и Совета Европейского Союза 98/5/ЕС от 16 февраля 1998 года, Директива Европейского Парламента и Совета Европейского союза 2005/36/ЕС от 07 сентября 2005 года и так далее. Данные акты регулируют преимущественно порядок осуществления адвокатской деятельности на территории Европейского Союза, однако, за пределами государства, в котором получен соответствующий правовой статус, кроме этого устанавливая порядок признания профессиональной квалификации.

Наряду с этим, правовая регламентация данного вопроса осуществляется также Директивой Совета Европейского Союза 91/308/ЕЕС «О противодействии использованию финансовых систем в целях отмывания денежных средств» от 10 июня 1991 года, а также Международными стандартами по противодействию отмыванию денег, финансированию терроризма и финансового распространения оружия массового уничтожения включающих в себя 40 рекомендаций принятых Международной организацией по борьбе с финансовыми злоупотреблениями (FATF). Данные акты фактически налагают на адвокатов обязанность проверять сомнительные сделки своих клиентов, а в случае обнаружения в действиях нанимателей признаков уголовно-наказуемых деяний в сфере

отмывания денежных средств, сообщать о данном факте в соответствующие правоохранительные органы, кроме этого оказывать содействие в раскрытии преступлений.

Вместе с тем, такого рода нормы являются достаточно спорными, если рассматривать их в контексте общих принципов адвокатской деятельности как то приоритет интересов клиента, адвокатская тайна и так далее. Кроме прочего ряд ученых указывали на не соответствие данных положений статье 6 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод устанавливающей право на справедливое судебное разбирательство. Однако, необходимо заметить, что и сама Директива и 40 Рекомендаций FATF связывают возникновение обязанности адвоката относительно обращения в правоохранительные органы и сотрудничества с ними в целях раскрытия преступления, с ситуациями когда адвокат непосредственно принимает участие в процессе отмывания средств оказывая разного рода юридические консультации, совершая действия способствующие осуществлению клиентом уголовно-наказуемого деяния и так далее.

Кроме этого, исходя из смысла положений Директивы, государства-члены Европейского Союза самостоятельно решают вопрос относительно установления либо не установления в национальном законодательстве такого рода обязанности адвоката. В связи с чем, данные нормы видятся вполне обоснованными.

Данная позиция нашла свое отражение также в Решении суда Европейского союза по делу С305/05 от 26 июня 2007 года, где суд указал на отсутствие противоречий между общими принципами адвокатской деятельности и обязанностью адвоката сотрудничать со следствием в делах об отмывании денежных средств.

Кроме этого, обратив внимание на то, что такая обязанность возникает в момент оказания юридической помощи клиенту в процессе осуществления им операций с финансовыми средствами, и никак не связана с защитой интересов лица в суде, в связи с чем, недопустимо толковать нормы Директивы как нарушающие статью 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод. Позиция суда, при этом видится, вполне логичной и в полной мере отражающей действительную цель Директивы и 40 Рекомендаций FATF.

Мартынчук В. В.

*студент 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОКАЗАНИЯ ВТОРИЧНОЙ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ В УКРАИНЕ

Как известно, юридические услуги в нашей стране стоят далеко не гроши и, как следствие, доступны далеко не всем слоям населения – малоимущие и социально-незащищенные предпочитают пользоваться адвокатскими услугами лишь в случаях острой необходимости. Но потребность в таких услугах может возникнуть когда угодно и у кого угодно. Ведь, в самом деле, в жизни бывает всякое. В связи с этим, правительство сделало определенные шаги в сторону развития бесплатной правовой помощи в Украине.

2 июня 2011 года Верховная Рада Украины приняла Закон Украины «О бесплатной правовой помощи». Он определяет содержание и порядок реализации права на бесплатную правовую помощь. Эта правовая помощь предоставляется за счет средств Государственного бюджета Украины, местных бюджетов, а также иных источников.

В Законе выделена первичная и вторичная правовая помощь. Бесплатная вторичная правовая помощь (ст.13 Закона) – это вид государственной гарантии, которая заключается в создании равных возможностей для доступа лиц к правосудию и включает такие виды правовых услуг:

- 1) защита от обвинения;
- 2) осуществление представительства интересов лиц, которые имеют право на бесплатную вторичную правовую помощь, в судах, других государственных органах, органах местного самоуправления, перед другими лицами;
- 3) составление документов процессуального характера.

Круг лиц, имеющих право на вторичную правовую помощь значительно уже круга лиц, имеющих право на первичную правовую помощь. Полный список лиц, имеющих право на бесплатную вторичную правовую помощь, закреплён в ст. 14 Закона.

Определены и субъекты оказания вторичной правовой помощи. Согласно ст. 15 Закона это:

1) центры по предоставлению бесплатной вторичной юридической помощи

2) адвокаты, включенные в Реестр адвокатов, которые оказывают бесплатную вторичную правовую помощь на постоянной основе по контракту

3) адвокаты, включенные в Реестр адвокатов, которые оказывают бесплатную вторичную правовую помощь на временной основе на основании договора.

7 марта 2012 года Президентом Украины подписан указ, в котором освещаются материальные вопросы создания таких центров. Согласно Указу, до конца 2012 года в Украине были созданы первые 27 центров по предоставлению вторичной правовой помощи. Эти центры подписали договора с адвокатами, отобранными на конкурсной основе. На создание центров было выделено 7.6 млн. гривен в Государственном бюджете Украины.

В 2013 году планируется создание еще 43 центров, а в 2014 – еще 24.

Казалось бы, правовой статус центров закрепен, материальное обеспечение есть, а значит центрам – быть. Но на практике столкнулись с определенными проблемами.

Одна из основных – нежелание адвокатов подписывать договор с центрами, и, как следствие, низкий конкурс и относительно низкая квалификация. Это можно объяснить печальной практикой прошлых лет, когда по решению суда предоставлялись бесплатные адвокаты. Денег за свою работу они получали немного, и должной мотивации выполнить свою работу качественно не было.

Еще одна проблема, с которой могут столкнуться в будущем – недоверие населения к таким центрам. Ведь среди людей популярно убеждение, что бесплатный юрист – плохой юрист. Значит, работу он свою исполнит не качественно, а значит лучше обратиться к платному, но «хорошему».

Я полагаю, что решение этих проблем лежит в следующем:

1) повышение популярности центров среди населения путем рекламы в СМИ

2) обеспечение должной материальной заинтересованности адвокатов, что повысит конкуренцию за места и, следовательно, уровень квалификации адвокатов.

С моей точки зрения, развитие бесплатной правовой помощи и создание вот таких центров необходимо современному обществу и имеет прекрасные перспективы для развития.

Нікогосян Л. В.

*студентка 4-го курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

РЕАЛІЗАЦІЯ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

На сьогодні Українські реформи є предметом обговорення й аналізу європейської спільноти. Це зміни, що стосуються всієї системи правоохоронних органів, судової влади та, зокрема, адвокатури.

Сьогодні перед Україною постало питання, коли інститут адвокатури вимагає докорінного реформування. Яскравим прикладом минулого року є прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Можна зазначити, що Україна наближається до високих європейських стандартів надання правової допомоги. Новий Закон є наступним кроком у проведенні законодавчих реформ Президента України та виконанні Україною зобов'язань, перед Радою Європи.

Основним досягненням вказаного Закону стало підвищення рівня гарантій адвокатів для безпечної та ефективної роботи. Крім того, на виконання зобов'язань України перед Європейською Спільнотою Закон передбачає створення Національної асоціації адвокатів України, яка об'єднує всіх адвокатів нашої держави в єдину організацію – це також буде гарантією їх незалежної діяльності.

Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гарантує кожній особі, незалежно від її фінансового чи майнового стану, можливість отримання від адвоката правової допомоги за рахунок держави. Ця норма в комплексі з новим Кримінальним процесуальним кодексом та Законом України «Про безоплатну правову допомогу» стане новим законодавчим підґрунтям для захисту прав та інтересів кожного громадянина.

З метою забезпечення умов, необхідних для здійснення адвокатської діяльності Закон передбачає посилення ролі адвокатсько-

го запиту шляхом встановлення чітких термінів для відповіді на такий запит. Для забезпечення рівності прав адвоката з іншими учасниками у кримінальному провадженні адвокату надано право запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб (за їх згодою).

Запроваджено обов'язковість вимог адвокатського запиту щодо органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організації незалежно від форми власності та підпорядкування. Також встановлено строк надання відповіді на адвокатський запит та адміністративну відповідальність за відмову в наданні інформації на цей запит, несвоєчасне чи неповне надання інформації або надання недостовірної інформації.

Також Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачається нові положення щодо адвокатської таємниці. Адвоката заборонено допитувати або опитувати з питань, що стосуються адвокатської таємниці, та здійснювати в нього обшук. Разом з цим щодо питань не пов'язаних з адвокатською таємницею, суд може санкціонувати обшук у адвоката, але у свої постанові повинен чітко обґрунтувати з якого приводу і які саме документи необхідно знайти. Для уникнення в таких ситуаціях зловживань вітчизняні законодавці зупинилися на практиці Європейського суду з прав людини, виходячи з якою в таких випадках слідчий за погодженням із прокурором повинен звернутись до органу адвокатського самоврядування у відповідному регіоні. Після цього місцева рада адвокатів повинна виділити представника, який буде присутній під час обшуку.

В одно час лише адвокатам надається фактично виключне право здійснювати захист прав, свобод та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого тощо. На мою думку це є недоліком або не доопрацюванням в даному законі. Тому Конституційний Суд України дійшов висновку, що такі дії суперечать вимогам статей 22 та 59 Конституції, якими гарантовано право кожного бути вільним у виборі захисника своїх прав і не допущення звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод під час прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів.

Отже, завдяки реформування інституту адвокатури в Україні прийнято новий закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» він передбачає багато новацій, серед яких – створення системи органів адвокатського самоврядування, розширення прав і обов'язків адвоката та видів адвокатської діяльності. Визначено

зміст адвокатської таємниці та ефективний правовий механізм її захисту тощо. Заборонено будь-який вплив на адвоката, втручання в його професійну діяльність, у тому числі з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, органів адвокатського самоврядування, юридичних і фізичних осіб. Сформульовано тлумачення базових понять, що ж стосуються адвокатської діяльності, з 1 січня 2013 року усі особи, які легально перебувають на території України зможуть отримати безкоштовну допомогу юриста, якщо вони її потребують. Ідеться про створення в усіх регіонах країни центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Передбачається, що центри співпрацюватимуть з адвокатами на договірній основі. Первинна безкоштовна правова допомога діє вже нині, кожен хто звертається до органів влади (райдержадміністрації, сільради) отримує там роз'яснення як бути, якщо порушено його права (відмова в прийомі скарги, незаконне затримання міліцією тощо). Людині зобов'язані допомогти скласти скаргу заяву. Крім позовів до суду, клопотань, апеляцій, касацій (це передбачає вже вторинна допомога). Також у правовому центрі особі виділять адвоката (його робота оплачується з державного бюджету) або представника в суді, державних органів перед іншими особами. Але поки що на вторинну допомогу зможуть претендувати не всі, а лише мало забезпечені, інваліди, ветерани Великої Вітчизняної війни, дітисироти, діти-жертви насильства в сім'ї, але з 1 січня 2017 року безоплатна вторинна правова допомога надаватиметься в повному обсязі всім категоріям осіб.

У контексті нашого дослідження головним є те, що Україна впевнено крокує вперед і за допомогою гармонізації українського законодавства із законодавством Європейського Союзу та його реформуванню з використанням досвіду розвинених демократичних країн, зможе підвищити в нашому суспільстві роль інституту адвокатури і насамперед статусу професії адвоката в Україні та створити сприятливі умови для здійснення адвокатської діяльності.

Вивчення системи адвокатури в зарубіжних країнах допоможе спрогнозувати розвиток інституту адвокатури в нашій країні, краще зрозуміти цілі, завдання даного інституту та розробити ряд нормативно-правових актів відповідно до міжнародних стандартів для представництва адвокатури в Україні та за її межами.

Павленко А. В.
*студентка 4-го курсу юридичного факультету ДВНЗ
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

УНІФІКОВАНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Розбудова громадянського суспільства, демократичної та правової держави вимагає підвищення рівня морально-етичних вимог до представників юридичної професії взагалі та до адвокатів, зокрема. Роль адвокатів у суспільному житті важко переоцінити, адже їхня діяльність повинна бути направлена не лише на представництво і захист інтересів фізичних та юридичних осіб, але й на всебічне утвердження принципів верховенства права та закону. Крім того, наша держава не може залишатись осторонь інтеграційних процесів, в тому числі і в правовій сфері. Перспективним в цьому плані є зближення зі стандартами Європейського Союзу, які справедливо можна вважати одними з найбільш досконалих.

Адаптація вітчизняних стандартів адвокатської практики до європейських була б неповною без врахування норм Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. Положення цього кодексу повинні виконуватись добровільно та на основі принципу *rationemateriae*, тобто незалежно від приведення деонтологічних правил і правил професійної практики до подальшої взаємної відповідності, правила Кодексу повинні застосовуватися у сфері міжнародної діяльності адвоката, що здійснюється ним в рамках Європейського Співтовариства.

Кодекс встановлює принципи, на основі яких повинна здійснюватись діяльність адвоката. Не випадково першим принципом, який згадується в Кодексі є принцип незалежності, що має абсолютний характер і ґрунтується на відсутності будь-якого впливу на адвоката, пов'язаного, в першу чергу, з його особистою заінтересованістю або з тиском ззовні.

Першорядним і фундаментальним обов'язком адвоката, відповідно до положень Кодексу, є конфіденційність, оскільки адвокат одержує ті відомості, які клієнт не буде повідомляти іншій особі. При чому вимоги адвокатської таємниці поширюються як на інформацію, отриману безпосередньо від клієнта, так і на відомості про клієнта, що були отримані адвокатом в процесі надання

адвокатських послуг. Стосовно обов'язку додержання конфіденційності не існує строку давності. Він поширюється як на самого адвоката, так і на його помічників.

Кодексом також передбачено широкий спектр обов'язків адвоката перед клієнтом. Зокрема, адвокат, керуючись нормами законодавства і правилами професійної етики, завжди зобов'язаний діяти в інтересах клієнта, які для нього завжди превалюють перед його власними та інтересами колег-юристів. Також адвокат повинен керуватися вказівками клієнта, а у випадку відмови – нести особисту відповідальність за це. Адвокат зобов'язаний надавати консультації клієнту або виступати від його імені своєчасно, сумлінно і старанно, а також інформувати клієнта про процес розгляду дорученої йому справи. Крім того, адвокат не повинен користуватися правом відмови від подальшої участі в розгляді справи, якщо обставини не дозволяють клієнту знайти іншого юриста без шкоди для клієнта.

Адвокат також повинен не допускати виникнення конфлікту інтересів. У випадку неможливості уникнути виникнення такої суперечності між двома його клієнтами, адвокат зобов'язаний припинити обслуговування обох.

Кодексом заборонено укладення між адвокатом та клієнтом угоди *pactum de quotalitis*. Ця угода укладається до винесення остаточного рішення стосовно справи, що розглядається, у якій клієнт є однією із заінтересованих сторін. Згідно з такою угодою клієнт зобов'язується у випадку винесення рішення на його користь виплатити адвокату винагороду у вигляді грошової суми або у будь-якій іншій формі.

Кодекс також регулює випадки, коли адвокат в процесі розгляду справи розпоряджається належними клієнту грошовими сумами. Ці кошти повинні завжди знаходитися на рахунку в банку або у будь-якій іншій організації, що дозволяє здійснення контролю з боку органів влади за переказом адвокатом на рахунок коштів, які надаються клієнтом у його розпорядження, за винятком випадків наявності прямого або опосередкованого розпорядження клієнта щодо використання коштів будь-яким іншим чином. При чому адвокат зобов'язаний вести фінансові документи щодо розпорядження коштами кожного клієнта окремо і надавати їх клієнту на його вимогу. Крім того, в документах за рахунком, відкритим адвокатом для зберігання коштів клієнта, має міститися вказівка на те, що дана операція здійснена адвокатом від імені і за дорученням клієнта.

Важливе значення має положення Кодексу відносно необхідності страхування професійної діяльності адвоката. Зокрема, адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю. Розмір страховки визначається в розумних межах співвідносно з ризиком можливих помилок, допущених адвокатами у ході здійснення професійної діяльності.

Під час розгляду в суді адвокат зобов'язаний підкорятися правилам поведінки, прийнятим для даного суду, а також належним чином додержуватись принципу чесного провадження судового розгляду. Крім того, адвокат ні в якому разі не повинен повідомляти суду явно невірні або невірні відомості.

Сприйняття та належне дотримання стандартів, закріплених у досліджуваному Кодексі, дасть можливість для вітчизняних адвокатів відповідати тій високій планці, які була задана європейським співтовариством, а також підвищить авторитет професії адвоката у суспільстві.

Паращич Т.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Професію юриста можна порівняти із професією лікаря. Особа може звернутись до лікаря за консультацією як до виникнення хвороби з метою проведення профілактичних заходів, так і після виникнення проявів захворювання для того щоб знати, як його лікувати. Завдання юриста є аналогічним. Фахівець з відповідної галузі права може порадити як уникнути негативних наслідків у майбутньому при виникненні юридично значимих дій, а також може надати допомогу вже і у процесі їхнього виникнення. З-поміж юристів найбільш підготовленими фахівцями з практичної точки зору є адвокати.

Сімейний адвокат – це своєрідна форма адвокатської допомоги, яка, пов'язана з особливістю спорів та правових питань, що виникають у сфері сімейного права. Дана особливість полягає в тому, що в одній сім'ї може виникнути відразу кілька сімейних спорів або юридичних питань, що потребують вирішення.

Деякі можуть задати питання» Навіщо потрібен сімейний адвокат?» Взагалі, для багатьох з нас адвокат або юрист – це та людина, до якої звертаються у крайньому випадку і в останню чергу. Хоча багатьох проблем можна було б уникнути, якщо вчасно отримати консультації адвоката по сімейних справах. Деякі речі, які людина вважає побутовими і не вимагають юридичного втручання, такими не є насправді. Наприклад, ви затопили квартиру знизу. Маючи сімейного адвоката, можна було б проконсультуватися і спланувати те, як вести себе в даній ситуації. Вирішуючи проблему самостійно, ви ризикуєте не тільки довести справу до суду, але й, наприклад, стати жертвою шантажу і здириництва з боку сусідів. Допомога адвоката з сімейного права у свою чергу зможе дати вам цінні поради, а також взяти участь у досудових спорах, якщо це необхідно. Сімейний адвокат необхідний, по-перше, для того, що він зможе вирішити за вас всі насущні питання, де можуть знадобитися юридичні консультації. Після підписання доручення адвокату, він зможе стати вашим повноправним законним представником, а також надати будь-яку юридичну допомогу в будь-який час доби і будь-який день тижня.

Послуги сімейного адвоката можуть бути досить різноманітні – будь-які сімейні питання, розірвання шлюбу, поділ майна подружжя, визначення участі батьків у вихованні дитини, стягнення аліментів, та багато іншого аж до захисту у кримінальних справах, якщо такі загрожують одному з його підопічних (допомогу одному з перерахованих у договорі членів сім'ї). Адвоката наймають не тільки для вирішення сімейних спорів, а й для приведення сімейної документації в порядок. Наприклад, з його допомогою можна відновити втрачені документи і т. п.

Адвокату по сімейних справах можна зателефонувати, також, в разі потрапляння в ДТП. Він приїде на місце зіткнення, проконсультує вас і грамотно вирішить ряд питань, а також переконається у правильності складання протоколу та надасть іншу необхідну допомогу. У випадках інших зіткнень з правоохоронними органами (наприклад, якщо вас затримали співробітники міліції) ви також вправі вимагати, щоб до вас прибув сімейний адвокат. Своєму сімейному адвокату також слід довірити укладання договорів на покупку або продаж нерухомості. Хороші адвокати по сімейних справах перевірять сумлінність покупця / продавця, а також проконсультують з приводу ризиків складання договору, щоб уникнути вивертів і фак-

тів шахрайства з боку вашого покупця / продавця. Адвокат по сімейних питаннях вправі вирішувати всі сімейні спори, з вашого дозволу і у ваших інтересах. Відповідно із сімейним правом, адвокат по сімейним спорам також вирішить суперечки, що виникають всередині сім'ї (питання про право на спадщину, шлюбнорозлучний процес і т. д.). Завдяки грамотному поводженню вашого особистого адвоката багато сімейні спори можна закінчити, не доводячи їх до суду. Але багато хто соромиться присвячувати сімейного адвоката в проблеми свого приватного життя, вважаючи, що той може їх засудити. Але для адвоката рішення чужих проблем, виправлення чужих помилок, включаючи захист осіб, що скоїли злочини – це робота. Точно так як для лікаря – лікування хвороби. При виконанні своєї роботи, адвоката цікавить юридична, а не моральна сторона справи.

Невипадково у адвоката з сімейних питань є й інше найменування – «повірений», людина, якій повіряють свої таємниці і конфіденційні справи. При цьому довіритель завжди може бути впевнений: «повірений» збереже його таємницю.

Отже, я вважаю, що своєчасний, грамотний юридичний супровід, в змозі запобігти можливість виникнення проблем. У цьому і полягає завдання сімейного адвоката: консультації та забезпечення юридичної безпеки свого довірителя та його родини. Сімейний адвокат повинен не просто представляти і захищати інтереси довірителя і членів його сім'ї в той момент, коли виникла така необхідність, але і заздалегідь застерегти їх від негативних наслідків будь-яких необдуманих дій.

Партали В. Г.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ТОРГІВЕЛЬНУ МАРКУ (ЗНАК ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ)

Щорічно 26 квітня в усьому світі відзначає День захисту інтелектуальної власності. До цієї визначальної дати я вирішила написати доповідь на тему: «Право інтелектуальної власності: проблеми захисту прав на торговельну марку (знак для товарів і послуг)».

У цій доповіді я намагалась проаналізувати проблеми, що виникають при реєстрації торговельної марки, тому для підготовки доповіді я використала: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», судову практику.

У людей, що керуються далекоглядною стратегією побудови власної справи є розуміння важливості побудови власного бренду та потребу у його захисті. Підтвердженням тому є хоча б той факт, що споживач з більшою охотою купує товари/послуги, відомі йому; такі, що викликають у його свідомості позитивні образи та враження, які вклали в бренд (торговельну марку) його створювачі.

Проте очевидним є і те, що несанкціоноване використання кимось іншим торговельної марки, навіть користування схожим знаком для товарів і послуг призводить до матеріальних втрат та навіть до зменшення рівню продажів товарів/послуг, оскільки споживач не є впевненим у їх оригінальності, та, відповідно, у очікуваній якості. Відтак виникає потреба у захисті інтелектуальної власності, зокрема такої її важливої складової як торговельна марка (далі – ТМ).

Можливістю засвідчити свої права на ТМ, так само і одним зі способів превентивного захисту права на ТМ є отримання свідоцтва України на знак для товарів і послуг, оскільки згідно ч. 1 ст. 494 Цивільного кодексу України набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Так, відповідно до статті 495 Цивільного кодексу України майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є: право на використання торговельної марки; виключне право дозволяти використання торговельної марки; виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання. Отримання свідоцтва можна розглядати як превентивний захист своєї ТМ, або ж як складову частину агресивних заходів щодо іншої ТМ, яку її власник не встиг зареєструвати або зареєстрував в іншому класі Міжнародної класифікації товарів і послуг (далі – МКТП).

Використанням торговельної марки у сфері господарювання, згідно зі ст. 157 Господарського кодексу України, визнається застосування її на товарах та при наданні послуг, для яких вона зареєстрована, на упаковці товарів, у рекламі, друкованих видан-

нях, на вивісках, під час показу експонатів на виставках і ярмарках, що проводяться в Україні, у проспектах, рахунках, на бланках та в іншій документації, пов'язаній з впровадженням зазначених товарів і послуг у господарський (комерційний) обіг. Крім того, згідно з ч. 4 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», використанням також визнається застосування ТМ в діловій документації, в рекламі та в мережі Інтернет.

Відповідно до частини п'ятої статті 159 Господарського кодексу України особа, яка використовує чуже комерційне найменування, на вимогу його власника зобов'язана припинити таке використання і відшкодувати завдані збитки.

Разом з тим, у статті 500 Цивільного кодексу України встановлено, що будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача). Тому, реєстрація ТМ ще не означає те, що у Вас виникає виключне право на використання знаку для товарів і послуг, оскільки і інша особа може його добросовісно використовувати в подальшому, якщо до зазначеного вище моменту вже використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання. Єдина можливість захистити в такому випадку свої права – зобов'язати особу використовувати ідентичну Вашій ТМ лише в тому обсязі, що використовувався/планувався використовуватися нею до дати подання Вами заявки/дати пріоритету заявки на ТМ. Крім того, в судовому порядку можна доводити недобросовісність дій інших осіб та ці дії оскаржити.

Відповідно до ч. 2 ст. 494 Цивільного кодексу України обсяг правової охорони торговельної марки визначається наведеними у свідоцтві її зображенням та переліком товарів і послуг. Таким чином, в майбутньому, у разі реєстрації ТМ, буде можливість захистити її щодо використання на товарах та при наданні послуг, які відносяться до тих класів МКТП, що зазначені у свідоцтві.

Не слід забувати також на стадії розробки ТМ перевіряти, чи хтось інший не зареєстрував подібну ТМ для таких самих або споріднених з ними товарів і послуг, чи не є ТМ фірмовим найме-

нуванням, що відоме в Україні і належить іншій особі, яка одержала право на них до дати подання до Установи заявки щодо таких же або споріднених з ними товарів і послуг. У випадку підтвердження наведеної інформації можна внести новий відмітний елемент в ТМ або взагалі змінити ТМ.

Згідно з ч. 3 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (далі – Закону) не можуть бути зареєстровані як знаки позначення, які є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати з переліченими вище. Проте для встановлення схожості, тотожності, можливості введення споживача в оману слід використовувати спеціальні знання, тобто у випадку судового захисту своїх прав буде потреба у проведенні експертизи.

Так, в одному з судів РФ розглядалась справа про порушення авторських прав на ТМ. Московська кондитерська фабрика "Красний Октябрь», що випускає шоколад під брендом "Оленка», вимагала стягнути компенсацію в розмірі понад 310 мільйонів рублів з кондитерської фабрики "Слов'янка» (Білгородська область) за порушення виключних прав на товарний знак. «Слов'янка» випускала шоколад під назвою "Аліна» в упаковці, виконаній в аналогічній кольоровій гаммі із зображенням дівчинки. Як встановили суди, «в схожій квітчастій хустці, з-під якої вибивається чубчик».

Суперечка дійшла до Вищого арбітражного суду РФ, і була відправлена на новий розгляд до першої інстанції. Розгляд справи тривав два з половиною роки і завершився підписанням мирової угоди: «Слов'янка» зобов'язалася припинити випуск шоколаду в суперечливому оформленні та виплатити позивачеві 15 мільйонів рублів. У свою чергу, «Красний Октябрь» відмовився від стягнення решти 37 мільйонів рублів компенсації, розрахованої судом.

Також, відповідно до положень ч. 4 ст. 6 Закону не реєструються як знаки позначення, які відтворюють:

- промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам;
- назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва або цитати і персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їх правонаступників;
- прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети і факсиміле відомих в Україні осіб без їх згоди.

Навіть якщо особа зареєструвала ТМ, отримала відповідне свідоцтво – слід пам'ятати про можливість з боку конкурентів до-

строково припинити дію свідоцтва або визнати його недійсним у випадках:

- невідповідності зареєстрованого знака умовам надання правової охорони (п. «а» ч. 1 ст. 19 Закону);
- наявності у свідоцтві елементів зображення знака та переліку товарів і послуг, яких не було у поданій заявці (п. «б» ч. 1 ст. 19 Закону);
- видачі свідоцтва внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб (п. «в» ч. 1 ст. 19 Закону);
- невикористання ТМ протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва (ч. 4 ст. 18 Закону).

Отож, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що слід дуже ретельно відноситись до вибору торговельної марки (зокрема, її словесного позначення та зображення), варто перевіряти: чи не порушуватиме ТМ чийх-небудь прав; наскільки ТМ подібна іншим знакам для товарів і послуг, необхідно також хоч якимось чином використати ТМ протягом 3-х років з моменту публікації відомостей про видачу свідоцтва.

Коли ж виникне потреба захищати право на торговельну марку, потрібно використовувати додаткові можливості, викладені в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Так, положеннями ст. 4 зазначеного Закону визнано неправомірним використання імені, комерційного (фірмового) найменування, торговельної марки (знака для товарів і послуг), рекламних матеріалів, оформлення упаковки товарів і періодичних видань, інших позначень, що призвело чи може призвести до змішування з діяльністю цього суб'єкта господарювання. Проте, знову ж таки, для установлення змішування (можливості введення споживача в оману) слід проводити експертизу.

Враховуючи весь той комплекс заходів, які слід провести при реєстрації торговельної марки та значні наслідки хоча б одного, здавалося б, незначного прорахунку – варто відповідально ставитись до такого важливого етапу в налагодженні бізнесу як побудова власного бренду, що розпочинається зі створення знаку для товарів і послуг.

Пасс Е.Н.

*студентка 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

БЕСПЛАТНАЯ ПРАВОВАЯ ПОМОЩЬ: ДЕКЛАРАЦИЯ ИЛИ РЕАЛЬНОСТЬ?

Необходимость Закона «О бесплатной правовой помощи» обусловлена положениями ст. 59 Конституции Украины, согласно которой каждый имеет право на правовую помощь. В случаях, предусмотренных законом, эта помощь предоставляется бесплатно. Каждый свободен в выборе защитника своих прав.

В течение пятнадцати лет со времени принятия Конституции Украины в нашем государстве не существовало специального закона, который регулировал отношения по оказанию бесплатной правовой помощи. Настоящий Закон в соответствии с Конституцией Украины регулирует процесс предоставления бесплатной правовой помощи. Бесплатная правовая помощь гарантируется государством и полностью или частично предоставляется за счет средств Государственного бюджета Украины, местных бюджетов и других источников.

Но, одной из несогласованных норм данного Закона является конструкция «частично предоставляется за счет средств Государственного бюджета Украины, местных бюджетов и других источников». Исходя из содержания такого определения, если при оказании правовой помощи субъекту права на такую помощь покрываются затраты на ее получение в размере 10% от ее стоимости, а 90% – несет субъект права, но в понимании Закона такая помощь является бесплатной.

Другим пробелом в реализации права на бесплатную правовую помощь является определение правовой услуги. Так, правовыми услугами является предоставление правовой информации, консультаций и разъяснений по правовым вопросам; составления заявлений, жалоб, процессуальных и других документов правового характера, осуществление представительства интересов лица в судах, других государственных органах, органах местного самоуправления, перед другими лицами, обеспечение защиты лица от обвинения, предоставление лицу помощи в обеспечении доступа лица к вторичной правовой помощи и медиации.

Но, однако, определение понятия «медиация», о котором в Законе отмечается дважды (в п. 4 ч. 1 ст. 1, ч. 2 ст. 7) Закон не содержит.

Таким образом, можно считать, что при отсутствии в Украине специального Закона о медиации закрепление таких терминов английского происхождения должно происходить с толкованием их содержания.

Статья 59 Конституции Украины провозглашает право каждого на правовую помощь. Однако согласно Основному Закону Украины бесплатно такая помощь предоставляется только в случаях, определенных законом.

Согласно Закону Украины «О бесплатной правовой помощи» бесплатная правовая помощь делится на первичную и вторичную. Первичная правовая помощь – вид государственной гарантии, которая заключается в информировании лица о его правах и свободах, порядке их реализации, восстановления в случае их нарушения и порядок обжалования решений, действий или бездействия органов государственной власти, органов местного самоуправления, должностных и служебных лиц. Она предоставляется в виде разъяснений по правовым вопросам, консультаций, составление документов кроме процессуальных. Но непонятно почему законодатель в таком определении ограничился лишь конструкцией «информирование лица о его правах и свободах, порядке их реализации», ведь информирование лица о его обязанности, порядок их выполнения по своему содержанию является также правовой помощью.

Бесплатная вторичная правовая помощь по Закону – это вид государственной гарантии, которая заключается в создании равных возможностей для доступа лиц к правосудию, защите и представительстве в суде и составлении процессуальных документов.

Кроме субъектов права на бесплатную правовую помощь, Закон выделяет субъектов, на которых возложена обязанность ее предоставления.

Так, субъектами предоставления бесплатной первичной правовой помощи в Украине являются органы исполнительной власти; органы местного самоуправления; физические и юридические лица частного права; специализированные учреждения. Субъектами предоставления бесплатной вторичной правовой помощи в Украине законодатель определяет центры по оказанию бесплатной вторичной правовой помощи; адвокатов, включенных в

Реєстр адвокатів, надають безкоштовну вторинну правову допомогу на постійній основі по контракту і адвокатів, включених в Реєстр адвокатів, надають безкоштовну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі на основі угоди. При цьому, Законом передбачено можливість заміни суб'єктів надання безкоштовної вторинної правової допомоги (адвокатів).

Стаття 24 Закону к основаниям, по которым адвоката, который оказывает бесплатную вторичную правовую помощь, может быть заменено относят: болезнь адвоката; ненадлежащее исполнение адвокатом своих обязательств по условиям договора и др. Но вот этим же Законом не установлены такие ситуации как, например, смерть указанного лица, пребывания его в отпуске.

Таким образом, Закон «О бесплатной правовой помощи» на исполнение положений ст. 59 КУ безусловно является важным шагом на пути реформирования системы бесплатной правовой помощи. Вместе с тем, наличие в Законе несогласованностей с нормами самого Закона, заимствование терминов иностранного происхождения без раскрытия их содержания, наличия в Законе пробелов может привести к осложнению реализации права на бесплатную правовую помощь. Кроме того, несмотря на то, что бесплатная вторичная правовая помощь уже должна предоставляться с 1 января 2013 года, в полном объеме всем предусмотренным ст. 14 Закона категориям лиц – только с 1 января 2017 года, в настоящее время еще рано говорить о реальном обеспечении права на бесплатную вторичную правовую помощь.

Рейс К.В.

*аспірант 2-го курсу кафедри конституційного права та правосуддя економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І.І.Мечникова*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОПУСКУ ДО НАДАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

В умовах реформування адвокатури України важливим завданням є дослідження позитивного досвіду іноземних держав у даній сфері правовідносин. Система надання кваліфікованої пра-

вової допомоги в Польщі є дуже близькою до аналогічної системи в Україні, однак, на наше глибоке переконання, польська система є значно досконалішою за українську.

Згідно законодавства Республіки Польща кваліфіковану правову допомогу можуть надавати адвокати (пол. «adwokat»), юридичні радники (пол. «radca prawny»), іноземні адвокати, а також в дуже обмеженому колі питань – правники, тобто особи, що мають ступінь магістра в галузі права (пол. «prawnik»).

Поділ юридичних професій в Польщі вперше відбувся у 1959 році на підставі закону, який забороняв адвокатам представляти інтереси державних підприємств і кооперативів, які на той момент були основними формами економічної активності. Для цієї мети цим законом було запроваджено нову професію – юридичний радник. На той момент юридичними радниками могли стати випускники юридичних факультетів, які пройшли додатковий дворічний курс навчання та здали кваліфікаційні іспити. Після здачі кваліфікаційних іспитів прізвище особи вносилось до державного реєстру юридичних радників, який веде Державна арбітражна комісія. Слід зазначити, що до 1982 року юридичні радники могли здійснювати професійну діяльність виключно на державних підприємствах.

Відмінність між професією адвоката та юридичного радника відповідно до Закону «Про адвокатуру» від 26.05.1982 р. та Закону «Про юридичних радників» від 06.07.1982 р. полягає в тому, що юридичні радники не мають права захищати осіб, які притягуються як обвинувачені у кримінальному процесі. Також, на відміну від адвокатів, юридичним радникам дозволяється укладати трудові договори з комерційними організаціями, а також поєднувати свою діяльність з іншою комерційною діяльністю.

Адвокати та юридичні радники мають власні незалежні асоціації: Верховну колегію адвокатів та Національну раду юридичних радників. Членство в асоціації є обов'язковим для того, щоб мати можливість практикувати відповідну професію. Юристи можуть бути членами обох асоціацій одночасно, однак вони не можуть практикувати обидві професії.

Існує декілька способів вступу до асоціації адвокатів або юридичних радників. Зокрема, найбільш поширений спосіб – це отримання вищої юридичної освіти, проходження трирічних підготовчих курсів та складання іспиту. Альтернативою проходження підготовчих курсів є здійснення професійної діяльності в якості

правника протягом п'яти років. Вступ до асоціацій також відкритий для докторів філософії в галузі права, які склали вступний іспит або мають трирічний професійний юридичний досвід. Крім того, членами асоціацій можуть бути особи, які мають вищий науковий ступінь у галузі права, а саме: хабілітований доктор (пол. «doktorhabilitowany») або професор. Такі особи мають переважне право вступу до асоціації без складання будь-яких вступних іспитів.

Підготовчі курси зазвичай тривають протягом трьох років. Програма підготовки включає в себе теоретичну та практичну частини. Відповідно до законодавства кожен слухач (пол. «aplikant») має свого індивідуального наставника, який повинен бути практиком відповідної спеціальності.

Іспит – це письмовий тест, який складається з теоретичної та практичної частини. До програми іспиту входять наступні дисципліни:

- 1) кримінальне право і кримінальний процес;
- 2) правопорушення та судовий розгляд;
- 3) фінансове кримінальне право і фінансовий кримінальний процес;
- 4) цивільне право і цивільний процес;
- 5) сімейне право;
- 6) публічне комерційне право;
- 7) комерційні товариства та приватне комерційне право;
- 8) трудове право та соціальне забезпечення;
- 9) адміністративне право та адміністративний процес;
- 10) адміністративне судочинство;
- 11) право Європейського Союзу;
- 12) конституційне право;
- 13) організація правосуддя в Польщі.

Для того, щоб успішно скласти іспит, необхідно правильно відповісти на 2/3 усіх питань.

Після прийняття до асоціації адвокатів або юридичних радників, особа має можливість змінити відповідну професію юридичного радника на адвоката або навпаки.

Діяльність іноземних юристів регулюється Законом «Про надання іноземними юристами правової допомоги на території Польської Республіки» від 5 липня 2002 р. Відповідно до закону іноземні юристи можуть практикувати професійну діяльність в межахповноважень адвоката або юридичного радника, за умови

внесення особи в реєстр іноземних юристів, який ведеться відповідними місцевими радами адвокатів або юридичних радників.

Внесення до реєстру здійснюється за заявою зацікавленої особи і затверджується відповідною місцевою радою адвокатів або юридичних радників.

Таким чином, система допуску до надання кваліфікованої правової допомоги в Польщі є дуже розвинутою, що гарантує якість вказаних послуг, та є однією з основних вимог для існування правової демократичної держави.

Скалозуб А.О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ

Захист прав та інтересів дитини є одним із найважливіших завдань Української держави, адже ставлення до дітей, їхніх прав і свобод, повага до їхньої людської гідності якнайточніше відображають рівень гуманності й цивілізованості суспільства.

27 лютого була 22-річниця з дня ратифікації Україною Конвенції ООН «Про права дитини», головна ідея якої полягає у якнайкращому забезпеченні інтересів дитини. Також стандарти захисту прав дитини закріплені у Конституції України, Законі України «Про охорону дитинства», Сімейному кодексі, законах України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей». Не дивлячись на велику кількість перелічених нормативно-правових актів, проблема захисту прав дітей є досить серйозною і мало вирішеною в Україні.

За даними, наведеними у Державній доповіді про становище дітей в Україні (за підсумками 2005 року) у навчально-виховних закладах, закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, виховується близько 25 тисяч дітей, з них приблизно половина у школах-інтернатах, близько 5 тисяч осіб — у будинках дитини системи Міністерства освіти і науки, 3, тисяч — в дитячих будинках системи Міністерства охорони здоров'я, 3,2 — в

будинках-інтернатах Міністерства праці та соціальної політики України.

Хоча законодавство України гарантує цілу низку пільг і допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки, сирітство зростає з кожним роком. Діти України сиротіють, маючи живих батьків: щороку близько шести тисяч дітей залишаються без батьківської опіки. Існує також проблема забезпечення дітей житлом та належними умовами проживання.

Ці проблеми породжують низку інших проблем. Діти, залишені батьками, які не потрапили до інтернату чи втекли з нього, часто стають жертвами торгівців живим товаром. Їх продають з метою трансплантації органів або з метою сексуальної чи трудової експлуатації.

Відсутність житла, належного харчування та забезпечення предметами першої необхідності, втрата духовних орієнтирів, жорстокість по телебаченню й і Інтернеті викликають агресивність, породжують дитячу злочинність в Україні, яка набирає великих масштабів.

Україна посідає одне з перших місць серед країн Європи за високим

рівнем притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності. Основними видами злочинів залишаються майнові. Але не можуть не турбувати високі показники скоєння неповнолітніми тяжких та особливо тяжких злочинів за вчинення яких засуджуються 67,6% усіх засуджених неповнолітніх. Занепокоєння викликає кількість умисних убивств, учинених неповнолітніми: щороку в Україні за цей злочин засуджують близько 100 підлітків.

Оскільки діти є особливою, специфічною соціальною групою, враховуючи їх вік, психічний розвиток, уразливе світосприйняття, то вони потребують спеціального догляду, захисту, відношення й додаткових знань у будь-яких ситуаціях при спілкуванні з неповнолітніми. Особливо, це стосується осіб, які захищають дітей, права яких були порушені або неповнолітніх порушників закону, так як їх психіка уже вражена, а у свідомості – залишений відбиток жорстокості й недовіри до всіх.

В новому кримінально-процесуальному кодексі запроваджено спеціалізацію слідчих та суддів для дітей.

Я вважаю доцільним ввести також додаткову спеціалізацію адвокатів, направлену на максимальне розуміння дітей, їх мислення та поведінки для якісного захисту прав дитини.

Пропоную ввести додатковий кваліфікаційний іспит в ході якого виявлялися б знання адвоката в галузі дитячої психології, етики у відносинах з неповнолітніми, методів налагодження спілкування з дитиною та ін.

Після успішного складення кваліфікаційного іспиту адвокат отримує до основного свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю додаткове свідоцтво, яке надає йому право на захист і представництво дітей.

Щоб стимулювати адвокатів, які отримали таке додаткове свідоцтво й займаються захистом прав неповнолітніх, що часто пов'язані з мінімальними гонорами за справу, потрібно зменшити оподаткування даних адвокатів.

Також необхідно у вищих навчальних закладах, які готують адвокатів ввести такі спецкурси як дитяча психологія, педагогіка, причини дитячої злочинності та інші, які дозволять кваліфіковано й плідно виконувати адвокатську діяльність даній галузі.

На мою думку, лише професіональні знання та осмислення проблем можуть дати позитивний результат.

Необхідно вживати серйозних заходів для виховання, підтримки і захисту дітей, адже діти – це майбутнє держави, фундамент для громадянського суспільства й основа цивілізованого населення.

Скиданович І. В.

*студентка 2-го курсу Івано-Франківського факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ: ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

Однією з основних підвалин системи міжнародного кримінального судочинства є гарантування ефективного захисту. Надання професійного захисту було б неможливим без координації діяльності адвокатів. Хоча Римський статут Міжнародного кримінального суду не передбачає діяльність будь-якої інстанції

щодо представництва інтересів захисту, для забезпечення рівності можливостей обвинувачення та захисту створено новий незалежний орган-Бюро громадських адвокатів для захисту. Формування цього органу було передбачене Регламентом МКС від 26 травня 2004 р., але практичну діяльність він розпочав з 15 січня 2007 р., коли було обрано його керівництво.

До складу Бюро громадських адвокатів, відповідно до п.3 ст.77 Регламенту МКС, може входити адвокат, який відповідає вимогам щодо його кваліфікації, які передбачені ст.22 Правил професійної діяльності МКС та п.67 Регламенту МКС. Їх аналіз дозволяє виокремити низку вимог. Зокрема, захисник повинен володіти визнаною кваліфікацією у сфері міжнародного або кримінального права і судочинства, а також мати досвід роботи як судді, прокурора, адвоката чи на інших аналогічних посадах у кримінальному судочинстві більше 10 років. Кандидат у захисники повинен володіти принаймні однією з робочих мов МКС (відповідно до п.2 ст.50 Статуту МКС належить англійська та французька мови) і вільно нею спілкуватися. Функції захисника не може виконати особа, яка була визнана винуватою у вчиненні тяжкого чи посадового злочину, який вважається несумісним з характером посади захисника в Суді.

До Бюро громадських захисників входять також помічники адвокатів, які відповідно до п.124 Регламенту Секретаріату МКС, повинні мати відповідний п'ятирічний досвід участі в кримінальному судочинстві або належну високу кваліфікацію в сфері міжнародного або кримінального права і судочинства. Члени Бюро громадських адвокатів призначаються у відповідності до загальних положень, які регламентують найм персоналу Суду. До складу відбіркової комісії, відповідно до п.143 Регламенту Секретаріату МКС, обов'язково входить представник юридичної професії.

До обов'язків членів Бюро громадських адвокатів як службовців МКС, відповідно до ст.1 Положення про персонал МКС, належать такі: вони повинні забезпечувати високий рівень праці, компетентності і добросовісності при виконанні своїх функцій; при виконанні службових обов'язків вони не вправі звертатися за вказівками до будь-якого уряду чи іншого стороннього до МКС суб'єкта; вони повинні розділяти принципи, втілені в Римському статуті, і дотримуватися їх; вони не вправі використовувати

своє службове становище та інформацію, яка стала їм відомою при виконанні професійних обов'язків, для особистої вигоди чи вигоди третіх осіб.

Наступним важливим аспектом є аналіз завдань Бюро громадських адвокатів. Можна виокремити три групи завдань: а) перша група завдань-представництво та охорона прав захисту. Бюро громадських захисників має повноваження представляти як всіх захисників-адвокатів, які здійснюють свою практику в МКС, так і кожного зокрема. Особливу увагу Регламент МКС акцентує на представництві та охороні прав захисту на початкових стадіях розслідування (в контексті п.2 (d) ст.56 Статуту МКС та підправила 2 ст.47 Правил професійної діяльності МКС); б) друга група включає завдання, які пов'язані з забезпеченням надання правової допомоги шляхом безпосередньої участі адвокатів Бюро на досудовому розслідуванні та розгляді справи в одній з Палат МКС (Попереднього провадження, Судову чи Апеляційну). Зокрема, якщо прокурор вважає, що існує небезпека того, що в подальшому отримати показання свідків може виявитися неможливим, він вправі просити Палату попереднього провадження призначити адвоката для участі у допиті свідка з метою забезпечення його права на захист. Також адвокат-член Бюро громадських захисників може брати участь у розгляді справи у Палаті МКС як захисник обвинуваченого; в) до третьої групи належать завдання, які спрямовані на сприяння та допомогу адвокату та особі, яка має право на правову допомогу, шляхом проведення правових досліджень та надання рекомендацій. Бюро громадських адвокатів є ресурсним центром для захисників, де проводяться різного роду дослідження та узагальнення практики діяльності МКС, а також організовуються конференції та семінари.

Окрім того, до структури Адвокатських Об'єднань входить і Бюро громадських адвокатів для потерпілих, оскільки потерпілі є одними з головних учасників провадження справи в Міжнародному кримінальному суді. Дане Бюро створене 19 вересня 2005р. Саме тому з моменту створення МКС, його статутом було передбачено можливість представництва потерпілих. Згідно регламенту МКС та Регламенту Секретаріату МКС, діяльність Бюро громадських адвокатів для потерпілих полягає у виконанні наступних функцій: по-перше, воно надає допомогу адвокатам-представникам, які запрошені потерпілим та які не входять до складу Бюро. За період

своїєї діяльності Бюро забезпечило таку допомогу більше як 30-ти адвокатам, які не входять до його складу. Та надало близько 600 юридичних консультацій та роз'яснень; по-друге, Бюро громадських адвокатів для потерпілих здійснює безпосереднє представництво інтересів потерпілих за допомогою адвокатів, які входять до його складу; по-третє, будучи єдиним адвокатським об'єднанням МКС з надання правової допомоги потерпілим, Бюро громадських адвокатів для потерпілих представляє інтереси всіх адвокатів-представників МКС як перед іншими органами Суду, так і перед третіми особами.

Таким чином, до адвокатських об'єднань, які діють в МКС, належить Бюро громадських адвокатів для захисту та Бюро громадських адвокатів для потерпілих. Вони виконують три групи функцій: 1) представницька (представляють відповідно адвокатів-захисників та адвокатів-представників, які здійснюють свою практику в МКС); 2) забезпечення надання правової допомоги шляхом безпосередньої участі адвокатів Бюро на досудовому розслідуванні та розгляді справи в одній з Палат МКС; 3) допомога адвокату та особі, яка має право на правову допомогу, шляхом проведення правових досліджень та надання рекомендацій.

Стадник П. О.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА ЩОДО ПРАВА АДВОКАТА НА ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Адвокатура є вкрай важливим інститутом правової держави, який діє для захисту конституційних прав і свобод громадян. Саме тому Конституція України у статті 59 визначила особливе місце адвокатури України.

Попри це, законодавство про адвокатуру фактично не оновлювалось близько двадцяти років, що зумовило його невідповідність європейським стандартам та сучасним реаліям. Положення минулого Закону України «Про адвокатуру» були застарілими і не здатні в повній мірі належним чином регулювати відносини у цій сфері.

З метою реформування законодавства про адвокатуру, було розроблено і прийнято Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Попри всі позитивні риси даного закону, присутні певні аспекти, які можна назвати «проблематичними» та недоопрацьованими. Отже, основними зауваженнями, які є наразі до нового Закону про адвокатуру, є питання забезпечення та гарантування ефективності адвокатури через права та відповідні гарантії для кожного адвоката.

По-перше, права, які зазнали певних законодавчих оновлень, проте так і не вирішили накопичених практикою проблем та неоднозначностей у застосуванні, є право адвоката збирати докази.

На відміну від старого законодавчого регулювання, новий Закон про адвокатуру надає адвокату право не тільки збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, тобто збирати інформацію, але дозволяє також, у встановленому законом порядку, запитувати, отримувати і вилучати речі, документи та їх копії, тобто збирати певні матеріальні об'єкти, що можуть бути використані як докази. Беззаперечно, що дана законодавча новела носить важливий практичний характер та є правильною. Очевидно також, що вказівка на те, що запитування, отримування і вилучення речей та документів може здійснюватись виключно в установленому законом порядку. А саме у спеціальній формі – звернення із адвокатським запитом, у тому числі щодо отримання копій документів. Саме даний спосіб збирання необхідних для професійної діяльності адвоката відомостей, набув значної неузгодженості при його застосуванні.

При цьому встановлюється, що на адвокатські запити надається тільки та інформація та копії документів, які не відносяться до інформації з обмеженим доступом.

Слушно нагадати, що згідно статті 21 Закону України «Про інформацію», до інформації з обмеженим доступом відносяться: конфіденційна, таємна та службова інформація. При цьому, конфіденційною інформацією є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою. Відповідно створити умови, за яких цілком законно можна відмовити адвокату у наданні конкретної відповіді на його запит, – наразі жодних складнощів не представляє, адже, якщо інформація не відноситься ані до таємної, ані до службової, то під ознаки конфіденційної інформації вона потрапляє майже завжди.

Зрештою, зазначені положення Закону про адвокатуру, в частині реалізації права на адвокатські запити, майже повністю відтворюють ті ж самі гарантії, що у Законі України «Про доступ до публічної інформації».

Таким чином, можна констатувати, що право адвоката збирати необхідні відомості шляхом направлення відповідних запитів, наразі, нічим не відрізняється від тих гарантій та засад, на яких збирати таку, чи будь-яку іншу інформацію може будь-яка інша особа. Відповідно, закріплення у Законі про адвокатуру окремих положень про адвокатські запити не створює для адвокатів будь-яких окремих та спеціально захищених чи гарантованих професійних прав на отримання інформації.

У той же час, до моменту прийняття нового Закону про адвокатуру, у відповідних професійних адвокатських колах, неодноразово наголошувалось, що адвокат є спеціальним суб'єктом інформаційних відносин, обсяг прав та гарантій для якого при отриманні відповідної інформації має бути більшим, ніж для інших суб'єктів. При цьому, наголошувалось, що особливість статусу адвоката як суб'єкта інформаційних відносин візначається як особливим механізмом набуття такого статусу, так і спеціальним механізмом впливу чи реагування на допущення чи зловживання правами, притягненням до дисциплінарної відповідальності, включно із можливістю позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю. Окрім того, завжди зверталась увага, що засадничим у діяльності адвокатури є принцип довіри до цього інституту як з боку безпосередніх клієнтів, так і з боку суспільства в цілому.

У зв'язку із цим, чисельними законопроектами про адвокатуру пропонувалось, що адвокат має право запитувати та отримувати відомості чи документи, або їх копії від органів державної влади, місцевого самоврядування та юридичних осіб безперешкодно та безкоштовно. Окремими законопроектами обов'язковість надання відповіді на запити адвоката, разом із копіями відповідних документів, передбачалось поширити також і на запити, що адресуються фізичним особам.

В цілому, абсолютно слушним було б закріпити, що право адвоката на отримання інформації, у тому числі шляхом надіслання адвокатських запитів, має регулюватися виключно Законом про адвокатуру, та не може бути обмежено або змінено будь-якими іншими нормативно-правовими актами. Надання інформації має

здійснюватись без будь-яких обмежень, та на тих же самих засадах, що і надання інформації на запити суду, прокуратури та правоохоронних органів. Відмова у наданні інформації на запит адвоката можлива лише тоді, коли у наданні такої інформації може бути відмовлено суду, прокуратурі та правоохоронним органам.

За таких обставин доцільним є прийняття відповідних пропозицій, щодо внесення змін до Закону про адвокатуру в частині ефективного регулювання прав адвокатів при збиранні та поданні доказів, з'здом адвокатів України та надіслати їх до Верховної Ради України.

Шакаль А. В.

*студент 5-го курсу економіко-правового факультету
Національного університету ім. І.І. Мечникова*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI (далі – Закон), який набрав чинності 15 серпня 2012 р., викликав значний інтерес і спричинив жваві дискусії в колі як самих адвокатів і правознавців, так і громадян, які намагаються зрозуміти, яким чином новий документ допоможе їм у захисті їхніх прав. Оскільки роль адвоката та гарантії його діяльності в першу чергу залежать від його правового статусу, визначеного законом.

Як відомо, правовий статус суб'єкта правовідносин визначає його права та обов'язки і, відповідно, гарантії їх реалізації. Новий Закон приділяє набагато більше уваги унормуванню прав адвоката та гарантії його діяльності. Безумовно, важливо, щоб ці гарантії були забезпечені не тільки на папері, але й на практиці.

У світлі існуючої практики неправомірного тиску на адвокатів шляхом порушення проти них кримінальних справ дуже важливо забезпечити гарантії, пов'язані з особливостями притягнення адвокатів до кримінальної відповідальності. Так, відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 23 Закону повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене виключно Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, м. Києва та м. Севастополя. Очевидно, що такий механізм притягнення до відповідальності є

виправданим, адже адвокат є особливим учасником правових відносин. Тому і процедура притягнення його до відповідальності має забезпечувати максимальний захист від можливих зловживань.

Крім того, Закон закріплює низку гарантій щодо проведення оперативно-розшукових заходів і слідчих дій стосовно адвокатів. Так, проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, м. Києва та м. Севастополя. Забороняється також проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності.

Також передбачається, що при проведенні вказаних слідчих дій має бути присутній представник ради адвокатів регіону, який має право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, про що зазначається у протоколі. Водночас можна прогнозувати певні труднощі при реалізації зазначеної гарантії, адже закріплено, що неявка представника ради адвокатів регіону за умови її завчасного повідомлення не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії. Зважаючи на те, що завчасність такого повідомлення є доволі суб'єктивним поняттям, а Закон не встановлює форму та порядок такого повідомлення, ефективність реалізації вказаної норми є сумнівною. Ще однією гарантією, яка пов'язана саме із радою адвокатів регіону, є положення про те, що орган або посадові особи, які затримали адвоката чи застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону.

Закон містить також низку гарантій щодо охорони адвокатської таємниці. Вони стосуються заборони як вимагати надання відомостей, що становлять адвокатську таємницю, так і втручатися у приватне спілкування адвоката із клієнтом. Порівняно з попередньою редакцією Закону розширено перелік суб'єктів адвокатської таємниці. Так, якщо раніше обов'язок не розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці, покладалася на адвоката, його помічника та посадову особу адвокатського об'єднання, то згідно з чинною редакцією суб'єктом адвокатської таємниці є також стажист, особи, які перебувають із адвокатом у трудових

відносинах, а також особа, стосовно якої припинено або зупинено право на зайняття адвокатською діяльністю.

Слід наголосити на тому, що Закон містить якісно нове визначення поняття «адвокатська таємниця». Так, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату про клієнта, питання, з яких клієнт звертався до адвоката, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, яка зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом при здійсненні адвокатської діяльності. Таке розширене розуміння адвокатської таємниці, безумовно, є прогресивнішим з практичного погляду та покликане забезпечити надійніший захист адвокатської таємниці. Проте не зовсім виправдане положення Закону про те, що інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта.

Слід також зазначити, що новий Закон охороняє правову позицію адвоката. Зокрема, новий документ містить положення про заборону: винесення окремої ухвали (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі; втручання у правову позицію адвоката; притягнення адвоката до відповідальності у зв'язку з його висловлюваннями у справі, заявами у засобах масової інформації, у тому числі тими, що відображають позицію клієнта, за умови, що при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката. Також забороняється притягати адвоката до кримінальної чи іншої відповідальності або погрожувати йому застосуванням відповідальності у зв'язку зі здійсненням ним адвокатської діяльності.

Останньою гарантією в нашому списку, але не останньою за своїм значенням є віднесення адвоката до переліку суб'єктів, які перебувають під окремою охороною держави. Так, відповідно до Закону адвокат і члени його родини перебувають під охороною держави. Ця гарантія, безумовно, важлива, але насправді декларативна, оскільки не передбачає жодних інших змін чинного законодавства, які надали б їй практичного значення. Очевидно, необхідно внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України відповідні зміни, які дозволили б на практиці зменшити можливість тиску на адвоката та його сім'ю.

Отже, Закон створює підґрунтя для посилення гарантій діяльності адвоката. Але залишається відкритим питання, як зазначені

новації реалізовуватимуть на практиці. Хочеться сподіватися, що нові гарантії сприятимуть як належній реалізації адвокатами своїх прав, так і посиленню ролі адвоката в процесуальній діяльності і, як наслідок, ефективнішому захисту прав громадян.

Яцишин А.О.

*студент 1-го курсу Інституту прокуратури і слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ В УКРАЇНИ

Інститут адвокатури є однією з частин правової системи держави, що виконує завдання без виконання яких її функціонування не можливе. При цьому вона не належить до жодної з гілок влади і є таким собі «дружнім посередником» між державою і суб'єктами права у громадянському суспільстві.

Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Адвокатуру України складають усі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність. Вона включає в себе різноманітну діяльність щодо надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави, надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань.

Зазначена діяльність є дуже важливою для суспільства, тому що вона дає громадянам соціальну та правову захищеність. Саме тому інститут адвокатури побудований на демократичних принципах, таких як: законність, рівність, свобода, право на самовизначення, незалежність, уникнення конфлікту інтересів тощо.

Принцип рівності полягає в тому, що кожен громадянин має право на захист прав та свободі законних інтересів людини і громадянина, має право на правову допомогу, яка у випадках передбачених законом, може надаватися безоплатно.

Принцип законності проявляється в усіх сферах діяльності адвоката. Сутність принципу законності визначається тим, що допомогу своїм клієнтам адвокати повинні надавати лише законними способами, домагатися додержання тих прав, свобод і інтересів людини, які визначені чинним законодавством України та міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною.

З принципом незалежності пов'язано не тільки види діяльності адвокатів, а також адвокатське самоврядування. Новим Законом «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» передбачена демократична процедура формування органів адвокатського самоврядування в Україні та встановлено повноваження рад адвокатів АРК, областей, м. Києва, Севастополя, кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Ради адвокатів України. Вищими органами адвокатського самоврядування згідно із законом є з'їзд адвокатів України, а в регіонах — відповідні конференції адвокатів. Також передбачається формування ревізійних комісій та Вищої ревізійної комісії адвокатури. Забезпеченням незалежності адвокатури від органів державної влади та місцевого самоврядування є насамперед те, що до складу рад комісій входитимуть лише адвокати.

За новою редакцією склалася принципово нова система формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Їхні голови та члени обиратимуться виключно з поміж числа адвокатів. Склад КДКА обиратиметься та відкликатиметься органами адвокатського самоврядування. Це безумовно позитивно вплине на якість роботи комісії: підвищиться об'єктивність рішень щодо видання свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту та отримання права на заняття адвокатською діяльністю, краще розглядатимуть скарги під час дисциплінарного провадження стосовно адвокатів, а це має позначитися на кваліфікаційному рівні осіб, які допускаються до адвокатської професії.

Тому з удосконаленням адвокатського самоврядування покращується професійний рівень захисту прав і свобод та законних інтересів людини і громадянина та надання іншої правової допомоги.

Принцип гласності виражений у тому, що дає адвокатам доступ до інформації. У законодавстві врегульовано питання щодо направлення адвокатом адвокатського запиту: визначено коло питань і адресатів, щодо яких може складатися й направлятися адвокатський запит, запроваджено обов'язковість вимог адвокатського запиту щодо органів державної влади, органів місцевого самовря-

дування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, об'єднань громадян. Крім того установлено строки надання відповіді на адвокатський запит та адміністративну відповідальність за відмову в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності.

Серед позитивних змін слід відзначити скорочення терміну для надання інформації та документів на адвокатський запит до п'яти днів. Однак законодавець передбачив застереження: якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед великої кількості даних, термін розгляду адвокатського запиту може бути подовжений до двадцяти робочих днів.

Поміж важливих принципів, що впливають на реалізацію демократичних принципів належить уникнення конфлікту інтересів, тому що може виникнути суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Провівши аналіз основних демократичних принципів стає зрозуміло, на яких засадах діяльності стоїть інститут адвокатури. І діючи на цих засадах адвокатура встановлює верховенство права та закону у нашому суспільстві та є одним з основних механізмів розвитку і становлення України, як сучасної правової держави.

Strelchuk A.

*the 2nd year student Faculty of Advocacy
National University «Odessa Academy of Law»*

MODERN INSTITUTE OF ADVOCACY: INTERNATIONAL PRACTICE

Advocacy as a social institute is one of the most important achievements of modern civilization. Nowadays, all the states have realized the necessity of the legal profession for the normal functioning of legal system.

International legal acts regulating activities of advocacy in the world are: The Basic Principles on the Role of Lawyer, 1990; Standards of independence of the legal profession of the International lawyers association, 1990 (deals with independence of the legal profession as an essential safeguard for the protection of human rights and providing for quality legal assistance); Recommendation 21 of the Committee of Ministers on the freedom of exercise of the profession of lawyer, 2000 (ensures effective access to legal services provided by independent lawyers). In addition, International Union (Commonwealth) of lawyers – an international non-profit voluntary association should be mentioned. It was formed in 1992 as a result of the reorganization of the Bar Association of the Soviet Union, with support of lawyers of nine states – former Soviet republics. Lawyers from England, France, Germany, Norway, Austria, Belgium, the Netherlands, Latvia, Switzerland, the USA and other countries are members of this organization. The union performs its activities in the most demanded directions of modern legal community.

Although legislation of various countries concerning advocacy varies. It is generally recognized that the common task of advocacy all over the world is to provide legal assistance. For example, German lawyers are almost self-employed; they have their offices, hire employees, but they are not allowed to advertise their professional activities, and do not pay a special tax. There are three laws concerning advocacy: Federal Law on the Legal Profession, 1959, Law on Legal Practice, 1980, Act on fees, 1957. The lawyer can be the person, who is also suitable to perform judicial duties. The applicant, who has a law degree, should take the course for 6 terms at the university, pass state examinations and then work on probation for 3,5-4 years. The next step is passing the final examination. Finally, a future judge or lawyer receives a certificate from the Department of Justice. After a lawyer takes the oath, he is obliged to open an office in the location of the court in which he'll work. All the lawyers, "assigned" to the court of the same location are united into the Bar Associations, which are also united into Single Federal Bar. The fees of the lawyer are based on the value of disputed property or amount of agreements.

In the USA there are about 60% of the total number of lawyers around the world. The status of a defender comes from customs, case law and norms of professional ethics. The legal education here is two-staged: college for 3-4 years and high special (vocational) education.

In order to obtain a patent in legal practice, it is necessary to pass the supplementary assessment. Each state has a State Bar Association. More than half of the lawyers in the U.S. work alone or together with two or three lawyers. Large (more than 50 lawyers) law firms generally prefer to deal with wealthy clients, mostly corporations. Amount of the fee is set by agreement with a client. It is practiced an hourly wage system and a system of payment, when the lawyer receives a fee only if he wins the case. The largest (about 400 thousand people) and the most influential advocacy association is American Bar Association.

In Canada each company has its own governing body, its «bencher» (head), who sets the rules. Significant attention is paid not only to professional conduct, but also to private communication. It is regulated in the Code of Conduct, 1987.

In France there are three categories of lawyers: solicitors, barristers and barristers before the council. Solicitors are entitled to representation in the courts of first instance, barristers in the Court of Appeal, and in the Court of Cassation and in the Council parties are represented by experts-barristers before the council. The most common forms of organization of lawyers are associations and civil-professional companies. The basis of lawyer-client relations is a voluntary transaction. It is not allowed to establish the fee only depending on the outcome of the court case.

In the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland lawyers are divided into barristers, solicitors and attorneys. A barrister is the above rank of a lawyer in England. Barristers process a case, unlike solicitors and attorneys are authorized only to filing documents. General (Chief) Attorney is a legal adviser and counsel for the Crown. Solicitors is a category of lawyers specializing in independent litigation and preparation materials for barristers. An attorney is a representative of other person who on his behalf makes an agreement or other act outside the court.

At the same time in Japan lawyers are not numerous. According to Lawyer's Law, 1949, a person who wants to be a lawyer has to finish courses of judicial probation. The organizational form of advocacy is Bar Association. A lawyer has the right to establish a law office only at the territory of the Bar he belongs to.

Advocacy of China in its contents is a democratic institution. By Provisional Regulations of China, 1982 advocacy is a state organization and lawyers are public servants. To practice law in addition to the high education and passing probation at least for two years, a lawyer is urged

to love China and to maintain the socialist system. Lawyers work in advisory services, which are under control of public justice.

To become a lawyer in Italy, a person should be included to registry and work under the guidance of a mentor. After a year he receives a certificate that allows him to work independently in simple cases. Then a person passes the exams for the title of prosecutor and only after six years prosecutor receives the status of lawyer with the right to work throughout the country. Remuneration of lawyer depends on the category of cases in which a lawyer is specialized.

In Spain as in Czech Republic lawyers are prohibited to advertise their services. There are no rules that establish requirements for lawyers' competence.

Czech Chamber of Lawyers defines the main tasks of advocacy in accordance with the Act of Lawyers, 1990. The highest body is the National Conference.

In Poland under the law of advocacy, 1982, advocacy consists of lawyers and law trainees. Probation lasts four years, with at least one year in court, prosecutor's office, public commercial arbitration and other legal protection bodies.

In conclusion, it should be noted that, despite considerable differences of modern institute of advocacy, in all countries lawyers are the integral part of society, notably justice, a key part of the adversarial process. Advocacy as a tool of civil society maintains a balance between public interest and interests of individual citizens. This, obviously, is the main task of advocacy, the solution of which is achieved through specific legal mechanisms, taking into account that the rights and freedoms of a person and a citizen have the supreme value.

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Андреева І.В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні регулюються Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», статтею 1 якого визначено, що адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. Адвокатською діяльністю визнається незалежна професійна діяльність адвоката зі здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. До інших видів правової допомоги відносяться види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій та роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення (підпункт 6 пункту 1 статті 1 Закону №5076). Відповідно до п.п. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 ПКУ незалежна професійна діяльність – це участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб. Виходячи з викладеного фізична особа, яка здійснює незалежну адвокатську діяльність, не може бути підприємцем у межах такої адвокатської діяльності. При цьому чинним законодавством не заборонено фізичній особі,

яка здійснює незалежну адвокатську діяльність, бути підприємцем та здійснювати іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом. При визначенні сукупного чистого доходу фізичних осіб, які здійснюють незалежну адвокатську діяльність, доцільно враховувати витрати, пов'язані з організацією такої діяльності та обумовлені вимогами Закону №5076.

До витрат адвоката можуть бути віднесені, зокрема: орендна плата за користування приміщенням, яке є робочим місцем адвоката, у тому числі його поточний ремонт, обладнання пандуса для під'їзду інвалідів; технічне забезпечення діяльності робочого місця адвоката та його обслуговування (охоронна та пожежна сигналізація, вогнестійкий сейф, інформаційна вивіска, металеві двері або металеві ролети); обслуговування технічного обладнання (комп'ютери, у тому числі їх програмне забезпечення, принтери, сканер, ксерокс, факс, телефон тощо); витрати на виготовлення печаток та штампів, а також їх заміну; сплата щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування; відкриття рахунків у банках та їх розрахунково-касове обслуговування (депозитні рахунки); оплата праці та обов'язкові нарахування на фонд оплати праці помічників, секретарів, стажистів (найманих працівників); проходження підвищення кваліфікації адвокатом; участь у короткотермінових семінарах, симпозиумах, науково-практичних конференціях; удосконалення професійної майстерності та придбання та передплата юридичної літератури (книг, журналів, дисків, програм тощо); витрати на збирання доказів, отримання висновків спеціалістів (експертів) відповідно до умов договору про надання правової допомоги; витрати на користування електронною базою законодавства; — витрати на підключення та користування мережею Інтернет; виготовлення бланків (у тому числі ордерів) із зазначенням прізвища, імені та по батькові адвоката, номера і дати видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю; придбання канцелярського приладдя; сплата адвокатами внесків до Пенсійного фонду України, у тому числі на користь найманих працівників, та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; програмне забезпечення; поштові та кур'єрські послуги, необхідні для виконання адвокатської діяльності; витрати на послуги телекомунікаційного зв'язку, електронні цифрові підписи для ведення бухгалтерського та податкового обліку та для подання податкової звітності, звітності до органів статистики, Пенсійного

фонду України, інших фондів загальнообов'язкового державного страхування.

Адвокату видається Свідоцтво платника єдиного податку (найчастіше 3 групи за ставкою 5 відсотків, вид діяльності: 74.11 / 69.10. – Діяльність у сфері права), тобто відповідно до Класифікатора видів економічної діяльності адвокатська діяльність є складовою виду діяльності – «Діяльність у сфері права», а доходи, отримані від провадження діяльності у сфері права, в тому числі і адвокатської діяльності, оподатковуються єдиним податком за ставкою 5 відсотків.

Адвокат отримує форму 4-ОПП, веде протягом року Книгу обліку доходів і витрат, яку ведуть ФОП, і котра заповнюється лише за наявності доходів, за відсутності доходів прочерки ставити не потрібно, виконує обов'язки податковою агента щодо найманих (не більше 4) працівників, може надавати звітність електронному вигляді, для чого з податковою треба укласти договір. Така звітність має бути скріплена електронним цифровим підписом, який надається всім платником податків безоплатно. Адвокати, які провадять незалежну професійну діяльність, зобов'язані вести облік доходів і витрат від такої діяльності та подавати податкову декларацію за результатами звітного року у строки, передбачені для платників податку на доходи фізичних осіб, тобто до 1 травня року, що настає за звітним. Остаточний розрахунок податку на доходи за звітний податковий рік здійснюється платником податку самостійно згідно з даними, зазначеними в податковій декларації. При цьому до 1 серпня року, що настає за звітним, самозайнята особа зобов'язана самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену в поданій податковій декларації (стаття 179.7 ПКУ). Нормами чинного ПКУ не передбачено конкретного переліку витрат для фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність. Основним критерієм для обґрунтування витрат, що зменшують дохід для визначення об'єкта оподаткування, є їх належність та необхідність для провадження незалежної професійної діяльності.

В юридичній літературі лунають пропозиції пронеобхідні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», тобто слід в ч. 1 ст. 13 внести доповнення, якими передбачити можливість адвоката у будь-який момент прийняти рішення про обрання спрощеної системи оподаткування. Це дозволить вивести доходи адвокатів, отримувані переважно готівкою, з тіні та додатково наповнюватимісцеві бюджети.

Арабок А.О.

студентка 4-го курсу факультету права гуманітарних і соціальних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АДВОКАТСЬКОГО ЗАПИТУ

Прийняття нового закону про адвокатуру та адвокатську діяльність, що визначає правові засади організації і діяльності адвокатури, було спричинено змінами кримінального процесуального законодавства як стержня модернізованої моделі відносин здійснення правосуддя, а також необхідністю усунути недоліки в старому законі шляхом розширення прав адвокатів та їх чіткішого тлумачення. На перший погляд це вдалося, але при детальнішому аналізі з'являється чимало суперечностей як в теорії, так і на практиці.

Пункт 1 ст. 20 та ст. 24 Закону України (далі – ЗУ) «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює право адвоката звертатися з адвокатськими запитами про надання інформації, копій документів, необхідних йому для надання правової допомоги клієнту до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій та громадських об'єднань. При цьому слід зауважити, що на фізичних осіб ця норма не поширюється. Отже, право адвоката за законом реалізується як обов'язок перерахованих в цій статті суб'єктів надати цю інформацію не пізніше 5 робочих днів, крім інформації з обмеженим доступом, або документів, де міститися така інформація.

Відповідно до ст. 21 ЗУ «Про інформацію» та ст. 6 ЗУ «Про доступ до публічної інформації», інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна і службова інформація. При цьому конфіденційною є інформація про фізичну особу, або доступ до якої обмежений фізичною або юридичною особою. Таким чином, якщо інформація не підпадає під ознаки таємної чи службової, то майже завжди вона знаходиться в категорії конфіденційної.

Ця ж стаття встановлює перелік документів, що додаються до запиту. До нього не входить договір між адвокатом і клієнтом про надання правової допомоги, хоча адвокатська діяльність здійс-

снюється на його підставі. Але до цього переліку входить ордер. Зразок ордера встановлюється Роз'ясненням про порядок виконання ордера адвоката затвердженням рішенням ВККА від 05 вересня 2008 року. Проте він містить конфіденційну інформацію про клієнта та суть його доручення. Тобто, додаючи ордер, адвокат змушений розкрити інформацію про клієнта, яка цим же Законом віднесена до адвокатської таємниці.

Отже Закон ніяких переваг адвокату як спеціальному суб'єкту інформаційних відносин не надає, оскільки він таким взагалі не визнається. На практиці таке становище впливає на те, що адвокат стикається з великою кількістю відмов у наданні інформації. При цьому суб'єкти, які повинні надавати таку інформацію, або навмисно її не надають, керуючись своїми внутрішніми переконаннями, або неправильно тлумачачи закони допускають помилки.

Що стосується першого випадку, то блукаючи по всесвітній мережі, можна знайти чимало запитів таких державних службовців та уповноважених осіб про те, яким чином можна ухилитися від давання відповіді на адвокатський запит, або як на законних підставах цей процес можна затягти. Цьому вірогідніше за все сприяє низький рівень правосвідомості громадян, бажання будь-яким чином уникнути судових перипетій. Зазвичай відмова в цьому випадку формулюється фразою «у зв'язку з відсутністю технічної можливості виготовити копії».

У другому випадку, заклади охорони здоров'я відмовляють керуючись ст.40 ЗУ «Основи законодавства про охорону здоров'я», ч. 7 ст. 6 ЗУ «Про психіатричну допомогу», оператори телекомунікацій керуються ст. 9 ЗУ «Про телекомунікації», банки – ст. 60 ЗУ «Про банки і банківську діяльність», нотаріуси – ст. 8 ЗУ «Про нотаріат». Але ці суб'єкти не можуть відмовити органам прокуратури, суду, досудового розслідування, та органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам Служби безпеки України, державної податкової служби. Прикро, що всі ці органи відносяться до сторони обвинувачення, а щодо адвоката в цих нормативно-правових актах ніяких згадувань немає.

І хоча ніяких згадувань немає навіть і в профільному законі, що регулює адвокатську діяльність, про те яку саме інформацію, в якому обсязі і якості повинні надавати відповідні органи, ми як досить прозорий натяк повинні розуміти обов'язковість все ж таки надання відповіді на запит. Оскільки закон встановлює від-

повідальність за ненадання відповіді, або її надання з порушенням строків. Звичайно, що відповідальність може наступити тільки в результаті вмотивованого рішення суду. А може і не наступити. За даними Інституту масової інформації (української неурядової організації), у 60% від загальної кількості справ, що стосуються ненадання інформації на запит публічної інформації судом в задоволенні позову відмовлено, близько 20% позовів задоволено частково, і тільки залишений відсоток позовів по справах задовольняється повністю.

Із того, що було проаналізовано, завдяки доступу до Єдиного реєстру судових рішень, найчастіше суд відмовляє у задоволенні позову адвокатам мотивуючи своє рішення відсутністю прикріпленої до адвокатського запиту копії договору про надання правової допомоги, відсутністю зазначення про особу-клієнта. В деяких випадках зустрічається вказівка на те, що якщо зміст наданої інформації адвоката не влаштовує, то це не означає, що інформація не була надана. В інших випадках, зокрема справах про доступ до інформації з Реєстру прав щодо зареєстрованого права власності на об'єкт нерухомого майна, суд відмовляє на підставі того, що адвокат не відноситься до кола суб'єктів, що можуть отримати дану інформацію.

Отже, проблема в механізмі реалізації адвокатом права на адвокатський запит все ж таки існує. Вона полягає в тому, що право адвоката збирати інформацію нічим не відрізняється від такого ж права інших осіб, гарантованого ст. 34 Конституції. І хоча новим законом було внесено деякі уточнення у процедуру здійснення цього права, дійсного «прориву» не відбулося – право на адвокатський запит так і залишилося фікцією. Профільний Закон потребує внесення змін, якими б були закріплені сфери, в яких адвокат може отримати інформацію, документи та копії таких документів, внести зміни до відповідних нормативно-правових актів, що регулюють ці сфери, щоб не виникало суперечностей між ними та у разі судового розгляду можливих спорів. Повинна бути додана вказівка на якість, зміст і повноту надання відповіді на адвокатський запит. Таким чином, адвокат повинен стати спеціальним суб'єктом інформаційних відносин наряду з органами суду, прокуратури, внутрішніх справ та ін., і цей статус повинен бути закріплений на законодавчому рівні.

Багдасарян К.Є.

*студентка 1-го курсу юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДВОКАТСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Правова держава не може існувати без належного функціонування правових інститутів, діяльність яких полягає в захисті прав і свобод людини. Один з таких інститутів – адвокатура, яка є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому законодавством.

На сьогодні відносини, пов'язані з адвокатською діяльністю урегульовано Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон), який був прийнятий 5 липня 2012 року. Після набуття чинності зазначений нормативний акт визначає в найближчі роки правові засади організації адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні.

Проаналізувавши даний закон постав ряд питань та недоліків.

Закон передбачає створення Національної асоціації адвокатів України з обов'язковим членством в ній всіх адвокатів (ч. 6 ст. 45 Закону). От тільки подібний законодавчий підхід не враховує приписи статті 36 Конституції України про те, що «ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій». Крім цього, згідно зі статтею 20 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. «ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації». Також, відповідно до пунктів 23 і 24 «Основних положень про роль адвокатів», прийнятих Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам 1 серпня 1990 р. – «адвокати, як й інші громадяни, мають право на вільне об'єднання в асоціації та організації». На цей факт справедливо звертало увагу у власних зауваженнях до законопроекту Головне юридичне управління Верховної Ради, зазначаючи, що об'єднання адвокатів може бути створене лише на добровільній основі, а право на адвокатську діяльність повинні мати також

і адвокати, які не є членами адвокатського об'єднання. Що ж до того, чи стануть завдяки діяльності Національної асоціації адвокатів України її члени більш захищеними, ніж були до її створення, – питання відкрите.

На ринку правових послуг паралельно з адвокатами й водночас відокремлено від них, продовжують надавати громадянам правову допомогу інші фахівці в галузі права, зареєстровані як підприємці. Це не стосується лише захисту в кримінальних справах, який мають право здійснювати, згідно з Кримінально-процесуальним кодексом України, виключно адвокати. Тож не вирішеним лишилось питання про визначення статусу інших фахівців у галузі права, які здебільшого працюють як підприємці. Незмінною лишилась і ситуація з можливістю притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності та неможливістю притягнення до подібної відповідальності підприємців, котрі займаються наданням правової допомоги.

Загальновизнано, що ефективність функціонування адвокатури залежить від того, які правові інструменти надані адвокатам для використання в процесі здійснення адвокатської діяльності, а також наскільки вони ефективні в практиці їх застосування. У першу чергу таким інструментом є право адвокатського запиту, використання якого гарантоване адвокату п. 1 ч. 1 ст. 20 Закону. Вважаємо необхідним включити до Закону пропозиції, надіслані Рівненською обласною громадською організацією «Комітет виборців України» до Комітету з питань правової політики Верховної Ради, яка стосувалася доповнення словом «безоплатно» абзацу 1 статті 24, тоді ще законопроекту, після слів «надати адвокату» і перед словами «відповідну інформацію». Метою подібної пропозиції було уникнення двоякого тлумачення цієї норми посадовцями різних рівнів. Адже на практиці часто трапляються випадки, коли адвокатам органи влади і організації відмовляють у безоплатному наданні інформації. На сьогодні, прикладом подібної ситуації є значна кількість справ стосовно оскарження відмови надати безоплатно інформацію від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, керівників підприємств, громадських об'єднань. Як правило, суди зобов'язують вищезгадані установи безоплатно надати затребувану інформацію і вони відповідне рішення виконують, та для цього доводиться витратити чимало часу. Тож й надалі посадовці різних рівнів вимагатимуть внесення оплати за видачу інформаційних довідок з реєстрів чи

за надання іншої інформації, доки у Законі не буде встановлено прямої вказівки на «безоплатність».

Згідно із Законом орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це до Ради адвокатів регіону. Під час проведення огляду чи обшуку житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність має бути присутній представник Ради адвокатів регіону. При цьому представник наділений правом ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, які заносяться до протоколу. Але Законом не врегульовано порядок завчасного повідомлення до Ради адвокатів регіону про процесуальні дії за участю адвоката, що можуть розкрити адвокатську таємницю. А в разі неявки представника Ради адвокатів регіону на проведення такої дії Закон допускає її проведення без його участі. Вирішення даного питання забезпечить об'єктивне проведення відповідних слідчих дій і унеможливить зловживання з боку органів досудового слідства. Вважаємо доцільним врегулювати порядок повідомлення до Ради адвокатів регіону про проведення процесуальних дій за участю адвоката.

Таким чином, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI з одного боку потребує аналізу, та як наслідок, внесення змін та доповнень, з метою вирішення низки проблемних питань у реформуванні інституту адвокатури в цілому та локальних проблем законопроекту, зокрема які залишаються або постають після його прийняття, а з іншого боку прийняття Закону свідчить про приведення законодавства в сфері адвокатської діяльності у відповідність до європейських стандартів.

Білик Т. О.

*студентка І-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Адвокатура є важливим правовим інститутом розвинених держав, що стоїть на варті прав і свобод громадян та їх об'єднань. Та для того щоб цей інститут реально здійснював покладені на

нього завдання і функції він опирається на певні принципи, один із яких – незалежність. Для чого адвокату незалежність і чи дійсно реалізується цей принцип на Україні? Аналізуючи документи і статистику спробуємо дати відповідь на це запитання.

Розпочнімо з того, що таке принцип незалежності?

У Загальному кодексі правил для адвокатів держав Європейського співтовариства наголошується на незалежності адвоката, під якою розуміється недопустимість підпорядкування адвоката будь-кому при виконанні своїх професійних доручень, впливу третіх осіб. Про яких саме третіх осіб йдеться мова? Перш за все маються на увазі усі органи виконавчої та законодавчої влади, адже якщо адвокат буде підпорядкований міліції, прокуратурі чи суду, то він не зможе здійснювати свого призначення і стане лише безправним посередником між владою та людьми. Також адвокат має бути звільнений від втручання будь-яких громадських об'єднань. Жодна політична партія чи громадський рух не можуть впливати на діяльність вищезазначеного соціального інституту.

Чималу роль відіграє незалежність адвоката навіть від свого клієнта. Тут виникає доволі логічне запитання «навіщо?» адже вони і так об'єднані спільним завданням. Та насправді адвокат завжди має діяти неупереджено, щоб не втратити довіру третіх сторін та судів. Саме без цієї незалежності від клієнта не може бути гарантій якісної роботи адвоката.

Як саме реалізовується цей принцип на практиці?

Закон «Про адвокатуру» встановлює певні гарантії принципу незалежності в адвокатській діяльності. Зокрема, ст. 10 Закону містить заборону будь-якого втручання в адвокатську діяльність, ст. 9 – заборону розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці. У новому Кримінальному кодексі України передбачено відповідальність за будь-яке втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397).

Кому і чому вигідно завадити незалежності адвоката?

Завадити реалізації незалежності вигідно зацікавленій у тій чи іншій справі стороні. Це можуть бути як і представники державної влади, так і фізичні чи юридичні особи, що бажають «обійти» закон, отримавши від цього певну вигоду. Тому вони намагаються різними шляхами вплинути на діяльність захисника за допомогою прогалинв законодавстві, тиску, шантажу, підкупу та ін..

Яким же чином адвокат може захиститися від спроб позбавити його незалежності?

По-перше, це створення адвокатських об'єднань. Вони являють собою реальну силу, яка здатна протидіяти незаконному втручанню та тиску на адвоката. Самоврядування завдяки своїй незалежності та неупередженості має вагоме значення для безперешкодного виконання покладених на захисника функцій.

По-друге, це потужна законодавча база. На сьогоднішній день існує чимало документів, угод та положень, що сприяють реалізації принципу незалежності. Це Закон про адвокатуру, Загальний кодекс правил для адвокатів держав Європейського співтовариства, основні положення про роль адвокатів прийняті конгресом ООН від 1990 року, рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи від 25.11.2000, та інші. Аналізуючи ці джерела ми можемо класифікувати їх якмогутню правову базу, покликану захищати незалежну діяльність адвоката.

По-третє, належне фінансове забезпечення. Юридична практика має давати адвокату чималі кошти для існування. Якщо цих коштів недостатньо, його незалежність викликає загрозу. У цьому відношенні важливу роль відіграють морально-етичні якості захисника.

По-четверте, стійкі моральні якості адвоката. Вони допомагають уникнути таких несприятливих соціальних явищ як хабарництво, що у свою чергу веде до необ'єктивного ставлення до справи та в подальшому впливає на долю підзахисного. Правила адвокатської етики гарантують нерозголошення адвокатської таємниці, що також є досить суттєвим та важливим для цілковитої незалежності.

Розглядаючи принцип незалежності інституту адвокатури у світовому вимірі можемо спостерігати наступні закономірності. У менш розвинутих країнах незалежність не завжди є реальною, основними причинами цього є відсутність належного фінансування і слабка законодавча база. В Європі прослідковується прямо протилежна тенденція. Там достатньо правових та фінансових ресурсів щоб адвокатські функції мали змогу реалізуватися належним чином. Україна як європейська держава також реально втілює в життя незалежність як один із принципів діяльності адвокатури. «Стандарти незалежності юридичної професії МАІО» згідно з 8п проголошують що: «Жоден адвокат не може піддаватися кримінальним, цивільним, адміністративним чи іншим санк-

ціям або погрозам їх застосування через те, що він надавав поради чи представляв інтереси клієнта згідно з законом» Це є ще одним свідченням того що інститут адвокатури належно захищений від тиску та залякувань.

Отже, більшість етичних правил юридичної професії впливають із принципу незалежності. Адвокат повинен бути незалежним фізично, духовно і матеріально. Він повинен утримуватися від будь якої діяльності, яка може перешкодити дотриманню вищезазначеного принципу. Держава, у свою чергу, створює правові засади, що сприяють реалізації незалежності, проте не втручається у діяльність адвокатури.

Ващенко Ю.Ю.

студентка 4-го курсу факультету права, гуманітарних і соціальних наук Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Адвокатура в Україні, як основний правозахисний інститут, займає чільне місце у правозахисній системі. Правозахисну діяльність адвокатури як інституту, що здійснює цю діяльність на професійній основі, утверджено статтею 59 Конституції України та вказаними в ній спеціальними функціями щодо забезпечення права кожного на правову допомогу, правовий захист від обвинувачення і надання правової допомоги під час вирішення справ у судах та інших державних органах.

До літа 2012 року, в своїй діяльності адвокатура керувалася Законом України «Про адвокатуру» 1992 року. Не зважаючи на зміни, які були внесені, цей нормативно-правовий акт не враховував сучасних тенденцій розвитку та функціонування адвокатури. Тому, нормативна база адвокатської діяльності потребувала оновлення. І, нарешті, 5 липня 2012 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і довгоочікувана реформа зайшла в активну стадію. Цей закон зберіг позитивні напрацювання попередніх проектів, урахував нові доктринальні положення Кримінального процесуального кодексу, які, зокрема,

передбачають посилення ролі адвокатів, а також демократичні європейські стандарти щодо організації діяльності адвокатури.

Новий закон має низку нововведень, окремими з яких є:

- вимога про проходження обов'язкового стажування перед отриманням свідоцтва про право займатися адвокатською діяльністю. Така вимога є досить обґрунтованою, адже сфера права є багатогранною, і тому не кожна особа, яка має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права та яка склала кваліфікаційних іспит, уявляє нюанси, які існують у діяльності адвоката. Проходження стажування матиме позитивний результат, оскільки в стажиста буде наставник (адвокат), який допоможе краще зорієнтуватися в особливостях майбутньої професійної діяльності;

- чітко визначено три організаційні форми адвокатської діяльності: 1) індивідуально. При цьому, адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, є самозайнятою особою; 2) у межах адвокатського бюро. Адвокатське бюро є юридичною особою, що створене одним адвокатом, який діє на підставі статуту; 3) у межах адвокатського об'єднання. Адвокатське об'єднання є юридичною особою, що створене шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників), що діє на підставі статуту.

- врегульовано питання про повноваження на підписання договорів про надання правової допомоги, можливість залучення на договірних засадах інших адвокатів до виконання договорів про надання правової допомоги, укладених адвокатським бюро чи адвокатським об'єднанням.

- законодавчо врегульовано питання, пов'язані з адвокатським запитом. Зараз серед підприємств, установ та організацій поширена практика необґрунтованих відмов у наданні інформації на адвокатський запит. Прийнятий Закон вирішив цю проблему, запровадивши адміністративну відповідальність за такі дії. Законом чітко встановлено строки надання інформації на адвокатський запит;

- розширено коло осіб, на яких поширюється обов'язок збереження адвокатської таємниці. До адвокатської таємниці віднесено будь-яку інформацію про клієнта, що стала відомою під час виконання адвокатом професійних обов'язків, у тому числі питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, та інформація, що зберігається на електронних носіях;

- та інші.

З вищенаведеного новий закон можна охарактеризувати як позитивний, який конкретизував права та гарантії професійної діяльності адвоката порівняно з минулим Законом України «Про адвокатуру», адвокатський запит стає дієвим інструментом в роботі адвоката. Новий закон дає визначення ордера адвоката, конкретизує вимоги до договору про надання правової допомоги, описані процедури залучення адвоката до дисциплінарної відповідальності та ін.. Але як будь-якому новому є і мінуси, що полягають в великій кількості недомовок, наприклад, щодо процедури реєстрації адвокатами адвокатських бюро як самостійних юридичних осіб, їх оподаткування, соціального захисту. Неврегульована процедура розкриття адвокатської таємниці, хоча Закон і закріпив, на кого поширюється обов'язок збереження адвокатської таємниці, а хто може розголошувати цю інформацію чи за письмовою заявою клієнта, чи документи можуть втратити статус адвокатської таємниці, не вказано.

Необхідно, щоб клієнт сам розпоряджався долею інформації про себе, а не врегульованість питання про розкриття адвокатської таємниці уможливило недобросовісне використання цієї норми правоохоронними органами, зокрема отримання таких заяв під примусом та без участі адвоката.

Отже, адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності. Тому вказані вище проблеми мають бути вирішені в максимально короткий термін. Адвокатура здійснює свої повноваження як посередник між особою й судом, забезпечуючи надійний захист прав і основоположних свобод людини в усіх сферах суспільного життя.

Вітер А. В.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ АДВОКАТІВ

Реформування інституту адвокатури відбулося з прийняттям Верховною Радою України 5 липня 2012 року Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Цей закон вніс багато змін, які серед інших стосуються й вимог до осіб, які хочуть займатися

адвокатською діяльністю. До особистості адвоката за ст. 6 встановлюються такі вимоги:

- повна вища юридична освіта;
- володіння державною мовою;
- стаж роботи в галузі права не менше 2 років (після отримання повної вищої юридичної освіти);
- складання кваліфікаційного іспиту;
- проходження стажування (крім випадків встановлених ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»);
- складання присяги адвоката України ;
- наявність свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Нововведенням є вимога про проходження обов'язкового стажування перед отриманням свідоцтва про право займатися адвокатською діяльністю. Таке стажування є перевіркою готовності особи, що вже склала кваліфікаційний іспит, самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Стажуватися майбутній адвокат буде протягом 6 місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону. Керівником стажування може бути адвокат з не менш ніж 5-літнім досвідом роботи. Від проходження стажування звільнятимуть тих, хто на день звернення із заявою про допуск до кваліфікаційного іспиту мав стаж роботи помічником адвоката не менше одного року за останні два роки. За результатами стажування керівник має скласти звіт і направити його на розгляд ради адвокатів регіону. Пройти стажування можна протягом трьох років після успішного складання кваліфікаційного іспиту, саме стільки діє свідоцтво про проходження кваліфікаційного іспиту.

Адвокатом не може бути особа, яка:

- має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі;
- визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною;
- позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, – протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю;
- звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядуван-

ня за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, – протягом трьох років з дня такого звільнення.

Право займися адвокатською діяльністю зберігається за особами, які одержали таке право до набрання чинності ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Свідоцтва про право займатися адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України, видані до набуття сили цього Закону, є чинними і не підлягають обміну або заміні.

Законом сформульовані вимоги щодо неумісності адвокатської діяльності з деякими іншими видами діяльності. Так, несумісною з діяльністю адвоката є:

- робота на посадах, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 4 ЗУ «Про заходи щодо попередження і протидії корупції» (йдеться про держслужбовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування, тобто, приміром, народний депутат не зможе займатися адвокатською діяльністю);

- військова або альтернативна (невійськова) служба;
- нотаріальна діяльність;
- судово-експертна діяльність.

У разі виникнення таких обставин адвокат у триденний термін від дня їх виникнення має подати до ради адвокатів свого регіону заяву про припинення адвокатської діяльності.

Адвокати, які на день набрання чинності Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», обіймали посади або здійснювали діяльність, несумісну з діяльністю адвоката протягом 90 днів з дня набуття сили чинності цього Закону, повинні були письмово повідомити кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури за місцем отримання свідоцтва про існування обставин несумісності.

Гайдашук К.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Адвокатська діяльність, як і будь-яка інша, має ряд основних положень, які визначають її фундаментальні особливості як правозахисної діяльності, що ведеться не лише в Україні, але і в

цілому світі. Вона є особливою в своєму роді, так як виступає не лише як та, що спрямована на захист позитивного права держави, а скоріше природнього права. Дослідивши це питання ми зможемо глибше зануритись в специфіку роботи адвоката, що стосується не лише відстоювання професійно-юридичної законності та справедливості, але й деонтологічності процесу роботи з клієнтом, що найповніше відображається в принципах.

Тому в цій роботі розглядатимуться принципи діяльності адвокатури в Україні, а також сучасні проблеми, що стосуються цього питання та визначення можливих перспектив.

В статті 4 п. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вказано: «Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів». Принцип верховенства права та законності адвокатської діяльності визначається тим, що допомогу своїм клієнтам адвокати повинні надавати лише законними способами, домагатися додержання тих прав, свобод та інтересів людини, які визначені чинним законодавством України та міжнародно-правовими актами, ратифікованими Україною.

Незалежність адвокатів при виконанні своїх функцій полягає перш за все у незалежності адвокатури від органів виконавчої та судової влади і об'єднань громадян. Закон України «Про адвокатуру...» встановлює певні гарантії принципу незалежності в адвокатській діяльності. Зокрема, ст. 10 Закону містить заборону будь-якого втручання в адвокатську діяльність, ст. 9 – заборону розголошувати відомості, що становлять предмет адвокатської таємниці. У новому Кримінальному кодексі України передбачено відповідальність за будь-яке втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397).

Принцип конфіденційності – один з найважливіших принципів, тому що у процесі надання адвокатом правової допомоги, здійснення захисту і представництва, на нього покладають певні зобов'язання щодо нерозголошення інформації, яка стає йому відомою у зв'язку з виконанням професійної діяльності.

Стаття 4 п. 3 ЗУ «Про адвокатуру...» також гласить, що «Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності)». Адвокатські об'єднання діють на засадах добровільності, само-

врядування, колегіальності та гласності. Реєстрація адвокатських об'єднань провадиться у Міністерстві юстиції України в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Пункти 2 і 4 цієї ж статті говорять про права адвокатів України та іноземних адвокатів на проведення діяльності за межами власної держави. Вказується, що всі дії адвокатів не повинні порушувати норми законодавства іноземних територій та міжнародних договорів, і здійснюватись у визначеному порядку.

Головна проблема сучасної адвокатської діяльності пов'язана з проблематикою співвідношення понять права і закон. Як підкреслює С. П. Головатий: «вже досконало опрацьовано нашими зарубіжними колегами і що вже давно стало класичним здобутком у розумінні й тлумаченні верховенства права виключно в рамках доктрини права, відповідно до якої верховенство права у сучасному розумінні – це сучасний закон природи». Між тим, на думку інших науковців і практиків, саме верховенство закону, радше ніж права, повинне домінувати; принцип законності як принцип, що домінував у радянській науковій та практичній традиції права, не втратив своєї актуальності. Як видається, для адвоката зазначена дилема в адвокатській діяльності вирішується на користь верховенства права як з філософсько-правових, так і практичних міркувань: цей принцип відображає природно-правове праворозуміння адвоката, пропонує ширші можливості захисту прав клієнта, зокрема в контексті їх захисту як прав людини, що не залежать від волі держави. Таким чином, право стає обґрунтованою, конкретною й домінуючою (понад закон) цінністю адвокатської діяльності.

З погляду науки, зокрема філософії права, узагальнення вчення про принципи адвокатської діяльності є практично актуальним, перспективним для розвитку адвокатури. В свою чергу Н. М. Баканова зосереджує увагу на особливу роль «в цьому питанні саме моралі в їх формуванні, яка заснована на основі тісного взаємозв'язку норм і принципів права з нормами та принципами моралі, що пояснюється сукупністю сфер їх врегулювання». На її думку, «врахування в процесі правотворчості вимог справедливості призводить до появи легітимного права, а їх одночасна реалізація в процесі судочинства свідчить про справжнє здійснення правосуддя». Дотримання ж справедливості особливо активно сприятиме реалізації верховенства права, що в свою чергу відображатиметься позитив-

ними результатами діяльності як сторони захисту у судовій справі, так і об'єктивністю розгляду спірного питання судом.

Узагальнення та дослідження принципів може бути конкретизоване в контексті філософії адвоката (наприклад, у контексті дослідження філософії правосуддя). Малодослідженим є питання використання принципів у практичній правозахисній діяльності адвоката. Чимало науковців зосереджуються винятково на принципах законності та справедливості, проте практика доводить наявність інших в адвокатській діяльності.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що принципи адвокатської діяльності варті суттєвого дослідження в процесі утвердження прав та свобод людини і громадянина, так як вони є не лише законними, але й ціннісними орієнтирами в роботі адвоката.

Ганбаров Е. Т.

студент 2-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

15 серпня 2012 року набув чинності Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якого була сформована нова система органів адвокатського самоврядування які, самостійно вирішують питання формування високопрофесійного адвокатського корпусу, встановлення професійних стандартів та етичних вимог до здійснення адвокатської діяльності, представництва і захисту загальних інтересів адвокатів, співпраці адвокатури з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами, фінансування діяльності органів адвокатського самоврядування.

Адвокатське самоврядування – це право та спроможність органів адвокатського самоврядування в межах закону здійснювати регулювання й управління справами, які належать до їхньої компетенції.

Адвокатське самоврядування в Україні здійснюється на 2 рівнях: регіональному та національному. На кожному з цих рівнів функціонує вищий орган адвокатського самоврядування, який здійснює контроль над іншими органами адвокатського самоврядування і якому вони підпорядковуються.

Вищим органом адвокатського самоврядування регіонального рівня є конференція адвокатів регіону, на яку покладено наступні обов'язки: обирати голову та членів ради адвокатів регіону, обирати делегатів на з'їзд адвокатів України, обирати представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України та ВКДКА, визначати кількість членів кваліфікаційної і дисциплінарної палат КДКА, затверджувати штатний розпис і кошторис ради адвокатів регіону, КДКА, і приймати інші рішення відповідно до цього Закону.

Наступним органом адвокатського самоврядування регіонального рівня є рада адвокатів регіону, яка виконує функції адвокатського самоврядування у період між конференціями адвокатів регіону, але рада адвокатів регіону підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону. До функцій ради адвокатів регіону віднесено: представляти адвокатів регіону, забезпечувати проведення конференції адвокатів регіону та виконання рішень конференції адвокатів регіону, здійснювати контроль за їх виконанням, приймати присягу адвоката України, забезпечувати внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України.

Наступним органом адвокатського самоврядування регіонального рівня є ревізійна комісія, яка здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю ради адвокатів регіону та КДКА. Ревізійна комісія адвокатів регіону, як і рада адвокатів регіону є контрольований орган, тобто вона підконтрольна і підзвітна конференції адвокатів регіону. Характерною особливістю ревізійної комісії є те, що за результатами перевірок складає висновки, які подає на розгляд та затвердження конференції адвокатів регіону. Ревізійна комісія адвокатів регіону може подавати результати перевірок Раді адвокатів України та з'їзду адвокатів України.

З метою визначення рівня професійних знань та навиків осіб, які мають намір займатися адвокатською діяльністю, а також вирішенню питань про притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності діє кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – КДКА). КДКА діє у складі кваліфікаційної та дисциплінарної палат. Кваліфікаційна палата утворюється у складі не більше дев'яти членів, дисциплінарна – не більше одинадцяти членів палати. До повноважень КДКА належать: організація та проведення кваліфікаційних іспитів, прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту, прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокат-

ською діяльністю, здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;

Вищим органом адвокатського самоврядування України є з'їзд адвокатів України. Бути членом з'їзду адвокатів України можуть делегати, які обираються конференціями адвокатів регіонів. До повноважень З'їзду адвокатів України віднесено: обирання керівництва(голови і заступників голови) і членів Ради адвокатів України, ВКДКА, Вищої ревізійної комісії адвокатури, затвердження правил адвокатської етики, затвердження положення про Раду адвокатів України, ВКДКА, Вищу ревізійну комісію адвокатури, розгляд та затвердження звітів Ради адвокатів України, ВКДКА, висновків Вищої ревізійної комісії адвокатури, призначення трьох членів Вищої ради юстиції, затвердження кошторису Ради адвокатів України, кошторису ВКДКА, затвердження звіту про їх виконання, здійснення інших повноважень відповідно до цього Закону. Рішення з'їзду адвокатів України приймаються шляхом голосування більшістю голосів делегатів, що беруть участь у з'їзді.

Наступним органом адвокатського самоврядування національного рівня є Рада адвокатів України, яка як і Рада адвокатів регіону, виконує функції адвокатського самоврядування, але вже між З'їздами адвокатів України. До складу Ради адвокатів України входять тридцять членів: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, та голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України.

Наступним органом адвокатського самоврядування національного рівня є Вища ревізійна комісія адвокатури, яка здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю рад адвокатів регіонів, Ради адвокатів України, КДКА, ВКДКА, діяльністю ревізійних комісій адвокатів регіонів. Основним напрямком роботи Вищої ревізійної комісії адвокатури є перевірки, за результатами яких складає висновки, які подає на розгляд та затвердження з'їзду адвокатів України, іноді може подавати результати перевірок Раді адвокатів України та ВКДКА.

Заключним органом адвокатського самоврядування національного рівня є Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури(ВКДКА). Даний орган є колегіальним, мета якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. ВКДКА підпорядковується З'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України. До складу

ВКДКА входять тридцять членів: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України. Розглянувши скарги на рішення, дії або бездіяльність КДКА, ВКДКА має право: залишити скаргу без задоволення, а рішення КДКА без змін, змінити рішення КДКА, скасувати рішення КДКА та ухвалити нове рішення, направити справу для нового розгляду до відповідної КДКА та зобов'язати КДКА вчинити певні дії.

Отже, згідно нового Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», була реформована система органів адвокатського самоврядування, яке вже існувало згідно Закону України «Про адвокатуру» від 1992 року. На сьогодні ми бачимо, що на органи адвокатського самоврядування покладено велика кількість роботи: прийняття і затвердження положень, правил, кошторисів і т.д. Тобто можна стверджувати, що для повноцінного функціонування дана система органів самоврядування ще не готова, так як ще не до кінця і нечітко зроблені і підготовлені необхідні підготовчі етапи для налагодженої роботи органів адвокатського самоврядування. Насамперед, необхідно вже чітко розуміти хто буде керувати кожним цим органом, наскільки швидко і найбільш головне правильно виконає необхідні завдання і задачі, бо від цього залежить наскільки налагодженою і спрацьованою буде система і наскільки вона актуально її викликати довіру суспільства і всього адвокатського товариства взагалі.

Герасимчук І.В.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБИСТІ ЯКОСТІ АДВОКАТА

Актуальність теми зумовлена стрімким зростанням юридичної науки як регулятора усіх суспільно-політичних відносин та актуалізацією роботи адвоката в сьогоденні. Незважаючи на велику чисельність молодих фахівців в галузі права, не кожен юрист здатний реалізувати себе в адвокатській діяльності, адже роль захисника потребує певного набору особистих якостей.

Мішель де Монтень вважав, що бути адвокатом – це складне витончене мистецтво. Крім професійних навичок, знань, потрібно мати особисті якості, вроджені і бути покликаним Богом.

Серед дослідників, які вивчали дане питання слід відзначити М.І. Снікеєва, В.Л. Васильєва, Ю.В. Чуфаровського, які з основних аспектів в діяльності адвоката виділяють соціальний і вважають, що він є найнеобхіднішим в адвокатській діяльності.

Важливе значення в адвокатській діяльності відіграє соціальний аспект, який визначається вмінням адвоката визнавати людину найвищою цінністю у світі, поважати її гідність та моральні переконання, здійснювати правовий захист обвинувачуваного індивіда для вирішення конфліктного непорозуміння між суспільством та особистістю.

Отже, соціальний аспект в діяльності юриста говорить і підкреслює соціальну значущість необхідності такої професії, яка зародилася ще в Стародавньому Римі.

Соціальний аспект адвокатської діяльності виражається в скрупульозному призначенні адвоката – захищати не протиправне діяння, а насамперед особу, як суб'єкта відносин. Адвокат водночас юрист і консультант, який допомагає людям в питаннях правового характеру, при цьому він повинен грамотно вести прийом громадян, бути фахівцем в галузі питання, що їх хвилюють, вміти детально розібратися в ситуації, розглядати матеріали справиз правової точки зору і під кутом підзахисного (клієнта).

Таким чином, адвокат виступає своєрідною ланкою, яка пов'язує суспільство із правопорушником з першої зустрічі підзахисним і до розгляду справи в суді.

Згідно ст. 3 Закону України «Про адвокатуру» діяльність адвоката регулюється Конституцією України, іншими законодавчими актами і статутами адвокатських об'єднань. Крім цього свою діяльність в соціумі захисник повинен здійснювати керуючись Правилами адвокатської етики.

Згідно зі ст. 59 Конституції України найважливіша соціальна функція адвокатської діяльності полягає в тому, що адвокат забезпечує право на захист від обвинувачення та надає правову допомогу при вирішенні справ у судах та інших державних органах.

Під час допитів адвокат повинен добре вивчити особистість підзахисного, його психологію, мотив, причини й умови скоєння злочину. Дати рекомендації як себе вести під час першого допиту.

При цьому повинен логічно, не суперечуючи законам, обмірковувати власну лінію захисту.

Захисникові необхідно вміти бачити в людині, яка скоїла протиправне діяння, позитивні риси. Вміти знаходити з доказів, які можуть становити велику кількість такі, які зуміють, допоможуть доказати невинність обвинуваченого, або хоча б пом'якшити його вину. Адже саме в особі адвоката суспільство як би надає руку допомоги підозрюваному.

Під час розгляду справи в суді адвокат виховує, зміцнюючи-вдосконалює ставлення, почуття законності підсудного, а не тільки відстоює його інтереси. При цьому прогнозує майбутню поведінку обвинуваченого як соціально корисну суспільству.

Крім цього соціальний аспект діяльності адвоката наповнений гуманізацією, переконаннями громадян, які схильні до скоєння протиправного діяння підкорятися закону, дотримуватися норм, які є загальноприйнятими і сформовані на основі цінностей, що виробленні людською життєдіяльністю. Адвокат беручи участь в судовому процесі і оцінюючи вчинки людей, розкриваючи їх суть, психологічний зміст повинен мати наявні моральні якості. А це говорить про те, що захисник необхідно щоб був чесним, принциповим, здійснювати свою діяльність згідно із законом.

Можна погодитися з О. Купрієнком, який зазначав, що готовий землю гризти, якщо людина невинна, і доводити всім своїм єством недоведеність вини, незалежно від того, платять йому за це гроші чи ні.

Під час адвокатської діяльності важливе значення відіграють якості адвоката: справедливість, тактовність, гуманізм, доброзичливість, чуйність, намагання встановити істину, організаторські здібності, вміння чітко формулювати власні думки, узагальнювати інформацію, оригінально підходити до розв'язання завдань, розвинуті комунікативні здібності, емоційна-вольова стійкість, здатність витримувати тривожні стани тощо.

Таким чином слід зазначити, що діяльність адвокатури зуміла затвердитися в минулому і посісти однозначно визначне місце в сучасному суспільстві. Але суть призначення його залишається постійною – захист прав і інтересів громадян. Справжній адвокат пам'ятає, що кожна людина – індивідуальність й до кожного індивіда є свій підхід і саме його покликання знайти цей підхід щоб зрозуміти істинність соціального конфлікту й доказати свою правоту під час судових дебатів.

Дуда Х. Р.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ СТАЖУВАННЯ В АДВОКАТУРІ

З прийняттям 5 липня 2012 року ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» інститут стажування отримав своє нове якісне відображення в дефінітивному контексті через формальне закріплення, оскільки до його прийняття у Законі «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 року проходження стажування взагалі не передбачалось у порядку допуску до адвокатської діяльності. В українській правовій думці він існував лише у наукових працях, публікаціях, статтях вчених-адвокатів та адвокатів-практиків, які зазначали, що обов'язок проходження стажування є однією із актуальних проблем реформування адвокатури в Україні. Тому введення інституту стажування є значним кроком української адвокатури до підвищення рівня правової допомоги та захисту адвоката, підготовленості адвоката до професійної діяльності. Інститут стажування від моменту внесення Президентом України законопроекту на розгляд Верховної Ради України до його прийняття зазнав значних змін.

По-перше, було змінено назву статті. Було враховано думку Пилипенко В.П. і назву статті було доповнено словом «Стажист адвоката».

По-друге, було виключено абзац третьої частини другої, який містив інформацію про те, що стажист адвоката зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю.

По-третє, у пункті 2 частини сьомої слова «повторне стажування» замінити словами «продовження стажування на строк від одного до трьох місяців», незважаючи на те, що за такої ситуації між першою та сьомою частинами виникає внутрішня неузгодженість, що не відповідає принципу верховенства права (стаття 8 Конституції України).

По-четверте, було враховано пропозицію викласти частину восьму у такій редакції: «8. Рішення ради адвокатів регіону про продовження стажування може бути оскаржено стажистом адвоката або керівником стажування протягом тридцяти днів з дня його отримання до Ради адвокатів України або до суду. За наслідками

розгляду такої скарги Рада адвокатів України або суд можуть прийняти рішення про відмову в її задоволенні або скасувати рішення ради адвокатів регіону та зобов'язати її видати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю».

Законодавець допустив деякі прогалини у становленні інституту стажування, а саме:

- норми про стажування майбутніх адвокатів не передбачають оцінки достатності приділеного часу, та, взагалі, наявності місця для практики в офісі адвоката чи адвокатського об'єднання.
- не зазначено також, хто оплатить роботу стажиста – керівник стажування чи держава.
- в законі не передбачено звільнення від стажування осіб, що займалися юридичною діяльністю, наприклад нотаріуса чи судді, який вирішив перекваліфікуватися в адвоката.

Для вирішення цих проблем я пропоную внести зміни до положення «Про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю», що регламентуватимуть більший строк проходження стажування (1 рік), а також визначити місце проходження стажування і включити в список місць стажування суд та правоохоронні органи. Внести в положення основні пункти Програми проходження стажування, що стали б орієнтиром для складання повної програми. Потрібно чітко визначити коло осіб, які повинні звільнитися від стажування, у зв'язку з наявністю достатнього досвіду роботи у юридичній сфері.

Міжнародні стандарти інституту стажування припускають неоднозначне його становище, оскільки у країнах Західної Європи, шляхом яких пішла і Україна, передбачається обов'язковий його характер. Спираючись на досвід провідних держав у Західній Європі, можна стверджувати, що інститут стажування займає важливе значення у підготовці кандидата до професійної діяльності. Також слід зазначити, що стажування у країнах Західної Європи є досить тривалим. У Франції він займає близько двох років, у Німеччині протягом 2-3 років, у Італії стажування проходить близько року, після чого практикант отримує атестат, який дозволяє йому працювати самостійно у нескладних категоріях справ. Найбільш дієвим інститут стажування є у Польщі. Закон про адвокатуру у польській державі встановив, що адвокатське стажування триває 4 роки, причому не менше одного року у суді, нотаріаті, державному господарсько-

му арбітражі та інших органах правової охорони за направленням окружної адвокатської ради, що могло б стати гарним прикладом для України. Стажування закінчується адвокатським іспитом. При не складанні іспиту, він може бути повторений, у визначений строк. Хоча цей процес є досить довготривалим, але він приносить позитивні результати, оскільки адвокатські стажисти будуть мати практичні знання майже у всіх сферах юридичної діяльності.

У країнах СНД, зокрема у Російській Федерації адвокатура носить факультативний характер, у Вірменії проходження стажування зараховується до загального стажу за юридичною спеціальністю, який повинен складати 2 роки, у законодавстві Азербайджану взагалі не передбачено інституту стажування і лише у Молдові та Республіці Білорусь цей інститут носить обов'язковий характер, що зумовлено впливом Західної Європи. Можна зробити висновок, що у країнах СНД інститут стажування не має великого значення та не є обов'язковою вимогою до осіб, які виявили бажання стати адвокатом. В США взагалі він не передбачений.

Отже, не зважаючи на численні недоліки, допущені законодавцем, інститут стажування став відображенням переходу інституту адвокатури України на новий щабель розвитку. При подальшому внесенні змін і доповнень до закону потрібно враховувати практику європейських країн, зокрема Польщі.

Жекало І.С.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ АДВОКАТІВ: ПСИХОЛОГІЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до положень статті 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року до видів адвокатської діяльності відносяться: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої

передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні та ін. Практична діяльність захисника є досить складною, а тому вимагає високого рівня комунікативної компетентності, якого можливо досягнути тільки за допомогою цілеспрямованого розвитку комунікативних та ораторських здібностей. Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що на якість спілкування адвокатів суттєво впливають такі компоненти, як: загальна ерудиція, інтелект, ораторські та комунікативні здібності. А тому правильним буде розгляд саме психологічно – правових аспектів розвитку комунікативних здібностей адвокатів. Проблеми комунікативної діяльності адвоката неодноразово розглядали у своїх наукових працях такі видатні українські науковці, як Т.В. Варфоломєєва, О.І. Жуковська, О.Д. Святоцький, Д.П. Фіолевський, В.П. Шибік, Б.Г. Ананьєв, І.Д. Бех, Л.Г. Божович, Л.С. Виготський, А.Г. Ковальов, В.Н. Мясіщев, К.Д. Ушинський.

Запорукою успіху роботи адвоката є його вміння спілкуватися з людьми: будувати правильні взаємостосунки з підзахисним, слідчим, прокурором, судом та іншими учасниками кримінального процесу. Комунікативність дозволяє адвокату більш глибоко проаналізувати психологічні причини здійснення злочину, охарактеризувати особу обвинуваченого, дослідити характер позитивних і негативних обставин і причини конфліктних ситуацій, що виникають у ході судового розгляду справи та ін.

В.Л. Васильєв зазначає, що для всіх юридичних професій однією з головних сторін діяльності є комунікативна, яка включає налагодження контакту юриста з іншими фізичними особами в цілях здійснення професійних обов'язків. На практиці комунікативний аспект діяльності адвоката проявляється в: 1) комунікативно-психологічному контакті адвоката з підзахисним або з клієнтом при першій зустрічі і на всіх інших стадіях судових процесів; 2) при комунікативно-психологічних контактах зі складом суду та іншими учасниками судового процесу у всіх судових інстанціях; 3) збереженні адвокатської таємниці. Психологами доводиться така точка зору, що успіх комунікативної діяльності багато в чому залежить від такого чинника, як сумісність людей, під якою розуміють процес взаємної адаптації функціональних, комунікативних і особистісних якостей осіб. У комунікативній діяльнос-

ті адвоката вказане психологічне явище має важливе значення, оскільки на принципі сумісності ґрунтується вибір обвинуваченим захисника, психологічний підхід захисника до обвинуваченого і встановлення з ним психологічного контакту. Існує ряд чинників, які сприяють виникненню сумісності в діяльності адвоката. До них відносяться: а) комплекс індивідуально-психологічних якостей захисника і обвинуваченого; б) професійні навички захисника, визначувані знаннями, вміннями, досвідом; в) загальна і професійна культура адвоката; г) правильне розуміння захисником свого процесуального положення. Останнє має важливе значення тому, що за наявності чітко вираженої односторонньої функції, виконуваної адвокатом у процесі, необхідно вміло поєднувати захист законних інтересів обвинуваченого з інтересами правосуддя. У процесі судових засідань адвокати часто розраховують на пробудження відчуттів у слухачів. Захисники можуть детально і багатослівно описувати страждання, переживання, муки обвинуваченого. Таким чином, активізується психологічний механізм патії (від англ. «співчуття», «співпереживання», «уміння поставити себе на місце іншого»): слухачі переживають почуття, у них виникає співчуття, природне бажання чимось допомогти, полегшити страждання. Буває, що оратор пропонує слухачам у думках поставити себе на місце особи, про яке ведеться мова, уявити, що вона могла відчувати у момент здійснення цієї події. Однак, деякі регіони в нагнітанні відчуттів можуть викликати протилежний ефект у слухачів.

І, нарешті, неможливо говорити про обґрунтованість, доведеність та доказовість судової промови без належно-логічно побудованої аргументації та критики. Без цього жодна промова не матиме переконливого впливу, якщо вона не буде ретельно підготовлена судовим оратором. Процес підготовки судової промови зазвичай поділяють на чотири етапи: 1) збирання матеріалів; 2) їх аналіз; 3) систематизація; 4) письмова підготовка промови. Деякі юристи вважають за потрібне повністю викладати текст промови на папері, інші, ґрунтуючись на знанні матеріалів справи, розраховують на власні ораторські здібності та натхнення, й зовсім не пишуть промов. Усе залежить від індивідуальних здібностей та уподобань юриста та від кожної окремої судової справи. Адже в складних, багатоепізодних справах навіть найталановитіший юрист не обійдеться без опорних записів щодо матеріалів справи.

Таким чином, вдалося побачити що комунікативна діяльність адвоката має важливе значення в практичній діяльності захисників. Тому для того, щоб підвищити рівень комунікативних здібностей адвокатів, потрібно: По-перше: у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів, які готують юристів запровадити активні форми навчання, які будуть спрямовані на розвиток комунікативних здібностей у студентів, необхідних для подальшого виконання комунікативної діяльності у майбутньому; По-друге: для виявлення психологічної та комунікативної готовності адвокатів щорічно проводити тестування та практичні заняття для захисників. Обов'язок по проведенню тестування адвокатів покласти на обласні колегії адвокатів, яким надати право видавати довідку адвокатам щодо їх психологічної підготовки та підвищення ораторського навичку. Професійно-психологічна підготовка адвокатів значною мірою сприятиме підвищенню рівня успішності виконання професійного захисту громадян у країні. Перспективою подальшого дослідження може стати виявлення юридично-психологічних аспектів конструктивної, засвідчувальної, пошукової діяльності адвокатів.

Загика О. М.

*студент 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

З прийняттям 5 липня 2012 року, нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», було внесено зміни до діючої системи побудови адвокатури, її діяльності та статусу самого адвоката.

Зокрема щодо адвокатської таємниці, то новий закон більш детально прописав, що саме становить предмет адвокатської таємниці. Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні дого-

вору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності ч.1 ст. 22. Також новий закон розширив коло суб'єктів на яких поширюється обов'язок адвокатської таємниці, а саме обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення ч. 3 ст. 22.

В процесі захисту прав особи що звернулась до адвоката, часто останньому повідомляються конфіденційні відомості, без розголошення яких захист прав є неможливим. Саме тому законодавець, задля убезпечення адвоката від казусних ситуацій, передбачив порядок розголошення відомостей, що становлять предмет адвокатської таємниці, з письмового дозволу клієнта. Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних ч. 2 ст. 22. Окрім цього, закон передбачає можливість розголошення адвокатської таємниці, в цілях захисту адвокатом власних у випадку спору між ним та клієнтом. У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення ч. 4 ст. 22. За незаконне розголошення адвокатської таємниці, адво-

кат або інші особи які є суб'єктами адвокатської таємниці, несуть відповідальність передбачену законом ч. 5 ст. 22. Щодо відповідальності адвоката за розголошення адвокатської таємниці, то він несе дисциплінарну відповідальність, що передбачена п. 4 ч. 2 ст. 34 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Водночас законодавець більш детально прописав і гарантії адвокатської діяльності, які знайшли своє відображення в ст. 231. Професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема:

1) забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;

2) забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом;

3) проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

4) забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності;

5) адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості;

Загалом законодавець оновив існуючу систему діяльності адвокатів, зокрема і доповнив положення відносно адвокатської таємниці зокрема. Говорити як це сказалось на практиці ще не має можливості, так як конкретних яскравих прикладів ще не спостерігалось.

Кайгородов О. М.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО СТАНУ АДВОКАТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституція України закріплює право кожної людини та громадянина на захист своїх прав і свобод. Захист прав людини, насамперед, забезпечується юридичними механізмами держави. Але не менш важливими є недержавні самоврядні інститути, один з яких – адвокатура. Її основне завдання являє собою здійснення захисту, представництва й надання інших видів правової допомоги. До того ж стан адвокатури та ставлення до неї держави вказує на ступінь демократичності самої держави.

Роль адвоката в житті суспільства має достатнє значення, адже він діє не тільки в інтересах клієнта, а й в інтересах права взагалі. Однак для окремої особи адвокат має не менше значення, бо від його компетентності та професіоналізму не рідко залежить доля самої людини.

Цим пояснюється той факт, що для діяльності адвоката характерний високий рівень відповідальності, емоційного й інтелектуального напруження. Професія адвоката потребує суворих вимог щодо психіки, розумових здібностей, емоційно-вольових якостей. Робочий день адвоката часто насичений неоднаковими проблематичними ситуаціями, конфліктами, які потребують прийняття рішень правового характеру, що вже само по собі сприяє підвищеній втомленості, надлишковому роздратуванню, появі стресу.

У 2007 році було проведено дослідження, яке зазначило, що робота адвоката пов'язана з підвищеним ризиком розвитку депресії. Опитування, проведене серед адвокатів, показує, що з десяти працівників цієї спеціальності, лише четверо вважають її привабливою.

Інший дослід виявив, що більше половини опитаних адвокатів під дією перевантаження в роботі постійно перебувають у негативному психічному стані, відчувають апатію, втому, розгубленість, підвищену тривожність, малозначність, ненадійність свого соціального й професійного положення. Практично половина з них жаліється на роздратованість, головний біль, проблеми зі сном.

Варто ж розглянути адвоката не тільки як соціальну, а й біологічну істоту. Встановлено, що емоції людини призводять до змін у судинній і дихальній системах, мають вплив на сприйняття, думки, дії, активізують або «паралізують» автономну нервову систему. Емоції впливають на пам'ять, мислення, уяву, загальний розвиток. До того ж, на емоційному стані відображається уся життєдіяльність людини, минулий досвід, оцінки ситуації, що склалася.

Усе це пояснює достатньо широку розповсюдженість серед адвокатів різних психосоматичних розладів і захворювань, які виникають під дією негативних емоцій і станів. Такий вплив згубно позначається на професіоналізмі, працездатності, аналізі правових ситуацій та прийнятті рішень.

Негативний вплив можна було б значно зменшити, якби самі адвокати користувалися захисними механізмами власного розуму від зростаючого тиску нервово-психічних перевантажень, володіли б елементарними і в той же час ефективними та доступними методами нейтралізації ситуативної втоми, подоланні психічної напруги.

Отже постає питання: «Як протистояти негативним впливам на психічне здоров'я, які притаманні професії адвоката? Як зберегти високу працездатність та чіткість розуму?»

Перш за все необхідно зазначити, що професія адвоката вимагає від людини наявності певних рис характеру, які допоможуть опанувати цю спеціальність належним чином.

Якщо розвивати та удосконалювати ці якості в собі, то це сприятиме високій продуктивності, а адвокат зможе здійснювати свою діяльність без перенапруги.

По-перше, адвокат повинен опанувати норми природного права як закони Всесвіту, закони краси та природи. Юридичні норми людина створює, а норми природного права лише засвоює. Порушення законів тягне за собою юридичну відповідальність, а порушення духовного права – негативні наслідки, страждання окремої людини, а то й цілих народів.

Тому базовими елементами внутрішньої суті адвоката повинні бути:

- знання філософських законів Всесвіту;
- інтелектуальне осмислення історії, традицій, культури, релігії людства;
- дотримання норм етики юриста;

- використання загальнолюдських цінностей у своїй діяльності.

Кожен із зазначених елементів наповнює юридичну практику глибоким змістом, усвідомленням важливості власної професії, а також виконання духовного обов'язку перед людьми.

По-друге, адвокату необхідно розвивати в собі такі якості як:

- відповідальність, порядність, ерудованість;
- здатність розумно використовувати свій час;
- увагу до деталей;
- гнучкість та логічність мислення;
- ораторські здібності;
- нервово-емоційна стійкість;
- здатність впливати на оточуючих;
- вміння слухати і чути співрозмовника.

Оволодівши переліченими навичками, адвокат почуватиме себе більш впевнено, що, у свою чергу, зміцнить захисний бар'єр проти впливу стресових ситуацій.

Що стосується практичних порад, то варто описати деякі прості методи, які допоможуть зняти емоційну напругу, покращать самопочуття. А це матиме позитивний вплив на якість роботи.

Перша проста порада: зробіть непланову перерву та відпочиньте, якщо дозволяють умови. Об'єктивно оцініть ситуацію, у якій Ви опинилися. Хоча б на деякий час не будьте максималістами по відношенню до себе. Як правило, перебуваючи в негативному психічному стані, ми не помічаємо, що він викликаний не тією ситуацією, у якій ми опинилися, а нашим ставленням до неї.

Згадайте, як Ви вже виходили зі скрутного становища, згадайте пережиті раніше почуття радості, коли Ви справлялися з труднощами і на цьому фоні подивіться на себе зі сторони. Ви відчуєте в собі сили. » Навіть після нищівної поразки, – писав Г. Сельє, – боротися з гнітючою думкою про невдачу найкраще за допомогою спогадів про колишні успіхи».

Відпочиньте, на деякий час відступіться від вирішення стресогенних проблем, мінімалізуйте Вашу активність, зверніть свою увагу на те, що приємно.

Позитивний ефект при виході з негативного емоційного стану надають зустрічі з близькими, або навіть незнайомими людьми, які допомагають по-іншому подивитися на світ. У такі моменти вели-

ку роль відіграють сім'я, друзі, психологічна допомога яких знімає несприятливі психічні стани.

Отже, адвокатська діяльність достатньо різноманітна і складна та має певні риси, які роблять її відмінною від багатьох інших професій. Адвокатська діяльність відрізняється широким різноманіттям розв'язуваних задач. І чим менше буде шаблонності, тим більш вірогідний правильний результат пошуку істини.

Варто зазначити, що правове регулювання всієї професійної діяльності накладає свій відбиток на кожную особистість, задіяну в цій сфері, так як характерною рисою цієї професії є висока емоційність. Часто адвокатська діяльність супроводжується негативними емоціями, необхідністю їх пригнічувати, а емоційну розрядку буває відстрочено на великий проміжок часу.

Емоції, почуття впливають на ефективність роботи адвоката. Велику роль відіграє емоційний стан у розвитку міжособистісних відносинах адвоката і клієнта, установленні психологічного контакту, взаєморозуміння.

Усе це, безперечно, вимагає розуміння даних психічних явищ, урахування цих психічних станів у комунікативних процесах.

Канушта О.С.

*студент 2-го курсу відділення загальної юридичної підготовки
Академії адвокатури України*

ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЗА АДВОКАТСЬКИМ ЗАПИТОМ

З прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закону), адвокати зіштовхнулись з новими проблемами, які на перший погляд, стають непомітними, але з початком його використання призводять до певних розбіжностей.

Мова йде про отримання інформації за адвокатським запитом. Ст.20 Закону визначає професійні права адвоката під час здійснення ним адвокатської діяльності.

Надіславши адвокатський запит відповідності до вимог Закону, надавши при цьому завірєну копію свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, адвокат має право отримати належну відповідь. Ст. 24 Закону надано визначення адвокатського запиту. Так, адвокатський запитце – письмове звернення адвоката

до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту. До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється.

Зі змісту наведеного випливає, що адвокату надається право обирати, що саме він додає до запиту: ордер, доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги

Втім, на практиці існують деякі складнощі. Адвокат отримує листа в якому зазначається, що згідно ст.26 Закону, адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Тому, для отримання зазначеної в запиті інформації необхідно надати копії документів, що підтверджують повноваження як захисника або представника особи, в інтересах якої здійснюється запит.

Постає питання, а якщо клієнт не бажає розкривати інформації про особу довірителя. У такий спосіб утворюється суперечлива ситуація, яка перетинається із межами адвокатської таємниці.

В свою чергу, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Між тим, Закон забороняє вимагати від адвоката його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею.

Законодавством передбачено відповідальність за ненадання відповіді на адвокатський запит. Так, відповідно до ст. 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Таким чином, маємо зробити висновок. Маючи належний Закон, який відповідає сучасним тенденціям розвитку суспільних відносин, все одно ми не позбулись прогалин, які на практиці, нажаль, призводять до серйозних непорозумінь. Така ситуація потребує найскорішого законодавчого вирішення, оскільки якісне правосуддя базується, виключно, на міцному правовому фундаменті.

Кісса Я. П.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НОВЕЛИ ЗУ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ» ЩОДО НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАЙНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Нарешті 5 липня 2012 року сталася довгоочікувана юристами подія – прийняття закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який вніс багато новел до регламентації адвокатської діяль-

ності в Україні. Одним із першочергових завдань для законодавця стало вдосконалення вимог щодо осіб, які виявили бажання стати адвокатом з метою допущення до адвокатури юристів з високим професійним рівнем та як наслідок надання ними висококваліфікованої правової допомоги.

Нині діючих адвокатів турбує питання, чи потрібно їм підтверджувати свій статус, на що п.2 «Перехідних положень» дає відповідь, що право на зайняття адвокатською діяльністю зберігається за особами, які отримали таке право до набрання чинності нині діючого закону, тобто свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України не підлягають обміну або заміні.

Проте принципово новими стали деякі вимоги щодо осіб, які тільки збираються вступити до адвокатського співтовариства. Однією з таких стала вимога щодо наявності повної вищої юридичної освіти. У ст. 6 Закон визначає, що повна вища юридична освіта – це повна вища юридична освіта, здобута в Україні, а також повна вища юридична освіта, здобута в іноземних державах та визнана в Україні в установленому законом порядку. Відтепер лише з моменту її отримання обраховується стаж роботи в галузі права, в той час як раніше закон закріплював необхідність вищої юридичної освіти. Тобто майбутній адвокат міг накопичувати необхідний стаж з моменту отримання ним диплому бакалавра одночасно зі здобуттям повної вищої освіти, а тепер він повинен спочатку закінчити ВНЗ. Багато фахівців висловлюють своє схвалення цієї новації, вважаючи, що це безперечно підвищить рівень професійної підготовки майбутніх адвокатів та якість надаваної правової допомоги. Але є й ті, хто ставиться до цієї зміни негативно, дана категорія осіб включає в себе здебільшого молодих спеціалістів, адже більшість випускників після отримання диплому бакалавра починають працювати за фахом одночасно із навчанням, проте тепер цей досвід практичної роботи не зараховується в якості необхідного дворічного стажу в галузі права для отримання права на складання кваліфікаційного іспиту.

Порівняно зі старою редакцією закону значно докладніше регламентовано вимоги щодо несумісності. Таким чином несумісною з діяльністю адвоката визнається робота на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України «Про за-

сади запобігання і протидії корупції», військова або альтернативна (невійськова) служба, нотаріальна діяльність та судово-експертна діяльність.

Важливою зміною є положення про те, що особа, яка відповідає всім вимогам та яка успішно склала кваліфікаційний іспит не відразу отримує свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, як це було раніше. З прийняттям нового Закону з'явився інститут стажування, який полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність.

Стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону. Керівником стажування може бути особа, яка має стаж адвокатської діяльності не менше п'яти років та в якій проходять стажування не більше трьох стажистів одночасно. Проте від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки. Тобто для прискорення отримання бажаної професії адвоката молодим спеціалістам є сенс на підставі трудового договору з адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням влаштовуватися працювати помічником адвоката, до якого Законом заявлена вимога мати лише повну вищу юридичну освіту, а стаж роботи в галузі права є не обов'язковим. Керівник стажування складає звіт про оцінку стажування та направляє його раді адвокатів регіону, яка оцінює результати протягом тридцяти днів, після чого виносить рішення про видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або продовження стажування на строк від одного до трьох місяців та протягом трьох днів письмово повідомляє про прийняте рішення стажиста адвоката та керівника стажування. Рішення ради адвокатів регіону про продовження стажування може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його отримання до Ради адвокатів України або до суду.

Особа, стосовно якої прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не пізніше тридцяти днів з дня прийняття цього рішення складає перед радою адвокатів регіону присягу адвоката України, в день проголошення якої безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адво-

катською діяльністю та посвідчення адвоката України, які не обмежуються віком особи та є безстроковими.

Отже, такий досить складний та тривалий шлях проходить особа, яка виявила бажання займатися адвокатською діяльністю. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вніс нові, безперечно більш жорсткі вимоги до рівня професійної підготовки адвокатів. Проте ці зміни є цілком виваженим та обґрунтованим кроком на шляху до створення незалежної та високоефективної адвокатури, яка є гарантом захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. І держава, і її громадяни зацікавлені в отриманні правової допомоги з боку дійсно висококваліфікованих осіб, які є всебічно підготовленими для такої діяльності. Із введенням цих положень в дію рівень професійної майстерності адвокатів нашої країни безумовно повинен стати вищим, і як наслідок це посилить довіру з боку суспільства та збільшить авторитет адвокатури в Україні.

Клюєва Ю.О. Сірик О.М.

*студентки 5-го курсу юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правова природа професійної діяльності сучасного адвоката ґрунтується на вихідних положеннях Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та необхідним додатком до нього – Правилами адвокатської етики. Очевидним є те, що ефективність професійної діяльності адвоката, якість надання правової допомоги неможлива без додержання морально-етичних вимог професійної етики. Сучасна адвокатська етика виступає в якості морального орієнтиру компетентного виконання своїх професійних обов'язків. Вважаємо, що керівним морально-етичним принципом в адвокатській етиці є принцип добросовісності. Оскільки, на нашу думку, він найточніше розкриває чесність та порядність юриста у своїй професії.

Актуальність наукового інтересу щодо принципу добросовісності в професійній діяльності адвоката обумовлена сучасними ди-

намічними преретвореннями характеру суспільних правовідносин, зокрема правовідносин між адвокатом та особами, які потребують правової допомоги. Спостерігаючи за динамікою перетворення сучасних взаємовідносин у суспільстві, державно-правовій дійсності загалом, помітно відмічається надто комерційний характер правовідносин, суспільних взаємодій. Зрештою, у своїй більшості їм притаманний суб'єктивізм, пріоритет власних цілей, як наслідок – нехтування інтересами, становищем інших учасників правовідносин. Переслідування і реалізація зазначених цілей навряд чи добро-якісно вплине на закріплення статусу громадянського суспільства і правової держави в нашій країні. Сучасна практична площина адвокатської діяльності керується принципом престижності, високих прибутків, комерційного інтересу у збиток добросовісності.

Значна кількість представників різних наукових шкіл сучасності і минулого приділяли свою увагу проблемі моральності у професійній діяльності юриста, зокрема принципу добросовісності і справедливості. Зазначимо, що подібний інтерес не згасне ні сьогодні, ні навіть у майбутньому. Доки існують суспільні взаємовідносини, зокрема суспільні відносини юридичного формату, доти будуть на вустах звучати слова про честь, чесність, добру совість і справедливість.

Принцип добросовісності, як морально-етичну категорію, частіше використовують у вузькому значенні – презумпція добросовісності у контексті майнового права чи реалізації умов деяких правочинів.

Добросовісність, як загально правовий принцип, необхідно розглядати також у світлі якісної суб'єктивної складової будь-якого виду суспільних відносин, правових включно. І хоча в цивільному кодексі чи в інших важливих юридичних джерелах зміст поняття «принцип добросовісності» поки що не розкрито належним чином, така обставина не може бути перешкодою у повноцінній реалізації добросовісності в професійній діяльності юриста. Виходячи з автономії особистої правової культури, правосвідомості та практичного досвіду, будь-який юрист-професіонал має достатні та необхідні уявлення про поняття «добросовісність», «добропорядність» у власній професійній діяльності. Звичайно лише знань не достатньо. Важливо щоб кожен професійний юрист керувався ними у своїй юридичній діяльності.

Класика російського словесного тлумачення визначає добросовісність, як форму відображення людських чеснот, отожднюється із поняттями: совість, порядність, чесність, правдивість, а «добросовісний» –яктой, хто чесно виконуєсвої обов’язки, зобов’язання.

На нашу думку, принцип добросовісності полягаєу наданні якісної, професійноїправової допомоги, яка є необхідною та достатньою для особи яка потребує юридичного захисту чи отримання професійної консультації незалежно від матеріального та соціального статусу особи, яка звернулась за юридичною допомогою. Вважаємо, що добросовісність в адвокатській діяльності– це розумні та виправдані вимоги щодо оплати праці, з урахуванням матеріального становища особи, яка звернулась за допомогою. Принцип добросовісності суперечить будь-якій спробівести в оману осіб щодо оплатипрофесійних юридичних послуг адвоката. Добросовісність в адвокатській діяльності – це надання гідної компетентної правової допомоги із залученнямнеобхідного об’єму власних професійних знань, із недопущенням поверховихчи формальнихконсультацій.

Підсумовуючи вище наведене, пропонуємо таке визначення принципу добросовісності в адвокатській діяльності – вихідні положення морально-етичного змісту, якими керується адвокату професійній діяльності, що ґрунтуються назаасадах рівності та неопередженності,розумної вимоги щодо оплатипрофесійних послуг, якісного та достатнього професійногозахисту чи консультування, високого рівня правосвідомості та правової культури.

У цьому сенсі, на нашу думку, євкрай важливим освітньо-виховна діяльність вищих спеціалізованих навчальних закладів, які маютьрозробити і реалізувати такізавдання: впроваджувати в освітній процес майбутніх юристів, адвокатів достатнюкількість творчих практичних занять з професійної адвокатської етики,мотивувати студентів брати активну участь у заходах волонтерського характеру, допомагаючи тій категорії осіб, які знаходяться у зоні соціального ризику, залучатистудентів юридичних факультетів активніше практикуватись в юридичних клініках свого навчального закладу, стимулювати розширювати власний освітній кругозір завдяки інтересу до читання класичної юридичної і художньої літератури.

Корець С.В.
студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету
«Одеська юридична академія»

НОВАЦІЇ В ПРАВОВОМУ СТАТУСІ АДВОКАТА ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Адвокатом являється фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та у порядку, що передбачені законом. Забезпечуючи належне здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги фізичним чи юридичним особам адвокат не може без наявності професійних прав та обов'язків визначених у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Перед тим як розглянути новації в правовому статусі адвоката, слід зазначити необхідність реформування інституту адвокатури в Україні, яке відбулось 05.07.2012 р. із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», була обумовлена рядом фактів, серед яких не останню роль відігравали також і відповідні міжнародні зобов'язані, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи.

Адвокатура відіграє важливу роль у житті українського суспільства, що, в свою чергу, вимагає від неї високої професійності, незалежності та ефективності щодо здійсненні своїх функцій. Прийняття, у зв'язку із цим, нового Закону про адвокатуру мало б сприяти досягненню відповідних цілей та завдань, які ставляться перед цим інститутом, та які не можна було повною мірою реалізувати у межах минулого законодавства, адже, як стверджується, переважна більшість його положень не відповідала сучасному стану суспільних відносин і викликам, що постали перед українською адвокатурою.

Новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за обсягом значно більший, ніж попередній Закон «Про адвокатуру», має 61 статтю плюс Прикінцеві положення (у старому законі усього 19 статей). Деякі положення залишено без змін, окремі норми у порівнянні з попереднім законом значно розширені та конкретизовані, є й принципові зміни.

Принципово новою є ст.45 нового Закону, якою передбачається створення Національної асоціації адвокатів України (далі – НААУ). На підставі Закону НААУ є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. Таким чином, тепер членство у НААУ для адвокатів України є обов'язковим. Передбачається, що створення єдиної організації буде служити гарантією незалежної діяльності адвокатури в Україні.

Новий Закон у ст.13 більш чітко визначив податковий статус адвоката, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, як самозайнятої особи, тобто узгоджено цей статус з Податковим кодексом України. Тому для адвокатів зберігається неможливість перейти на спрощену систему оподаткування (не є суб'єктами підприємницької діяльності).

Важливою зміною є чітке визначення і регламентація права адвокатів іноземних держав здійснювати свою діяльність в Україні. Згідно з положеннями статті 2 попереднього закону адвокатом могла бути особа, яка в Україні одержала свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю. У ст.6 нового Закону, що визначає поняття адвоката, це положення вже відсутнє. Тепер статті 59-61 нового Закону більш чітко регулюють умови діяльності і статус іноземних адвокатів. Адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність в Україні з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Варто звернути увагу на положення про можливу відповідальність адвоката іноземної держави. У разі вчинення таким адвокатом дисциплінарного проступку він несе дисциплінарну відповідальність у порядку, передбаченому цим Законом для адвокатів України з урахуванням особливостей, установлених частиною другою цієї статті, а саме – накладається лише попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Про накладення на іноземного адвоката дисциплінарного стягнення кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повідомляє відповідний орган державної влади або орган адвокатського самоврядування іноземної держави, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув право на заняття адвокатською діяльністю.

Деякі норми старого закону збереглися і в новому Законі, але у дещо оновленому вигляді. Так ст.2, 17 старого закону встановлювала загальне правило, за яким адвокатом не могла бути особа, яка має судимість. Тобто йшлося про судимість за будь-який злочин. У ст.6 нового Закону цю норму істотно змінено. Тепер не може бути адвокатом особа, яка має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість, але вже за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у виді позбавлення волі.

Законом значно розширено права та гарантії діяльності адвокатів, але на жаль немає гарантії, які містилась у ст. 10 попереднього Закону України «Про адвокатуру», яка стосувалась того, що адвокат повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міст Києва, Севастополя.

Законом розширено існуючі види адвокатської діяльності, професійні права і гарантії адвокатської діяльності, визначено зміст адвокатської таємниці та ефективний правовий механізм її захисту. Заборонено будь-який вплив на адвоката, втручання у його професійну діяльність, у тому числі з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, органів адвокатського самоврядування, юридичних і фізичних осіб. Законом також встановлено обов'язковість адвокатського запиту та врегульовано питання щодо направлення адвокатом адвокатського запиту: визначено коло питань та адресатів, стосовно яких може складатися та надсилатися адвокатський запит. Запроваджено обов'язковість вимог адвокатського запиту щодо органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, об'єднань громадян.

Отже, ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. було прийнято Верховною Радою України відповідно загальноприйнятих міжнародних критеріїв розвитку та функціонування адвокатури. Було внесено ряд новацій які змінили правовий статус адвоката і напряду поліпшили функціонування адвокатури як одного з основних інститутів України у розбудові правової та соціальної держави, який займається захистом прав та інтересів людини.

Крамаренко Д.Л.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Необхідність реформування інституту адвокатури в Україні, яке відбулось 5 серпня 2012 року із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» була обумовлена рядом фактів, серед яких не останню роль відігравали також і відповідні міжнародні зобов'язання, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи. Як зазначалось у пояснювальній записці до проекту закону, – адвокатура відіграє важливу роль у житті українського суспільства, що, в свою чергу, вимагає від неї високої професійності, незалежності та ефективності щодо здійсненні своїх функцій. Прийняття, у зв'язку із цим, нового Закону про адвокатуру мало б сприяти досягненню відповідних цілей та завдань, які ставляться перед цим інститутом, та які не можна було повною мірою реалізувати у межах існуючого законодавства, адже, як стверджується, переважна більшість його положень не відповідає сучасному стану суспільних відносин і викликам, що постали перед українською адвокатурою

Але одним з найбільш обговорюваних питань які виникли ще за довго до прийняття нового закону, було створення єдиної професійної організації адвокатів.

Питання щодо створення єдиної організації адвокатів України, на умовах обов'язкового членства усіх адвокатів України тривалий час було одним з найгостріших. У висновку Головного Експерту Управління Верховної Ради України щодо законопроекту про «Адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначалось: сумнівним по суті є положення проекту про обов'язковість членства адвокатів у Національній асоціації адвокатів України, оскільки:

1. Обов'язкове членство всіх адвокатів у цій організації суперечить ч. 4 ст. 136 Конституції України, про те що ніхто не може бути примушеним до вступу в будь-яке об'єднання громадян
2. Згідно з ст. 20 Загальної Декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації

3. Відповідно до пунктів 23,24 Основних положень про адвокатуру, прийнятих 8 Конгресом ООН 1 серпня 1990 року, адвокати мають право на вільне об'єднання, зокрема, мають право створювати місцеві, національні, міжнародні організації та відвідувати їх без побоювання їх професійної діяльності

Проте така оцінка ідеї єдності адвокатів впливає із мішування понять громадянських організацій, що можуть бути створені адвокатами (ст. 18 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») та адвокатською корпорацією.

Обов'язковість належності до адвокатської корпорації не може розглядатися, як тиск на адвокатів, адже вступ до адвокатської професії є суто добровільним. Особи, що не мають наміру займатися адвокатською діяльністю, можуть здійснювати інші види юридичної практики.

У чинному законі положення щодо Національної асоціації адвокатів України закріплено в ст. 45:

Національна асоціація адвокатів України є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування.

Національна асоціація адвокатів України:

1) представляє адвокатуру України у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, делегує представників до органів державної влади;

2) захищає професійні права адвокатів та забезпечує гарантії адвокатської діяльності;

3) забезпечує високий професійний рівень адвокатів України;

4) забезпечує доступ та відкритість інформації стосовно адвокатів України;

5) виконує інші функції відповідно до цього Закону.

На мою думку, створення Національної Асоціації Адвокатів України є правильним рішенням, оскільки дана асоціація буде відстоювати права і інтереси всього адвокатського співтовариства України, але головне те, щоб вона не втручалася в професійну діяльність адвоката

Крисак А.Ф.

*студент 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

УЧАСТЬ АДВОКАТА В ПРОВАДЖЕННІ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ПРИСЯЖНИХ

Конституція України (статті 124 та 127) закріплює положення, відповідно до якого у визначених законом випадках народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних.

Протягом довгого періоду часу ця норма вважалася виключно декларативною, тому що в дійсності в Україні інститут присяжних не сформувався і дотепер. Саме тому будь-які спроби закріплення статусу присяжних на законодавчому рівні сприймалися як чергове розширення переліку «мертвих» положень, які пишуться, приймаються, проте не втілюються в життя.

Однак в Кримінальному процесуальному кодексі України, який вступив у силу 20 листопада 2012 року, досить детально розроблено механізм участі присяжних в кримінальному провадженні (статті 31, 383-391), а порядок залучення присяжних прописано в Законі України «Про судоустрій та статус суддів».

Відповідно до п. 3 ст. 31 Кримінального процесуального кодексу України кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних.

Участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів. Так як для забезпечення захисту в Україні діє адвокатура, можна заключити, що адвокат обов'язково прийматиме участь у справах, до яких залучаються присяжні.

Таким чином, списки присяжних дійсно починають формуватися в окремих районах, і за оптимістичними прогнозами експертів механізм залучення присяжних до розгляду кримінальних справ в Україні зможе повністю функціонувати вже до 2015 року.

Саме цим фактом і обумовлюється проблематика питання, яке буде висвітлене в статті. Мабуть, недоцільно звертати увагу на аргументи прихильників і противників утворення лави присяжних в Україні чи зупинятися на відсутності матеріального забезпечення та інших проблемах, які виникають у зв'язку із необхідністю реалізації таких масштабних нововведень. Найбільший інтерес викликає безпосередньо організаційний аспект підготовки адвоката до роботи в умовах, коли до провадження можуть залучатися присяжні.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів», присяжним є громадянин України, який у випадках, визначених процесуальним законом, вирішує справи у складі суду спільно із суддею (суддями), забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя.

Суд присяжних сьогодні існує в США, Англії, Канаді, Швеції, Бельгії, Данії, Норвегії, Австрії, Росії та інших державах.

Тому якщо на сучасному етапі вже з'явилось усвідомлення того, що поступово в Україні все ж будуть залучатися присяжні, зрозумілим стає і те, що суддям, стороні обвинувачення і головне: стороні захисту в особі адвоката доведеться з ними працювати.

Особливість справ, у яких можуть залучатися присяжні, а також новизна такого впровадження обумовлюють необхідність додаткової підготовки адвокатів до можливості представлення інтересів підсудного перед судом, у складі якого діятимуть присяжні. Додаткова увага цьому питанню повинна приділятися у вищих юридичних навчальних закладах під час підготовки студентів в рамках спеціальності «правознавство».

Необхідно розробити методичні рекомендації, які будуть адаптовані до національного процесуального законодавства і допоможуть правильно та ефективно забезпечити захист. В першу чергу потрібно звернути увагу на випадки, коли адвокату потрібно порадити своєму підзахисному використати право на залучення до справи присяжних. Також важливим етапом є відбір присяжних і роль адвоката у виявленні небажаних для сторони захисту кандидатів із їх подальшим відводом. Окремим питанням повинен стояти вибір юридичної тактики захисту із врахуванням факту участі присяжних. Специфічний характер мають справи, у яких є більше одного підсудного, де потрібно взаємодіяти або навіть протистояти

адвокату інших підсудних, в таких випадках наявність присяжних теж гратиме не останню роль.

От чому адвокатура як навчальна дисципліна повинна врахувати актуальність змін в законодавстві і розширити свій зміст, охопивши інститут суду присяжних. Існує досить багато наукових розробок у данному напрямку, які не складно, але необхідно адаптувати найближчим часом.

Крім того, науковці завжди звертають увагу на важливість фактору психологічного впливу на присяжних за допомогою хороших ораторських навичок і способів переконання, які дають змогу схилити їх таким чином на свій бік. Адвокат повинен максимально використати арсенал таких навичок: використати не для того, щоб виставити підсудного увикривленому світлі, не для того, щоб всупереч закону добитися виправдання для винних осіб, а тому що адвокат повинен вичерпати усі законні способи захисту, бо з протилежного боку усіма можливими способами нападу буде користуватися прокурор, який своїм авторитетом і досвідом здатен дуже ефективно нав'язати присяжним власну позицію.

Тобто із появою присяжних виникає необхідність не тільки логічно впливати на суд із позиції права, але і широко використовувати психологічне переконання. У випадку, коли адресатом слів адвоката виступають присяжні, він повинен говорити доступніше, не перенавантажувати промову складними термінами чи спеціальними юридичними знаннями, це повинен бути більш емоційний, а не формалізований сухий виступ.

Правила адвокатської етики містять розділ, який визначає порядок відносин адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу. Цей розділ включає необхідність дотримання адвокатом принципів законності, добросовісності, чесності та порядності. Потрібно розуміти, що усі статті зазначеного розділу поширюються також і на присяжних, як на осіб, що входять до складу суду в передбачених процесуальним законом випадках, тому адвокат обов'язково повинен орієнтуватися на них під час участі у справах із залученням присяжних.

Таким чином, формування інституту присяжних породжує конкретні особливості, яких раніше не існувало в системі українського кримінального провадження, і адвокат повинен враховувати їх під час підготовки до захисту законних інтересів клієнта.

Криштальова І.В.

студентка 4-го курсу факультету права, гуманітарних і соціальних наук Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРАВА НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

1. У сучасних умовах якісно новим чином вирішується проблема розвитку і використання людських можливостей, оскільки пред'являються вищі вимоги до самостійності, ініціативи, запозятливості людини. Це і пояснює підвищення інтересу до проблеми самореалізації фахівців різних областей, але досі проблема самореалізації і, зокрема, проблема професійної самореалізації адвокатів є відкритою для досліджень. Усім адвокатам у своїй професійній діяльності доводиться зустрічатися з проблемою отримання необхідної інформації, яка надає можливість належно представляти інтереси клієнта. Саме за допомогою запиту адвокат отримує фактичні дані, які часто слугують доказом значущих для справи обставин. Крім того, право на запит є однією із гарантій реалізації функцій адвокатської діяльності.

2. Теоретичні та практичні проблеми реалізації права адвоката на запит в Україні знаходять своє відображення у наукових роботах провідних правознавців Я.Зейкана, В.Авер'янова, В.Кісіля, А.М. Чебаненка та широко обговорюються в середовищі юристів-практиків.

3. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат має право на здійснення адвокатського запиту з метою отримання необхідної інформації чи відомостей. На відміну від попереднього Закону «Про адвокатуру» цей Закон чітко встановлює строки для надання відповіді на адвокатський запит, який складає 5 днів, у окремих випадках може бути подовжений до 20 днів (якщо адвокатський запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних). Другою позитивною зміною є встановлення обов'язкової відповіді на адвокатський запит державних органів, органів місцевого самоврядування, установ та організацій незалежно від форми власності і підпорядкування. Третя зміна це встановлення відповідальності за відмовувданні інформації на

адвокатський запит, запит кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності.

4. Заборона вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів. При цьому, в останньому абзаці ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» явно проглядається натяк на вимагання таких документів, якщо адвокат хоче все ж таки від них отримати запитувану інформацію. Отже, маємо дві суперечливі норми, тобто хочеш отримати інформацію, розкривай адвокатську таємницю, адже додавши ордер до запиту, адвокат тим самим розкриває інформацію про особу свого довірителя.

5. Ухилення від надання відповіді на адвокатський запит. В Законі про адвокатський запит міститься згадка про «інформацію з обмеженим доступом» і у зв'язку з цим установлені обмеження в її отриманні. Безумовно, це створюватиме додаткові проблеми для адвоката. Згідно із законом «Про доступ до публічної інформації» інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову. Оскільки законодавство включає до інформації з обмеженим доступом доволі широкий перелік видів інформації, адвокати дуже часто можуть відмовляти в наданні певних відомостей. Це, у свою чергу, створюватиме перешкоди в отриманні доказів, необхідних для захисту клієнта.

6. Гарантією отримати відповідь на адвокатський запит є відшкодування адвокатом фактичних витрат за друк та копіювання документів обсягом більше ніж 10 сторінок. Це виглядає раціонально з точки зору стабільного недофінансування державних установ та органів місцевого самоврядування. У практиці державні установи часто посиляються на відсутність паперу та витратних матеріалів для друку через відсутність коштів. Але не розроблено механізм оплати цих коштів (куди, кому і яким чином повинен сплачувати кошти адвокат).

7. На практиці адвокати все частіше отримують необхідні матеріали за допомогою інформаційного запиту, відповідно до Закону України «Про звернення громадян», від імені клієнтів.

8. Кожен адвокат сам налагоджує способи набуття інформації та документів, необхідних для захисту прав клієнта у суді. Кожен має свою стратегію та усталену практику використання інструменту запиту й не всім вдається реалізувати право на запит

однаково ефективно. Ефективність запиту в кожному конкретному випадку може залежати від обґрунтованості, детальності й точності запиту; відзначення відповідальності за надання відповіді на запит в контексті здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги; і, що важливо, репутації адвоката – чим соліднішим є адвокат (чи адвокатське об'єднання), тим більше шансів отримати якісну відповідь на адвокатський запит.

9. Потрібно розробити дієвий механізм отримання відповіді на адвокатський запит, прийнявши імперативні норми та зробити відповідальність за ненадання відповіді більш «жорсткішою». Також слід окреслити чіткий перелік інформації, яку має право отримувати адвокат і у яких випадках. Самим адвокатам слід користуватися правовими методами впливу на суб'єктів надання відповіді на адвокатський запит.

Кропива Д.В.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМІСІЙ АДВОКАТУРИ

Адвокатура України – це самоврядний недержавний інститут, який самостійно вирішує питання своєї організації та діяльності у передбаченому законом порядку. Тому, щоб забезпечити свою діяльність в Україні утворюються відповідні недержавні професійні організації та органи адвокатського самоврядування. До яких належать: Національна асоціація адвокатів України, конференції адвокатів регіону, ради адвокатів регіону, Рада адвокатів України, ревізійні комісії адвокатів регіону, Вища ревізійна комісія адвокатури, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, З'їзд адвокатів України, а також незалежна громадська організація адвокатів України – Спілка адвокатів України.

Основними завданнями адвокатського самоврядування є:

- 1) забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності;
- 2) підтримання високого професійного рівня адвокатів;
- 3) утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;
- 4) створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності;
- 5) забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність;
- 6) забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України;
- 7) участь у формуванні Вищої ради юстиції у порядку, визначеному законом.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється відповідно з метою визначення фахової підготовленості осіб, які хочуть отримати право займатись адвокатською діяльністю, а також вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії створюються в АР Крим, областях, місті Києві та Севастополі, строком на три роки, починаючи з першого дня засідання комісії. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія підконтрольна та підзвітна конференції адвокатів регіону.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія діє у складі двох палат – кваліфікаційної та дисциплінарної. На першому засіданні комісії, яка має бути скликана у п'ятнадцятиденний строк, обирається голова відповідної комісії, який обирається більшістю голосами членів комісії таємним голосуванням. Заступники голови відповідно очолюють палати цієї комісії.

Кваліфікаційна палата утворюється у складі не більше дев'яти членів, а дисциплінарна палата не більше одинадцяти членів.

Від 31.10.2012 року був прийнятий спеціальний Указ Президента України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України». Цей Указ був виданий у зв'язку з набранням чинності Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Серед указів Президента України, які були визнані не чинними потрапив і Указ Президента України від 5 травня 1993 року «Про Положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури та Положення про Вищу кваліфікаційну комісію адвокатури». У цьому Указі від 5 травня 1993 року було докладно описано квоти представництва кожної з палат кваліфікаційно-

дисциплінарної комісії. На сьогодні в Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року чітко вказано у статті 50, що голова та члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії обираються строком на п'ять років конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п'яти років і відомості про яких включено до Єдиного реєстру адвокатів України.

Головна відмінність чинного законодавства від вже не чинного(вказаного вище) – це те, що на сьогодні до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій вже не входять судді та інші особи, а тільки адвокати. Це дає адвокатському самоврядуванню більшу самостійність.

На сьогодні установчим документом кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури є положення про кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, яке затверджується Радою адвокатів України.

До основних повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входить:

- 1) Проведення кваліфікаційних іспитів;
- 2) Прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;
- 3) Прийняття рішень щодо припинення або зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю;
- 4) Здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів.

5) Відповідно до цих повноважень здійснюють свою діяльність палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

6) На мою думку, адвокатура по своїй природі покликана забезпечувати захист прав та свобод громадян. На сьогодні Адвокатура України як інститут значно поступається інститутам адвокатури в інших країнах. Це пов'язано, насамперед, з політичним, економічним та іншими чинниками, які впливають на розвиток держави.

7) Я вважаю, що правовий розвиток сучасної держави напряму залежить від адвокатури як такої, що покликана захищати не тільки інтереси кожного громадянина зокрема, а й захист самої держави. Тому держава сама повинна забезпечувати розвиток адвокатської діяльності для її ж вигоди.

Крушинская А. С.

*студентка 1-го курса факультета международно-правовых
отношений и юридической журналистики
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

СОБЛЮДЕНИЕ ПРИНЦИПА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

Построение правового государства невозможно без создания гарантий для защиты прав человека, без обеспечения функционирования такого специфического механизма, которым является адвокатура. Выполняя свою главную социальную миссию, защиту прав человека, адвокат должен руководствоваться принципом верховенства права и верховенства закона, которые являются базисом адвокатской деятельности, дабы оказать в новых условиях профессиональную помощь всем, кто в таковой нуждается.

Адвокатура состоит из лиц, занимающихся профессиональной адвокатской деятельностью, направленной на защиту граждан, представительство интересов физических и юридических лиц в государственных органах по делам её членов или самих организаций. Поэтому принцип верховенства права имеет прямое отношение к деятельности адвокатуры в том смысле, что адвокат, оказывая правовую помощь своему клиенту должен действовать строго в рамках действующего законодательства Украины.

Адвокат, руководствуясь в своей профессиональной деятельности принципом верховенства права, ограждающим его от незаконного давления со стороны обвинения, усиливает профессиональную независимость и создаёт возможность для осуществления им более принципиальной и последовательной защиты интересов своего клиента. Это необходимо и по той причине, что давление на адвоката может быть оказано не только в случае его участия в уголовном судопроизводстве в качестве защитника обвиняемого или представителя потерпевшего, но и представителя по гражданским и тем более по хозяйственным делам, где предметом иска могут быть огромные денежные суммы.

Принцип верховенства права в деятельности адвокатуры находит своё выражение в том, что к выполнению любого поручения клиента, от юридического консультирования до ведения дела в наивысшей судебной инстанции, адвокат руководствуется

конституционным принципом равенства всех перед законом и обязательности закона для всех.

Когда говорится про человека и гражданина, то также имеется в виду и личности с инвалидностью, которые являются частью нашего народа и составляют 5% всего населения Украины, это около двух с половиной миллионов граждан. Дополнительная нагрузка лежит на адвокате, который предоставляет инвалиду юридическую помощь в том, как преодолеть барьеры физические, транспортные, психологические вместе с реализацией прав инвалида. Предоставляя адвокатскую помощь инвалидам, приходится разъяснять представителям государства, что инвалиды, это не что-то такое неизвестное, а это такие же люди, которые наделены равными со всеми гражданами правами. Чтобы искоренить нарушение верховенства права в нашем государстве, необходимо проводить среди адвокатов и иных специалистов в сфере права специальные курсы обучения общения и поведения с людьми, которые волей судьбы стали инвалидами. Такие курсы следует ввести в ВУЗах наряду с этикой и эстетикой. Уместно будет сказать о воплощении принципа верховенства права в Законе Украины «Об адвокатуре» 1992 г. и «Правилах адвокатской этики», в которых предусмотрена дисциплинарная ответственность, что является гарантом независимости и профессионализма при выполнении своих профессиональных функций.

Принцип верховенства права находит своё отображение и в том, что адвокат оказывает юридическую помощь любым лицам только на основании гражданско-правового договора поручения, заключённого непосредственно с ним или с адвокатскими объединениями. Необходимо особо отметить, что адвокатура в правовом государстве имеет все возможности приобщаться не только к защите частных интересов, но и обеспечивать приоритетность Конституции в целом, ведь защита прав личности напрямую связана с полномочиями адвоката по обеспечению верховенства закона. Таким образом, с одной стороны данный институт гражданского общества получил более высокий статус доверия и вышел на новый уровень ответственности перед обществом, потому что адвокат выступает как правозащитник, действующий в интересах всего общества и каждого индивидуума в рамках принципа верховенства права.

Однако с другой стороны, отмечая более двадцати лет с момента обретения Украиной независимости и избрания курса к правовому государству, следует констатировать: ныне мы находимся на той

же точке, где мы находились до провозглашения независимости, а в отдельных вопросах и удалились от намеченной цели. Адвокаты, которым надлежит отстаивать упомянутый принцип для других, на себе, в первую очередь, ощущают удивительно живучую с советских времен тенденцию к неравенству перед законом. В первую очередь, это неравенство находит свое отображение в пренебрежительном и небрежном отношении к адвокатам, одним из примеров такого отношения является отсутствие соответствующего внутренним переменам в Украине и мировым тенденциям закона об адвокатуре. Отстаивая принцип верховенства права в повседневной работе, адвокат опирается, в первую очередь, на Конституцию и Законы Украины. Однако правовой нигилизм государственных служащих всех уровней и аналогичное отношение со стороны граждан угрожающе тормозит движение к правовому государству.

Однако переоценить принцип верховенства права очень сложно, так как он остаётся своеобразным каркасом. Ведь он является точкой пересечения для принципа верховенства закона, независимости, демократизма, гуманизма и конфиденциальности, на которых адвокатура Украины осуществляет свою деятельность. В современном государстве, при всех негативных сторонах его функционирования, данный принцип служит системой ориентиров для адвокатов Украины. Достижение цели саморегуляции профессионального поведения адвокатов на высоком уровне, который предусматривает учёт сложного соотношения разноплановых обязанностей адвоката, их приоритетов и конкретного воплощения в ситуациях диктует необходимость установления данного принципа как главного путеводителя в избрании надлежащего поведения для адвоката в нашей стране.

Кузишин А.Я.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОВІСТЬ АДВОКАТА

Мене дуже часто цікавило питання: чому люди йдуть навчатись на юристів?! На протязі свого недовгого навчання я, напевне, дійшла висновку. Якраз його спробую пояснити в своїй доповіді.

На превеликий жаль, сьогодні більшість адвокатів поводиться як головний актор на перших хвиликах у фільмі «Адвокат Диявола», тобто не важливо на скільки підсудний винний, важливий сам результат, який беззаперечно повинен бути виграшним. Також можна сказати й про поведінку, яка висвітлюється в фільмі «Лінкольн для адвоката»: «не люблю працювати з невинними клієнтами, якщо його посадять, то мене все життя мучатиме совість».

Основна відмінність цих американських фільмів від українських реалій полягає не лише в різних системах та судовому процесі, а й в тому, що в США все залежить від майстерності адвоката, а в Україні – від корупційних зв'язків.

Є чимало справ, де б скільки не працював адвокат, скільки б зусиль не докладав, які б промови не говорив, у випадку, коли судді вже все вирішили, то хоч лобом бийся до стінки, але рішення вже не змінити. Але попри це, існує не менше справ, де адвокати грають роль посередника у хабарництві.

Мені пригадується один адвокат, який завжди з'являвся у справах, де здавалося б, що вина підсудного й так очевидна. Як тільки зловлять якогось «шишку» на хабарі чи на якомусь проступку – раз, і цей адвокат уже тут як тут. В цьому випадку є 2 варіанти, або ж він майстер своєї справи, або ж він просто «рішає».

Зрозуміло, що не всі, кого доводиться захищати адвокатам – винні чи невинні. У будь-якого підсудного є права, свободи та законні інтереси. І, навіть, будь він винним, ці права в будь-якому випадку також потрібно захищати. Але коли правопорушників звільняють від відповідальності, тільки через те, що в нього є гроші та владні повноваження, то це вже наглість, як на мене. Такі адвокати гідні того, щоб їх називали «бракованими», навіть не зважаючи на те, що вони дійсно спеціалісти своєї справи. Адвокати, які свідомо та навмисно служать неправді (адже там платять втричі більше), ні краплі не відрізняються від хабарників, які в той час беруть гроші за порушення своїх обов'язків. Все це + подальші правопорушення таких підсудних повинно залишатись на совісті у таких адвокатів.

З іншого боку, якщо подивитись на реалії сьогоднішнього дня, то іноді без грошей та зв'язків навіть 100% справа може перетворитись в програшну. Спробую також перефразувати безсмертну фразу: «если человек идиот, то здесь святы не помогут». Так, в адвокатській діяльності зв'язки можуть допомогти виграти навіть

«тухлу» справу, але потрібно пам'ятати й про те, що на них далеко не поїдеш.

Я думаю що такі «фахівці» існують в кожній галузі не тільки права чи медицини, а й в інших галузях, куди ступає нога людини. Але поряд з такими існують і добросовісні та порядні люди. Я свято вірю, що кількість добросовісних стрімко піднімається в гору, і вже досить скоро буде переважати кількість «бракованих».

Кулачинська М. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ І ДЕРЖАВНА ВЛАДА: ЇХ ВЗАЄМОВПЛИВ

Адвокатура є правовим інститутом, покликаним на професійній основі забезпечувати захист прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб. Адвокатура – це не державна структура, не громадська організація, а структура громадянського суспільства. А значить, ніяких державних функцій вона виконувати не повинна. Це професійне об'єднання юристів, на добровільній основі, які вступили в адвокатуру з єдиною метою: служіння людям у формі надання юридичних послуг.

Роль єдиного незалежного професійного правозахисного інституту, який покликаний захищати права і свободи, представляти законні інтереси особи в державних владних структурах на закріплених Законом України «Про адвокатуру» принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму і конфіденційності, реалізується адвокатурою в складній системі правовідносин.

У первісних проектах закону про адвокатуру в числі її завдань пропонувалися до прийняття і такі, як сприяння у зміцненні законності та правопорядку. Однак такі задачі відносяться до функцій самої держави, для здійснення яких їм створюється відповідний апарат-правоохоронні органи, оплачувані державою.

Сприяти цим органам у виконанні ними власних функцій по зміцненню законності як незалежний від держави орган і, більш того, покликаний в кінцевому підсумку стояти на стороні громадянина, а не держави, яка переслідує цього громадянина, адвокатура не може в силу своєї юридичної природи. А держава не має права

зобов'язувати її виконувати таке завдання, тобто бути своєрідним державним агентом зі сприяння правоохоронним органам у зміцненні законності.

Держава і адвокатура повинні співвідноситися між собою як рівноправні суб'єкти. У законодавстві про адвокатуру недвозначно визначено, що адвокатура не підпорядкована державі і його органам.

Однак говорити про повну автономність існування інституту адвокатури в нинішній державі буде неправильно.

Таким чином можна зробити висновок про існування та розвитку «зон» взаємних обов'язків один до одного, тобто держави по відношенню до адвокатури і навпаки, а також необхідності визначити «точки дотику» їх взаємних інтересів. Однак такі обов'язки та інтереси слід вважати заснованими скоріше на партнерському рівності сторін, ніж на адміністративних засадах підпорядкованості та звітності адвокатури перед державою.

Куліш В.О.

*студент 1 -го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

В Конституції України передбачено: «кожен має право на правову допомогу». Очевидно, що професійна діяльність, пов'язана з наданням консультацій, довідок щодо законодавства, роз'ясненням юридичних питань, складанням заяв, скарг та інших документів правового характеру, здійсненням представництва в суді, інших державних органах потребує особливої уваги, а особи, які цю діяльність здійснюють, мають бути юридично захищені.

На сучасному етапі професією, яка має пряме і пріоритетне відношення до надання правової допомоги громадянам і вимагає високої професійності, відповідальності та самовіддачі, є професія адвоката. Його діяльність пов'язана з низкою значних ризиків, включаючи ризики заподіяння ненавмисної шкоди клієнту. Оскільки адвокат бере на себе відповідальність за професійне виконання своїх обов'язків, піддаючи власну репутацію ризику, він має бути захищений законодавством України, зокрема, від позовів клієнтів,

які ставлять під сумнів його професійність, та від помилок, які можуть мати місце під час здійснення його діяльності.

Хоча адвокатська діяльність в Україні і регулюється різними нормативно-правовими актами, основним з яких є Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. № 2888-ХІІ, документа, який остаточно врегулював би питання забезпечення належного захисту клієнта та професійну відповідальність адвоката під час здійснення його діяльності, наразі немає. У вищезазначеному Законі також відсутнє потрібне досить важливе положення щодо нормативного регулювання страхування ризиків адвокатської діяльності, точніше кажучи, — страхування професійної відповідальності адвокатів, що є розповсюдженою практикою в зарубіжних країнах.

Сьогодні в Україні невирішена проблема полягає в тому, що: по-перше, недостатньо обґрунтованою є сама необхідність введення в нашої державі інституту страхування професійної відповідальності адвокатів; по-друге, потребують додаткового дослідження норми законодавства, які визначають правові взаємовідносини між адвокатом і клієнтом;

На сьогоднішній день на українському страховому ринку з'являється новий і досить специфічний вид страхування відповідальності — страхування професійної відповідальності адвокатів, яке надає кожному клієнту можливість пред'являти їм претензії за помилки, допущені при виконанні ними професійних обов'язків.

Страхування професійної відповідальності адвокатів є обов'язковим в багатьох зарубіжних країнах. Їх досвід демонструє успішне функціонування обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів як страхування відповідальності юридичних консультантів у взаємовідносинах з клієнтом. В Україні, відповідно до п. 27 ст. 7 Закону України «Про страхування», одним із обов'язкових видів страхування є страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Але даний перелік, зокрема, і умови обов'язкового професійного страхування, до сьогоднішнього дня виконавчим органом держави не встановлені. У цьому випадку страхові договори професійної відповідальності адвокатів укладаються на підставі загальних правил страхування, розроблених самими страховими компаніями. Оскільки відповідальність адвокатів є значною, виникає загальна проблема страхування адвокатського ризику.

Під адвокатським ризиком можна розуміти певну подію, внаслідок якої адвокат бере на себе відповідальність за надання ним юридичних послуг.

Можна виокремити такі види захисту професійної відповідальності адвокатів.

1. Майновий. Одним із можливих варіантів захисту професійної діяльності адвокатів є укладання страхового договору. Так, ст. 4 Закону України «Про страхування» передбачає, що предметом договору страхування можуть бути майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі. Тому можна визначити, що в основу даного захисту покладені саме майнові інтереси, які повинні відшкодовуватися.

2. Договірний. До підстав страхування професійної відповідальності адвокатів належить також порушення умов договору між адвокатом та клієнтом щодо надання юридичних послуг. Особа, яка придбала послугу, розраховує на компетентність та професійність діяльності адвоката. Якщо клієнту завдано шкоди, він має право притягти адвоката до юридичної відповідальності в судовому порядку.

3. Колективний. Відповідно до п. 1 ст. 1172 Цивільного кодексу України, юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків. Суб'єктом відповідальності в цьому випадку виступає не тільки адвокат, але й вся організація, в якій він працює.

Отже, ідея запровадження страхування професійної відповідальності адвокатів є нагальною для України та полягає у розробці зручної системи, яка б охоплювала всіх адвокатів, базувалася на принципі рівності всіх учасників правовідносин, забезпечувала можливість підвищення професійних якостей адвокатських послуг, надавала можливість ефективного розвитку ринку страхових послуг, сприяла впевненості клієнтів в якості адвокатських послуг.

Внесення змін до нормативно-правових документів щодо страхування професійної відповідальності адвокатів можна здійснити шляхом вдосконалення Закону України «Про адвокатуру», в якому варто зазначити умови страхування професійної діяльності адвокатів.

Необхідність введення в практику адвокатської діяльності саме обов'язкового, а не добровільного, страхування професійної відповідальності адвокатів вплине на активність діяльності адвокатських організацій, що матиме позитивні наслідки для надання в державі правової допомоги в цілому.

Лобунська Т.А.

*студентка 4-го курсу Кримського юридичного інституту
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПЛАТИ ЗА СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ АДВОКАТОМ

Адвокатура є вкрай важливим інститутом правової держави, який діє для захисту конституційних прав і свобод громадян. Необхідність реформування даного інституту в Україні, яке відбулось 5 липня 2012 року із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», була обумовлена рядом фактів, серед яких не останню роль відігравали відповідні міжнародні зобов'язання, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи. Прийняттю акта передувало десятиріччя безуспішних спроб здійснити реформування адвокатури, адже Закон України «Про адвокатуру» не міг забезпечити належної правової регламентації сучасної адвокатської діяльності.

Цей документ відобразив основні напрацювання попередніх законопроектів з урахуванням європейських стандартів щодо організації адвокатури та здійснення адвокатської діяльності, а також висновків Венеціанської комісії та експертів, що надавались на попередні законопроекти про адвокатуру.

Чимало нових положень містить вже чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Однак чи завжди впровадження такого роду нововведень сприятиме дійсному покращенню ситуації, яка постала перед українською адвокатурою на сьогоденнішому етапі її розвитку.

Так, одною з новел є закріплення саме в законі повноваження Ради адвокатів України щодо можливості встановлення плати за складання кваліфікаційного іспиту та порядок її внесення (п. 3 ч. 2

ст. 9 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»», яка, згідно з ч. 1 ст. 58, є одним із джерел фінансового забезпечення органів адвокатського самоврядування. До прийняття вищезазначеного акту дане питання регламентувалося лише підзаконним нормативно-правовим актом – «Порядком складання кваліфікаційних іспитів у регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісіях адвокатури», затвердженого протоколом Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури (далі – ВККА) від 01 жовтня 1999 року № 6/2, який чинний і досі. Відповідно до цього Порядку, ВККА встановлювала одноразовий внесок на організаційно-технічне забезпечення діяльності КДКА, розмір якого за заявою заявника міг бути зменшений або останній звільнявся від нього зовсім. Разом з тим, слід вказати певні прогалини правового регулювання даного аспекту, адже відсутні норми стосовно отримання коштів за складання іспитів, не існує порядку їх оподаткування, підстав і критеріїв зменшування розміру оплати або звільнення від такої оплати. За словами представників адвокатської спільноти, жодного разу не було надано кошторису, за яким ці кошти використовуються, або інформацію про рахунки, де ці кошти акумулюються. Так, розмір такого внеску, встановлений Рішенням ВККА № V/7-106 від 05 вересня 2008 року, складає 5 тис. грн.

На сьогоднішній день є необхідність вдосконалення законодавства, адже саме Рада адвокатів, а не ВККА, регулює це питання. Тому треба підкреслити, що вже не раз до порядку денного засідання Ради адвокатів України було внесено питання стосовно встановлення плати за складання кваліфікаційного іспиту.

Однак, якщо оцінювати ситуацію з іншого боку, взагалі можна стверджувати, що внесок за складання такого іспиту є своєрідною перепорою в допуску до професії адвоката, оскільки не кожен юрист може сплатити зазначену суму. Про це свідчать заяви, що надходять до ВККА, з проханнями про звільнення від сплати. Дійсно, ознайомившись з певною кількістю рішень ВККА, можна переконатися, що тільки незначний процент усіх заяв підлягає задоволенню. В іншому випадку у ВККА тільки одна аргументація - заявником не надані належні докази, які свідчать про скрутне матеріальне становище. Та чи це не універсальна відповідь на чималу кількість заяв?

У зв'язку з цим, доцільно звернутися до зарубіжного досвіду із приводу врегулювання зазначених розбіжностей. Так, проаналізувавши Федеральний закон від 31 травня 2002 року № 63-ФЗ «Про адвокатську діяльність та адвокатуру у Російській Федерації», можна дійти висновку про відсутність оплати за складання кваліфікаційного іспиту у російській практиці. Для детальнішого з'ясування обставин також треба взяти до уваги підзаконний нормативно-правовий акт – «Положення про порядок складання кваліфікаційного іспиту на присвоєння статусу адвоката», стверджене протоколом № 2 Ради Федеральної Палати Адвокатів Російської Федерації від 25 квітня 2003 року, у якому в жодному пункті не визначаються будь-які внески або суми оплати іспиту на присвоєння статусу адвокату.

На підтвердження вищевказаної позиції мало би сенсознайомитися ще із законодавством Білорусі про адвокатуру, яке, до речі, зовсім нещодавно зазнало змін. Вимоги стосовно складання кваліфікаційного іспиту, як і в Законі України, закріплені у ст. 9 Закону Республіки Білорусь № 334-3 «Про адвокатуру та адвокатську діяльність у Республіці Білорусь», який був прийнятий 30 грудня 2011 року, а також більш докладніше вони визначаються «Інструкцією про порядок проведення кваліфікаційного іспиту», ствердженій Постановою Міністерства юстиції Республіки Білорусь від 30 листопада 2010 року № 105 (у редакції Постанови МЮРБ від 2 лютого 2012 року № 31). Однак ніяких обов'язків щодо сплати іспиту не міститься в зазначених документах.

Таким чином, підводячи підсумок, треба відзначити, що новий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» мабуть і має на меті реформування адвокатури відповідно до загальновизнаних міжнародних демократичних стандартів для забезпечення надання адвокатами високоякісної професійної правової допомоги, та, з огляду на викладене вище, можна дійти висновку, що окремі положення потребують змін з метою відповідності сучасному стану суспільних відносин. Отже, вважаємо за необхідне викласти ст. 9 та ст. 58 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також інші нормативно-правові акти, які регулюють подібні питання, у новій редакції стосовно скасування плати за складання кваліфікаційного іспиту адвокату.

Мандзюк Н. В.
*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

У діяльності адвоката найчастіше і найгостріше виникають ситуації і конфлікти, правильне вирішення яких залежить від дотримання норм і принципів професійної етики. Конституція України проголосила головну соціальну функцію адвокатури – забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Взаємовідносини захисника із судом та іншими учасниками судового процесу настільки багатогранні і складні, що їх оцінка і врегулювання виходять за межі права, потрапляючи у сферу дій моралі. Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. Тому для адвокатури із самого початку її існування була актуальною проблема моральних норм, які допомагали вирішувати конфлікти.

Відповідно до закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики. Питання взаємовідносин адвоката з іншими органами і особами є важливим, оскільки від професійних здібностей та вміння адвоката правильно та грамотно будувати свої взаємовідносини часто залежить його успішність в роботі. Принципи взаємовідносин адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження визначені у розділі IV Правил адвокатської етики.

Відносини адвоката із судом повинні базуватися насамперед на взаємній повазі судді та адвоката. Судове засідання має певний, визначений законом порядок. Таким чином, судова процедура вимагає чіткого виконання правил в суді з боку всіх учасників судового процесу. Для забезпечення ефективної діяльності суду від учасників процесу вимагається певний рівень правової поведінки та відповідна культура юридичної практики і професійної правової

культури, насамперед з боку суду, адвоката, прокурора. Відповідно суд для підтримання порядку в судовому засіданні може впорядковувати поведінку людей за допомогою заходів процесуального примусу (дії, що застосовуються судом до порушників правил поведінки в суді, або осіб, які протиправно перешкоджають здійсненню судочинства). При цьому заходи процесуального примусу застосовуються судом негайно після вчинення порушення шляхом постановлення ухвали.

Жоден з учасників судового процесу не має права зловживати своїми процесуальними правами. Одним із способів боротьби з цим можуть бути процесуальні заперечення. Якщо своєчасно не зупинити сторону, яка ставить навідне запитання, тобто здійснює підказку свідкові, підпитує його додатковою інформацією, то це може викривити картину процесу, а допущення неетичних висловлювань зриває нормальний хід судового засідання.

Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики, не виявляти неповаги до суду (суддів), поводитись гідно і коректно.

Незважаючи на протилежні позиції між адвокатом і прокурором між ними можливі й обов'язкові нормальні ділові взаємини. Основу їх становить загальна для прокурора і захисника мета діяльності – надавати допомогу у здійсненні правосуддя, в установленні істини в справі. Щоб спілкування між ними було по-справжньому діловим, розумним і сприяло виконанню завдань правосуддя, слід дотримуватися певних правил:

- у ході судових суперечок потрібно розбиратися з проблемою, її причинами, а не переходити «на особистості», відкрито висловлюючи неповагу, а іноді і зневагу до учасників судового провадження. Бажаним у спілкуванні між державним обвинувачем і захисником у ході судового розгляду повинно бути тільки одне: кожен із них виявляє чесне ставлення до доказів і виключає недобросовісність у відстоюванні своєї позиції;

- неприпустимо відповідати на заперечення, зауваження, репліки одного з них у грубій, недобррозичливій формі. У процесі

спілкування прокурора і захисника кожний із них повинен думати не тільки про те, що сказати один одному, а й про те, як сказати;

- необхідно стримувати свої емоції. Зайва емоційність і нестриманість може негативно вплинути на атмосферу у залі судового засідання;

- слухати опонента, не перебиваючи його.

При виконанні своїх професійних обов'язків адвокат, що виконує функцію захисту підсудного, вступає з ним в досить складні відносини. Захищаючи людину, яку обвинувачують у порушенні закону, адвокат сам повинен дотримуватися законів, користуватися тільки законними способами захисту. Прийоми захисту, які використовує адвокат, мають бути допустимими, вони не можуть виправдовувати злочин. Адвокат водночас має бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями; у випадку вчинення судом тиску на адвоката – не йти на компроміси, які суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно дотримуватися принципу домінантності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом.

Відносини адвоката і клієнта повинні будуватися тільки на засадах взаємної довіри. Гарантією виконання професійного обов'язку адвоката є передусім моральні фактори (совість, честь, громадська репутація тощо). Відповідно до Правил адвокатської етики адвокат не повинен полишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до його клієнта, його самого або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством.

Адвокат повинен неухильно дотримуватися принципу конфіденційності, оскільки конфіденційність є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги. Адвокат повинен зберігати конфіденційність будь-якої інформації, отриманої ним від клієнта, а також про клієнта (зокрема, щодо його особи) або інших осіб у процесі. Адвокат повинен забезпечити надання правової допомоги клієнтам компетентно і добросовісно.

У відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен:

- 1) бути стриманим і коректним;
- 2) реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг, тощо;
- 3) при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб бути тактовним.

Таким чином, зважаючи на суспільну значимість і складність професійних обов'язків адвоката, він повинен мати високий рівень професійної підготовки, знання законодавства, вміння застосовувати їх на практиці, постійно працювати над вдосконаленням своїх знань і професійної майстерності, володіти достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві. На практиці часто опоненти клієнта фактично самого адвоката сприймають, як власного опонента, тому адвокат повинен постійно слідкувати за власною поведінкою, не допускати порушень Правил адвокатської етики та неухильно захищати інтереси клієнта і надавати останньому кваліфіковану юридичну допомогу. Сучасний адвокат повинен розуміти власну роль в суспільстві та державі і надавати правову допомогу на високому рівні.

Михасюк Д.Д.

*студент 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Конституція України в статті 59 проголосила найважливішу соціальну функцію адвокатури – забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. На сьогодні в Україні професією, яка має пряме відношення до надання правової допомоги громадянам і вимагає високої професійності, відповідальності та самовіддачі, є професія адвоката. Адвокатська діяльність пов'язана з різними ризиками, включаючи ризики заподіяння ненавмисної шкоди клієнту. Навіть кваліфікований і досвідчений адвокат не захищений від випадкових помилок, які можуть призвести до

морального й матеріального збитку Третіх осіб. У наслідок таких недоглядів постраждала особа має право притягнути в судовому порядку адвоката до відповідальності. Страхування професійної відповідальності адвокатів дає можливість уникнути фінансових проблем і зберегти довіру клієнтів.

Проте, українське законодавство не містить норм, які регулювали б страхування професійної відповідальності адвоката. Такі норми відсутні і в нещодавно прийнятому Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Тому питання страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні є актуальним і потребує детального вивчення та законодавчого врегулювання.

Питання страхування професійної відповідальності адвокатів розглядається в роботах російських вчених Д.В. Наумова, С.І. Курпякова, Н.Б. Грищенко, О.І. Худякова та українських науковців, таких як В.С. Бігун, І.М. Дрозд, Н.О. Обловацька, О.А. Файер, Н.П. Якібчук. Зокрема, у статті «Страхування професійної відповідальності адвокатів» Н.О. Обловацька обґрунтувала необхідність запровадження цього виду страхування в Україні як обов'язкового, але при цьому не було запропоновано моделі страхування професійної відповідальності адвокатів.

На сьогоднішній день в Україні страхові договори професійної відповідальності адвокатів укладаються добровільно на підстав загальних правил страхування, які самостійно розробляють страхові компанії. Оскільки відповідальність адвокатів є значною, виникає проблема страхування адвокатського ризику.

В той же час страхування професійної відповідальності адвокатів є одним із міжнародно-правових стандартів. Такий стандарт закріплено в Загальному кодексі правил для адвокатів Європейського Співтовариства від 01 жовтня 1988 року. Відповідно до п. 3.9.1. цього міжнародного акту адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю. Тому більшість зарубіжних країн запровадили обов'язкове страхування професійної відповідальності адвокатів.

У Німеччині, наприклад, страхування професійної відповідальності адвокатів існує давно і є обов'язковим. В цій країні не можна отримати ліцензію адвоката, не уклавши договору страхування. Страхування відповідальності оформлюється відносно

конкретного адвоката, а не компанії чи товариства. Мінімальний розмір страхової суми з кожного страхового випадку, згідно із договором страхування відповідальності адвокатів, становить 500 тис. німецьких марок.

В Литві страхування професійної відповідальності адвокатів також є обов'язковим. В законодавстві Литовської республіки передбачено, що займатися адвокатською практикою може тільки адвокат, який застрахував свою професійну діяльність. Мінімальний розмір страхової суми становить 50 тис. літів (близько 15 тис. євро).

Найбільша увага питанням страхування професійної відповідальності адвокатів приділяється у Франції. Тут в Законі про статус адвоката передбачається обов'язкове страхування його професійної цивільно-правової відповідальності. Мінімальний розмір страхової суми складає 2 мільйони франків на рік на одного адвоката. Сам договір страхування укладається зі страховою організацією індивідуально адвокатом або групою адвокатів.

Вищезазначене дає змогу зробити висновок, що обов'язкове страхування професійної відповідальності адвокатів забезпечує адвокатам належний правовий захист їх діяльності. Впровадження даного виду страхування в Україні, яке на даний час знаходиться на початковому рівні, дозволить адвокатам вільно займатися своєю професійною діяльністю, значно підвищити якість юридичного обслуговування клієнтів.

Морій Ю. О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА ЯК ЙОГО ПРОФЕСІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК

В останні роки ведеться досить активне реформування адвокатури України, при чому ці тенденції в більшій мірі досить позитивні. При цьому бажано звернути увагу на такий важливий аспект для адвокатської діяльності як необхідність постійного підвищення кваліфікації адвокатів та порядок, умови виконання ними цього обов'язку.

Необхідність адвокатів постійно і безперервно вдосконалювати знання та підвищувати кваліфікацію є безперечною, оскільки

теорія права, законодавство та практика його застосування постійно розвиваються, вдосконалюються. У зв'язку із суспільною значимістю роботи адвоката підтримання належного професійного рівня є обов'язковою умовою забезпечення реалізації закріпленого Конституцією України права на правову допомогу, захист від обвинувачення. Від адвоката вимагається фундаментальне знання чинного законодавства, практики його застосування, тактики ораторського мистецтва, а також підвищення рівня правової свідомості, поваги до прав та інтересів клієнта тощо. Це питання є досить гостре на сьогоднішній день, оскільки аналіз Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури свідчить про достатньо низький рівень кваліфікації окремих адвокатів, чималу кількість скарг на низьку якість роботи, порушення ними Правил адвокатської етики, Присяги адвоката України.

Обов'язок сприяти проведенню заходів щодо підвищення професійного рівня адвокатами покладається на Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури (ВКДК) та кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури (КДК). Порядок підвищення кваліфікації адвоката України був прийнятий ВКДК ще 3 вересня 2010 р., надалі був змінений декількома доповненнями.

Коротко про суть нововведення: кожен адвокат має отримати не менше 60 балів за період у 5 років, при цьому не менше 12 балів щороку; також там присутні деякі нюанси щодо пропорційності балів та місяців роботи, надлишку набраних балів тощо. Перелік діяльності, за яку нараховуються бали також наведена у Додатку №1 до Порядку.

Проте, як і в будь-якому нововведенні, особливо такому динамічному явищі як законодавство, спостерігаються певні недоліки. Зокрема, даний Порядок обмежує застосування більшості видів діяльності на практиці та загалом спрямований не на підвищення кваліфікації, тобто поглиблення знань та практичних навичок у певній галузі права, а на залучення адвокатів до наукової діяльності, що не відповідає цілям, задекларованим у самому Порядку. Написання підручників та монографій є прерогативою викладацького корпусу, різновидом наукової діяльності, також як і участь у робочих групах з розробки проектів нормативно-правових актів. Сумнівно, що залучення адвокатів до законотворчої діяльності стане масовим явищем, доступним пересічному адвокату. Методика і система оцінювання є досить недосконалими та спірними.

Безумовно методика підвищення професійного рівня адвокатами відповідає Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (п.4 ч.1 ст.21), але її треба ще значно вдосконалювати. Наприклад, не повинна надаватися перевага одній або лише декільком напрямкам діяльності. Це повинно відображати реальність підвищення рівня знань конкретним адвокатом у певній галузі права, що відчуває і клієнт також.

Крім того, є ще один момент, на який необхідно звернути увагу – ценавання за професійними програмами підвищення кваліфікації адвокатів у вищих навчальних закладах III та IV рівня акредитації. Доцільніше буде викреслити цей пункт із можливих занять, що зараховуються як підвищення кваліфікації адвокатів, щоб адвокат не міг самовільно обрати це як можливість підвищення свого професійного рівня. Набагато ефективніше буде, якщо після доведення Порядку до необхідного рівня КДК адвокатури буде розглядати кожен конкретний випадок. І у випадках, коли КДК має сумніви щодо реальних результатів та обґрунтовані скарги на низький рівень професіоналізму адвоката, то пропонувати адвокату навчання у школах адвокатської майстерності та центрах підвищення кваліфікації при КДК адвокатури.

Наступний аспект, де саме і як вони мають проводитись. Поєднання теорії та практики у короткий строк досить кропіткє завдання, тому ці програми повинні бути розроблені досить уважно, професійно і на високому рівні.

Після проходження адвокатами таких програм передбачається, що вони повинні складати тести (іспити). І тут простежується прихований механізм хабарництва. Перевірка кваліфікації адвокатів доти викликатиме живий інтерес, доки система оцінки знань не стане прозорою. Тобто результати тестування мають бути доступні та відкриті. А тести мають бути складені за конкретною програмою або правовою галуззю, щоб не допустити «космічних» питань, на які не зможе відповісти жоден професіонал.

Що стосується самих адвокатів, то до тих, хто не виконує обов'язки щодо постійного вдосконалення своїх знань і професійної майстерності, не виконує вимог Порядку, рішень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури про підвищення кваліфікації адвокатів можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому діючим законодавством про адвокатуру за порушення Правил адвокатської етики.

Спеціаліст у будь-якій сфері не може бути професіоналом без постійного самовдосконалення, професійного зростання, підвищення рівня своїх умінь, навичок в контексті сучасності. Саме тому кожен адвокат повинен докласти всіх зусиль, щоб підтвердити авторитет адвокатури як невід'ємного інституту громадянського суспільства.

Петренко Г. К.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійні права, честь і гідність адвоката охороняються законом. Забороняється будь-яке втручання в адвокатську діяльність, вимагання від адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань відомостей, що становлять адвокатську таємницю. З цих питань вони не можуть бути допитані як свідки.

Документи, пов'язані з виконанням адвокатом доручення, не підлягають оглядові, розголошенню чи вилученню без його згоди. Забороняється прослуховування телефонних розмов адвокатів у зв'язку з оперативно-розшуковою діяльністю без санкції Генерального прокурора України, його заступників, прокурорів Республіки Крим, області, міста Києва. Не може бути внесено подання органом дізнання, слідчим, прокурором, а також винесено окрему ухвалу суду щодо правової позиції адвоката у справі.

Адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками процесу.

Кримінальна справа проти адвоката може бути порушена тільки Генеральним прокурором України, його заступниками, прокурорами Республіки Крим, області, міста Києва. Адвоката не можна притягнути до кримінальної, матеріальної та іншої відповідальності або погрожувати їй застосуванням у зв'язку з поданням юридичної допомоги громадянам та організаціям згідно з законом.

1. Професійні права адвоката, що охороняються законом, закріплені у ст. 20 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», а також у спеціальних законах щодо конкретних видів його діяльності. Однак механізми охорони їх законом є недосконалими,

а гарантії адвокатської діяльності, які мають гарантувати в тому числі й реалізацію цих прав у повному обсязі, – недостатні для забезпечення належного виконання адвокатом професійних повноважень. Кожне надане адвокату професійне право повинно беззастережно виконуватися без перешкод з боку будь-якої особи. Порушення цих прав, створення перешкод у їх здійсненні неприпустимі, а в разі допущення таких порушень і перешкод особи, які скоїли ці дії, мають нести сувору відповідальність.

3. Зміст «встановлених законом гарантій їх (захисника, представника) діяльності», а також професійної таємниці, на які міститься посилання у ст. 397 КК, не визначено. Законом встановлено лише гарантії адвокатської діяльності, обов'язок збереження адвокатської таємниці, а не «гарантії діяльності захисника», не «професійну таємницю», про відповідальність за порушення яких йдеться у Кримінальному кодексі. Гарантії адвокатської діяльності, передбачені Законом «Про адвокатуру», зрозуміло, поширюються на адвоката і тоді, коли він виступає захисником чи представником, але вони не торкаються інших осіб, які за законом можуть допускатися як захисники чи представники особи.

Гарантії адвокатської діяльності потребують значного розширення і приведення у відповідність з чинним законодавством. Так, у КПК наведено лише декотрі з цих гарантій стосовно захисника:

заборона огляду, розголошення чи вилучення дізнавачем, слідчим, прокурором, судом без згоди захисника документів, пов'язаних з виконанням ним його обов'язків при участі у справі (ч. 8 ст. 48). Слід зазначити, що ця норма сформульована некоректно, оскільки в даному разі захисник не може дати на це згоди, тому що такі документи становлять адвокатську таємницю, бо містять відомості, одержані адвокатом при здійсненні професійних обов'язків (ст. 22 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність»), і заборона їх розголошення є абсолютною й не може пов'язуватися з будь-якими дозволами на це. Правила адвокатської етики такий дозвіл пов'язують лише з інформацією, яка носить конфіденційний характер і не обіймається предметом адвокатської таємниці, виходить за її межі. У ст. 65 КПК йдеться про можливість допитати адвоката як свідка у разі звільнення його від обов'язку зберігати професійну (а не адвокатську) таємницю особою, яка довірила йому ці відомості.

4. Професійні права адвоката, коли він здійснює обов'язки захисника, регулюються також Кримінально-процесуальним кодек-

сом України. Наприклад, ст. 48 КПК надає право захиснику мати конфіденційні побачення з підозрюваним чи обвинуваченим, а після першого допиту такі побачення дозволяються без обмеження їх кількості та тривалості. Це право не може обмежуватися або будь-яким чином ущемлюватися, побачення не може не надаватися. Разом з тим практика склалася таким чином, що на кожне побачення захисник має отримувати спеціальний дозвіл від особи, яка провадить дізнання, або слідчого, судді. Нерідко ці особи своєчасно не надають такого дозволу, що, безумовно, є порушенням не тільки професійних прав адвоката, але й прав людини.

У деяких регіонах України це питання вирішено у відповідності з чинним законодавством, і на побачення з підзахисним захисник-адвокат отримує дозвіл на весь час ведення ним конкретної справи. Саме такий порядок впливає із ст. 12 Закону «Про попереднє ув'язнення»: особа, взята під варту, має право на побачення з захисником з моменту його допуску до участі у справі, підтвердженого письмовим повідомленням особи або органу, в провадженні яких перебуває справа, у вільний від виконання слідчих дій час. Слід зазначити, що існуюча процедура видачі дозволів на побачення, тяганина, яка при цьому має місце, охоплюються ст. 374 КК «Порушення права на захист». До таких дій слід віднести дії вказаних осіб, спрямовані на несвоєчасний допуск захисника на побачення з підзахисним, зволікання з видачею дозволу на побачення або створення штучних перешкод у реалізації права захисника і підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на конфіденційні побачення без обмеження їх кількості і тривалості, зволікання з пред'явленням обвинувачення з метою недопуску захисника і допит підозрюваного чи обвинуваченого як свідка, що є порушенням ст. 63 Конституції України.

7. Заборона будь-якого втручання в адвокатську діяльність пов'язана зі специфікою виконуваних адвокатом професійних функцій. Правила адвокатської етики встановлюють, що адвокат не повинен при виконанні доручення клієнта керуватися вказівками інших осіб стосовно змісту, форм, методів, послідовності й часу здійснення його професійних прав і обов'язків, якщо вони суперечать його власній уяві про оптимальний варіант виконання доручення (ст.5).

8. До кола осіб, яких не можна допитати як свідків з питань, що становлять адвокатську таємницю, слід віднести, крім адво-

ката, його помічника, посадових осіб адвокатського об'єднання (наприклад, завідувача, його заступника), технічних .

Правила адвокатської етики передбачають, що інші адвокати об'єднання не можуть приймати доручення, виконання якого може потягти за собою розголошення відомостей, конфіденційність яких охороняється цими Правилами, зокрема це стосується випадків, коли діяльність адвокатів здійснюється в одному приміщенні, коли вони користуються технічними послугами одного й того самого технічного персоналу, спільною офісною технікою, перебувають при здійсненні професійної діяльності у відносинах регулярного спілкування, пов'язаного з технічними особливостями організації роботи об'єднання (ч. 3 ст. 26).

9. Нерідко на порушення ст. 22 закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» робляться спроби допитати адвоката як свідка з питань, що становлять адвокатську таємницю. Наприклад, слідчий з'явився в адвокатське об'єднання і пред'явив постанову про здійснення там виїмки документів стосовно справи, яка велася одним з адвокатів цього об'єднання. Слідчому видали корінець ордера (в даному випадку йдеться про старий зразок ордера), а інші документи не видали, оскільки вони становлять адвокатську таємницю. Після цього слідчий знов порушив гарантії адвокатської діяльності, зробивши спробу допитати адвоката як свідка з обставин, що охоплюються адвокатською таємницею, доставивши його приводом для дачі показань. Такі дії слідчого є безумовним порушенням охоронюваних законом професійних прав адвоката і гарантії адвокатської діяльності. Тепер згідно з чинним законодавством встановлена кримінальна відповідальність за подібні дії.

13. Заборона прослуховування телефонних розмов та перегляду кореспонденції, передбачена ст. 31 Конституції, має особливе значення в роботі адвоката. Згідно з Конституцією винятки щодо такої заборони може встановити лише суд .

Європейський Суд з прав людини поширює свою позицію про неухильне забезпечення конфіденційності спілкування адвоката зі своїм клієнтом на будь-які способи такого спілкування: листування, телефонні розмови тощо. Це було підтверджено у справі Кемпбелл проти Сполученого Королівства, в якій заявник скаржився, що листи до і від його адвоката були розкриті і перечитані персоналом в'язниці

Суд постановив, що консультації з юристом мають бути вільними і відбуватися в умовах, які не перешкоджають повному і

не-обмежуваному обговоренню будь-яких питань. Суд зазначив також, що стосунки адвоката з клієнтом є, в принципі, «привілейованими», тому піддання кореспонденції захисника і його клієнта інспекції, особливо особами або органами, безпосередньо зацікавленими в ознайомленні зі змістом листів, порушує принцип професійної таємниці адвоката. При цьому Суд також підкреслив, що не вбачає жодної межі між різними, залежно від змісту, категоріями кореспонденції адвоката та його клієнта, яка в будь-якому випадку має приватний і конфіденційний характер. У принципі, на думку Суду, таке листування перебуває під захистом ст. 8 Конвенції, яка передбачає право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і таємниці кореспонденції.

14. Адвокат самостійно і без будь-якого втручання обирає правову позицію. Зрозуміло, адвокат не може відстоювати позицію, яка погіршить становище клієнта. Це впливає з обов'язку адвоката не використовувати свої повноваження на шкоду особі, в інтересах якої прийняв доручення. У разі, коли в кримінальній справі підзахисний не визнає себе винуватим, адвокат-захисник не може відстоювати іншу позицію, і має ставити питання про невинуватість підзахисного і його виправдання. Коли у захисника-адвоката є підстави для сумніву стосовно визнання підзахисним вини, він є незалежним у правовій позиції і має право спростовувати визнання підзахисним своєї вини. У цивільних справах адвокат, діючи як представник, має займати правову позицію, котра обов'язково узгоджується з клієнтом.

Погранична С. О.

*студентка 1-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

НОВАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА

Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист є одним з основних конституційних прав, передбачених кримінальним процесом України. В основному законі закріплено, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний мають право на захист (ч. 2 ст. 63 Кримінально-процесуального кодексу України), а також що забезпечення обвинуваченому пра-

ва на захист є основним принципом судочинства (п. 6 ч. 3 ст. 129 Кримінально-процесуального кодексу України). Для забезпечення права на захист від обвинувачення в Україні діє адвокатура (ч. 2 ст. 59 Кримінально-процесуального кодексу України). Тому саме адвокат покликаний захищати права громадян. Але і він сам має певні професійні права та обов'язки.

Метою цієї роботи є внесення теоретичних ясностей щодо правового статусу адвоката.

На мою думку, ця тема зараз є досить актуальною. Адже цього року було прийнято два важливі закони, які вносять певні зміни до прав та обов'язків адвоката.

Автором було проаналізовано Закон України «Про адвокатуру» від 19.12.92р. та Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.12р., а також Кримінально-процесуальний кодекс УРСР від 28.12.60р. та Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.12р. в порівнянні.

Завдання, яке було поставлено, полягає у тому, щоб порівняти правовий статус захисника за попереднім та чинним законодавством, а також зрозуміти, які позитивні та негативні моменти у даних змінах.

Першою відмінністю є те, що за ЗУ «Про адвокатуру» від 19.12.1992р. адвокат не мав можливості отримати від слідчого копії всіх документів справи, а міг лише робити виписки з них, а за новим законодавством – йому надається право отримати всі ксерокопії справи (п.8 ч.1 ст.20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.12р. На мою думку, це є дуже позитивним, адже це дає захиснику змогу ретельно вивчити кожен аркуш справи, що забезпечує ефективність подальшого ведення справи.

Ще однією відмінністю є те, що раніше лише кримінальна справа розглядалася Генеральним Прокурором, його заступниками, прокурорами АРК, області, міст Києва та Севастополя; а тепер навіть підозру про вчинення кримінального правопорушення мають змогу розглядати менша кількість посадових осіб (п. 13 ч. 1 ст. 23 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.12р. Це, я вважаю, є позитивним моментом, адже це більше гарантує правильність рішень, щодо обвинувачення адвоката.

Більш ширші права надаються захиснику і при бажанні відмовитися від виконання своїх обов'язків після залучення. Раніше не йшлося про те, що адвокат може відмовитися від справи, якщо клієнт умисно не виконує порад захисника (п. 3 ч. 4 ст. 47 Кримі-

нального процесуального кодексу України від 13.04.12р.). На мою думку, це дає адвокату більше шансів досягти успіху у справі.

Досить позитивним нововведенням є те, що тепер не тільки адвокат, а й члени його сім'ї перебувають під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність за вчинені дії (п. 6 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.12р., про що раніше не йшлося. Це більшою мірою захищає адвоката і гарантує його безпеку, хоча б теоретично.

Гадаю, що заборона ототожнювати адвоката з клієнтом (п. 16 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.12р. є правильним рішенням. Адже адвокат не повинен нести моральної відповідальності за протиправні дії, вчинені клієнтом. Деякими правами адвокати користувалися і до прийняття нового Кримінального процесуального кодексу, проте зі значними обмеженнями.

Таким чином, прийняті Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і Кримінальний процесуальний кодекс України значною мірою покращують правовий статус адвоката. Можна сказати, що відтепер захисник з процесуальної точки зору наближається до прокурора. І становище адвоката більше не нагадуватиме відомий анекдот, де право маю, але нічого неможу.

Рябий С.М.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ

Стаття 55 Конституції України закріпила право кожної особи на правовий захист, а ст. 59, у свою чергу, закріплює право на правову допомогу, визначаючи, що ці дії покладаються саме на адвокатуру. Адвокати при здійсненні своєї професійної діяльності мають дотримуватись конституційних прав особи, не допускаючи розголошення адвокатської таємниці, на чому наголошується і в законодавстві і в Правилах адвокатської етики.

Втілення в життя положень Конституції України вимагає принципово нового погляду на соціальну цінність адвокатури в демократичному суспільстві, подальшого вдосконалення законодавства про адвокатуру.

Адвокатська таємниця — будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав). При цьому інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення.

У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення.

Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті міністрів України 1 жовтня 1999 року (протокол № 6/VI) також містять норми щодо збереження адвокатської таємниці. Так, згідно зі ст. 9 Правил дотримання принципу конфіденційності, є необхідною і щонайважливішою пе-

редумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги. Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, попереднього слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю. Адвокат зобов'язаний забезпечити розуміння і дотримання принципу конфіденційності його помічниками та членами технічного персоналу.

Доцільність існування адвокатської таємниці, на мій погляд, очевидна. Беручи до уваги права й можливості слідчих органів, передбачені кримінально-процесуальним законодавством, слід зауважити, що фізична особа може виявитися повністю беззахисною перед державним обвинувальним апаратом. У цьому випадку саме адвокат, не розкриваючи всі нюанси справи, може вибудувати захист таким чином, щоб мінімізувати негативні наслідки для підзахисного.

Поза сумнівом, встановлений Законом обов'язок зберігати адвокатську таємницю є гарантією нерозголошення інформації. До того ж і ст. 69 Кримінально-процесуального кодексу проголошує, що адвокат не може бути допитаний як свідок у справі. Ця стаття надає додаткові гарантії того, що адвокат, котрий володіє інформацією, що є адвокатською таємницею, не буде офіційно допитаний і, таким чином, йому і його підзахисному надаються додаткові гарантії збереження таємниці.

Підсумовуючи викладене, вважаю адвокатську таємницю необхідним і важливим інструментом як для захисту підозрюваних, так і для встановлення істини в справі.

Садовнік О.В.

*студент 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЧИ ПОТРІБНА В УКРАЇНІ АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ?

Українські правники однією з найактуальніших проблем адвокатської діяльності вважають подальше існування адвокатської таємниці. Зберігати інститут адвокатської таємниці як одну з гарантій діяльності адвоката чи ні – питання на сьогодні дискусійне.

Звернення особи за юридичною допомогою до адвоката передбачає встановлення довіри й відкритості між ними, належного і якісного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків. Правова основа довіри між адвокатом і його клієнтом – це закріплення інституту адвокатської таємниці, дотримання якого вимагають як міжнародні стандарти, так і законодавство України.

Забезпечуючи конфіденційність відносин адвоката і його клієнта, принцип адвокатської таємниці панує в рамках системи адвокатури й не може бути виключений, що спричинить втрату позицій адвокатури як ефективного способу захисту.

ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язує адвоката зберігати адвокатську таємницю. При цьому Закон встановлює, що предметом адвокатської таємниці є не тільки відомості, отримані від підзахисного, але й інша інформація, що стала відома адвокатові під час виконання його обов'язків.

Доцільність існування адвокатської таємниці, на мій погляд, очевидна. Беручи до уваги права й можливості слідчих органів, передбачені кримінально-процесуальним законодавством, слід зауважити, що фізична особа може виявитися повністю беззахисною перед державним обвинувальним апаратом. У цьому випадку саме адвокат, не розкриваючи всі нюанси справи, може вибудувати захист таким чином, щоб мінімізувати негативні наслідки для підзахисного.

Поза сумнівом, встановлений Законом обов'язок зберігати адвокатську таємницю є гарантією нерозголошення інформації. До того ж і ст. 65 нового Кримінально-процесуального кодексу проголошує, що адвокат не може бути допитаний як свідок у справі. Ця стаття надає додаткові гарантії того, що адвокат, котрий володіє інформацією, що є адвокатською таємницею, не буде офіційно допитаний і, таким чином, йому і його підзахисному надаються додаткові гарантії збереження таємниці.

ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання правил адвокатської етики як одного з основних обов'язків адвоката, які він бере на себе, складаючи присягу адвоката України. Володіння адвокатською таємницею впливає на вибір позиції адвоката у цивільних справах. Адвокат має сприяти створенню необхідних умов для правильного вирішення справи судом, або, іншими словами, позиція його не повинна протиставлятися здійсненню правосуддя. З етичного погляду бажано, щоб адвокат з початку розмови з обвинуваченим чи іншими клієнтами

роз'яснював, що він не в праві розголошувати довірені відомості. Трапляються випадки, коли обвинувачений у розмові віч-на-віч з адвокатом повідомляє, що він вчинив злочин, розповідає подробиці, називає учасників, а на офіційних допитах свою вину заперечує. Адвокат потрапляє у складне становище: з одного боку, він має зберігати таємницю, з іншого – його можуть звинуватити в змові з обвинуваченим. Останнє свідчить, що адвокат вже не в змозі впливати на позицію обвинуваченого.

Адвокат висловлює суду свою думку про докази, їх обґрунтованість чи суперечність, не перекручуючи факти. Зізнання, викладені у приватній розмові з підзахисним, не повинні братися до уваги з огляду на такі причини: об'єктивно вина підзахисного не доведена; суб'єктивна заява обвинуваченого, який взяв вину на себе, може бути обманом, а перевірити їх адвокат не має можливості. Коли ж підзахисний заперечує свою вину, яка підтверджується матеріалами справи, а адвокату розповідає про вчинений ним злочин, то треба повідомити підзахисному, що захист спиратиметься на докази, зібрані у справі. Адвокатська таємниця і полягає в тому, що адвокат не вправі без згоди клієнта скористатися отриманою інформацією, він може шукати лише слабкі місця в обвинуваченні й просити суд про винесення виправдувального вироку. Водночас особливим моральним обов'язком для адвоката стає повідомлення підзахисному тих відомостей, якими той міг би скористатися, щоб ввести суд та органи слідства в оману.

Слід зауважити, що адвокатській діяльності притаманні специфічні відносини з клієнтами, які будуються на принципі конфіденційності. «Між захисником і тим, хто в тривозі від обвинувачення, яке грізно насунулося, звертається до нього з надією на допомогу, встановлюється тісний зв'язок довіри і щирості, – зазначав А. Коні. – Захисникові відкриваються таємниці душі, йому намагаються роз'яснити свою винуватість чи пояснити своє падіння і свою ганьбу, яка приховується від інших».

Правила адвокатської етики встановили, що «дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне подання правової допомоги».

З етичного погляду бажано, щоб адвокат з початку розмови з клієнтом роз'яснював, що він не вправі розголошувати довірені відомості. Психологічна атмосфера, яка складається між адвокатом та клієнтом, впливає на подальші відносини, результативність

яких здебільшого залежить від довіри клієнта. Слід налаштуватися на спільну працю, аби досягти позитивного результату. Потрібно переконати клієнта у тому, що він може цілковито довіряти адвокату, не побоюючись, що відомості, які стали відомі йому у зв'язку із веденням справи, будуть розголошені.

Отже, адвокатська таємниця формується і як морально-етична, і як правова категорія.

Адвокатська таємниця – це фундаментальний інститут адвокатури. Роль адвоката у суспільстві нині дуже розмита: адвоката не сприймають як окрему силу, що повинна бути протигаєм державній, судовій владі. Тим часом, у класичному розумінні ролі адвокатури остання повинна бути потужною силою, яка має можливість протистояти діям державної влади, якими б повноваженнями вона не була наділена. Адвокатура, що повинна бути у вільному, демократичному та правовому суспільстві, обов'язково володіє таким атрибутом, як недоторканість.

Якщо держава не бажає будувати відносини у суспільстві на підставі закону, тоді і недоторканість адвокатури їй не потрібна. Демократичний розвиток держави потребує укріплення повноважень адвокатури, зокрема, адвокатської таємниці. Відповідальність за її розголошення слід суттєво підвищити як для адвокатів, так і для представників правоохоронних органів, які почасти допитують адвокатів як свідків.

Не можу не розкрити деякі проблемні питання відношення держави, її правоохоронних та судових органів до адвокатської таємниці, яка має бути, але, нажаль, не є і, мабуть, у найближчі ... ліття не буде священою.

Красиво говорити чи писати про цю тему можна до нестями. Але на практиці, будучи, наприклад, рядовим адвокатом, без фінансової, науково-технічної, моральної, а подекуди і політичної підтримки, здійснюючи адвокатську діяльність, як правило, у чужому, орендованому приміщенні, не завжди можливо, а скоріше завжди неможливо, забезпечити дотримання адвокатської таємниці, оскільки її порушення може бути, і як правило є, не відкритим, а таємним. Користуючись нагодою хочу підтвердити ремікс старої істини, що «найкращий спосіб не видати адвокатської таємниці – це просто її не знати». На моє особисте переконання не скоро в пострадянській країні, з її менталітетом будуть зацікавлені в дотриманні і збереженні адвокатської таємниці.

Врешті-решт, слід ставити питання не про вдосконалення інституту адвокатської таємниці, а про налагодження належного її захисту та існування реальної, суттєвої, конкретної і невідворотної відповідальності за її порушення.

Питання «доцільності» існування адвокатської таємниці не існує, оскільки без збереження конфіденційності стосунків, надання ефективної правової допомоги просто неможливе. Дотримання професійної юридичної таємниці є фундаментальною традицією у світовій юридичній практиці. Конфіденційність стосунків юриста та клієнта західні юристи називають «основним та фундаментальним правом та обов'язком юриста», «наріжним каменем консультаційної системи». У всіх юрисдикціях, які дотримуються принципів права, завіса конфіденційності не може бути піднятою навіть тоді, коли конфіденційні відомості мають суттєве значення для справи. Публічний інтерес в «правильному» судовому рішенні у даному випадку відходить на другий план.

В Україні захист професійної таємниці юристів на необхідному мінімальному рівні законодавчо закріплений. Встановлено навіть кримінальну відповідальність за порушення встановлених законом гарантій діяльності адвокатів, у тому числі професійної таємниці. А от у правосвідомості українських слідчих повага до професійних прав адвоката і гарантій його діяльності часто просто відсутня. Спроби допитати адвокатів, обшуки у адвокатських офісах непоодинокі. Тому слід не дискутувати на тему «доцільності» адвокатської таємниці, а боротися за повагу до адвокатської професії та за притягнення до встановленої законом відповідальності всіх, хто наслідиться посягнути на професійну таємницю.

Сенишин Т. Р.

*студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СПІЛКИ ТА АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ

Для захисту своїх соціальних та професійних прав адвокати і адвокатські об'єднання можуть створювати спілки та асоціації, і це передбачено окремо — ст. 19 Закону «Про адвокатуру», а серед визначених їм цілей, безумовно, відсутні такі, що пов'язані з по-

данням правової допомоги, забезпеченням захисту та представництвом фізичних та юридичних осіб.

Спілки та асоціації адвокатів представляють інтереси адвокатів у державних органах і об'єднаннях громадян, захищають соціальні та професійні права адвокатів, здійснюють методичну і видавничу роботу, сприяють підвищенню професійного рівня адвокатів, можуть створювати спеціальні фонди і діють відповідно до своїх статутів. Згідно з Законом спілки та асоціації адвокатів можуть створювати як фізичні особи (адвокати), так і юридичні особи (адвокатські об'єднання), тобто передбачено як індивідуальне так і колективне членство. Спілки і асоціації адвокатів не є професійними об'єднаннями у розумінні ст. 4 Закону «Про адвокатуру», які утворюються з метою здійснення ними адвокатської діяльності. Цю різницю нескладно спостерігати: адвокатське об'єднання утворюється для виконання професійної діяльності, визначеної в Конституції України і в Законі «Про адвокатуру», яка полягає у захисті і представництві прав і законних інтересів інших як фізичних, так і юридичних осіб, які не є членами цих об'єднань. Здійснюючи цю діяльність, члени адвокатського об'єднання керуються спеціально наданими їм правами і встановленими спеціально для них обов'язками і передбаченими гарантіями.

Слід наголосити й на тому, що чинним законодавством встановлено різний порядок реєстрації адвокатських об'єднань і об'єднань громадян, зокрема, громадських організацій (у даному разі – асоціацій і спілок адвокатів); щодо перших – їх обов'язково реєструє Міністерство юстиції України згідно з Положенням про порядок реєстрації адвокатських об'єднань, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. № 302, а об'єднання громадян (регіональні) реєструються в місцевих органах влади. Їх адвокатські об'єднання лише повідомляють (письмово) про свою реєстрацію. Адвокатські об'єднання включаються до Реєстру адвокатських об'єднань, що є правовою підставою для подання ними правової допомоги та інших, передбачених коментованим Законом, видів адвокатської діяльності (див. коментар до ст. 5). Об'єднання громадян або фізичні особи, як члени цих об'єднань, згідно з чинним законодавством не можуть займатися професійною юридичною діяльністю, зокрема надавати правову допомогу, здійснювати захист у суді тощо.

Мета створення спілок та асоціацій адвокатів визначена у ч. 2 коментованої статті. Зокрема наголошується на захисті цими ор-

ганізаціями соціальних та професійних прав адвокатів. Однією з таких організацій є Спілка адвокатів України – всеукраїнська організація адвокатів, метою якої є об'єднання зусиль адвокатів у сприянні формуванню демократичної правової держави, підвищення рівня правової допомоги, піднесення ролі і авторитету адвокатури в суспільстві й державі, вдосконалення законодавчого регулювання діяльності адвокатури, сприяння досягненню адвокатурою повної самостійності та самоврядування, захист законних інтересів членів Спілки, поширення історичних традицій української адвокатури, сприяння розвитку і поглибленню міжнародних зв'язків адвокатів.

Дійсно, понад 10 років Спілка адвокатів України виборює професійні і соціальні права адвокатів, захищає та представляє їх інтереси в різних організаціях. Наприклад, Спілка бере участь у законопроектній роботі, обстоювала право адвокатів на здійснення професійної діяльності у 1993 році, коли був відсутній механізм набуття статусу адвоката за Законом «Про адвокатуру», за її пропозицією в Законі закріплено право адвокатів на заняття адвокатською діяльністю індивідуально; розроблено і впроваджено правила адвокатської етики. Спілка веде боротьбу за зменшення податкового тиску на адвокатів і адвокатські об'єднання, усунення порушень гарантій адвокатської діяльності, розширення професійних прав адвокатів, захищала окремих адвокатів від необгрунтованого тиску та переслідувань, займається підвищенням кваліфікації адвокатів, зокрема спільно з Академією адвокатури України, одним із співзасновників якої є Спілка адвокатів. За зверненнями Спілки проводилися міжнародні експертизи і зустрічі з експертами, міжнародні семінари та конференції з питань відповідності чинного законодавства, законопроектів, які стосуються адвокатури і адвокатської діяльності. Спілкою проводиться видавнича діяльність, зокрема, засновано серію книжок «Адвокатура України», журнал «Адвокат», активно розвиваються міжнародні зв'язки, вивчається історія адвокатури України.

Разом з тим Спілка адвокатів України може захищати лише своїх членів, представляти інтереси тільки певної частини адвокатів — тих, хто є членами цієї організації. З метою зміни такого становища сама Спілка у 1995 році виступила з пропозицією щодо утворення в Україні єдиної професійної організації адвокатів з обов'язковим членством, яка б представляла всю адвокатуру – На-

ціональної палати (асоціації) адвокатів України, яка до цього часу не створена.

Багато адвокатів входить до складу Міжнародної спілки (співдружності) адвокатів, статут якої, зокрема, передбачає, що вона: вивчає і поширює досвід кращих адвокатів світу; організує науковометодичну роботу щодо удосконалення діяльності адвокатури; надає допомогу об'єднанням адвокатів у проведенні професійного навчання, організовує міжнародні семінари, конгреси, конгреси і конференції адвокатів у різних правових системах; проводить незалежні експертизи нормативних актів і законопроектів.

У регіонах України також створені й активно діють громадські організації адвокатів. Так, адвокати Чернівецької області об'єдналися в Асоціацію адвокатів, яка надає їм допомогу в організації професійної діяльності, нещодавно утворено Спілку адвокатів Закарпаття. У деяких містах України, зокрема в Ужгороді, Одесі, Харкові, Києві, існують адвокатські клуби. Можна назвати й цілу низку громадських організацій адвокатів, сформованих не за територіальною, а за іншими ознаками – вік, галузь права тощо.

Смит К.В.

*студентка 4-го курсу Учебно-научного института права
Луганского государственного университета внутренних дел
имени Э.А.Дидоренко*

НОВЫЙ ЗАКОН ОБ АДВОКАТУРЕ: ПОПЫТКА АНАЛИЗА ОСНОВНЫХ НОВОВВЕДЕНИЙ И ПРОБЛЕМ

Существовавшая необходимость реформирования института адвокатуры в Украине, состоявшееся 15 августа 2012 года с вступлением в силу Закона Украины «Об адвокатуре и адвокатской деятельности», была обусловлена рядом факторов, среди которых также важную роль играли определенные международные обязательства, взятые Украиной перед международным сообществом. В процессе принятия нового закона неоднократно отмечалось, что адвокатура играет важную роль в жизни украинского общества, и именно это требует от нее высокого профессионализма, соответствия и эффективности в отношении исполнения своих непосредственных функций. Исходя из этого, принятие нового зако-

нодательного акта должно было способствовать достижению соответствующих целей и задач, которые ставятся перед адвокатурой, которые невозможно реализовать в полной мере в пределах старого законодательства, так как неоднократно отмечалось, что большинство его положений не соответствует современному состоянию общественных отношений и требованиям, поставленным перед национальной адвокатурой.

Среди основных положений Закона можно выделить: создание системы органов адвокатского самоуправления, определение их полномочий; создание Национальной ассоциации адвокатов Украины; создание Единого реестра адвокатов Украины; определение порядка допуска адвокатов иностранных государств к осуществлению адвокатской деятельности на территории Украины; введение ответственности за непредоставление ответа на адвокатский запрос, а также за предоставление недостоверной или неполной информации; определение порядка наложения дисциплинарных взысканий на адвокатов.

Ясно, что на данном этапе говорить о каких-либо явных плюсах и минусах нового закона еще очень рано, так как большинство проблем дальнейшего функционирования института адвокатуры могут быть выявлены в процессе непосредственного правоприменения. А так как новый закон действует около полугода, то с насущными проблемами практики столкнутся только через год-полтора. Но в то же время, существуют некоторые проблемные аспекты, которые и на данном этапе являются очевидными.

Итак, предлагаем пройти по основным нововведениям, которые привнес с собой новый закон об адвокатуре. Предыдущий закон об адвокатуре давал нам определение основных видов адвокатской деятельности, и указывал на то, что кроме прямо определенных законом видов адвокатской деятельности, адвокат может осуществлять и другие виды юридической помощи, предусмотренные законодательством. Исходя из этого, адвокат мог заниматься только теми видами деятельности, которые прямо предусмотрены и разрешены законодательством. Но если обратиться к новому Закону об адвокатуре, а именно к ст.19, то данные нормы устанавливают, что перечень видов адвокатской деятельности не является исчерпывающим, поскольку адвокат имеет право заниматься и другими видами деятельности, не запрещенными законом. Бесспорно, что данное изменение носит положительный характер, так

как в последнее время наблюдается расширение сфер, в которых необходима помощь адвоката.

В отношении профессиональных прав адвоката, то они были несколько расширены. Ранее, в соответствии со старым законодательством, права адвоката подразделялись на 9 групп. Новым законом объем количественно увеличен, но качественно они остались прежними. Так, например, право собирать доказательства было несколько изменено. В отличие от старого законодательства, новый Закон об адвокатуре предоставляет адвокату право не только собирать сведения и факты, которые могут использоваться как доказательства, но также разрешает запрашивать, получать и изымать вещи, документы и их копии, то есть заниматься сбором материальных объектов, которые могут быть использованы в качестве доказательной базы. Очевидно, что данное новшество носит важный практический характер и пойдет однозначно на пользу. Но здесь появляется и один из пробелов. Законодатель, давая определения адвокатской тайне, относит к ней лишь информации другие сведения, не относя к ней вещи и предметы, указанные ранее.

Также необходимо отметить, что принятие нового законодательства оживило дискуссии как среди ученых, так и среди адвокатов. В основном полемика образовалась вокруг процедуры получения статуса адвоката. Многие дискуссии закончились пространственным мнением, что получение статуса адвоката необходимо лишь тем лицам, которые практикуют в сфере уголовного права. Остальным же, тем кто практикуют в сфере гражданского, хозяйственного и административного права, для эффективного предоставления услуг и юридической помощи получение статуса адвоката является не таким уж и необходимым, ведь весь объем соответствующих прав можно приобретать и осуществлять на основании доверенности с правом представительства интересов.

В свою очередь, некоторые нормы данного Закона нарушают права адвокатов, а также противоречат нормам Конституции Украины и другим законодательным актам. Так, данный Закон не решил проблему фактического принуждения к вступлению в адвокатские объединения, которое обусловлено обязательностью членства в них адвокатов. По нашему мнению, объединение адвокатов может быть создано только на добровольной основе, а право на адвокатскую деятельность должны иметь также и адвокаты, не являющиеся членами адвокатского объединения. Закон при этом может предусмотреть соответствующие стимулы для того, чтобы

адвокаты вступали в это объединение, но не средства принуждения их к такому вступлению. Законом неоправданно предусмотрена дисциплинарная ответственность адвокатов за нарушение правил адвокатской этики. В свою очередь, религиозные, моральные, этические, политические и пр. нормы являются другими видами социальных норм, чем правовые нормы, поэтому их нарушение не может быть основанием для привлечения к юридической ответственности. На наш взгляд, вместо этических правил целесообразно было бы разработать Правила ведения адвокатской деятельности. Кроме этого, Законом предусмотрена обязательная уплата ежегодных взносов на обеспечение адвокатского самоуправления, за неуплату которых может быть определена ответственность.

В целом же Закон «Об адвокатуре и адвокатской деятельности» содержит много положительных нововведений. Но сложности в получении статуса адвоката и вопросы, связанные с размером налогообложения адвокатской деятельности, могут значительно повысить цены на адвокатские услуги, что сделает их недоступными для рядовых граждан, учитывая при этом, что согласно новому Уголовно-процессуальному кодексу в уголовных делах защитником может быть только адвокат, а близкие родственники такого права лишаются.

Итак, это были первые споры и проблемы, с которыми столкнулся новый Закон Украины об адвокатуре. Ему еще предстоит выдержать многолетнее применение на практике, за чем неизбежно последуют множественные изменения и доработки, которые однозначно пойдут на пользу институту адвокатуры. Но, не смотря на все недостатки, новый закон достаточно расширил поле деятельности для адвокатов, позволив им предоставлять более квалифицированную помощь, какую от них требует и сообщество, и современность.

Сорокопуд Б.В.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ

Правові засади адвокатської таємниці закріплені в ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а охорона адвокатської таємниці зазначена в контексті Європейської конвенції з прав людини.

Адвокати також керуються у своїй діяльності Правилами адвокатської етики, затвердженими Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури. Згідно вимог ст. 9 цих Правил розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин.

Адвокатська таємниця охороняється і кримінально-процесуальним законодавством. Стаття 46 Кримінально-процесуального кодексу України передбачає, що документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків при участі у справі, не підлягають огляду, розголошенню чи вилученню дізнавачем, слідчим, прокурором чи судом без його згоди. Також ст. 65 КПК забороняє допитувати як свідків адвокатів з приводу того, що їм довірено або стало відомо при здійсненні професійної діяльності, якщо вони не звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, яка довірила їм ці відомості. Заборона допиту адвоката як свідка встановлена і Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України.

Етико-правові проблеми адвокатської таємниці досліджували М. Ю. Барщевський, Д. П. Ватман, О. Л. Жуковська, Я. С. Кисельов, І. Л. Петрухін та ін.

У працях наведених вище авторів досліджувалось широке коло проблем адвокатури, включаючи і проблеми інституту захисту. Проте до них адвокатська таємниця не розглядалась через призму реформування права в Україні.

Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю. Предметом адвокатської таємниці є питання, з яких громадянин або юридична особа зверталися до адвоката, суть консультацій, порад, роз'яснень та інших відомостей, одержаних адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків.

Суб'єктами, на яких поширюється обов'язок збереження конфіденційності інформації, що складає адвокатську таємницю, є, крім адвоката, його помічники, посадові особи адвокатського об'єднання. Не можна з цих питань допитувати як свідків, крім зазначених осіб, також і технічних працівників адвокатського об'єднання. М. Ю. Барщевський підкреслює, що конфіденційність має застосовуватися безвідносно до того факту, що інші особи можуть володіти цією ж інформацією».

Обсяг відомої адвокату інформації, яка не підлягає розголошенню, можна визначити таким чином: це вся інформація, одер-

жана від клієнта і про клієнта, а також яка стала відомою адвокату у зв'язку з поданням правової допомоги, здійсненням захисту і представництва, щодо якої відсутня згода клієнта на її розголошення. Правила адвокатської етики зобов'язують зберігати конфіденційність будь-якої інформації, зокрема, будь-яку інформацію про клієнта, в тому числі щодо його особи або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності. Отже, до такої інформації належить і та, що свідчить про факт звернення особи до адвоката.

Стосунки адвоката і його клієнта будуються на принципі конфіденційності, встановленому ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Правила адвокатської етики розрізняють інформацію, що є конфіденційною, та інформацію, що становить адвокатську таємницю. Адвокатською таємницею є: 1) інформація про клієнта та третіх осіб, що стала відома адвокату у зв'язку зі здійсненням адвокатської діяльності; 2) факт звернення клієнта до адвоката або адвокатського утворення; 3) суть доручення чи питання, з яким клієнт звертався до адвоката (адвокатського утворення), суть консультацій, порад, роз'яснень, наданих адвокатом (адвокатським утворенням), складені документи правового характеру, всі матеріали, що складають адвокатське досьє, інформація, яка зберігається на електронних носіях, та будь-які документи і відомості, одержані адвокатом при здійсненні адвокатської діяльності; 4) зміст договору про надання правової допомоги; 5) документи, передані адвокату клієнтом; 6) інші відомості, пов'язані з наданням адвокатом правової допомоги.

Адвокат не має права при здійсненні професійної діяльності в суді будь-яким чином, безпосередньо або опосередковано порушувати конфіденційність інформації, яка відноситься до предмета адвокатської таємниці або є конфіденційною згідно з Правилами.

Адвокатська таємниця — це не таємниця клієнта, передана адвокату «на зберігання до вимоги», і не таємниця лише одного адвоката, на яку поширюється його, а не клієнта «право власності»; це — їх спільна таємниця, правовий режим розголошення якої залежить від взаємної згоди клієнта і адвоката.

Право захисника мати конфіденційне побачення з підзахисним без обмеження їх кількості та тривалості є абсолютним. Тривалість побачення з обвинуваченим у СІЗО обмежується робочим часом працівників цієї установи. Практика склалася таким

чином, що на кожне побачення захисник повинен отримувати від слідчого спеціальний дозвіл, що законом для нього не передбачено. Національне законодавство не передбачає обмежень щодо права захисника мати конфіденційне побачення із підзахисним.

Обмеження права захисника на конфіденційність побачення з ув'язненим обвинуваченим в розвинутих країнах Європи ще не є вагомим аргументом в дискусії з приводу того, чи слід встановлювати такий порядок в Україні.

Адвокатська таємниця розповсюджується на всі справи, в яких бере участь адвокат. Адже найголовніше – побудова довірчих відносин. І немає різниці чи це справа на сто чи на мільйон грошових одиниць.

Супрун О. В.

*студентка 2-го курсу юридичного факультету ДВНЗ
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Структурована, сильна, дієва адвокатура в Україні є одним з важливих чинників побудови правової держави і громадянського суспільства, адже саме адвокати повинні забезпечувати захист прав та інтересів людини. Щоб правова допомога адвокатів була ефективною та якісною, потрібно щоб адвокатура України була незалежною від держави і управлялася самостійно, тобто на рівні адвокатського самоврядування у формі самоорганізації та саморегулювання.

Зарубіжна практика засвідчує, що адвокатське самоврядування не лише забезпечує незалежність адвокатів, а й позитивно впливає на рівень їхньої кваліфікації. Наприклад, в Франції органом адвокатського самоврядування є Рада колегій адвокатів, яка обирається за двоступеневою системою, представляє професію адвоката в державних органах, стежить за додержанням норм та звичаїв в адвокатській діяльності, проводить кваліфікаційні іспити.

В Україні з прийняттям 5 липня 2012 р. Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі Закон) передбачають-

ся значні новели у функціонуванні адвокатського самоврядування. В Законі визначено, що адвокатське самоврядування – це гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом». Новостворене адвокатське самоврядування відповідно до Закону має низку завдань:

- 1) забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності;
- 2) підтримання високого професійного рівня адвокатів;
- 3) утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;
- 4) створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності;
- 5) забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність;
- 6) забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України;
- 7) участь у формуванні Вищої ради юстиції у порядку у порядку, визначеному Законом.

Адвокатське самоврядування має забезпечити незалежність адвокатів від втручання з боку державної влади, правоохоронних органів, судів. Також адвокатське самоврядування створюється не лише задля захисту прав адвокатів, а й для забезпечення інтересів клієнтів, оскільки введений Єдиний реєстр адвокатів України.

Закон передбачає створення Національної асоціації адвокатів України, що «є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування». Членами Національної асоціації адвокатів України стають всі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Інші особи стають членами Національної асоціації адвокатів України з моменту складення присяги адвоката України. Отже, всі адвокати обов'язково стають членами асоціації, але ми вважаємо, що це порушує не лише права адвокатів, але і норми законів України та міжнародних договорів. Фактично примусове членство в організації вступає у суперечність і з Конституцією України і пунктами 23 і 24 «Основних положень про роль адвокатів», прийнятих Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам 1 серпня 1990 р., в яких встановлено, що «адвокати, як й інші

громадяни, мають право на вільне об'єднання в асоціації та організації. Зокрема, вони мають право створювати місцеві, національні і міжнародні організації та відвідувати їх збори без побоювання обмеження професійної діяльності з причин їх законних дій або членства в організації, дозволеній законом».

На нашу думку, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забезпечує адвокатурі саморегуляцію та незалежність від органів державної влади, правоохоронних органів та органів судової влади, але факт обов'язкового членства в Національній асоціації адвокатів України не відповідає Основному закону України, міжнародним договорам та стандартам. Також обов'язкове членство адвокатів в асоціації порушують завдання адвокатського самоврядування, а саме п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону в якому зазначено, що «завданнями адвокатського самоврядування є забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності». Адже, адвокат є залежним від Національної асоціації адвокатів України, оскільки членство адвоката є обов'язковим, яке тягне за собою обов'язок адвоката сплачувати внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування. І в разі несплати правник нестиме відповідальність, яка визначається з'їздом адвокатів України. Отже, адвокат є залежним від Національної асоціації адвокатів і це є порушення його права на свободу вступу в громадську організацію.

Ткачук І. М.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Професія адвоката — одна з найшанованіших у суспільстві. Служити цій професії — це складне, тонке мистецтво, що вимагає не тільки правових знань, навичок і умінь, але й високих моральних і психологічних якостей людини.

Діяльність адвоката у судочинстві спрямована на спростування обвинувачення або підозри, на пошук обставин, які виправдовують або пом'якшують провину. Захист інтересів обвинуваченого ви-

магає вивчення безлічі різноманітних фактів і обставин, що відносяться до розглядуваної судової справи. Адвокатаві доводиться аналізувати наявні в справі докази, пізнавати інформацію й інтерпретувати її з погляду можливості використання для виправдання підзахисного або пом'якшення його провини. Пізнавальний компонент діяльності адвоката спрямований на розв'язання складного завдання — встановлення істини з метою виправдання особи, яка притягається до відповідальності, або пом'якшення її покарання. Успішне вирішення цього завдання потребує пошуку необхідних доказів, з'ясування тих обставин справи, що можуть представити обвинуваченого з позитивного боку. Уміння знаходити серед багатьох фактів такі, що спростовують обвинувачення або дають можливість пом'якшити відповідальність, передбачає глибину розуму, спостережливості, проникливості, самостійності і гнучкості мислення, міцну пам'ять. У пізнавальному компоненті діяльності адвоката виявляються також його активність і критичність, в основі яких лежить точна й об'єктивна оцінка наявних фактів.

У чинному законодавстві передбачена принципова можливість використання психологічних знань, оскільки вони є уособленими, достатньо самостійними в науковому відношенні і не можуть вважатись менш важливими за інше спеціальне знання. Тому на них розповсюджуються загальні положення про експертизу, фахівця та консультації, зафіксовані законодавцем: вони здійснюються для визначення психічного стану звинувачуваного чи підозрюваного, а також для встановлення психічного стану свідка чи потерпілого у тих випадках, коли виникає сумнів щодо їх здатності правильно сприймати обставини, які мають значення для справи, та надавати про них правильні свідчення.

Але використання психологічного знання у судовому процесі потребує більш повного регламентування. Не тільки в актах офіційного тлумачення, але й у самому законі необхідно передбачити питання, які вирішуються за допомогою психологічних знань. Це створить передумови для їх подальшого впровадження у діяльність адвоката-захисника та сприятиме підвищенню його ролі у судовому процесі.

Що стосується спілкування адвоката з підзахисним, то важливою умовою його успішності є їхня психологічна сумісність. У психології під сумісністю розуміється взаємне сприйняття партне-

рів у спілкуванні і спільній діяльності, засноване на оптимальному поєднанні (подібності або взаємодоповнюваності) ціннісних орієнтацій, соціальних установок, інтересів, характеристик та інших значущих для міжособистісної взаємодії характеристик. Сумісність, як правило, супроводжується виникненням взаємної симпатії, впевненості в успішному результаті. Особливе значення сумісність набуває в складних умовах, у важкому стані, коли досягнення загальної мети відбувається при дефіциті засобів, часу, простору, кількості учасників. Суд, безперечно, є дуже складною ситуацією для підзахисного, тому вибір обвинуваченим захисника, а також психологічний контакт між ними чималою мірою обумовлений саме цим психологічним явищем. Досить часто в судовій практиці відмова обвинуваченого від раніше обраного ним захисника пояснюється психологічною несумісністю цих осіб.

Процес спілкування між захисником і підзахисним має ряд психологічних труднощів, що обумовлені головним чином психічним станом обвинуваченого. Звичайний психічний стан більшості обвинувачуваних — стрес. Основна умова його — загроза особистому благополуччю людини та її близьких. Загроза стосується не тільки фізичного існування, а й соціального статусу особистості, її престижу, життєвих планів, соціальних цінностей тощо.

У цих складних ситуаціях процес спілкування захисника і підзахисного супроводжується скутістю, психологічною напруженістю. Встановити психологічний контакт із підзахисним — не така проста справа. Вона вимагає від адвоката і терпіння, і наполегливості, і розвинених комунікативних умінь. З метою подолання негативного стану підзахисного адвокату доцільно спробувати довести йому, що без душевної рівноваги неможливо домогтися позитивного результату, а також затамувати особисті образи і перебороти агресивність в його поведінці. Від адвоката потребуються такі комунікативні навички й уміння в спілкуванні з підзахисним і його родичами, які б викликали з їхнього боку абсолютну довіру до нього.

Успішне здійснення захисної діяльності вимагає від адвоката високих моральних якостей. Пояснюється це тим, що в діяльності адвоката значно частіше й гостріше, ніж у будь-якій іншій юридичній діяльності, виникають ситуації, правильне вирішення яких залежить від дотримання не тільки правових норм, а й моральних

принципів. А. Коні справедливо зазначав: «Кримінальний захист подає більше приводів для пред'явлення вимог, почерпнутих із галузі моральної, ніж діяльність обвинувальна, через складні і багатозначні ставлення до свого клієнта — підсудного і до суспільства».

Таким чином, я дійшла висновку, що принципова, кваліфікована, психологічно грамотна діяльність адвоката є гарантією того, що порідшають або зникнуть у судовій практиці випадки, коли невинуватий — відданий суду, а прийняте судовими органами рішення порушує законні права та інтереси обвинувачуваного.

Токарчук О. С.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУДОВА ПРОМОВА АДВОКАТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

Адвокат, який покликаний «захищати» і не вмів вербально, тобто словом, довести правоту своєї позиції, опиняється за межами цієї професії. В його руках — доля людини, яка може бути помилково звинувачена. І невміле володіння словом означає в даній ситуації безвідповідальність і непрофесіоналізм.

Отже, однією з проблем теорії та практики процесуального права є розробка основ побудови переконливої судової промови і навчання цьому мистецтву юристів. Її актуальність визначається тим, що від переконливості промов сторін залежить ефективність судових дебатів, здатність юриста виконати своє основне завдання.

Судова промова — це промова, звернена до суду та інших учасників судочинства і присутніх при розгляді кримінальної, цивільної, адміністративної справи, в якій містяться висновки щодо тієї чи іншої справи.

Виступаючи в суді з промовою, адвокат підбиває підсумки не тільки судового розгляду справи, а й усієї своєї попередньої праці, аналізуючи докази, висловлюючи свою позицію у справі, міркування з питань, на які суду необхідно дати відповідь під час складання вироку, рішення, постанови, ухвали.

Мова судового оратора має чітке цільове призначення — переконливо і вірогідно довести винність або невинність людини. Це

покладає на оратора велику відповідальність за зміст мови, за ті аргументи, якими він оперує. Тому висока мовна культура юридичного працівника — одна зі складових його професійної майстерності.

Одна з причин непереконливості промов захисників у суді полягає у тому, що вони не надають належного значення ораторському мистецтву. Бувають випадки, коли суддя сидить і відверто позичає від «дуже цікавого» процесу. На це звертав увагу ще Р. Гарріс: «Уміння говорити є обов'язком адвоката, і щоб удосконалитися в ньому, не слід шкодувати ні часу, ні праці. Уміння говорити є запорукою успіху, і чим краще ви говорите, тим менше суперників виявиться навколо вас на вибраному поприщі».

Слід зазначити, що у всі часи ораторів, які б досконало володіли мистецтвом мови, було не так багато, в тому числі серед адвокатів, прокурорів та представників інших професій. Невміння володіти ораторським мистецтвом є однією з ознак професійної неспроможності.

Як зазначав А. Ф. Коні, «в основі судового красномовства лежить необхідність доводити і переконувати, іншими словами, необхідність схилити слухачів до своєї думки».

Для того щоб схилити слухачів до своєї думки, переконати в правильності і справедливості своєї позиції та доводів, на яких вона ґрунтується, мова повинна бути не тільки доказовою, але і переконливою за змістом і формою. Мова юриста повинна відрізнятися насамперед багатством словникового запасу і словникової чистоти. Правильність мови — це дотримання норм сучасної рідної мови. Ненормативне, помилкове вживання окремих слів, словосполучень і цілих фраз характерне, як правило, для просторіччя. Тому виступ, що містить багато ненормативних варіантів, сприймається як такий, що має примітивне забарвлення, а той, хто виступає, як оратор, що не володіє мистецтвом впливати на думки і почуття інших людей. Обов'язкова умова словникової чистоти мови — правильна вимова і наголос. Усна мова, як відомо, має звукову форму, і один із її показників — правильний наголос у слові.

Нарешті, судова промова залежить і від тембру, гучності, тону. Загальновизнано, що хрипкий, глухий голос спотворює сприйняття навіть сильних за змістом слів, а баритон або бас завжди пестять слух. Голос має бути достатньо гучним, щоб слова були добре чу-

но в будь-якому кінці залу судового засідання. Справедлива також думка, що тихі промови сприймаються багатьма як боязкі, як прояв невпевненості самого юриста.

Впливає на сприйняття й ефективність судової промови і її темп. Коли юрист говорить занадто швидко, то він стомлює слухачів через їхню напружену увагу за промовою. При цьому можливі випадки, коли деякі промовці «ковтають» закінчення слів і навіть речень, що утруднює розуміння мови. Повільний темп навіть нудьгу і найчастіше сприймається байдуже, а якщо такий темп поєднується з невиразністю промови, то різко знижується активність слухачів, вони відвертаються і починають думати про своє.

У вступі потрібно прагнути досягти наступних цілей: викликати інтерес слухачів і оволодіти їх увагою, встановити зі слухачами психологічний контакт, розташувати до себе, завоювати довіру, психологічно підготувати їх до сприйняття змісту головної частини мови.

Основна частина промови у суді будується з урахуванням позиції з питань, які підлягають вирішенню судом при постановленні вироку, рішення. Особливо важливе значення має розробка наступних елементів основної частини судової промови: 1) виклад фактичних обставин вчинення розглянутого діяння (фабули справи); 2) аналіз і оцінка досліджених в суді доказів та їх джерел; 3) розбір юридичної сторони пред'явленого обвинувачення, претензій; 4) характеристика особистості підсудного (у кримінальних справах).

У висновку основна цільова установка направлена на те, щоб остаточно переконати слухачів, сформувані у них внутрішнє переконання в правильності і справедливості позиції оратора, його доводів, доказів.

На думку Цицерона, «... вся побудова переконливої судової промови заснована на трьох речах: довести правоту того, кого ми захищаємо; «схилити» до себе тих, перед ким виступаємо; направити їх думки в потрібну для справи сторону».

Не варто забувати, що мова представника в суді забезпечує ефективний вплив тільки тоді, коли вона вимовляється не «з папірця», а живо, вільно, експромтом.

І, звичайно ж, намагайтеся висловлювати свої думки ясно, коротко і просто.

Тушкин А.А.

*адвокат Витебской областной коллегии адвокатов,
преподаватель кафедры гражданского права и гражданского
процесса УО «ВГУ им. П.М. Машерова»*

ПОНЯТИЕ АДВОКАТСКОГО БЮРО КАК ОДНОЙ ИЗ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Закон Республики Беларусь №334-З от 30 декабря 2011 г. «Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Республике Беларусь», который вступил в силу 6 апреля 2012 года наряду с юридическими консультациями индивидуальной деятельностью адвоката признал одной из организационных форм адвокатской деятельности адвокатское бюро. Адвокатское бюро – новая, не известная ранее белорусскому законодательству организационно-правовая форма такой деятельности. В предыдущем законе 1993 года было указано, что адвокат имеет право работать в иных организационных формах, но не было четкого определения, что это за формы, чем они отличаются от юридических консультаций, какие при этом существуют преимущества и т.п. По республике в рамках старого закона об адвокатуре было создано несколько адвокатских бюро, но они мало чем отличались от юридических консультаций. Практически все адвокаты республики работали в юридических консультациях.

Статья 31 нового закона регламентирует не только понятие адвокатского бюро, его количественный состав, организационную структуру и управление, но так же его права и обязанности и иные вопросы деятельности. В соответствии с упомянутой статьей адвокатское бюро является некоммерческой организацией создаваемой в целях осуществления адвокатской деятельности по оказанию юридической помощи и, следовательно, самостоятельным юридическим лицом. Адвокатское бюро имеет самостоятельный баланс, вправе открывать счета в банках, небанковских кредитно-финансовых организациях, имеет печать, штамп, именные бланки.

Закон допускает в наименовании адвокатского бюросодержание фамилий и имен участников (партнеров). Участниками (партнерами) адвокатского бюро могут быть два адвоката мак-

симальное количество законом не ограничено. Однако один адвокат может входить в состав только одного адвокатского бюро. Конечно же, адвокат, входя в состав адвокатского бюро, в любом случае остается членом одной из шести областных коллегий адвокатов, на территории которой создано адвокатское бюро. Состав партнеров адвокатского бюро может изменяться как в результате выбытия партнера, так и приема нового. Адвокатские бюро вправе нанимать для осуществления деятельности адвокатов, помощников адвокатов и других работников по трудовому договору. В случае прекращения или аннулирования лицензии адвоката его трудовой договор с адвокатским бюро в соответствии с законом подлежит прекращению.

Целью деятельности адвокатского бюро является организация оказания юридической помощи. Юридическая помощь в адвокатском бюро оказывается на основании договора на оказание юридической помощи, заключаемом между клиентом и адвокатским бюро. Адвокатами в бюро обеспечивается так же оказание юридической помощи по назначению по уголовным делам по требованию органа ведущего уголовный процесс через территориальную коллегию адвокатов. Из доходов, поступивших от оказания юридической помощи, и формируются средства адвокатского бюро, которые распределяются в соответствии с уставом. Из них уплачиваются налоги, сборы и другие обязательные платежи в бюджет и внебюджетные фонды. Остальные идут на оплату труда партнеров и адвокатов, не являющихся партнерами с которыми заключены трудовые договоры, расходы на содержание адвокатского бюро, укрепление материально-технической базы и иные цели. Являясь самостоятельным юридическим лицом, адвокатское бюро само решает, как распределить заработанные средства. Работа организовывается за собственные средства. Извлечение прибыли и распределение ее между партнерами не является целью деятельности адвокатского бюро. Имущество адвокатского бюро является собственностью адвокатского бюро. Но в случае ликвидации бюро или выхода из него партнера, последний имеет право на получение части имущества в пределах стоимости того, которое он передал в собственность адвокатского бюро. В случае ликвидации адвокатского бюро партнер вправе получить часть его имущества оставшегося после расчетов с кредиторами и партне-

рами. Партнеры адвокатского бюро не отвечают по обязательствам бюро, равно как и бюро не отвечает по обязательствам партнеров. Эти и другие вопросы деятельности адвокатского бюро должен регламентировать его устав.

Управление деятельностью адвокатского бюро осуществляется общим собранием партнеров адвокатского бюро, которое может проводиться по требованию любого из партнеров в течение 15 дней после уведомления остальных об этом. Решения собрания принимаются по согласию всех партнеров. Устав бюро может предусматривать случаи принятия решения простым большинством голосов. Текущее руководство осуществляется управляющим партнером. Он представляет адвокатское бюро в отношениях с государственными органами, общественными объединениями и иными организациями, физическими лицами. Он подписывает денежные и расчетные документы, выдает справки, осуществляет прием и увольнение работников, заключает сделки от имени адвокатского бюро и осуществляет иные полномочия. Все вопросы деятельности адвокатского бюро, в том числе и те которые упущены законодателем регламентируется Уставом бюро, который является учредительным документом.

В Республике Беларусь имеется опыт создания адвокатских бюро. Они созданы и действуют в г. Минске в Бресте. Как правило, являясь немногочисленными, в их состав входят 5-7 партнеров, на практике они занимаются спорами между субъектами хозяйствования, выступают в примирительных процедурах хозяйственных судов в качестве медиаторов, примирителями по семейным делам, третейскими судьями, проводят правовую оценку документов и занимаются иной адвокатской деятельностью по оказанию правовой помощи. Работать в новых организационных формах адвокатской деятельности адвокаты Республики Беларусь готовы, особенно в тех формах, где есть возможность развития, самосовершенствования, творчества, морального удовлетворения. Адвокатское бюро – оптимальная форма для удовлетворения этих возможностей. Создание адвокатского бюро продиктовано временем и поиском новых организационных форм деятельности адвоката с учетом мирового опыта.

Чекмарьова Л. Ю.
студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИДИ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ДОБРОВІЛЬНЕ ЧИ ОБОВ'ЯЗКОВЕ?

В останні роки увага до проблеми розвитку страхування професійної відповідальності значно зросла. Фахівцями неодноразово зазначалося, що інститут страхування професійної відповідальності, що забезпечує ефективну організацію та функціонування громадянського правового обороту, виступає одним із основних інструментів забезпечення державою гарантованих конституційні прав громадян на захист їх прав, свобод і законних інтересів.

Навіть кваліфікований і досвідчений адвокат не захищений від випадкових професійних помилок, які можуть призвести до морального й матеріального збитку третіх осіб. У наслідок таких недоглядів постраждала особа має право притягнути в судовому порядку адвоката до відповідальності, але велика кількість позовів і відсутність грошових резервів для відшкодування компенсацій, ще більше погіршує таку ситуацію.

Страхування професійної відповідальності розглядалися в наукових роботах В. С. Бігуна, І. М. Дрозд, С. О.Добровольської, Ю. В. Заїкіна, Н.О.Обловацької, С. С. Осад та інших.

Введення даного інституту сприятиме формуванню високого ступеня довіри до юридичної професії в цілому, і до адвокатів зокрема, з боку фізичних та юридичних осіб. Страхування ризику професійної майнової відповідальності адвокатів покликане посилити ці тенденції в суспільстві. Ринок зазначеного інституту в Україні тільки починає свій розвиток.

Страхування відповідальності може бути як добровільним, так і обов'язковим. На Україні такий вид страхування обов'язковий тільки для приватних нотаріусів.

Федеральний Закон Російської Федерації «Про адвокатську діяльність і адвокатуру в РФ» передбачає страхування адвокатом ризику своєї професійної майнової відповідальності перед своїм

довірителем. До 1 січня 2007 року таке страхування було добровільним, зараз – обов'язковим.

Чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не припускають необхідності страхування професійної відповідальності адвоката. Більш того, останній не вказує на її доцільність, навіть на підставі договору, як це передбачено в Російській Федерації.

Для того, щоб уявлення про зміст даного виду страхування стало більш предметним, а оцінка очікуваного закону, більш виваженою, доречно тут навести принципи особливості даного виду страхування за законодавством однієї з країн, в якій воно успішно застосовується.

Відповідно до § 51 Статуту федеральної адвокатури ФРН адвокат зобов'язаний укладати договори обов'язкового страхування професійної відповідальності для покриття, що випливають з його професійної діяльності, ризиків відповідальності за заподіяння майнової шкоди та забезпечувати належне страхування протягом всього часу свого допуску до професії.

Французький Закон про організацію професії адвоката 1991 також передбачає обов'язкове страхування його професійної цивільної відповідальності. Причому договір страхування може бути укладений конкретним адвокатом, групою адвокатів або адвокатської організацією.

Англійське законодавство в принципі не допускає майнової відповідальності барристера (адвоката) за дії в судовому процесі, побоюючись перегляду судових рішень під приводом недбалої роботи барристера.

У США страхування професійної відповідальності юриста поки є добровільним. У деяких американських штатах асоціації юристів створюють власні страхові компанії, які надають серйозну конкуренцію комерційним страховим фірмам, і тим самим впливають на розмір страхових тарифів. Поширена також створення за рахунок членських внесків юристів, спеціальних резервних фондів для виплати компенсацій клієнтам, постраждалим від недобросовісної юридичної практики.

Отже, питання про те, чи повинно бути страхування ризику професійної майнової відповідальності обов'язковим або добровільним для адвокатів, в зарубіжних країнах вирішуєть-

ся по-різному. До числа європейських країн, в яких вимагається обов'язкове страхування, належать, зокрема, ФРН, Франція, Швеція, Ірландія, Іспанія, Польща, Чехія. А в США, наприклад, страхування професійної відповідальності адвокатів є добровільним.

В ході дискусії раніше висловлювалася думка про те, що зі вступом до СОТ Україна повинна буде ввести обов'язкове страхування ризику професійної майнової відповідальності адвокатів. Вступ нашої країни в цю міжнародну організацію, безумовно, робить актуальним питання про підвищення конкурентоспроможності українських адвокатів, у тому числі про підвищення якості надаваних ними правових послуг та про гарантії якості. Але пов'язані з цією подією можливі зміни в розстановці сил на вітчизняному ринку юридичної допомоги між українськими адвокатами і їх іноземними конкурентами торкнуться тільки адвокатів, що спеціалізуються на юридичному супроводі бізнесу. Крім того, як видається, в нашій країні поки не склалися економічні та соціальні умови для запровадження обов'язкового страхування.

По-перше, оскільки довести настання страхового випадку надзвичайно складно, дуже велика ймовірність, що обов'язкове страхування перетвориться в систему додаткових платежів, що стягуються з адвокатів страховими компаніями. При цьому для українських адвокатів, що беруть участь у кримінальному судочинстві за призначенням органів дізнання, органів попереднього слідства чи суду, сплата страхових внесків стала б непосильним фінансовим обтяженням, так як в даний час їх праця оплачується державою за дуже низькими ставками – в залежності від складності справи. У той же час адвокатам, працюючим за угодою, довелося б підвищити вартість своїх послуг, що зробило б їх менш доступними для населення.

По-друге, зараз випадки притягнення адвоката до майнової відповідальності за порушення умов укладеної угоди про надання юридичної допомоги практично невідомі.

Тому, було б доречно запозичити досвід Російської Федерації та спочатку при введенні даного інституту зробити його добровільним, для адаптації українських адвокатів, а згодом – обов'язковим в силу важливості виконуваної адвокатом діяльності.

Юрєвич І. В.

*асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*

ЄДНІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЯК ГАРАНТІЯ РІВНОГО СТАНДАРТУ ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ

Важливою сутнісною характеристикою єдності судової влади є її функціонування в єдиному правовому просторі, що забезпечується дією єдиних за суттю норм права. Передбачається, що її механізми функціонують в рамках єдиних правових розпоряджень правової системи, які діють на всій території країни, їх взаємну узгодженість і несуперечність. Зовнішнім вираженням цього є формування єдиного за системою, юридичними джерелами і цілями права (законодавства), що діє у рамках певної території, простору (держави, регіону, континенту тощо). У змістовному плані єдність судової влади ґрунтується на положеннях вітчизняного законодавства, загальноприйнятих і визнаних принципах та нормах міжнародного права, положеннях міжнародних договорів, правах і свободах людини і громадянина, правах, правових обов'язках і повноваженнях суб'єктів державної влади, що відображені відповідно у певних правових актах державного і міжнародного рівня – конституціях, статутах, конвенціях, пактах, та неодмінно передбачає єдність судової практики. У контексті цього справедливим є зауваження В. І. Анішиної, що єдність судової системи повинна бути виражена у змісті та результатах її роботи, тобто одностайному судовому тлумаченні, розумінні, застосуванні правових принципів, норм та положень Конституції та законів, єдності судової практики з окремих категорій справ усіх судів.

Не потребує доказування теза, що суперечливі рішення не можуть відповідати закону: адже тільки одностайна (єдина) інтерпретація закону може бути правильною. Приймаючи різні суперечливі рішення з однакових правових питань, суди діють на не законних підставах, підмінюють закон власними ідеями й волею окремих суддів. Суперечливі судові рішення порушують також і положення Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Як зазначає Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях, положення цього нормативно-правового акта мають за-

стосовуватися з огляду на принцип верховенства права, одним з елементів якого, як наголошувалося, є правова визначеність. Зрештою, суперечливість судової практики перешкоджає адаптації права України до вимог права Європейського Союзу.

На сьогодні діяльність вищих судів по забезпеченню єдності судової практики є особливо актуальною, оскільки так судова влада виконує стабілізуючу функцію – гарантує рівний стандарт захисту прав і свобод людини, забезпечує впевненість особи у справедливості і надійності законів, об'єктивності, неупередженості та передбачуваності правосуддя. Єдність судової практики, на наш погляд, сприяє більш швидкому та ефективному вирішенню спорів, кращому мотивуванню судових рішень, оскільки кожен суддя має основу вирішення конкретної справи, а отже, й чітке уявлення про можливість застосування тієї чи іншої норми права в певній категорії справ. Проте не слід забувати і про індивідуальний та об'єктивний підхід судді до кожної окремої справи.

Що стосується забезпечення формування єдиної судової практики Верховним Судом України, то цей Суд шляхом прийняття рішень з конкретних справ сприяє належному відправленню правосуддя всіма судами загальної юрисдикції і єдності правового простору. Діяльність ВСУ зорієнтована на вироблення обов'язкових для всіх суддів правових позицій, на запобігання помилкам і їх усунення та спрямування судової діяльності в законне русло. З огляду на те, що в системі судів загальної юрисдикції діють три різні правові сфери на чолі з трьома судами касаційної інстанції, закон надає найвищому судовому органу коло повноважень для ефективного вирішення колізій між ними. Для цього він з визначених законом підстав вправі переглядати справи незалежно від їх підсудності (спеціалізації). Інакше кажучи, при виявленні різного і неоднозначного оперування нормами права судами окремих спеціалізацій правосудність судових рішень повинна гармонізуватися найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. Як приклади реалізації відповідних повноважень можна навести такі: Постанова ВСУ від 20.02.12 р. щодо питання про усунення неоднакового застосування касаційним судом статей 43-1, 252 Кодексу законів про працю України, статті 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»; Постанова ВСУ від 21.03.12 р. щодо неоднакового застосування статті 74 Сімейного кодексу України; Постанова ВСУ від 20.02.12 р. щодо усунення

неоднозначності в застосуванні касаційним судом ч. 1 статті 626, ч. 1 статті 553, ч. 1 статті 547, статті 558 Цивільного кодексу України; Постанова ВСУ від 20.02.12 р. щодо неоднакового розуміння судом касаційної інстанції правильності призначення покарання за санкцією ч. 1 статті 366 Кримінального кодексу України. Правові позиції, втілені в рішеннях ВСУ, призначаються для використання у складних і суперечливих випадках при розгляді численних справ. В умовах фрагментарності законодавства й наявності в ньому колізій, непоодиноких випадків його застарілості й невідповідності реаліям життя, а також з огляду на динаміку суспільного життя ці правові акти дуже часто є єдиним орієнтиром не лише для судів, а й для всіх, хто працює із законом, – органів влади, практикуючих юристів, зрештою, для всіх учасників правовідносин. Рішення ВСУ, прийняті найбільш кваліфікованими й досвідченими суддями, систематично узагальнюють практику всієї судової системи й мають найвищий авторитет. До того ж суди й судді самі мають бажати єдності, стабільності, правової визначеності судової практики. Така необхідність визначає повторюваність чи орієнтованість на прийняте раніше рішення іншими правозастосовцями, що сприяє справедливому, розумному й урівноваженому порядку в правовому просторі країни.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

<i>Абрамова О.В.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ В XVI-XIX СТОЛІТТЯХ ..	6
<i>Анісімова А.В.</i> ЖІНКИ В БОРОТБІ ЗА ПРАВО СТАТИ АДВОКАТАМИ.....	8
<i>Афоніна Є. Л.</i> ЗАРОДЖЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ АДВОКАТСЬКОГО ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	11
<i>Бердникова А. І.</i> ЕТИКА АДВОКАТА ЯК ОСНОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	14
<i>Боброва В. Б.</i> РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ У СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ	16
<i>Бойчук С.С.</i> БЛЕСК И НИЩЕТА «СОСЛОВИЯ АДВОКАТОВ» В РИМСКОЙ ИМПЕРИИ	19
<i>Бокова І.В.</i> ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ РИМСЬКОЇ АДВОКАТУРИ ЗА ЧАСІВ ІМПЕРІЇ.....	22
<i>Бондарев Р.В.</i> АДВОКАТ-ІНОЗЕМЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	25
<i>Бондарчук Д. С.</i> АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	27
<i>Бухтіяров В.М.</i> ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ГАРАНТ ЗАХИСТУ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ.....	30
<i>Веприцкая В.Н.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОВЕРЕННЫХ В РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX СТОЛЕТИЯ (НА МАТЕРИАЛАХ ГОРОДА ОДЕССЫ)	32
<i>Гаврилюк І.О.</i> ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОЗНАКА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	35
<i>Гаврилюк М.О.</i> ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ	37
<i>Гаєвська М.В.</i> ЕТИКА АДВОКАТА ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	40

<i>Гварамія Л. Л.</i> РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ В 1917-1920 РОКАХ	42
<i>Гвяздзовський О. М.,</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 19–21 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ.	44
<i>Глухарєва Т. С.</i> ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА.	47
<i>Гринчак Д. С.</i> ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В РОКИ «ПЕРЕБУДОВИ».	50
<i>Дзумедзей Е. Я.</i> ПРОТИВОРЕЧІЯ ПРИНЦИПА ДОБРОСОВЕСТНОСТИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА	52
<i>Дмитрійчук К. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ АДВОКАТА ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.	55
<i>Донченко-Пышкало М. В.</i> СОМНИТЕЛЬНОЕ ПОВЕДЕНИЕ АДВОКАТА КАК ФАКТОР, ВЛИЯЮЩИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ОБРАЗА ПРОФЕССИИ	58
<i>Драценко А. О.</i> ЗАРОДЖЕННЯ ОСНОВ АДВОКАТУРИ У НАЙДАВНІШІ ЧАСИ ЛЮДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.	61
<i>Зітинюк Н. Ю.</i> РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ УСРР В ПЕРІОД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ.	64
<i>Зозуля К. Т.</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ У ХVІ-ХVІІІ СТОЛІТТЯХ	67
<i>Іванова Д. Р.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИСЯЖНОЇ АДВОКАТУРИ В РОКИ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ	69
<i>Іванова Л. О.</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПОРЯДКУ НАКЛАДЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ НА АДВОКАТІВ	72
<i>Ігнатюк Ю. П.</i> СУДОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ	74
<i>Калашник Ю. В.</i> ПРИНЦИП НЕЗАЛЕЖНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	77
<i>Камілова М. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В СРСР ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ.	80
<i>Кипершляк А. М.</i> ВЛИЯНИЕ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ 1864 ГОДА НА РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ	83

<i>Кобахидзе Е. К.</i>	
ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА И ПРАВОВОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ, ФОРМИРУЮЩИЕ ЛИЧНОСТЬ АДВОКАТА	85
<i>Козак А.Г.</i>	
«ПРАВОВАЯ ЛИЧНОСТЬ» КАК КАТЕГОРИЯ ДЕОНТОЛОГИИ АДВОКАТУРЫ ..	87
<i>Козак О.О.</i>	
ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	90
<i>Корнієнко І. В.</i>	
ВАСЬКОВСЬКИЙ Є. В. ПРО ОПТИМІЗАЦІЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	92
<i>Крячко К. А.</i>	
ИНСТИТУТ СУДЕБНОЙ ЗАЩИТЫ В ДРЕВНИХ ГОРОДАХ-ГОСУДАРСТВАХ СЕВЕРНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ.	95
<i>Левчук С. В.</i>	
ОСНОВИ СУДОВОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА СУДОВОГО ЗАХИСТУ В ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ.	97
<i>Лисенко Є.А.</i>	
ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ПЕРДСТАВНИЦТВА І ЗАХИСТУ У КИЇВСЬКІЙ РУСІ	100
<i>Люшиненко Т.І.</i>	
АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	102
<i>Малій Р. І.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЩО ЗМІНИЛОСЯ? .	104
<i>Марцева Т.С.</i>	
ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ ТА ПРОБЛЕМА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.	107
<i>Масалітіна Ю.П.</i>	
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАРКА ПОРЦІЯ КАТОНА, КВІНТА ГОРТЕНЗІЯ ГОРТАЛА І МАРКА ТУЛІЯ ЦИЦЕРОНА У РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ	110
<i>Матевосян І.А.</i>	
АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	113
<i>Меланчук А.В.</i>	
АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА У РАЗІ ЇЇ ПОРУШЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ І СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	115
<i>Микитин Т. М.</i>	
РОЛЬ АДВОКАТУРИ В СИСТЕМІ РИМСЬКОГО ПРАВА.	118
<i>Милятинська Д.Б.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА НАПРЯМКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УНР ЗА ЧАСІВ ДИРЕКТОРІЇ	122

<i>Мишеглина В.Н.</i> РАЗВИТИЕ СИМВОЛОВ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	124
<i>Мишеглина К.Н.,</i> РОЛЬ НЕПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЮРИДИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ-ЮРИСТОВ.	127
<i>Миєнко Д.Р.</i> ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ЄВРОПІ	129
<i>Москаленко О. І.</i> ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ, ЯКА РЕГЛАМЕНТУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ	133
<i>Ольшанська О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ.	136
<i>Познахівська Л. Р.</i> ЮВЕНАЛЬНА АДВОКАТУРА: ЗАГАЛЬНОТЕОРИТИЧНИЙ АСПЕКТ.	139
<i>Попова Я.В.</i> ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ АДВОКАТА	142
<i>Прокоф'єва О.В.</i> СОЦІАЛЬНІ РЕГУЛЯТОРИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	145
<i>Самуш О.В.</i> ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	148
<i>Седлецкий В.І.</i> СУДОВЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ. ...	151
<i>Сердюк И. В.</i> РОЛЬ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ГОСУДАРСТВА. .	154
<i>Сибирцев Г. И.</i> ПРОЛЕГОМЕНЫ К ТЕОРИИ ЗАЩИТЫ	156
<i>Сидор Д.О.</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	158
<i>Соколов Д. С.</i> ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ У ХХ СТОЛІТТІ.	161
<i>Солодка А. Ю.</i> ЗНАЧЕННЯ АДВОКАТУРИ В СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНИ ЯК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ПРАВА	164
<i>Стамбирская Т.Ю.</i> ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В ДРЕВНИХ ГОСУДАРСТВАХ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.	167
<i>Стасина У. З.</i> ІСТОРІЗМ ЯК ПРИНЦИП І МЕТОД В ДОСЛІДЖЕННІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ	170

<i>Стебляк Р. І.</i> ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА СТВОРЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	173
<i>Стрельбицька Н.В.</i> РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ НА ЗЕМЛЯХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ТА ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ У ХVІІІ – ХІХ СТ.	176
<i>Ткаченко О.І.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-КРИТИЧНА ОЦІНКА ЗМІН В СИСТЕМІ НОРМАТИВНИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ	178
<i>Ткачук Д. Э.</i> РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В ДОРЕВОЛЮЦИОННЫЙ ПЕРИОД	181
<i>Тутейко А.В.</i> РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	183
<i>Усеїнова Г. С.</i> ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ В УСРР В АСПЕКТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОЛЕГІЙ ЗАХИСНИКІВ.	186
<i>Фурман Ю. С.</i> СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ТА ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ДОВІРА» У ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ	188
<i>Цейтліна А. О.</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕОРІЙ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ.	191
<i>Ченкова К.П.</i> ПРАВОВА ОХОРОНА ДИТИНСТВА У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО (ШЛЮБНО-СІМЕЙНОГО) ЗАКОНОДАВСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ КІН. ХVІІІ СТ. – 1917 Р.	193
<i>Чепель О. І.</i> ПРАВОВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА АДВОКАТА ЯК ОСНОВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	196
<i>Чорна Я.А.</i> ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЕТИМОЛОГІЇ ТЕРМІНУ «АДВОКАТ»	197
<i>Шевченко К. О.</i> РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В УСРР В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ	200
<i>Щеглов В.Е.</i> ОРГАНИЗАЦИЯ РИМСКОЙ АДВОКАТУРЫ В РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ПЕРИОД	203
<i>Юрастова М.А.</i> ИЗМЕНЕНИЯ В ПРАВОВОМ СТАТУСЕ СОВЕТСКОЙ АДВОКАТУРЫ ПОСЛЕ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ 1992 ГОДА	206
<i>Ющак А. Ю.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ ЗА ПЕРШИМ ЗАГАЛЬНОСОЮЗНИМ ПОЛОЖЕННЯМ ПРО АДВОКАТУРУ.	208
<i>Яворська І.В.</i> АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 Р.	211

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

<i>Батан Ю. Д.</i> НОВІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ ЗА ЗАКОНОМ «ПРО ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ»	214
<i>Васильєв В.В.</i> ДЕЯКІ КРОКИ ДО ЗМІЦНЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ	217
<i>Джумаєва К.Б.</i> АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ	218
<i>Заяц В.І.</i> ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ» НА ТЛІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ» 19 ГРУДНЯ 1992 РОКУ	221
<i>Коваль Д.І.</i> ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОСВІТУ	224
<i>Конєва Л. Д.</i> МОЖЛИВІСТЬ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО КОНСТИТУЦІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	226
<i>Кравченко Д. А.</i> КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ СНД ТА УКРАЇНІ	229
<i>Лысак Е. А.</i> РЕФОРМИРОВАНИЕ АДВОКАТУРЫ В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ .	232
<i>Малькут О. М.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА. .	235
<i>Маслей А. М.</i> АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	238
<i>Негода С.М.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ	240
<i>Неділько Т.Г.</i> ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ З ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯМИ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.	243
<i>Пиріг А. М.</i> ПРОБЛЕМА ВІЛЬНОГО ВИБОРУ ЗАХИСНИКА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	246
<i>Плетнёва М.В.</i> РОЛЬ АДВОКАТА В РЕШЕННІ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНФЛІКТУ	249
<i>Попова О. А.</i> АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ГРОМАДЯНИНА	251

<i>Сагайдак І.І.</i>	
ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК ОСНОВА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	254
<i>Салихов Д.Р.</i>	
КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО НА КВАЛИФИЦИРОВАННУЮ ЮРИДИЧЕСКУЮ ПОМОЩЬ: СУБЪЕКТЫ И СОДЕРЖАНИЕ.	257
<i>Сосницька Н.В.</i>	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ	259
<i>Стратейчук О.В.</i>	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ НОВЕЛИ У РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СТАТУСУ АДВОКАТІВ	261
<i>Шідловська І.С.</i>	
ПРЕДСТАВНИЦТВО АДВОКАТУРИ У ВИЩІЙ РАДІ ЮСТИЦІЇ	264

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛЬНО- ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

<i>Андрєєв М.Ю.</i>	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	267
<i>Близнюк І. В.</i>	
СПРИЯННЯ АДВОКАТА В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ОСОБИ, ЯКУ ВЗЯТО ПІД ВАРТУ.	269
<i>Бондарь О.І.</i>	
ВИПАДКИ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ УЧАСТІ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.	272
<i>Вара А.М.</i>	
РОЛЬ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.	275
<i>Ватаманюк Н. Я.</i>	
ПРИНЦИП СПАВЕДЛИВОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА ВАЖЛИВІСТЬ ЙОГО ДОТРИМАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	277
<i>Власюк В.В.</i>	
РОЛЬ АДВОКАТА В УКЛАДЕННІ УГОДИ ПРО ПРИМИРЕННЯ	280
<i>Власюк М. М.</i>	
ЗАХИСНА ФУНКЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	283
<i>Врублевська В.С.</i>	
ПРОБЛЕМИ ПРЕДСТАВНИЦТВА АДВОКАТОМ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНІЙ СПРАВІ	285
<i>В'юнник М.С.</i>	
ПОВНОВАЖЕННЯ ЗАХИСНИКА ПРИ ВИКОНАННІ ВИРОКУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ	288

<i>Гордієнко Х.В.</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАХИСНИКА В СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ ЗГІДНО З НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ	290
<i>Зіменко Х. А.</i> УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	292
<i>Іванків Л. Я.</i> ПОСЯГАННЯ НА ЖИТТЯ ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ	294
<i>Кайданович Т.М.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА АДВОКАТА НА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ З КЛІЄНТОМ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	297
<i>Каніщева В. Ю.</i> ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	300
<i>Костина Т. В.</i> ОЦЕНОЧНЫЕ ПОНЯТИЯ В УГОЛОВНО-ПРАВОВЫХ НОРМАХ	303
<i>Кулинская Н. А.</i> ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АДВОКАТА-ЗАЩИТНИКА ПО СБОРУ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В УГОЛОВНОМ ДЕЛЕ	306
<i>Леошко Т. В.</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ НЕПОВНОЛІТНІХ АДВОКАТОМ	309
<i>Логвінова.В.О</i> ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТОМ-ЗАХИСНИКОМ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	311
<i>Майчук М. В.</i> ОСКАРЖЕННЯ ЗАХИСНИКОМ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА	314
<i>Мініх Є.Є</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТА	317
<i>Мишура Д. В.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ	320
<i>Пишина Я.В.</i> БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ: РЕАЛЬНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ	322
<i>Підлісна І. В.</i> МІСЦЕ ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.	324
<i>Почапська Н. В.</i> ПОРЯДОК ДОПУСКУ ЗХИСНИКА ДО УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.	327
<i>Почтовик Ю. Ю.</i> ПЕРЕХРЕСНИЙ ДОПИТ ЯК ЕЛЕМЕНТ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	330

<i>Рибалка О. В.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ДОКАЗІВ, ЩО ЗБИРАЮТЬСЯ ЗАХИСНИКОМ В НОВОМУ КПК	333
<i>Семенова А. П.</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВТРУЧАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА	336
<i>Сендецька Р.М.</i> ГУМАНІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	338
<i>Славінська І. О.</i> АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	341
<i>Тарнавська О. В.</i> РОЛЬ ЗАХИСНИКА ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПРИЗНАЧЕННЯМ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ	344
<i>Тетерятник Б. С.</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАСМНИЦІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	348
<i>Тимчишин О. С.</i> ПРАВО АДВОКАТА ПО ЗБИРАННЮ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ..	351
<i>Хорькова Д.О.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ..	353
<i>Чепеленко М.Ю.</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДМОВИ ЗАХИСНИКА ВІД ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	357
<i>Шкарнега О.С.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА НОВИМ КПК ..	359
<i>Ярема О.О.</i> «НОВІ» ПРАВА ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	362

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА В ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

<i>Дереворіз О.Б.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ..	366
<i>Думанський В. І.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕДІАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	368
<i>Єндовіцька М.О.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ОПЛАТИ АДВОКАТСЬКИХ ПОСЛУГ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	370
<i>Каменєва Ю. О.</i> МЕДІАЦІЯ ЯК ВИД АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	373

<i>Левченко К.О.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В ДОСУДОВОМУ ТА В СУДОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ	375
<i>Матвійчук В.В.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ.	378
<i>Пронь Х. П.</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	381
<i>Синкевич Р.І.</i> СПОСОБИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА ЯК ПРЕДСТАВНИКА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ	384
<i>Стоянова Ю.А.</i> АДВОКАТ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ	387
<i>Якимів М. В.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АДВОКАТА ПРИ ВЕДЕННІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ	389

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ ТА ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ АДВОКАТА В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ

<i>Андрусичин І. Д.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДВОКАТОМ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	393
<i>Андрєєв І.П.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ІНОЗЕМЦЯМИ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ	396
<i>Бондаренко Г. О.</i> РОЛЬ АДВОКАТА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	398
<i>Браташевська Я.Ю.</i> ПОЗИТИВНІ МОМЕНТИ УЧАСТІ АДВОКАТА ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ	400
<i>Вітюк І.В.</i> РОЛЬ АДВОКАТУРИ В ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	403
<i>Воробйова А. О.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАДАННЯ БЕЗКОШТОВНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ.....	406
<i>Гаврилюк Х. С.</i> ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ АДВОКАТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ	408
<i>Голдырева К. В.</i> ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И ОСОБЕННОСТИ ИХ ЗАЩИТЫ В СОЦИУМЕ	411

<i>Гук І.-М. М.</i> УЧАСТЬ АДВОКАТА У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЗАГАЛЬНОПРИЙНЯТИЙ МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ.....	413
<i>Дереворіз О.Б.</i> АДВОКАТУРА ФРАНЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ.....	416
<i>Іванцова А.В.,</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ АДВОКАТІВ.....	419
<i>Клименко А. С.</i> ПОРЯДОК ДОПУСКА АДВОКАТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ К АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	421
<i>Лехняк І.Г.</i> ЮРИДИЧНА ПРИРОДА СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ В АДВОКАТУРІ.....	423
<i>Малярова Е.А.</i> НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ИНСТИТУТА АДВОКАТУРЫ В РАМКАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА	425
<i>Мартынюк В. В.</i> НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОКАЗАНИЯ ВТОРИЧНОЙ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ В УКРАИНЕ.....	428
<i>Нікогосян Л. В.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ	430
<i>Павленко А. В.</i> УНІФІКОВАНІ СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	433
<i>Паращич Т.В.</i> ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	435
<i>Партали В. Г.</i> ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ (ЗНАК ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ).....	437
<i>Пасс Е.Н.</i> БЕСПЛАТНАЯ ПРАВОВАЯ ПОМОЩЬ: ДЕКЛАРАЦИЯ ИЛИ РЕАЛЬНОСТЬ?	442
<i>Реус К.В.</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОПУСКУ ДО НАДАННЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	444
<i>Скалозуб А.О.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ.....	447
<i>Скиданович І. В.</i> АДВОКАТСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ СУДІ: ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	449
<i>Стадник П. О.</i> ПРОБЛЕМА ЩОДО ПРАВА АДВОКАТА НА ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	452

<i>Шакаль А. В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.	455
<i>Яцишин А. О.</i> ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ В УКРАЇНІ.	458
<i>Strelchuk A.</i> MODERN INSTITUTE OF ADVOCACY: INTERNATIONAL PRACTICE.	460

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Андреева І. В.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.	464
<i>Арабюк А. О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АДВОКАТСЬКОГО ЗАПИТУ.	467
<i>Багдасарян К. С.</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДВОКАТСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.	470
<i>Білик Т. О.</i> НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ.	472
<i>Ващенко Ю. Ю.</i> АДВОКАТУРА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ.	475
<i>Вітер А. В.</i> ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ АДВОКАТІВ.	477
<i>Гайдашук К. В.</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.	479
<i>Ганбаров Е. Т.</i> АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.	482
<i>Герасимчук І. В.</i> СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСОБИСТІ ЯКОСТІ АДВОКАТА.	485
<i>Дуда Х. Р.</i> ЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ СТАЖУВАННЯ В АДВОКАТУРІ.	488
<i>Жекало І. С.</i> РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ АДВОКАТІВ: ПСИХОЛОГІЧНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.	490
<i>Загика О. М.</i> АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ».	493
<i>Кайгородов О. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО СТАНУ АДВОКАТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	496

<i>Капушта О.С.</i>	
ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЗА АДВОКАТСЬКИМ ЗАПИТОМ	499
<i>Кісса Я. П.</i>	
НОВЕЛИ ЗУ «ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ» ЩОДО НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАЙНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	501
<i>Клюєва Ю.О. Сірик О.М.</i>	
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	504
<i>Корець С.В.</i>	
НОВАЦІЙ В ПРАВОВОМУ СТАТУСІ АДВОКАТА ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ	507
<i>Крамаренко Д.Л.</i>	
НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ	510
<i>Крисак А.Ф.</i>	
УЧАСТЬ АДВОКАТА В ПРОВАДЖЕННІ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ПРИСЯЖНИХ	512
<i>Криштальова І.В.</i>	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРАВА НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ	515
<i>Кропива Д.В.</i>	
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМІСІЙ АДВОКАТУРИ	517
<i>Крушинская А. С.</i>	
СОБЛЮДЕНИЕ ПРИНЦИПА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ	520
<i>Кузищин А.Я.</i>	
СОВІСТЬ АДВОКАТА	522
<i>Кулачинська М. В.</i>	
ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ І ДЕРЖАВНА ВЛАДА: ЇХ ВЗАЄМОВПЛИВ	524
<i>Куліш В.О.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ	525
<i>Лобунська Т.А.</i>	
ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПЛАТИ ЗА СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ АДВОКАТОМ	528
<i>Мандзюк Н. В.</i>	
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМВІДНОСИН АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	531
<i>Михасюк Д.Д.</i>	
АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	534
<i>Морій Ю. О.</i>	
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА ЯК ЙОГО ПРОФЕСІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК	536

<i>Петренко Г. К.</i> ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	539
<i>Погранична С. О.</i> НОВАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА	543
<i>Рябий С.М.</i> АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ	545
<i>Садовнік О.В.</i> ЧИ ПОТРІБНА В УКРАЇНІ АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ?	547
<i>Сенишин Т. Р.,</i> СПІЛКИ ТА АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ	551
<i>Смит К.В.</i> НОВЫЙ ЗАКОН ОБ АДВОКАТУРЕ: ПОПЫТКА АНАЛИЗА ОСНОВНЫХ НОВОВВЕДЕНИЙ И ПРОБЛЕМ	554
<i>Сорокопуд Б.В.</i> АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ	557
<i>Супрун О. В.</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ	560
<i>Ткачук І. М.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	562
<i>Токарчук О. С.</i> СУДОВА ПРОМОВА АДВОКАТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ	565
<i>Тушкин А.А.</i> ПОНЯТИЕ АДВОКАТСКОГО БЮРО КАК ОДНОЙ ИЗ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	568
<i>Чекмарьова Л. Ю.</i> ВИДИ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ДОБРОВІЛЬНЕ ЧИ ОБОВ'ЯЗКОВЕ?	571
<i>Юревич І. В.</i> ЄДНІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЯК ГАРАНТІЯ РІВНОГО СТАНДАРТУ ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ	574

Наукове видання

**АДВОКАТУРА:
МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ**

МАТЕРІАЛИ
**II Міжнародної наукової конференції молодих вчених,
аспірантів та студентів**

2 березня, м. Одеса

Макет *Вітвицька В.Г.*

Здано в роботу 20.02.2013 р. Підписано до друку 27.02.2013 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк трафаретний. Обл.-вид. арк. 30,51. Ум.-друк. арк. 34,41.
Зам. № 1301-12. Тираж 250 прим. Ціна договірна.

Видає і виготовлює ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02)

м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25. Тел. (048) 7777-591

e-mail: maritimebooks@yandex.ru

[www: law-books.od.ua](http://www.law-books.od.ua)